

שבוע פרשת בהר

(4 - 10 May 14)

ד' - י' אייר תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הנציב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָתָהּ. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּל
לְבַבְכֶם וְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגֶךָ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבִהְמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֹרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֵם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְרָתָם אִתָּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתָּם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֵם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲדָךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נתון צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"י")) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו כרשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵי מָהָל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
 ח לֹא מְאַשְׁפֹּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקֶרֶת הַבַּיִת
 יא־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הַיִּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מֵהַלְךְ
 הֵימָּה כִּי תָגֹם הַיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז' אייר, וכבקשתו בא המענה מבלי לחכות על התור.

בו כותב ע"ד ההצעה שסע לווינה בכדי לסדר העלאת עצמותיו של אב"י זקנה של חמותו
 שתליט"א לאה"ק ת"ו.

והנה מובן שהידור יש בזה כשאחד מבני המשפחה ילוח הארון מהתם לאה"ק ת"ו, אבל ביחד
 עם זה צריך להביא בחשבון ההוצאות הכרוכות בדבר, והרי נודע אשר בווינה נמצאים כמה יראי ה'
 שיש לסמוך עליהם בענינים כהנ"ל, וכן בהאוריו בו יביאו הארון משם לאה"ק ת"ו ודאי שישעו כמה
 יהודים בעלי סמכא, ועוד שהרי בטח יהי' זה בלא חליפין מאוירון לאוירון, ז.א. שכשיעלה הארון
 לאוירון ישאר שם עד ביאתו ללוד, ששם יפגשוהו מי מבני המשפחה.

במכתבו מזכיר ע"ד עליית הארון לאה"ק ת"ו מווינה באנ"י ובודאי הכוונה באם אנ"י ישראלית,
 שהנסיעה תהי' רק בימות החול, או באנ"י לא ישראלית.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה להבין ענין ספירת העומר
שבת פרשת בהר-בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תשמ"ז ה
- (ד) שיחת יום ד' פרשת בחוקותי,
י"ד אייר, פסח שני ה'תשד"מ יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת בהר
(בלה"ק) כרך יב לו
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מב
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר מד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בהר מה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר סח
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהר סט
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר עח
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פ
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר פג
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר קח
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר קיג
- (טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף יט עד כה קטז
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יא, תהלים פרק קיט קמד
- (יח) משניות – מסכת חולין
ביאור קהתי קמו
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קנה
- (כ) מסכת ביצה עם ביאורים
מדף לה עד דף מ קנו
- (כא) מסכת ראש השנה עם ביאורים
דף ב קפ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קפד
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קפה
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קפה
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קפו
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קפז
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קפז
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קפז
- (כט) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קפח
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קפט
- (לא) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ קפט
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קצא
- (לג) פרקי אבות פרק ג קצב
- (לד) חומש לקריאה בציבור קצג
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר קצח
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קצט
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

ביאור בדרך אפשר

1 לְהִבִּין עֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר, לפי המשמעות הפנימית של הדברים,
2 הֵנָּה בְּעֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר יִשְׁנֶם כְּמָה בִּיאורִים בְּדְרוּשִׁים
3 מאמרי החסידות העוסקים בנושא זה [וְכֵהֶם בהסברים שבמאמרי החסידות
4 כְּמָה אוֹפְנִים שׁוֹנִים בְּבִיאור הָעֲנִין, אֲלֵא שְׁאִין אִישׁ שֵׁם
5 עַל לֵב שֶׁהֵם אוֹפְנִים שׁוֹנִים
6 וחושבים בטעות שהביאורים זהים
7 וחוזרים על עצמם]. בִּיאור אֶחָד,
8 שְׁעֲבוּדַת סְפִירַת הָעוֹמֵר יֵשׁ
9 בָּהּ ב' הֶקְוִים השונים ד'סור
10 מֶרַע התרחקות מהרע וההירות שלא
11 לעבור על מצוות לא-תעשה וְעֵשָׂה
12 טוֹב¹ עשיית מעשים טובים וההירות
13 בקיום מצוות-עשה. וְכִדְמוּכָה כפי
14 שמוכח גַּם מִמָּה שְׁאוּמְרִים
15 אַחֲרֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּכָל יוֹם
16 בְּנוֹסַח 'רְבוּנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם',
17 תפילה מיוחדת הנאמרת לאחר הספירה
18 שֶׁסְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא כְּדִי
19 לְטַהֲרֵנוּ וְכו' מַעֲנִינִים בְּלִתי
20 רְצוּיִים כפי שמפורש בתפילה זו –
21 'סור מֶרַע', וגם כְּדִי לְקַדְּשֵׁנוּ
22 בְּקִדּוּשְׁתָּךְ הָעֲלִינָה, עַד
23 לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת שְׁבֻזָּה שִׁיא
24 הקדושה, שְׁזָהוּ עֲנִין 'עֵשָׂה
25 טוֹב'. וְזֶהוּ תוֹכֵן עֲבוּדַת יְמֵי
26 סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּמוֹבֵן הֶרְחָנִי
27 הפנימי לְפִי אוֹפֵן זֶה שֶׁהִיא
28 עֲבוּדָה, בְּב' הֶקְוִוֹת השונים
29 ורחוקים זה מזה ד'סור מֶרַע מִצַּד
30 אֶחָד וְעֵשָׂה טוֹב² מִצַּד שֵׁנִי.
31 וּבִיאור שְׁנֵי, שִׁמְצִינוּ בְּמֵאמְרֵי
32 חסידות אודות המשמעות הפנימית של
33 ספירת העומר הוא שְׁעֲבוּדַת
34 סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא רַק בְּקוֹ
35 ד'סור מֶרַע² התרחקות מדברים
36 לא רצויים וההירות שלא לעבור על
37 מצוות לא-תעשה. וְכִדְמוּכָה מִמָּה
38 דְּאִיתָא מִזֶּה שְׁמוּכָא בְּדִהָר³
39 שְׁמִצּוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר בַּה
40 סופרים את הימים שבין חג הפסח לחג
41 השבועות כהנהגה למתן תורה הִיא
42 בְּדוּגְמַת מִצְוֹת וְסִפְרָה לָהּ⁴,

ביאור בדרך אפשר

סְפִירַת ז' נְקִיִּים, של האשה שנטהרת מנידתה וסופרת שבעה ימים ללא
ראיית דם כהנהגה למעבר מטומאה לטהרה אֲלֵא שְׁמִצּוֹת וְסִפְרָה לָהּ
ספירת הימים של האשה, כאמור הִיא רַק עַל ז' יָמִים שבסיומם היא
טובלת לטהרתה, וּמִצְוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא מ"ט יוֹם, ומטרתה
היא לְטַהֵר לַעֲדָן ולזכך אֶת
כָּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל כְּהִקְדָּמָה
לְגִילּוֹי האלוקי הנעלה והמיוחד
דְּמִתְנִי-תוֹרָה שְׁחוּר ומתעורר
מחדש בכל שנה ושנה. וְהָרִי עֲנִין
סְפִירַת ז' נְקִיִּים (שהוא קיום
המצווה של וְסִפְרָה לָהּ) הוּא
בְּאוֹפֵן שְׁעַד לְאַחֲרֵי גִמְרָה הוּ'
נְקִיִּים וְהַטְבִּילָה בְּמִקְוָה לאחר
ספירת שבעה ימים נְקִיִּים עֲדִין
נִחְשָׁבַת בְּלִתי טְהוֹרָה כְּמוֹ
כְּרָעֵה הָרָאשׁוֹן עַד שֶׁתִּטְבֹּל
לטהרתה, הֵינּוּ שֶׁאֵין זֶה תְּהִלָּךְ
הדרגתי שבו ביום השני לספירה היא
טהורה יותר מאשר ביום הראשון וכך
הלאה אלא בכל שבעת הימים לא חל
שינוי במצבה (כְּמוֹ שֶׁפָּתַב
הֶרְמִב"ם⁵ וְכִדְמוּכָה לְפִסְק
הֶלְכָה ב'שׁוּלְחַן עֲרוּךְ⁶ וְכו')
שֶׁאֵין האשה נטהרת עַד שֶׁתִּטְבֹּל,
וְרַק אַחֲרֵי גִמְרָה הוּ' נְקִיִּים
כולם ולאחר הטבילה אֲזַי אֶפְשָׁר
יכול לְהִיטֵת הִיחָדוּ עִם הַבְּעַל
עַד לְהִתְאַחֲדוֹת מִלָּאָה בְּאוֹפֵן
דְּוָהִי⁷ לְבִשָּׁר אֶחָד. וּמִנְּהָ
מוֹבֵן, ומאחר ועל פי דברי הזוהר
העבודה הרוחנית של ספירת העומר
דומה לספירת שבעה נְקִיִּים של האשה,
מוֹבֵן דְּכֵן הוּא גַּם בְּעֲנִין
סְפִירַת הָעוֹמֵר לְפִי אוֹפֵן זֶה,
שֶׁכָּל הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁךָ כָּל מ"ט
הימים בשוואה הִיא רַק בְּשִׁלִּילַת

בס"ד. שבת פרשת בהר- בחוקותי, מברכים החודש סיון ה'תשמ"ז

הנחה בלתי מוגה

לְהִבִּין עֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר, הֵנָּה בְּעֲנִין סְפִירַת
הָעוֹמֵר יִשְׁנֶם כְּמָה בִּיאורִים בְּדְרוּשִׁים
וְכֵהֶם כְּמָה אוֹפְנִים שׁוֹנִים בְּבִיאור הָעֲנִין, אֲלֵא
שְׁאִין אִישׁ שֵׁם עַל לֵב שֶׁהֵם אוֹפְנִים שׁוֹנִים].
בִּיאור אֶחָד, שְׁעֲבוּדַת סְפִירַת הָעוֹמֵר יֵשׁ בָּהּ ב'
הֶקְוִים ד'סור מֶרַע וְעֵשָׂה טוֹב¹. וְכִדְמוּכָה גַּם
מִמָּה שְׁאוּמְרִים אַחֲרֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּכָל יוֹם
בְּנוֹסַח 'רְבוּנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם', שֶׁסְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא
כְּדִי לְטַהֲרֵנוּ וְכו' מַעֲנִינִים בְּלִתי רְצוּיִים – 'סור
מֶרַע', וגם כְּדִי לְקַדְּשֵׁנוּ בְּקִדּוּשְׁתָּךְ הָעֲלִינָה, עַד
לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת שְׁבֻזָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין 'עֵשָׂה טוֹב'.
וְזֶהוּ תוֹכֵן עֲבוּדַת יְמֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר לְפִי אוֹפֵן
זֶה, בְּב' הֶקְוִוֹת ד'סור מֶרַע וְעֵשָׂה טוֹב¹.

וּבִיאור שְׁנֵי, שְׁעֲבוּדַת סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא רַק
בְּקוֹ ד'סור מֶרַע². וְכִדְמוּכָה מִמָּה
דְּאִיתָא בְּדִהָר³ שְׁמִצּוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא
בְּדוּגְמַת מִצְוֹת וְסִפְרָה לָהּ⁴, סְפִירַת ז' נְקִיִּים,
אֲלֵא שְׁמִצּוֹת וְסִפְרָה לָהּ הִיא רַק עַל ז' יָמִים,
וּמִצְוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר הִיא מ"ט יוֹם, לְטַהֵר אֶת
כָּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל כְּהִקְדָּמָה לְגִילּוֹי דְּמִתְנִי-תוֹרָה.
וְהָרִי עֲנִין סְפִירַת ז' נְקִיִּים (וְסִפְרָה לָהּ) הוּא
בְּאוֹפֵן שְׁעַד לְאַחֲרֵי גִמְרָה הוּ' נְקִיִּים וְהַטְבִּילָה
בְּמִקְוָה עֲדִין נִחְשָׁבַת בְּלִתי טְהוֹרָה כְּמוֹ כְּרָעֵה
וְכִדְמוּכָה לְפִסְק הֶלְכָה ב'שׁוּלְחַן עֲרוּךְ⁶ וְכו'), וְרַק אַחֲרֵי גִמְרָה הוּ' נְקִיִּים אֲזַי
אֶפְשָׁר לְהִיטֵת הִיחָדוּ עִם הַבְּעַל עַד בְּאוֹפֵן דְּוָהִי⁷ לְבִשָּׁר אֶחָד. וּמִנְּהָ מוֹבֵן,
שֶׁכָּל הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁךָ כָּל מ"ט זֶה, שֶׁכָּל הָעֲבוּדָה הִיא רַק

(1) ראה הנסמן בהערה 20. (2) ראה תו"א ויקהל פט, ג. שם בהוספות קיד, א ואילך. (3) ח"ג צו, סע"א ואילך (נתי' בד"ה וספרתם תר"ל: תרנ"ב, ועוד). וראה גם עקידה פ' אמור שער סז פ"ז (הובא במטה משה סתרס"ט). צור המור ואור החיים אמור כג, טו. (4) מצורע טו, כח. (5) הל' איסור"ב פ"ד ה"ב. (6) יו"ד ר"ס קצז. (7) בראשית ב, כד.

ביאור בדרך אפשר

1 העֲנִינִים הַבִּלְתִּי רְצוּנִים - 'סור מַרְע', וְרַק לְאַחֲרֵי שְׁלִימוֹת
 2 הַסְפִּירָה וְהַטְהָרָה, אֲזַי בָּא הָעֲנָן דְּעֵשָׂה טוֹב' שְׁבַמְתָּן־
 3 תּוֹרָה אבל כל עוד הספירה נמשכת, אין הבדל בין הימים הראשונים של
 4 ספירת העומר ובין הימים של סיום הספירה ובכולם יש רק התרחקות מהרע
 5 ועדיין אין תהליך של היטהרות
 6 והתקדשות בדרך של "עשה טוב".
 7 וְכֵן מוֹכֵן גַּם מִהֶמְבֹּאֵר⁸
 8 בתורת החסידות שְׁעִנֵּן סְפִירַת
 9 הָעוֹמֵר הוּא בְּהַמְשֵׁךְ לְהַבְאָת
 10 קרבן הָעוֹמֵר בבית המקדש בט"ו
 11 בניסן, למחרת חג הראשון של פסח,
 12 הָבָא מְשֻׁעָרִים דְּקָאָא כְּמוֹ
 13 מִנְחַת סוּטָה⁹, עליה נאמר "והביא
 14 האיש את אשתו אל הכהן והביא את
 15 קרבנה עליה עשירית האיפה קמח
 16 שעורים", ואמרו חכמינו ז"ל (הובא)
 17 בפירוש רש"י על הפסוק: שעורים –
 18 ולא חטים. היא עשתה מעשה בהמה
 19 וקרבנה מאכל בהמה", מִשּׁוּם
 20 שְׁעִבּוּדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָא
 21 הַזֶּה שאין בית המקדש קיים
 22 והאלוקות לא מאירה בגלוי היא
 23 בְּבִירוֹר נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית על ידי
 24 הפדרת הטוב שבה מן הרע והעלאתו
 25 לקדושה, דְּהוּא מַה שְׁשֻׁעָרִים
 26 הוּא מֵאֵכָל בְּהֵמָה¹⁰ להורות על
 27 בירור הנפש הבהמית, וְגַם שֶׁהֵם בְּנֵי
 28 יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ סוּטָה בְּמוֹכֵן זֶה
 29 שְׁדוּקָא לְאַחֲרֵי גִמְרָא כָּל
 30 הָעֲנִינִים ככל התהליך המפורט
 31 בתורה בפרשת נשא אֲזַי נַעֲשִׂית
 32 מוֹתֶרֶת לְבַעֲלָה בדומה לאמור
 33 לעיל לגבי אשה נדה שרק בסיום
 34 ספירת כל שבעת הימים והטבילה היא
 35 נטהרת, דְּמִזָּה מוֹכֵן, שְׁכָל זְמַן
 36 שְׁעִדִּין לֹא נִשְׁלַם הַבִּירוֹר של
 37 הנפש הבהמית לגמרי הָרִי הוּא
 38 עִדִּין רַק בְּאוֹפֶן ד'סור מַרְע'
 39 בְּלִבָּד ואינו מוכן להתחברות
 40 והתאחדות עם הקדוש ברוך הוא הנפעלת על ידי "עשה טוב".
 41 וּבִיאוֹר שְׁלִישִׁי, שְׁמִצְנוּ בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת לגבי התוכן הרוחני הפנימי של

ביאור בדרך אפשר

עבודת ה' בימי ספירת העומר הוא שְׁהַעֲבֹדָה דְּסְפִירַת הָעוֹמֵר הוּא
 42 רַק בְּקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב¹¹ בדרך של חיוב ומעשים המקרבים את האדם
 43 אל הקדוש ברוך הוא. דְּהִנֵּה יָדוּעַ הַכָּלל המתייב על פי ההיגיון
 44 שְׁהִבִּיא הָרַמְבַּ"ם ב'מורה נבוכים'¹² שְׁשִׁימְצָא דְּכָר
 45 מוֹרְכָב מְשֻׁנֵּי דְּכָרִים, וְיִמְצָא
 46 אֶחָד מְשֻׁנֵּי הַדְּכָרִים בְּפָנֵי
 47 עֲצָמוֹ חוּץ מִן הַדְּכָר הַהוּא
 48 הַמוֹרְכָב, מִתְחַיֵּב מְצִיאוֹת
 49 הָאֶחָד בְּהִכָּרַת חוּץ מִן הַדְּכָר
 50 הַהוּא הַמוֹרְכָב גַּם כֵּן כְּלוּמָר,
 51 כאשר לפנינו מציאות שמורכבת משני
 52 חלקים, אֶלֶף וּבֵי"ת, וגם מציאות
 53 נוספת של מרכיב אֶלֶף בלבד, ללא
 54 מרכיב בֵּי"ת, הדבר מחייב שתהיה גם
 55 מציאות של מרכיב בֵּי"ת בפני עצמו,
 56 ללא מרכיב אֶלֶף (כי ברגע שהתברר
 57 שאין הכרח בשני המרכיבים יופיעו
 58 דווקא ביחד, הרי כשם שאלֶף יכול
 59 להיות בלי בֵּי"ת, כך בֵּי"ת יכול להיות
 60 בלי אֶלֶף). וּמִזָּה מוֹכֵן גַּם
 61 בְּעֲנִינֵנו, שְׁמִפְיִין שְׁמִצְנוּ
 62 בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת אוֹפֶן בְּבִיאוֹר
 63 עֲבֹדַת סְפִירַת הָעוֹמֵר, שְׁהִיא
 64 מוֹרְכָכָת מִב' הָעֲבֹדוֹת ד'סור
 65 מַרְע וְעֵשָׂה טוֹב', וּמִצְנוּ
 66 מְבֹאֵר בְּמִפּוֹרֵשׁ אֶחָד מֵהֶם בְּפָנֵי
 67 עֲצָמוֹ, עֲנִין 'סור מַרְע' (לפי
 68 בִּיאוֹר הַזֶּה האמור המדמה את
 69 ספירת העומר לספירת שבעת הנקיים
 70 של האשה), ללא העבודה של 'עשה
 71 טוב' במקביל, וְאִם־כֵּן מִתְחַיֵּב
 72 לְפִי הַכָּלל האמור מדברי הרמב"ם
 73 שְׁיִהְיָה גַם אוֹפֶן בְּעֲבֹדַת
 74 סְפִירַת הָעוֹמֵר שְׁכָל כּוֹלָה
 75 הִיא בְּקוֹ דְּעֵשָׂה טוֹב' בְּלִבָּד
 76 בלי המרכיב של 'סור מַרְע'.
 77 וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוֹר בְּזָה,
 78 בעבודה של ספירת העומר בקו של
 79 'עשה טוב' בלבד עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר
 80 בְּדְרוּשֵׁי מֵאמְרֵי חֲסִידוֹת, שְׁבַעֲת יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיוּ יִשְׂרָאֵל
 81 בְּבִחִינַת צְדִיקִים¹³, כִּי הַהִתְגַּלּוּת הָאֱלוּקִית הָעֲצוּמָה שֶׁהִיטָה בְּיְצִיאַת

(8) ראה אוה"ת אמור (כרך ג) ע' תתמח ואילך. וראה זהר שם, א (ברע"מ). מאמרי אדה"ז תקס"ה (כרך א) ע' תעד ואילך.
 ביאוה"ז אמור קמ, ג. אוה"ת אמור (כרך ד) ע' א'פט ואילך. (9) משנה סוטה יד, סע"א. (10) סוטה שם. פסחים ג, סע"ב.
 וראה לקו"ת אמור לו, א ואילך. דרושים שבהערה 8. ד"ה וספרתם שבהערה 3. (11) ראה לקו"ת מסעי פט, א. שם, ד. צב.
 ב. סהמ"צ להצ"צ מצות העומר וספירה. סה"מ עזר"ת ס"ע ו ואילך. (12) ח"ב פ"א ד"ה עיון שני. (13) סה"מ תרל"ז ח"ב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מצרים והמעבר הקיצוני מעבודות לחירות במובן הרוחני של יציאה מטומאת
2 מצרים לקדושה, העלתה אותם למצב של צדיקים וְגַר שְׁנֵתָגִיר כְּקָטָן
3 שְׁנוֹלָד דְּמִי¹⁴, כלומר, הגר שלא היה יהודי ונתגיר נחשב כמי שנולד
4 מחדש וכל עברו הקודם כאילו לא היה אלא הוא מתחיל "דרך חדש" נקי
5 לחלוטין, וכך בני ישראל ביציאת
6 מצרים הפכו לצדיקים מבלי הבט על
7 מצבם הקודם, שְׁלֹפִי זֶה מאחר
8 שהיו מוגדרים כצדיקים לא הִיָּה
9 אֲצִלָּם עֲנִין שֶׁל 'סור מרע' כי
10 אין להם כל קשר עם הרע ואין להם
11 צורך לברר ולהעלות אותו, אֲלֵא כֵּל
12 הָעֲבוּדָה הִיָּתָה כְּעִנֵּן דְּ'עֲשֵׂה
13 טוֹב' בְּלִבְדּוֹ, עֲלִיָּה והתקדמות
14 מִחִיל אֶל חִיל¹⁵ והכוונה לעליה
15 והתקדמות מתמדת מדרגה לדרגה
16 בְּקִדּוּשָׁה גּוֹפָא עֲצֻמָּה.
17 [וְכַמְבּוּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁶
18 בתורת החסידות שְׁזָהוּ הִתְפָּרַשׁ
19 בֵּין עֲבוּדַת חוּדֵשׁ נִסָּן
20 וְלֵאחֲרָיו, וְעֲבוּדַת חוּדֵשׁ
21 תִּשְׁרִי וְלֵאחֲרָיו, עִנִּין זֶה שֶׁל
22 ההבדל בין העבודה בדרך "סור מרע"
23 לעבודה בדרך "עשה טוב" הוא
24 ההבדל בין עבודת חודש ניסן
25 והתקופה הבאה אחריו שהיא עבודת
26 הצדיקים המתעלים מדרגה לדרגה
27 בקדושה עצמה, לעבודת חודש תשרי
28 והתקופה הבאה אחריו שהיא עבודת
29 בעלי-תשובה ההולכים ומתרחקים
30 מהרע, כמבואר בחסידות שבחודש
31 ניסן יש הארה והתגלות אלוקות
32 מלמעלה למטה שהאדם נמשך אחריה,
33 ואילו בחודש תשרי ההודגשה היא על
34 התקרבות לאלוקות מלמטה למעלה,
35 מצד האדם ולפי ערך מעמדו ומצבו,
36 וטעם הדבר הוא דְּעֲבוּדַת חוּדֵשׁ תִּשְׁרִי הִיא עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה,
37 דְּבַעַל-תְּשׁוּבָה סוּרָו עֲבָרוּ רַע, וְלָכֵן הָעֲבוּדָה הִיא בְּקוֹ ד'סור
38 מִרַע¹⁷ עם דגש על התרחקות מהרע, מִה-שְּׂאִין-כֵּן עֲבוּדַת חוּדֵשׁ
39 נִסָּן הִיא עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שאין להם כל קשר עם רע, 'עֲשֵׂה טוֹב'
40 בְּלִבְדּוֹ.
41 וְיֵשׁ לִימֵר שְׁזָהוּ עֲבוּדַת ה' בדרך זו של עיסוק ב"עשה טוב" בלבד ללא

כל התעסקות עם הרע היא עַל-דֶּרֶךְ הָעֲבוּדָה דְּלִעֲתִיד-לָבֹא, בימות
המשיח, שְׂאֵז הָרִי לא יהיה שום רע בעולם כדברי הנביא על אותו הזמן
אֵת רוּחַ הַטּוֹמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ¹⁸, וְהָעֲבוּדָה תִּהְיֶה
בְּהִלִּיכָה מִחִיל אֶל חִיל התקדמות ועלייה בְּקִדּוּשָׁה גּוֹפָא עצמה,
כְּדֹאִיתָא ב'אַגְרַת הַקִּדְש'י¹⁹
שבספר התניא, שם מבואר בהרחבה
שגם לעתיד-לבוא יעסקו ביני אסור
והיתר וטומאה וטהרה, למרות שלא
תהיה מציאות של רע וקליפות וסטרא-
אחרא, כי בעוד שכעת, כאשר השכינה
היא בגלות, עסק התורה הוא לברר
בירורים ולהעלות את ניצוצות השכינה
מתוך הקליפות, אבל לעתיד-לבוא
בצאת השכינה מהגלות בקליפות לאחר
שבירור הניצוצות יושלם והרע יופרד
מהטוב, עסק התורה לא יהיה לברר
בירורים "כי אם ליהד יהודים עליונים
יותר להמשיך אורות עליונים יותר",
והיינו, כאמור לעיל, להתעלות מדרגה
לדרגה בקדושה עצמה וּמְבוּאָר
בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאַרְיֹכָה. דְּזָהוּ
גַם עֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר לְפִי
אוֹפֵן זֶה, הִלִּיכָה וְעֲלִיָּה מִחִיל
אֶל חִיל בְּקִדּוּשָׁה גּוֹפָא מבלי
התעסקות עם הרע. וְלִהְיֵיר מִמָּה
שְׂכַתוֹב בְּמִדְרַשׁ הַגָּדָה²⁰
שְׁעִנֵּן סְפִירַת הָעוֹמֵר הוּא
מִחְמַת הַתְּשׁוּבָה דִּישְׁרָאֵל
בִּיציאת מִצְרַיִם לְקַבֵּל
הַתּוֹרָה והרצון החזק להגיע ליום
קבלת התורה הוא זה שגרם להם
לספור את הימים שמיציאת מצרים עד
קבלת התורה, שְׂמִיָּה מִשְׁמַע
שְׂכַל עֲנִין סְפִירַת הָעוֹמֵר הוּא
עֲנִין חִיּוּבִי בְּלִבְדּוֹ וְהִתְקַנָּה
לְמַתַּן-תּוֹרָה, "עשה טוב", מבלי לעסוק ב"סור מרע".
וְהִנֵּה לְפִי אוֹפֵן הָא' דְּלִעֲלִיל
דְּסְפִירַת הָעוֹמֵר יֵשׁ בָּהּ ב' הָעֲבוּדוֹת בְּיַחַד ד'סור מִרַע
וְעֲשֵׂה טוֹב', יֵשׁ לִימֵר שְׁזָהוּ מִצַּד זֶה שְׂסְפִירַת הָעוֹמֵר
מְמוּצָע הַמַּחֲבֵר וּמִקֶּשֶׁר בֵּין יציאת מִצְרַיִם לְמַתַּן תּוֹרָה²¹ שֶׁהם
שני מצבים רחוקים זה מזה באופן קיצוני שכדי ליצור ביניהם חיבור ולעבור

1 מצרים והמעבר הקיצוני מעבודות לחירות במובן הרוחני של יציאה מטומאת
2 מצרים לקדושה, העלתה אותם למצב של צדיקים וְגַר שְׁנֵתָגִיר כְּקָטָן
3 שְׁנוֹלָד דְּמִי¹⁴, כלומר, הגר שלא היה יהודי ונתגיר נחשב כמי שנולד
4 מחדש וכל עברו הקודם כאילו לא היה אלא הוא מתחיל "דרך חדש" נקי
5 לחלוטין, וכך בני ישראל ביציאת
6 מצרים הפכו לצדיקים מבלי הבט על
7 מצבם הקודם, שְׁלֹפִי זֶה מאחר
8 שהיו מוגדרים כצדיקים לא הִיָּה
9 אֲצִלָּם עֲנִין שֶׁל 'סור מרע' כי
10 אין להם כל קשר עם הרע ואין להם
11 צורך לברר ולהעלות אותו, אֲלֵא כֵּל
12 הָעֲבוּדָה הִיָּתָה כְּעִנֵּן דְּ'עֲשֵׂה
13 טוֹב' בְּלִבְדּוֹ, עֲלִיָּה והתקדמות
14 מִחִיל אֶל חִיל¹⁵ והכוונה לעליה
15 והתקדמות מתמדת מדרגה לדרגה
16 בְּקִדּוּשָׁה גּוֹפָא עֲצֻמָּה.
17 [וְכַמְבּוּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁶
18 בתורת החסידות שְׁזָהוּ הִתְפָּרַשׁ
19 בֵּין עֲבוּדַת חוּדֵשׁ נִסָּן
20 וְלֵאחֲרָיו, וְעֲבוּדַת חוּדֵשׁ
21 תִּשְׁרִי וְלֵאחֲרָיו, עִנִּין זֶה שֶׁל
22 ההבדל בין העבודה בדרך "סור מרע"
23 לעבודה בדרך "עשה טוב" הוא
24 ההבדל בין עבודת חודש ניסן
25 והתקופה הבאה אחריו שהיא עבודת
26 הצדיקים המתעלים מדרגה לדרגה
27 בקדושה עצמה, לעבודת חודש תשרי
28 והתקופה הבאה אחריו שהיא עבודת
29 בעלי-תשובה ההולכים ומתרחקים
30 מהרע, כמבואר בחסידות שבחודש
31 ניסן יש הארה והתגלות אלוקות
32 מלמעלה למטה שהאדם נמשך אחריה,
33 ואילו בחודש תשרי ההודגשה היא על
34 התקרבות לאלוקות מלמטה למעלה,
35 מצד האדם ולפי ערך מעמדו ומצבו,
36 וטעם הדבר הוא דְּעֲבוּדַת חוּדֵשׁ תִּשְׁרִי הִיא עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה,
37 דְּבַעַל-תְּשׁוּבָה סוּרָו עֲבָרוּ רַע, וְלָכֵן הָעֲבוּדָה הִיא בְּקוֹ ד'סור
38 מִרַע¹⁷ עם דגש על התרחקות מהרע, מִה-שְּׂאִין-כֵּן עֲבוּדַת חוּדֵשׁ
39 נִסָּן הִיא עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שאין להם כל קשר עם רע, 'עֲשֵׂה טוֹב'
40 בְּלִבְדּוֹ.
41 וְיֵשׁ לִימֵר שְׁזָהוּ עֲבוּדַת ה' בדרך זו של עיסוק ב"עשה טוב" בלבד ללא

ע' שם. תרנ"ב ע' ג ואילך. 14) יבמות כב, א. וראה בנדוד"ד – לקו"ש ח"ח ע' 119 ואילך. הנסמן בהערה 16. 15) תהלים פד, ח. 16) ראה אוה"ת בא ד"ה החודש (ע' רנז ואילך). סה"מ שבהערה 13. סה"מ תרכ"ו ע' ג. ועוד. 17) ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. ובכ"מ. 18) זכרי' יג, ב. 19) סכ"ו. 20) הובא בר"ן סוף מס' פסחים. וראה חינוך מצוה שו. לקו"ש חכ"ב ע' 114, וש"נ. 21) ראה רד"ה וסד"ה וספרתם תרע"ח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מאחד לשני יש צורך באמצעי מחבר ומקשר, כפי שממשיך. **דְּבַהֲיוֹתֶם**
2 **בְּמִצְרִים הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַשְּׁפָלוֹת** כמבואר בקבלה
3 וחסידות שהשעבוד של בני ישראל לא היה רק גשמי אלא הם היו שקועים
4 בטומאת מצרים בתוך גלות רוחנית, **וּבִשְׁעַת מִתְּן-תּוֹרָה הָיוּ בְּתַכְלִית**
5 **הָעִילוי** לאחר שהתעלו והזדככו וזכו
6 להתגלות אלויות עצומה, **וּמִנֵּה**
7 **מוֹכֵן שֶׁהַעֲבֹדָה שְׂבִינְתִים** בימי
8 ספירת העומר שבין היציאה ממצרים
9 לקבלת התורה **שֶׁהָיָא הִקְמוּצָע**
10 אמצעי החיבור **וְהַהֲכָנָה לְבָא**
11 **מִיִּצְיַת מִצְרַיִם לְמִתְּן-תּוֹרָה,**
12 **יֵשׁ בָּהּ ב' הָעֲנִינִים** שהיא נועדה
13 לחבר ביניהם, מצד אחד **הִיִּצְיָאָה**
14 **וְהַשְּׁלִילָה דְּמִצְרַיִם** התרחקות
15 מטומאת מצרים – **'סור מרע',**
16 **וּמִצֵּד שְׁנֵי הַהֲכָנָה לְהַגְלִילי הָכִי**
17 **נַעֲלָה דְּמִתְּן-תּוֹרָה - 'עֲשֵׂה**
18 **טוב'** ²⁰ התקרבות לאלויות וקדושה.
19 **וְהָיָה מִנֵּה שְׁנִיתִי בְּדִרְוִשִׁי**
20 **חֲסִידוֹת ג' הָאוֹפְנִים**
21 **שֶׁבַע עֲבֹדַת סְפִירַת הָעוֹמֵר,**
22 **אוֹפֵן אֶחָד הָעֲבֹדָה ד' סור מרע'**
23 **בְּפִנֵּי עֲצָמָה, אוֹפֵן שְׁנֵי הָעֲבֹדָה**
24 **ד' עֲשֵׂה טוב'** בפני עצמה, ואופן
25 **שְׁלִישִׁי ב' הָעֲבֹדוֹת יַחַד, מוֹכֵן**
26 **שֶׁג' אוֹפְנִים אֵלּוּ כּוֹלֵם יִשְׁנֵם**
27 **למעשה בעבודת ספירת**
28 **הָעוֹמֵר, וְהֵינּוּ בְּמַעֲשֵׂה סְפִירַת**
29 **הָעוֹמֵר שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם וְלֹא זֶה**
30 **בְּלִבְד שְׁנֵים סוֹתִים זֶה לֹא אֵלָּא**
31 **שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם מִימֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר יֵשׁ**
32 **מָקוֹם וְצוּר בְּכָל אַחַת מִשְׁלוֹשׁ**
33 **הָעֲבֹדוֹת הָלָלוּ. וְעוֹד זֹאת, שֶׁעֲנִין**
34 **זֶה שֶׁל עֲבֹדָה ה' בְּכָל שְׁלוֹשׁ**
35 **הָאוֹפְנִים הָאוֹפְנִים אֵינּוּ עֲנִין זְמַנִּי**
36 **בְּלִבְד לְיוֹם זֶה שֶׁסֹּפֵר סְפִירָה**
37 **זֶה 'וְכֹו' וּבִסְיוֹם הַיּוֹם וְהַסְפִּירָה,**
38 **הָעֲנִין חֲלָף וְהַסְתִּים, אֵלָּא שֶׁזָּהוּ**
39 **עֲנִין נִצְחִי, שֶׁהָיָה כָּל מִצְוָה**
40 **וּמִצְוָה פּוֹעֵלֶת יַחַד נִצְחִי**
41 **לְמַעַל מִכְּבוֹאָר בְּתַנְיָא** ²²
42 **שֶׁל-יְדֵי עֲבֹדָה ה' בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת כֹּל**
43 **הַמִּצְוֹת שֶׁל הָאָדָם (הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁמַּחֲיָה אֶת הַגּוּף**
44 **וּלְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם הַמַּחֲשָׁבָה, הַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֵׂה) מֵתְאַחֵד עִם הָרָצוֹן**
- האלוקי העליון ואור אין סוף, "יחד זה של נפש היהודי עם האור אין סוף" ⁴⁵
למעלה הוא נצחי לעולם ועד, כי הוא יתברך ורצונו למעלה מהזמן... ⁴⁶
וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מִצְוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר עִם כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבָּהּ ⁴⁷
איננה רק פעולה שמתרחשת בעת קיום המצווה בפועל אלא יש לה המשך ⁴⁸
נצחי. וְנִמְצָא, שֶׁג' עֲבֹדוֹת ⁴⁹
אלו, 'סור מרע וְעֲשֵׂה טוב' ⁵⁰
כְּפִי שֶׁהֵם ב' עֲנִינִים בְּפִנֵּי ⁵¹
עֲצָמָם, וְכְּפִי שֶׁשְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, ⁵²
הָיָה הֵם בְּעֲבֹדָה כָּל אֶחָד ⁵³
מִיִּשְׂרָאֵל תָּמִיד וְלֹא רַק בְּזֶמֶן ⁵⁴
מסויים ומוגבל. וְלֹא עוֹד אֵלָּא ⁵⁵
שֶׁעֲנִין זֶה הָעֲבֹדָה הַרוּחָנִית שֶׁל ⁵⁶
סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּכָל שְׁלוֹשֶׁת הָאוֹפְנִים ⁵⁷
הָאוֹפְנִים הֵיא עֲנִין כְּלָלִי שְׁנוּעָה הֵן ⁵⁸
בְּכָל זְמַן וְלֹא רַק בְּעַת סְפִירַת הָעוֹמֵר ⁵⁹
וּבְנוֹסֵף לַכֵּךְ הוּא נִגּוּעַ לְכָל אֶחָד וְאַחַת ⁶⁰
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוּא שִׁינָּה גַם לְנִשִּׁי ⁶¹
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה גַם הֵן שְׂכִיחֹת ⁶²
לְהֲכָנָה לְמִתְּן-תּוֹרָה, שֶׁהִיא ⁶³
הַתּוֹכֵן וְהַמַּשְׁמָעוּת הַפְּנִימִית שֶׁל סְפִירַת ⁶⁴
הָעוֹמֵר וְאֶדְרָבָה לֹא זֶה בְּלִבְד ⁶⁵
ש"ג"ם" הַנִּשְׁמִים שִׂיכּוֹת לַכֵּךְ אֵלָּא ⁶⁶
לְהִיפֹךְ, נִשְׁמִים קִדְּמוֹ לְאַנְשִׁים, ⁶⁷
כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב ²³ **בְּתוֹרָה בְּפִרְשָׁת** ⁶⁸
יִתְרוֹ בְּפִסְקִים הַמְּדַבְּרִים עַל הַהֲכָנוֹת ⁶⁹
שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִתְּן תּוֹרָה כֹּה ⁷⁰
תֹּאמַר לְבֵית יַעֲקֹב - אֵלּוּ ⁷¹
הַנְּשִׁים, וְאַחֲרֵיכֶן וְתִגַּד לְבָנֵי ⁷²
יִשְׂרָאֵל - אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָיָה ⁷³
שֶׁהֵנִשְׁמִים קוֹדְמוֹת לְאַנְשִׁים. וְכֵּן גַם ⁷⁴
שֶׁהַמְּדוּבָר בְּעֲבֹדָת ה' הַרוּחָנִית הוּא ⁷⁵
בְּמִצְוֹת דְּאֶהְבָּה וְיִרְאַה כו' ⁷⁶
שֶׁהֵן מִצְוֹת תְּמִידוּת ²⁴ **שֶׁאֵין** ⁷⁷
לָהֶם זְמַן וּמָקוֹם וּמִצַּב מִסּוּיִים אֵלָּא ⁷⁸
קִיּוּמוֹת תְּמִיד, וְלָכֵן שְׂכִיחֹת גַם ⁷⁹
לְנִשְׁמִים בְּשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה ⁸⁰
שְׁתִּלּוּיֹת בְּזֶמֶן מִסּוּיִים בְּלִבְד שְׁנֵים ⁸¹
פְּטוּרוֹת מֵהֶן. ⁸²
וְהָיָה עֲבֹדָה זֶה דְּסְפִירַת ⁸³
הָעוֹמֵר גּוֹפָא (בְּג' הָאוֹפְנִים ⁸⁴
שֶׁבָּהּ כּוֹלֵל גַּם חֵלֶק ה' סור מרע' ⁸⁵
שְׁבָה) הָיָה פְּעוּלָתָה הִיא ⁸⁶
בְּאוֹפֵן שֶׁל גִּילּוֹי אֹר, הַמַּשְׁכָּה וְהַתְּגָלוֹת שֶׁל אֹר אֱלֹקִי מִלְּמַעְלָה ⁸⁷
לְמַטָּה וְכִמְבּוֹאָר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת ²⁵ **בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּעֲנִין** ⁸⁸

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם²⁶ שְׁזֹהוּ הַבִּטּוּי הָאֶמּוּר בְּתוֹרָה לַעֲנִיין מִצּוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר
 - 2 ("וּסְפַרְתֶּם לָכֶם ... מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עוֹמֵר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת")
 - 3 הוּא מִלְּשׁוֹן הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֶל-ל²⁷ לְפִי פִירוּשׁ
 - 4 הַזֶּה²⁸ שְׁמִלְכַד הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט "מְסַפְּרִים", לִשׁוֹן סִיפּוֹר, הֵינּוּ שְׁהַשְׁמִים
 - 5 מְסַפְּרִים וּמְבִיאִים לִידֵי בִטּוּי אֶת כְּבוֹדוֹ
 - 6 שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, הַזוֹהַר מִפְּרֹשׁ
 - 7 "מְסַפְּרִים" דִּהְיִינוּ נִהְרִין וְנִצְצִין
 - 8 מֵאִירִים וְנוֹצִצִים, כְּפִי שְׁמוּבָא בְּחִסְדוֹת
 - 9 שֶׁ"וּסְפַרְתֶּם" מִשְׁמַעוֹ גַּם לִשׁוֹן אֹר כְּמוֹ
 - 10 "אֲבֵן סִפִּיר" שֶׁהִיא אֲבֵן מֵאִירָה.
 - 11 וְהֵינּוּ, שְׁפָל עֲנִינֵי הַמַּצּוֹת,
 - 12 סוֹר מִרְעָה וְעֵשָׂה טוֹב, וְחִיבוֹר
 - 13 שְׁנֵיהֶם יַחַד, שְׁכֵמְבוֹאֵר לַעֲלִיל כֹּל
 - 14 שְׁלוּשַׁת הָרְבוּרִים הִלּוּ הֵם הַתּוֹכֵן שֶׁל
 - 15 סְפִירַת הָעוֹמֵר כּוֹלֵם נַעֲשִׂים
 - 16 מִתּוֹךְ אֹר וְהַתְּנוּצָצוֹת
 - 17 וּבְהִירוֹת. וְיִתִּירָה מִזֹּו,
 - 18 שֶׁהַבְּהִירוֹת צָרִיכָה לִהְיוֹת
 - 19 נִכְרָת בְּגִשְׁמִיּוֹת לַעֲנִינֵי בִשָּׁר
 - 20 וְלֹא נִשְׁאֵר כְּעִנִּין רוּחִי בְּלִבּוֹ, כִּי
 - 21 הָאֹר וּבְהִירוֹת הִלּוּ חוֹדְרִים אֶל כֹּל
 - 22 פְּרִטֵי הַמִּצִּיאוֹת, גַּם אֵל הַגִּשְׁמִיּוֹת.
 - 23 וְכִידּוּעַ הַסִּיפּוֹר שְׁסִיפֵר כ"ק
 - 24 מו"ח אֲדָמוֹר²⁹ ר' הֶרֶב הַרִי"צ
 - 25 (סִיפּוֹר הוּא גַּם בֵּין מִלְּשׁוֹן
 - 26 הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים³⁰, נִהְרִין
 - 27 וְנִצְצִין מֵאִירִים וְנוֹצִצִים),
 - 28 אֹדוֹת אֶחָד מִחֲסִידֵי אֲדָמוֹר³⁰
 - 29 הִזְקֵן שׁוֹכֵה לְכִנְיֹו "ר' גַּבְרִיאֵל נוּשָׁא
 - 30 חֵן" שֶׁהִבִּיא מְעוֹת ה' מִעֲמִידוֹ
 - 31 כִּסְפִי צִדְקָה שְׁנִמְסִירִים לְרַבִּי בְּאוֹפֶן
 - 32 שֶׁהַמִּטְבְּעוֹת הָיוּ מִבְּרִיקוֹת
 - 33 וְנוֹצִצוֹת וּמֵאִירוֹת כְּאִילוֹ אֵף זֶה
 - 34 עֲתָה יֵצְאוּ מִבֵּית הַיִּצְיָקָה,
 - 35 שֶׁהַשְּׁפָשׁוּף שֶׁהוֹדוֹת לוֹ הַמִּטְבְּעוֹת
 - 36 הִפְכוּ לְמֵאִירוֹת וְנוֹצִצוֹת כְּחֹדְשׁוֹת
 - 37 נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי אִשָּׁה כְּמִבּוֹאֵר
 - 38 בְּסִפּוֹר שֵׁם בְּאִרְכּוֹת וּבְפִרְטִיּוֹת.
 - 39 וּבְהִמְשָׁךְ הָעֲנִין מִבִּיא שֵׁם
 - 40 הֶרֶב הַרִי"צ מֵהַ שְׁפִיאוֹר כ"ק
 - 41 אֲדָמוֹר³¹ ה' צִמַּח צֶדֶק' בְּעֲנִין
 - 42 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן
- סְפִירַת וּבְהִירוֹת, וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת שְׁפִיאוֹה
- ה' לָכֶם" בְּהִיר כְּלוּמָר לְהֵאִיר אֶת כֹּל הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית.
- וְיֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר הָעֲנִינִים, בֵּין הַסִּיפּוֹר הָאֶמּוּר עַל הַבְּרִיקָה הַמִּטְבְּעוֹת
- וְהֵאִמְרָה שֶׁל ה' צִמַּח צֶדֶק' שְׁצִירָה לְהֵאִיר אֶת ה' לָכֶם" שֶׁעֲנִין הַבְּהִירוֹת
- וְהָאֹר שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצּוֹת צָרִיךְ
- לִהְיוֹת נִכְרָת גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת
- שֶׁהַמִּטְבְּעוֹת מִבְּרִיקוֹת
- וּמִתְּנוּצָצוֹת כו'. וְעַד
- שֶׁהַבְּהִירוֹת הֵיחָה נִכְרָת גַּם
- בְּמִמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שְׁמַעְמִידוֹ
- עַל רִגְלָיו, כְּמִמְרָב רְבוּתִינוֹ
- וְלִל³¹ עַל הַפְּסוּק³² וְאֵת כֹּל
- הַיָּקוֹם אֲשֶׁר בְּרִגְלֵיהֶם - זֶה
- מִמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שְׁמַעְמִידוֹ עַל
- רִגְלָיו, וְעַד שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הַגְּבִיָּה גַּם אֶת הָרָאשׁ,
- הַגְּבִיָּה גַּם אֶת הָרָאשׁ, וּבִכֵּן
- מִדּוּגֵשׁ שְׁעִבּוּדֵת ה' מִתְּדִירָה אֹר
- וּבְהִירוֹת בְּכֹל הַפְּרִטִים הַרוּחָנִיִּים וּבְכֹל
- הַפְּרִטִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הָאָדָם, וּבְכֹל
- זֶה נוֹשֵׂא הַמִּמּוֹן שִׁישׁ לוֹ חֲשִׁיבוֹת
- מִיּוֹחֶדֶת בְּחַיֵּי הָאָדָם וְגוֹרֵם לוֹ יִצְיָכוֹת
- וְהַגְּבִיָּה וְעַד שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נֹסֵף
- בְּפִשְׁטוֹת עֲנִין מְסַפְּרִים כְּבוֹד
- אֶל, שֶׁהוֹסִיף בְּכָבוֹד הָאֶל.
- וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יוֹכֵן גַּם בְּכֹל
- הָעֲבֻדוֹת וּבְכֹל הָאוֹפְנִים הַשּׁוֹנִים
- שֶׁל עֲבֻדַּת ה' שְׁצִירָכוֹת לִהְיוֹת
- בְּאוֹפֶן שֶׁל אֹר וּבְהִירוֹת
- וְשִׁמְחָה, כְּפִי שְׁמִפּוֹרֵט בְּרִשְׁמִית
- הֶרֶב הַרִי"צ הָאֶמּוּרָה אֹדוֹת הַחֲסִיד ר'
- גַּבְרִיאֵל נוּשָׁא חֵן כִּיֶּצֶד אֶשְׁתִּי עוֹדֶדָה
- אוֹתוֹ לִהְיוֹת בְּשִׁמְחָה גַּם בְּמִצְבַּע שֶׁהִיא
- קֶשֶׁה לְשִׁמּוֹת וְכֹל זֶה צָרִיךְ
- לִהְיוֹת נִכְרָת גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת כו'
- כֶּשֶׁם שֶׁבִּסְפּוֹר הָאֶמּוּר גַּם הַמִּטְבְּעוֹת
- הַגִּשְׁמִיִּים הָיוּ נוֹצִצִים וּמִבְּרִיקִים.
- וְיִהְיֶה-רָצוֹן שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבֻדָּה
- בְּכֹל זֶה, כּוֹלֵל עֲבֻדוֹת הַצִּדְקָה כְּפִי
- שְׁמִפּוֹרֵט בְּרִשְׁמִית הָאֶמּוּרָה שֶׁהִמְעֵשָׂה
- הִיא קֶשֶׁר בְּצִדְקָה ל"פִּדְיוֹן שְׁבוּיִם"
- הֵנָּה גְּדוּלָּה צִדְקָה שְׁמִקְרָכֶת
- אֶת הַגְּאֻלָּה³³, דְּתִמּוֹרֶת זֶה

(26) אמור כג, טו. (27) תהלים יט, ב. (28) זח"ב קלו, ב. וראה פרדס להרמ"ק שער מהות והנהגה (ח) פ"ב. ביאורה"ז ואוה"ת שבהערה 24. (29) "התמים" חוברת ו ע' צד [שיד, ב] ואילך. (30) ראה פרדס שם. אוה"ת תשא שם. וראה ביאורה"ז ואוה"ת שם. (31) פרש"י עקב יא, ו – מפסחים קיט, א. סנהדרין קי, א. במדב"ר פ"ח, יג. וש"נ. (32) עקב שם.

שבת פרשת בהר־בחוקותי, מברכים החודש סיון ה'תשמ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁצַדְקָה עֲשֵׂה הַקֶּבֶ"ה בְּיִשְׂרָאֵל שְׁפִיזֶרְן לְבִין הָאוֹמוֹת³⁴,
 2 כֹּךְ שֶׁגַם הַגְּלוּת הִיא בַעֲצֵם עֲנִיִּין שֶׁל צַדִּיקָה מִצַּד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל
 3 בַּגְּאוּלָּה תִּהְיֶה תַּמּוּרַת הַצַּדִּיקָה הַזֹּאת צַדִּיקָה אַחֶרֶת בָּאִים לַצַּדִּיקָה שְׂמֵעָשָׂה
 4 הַקֶּבֶ"ה עִם יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שְׂיָקוּיָם הַיְעוּד וְאַתָּם תְּלוּקָטוּ
 5 תִּאֲסָפוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
 6 יִשְׂרָאֵל³⁵, שֶׁהַקֶּבֶ"ה לֹקֵחַ
 7 אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
 8 בְּזִרְעוֹ³⁶, וְהוֹלֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 9 מִיִּשְׂרָאֵל יַחַד עִם שְׂכִינָתָא
 10 שְׂבִגְלוּתָא³⁷ שֶׁעַם בּוֹא הַגְּאוּלָּה גַם
 11 הַשְׂכִּינָה תֵצֵא מֵהַגְּלוּת (כְּמֵאֲמַר
 12 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי³⁸
 13 שֶׁכָּכָל מְקוֹם שָׁגְלוּ שְׂכִינָה
 14 עִמָּהֶם), אֶל הַגְּאוּלָּה
 15 הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה, וּבִאֻפֶּן
 16 דִּלָּא עֵיכְבָּן אֶפִּילוּ כְּהֶרֶף
 17 עֵין³⁹, הֵינּוּ גְאוּלָּה בְּמַהֲרִית מְבִלִּי
 18 הַתַּעֲכָב רָגַע אֶחָד נֹסֵף וּמִתּוֹף
 19 שְׂמָחָה וְטוֹב לִבָּב. וְשֵׁם יְהִיָּה
 20 הַמִּנְּיָן הָעֲשִׂירִי⁴⁰ כְּדַבְּרֵי הַמִּדְרָשׁ
 21 שְׂבוּמֵן הַגְּלוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְנוּ וְנִסְפְּרוּ
 22 תִּשְׁעַת פְּעָמִים וְהַפֶּעַם הָעֲשִׂירִית תִּהְיֶה
 23 לְאַחֵר בּוֹא הַגְּאוּלָּה וְהַמִּנְיָן הַזֶּה יִהְיֶה
 24 עַל־יְדֵי הַקֶּבֶ"ה וּמִשִּׁיחַ
 25 צִדְקָנוּ עֲצָמוּ, שְׂזָה קָשׁוּר עִם
 18
 19 שִׁירָה גְדוּלָּה יַחַד עִם כָּלִי שִׁיר, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁴⁵ לְמַנְצֵחַ עַל הַשְּׂמִינִית, שְׂתִּהְיֶה הַשִּׁירָה עִם כָּלִי שִׁיר, כְּנוֹר
 20 שֶׁל שְׂמוֹנָה נִימִין⁴⁶, וְנוֹסֵף לָזֶה עַל־יְדֵי עֲשׂוֹר⁴⁷, כְּנוֹר שֶׁל עֲשׂוֹר נִימִין⁴⁵, וְלֹא עֵיכְבָּן אֶפִּילוּ כְּהֶרֶף עֵין, וּבְמַהֲרָה
 21 בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

- 26 חוֹמֶשׁ בְּמִדְבָּר שְׁקוֹרִין הַיּוֹם (בְּשֵׁנִית אֲמִירַת הַמֵּאֲמָר, תִּשְׁמ"ז, פְּרָשִׁיּוֹת
 27 בַּהֲר־בְּחֻקוֹתַי הֵיוּ מְחוּבָּרוֹת) בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁכָּל חוֹמֶשׁ זֶה נִקְרָא
 28 (בְּמִשְׁנָה⁴¹ וּבִגְמָרָא⁴²) בְּשֵׁם חוֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים עַל שֵׁם מִנְיָן
 29 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבִתְחִילַת הַסֵּפֶר וְהַמִּנְיָן שְׂבִפְרָשֶׁת
 30 פִּינְחָס, פִּינְחָס זֶה אֱלִיהוּ⁴³
 31 מְבֹשֶׁר הַגְּאוּלָּה⁴⁴ וְנִמְצָא
 32 שֶׁלִּסְפִּירַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ קָשׁוּר מִיּוּחַד
 33 לְעֵינֵן הַגְּאוּלָּה.
 34 וְכֵן תִּהְיֶה לָנוּ, שְׂנֻזָּה לְמִנְיָן
 35 הָעֲשִׂירִי עַל־יְדֵי הַקֶּבֶ"ה
 36 וּמִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ, בַּגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה,
 37 וּמִתּוֹף שְׂמָחָה וְטוֹב לִבָּב
 38 וּמִתּוֹף שִׁירָה גְדוּלָּה יַחַד עִם
 39 כָּלִי שִׁיר, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁴⁵
 40 לְמַנְצֵחַ מְזוּמָר שְׂחוּבָר לְמַנְצֵחַ עַל
 41 הַשִּׁירָה וְהַזְמִירָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל
 42 הַשְּׂמִינִית, שְׂתִּהְיֶה הַשִּׁירָה
 43 עִם כָּלִי שִׁיר, וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
 44 שֶׁ"עַל הַשְּׂמִינִית" פִּירוּשׁוֹ כְּנוֹר שֶׁל
 45 שְׂמוֹנָה נִימִין⁴⁶, וְנוֹסֵף לָזֶה
 46 תִּהְיֶה לְעִתִּיד־לְבוֹא גַם נְגִינָה עַל־יְדֵי
 47 עֲשׂוֹר⁴⁷, כְּנוֹר שֶׁל עֲשׂוֹר
 48 נִימִין⁴⁵, וְלֹא עֵיכְבָּן אֶפִּילוּ
 49 כְּהֶרֶף עֵין, וּבְמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
 50 מִמֶּשׁ.

(33) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב ואילך). (34) פסחים פז, ב. (35) ישע"י כז, יב. הובא בפרש"י שבהערה הבאה. (36) ראה פרש"י נצבים ל, ג. (37) ראה מגילה כט, א. זח"א קכ, ב. (38) מגילה שם. (39) ע"פ מכילתא ופרש"י בא יב, מא. (40) תנחומא תשא ט. במדב"ר פ"ב, יא. (41) סוטה מ, ב. (42) שם לו, רע"ב. (43) תיב"ע וארא ו, יח. פדר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ, סע"א. ח"ג (פינחס) רטו, א (ברע"מ). יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב-ד"ה לאו מר כהן. (44) פרש"י פרשתנו (בחוקותי) כו, מב. וראה גם תיב"ע ויל"ש שבהערה הקודמת. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב. (45) תהלים יב, א. ערכין יג, ב. (46) ערכין שם. (47) תהלים צב, ד.

בס"ד. שיחת יום ד' פ' בחוקותי, י"ד אייר, פסח שני ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

א. ידוע מאמר הזהר¹ "כל יומא ויומא עביד עבדותי": כל יום ויום נברא ע"י הקב"ה - שהרי גם
ה"זמן" הוא נברא², ומכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"³, מובן, שלכל
יום ויום יש ענין ועבודה בפ"ע ("עבדותי"), וזוהי תכלית בריאתו - כדי שינצלו יום זה ע"י מילוי עבודה
זו (המיוחדת ליום זה) בשלימותה.
והענין בזה:

ידוע ומבואר בכ"מ⁴ שכל הענינים דשבעת ימי בראשית חוזרים ונשנים בכל שבוע ושבוע, היינו,
שבכל יום ויום מתחדשת הבריאה דיום זה ככפעם הראשונה. וכפי שהדבר מתבטא בהלכה - ב"שיר של
יום", "השיר שהיו הלויים אומרים במקדש, בראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה גו', בשני היו אומרים
וכו"⁵, ש"שיר" זה קשור עם הבריאה הפרטית דיום זה בששת ימי בראשית: "ביום ראשון לה' הארץ
ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית, בשני שבו נחלקו המים וכו"⁶, וכיו"ב בכל ימי השבוע.

וענין זה מודגש ביותר ע"פ תורת הבעש"ט⁷ אודות חידוש התהוות הבריאה מאפס ואין המוחלט -
"המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", ולא רק "בכל יום" (בהתחלת היום), אלא בכל רגע
ורגע - "המחדש . . תמיד מעשה בראשית".

ובזה נכלל גם התהוות יום זה עצמו (לא רק הדברים שנבראו ביום זה, כי אם מציאות הזמן דיום זה
עצמו) - כאמור לעיל שגם ה"זמן" הוא נברא, ולכן גם הוא מתחדש בכל יום ויום (ובאופן ד"תמיד" -
בכל רגע ורגע).

ומכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" - ובמכ"ש וק"ו: אפילו בן-אדם
שאינו בתכלית השלימות לא יעשה דבר ללא כל תועלת, "להבל ולריק" (אלא אם כן הוא לגמרי לא
בסדר...), ועאכו"כ בורא העולם ומנהיגו ובורא האדם ומנהיגו, שבודאי "לא ברא דבר אחד לבטלה" -
הרי בהכרח לומר שבריאת יום זה היא לשם מטרה ותכלית מיוחדת, היינו, שיש בו ענין מיוחד שאינו
בשאר הימים, "עביד עבדותי".

וכלל זה ("כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה") הוא בהדגשה יתירה בנוגע
לבריאת הזמן, מפני התוקף המיוחד שבבריאה זו:

לאחרי בריאת הזמן - קשה ביותר (או בלתי אפשרי) לצייר בשכל של בן-אדם כיצד יתכן העדר הזמן.
- בנוגע לשאר פרטי הנבראים, דומם צומח חי מדבר, אין צורך בהתבוננות וחכמה יתירה כדי לצייר
בשכלנו את מציאות העולם ללא בעל-חי מסויים, עשב מסויים או דומם מסויים; משא"כ בנוגע למציאות
הזמן (וכן מציאות המקום) - הרי קשה ביותר לצייר את מציאות הבריאה באופן של העדר הזמן (או
המקום), עד כדי כך גדול התוקף שבבריאה זו.

[ישנן אמנם דוגמאות לענינים שאינם קשורים עם מציאות הזמן (והמקום), כמו: עניני שכל, סברות
התורה, וכיו"ב, שאין להם קשר עם גדר הזמן, שינוי בין עבר הווה ועתיד, אבל אעפ"כ, דבר שישנו
במציאות, דבר גשמי, שאינו קשור עם זמן (ומקום) - קשה ביותר (או בלתי אפשרי) לצייר בשכלנו].

(4) ראה לקו"ת שה"ש כה, א. סה"מ תש"ד ע' 192.

(5) סוף תמיד.

(6) פרש"י שם - מר"ה לא, א.

(7) שעהיה"א בתחלתו.

(1) ח"ג צד, רע"ב. וראה זח"א רסד, ב.

(2) סידור שער הק"ש עה, סע"ד. אמ"ב שם מ, ג ואילך.

לקו"ש ח"י ע' 176. וש"נ.

(3) שבת עז, ב.

- 1 ונמצא, שבריאת הזמן היא בתכלית התוקף, ולכן, הכלל ד"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא
- 2 דבר אחד לבטלה" הוא בהדגשה יתירה ביחס לבריאת הזמן, מפני התוקף שבבריאה זו.
- 3 ומכיון שכל יום ויום (וכל רגע ורגע) דכל סדר השתלשלות הזמן הוא בריאה בפ"ע - מובן, שענינו
- 4 המיוחד של יום זה ("עבדתי") שונה מכל שאר הימים דכל סדר השתלשלות הזמן. כלומר: יחודו של
- 5 יום זה ב"עבדתי" השייכת אליו - אינו רק ביחס לשאר ימי שבוע זה, חודש זה או שנה זו, כי אם
- 6 ביחס לכל הימים דכל סדר השתלשלות הזמן, וההוכחה לכך - בפשטות: מכיון שיום זה נברא ע"י הקב"ה
- 7 בתור בריאה בפ"ע, הרי בודאי שיש בו ענין מיוחד שאינו בכל שאר הימים שבכל סדר השתלשלות הזמן,
- 8 כי לולי זאת לא הי' צורך בבריאת יום זה.
- 9 וזהו תפקידו של יהודי - "אני נבראתי לשמש את קוני"8 - לנצל כל יום ויום בהתאם לרצונו של
- 10 הקב"ה, עי"ז שממלא את העבודה המיוחדת שרצה הקב"ה שתיעשה ביום זה.
- 11 ובלשון הכתוב9 - "את הכל עשה יפה בעתו": ה"עושה" - אחד הוא, הקב"ה, ואעפ"כ, לכל דבר
- 12 שעשה - קבע והתאים עת וזמן מיוחד, וכאשר דבר זה נעשה "בעתו", בעת וזמן שקבע והתאים לו
- 13 הקב"ה - אזי הדבר הוא באופן ד"יפה".
- 14 ב. האמור לעיל בענין "כל יומא ויומא עביד עבדתי" - הרי זה צד השווה בכל הימים דכל סדר
- 15 השתלשלות הזמן, שלכל יום ויום ישנו ענין מיוחד שאינו בזולתו. ונוסף לזה - ישנם ימים בעלי תכונות
- 16 נעלות יותר, כלומר, לא רק תכונות שונות, אלא תכונות נעלות יותר, ובלשון הידוע10: "יומין זכאין".
- 17 וכדי לדעת אלו הם הימים בעלי עילוי מיוחד ("יומין זכאין") - על כך יש להסתכל בתורה, שהרי
- 18 כל הענינים שרשם ומקורם בתורה, כמאמר11 "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ואז יודעים גם את
- 19 ההוראה שבדבר - "תורה" מלשון הוראה12.
- 20 כאשר מסתכלים בתורה - רואים שישנם ימים מסויימים בשנה, שבתות וימים טובים, שהם מובדלים
- 21 במעלתם משאר ימי השנה ע"פ תורה - הלכות מיוחדות בתורה, וכיו"ב, ועד שהתורה קוראת להם בשם
- 22 "יומין זכאין".
- 23 והנה, אף ש"יומין זכאין" אלו אינם אלא מספר מסויים של ימים - הרי תוכנם הפנימי וההוראה
- 24 שלמדים מהם היא באופן נצחי על כל השנה כולה (כשם ש"התורה היא נצחית"13), כמבואר בספרים14
- 25 שהענין המיוחד דיום השבת צריך להיות נמשך בכל ימי השבוע - "מיני" מתברכין כולהו יומין15, ועד"ז
- 26 מובן בנוגע לימים טובים, פסח שבועות וסוכות, שהשפעתם נמשכת בכל השנה כולה16.
- 27 ולדוגמא:
- 28 חג הפסח ענינו - יציאת מצרים, "זמן חרותנו". וענין זה נמשך בכל השנה כולה - שהרי החיוב
- 29 דזכירת יציאת מצרים הוא בכל יום ויום, ביום ובלילה17, אלא שעיקר הדגשה הענין דיצי"מ הוא בחג
- 30 הפסח, והשפעתו נמשכת על כל השנה כולה.
- 31 חג השבועות ענינו - "זמן מתן תורתנו". וענין זה נמשך על כל השנה - שהרי לימוד התורה הוא
- 32 חיוב תמידי, אלא שישנו זמן מיוחד שבו מודגש ענין זה ביתר שאת וביתר עוז, וממנו נמשך על כל
- 33 השנה.

8) קידושין בסופה.

9) קהלת ג, א.

10) ראה תענית כט, א. ועוד.

11) זח"ב קסא, רע"ב. וראה ב"ר בתחלתו.

12) גו"א ר"פ בראשית, בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב.

13) תניא רפי"ז. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. ובכ"מ.

14) ראה פ"ח שער השבת פכ"ז. מכתב ר"ח ניסן ש.ז. הערה

ר"ה קדושה פון שבת. וש"נ.

15) זח"ב סג, ב. פח, א.

16) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. מכתב הנ"ל הערה ד"ה דער

אינהאלט. וש"נ.

17) ברכות יב, סע"ב - במשנה. רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג.

ש"ע אדה"ז ר"ס סז.

1 וחג הסוכות ענינו - "זמן שמחתנו". וענין זה נמשך על כל השנה - שהרי כל עניני עבודת ה' שבמשך
2 כל השנה כולה צריכים להיות בשמחה, כמ"ש¹⁸ "עבדו את ה' בשמחה", אלא שבחג הסוכות מודגש
3 הדבר ביותר, וממנו נמשכת השמחה על כל השנה כולה.

4 ונמצא, שלכל אחד מה"ימים טובים" יש מעלה מיוחדת שאינה בשאר "ימים טובים", וממנו נמשכת
5 מעלה זו על כל השנה כולה.

6 ג. והנה, אחד הימים המיוחדים בשנה הוא - "פסח שני".
7 וע"פ המבואר לעיל שלכל יום-טוב ("יומין זכאין") יש מעלה מיוחדת הנמשכת על כל השנה כולה
8 - מובן, שכן הוא גם בנוגע ל"פסח שני", שיש בו מעלה מיוחדת שאינה בשאר "ימים טובים" (כולל
9 פסח ראשון), וממנו נמשכת מעלה זו על כל השנה כולה.

10 ואף שיום זה נקרא - ע"פ תורה - בשם "פסח שני"¹⁹, שבזה מודגש שהוא שני במעלה לגבי עיקר
11 הענין דפסח (פסח ראשון), ובפרט שמצינו שנקרא בשם "פסחא זעירא"²⁰, וכפשוטם של דברים: פסח
12 שני אינו אלא "תשלומין" דפסח ראשון, ושייך רק אצל יהודי שמצבו לא הי' באופן של שלימות, "איש
13 כי יהי' טמא לנפש או בדרך רחוקה לכס"²¹, וא"כ, כיצד שייך לומר שיש בו מעלה לגבי פסח ראשון,
14 עד למעלה כזו שיש צורך להמשיכה על כל השנה כולה? ! מ"מ, להיותו אחד מהימים מיוחדים בשנה
15 ("יומין זכאין"), בהכרח לומר שבפרטים מסויימים יש בו עילוי לגבי כל שאר "ימים טובים", כדלקמן.

16 וכמדובר כמ"פ²² שהקב"ה ברא את העולם באופן כזה שכל נברא הוא גם "מקבל" וגם "משפיע",
17 וזאת - כדי שלא יהי' ענין של נפילת-רוח או נמיכות-רוח אצל אף נברא שבעולם, כי אפילו דבר קטן
18 שבקטנים (מצד מעלתו) - יש בו מעלה מסויימת שאינה בכל שאר עניני העולם, וביחס למעלה זו - הרי
19 הוא בבחינת "משפיע" בכל שאר הענינים שבעולם (שכולם "מקבלים" ממנו), ועד שפרט זה משלים את
20 הבריאה כולה.

21 וכאשר אומרים שפרט זה "משלים" את הבריאה כולה, ישנם שני פירושים בדבר: (א) לשון תשלום,
22 מילוי החסרון, (ב) לשון שלימות [כידוע שלשון הקודש - שאינו לשון הסכמי - הוא בתכלית הדיוק,
23 ולכן, מכיון ש"תשלום" הוא גם מלשון שלימות, מובן, שיש בזה גם ענין של שלימות], כלומר: לא זו
24 בלבד שלולי פרט זה הי' חסר משהו בבריאה, ועתה לא חסר מאומה (מילוי החסרון), אלא עוד זאת,
25 שפרט זה פועל שלימות בכל הבריאה.

26 ועד"ז מובן בנוגע ל"פסח שני" - שלמרות שברוב (ועיקר) הענינים הרי הוא "שני" ו"זעירא" לגבי
27 פסח ראשון, מ"מ, בהכרח לומר שבפרט מסויים יש בו מעלה לגבי פסח ראשון וכל שאר "ימים טובים",
28 וביחס למעלה זו - הרי כל שאר ה"ימים טובים" (ועאכ"כ כל ימי השנה) הם בבחינת "מקבל" לגבי
29 "פסח שני", כדלקמן.

ד. ובהקדמה:

30 כאשר מחפשים ביאור בתורה על כל ענין שבעולם (בהתאם להאמור "אסתכל באורייתא וברא עלמא")
31 - הרי בכל ענין מבארת התורה ריבוי פירושים וביאורים - "שבעים פנים לתורה"²³, ובפרטיות יותר -
32 ששים ריבוא פירושים (כדאיתא בכתבי האריז"ל²⁴). וכמו כן מובן בנוגע לעניננו, העילוי המיוחד שבפסח
33 שני - שבדבר זה ישנם ריבוי פירושים וביאורים.

(22) ראה גם שיחת אה"ש ש.ז. ס"ג.

(23) זח"א מז, ב. ח"ג כ, א - ברע"מ. רטז, א. רכג, א. במדב"ר פ"ג, טז.

(24) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רוח"ק בענין היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(18) תהלים ק, ב. וראה רמב"ם סוף הל' לולב. תניא רפכ"ז.

(19) פסחים צב, ב - במשנה. שם צג, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ה. סידור אדה"ז (לפני ובא לציון). ועוד.

(20) חולין קכט, ב. מגילת תענית פ"ב (ו, ב). לקו"ש ח"י ז' ע' 508 הערה ד"ה פסח שני. וש"נ.

(21) בהעלותך ט, י.

- 1 אמנם, בהתאם לכלל ש"המעשה הוא העיקר²⁵ - מובן, שלכל לראש יש לחפש פירוש וביאור שיש
2 ללמוד ממנו הוראה בנוגע למעשה בפועל.
- 3 זאת ועוד:
- 4 לכל לראש יש למצוא פירוש וביאור (הנוגע למעשה בפועל) שיהי' מובן לכאו"א מישראל, לא רק
5 ל"ראשיכם שבטיכם", אלא גם ל"חוטב עציך ושואב מימך"²⁶, היינו, שגם יהודי פשוט שבפשוטים
6 בהבנת התורה (ובשאר ענייניו) - יוכל להבין את העילוי המיוחד שבפסח שני, ובאופן שיוכל ללמוד מזה
7 הוראה בנוגע למעשה בפועל.
- 8 דהנה, התורה לא ניתנה ליחיד סגולה בלבד, כי אם לכאו"א מישראל - "מורשה קהלת יעקב"²⁷,
9 ירושה לכל מי ששייך ל"קהלת יעקב", כולל - פשוט שבפשוטים. ומכיון שהתורה ניתנה גם אליו - הרי
10 בודאי אין זה "לבטלה" ח"ו, כי אם כדי שהוא יוכל לקיים את התורה.
- 11 [וכאשר אומרים שיהודי מקיים את התורה - ישנם בזה שני פירושים: (א) לקיים כל מה שנאמר
12 בתורה - כפשוטו, (ב) לפעול קיום בתורה, ולדוגמא - במצות תפילין: גם לאחר עשיית התפילין על
13 כל פרטיהם - הרי הם אמנם "תשמישי קדושה", אבל אעפ"כ, כל זמן שהם מונחים במקום מכובד כו'
14 - עדיין לא נעשית המצוה ותפילין, וכדי שיהי' בהם ענין של מצוה בפועל, מילוי רצונו של הקב"ה,
15 "אשר קדשנו במצותיו וצווננו" - זקוקים ליהודי פשוט שבפשוטים שיניחם על ידו ועל ראשו, ונמצא,
16 שיהודי זה פועל קיום בענין התפילין, לעשות מהם מצוה.
- 17 וכידוע תורת המגיד²⁸ בפי' הכתוב²⁹ "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - שהאדם ("אתם קרויין
18 אדם"³⁰, ע"ש "אדמה לעליון"³¹) עושה אותם להיות מצוות, "וחי בהם" - שפועל חיות בענין המצוות],
19 ומכיון שכן, מובן, שגם יהודי פשוט שבפשוטים יכול וצריך להבין את העילוי שיש בפסח שני לגבי
20 שאר ימים טובים, ובאופן השייך לעבודתו בפועל.
- 21 ועד"ז לאידך, בנוגע ל"ראשיכם שבטיכם" - שהביאור במעלת פסח שני צריך להיות באופן השייך
22 לענין של מעשה בפועל, שכן "המעשה הוא העיקר".
- 23 דהנה, יהודי שבבחינת "ראשיכם שבטיכם" יכול לחשוב: מכיון שע"פ תורה נקרא בתואר "ראשיכם
24 שבטיכם", הרי מעלת ה"ראש" היא - שבו משכן השכל, וכן החושים הכי נעלים - ראי' שמיעה, ריח
25 ודיבור (מלבד חוש המישוש שישנו בכל חלקי הגוף), וא"כ, לא נוגע כל כך ענין של מעשה בפועל.
26 ולכן, יש צורך להדגיש שגם אצל "ראשיכם שבטיכם" צריך להיות ענין המעשה, ואדרבה - "המעשה
27 הוא העיקר".
- 28 ולדוגמא - במצות תפילין: התוכן הפנימי דמצות תפילין הוא - שעבוד המוח והלב³², ועד כדי כך
29 - שאין זה כוונת המצוה בלבד, כי אם חלק מעצם קיום המצוה (כמבואר בב"ח³³). ואעפ"כ, לא די
30 בעבודה הרוחנית דשעבוד המוח והלב, אלא בהכרח לקיים מצוה זו במעשה בפועל, "והי' לאות על ירך
31 גו"³⁴ כפשוטו, ואדרבה - העיקר הוא הקיום במעשה בפועל, שהרי אם כיוון את כל הכוונות ולא הניח
32 תפילין בפועל ח"ו - לא קיים מצות תפילין, משא"כ אם הניח תפילין בפועל ולא שעבד את המוח והלב
33 (מאיזה סיבה שתהי') - קיים מצות תפילין (ובודאי אין זו ברכה לבטלה ח"ו)³⁵.

כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.

(32) טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סכ"ה ס"ה (סי"א). סידור אדה"ז
ב"סדר הנחת תפילין".

(33) לטור או"ח שם. שם ס"ח. שם רסכ"ה.

(34) ס"פ בא.

(35) ראה תניא רפל"ח.

(25) אבות פ"א מ"ז.

(26) ל' הכתוב - ר"פ נצבים.

(27) ברכה לג, ד.

(28) לקו"א נה, א. או"ח לח, דה. וראה לקו"ת שה"ש ב, א.

(29) אחרי יח, ה.

(30) יבמות סא, רע"א.

(31) עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א.

ולאחרי הקדמה זו - נבוא לבאר את המעלה המיוחדת דפסת שני, וההוראה מזה בנוגע לפועל - הן
אצל "ראשיכם שבטיכם" והן אצל "חוטב עציך ושואב מימך".

ה. הציווי אודות פסח שני שונה מכל ציווי התורה בכך - שציווי זה נתחדש ע"י טענתם ותביעתם
של בני למשה רבינו: "למה נגרע"³⁶, משא"כ שאר ציווי התורה שניתנו ע"י הקב"ה ללא כל התעוררות
ותביעה מצדם של בניי.
והענין בזה:

בכל עניני התורה ומצוותי' - תפקידו של יהודי הוא להיות בבחינת "מקבל", ועד לתנועה של הקדמת
נעשה לנשמע³⁷. ובנוסף ברכת המצוות - "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו": מכיון שהקב"ה צוה על דבר
מסויים - הרי הוא מקיים ציווי זה, הן בנוגע למצוות-עשה - באופן דקום ועשה, והן בנוגע למצוות
לא-תעשה - באופן דשב ואל תעשה.

ולכאורה, הרי זה היפך האמור לעיל (ס"ג) שאין לך דבר שבעולם שיהי' רק "מקבל" ולא "משפיע"? !
הנה, נוסף על האמור לעיל (ס"ד) שיהודי פועל את קיום המצוה, וכן את החיות שבמצוה כו' - הרי
דבר זה מודגש בציווי ד"פסח שני", שכל עיקרו של ציווי זה לא הי' אלא על ידי פעולתן של ישראל
שתבעו "למה נגרע", והראו בכך את גודל תשוקתם להקריב קרבן פסח, ועי"ז נתחדש כללות הציווי
דפסח שני.

והביאור בזה:

בנוגע לכללות בריאת העולם נאמר³⁸ "אשר ברא אלקים לעשות", ומפרש רש"י במדרש³⁹: "לעשות
- לתקן", היינו, שמלכתחילה ברא הקב"ה את העולם באופן שיהי' צריך תיקון, ובלשון הגמרא⁴⁰: "רוח
צפונית אינה מסובבת", והכוונה בזה - כדי שיהודי יתקן זאת ע"י עבודתו, ובכך יהי' שותף להקב"ה
במעשה בראשית⁴¹.

ועד"ז בנוגע לעניני התורה ומצוותי' - שלמרות שכל עניני התורה ומצוותי' ניתנו למשה מסיני, מ"מ,
ישנם ענינים בתורה שמתחדשים ע"י תלמיד ותיק, ובלשון חז"ל⁴²: תלמיד ותיק עתיד לחדש, וכידוע
בענין "ותן חלקנו בתורתך"⁴³ - שלכל יהודי ישנו חלק בתורה שרק הוא יכול לגלות זאת [כידוע הביאור
בזה⁴⁴ - שענינים אלו נאמרו למשה רבינו באופן של כללות וכו'], וביותר מודגש זה בציווי דפסח שני
- שכל עיקרו לא בא אלא ע"י פעולתן של ישראל, שתבעו אצל משה רבינו: "למה נגרע", וכאשר משה
רבינו הביא את תביעתן לפני הקב"ה, נותן התורה ומצוה המצוות - אזי נתחדש הציווי דפסח שני.

ו. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת ה'. ובהקדים:
לכאורה, תביעתם של האנשים שלא יכלו להקריב קרבן פסח במועדו, "למה נגרע" - תמוהה ביותר,
דממה-נפשך: אם רצונו של הקב"ה שיקיימו את המצוה דקרבן פסח - בודאי יצוה הקב"ה למשה רבינו
לומר להם זאת; ואם משה רבינו לא יאמר להם מאומה - הרי פירוש הדבר שאינם צריכים לקיים את
המצוה דקרבן פסח, וא"כ, מה מקום לטענה ותביעה בדבר? !

יתירה מזו: מסופר במדרשי חז"ל⁴⁵ שאותם ה"אנשים אשר . . לא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא"⁴⁶
היו אלו שנשארו את ארונו של יוסף, או אלו שנשמאו מנדב ואביהוא - גדולי ישראל בזמן ההוא, שאצלם

(42) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר
רפמ"ז. ויק"ר דפכ"ב. לקו"ש ח"ט ע' 252 הערות 20-21. וש"ג.
(43) אבות פ"ה מ"כ.
(44) ראה בכ"ז - לקו"ש ח"ט שם ע' 253. וש"נ.
(45) סוכה כה, סע"א ואילך. יל"ש בהעלותך רמז תשכא.
(46) בהעלותך שם, ו.

(36) בהעלותך שם, ז.
(37) ראה שבת פח, סע"א.
(38) בראשית ב, ג.
(39) ב"ר פי"א, ו.
(40) ב"ב כה, רע"ב.
(41) ראה שבת י, א. קיט, רע"ב. טור או"ח סרס"ח. שו"ע
אדה"ז שם ס"א. לקו"ש ח"י ע' 74 הערה 27. וש"נ.

- 1 היתה האמונה במשה רבינו בתכלית התוקף ובאמיתיות הכי גדולה, במכ"ש וק"ו מכל שאר בני עליהם
- 2 נאמר⁴⁷ "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", וא"כ, כאשר אינם שומעים מאומה (לא מהקב"ה ולא ממשה עבדו)
- 3 אודות חיובם בקרבן פסח, פירושו של דבר, שאינם חייבים בזה. ומכיון שכן, היתכן לבוא בטענה ותביעה
- 4 למשה רבינו ולומר לו: שמע נא, "למה נגרע", תן גם לנו מצוה זו - בה בשעה שבודאי מאמינים במשה
- 5 רבינו שאם לא צוה להם מאומה אינם מצווים בזה?!
- 6 לפני חדשים ספורים בלבד עמדו כל בני" במעמד הר סיני, ושם נאמר להם "ואתם תהיו לי ממלכת
- 7 כהנים וגוי קדוש"⁴⁸ עי"ז שיקיימו את התורה ומצוותי, ולכן, צריכים הם לקיים את כל ציוויי הקב"ה
- 8 שנמסרו אליהם ע"י משה רבינו - "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"⁴⁹ לכל בני"י; אבל מהי פשר
- 9 הטענה והתביעה "למה נגרע" - לקיים דבר שלא נצטוו עליו?!
- 10 אלא מכאן למדים אנו הוראה נפלאה - שכאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו בענין הקשור עם
- 11 יראת-שמים, תורה ומצוותי, אינו סומך על אף אחד, לא על משה רבינו ואפילו לא על הקב"ה (כביכול),
- 12 ואינו אומר "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים"... - אלא צועק ותובע: "למה נגרע"!
- 13 הפתגם "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים" - הוא אחד הסימנים דחושך הגלות, עקבות
- 14 משיחא⁵⁰, ומבואר בספרים⁵¹ טעם הדבר - שבכך "מתרץ" את עצמו על העובדה שאינו עושה מאומה,
- 15 מכיון שאין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים!...
- 16 כאשר מדובר אודות עניני יראת-שמים - אומרת תורה: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁵², ולכן,
- 17 רצונו של הקב"ה שיהודי יתבע וידרוש בהתאם להרגש שלו בעניני יראת-שמים, וכאשר מראה את גודל
- 18 תשוקתו וחפצו - ממלא הקב"ה את רצונו, כפי שרואים בנוגע לפסח שני, שבעקבות הטענה "למה נגרע"
- 19 - נתחדש ציווי בתורה.
- 20 ומזה למדים הוראה נפלאה בנוגע לפועל - הן בנוגע ליהודי פשוט שבפשוטים, "חוטב עציץ ושואב
- 21 מימין", והן בנוגע ל"ראשיכם שבטיכם", כדלקמן.
- 22 ז. ההוראה ליהודי פשוט שבפשוטים:
- 23 כאשר מתבונן במעמדו ומצבו ויודע ומכיר בכך שהוא פשוט שבפשוטים - יכול לחשוב: מי אני ומה
- 24 אני לבוא בתביעה כו', ומה אוכל כבר לפעול?!
- 25 הנה על זה באה ההוראה מפסח שני:
- 26 ריחוק הערך שבין יהודי להקב"ה - הוא הרבה יותר מריחוק הערך שבין פשוט שבפשוטים ל"ראשיכם
- 27 שבטיכם", ואעפ"כ, באו יהודים בתביעה ודרישה להקב"ה "למה נגרע", ולא עוד אלא שתביעתם
- 28 ודרישתם אכן נתקבלה, וניתן להם הציווי דפסח שני.
- 29 ועד כדי כך - שעל ידם ניתוסף ציווי לכל בני"י, שהרי הציווי דפסח שני נמנה במנין המצוות⁵³, אחד
- 30 מרמ"ח מצוות-עשה שהם כנגד רמ"ח אבריו של אדם (כדאיתא בגמרא⁵⁴, והביאו הרמב"ם בסוף הקדמתו
- 31 לספר "יד החזקה"), ומכיון שכן, הרי גם יהודי שהקריב פסח ראשון בביהמ"ק במשך כל ימיו, יש לו
- 32 רמ"ח אברים, ששלימותם - "תמים תהי" עם ה' אלקיך"⁵⁵ - תלוי בקיום כל רמ"ח מצוות-עשה (שכנגד
- 33 רמ"ח אבריו), כולל המצוה ד"פסח שני".
- 34 ומכיון שכן, הרי מובן עד כמה גדול כחו של יהודי - שלמרות ריחוק הערך שלו לגבי הקב"ה, הנה

(51) ראה גם סה"ש תש"ב ריש ע' 17.

(52) ברכות לג, ב. וש"נ. וראה רמב"ם פ"ה מהל' תשובה.

(53) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע נז, נח.

(54) מכות כג, סע"ב. וראה זח"א קע, ב.

(55) שופטים יח, יג. וראה לקו"ת נצבים מה, ג.

(47) בשלח יד, לא.

(48) יתרו יט, ו.

(49) אבות בתחלתה. וראה הקדמת הרמב"ם לספרו "יד החזקה".

(50) סוטה מט, רע"ב.

- 1 כאשר מדובר אודות ענין שנוגע לו, אזי ביכלתו לדרוש ולתבוע "למה נגרע", ואז - "יגעתי ומצאתי"⁵⁶,
 2 היינו, שהקב"ה ממלא את בקשתו ומחדש מצוה נוספת עבור כל בני".
- 3 ומובן, שהוראה זו שייכת גם לנשי ישראל - שגם הן חייבות בקרבן פסח⁵⁷, וכן בפסח שני - שאפילו
 4 אם זה באופן של רשות בלבד (כידוע השקו"ט שבדבר⁵⁸), הרי ישנו פס"ד ברור בשו"ע⁵⁹ שנשים מקיימות
 5 ומברכות גם על מצוות-עשה שפטורות מהן.
- 6 ולהעיר, שגם אצל נשי ובנות ישראל מצינו הדגשה מיוחדת על פרשה שנתחדשה כתוצאה מתביעתן
 7 וטענתן (בדוגמת פסח שני) - כמובא בתרגום⁶⁰ שישנם ארבעה דינים שנתחדשו, וא' מהם - פרשת נחלות
 8 שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן⁶¹, וזאת - לאחר תביעתן "למה יגרע שם אבינו גו"⁶², היינו, למרות
 9 שהיו עדיין קודם נישואיהן [שהרי רק לאחר⁶³ נצטוו "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים"⁶³], מ"מ,
 10 בזכותן נתחדשה פרשה בתורה, ולא רק עבורן בלבד, כי אם עבור כל בני" - "ואל בני ישראל תדבר
 11 לאמר . . . והעברתם את נחלתו לבתו"⁶⁴.
- 12 וזהו תוכן ונקודת ההוראה האמורה עבור כאו"א מישראל - שיהודי צריך לדעת את הכחות שיש
 13 בידו, אשר למרות שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁶⁵, כי אם "ה' אלקיך הוא
 14 הנותן לך כח לעשות חיל"⁶⁶, הנה ביחד עם זה עליו לדעת שבענינים הקשורים עם יראת-שמים, ממתין
 15 הקב"ה שיהודי יראה שהדבר נוגע לו, ולא רק בפנימיות נפשו, אלא גם בכחות הנפש, במחשבה ובדיבור,
 16 עד לענין של מעשה, ואז - מקבלים את תביעתו ודרישתו, ועד כדי כך שעל-ידו מתחדש ענין בתורה
 17 (כאמור לעיל בענין "ותן חלקנו בתורתך") הפועל שלימות בכללות הענין דתומ"צ עבור כל בני".
- 18 ה. ההוראה ליהודי שבבחינת "ראשיכם שבטיכם":
 19 יהודי ש"כל ימיו בתשובה"⁶⁷, כל ימיו עוסק הוא בלימוד התורה - "תורתו אומנתו", או במעשים
 20 טובים - "מארי עובדין טבין"⁶⁸, יכול לחשוב: מה חסר לי שאבוא לטעון "למה נגרע"?!
- 21 הנה על זה אומרים לו: הסימן של "תלמיד חכם" הוא - שאין לו מנוחה, כמארוז"⁶⁹ "תלמידי חכמים
 22 אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר⁷⁰ ילכו מחיל אל חיל". - הוא נמצא כבר בדרגא כזו
 23 ש"תורת אמת" קובעת שזהו ענין של "חיל", ואעפ"כ, אינו מוצא מנוחה ומרגוע לנפשו מפני תשוקתו
 24 ללכת "מחיל אל חיל", לבוא לדרגא נעלית יותר, עד לדרגא שהיא בבחינת "חיל" אפילו בערך וביחס
 25 ל"חיל" שלפנ"ז.
- 26 מדובר אודות יהודי שלומד תורה יומם ולילה, ואינו מבטל מלימוד התורה אפילו רגע אחד בלבד,
 27 וכמו כן מקיים את כל המצוות בתכלית ההידור. וא"כ, מהו פשר העדר המנוחה, מדוע אינו יכול למצוא
 28 מנוחה ומרגוע לנפשו?! אלא המענה לכך - ההרגש ד"למה נגרע": בידעו שביכלתו להתעלות לדרגא
 29 נעלית יותר, "מחיל אל חיל", אינו יכול לוותר על עילוי זה, ולכן אינו מוצא מנוחה לנפשו, אלא תמיד
 30 נמצא הוא בתנועה של הליכה מחיל אל חיל.
- 31 וכל זמן שאינו נמצא בתנועה של הליכה "מחיל אל חיל" - הרי לא זו בלבד שחסר לו ענין של
 32 שלימות, אלא אינו בגדר "תלמיד חכם" כלל. שכן, הסימן של תלמיד חכם הוא - העדר המנוחה, מפני
 33 שתמיד הולך הוא "מחיל אל חיל".

(64) פנחס שם, ח.

(65) עקב ח, יז.

(66) שם, יח.

(67) שבת קנג, א.

(68) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאורו"ז לאדהאמ"צ פ' וישב

(כה, א"ב). להצ"צ - ע' קלד.

(69) ברכות בסופה. וש"נ.

(70) תהלים פד, ח.

(56) מגילה ו, רע"ב.

(57) רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"א.

(58) שם פ"ה ה"ח. ובנ"כ.

(59) אדה"ז חאו"ח סי"ז ס"ג. וש"נ.

(60) ירושלמי - בהעלותך ט, ח.

(61) ב"ב ק"ט, סע"א. סנהדרין ח, א. ספרי ופרש"י עה"פ פנחס

כו, ה.

(62) פנחס שם, ד.

(63) מסעי לו, ו.

1 ובלשון פרשתנו - "בחוקותי תלכו": אין להסתפק בכך שלומד תורה ומקיים מצוות, אלא עליו להיות
2 בתנועה של הליכה ("תלכו"), שענינה - עלי' מדרגא לדרגא (עד לדרגא שבאיין-ערוך כו'). וכאשר חסר
3 אצלו ענין ההליכה בתומ"צ - הנה למרות שלומד תורה ומקיים מצוות, מ"מ, חסר אצלו בכללות הענין
4 ד"ואולך אתכם קוממיות"⁷¹, קומה שלימה, ויתירה מזו - ב' קומות (כמבואר פרטי השקו"ט בזה - במסכת
5 סנהדרין⁷²).

6 ובלשון ההלכה - הרי זה תוכן הענין ד"ילכו מחיל אל חיל", שענין זה הובא להלכה בשו"ע של
7 רבינו הזקן⁷³, ובכ"מ.

8 והוראה זו שייכת לכאו"א מישראל - עפמ"ש⁷⁴ "וכל בניך לימודי ה'", כדאיתא במפרשים⁷⁵
9 ש"לימודי ה'" פירושו "תלמידי ה'", ולכן "וכל בניך לימודי ה'" - מכיון שכלימוד התורה מחוייב כאו"א
10 מישראל, הן "ראשיכם שבטיכם" והן "חוטב עציך ושואב מימך", כפס"ד הרמב"ם⁷⁶, והובא בשו"ע של
11 הבית-יוסף⁷⁷, ובארוכה יותר - בשו"ע של רבינו הזקן⁷⁸, ונמצא, שעי"ז נעשה כאו"א מישראל בבחינת
12 "תלמיד חכם" - תלמידו של ה"חכם" האמיתי, הקב"ה. ולכן, עבודתו צריכה להיות באופן ד"תלמידי
13 חכמים אין להם מנוחה . . ילכו מחיל אל חיל".

14 אמנם, עיקר הקושי לפעול ענין זה (מצב של העדר המנוחה והשתדלות להוסיף בעניני תומ"צ) הוא
15 - אצל "ראשיכם שבטיכם" דוקא:

16 אצל יהודי פשוט שבפשוטים שיודע שאינו "למדן" וגם לא "יודע ספר" - אין צורך ביגיעה לפעול
17 עליו שישתוקק להתעלות לדרגא נעלית יותר, כמובן; אבל לפעול אצל יהודי שהוא שלם בתורה ומצוותי,
18 "ראשיכם שבטיכם", שלא זו בלבד שלא יהי' "שמח בחלקו"⁷⁹, אלא עוד זאת, שיהי' בתנועה של העדר
19 המנוחה לגמרי מפני ההשתוקקות ללכת "מחיל אל חיל" - הרי זו מלאכה ועבודה קשה!

20 ט. בהאמור לעיל ש"פסח שני" נתחדש כתוצאה מתביעתם ודרישתם של ישראל - יש לימוד והוראה
21 בנוגע לענין נוסף (שכבר דובר אודותיו כמ"פ):

22 ישנם הטוענים: מדוע מדברים ומכריזים ללא הרף על הנושא של ביאת המשיח, "אני מאמין . .
23 בביאת המשיח . . אחכה לו בכל יום שיבוא" - יש לסמוך על הקב"ה שיגאל את ישראל מתי שירצה?!

24 הקב"ה שלח את בני' לגלות, והוא זה שצריך לגאול אותם! וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
25 דורנו⁸⁰: לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו הוא ית'
26 הגלנו כו' והוא ית' יגאלנו ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ ע"י משיח גואל צדק. וא"כ, מה פשר
27 התביעה והצעקה אודות הגאולה - יש לסמוך על הקב"ה?!

28 הנה על זה בא הלימוד וההוראה מ"פסח שני":

29 לכאורה, היתה מצוה זו צריכה להנתן ע"י הקב"ה בעצמו - ככל שאר רמ"ז מצוות עשה, ואעפ"כ
30 רואים שכל עיקרה של מצוה זו לא באה אלא ע"י הדרישה והתביעה של ישראל "למה נגרע", שכתוצאה
31 ממנה נתחדש הציווי דפסח שני, ועד כדי כך - שציווי זה פעל שלימות בכל המצוות. שכן, מצוה זו
32 השלימה את המספר דתרי"ג מצוות,

33 [ישנן כמה תיקונים שאינן אלא מדברי סופרים, וכמו כן ישנן כמה מצוות שאינן נמנות בתור מצוה

(76) הל' ת"ת פ"א ה"ח.

(77) יו"ד רסרמ"ו.

(78) או"ח רסקנ"ה. וראה הל' ת"ת שלו פ"ג סה"ד. ה"ה.

(79) ראה "היום יום" - ל' סיון. אגרות קודש לאדמו"ר

מוהרי"צ ח"ד ע' קכא.

(80) לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב.

(71) פרשתנו כו, יג.

(72) ק, א. ב"ב עה, א.

(73) או"ח סקנ"ה ס"א. וש"נ.

(74) ישע"ד, יג.

(75) מצו"צ וראב"ע עה"פ שם. וראה ד"ה וכל בניך תרפ"ט

(סה"מ קונטרסים ח"א ע' 32 ואילך).

- 1 בפ"ע, ואילו הציווי דפסח שני - הוא א' מרמ"ח מצוות עשה, שהראשונה שבהם - המצוה ד"אנכי ה'
2 אלקיך"⁸¹, הכוללת את כל מצוות עשה⁸², וביניהם - הציווי דפסח שני],
3 ועי"ז נפעל שלימות גם בתורה - מכיון ששלימותה של התורה תלוי' בקיום המצוות במעשה בפועל,
4 כמאמר⁸³ "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה".
5 וכל זה נפעל - כאמור - ע"י הדרישה והתביעה של ישראל, שלא סמכו על הקב"ה (כביכול)... אלא
6 תבעו שרצונם להקריב קרבן פסח. ועי"ז פעלו שיתחדש ציווי בתורה, ציווי המביא לשלימות כל התורה
7 ומצוותי'.
8 ועד"ז בעניננו - בקשת ותביעת בני אודות הגאולה:
9 לא זו בלבד שבקשה ותביעה זו אינה היפך התורה ח"ו, אלא אדרבה - התורה ציוותה להתנהג כן
10 ע"י אנשי כנסת הגדולה, שתיקנו שכאשר יהודי מבקש צרכיו מהקב"ה בעת תפלת העמידה - יאמר
11 בתפלתו: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קיינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשוכך
12 לציון"!
13 ואינו מסתפק בכך שמבקש ודורש זאת בתפלה אחת - אלא חוזר על בקשה ותביעה זו בכל תפלה
14 ותפלה, ג' פעמים בכל יום!
15 לכאורה, כבר ביקש זאת בתפלת שחרית, ולאחרי כן גם בתפלת המנחה - המוכרת שבכל התפלות,
16 כדברי הגמרא⁸⁴: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה",
17 וא"כ, מהו הצורך לחזור ולבקש זאת בתפלה הסמוכה - תפלת ערבית?
18 זאת ועוד: בתפלת העמידה נמצא יהודי במצב של "כעבדא קמי מרי"⁸⁵, ואז יש להזהר בכל תיבה
19 ותיבה כו', ובלשון הכתוב⁸⁶: "יהיו דבריך מעטים"!
20 ואעפ"כ, לא עוברת תפלה אחת ויחידה ללא בקשת ודרישת בני על הגאולה!
21 בני מבקשים וצועקים - ביחד עם דוד המלך, דוד מלכא משיחא - "עד מתי"⁸⁷! ... וכמו כן צועקים:
22 "אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט א-ל"⁸⁸! ...
23 ומבואר במדרש תהלים⁸⁹: "הצדיקים אומרים להקב"ה מה תעשה, אומר לו קום והוא קם, שנאמר⁹⁰
24 קומה ה' . . אומר לו אל תישן והוא מתעורר, שנאמר⁹¹ עורה למה תישן, והוא מתעורר שנאמר⁹² ויקץ
25 כישן ה'. אומר לו אל דמי והוא שומע, שנאמר⁹³ מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים, וכן ישע"י אומר⁹⁴
26 על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים גו' ואל תתנו דמי לו . . אל תחרש ואל תשקוט א-ל עד שאתה
27 רואה בעלבון בניך".
28 וכפי שמבאר המגיד⁹⁵ שזהו "ע"ד תפלתו של חוני המעגל שהיתה משנית כביכול רצון הבורא . .
29 (כ)משל אחד שלוקח את חברו אצל היד ואינו מניח אותו לילך ומשנה רצונו כו'".
30 ונמצא, שע"ז שישאל מבקשים וצועקים אודות הגאולה - פועלים הם שהגאולה תבוא במהירות
31 וזריזות יותר מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו!

(87) ראה שיחת ש"פ תשא, שושן-פורים קטן ש.ז. ס"ח. וש"נ.

(88) תהלים פג, ב.

(89) עה"פ.

(90) בהעלותך י, לה.

(91) תהלים מד, כד.

(92) שם עח, סה.

(93) ישע"י מד, כו.

(94) שם סב, וזו.

(95) אר"ת (הוצאת קה"ת) צז, ב.

(81) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(82) זח"ב צא, א. תניא רפ"כ.

(83) קידושין מ, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ג. פ"ג ה"ג.

הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"גיד.

(84) ברכות ו, ב. וראה סה"מ עזר"ת ע' פב ואילך. סה"מ

קונטרסים ח"א רג, ב ואילך.

(85) שבת י, רע"א. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ד. שו"ע אדה"ז

או"ח סו"ס צה.

(86) קהלת ה, א. וראה ברכות סא, רע"א.

- 1 וזהו גם תוכן הבקשה והתביעה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום"
- 2 - אשר למרות שבכל מנין המצוות לא מצינו מצוה לומר תפלה זו, הרי ישנו פס"ד ברור ברמב"ם⁹⁶
- 3 שהמצוות-עשה דתפלה היא - "שיהא אדם . . שואל צרכיו שהוא צריך להם", היינו, שכאשר יהודי
- 4 מרגיש שחסר לו משהו - עליו לבקש על זה מהקב"ה בכל עת מצוא ("לעת מצוא"⁹⁷), ועפ"ז: אם בנוגע
- 5 ל"מזוני" מבקש האדם מהקב"ה שיתן לו "מזוני רויחי",
- 6 - יש לו אמנם מזון בצמצום, אבל רצונו "מזוני רויחי" דוקא, ואכן מותר לו וצריך לרצות כן ע"פ
- 7 תורה, כפס"ד המשנה⁹⁸ שמכיון שכל יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב, הרי גם כאשר נותנים לו
- 8 "כסעודת שלמה בשעתו" אין יוצאים ידי חובה! -
- 9 הרי עאכ"כ כאשר מדובר אודות ענין הגאולה - הנה למרות היותו בטוח שהגאולה תבוא, אינו יכול
- 10 להשאיר אדיש ולהמתין שהגאולה תבוא "מחרתיים", כאשר ביכלתו לפעול שתבוא מחר!
- 11 ויתירה מזו: אם רק ירצה - ביכלתו לפעול שהגאולה תבוא היום, כפס"ד הרמב"ם⁹⁹: "צריך כל אדם
- 12 שיראה עצמו כל השנה כולה [לא רק "מראש השנה ועד יום הכפורים"] כאילו חציו זכאי וחציו חייב,
- 13 וכן כל העולם חציו זכאי וחציו . . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף
- 14 זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה", ומובן, שהכוונה בזה ל"תשועה והצלה" מיידית, לא רק למחרת
- 15 או מחרתיים, כפשטות המשל דכף מאזניים שקולה, שכאשר מוסיפים פרט קטן על אחד מכפות
- 16 המאזניים, הרי זה מכריע תיכף ומיד, וכן הוא בנמשל [שהרי ה"משל" ד"תורת אמת" מכוון בכל פרטיו],
- 17 שע"י מצוה אחת "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" -
- 18 תיכף ומיד ממש, ובלשון הרמב"ם¹⁰⁰: "מיד הן נגאלין".
- 19 י. וכאמור - זוהי כללות ההוראה הנלמדת מהחידוש דפסח שני לגבי שאר ימי השנה כולה, כולל
- 20 שבתות וימים טובים:
- 21 שבת - "מקדשא וקיימא"¹⁰¹, ללא פעולתן של ישראל. ואפילו ימים טובים, ש"ישראל קדשינהו
- 22 לזמנים"¹⁰² - הרי אין זה באופן של אתערותא דלתתא מלכתחילה, כי פעולתן של ישראל אינה אלא בכך
- 23 שהם קובעים את היום ד"ראש חודש" [ועד שהקב"ה ופמליא של מעלה באים לשאול בב"ד של מטה
- 24 אודות קביעת הזמן דר"ח¹⁰³], אבל ענין זה גופא אינו אלא לאחרי ציווי הקב"ה - "אשר קדשנו במצוותיו
- 25 וצונו" - בנוגע לכללות הענין דקידוש חדשים ועיבור שנים.
- 26 אמנם, פסח שני - הרי כל עיקרו לא בא אלא כתוצאה מתביעת ודרישת בני: "למה נגרע", כנ"ל
- 27 בארוכה.
- 28 ועאכ"כ בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו - שבודאי מבקשים ודורשים כל בני
- 29 על ענין זה, והם אלו שפועלים זאת!
- 30 אמנם הרמב"ם¹⁰⁰ פוסק ש"הבטיחה תורה . . מיד הן נגאלין", אבל - מצד התורה אין זה אלא הבטחה
- 31 בלבד, ואילו פעולת הדבר - נעשית ע"י ישראל דוקא, "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה"¹⁰⁴. וכפשטות
- 32 דברי הרמב"ם: "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין", כלומר, הבטחת התורה
- 33 על הגאולה היא - מפני שהתורה יודעת ש"סוף ישראל לעשות תשובה".
- 34 ויש להוסיף בזה - שגם עבודת התשובה (שעל-ידיה נפעלת הגאולה) קשורה עם הענין דפסח שני:
- 35 ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁰⁵ שענינו של פסח שני - "עס איז ניטא קיין פארפאלן",

(101) ביצה יז, א. נת' בתו"א יתרו סט, ג ואילך.

(102) ברכות מט, א. תו"א שם. ובכ"מ.

(103) ראה דב"ר פ"ב, יד. שמו"ר פט"ו, ב. וש"נ.

(104) סנהדרין צז, ב. רמב"ם שם.

(105) "היום יום" - י"ד אייר. סה"ש תש"א ע' 115.

(96) הל' תפלה פ"א ה"ב.

(97) תהלים לב, ו. וראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

(98) ב"מ רפ"ז.

(99) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(100) שם פ"ז ה"ה.

1 תמיד ניתן לתקן, גם מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שהדבר הי' ברצונו - אין זה
2 "מקרה אבוד", אלא תמיד ניתן לתקן ולהשלים, להקריב קרבן פסח על כל פרטיו, "על מצות ומוריים
3 יאכלוהו"¹⁰⁶. והרי זהו גם תוכן הענין דעבודת התשובה.

4 וזוהי השייכות המיוחדת לזמן שבו נערכת ההתוועדות - זמן אכילת הפסח, שהרי הקרבת הפסח הוא
5 "בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערביים"¹⁰⁶, וזמן אכילתו - בשעות אלו ממש.

6 ובזה גופא עילוי מיוחד מצד המקום שבו נערכת ההתוועדות - בית הכנסת ובית המדרש, בית גדול
7 - שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה¹⁰⁷, תפלה בציבור, ולימוד התורה ברבים.

8 ויה"ר שכאו"א יקח מ"יום זכאי" זה את כל ההוראות והלימודים האמורים לעיל, ותיכף ומיד - לנצלם
9 בעבודתו במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר".

10 ועי"ז זוכים ל"מעשה" הכי עיקרי - גאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו
11 ממש.

* * *

12 יא. ישנו ענין נוסף בפסח שני - אשר מלבד היותו "תשלומין" לפסח ראשון, הרי הוא גם ענין
13 בפ"ע¹⁰⁸. ובהקדים:

14 אודות הציווי דפסח שני - מסופר בתורה שמכיון שהיו "אנשים אשר גו' לא יכלו לעשות הפסח ביום
15 ההוא", והם טענו למשה רבינו "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", לכן נתן הקב"ה את הציווי
16 דפסח שני: "איש כי יהי' טמא לנפש או בדרך רחוקה . . . ועשה פסח לה' בחדש השני בארבעה עשר
17 יום . . . ככל חוקת הפסח יעשו אותו". כלומר, שפסח שני אינו אלא "תשלומין" למי שלא הי' יכול
18 להקריב פסח ראשון¹⁰⁹.

19 וענין זה (גדר התשלומין) מודגש גם בשמו אשר יקראו לו בלשון הקודש - "פסח שני", שהרי "שני"
20 שייך לומר רק כאשר ישנו "ראשון" לפניו, ורק כאשר לא הקריב בראשון (מאיזה סיבה שתהי') - משלים
21 זאת בשני.

22 [השם "פסחא זעירא" (שהוזכר לעיל (ס"ג)) מורה שישנו "פסח גדול", אבל בשם זה לא מודגש (כל
23 כך) שזהו ענין של "תשלומין"; וענין זה מודגש (בעיקר) בשם "פסח שני", כנ"ל].

24 אמנם, בהל' קרבן פסח¹¹⁰ פוסק הרמב"ם שהחוב דפסח שני חל גם על "גר שנתגייר בין פסח ראשון
25 לפסח שני", וזאת - למרות שבזמן דפסח ראשון לא הי' בר חיובא כלל (לפני שנתגייר). וכן הוא בנוגע
26 ל"קטן שהגדיל בין שני פסחים" שחייב לעשות פסח שני [אלא אם כן "שחטו עליו בראשון", היינו,
27 שאביו מינהו בתור אחד מבני חבורה¹¹¹], וזאת - למרות שאינו חייב בפסח ראשון.

28 ולכאורה תמוה: מכיון שפסח שני אינו אלא תשלומין לפסח ראשון - כיצד יתכן חיוב בקרבן שענינו
29 "תשלומין" כאשר אינו זקוק להשלים דבר, שהרי בזמן דפסח ראשון לא הי' בר חיובא כלל! ?

30 קרבן פסח אינו שייך אלא לישראל בלבד, משא"כ אצל גוי. וכפשוטו של דבר - גוים לא היו עבדים
31 לפרעה במצרים, ובמילא לא שייך אצלם כל הענין ד"זמן חרותנו". - לגוי ניתנו שבע מצוות בני נח,
32 ובהם כמה סניפים ופרטים, הכוללים שלוש מצוות [כדאיתא במסכת חולין¹¹², וכפי שנימנו בפרטיות
33 ע"י הגאונים, רמ"ע מפאנו¹¹³, ועוד], ועל זה נצטוו יהודי "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות

(110) פ"ה ה"ז.

(111) ראה צפ"ע ה' תרומות פ"ב הי"ב (מג, סע"ב ואילך).
שו"ת דווינסק ח"ב ס"ט. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 238.

(112) צב, סע"א.

(113) בס' עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א.

(106) בהעלותך שם, יא.

(107) מגילה כז, רע"א.

(108) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 117 ואילך. ע'

ואילך. 126

(109) דעת ר' נתן - פסחים צג, א.

- 1 שנצטוו בני נח¹¹⁴. ומלבד זה - אינם שייכים לשאר מצוות התורה, כולל - קרבן פסח (וכמסופר
- 2 בגמרא¹¹⁵ אודות ההשתדלות שגוי לא יוכל לקבל מקרבן פסח).
- 3 ועפ"ז - אינו מובן: מכיון שלפני שנתגייר לא הי' שייך כלל לקרבן פסח, מדוע חייב בפסח שני
- 4 שאינו אלא תשלומין לראשון?!
- 5 [לכאורה, יש מקום לתרץ זאת ע"פ ביאור החיד"א¹¹⁶ בדיוק הלשון "גר שנתגייר", ולא "גוי שנתגייר"
- 6 (כמו "עבד שנשתחרר") - שעוד לפני שנתגייר בפועל הרי הוא כבר "גר", מפני שיש בו ניצוץ של נשמה
- 7 דקדושה, ועד ש"במעמד הר סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הגר הזה", כדאיתא בפרד"א¹¹⁷
- 8 שבמעמד הר סיני נכחו כל בני"י שיהיו עד סוף כל הדורות, כולל נשמות הגרים. אבל לאידך - הרי פסח
- 9 ראשון הי' עוד לפני מתן תורה! ומ"מ, אפשר לתרץ תירוץ הנ"ל ע"ד הרמז וכו'].
- 10 ולכן, בהכרח לומר שמלבד הענין ד"תשלומין" יש בו גם ענין בפ"ע - "רגל בפני עצמו הוא"¹¹⁸.
- 11 יב. עפ"ז יובן גם הענין דפסח שני בזמן הזה - כפי שהדבר מתבטא במנהג בפועל, שאין אומרים בו
- 12 תחנון, וכיו"ב (וכמו כן מתאספים יחד להתוועדות כו'):
- 13 בזמן הזה אין חיוב להקריב קרבן פסח - ואדרבה: התורה אוסרת להקריב קרבן פסח, מכיון שאין
- 14 יודעים את מקומו המדויק של המזבח, אין כהן טהור, וכיו"ב [כלומר: התורה אומרת שאין זה הזמן
- 15 והמקום המתאים להקרבת הפסח, ולכן אסור להקריב קרבן פסח, ע"ד שגם בזמן שביהמ"ק קיים אסור
- 16 להקריב קרבנות שלא במקום ובזמן הראוי - האיסור דשחוט חוץ וכיו"ב]. ומכיון שבי"ד ניסן השתא
- 17 לא היתה אפשרות להקריב קרבן פסח - מה שייך איפוא ענין התשלומין דפסח שני?!
- 18 יתירה מזו: אם יבנה ביהמ"ק בין פסח ראשון לפסח שני - יש חילוקי דעות בנוגע להקרבת פסח שני
- 19 (כפי שמצינו בירושלמי¹¹⁹)!
- 20 אלא ודאי בהכרח לומר שמלבד ענין ה"תשלומין" שבפסח שני, יש בו גם ענין בפני עצמו, כנ"ל.
- 21 ומטעם זה - הנה כאשר מגיע ה"יום זכאי" דפסח שני, בזמן הגלות, הרי "הימים האלה נזכרים
- 22 ונעשים"¹²⁰, כפירוש האריז"ל¹²¹ שכאשר "נזכרים" כדבעי אזי "נעשים" אותם הענינים מחדש, ובענינו
- 23 - המשכת כל הענינים הרוחניים הקשורים עם פסח שני,
- 24 ובפרט ע"פ המבואר במדרשי חז"ל¹²² שביהמ"ק השלישי עומד בנוי ומוכן למעלה, וכדאיתא
- 25 בספרים¹²³ שאלהיו הנביא "מקריב תמידין בביהמ"ק אע"פ שהוא שמם שהרי בקדושתו עומד" - הרי
- 26 בודאי שיכולים להמשיך כל ענינים אלו למטה,
- 27 ובפרט כאשר מתאספים יחד בהתוועדות, ומדברים אודות הדינים הקשורים עם הקרבת פסח שני -
- 28 באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו"¹²⁴, וכן אודות ההוראות שלמדים מפסח שני בעניני יראת-שמים - "יראת
- 29 ה' היא אוצרו"¹²⁵, באופן ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

דוד להחיד"א פכ"ט.

(114) רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(122) פרש"י סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. וכ"ה בתוס' סוכה שם. זח"א כח, א. ח"ב נט, סע"א. ח"ג רכא, א. לקו"ש ח"ח ע' 419 הערה 64. וש"נ.

(115) פסחים ג, ב.

(116) מדבר קדמות מערכת ג' אות ג.

(117) פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א.

(118) דעת רבי - פסחים צג, א. רמב"ם רפ"ה מהל' ק"פ.

(123) עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ג פכ"ג. וראה מנחות קי, א (ובתוד"ה ומיכאל - שם). מדרש - הובא בטור או"ח סק"כ.

(124) הושע יד, ג. וראה שו"ע אדה"ד (מהד"ת) או"ח ס"א ס"ט.

ספה"מ מ"ע נו.

(119) פסחים פ"ט ה"א. לקו"ש ח"ב ע' 218 הערה 12. וש"נ.

(120) ל' הכתוב - אסתר ט, כח.

(125) ישע"י לג, ו. וראה ברכות לג, ב.

(121) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב

- 1 יג. ע"פ האמור לעיל שמלבד הענין דתשלומין יש בפסח שני גם ענין בפ"ע - נמצינו למדים הוראה
2 נוספת בעבודת ה':
- 3 לכל לראש ישנו הלימוד מענין ה"תשלומין" דפסח שני - שתמיד ניתן לתקן ולהשלים את העבר,
4 "ניטא קיין פארפאלן" (כנ"ל ס"י). דהנה, "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"¹²⁶, וכידוע
5 הפירוש בזה¹²⁷ - שאין הכוונה לחטא ממש ח"ו, כי אם לענין של "חסרון", כמ"ש¹²⁸ "אני ובני שלמה
6 חטאים", שפירושו - "חסרים"¹²⁹. ועל זה באה ההוראה דפסח שני - שגם כאשר ישנו ענין של חסרון,
7 ניתן לתקן ולהשלים זאת.
- 8 ונוסף לזה - ישנה הוראה מענינו של פסח שני כפי שהוא "רגל בפני עצמו" (לא רק תשלומין
9 דראשון):
- 10 גם יהודי שעבודתו היא בתכלית השלימות, אין לו שום חסרון שצריך לחפש ולהשתדל לתקנו
11 ולהשלימו - ניתן לו הענין דפסח שני בתור ענין בפ"ע, היינו, שעליו להוסיף בעבודה הקשורה עם עניני
12 הפסח באופן של חידוש. אמנם, בפסח ראשון היתה עבודתו (הרוחנית) בשלימותה, אבל אעפ"כ, כאשר
13 מגיע פסח שני בחודש אייר - עליו להוסיף בזה באופן של חידוש.
- 14 וענין זה קשור גם עם פרשת השבוע - "בחוקותי תלכו":
- 15 "בחוקותי תלכו" מורה על עבודה שהיא באופן של הליכה, "ילכו מחיל אל חיל", היינו, שאינו
16 מסתפק באופן עבודתו בהוה, גם כאשר אין אצלו ענין של חסרון הדורש תיקון, אלא תמיד שואף הוא
17 להתעלות לדרגא נעלית יותר.
- 18 וזהו הקשר להוראה הנוספת ד"פסח שני" - שגם יהודי שהקריב פסח ראשון (ואינו צריך לתקן
19 מאומה), ניתן לו ה"יום זכאי" דפסח שני, כדי להוסיף בעבודתו באופן נעלה יותר, הליכה מחיל אל חיל.
20 יד. אמנם, עדיין יש מקום לשאלה בדבר:
- 21 הרי נמצאים בזמן הגלות, לאחר חורבן ביהמ"ק - "היד שנשתלחה במקדשך", ואין גילוי אלקות
22 בעולם, כמ"ש¹³⁰ "אותותינו לא ראינו וגו'", וא"כ, בזמן ירוד כל כך - כיצד יכולים לתבוע שאין להסתפק
23 בלימוד כל התורה כולה וקיום כל מצוותי' בהידור, אלא יש ללכת "מחיל אל חיל" ולהוסיף עוד יותר;
24 מניין לוקחים את הכח לעבודה נעלית כזו כאשר נמצאים בחשכת הגלות?!
- 25 הנה המענה לזה - "בחוקותי תלכו". ובהקדים:
- 26 ידועה הקושיא מדוע נאמר "בחוקותי תלכו" - הרי אין הכוונה לסוג המצוות ד"חוקים" בלבד, מצוות
27 שלמעלה מטעם ודעת, כי אם לכל המצוות כולם, גם הסוג ד"עדות", וגם הסוג ד"משפטים", וכהמשך
28 הכתוב: "ואת מצוותי תשמרו" - מצוות סתם, וא"כ, מהו דיוק הלשון "בחוקותי (תלכו)" דוקא?!
- 29 יתירה מזו:
- 30 עיקר הענין ד"בחוקותי תלכו" קאי על לימוד התורה - כפירוש רש"י (מתו"כ): "בחוקותי תלכו שתהיו
31 עמלים בתורה", והרי לימוד התורה אינו בבחינת "חוקה", כי אם מצוה שכלית,
- 32 - (א) כדי לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, (ב) התורה היא חכמתו של הקב"ה,
33 ולכן, "עם חכם ונבון"¹³¹ - מתאים לו לעסוק בלימוד חכמתו של הקב"ה, ובלשון הרמב"ם¹³²: ומפני

(130) תהלים עד, ט.

(131) ואתחנן ד, ו.

(132) הלי' תשובה פ"ט ה"ב. הלי' מלכים פי"ב ה"ד.

(126) קהלת ז, כ.

(127) לקר"ת מטות פב, א. לקו"ש ח"כ ר"ע 318. וש"נ.

(128) מ"א א, כא.

(129) פרש"י עה"פ.

- 1 זה נתאו כל ישראל . . לימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם . . אלא כדי שיהיו פנויים בתורה
2 וחכמתה כו", עד להשגת דעת בוראם - "דע את אלקי אביך" ¹³³, באופן ד"מלאה הארץ דעה את ה'" ¹³⁴
3 -
- 4 וא"כ, אינו מובן: מדוע בחרה "תורת אמת" לבטא את היגיעה בלימוד התורה, מצוה שכלית הקשורה
5 עם הבנה והשגה - בלשון "בחוקותי" דוקא, ענין של "חוקים"?!
- 6 ומבואר בזה בדרושי חסידות (בלקוטי תורה ¹³⁵ ובכמה מאמרים ¹³⁶) - ש"בחוקותי" קאי על התורה
7 כפי שהיא בבחי' "אותיות החקיקה", והפירוש ד"בחוקותי תלכו גו'" - שכללות העבודה בעניני התורה
8 ומצוותי צריכה להיות באופן של חקיקה, כדלקמן.
- 9 טו. בתורה - כמה דרגות: (א) תורה שבעל-פה, (ב) תורה שבכתב נכמובא גם בהקדמת הרמב"ם
10 לספרו יד החזקה: "כל המצוות שניתנו למשה בסיני בפירושן ניתנו", תורה שבכתב ביחד עם תורה
11 שבעל-פה], (ג) "לוחות אבנים", שהאותיות שבהם לא היו באופן של כתב ("כתבו לכם את השירה
12 הזאת" ¹³⁷, מצות כתיבת ספר תורה ¹³⁸), כי אם באופן של חקיקה, "חרות על הלוחות" ¹³⁹ (ומ"ש בהם
13 לשון כתיבה - פירושו חקיקה, "חק תוכות" ¹⁴⁰).
- 14 אמנם בלוחות כלולים כל עניני התורה, כמ"ש בירושלמי ¹⁴¹ עה"פ ¹⁴² "מזה ומזה הם כתובים", שבו
15 נכללים כל עניני התורה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, אבל לאחרי זה - נמשכים הם ומתגלים
16 גם באותיות הכתיבה, עד לאותיות שבעל-פה כו'.
- 17 והחילוק שביניהם (בין אותיות שבעל-פה, אותיות הכתב, או אותיות החקיקה) - בפשטות:
18 באותיות שבעל-פה (דיבור) - הנה לאחרי אמירת האותיות בדיבור, מסתלקות האותיות לאויר העולם,
19 ושוב אין כל קשר ושייכות בין האותיות לאדם שאמרם. משא"כ באותיות הכתב, דיו ע"ג הקלף - הרי
20 לאחרי הכתיבה נשארות האותיות ע"ג הקלף, ועד שנפעל קדושה בקלף. אמנם, אותיות הכתיבה - הרי
21 אפשר למוחקם, וטעם הדבר - מכיון שאותיות אלו הם מהות בפני עצמן, ולא מעצמיות הקלף, שהרי
22 הדיו והקלף הם ב' דברים נפרדים, ולכן גם לאחרי שכותבים אותיות בדיו ע"ג הקלף, אפשר להפריד
23 ביניהם עי"ז שמוחקים את הדיו מע"ג הקלף. משא"כ אותיות החקיקה - אי אפשר להפריד בין האותיות
24 ללוחות, מפני שאותיות אלו אינם דבר בפני עצמו, כי אם מעצמותו ומהותו של האבן שנחקקו מיני'
25 ובי'.
- 26 ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם:
27 עבודתו של יהודי היא - להתאחד עם ה' אחד", כמאמר ¹⁴³ ישראל וקוב"ה כולא חד, וענין זה נפעל
28 עי"ז שישאל מתאחדים עם התורה.
- 29 ובאחדותם של ישראל עם התורה (שעל-ידה מתאחדים עם הקב"ה) - ישנם ב' אופני עבודה:
30 ישנה עבודה שהיא באופן של אותיות הכתיבה, היינו, שמציאותו של היהודי היא אמנם קשורה
31 ומיוחדת עם התורה, אבל זהו חיבור של שני דברים, בדוגמת החיבור של הדיו שנצטייר בצורת האותיות
32 עם הקלף;
- 33 אבל ישנה עבודה נעלית יותר באין-ערוך - שעניני התורה נעשים חקוקים בנפשו בדוגמת החקיקה
34 ד"אנכי הוי' אלקיך" ע"ג הלוחות, עד שאין כאן מציאות אחרת מלבד מציאות התורה.

(139) תשא לב, טו.
(140) ראה גיטין כ, א.
(141) שקלים פ"ו סה"א.
(142) תשא שם, טו.
(143) זח"ג עג, א.

(133) דה"א כח, ט.
(134) ישעי' יא, ט.
(135) ריש פרשתנו.
(136) לקו"ש חכ"ב ע' 164 הערה 44. וש"נ.
(137) וילך לא, יט.
(138) רמב"ם רפ"ז מהל' ס"ת. שו"ע יר"ד ר"ס ער.

ובסגנון אחר - עבודה דמסירת נפש, שתוכנה - מסירת הרצון [כי "נפש" קאי על רצון¹⁴⁴, כמ"ש¹⁴⁵ נפשי אל העם הזה", ופירושו - "רצוני"¹⁴⁶], היינו, שמוסר את נפשו ורצונו להקב"ה עד שאינו מציאות לעצמו כלל.

ובדוגמת ה"עבד" שאינו מציאות לעצמו, וכל מציאותו אינה אלא מציאות האדון, שלכן "מה שקנה עבד קנה רבו"¹⁴⁷, וכדברי הרשב"א¹⁴⁸ - שלכתחילה "קנה רבו", מכיון שמציאותו של העבד היא מציאות האדון.

וכן הוא בנוגע לבני המדינה ביחס אל המלך:

איתא בגמרא¹⁴⁹: "מאן דמחוי במחוג קמי מלכא" עונשו - היפך החיים. ולכאורה תמוה ביותר: וכי "מחוי במחוג" יחשב למרידה במלכות? ! אלא הביאור בזה¹⁵⁰ - שמציאותם של כל אנשי המדינה אינה אלא מציאותו של המלך, ולכן, כאשר חסר בתנועת הביטול וקבלת עול בפני המלך, היינו, שהוא מציאות בפ"ע ("מחוי במחוג") - נמצא, שמפריד את עצמו ממקור חיותו, ומכיון שכן, הרי בדרך ממילא בטלה חיותו, רחמנא ליציל.

ובלשון הרמב"ם¹⁵¹ - בספר "הלכות הלכות" ¹⁵² - שהמלך הוא "לב כל קהל ישראל", והרי הלב ענינו - מקור החיות, כידוע תשובת החכם-צבי¹⁵³ במענה לשאלה אודות תרנגולת שלא מצאו בה לב - שלא יתכן מציאות של בעל-חי בלי לב (בצורה זו או אחרת), מכיון שכל החיות היא מהלב.

ואם הדברים אמורים במלך בשר-ודם - הרי עאכ"כ שכן הוא בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה! ועל זה באה ההוראה ד"בחוקותי תלכו" - שלימוד התורה צריך להיות באופן של אותיות החקיקה, היינו, שמציאותו של היהודי ומציאות התורה הם דבר אחד ממש, בדוגמת אותיות החקיקה שהם מעצמותו ומהותו של האבן, עד שאין כאן אלא מציאות אחת.

ועבודה זו צריכה להיות בכל הענינים דלימוד התורה וקיום מצוותי' - שהרי "בחוקותי" לא קאי על סוג המצוות ד"חוקים" דוקא, אלא על לימוד התורה ("עמלים בתורה") וקיום כל המצוות, "את מצוותי תשמרו", היינו, שכל עבודתו בעניני התורה ומצוותי' היא באופן של חקיקה, עבודה הקשורה עם עצם הנפש.

טז. מאמר המוסגר:

ענין החקיקה לאמיתתו - אינו שייך כי אם בעניני קדושה בלבד, אותיות החקיקה שבלוחות וכן בעבודת האדם כנ"ל. ומה שמצינו זאת גם בעניני העולם (חקיקה ע"ג אבן טוב) - הרי זה רק כדי שיוכל להיות ענין של בחירה, כמבואר במאמר של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע¹⁵⁴ שישנם כמה ענינים בעולם שבעצם אינם שייכים כי אם לקדושה, אלא מכיון שהקב"ה רצה שיהי' ענין של בחירה חפשית, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב גו' ובחרת בחיים"¹⁵⁵, הי' צורך לעשות שיהי' דוגמתם גם בעניני העולם (עד לענינים דלעו"ז), כי אילו היו ענינים אלו בקדושה בלבד, הרי בכך שוללים את ענין הבחירה.

דוגמא לדבר¹⁵⁶:

אמרו חז"ל¹⁵⁷ "לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא - בשביל המשכן כו'". ולכאורה: עפ"י הי' הקב"ה צריך לברוא את הזהב בסמיכות לזמן שהיו צריכים להשתמש בו עבור המשכן והמקדש

(152) ל' הרמב"ם בהקדמתו לספרו היר.

(153) סע"ד, ערעז. לקו"ש ח"ט ע' 165 הערה 8. וש"נ.

(154) ד"ה נ"ח תרנ"ו (סה"מ תרנ"ו ע' שיט).

(155) נצבים ל, טו. יט.

(156) בהבא לקמן - ראה גם "משיחת": ש"פ משפטים ס"א.

ש"פ תרומה ס"ד.

(157) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.

(144) תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מח, סע"ד.

(145) ירמ' טו, א.

(146) פרש"י עה"פ.

(147) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב.

(148) בחידושי לקידושין שם.

(149) חגיגה ה, ב.

(150) לקו"ש ח"ד ע' 1050. וש"נ.

(151) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

- 1 - לאחר מ"ת, כ"ו דורות לאחר בריאת העולם, ומדוע נברא מיד בהתחלת הבריאה, כמ"ש¹⁵⁸ "וזהב
- 2 הארץ ההיא טוב", כ"ו דורות לפני הזמן?!
- 3 יתירה מזו: במשך דורות אלו השתמשו בזהב עבור עניני "עבודה זרה" - אלילי זהב, ורק כ"כ דורות
- 4 לאחר כן השתמשו בזהב עבור המשכן ומקדש?!
- 5 אלא הביאור בזה - שהקב"ה רצה שהשימוש בזהב עבור המשכן ומקדש יהי באופן של בחירה,
- 6 ולכן, הי' הכרח (כביכול) שיוכלו להשתמש בזהב גם עבור עניני העולם, ועד לענינים דלעו"ז.
- 7 ועד"ז בעניננו:
- 8 כדי שעבודתו של יהודי להתאחד עם הקב"ה (ע"י התורה) באחדות אמיתית ונצחית (אותיות החקיקה)
- 9 תהי' באופן של בחירה (שאו העבודה היא בתכלית השלימות) - בהכרח שתהי' אחדות כזו (של אותיות
- 10 החקיקה) גם בעניני העולם, עד לענינים שהם היפך הקדושה, וזאת - למרות שבעצם לא שייך ענין נעלה
- 11 כזה אלא בקדושה בלבד.
- 12 יז. עפ"ז יובן כיצד שייך שגם בחשכת הגלות, כאשר "אותותינו לא ראינו גו" - תהי' עבודתו של
- 13 יהודי באופן (שלא זו בלבד שלומד את כל התורה כולה ומקיים את כל המצוות בהידור, אלא עוד זאת)
- 14 שתמיד מוסיף בכל עניני תורה ומצוותי, "מחיל אל חיל":
- 15 כאשר עבודתו של יהודי היא מצד כחות הגלויים - אזי מצב של "גלות" יכול להגביל אותו, דמכיון
- 16 ש"אותותינו לא ראינו גו" ולא אתנו יודע עד מה", הרי זה מגביל את עניני העבודה הקשורים עם ענין
- 17 הראי' והידיעה וכיו"ב (כחות הגלויים), עד לפשוטו של דבר - שמצד הגלות אין ביכלתו (ואסור לו)
- 18 להקריב קרבן פסח.
- 19 משא"כ כאשר עבודתו היא מצד עצם הנפש (מפני שעניני התומ"צ חקוקים בעצם בנפשו בדוגמת
- 20 אותיות החקיקה), כך שכל פעולה שלו, במעשה דיבור או במחשבה, נעשית לא רק ע"י הכחות הגלויים
- 21 בלבד, אלא כל פעולה חדורה בגילוי דעצם הנפש, כך שהכח הגלוי אינו אלא בדוגמת "צינור" ו"משפך"
- 22 שמכניס בוז ומוציא בוז - הרי פשיטא שבמצב כזה לא שייך שענין של "גלות" יפעל בו הגבלה
- 23 כל-שהיא! ולכן, לא רק שאין אצלו שום חסרון, אלא עוד זאת, שתמיד מוסיף והולך "מחיל אל חיל".
- 24 בסגנון אחר קצת:
- 25 כאשר התקשרותו של היהודי עם הקב"ה - ע"י תורתו - היא באופן שנעשים מציאות אחת, בדוגמת
- 26 אותיות החקיקה, הרי כשם שבתורה לא שייך ענין של שינוי והפסק ח"ו, שהרי על התורה נאמר "הלא
- 27 כה דברי כאש"¹⁵⁹, "התורה הזו לא תהי' מוחלפת"¹⁶⁰, כמו כן עבודתו של היהודי היא באופן שלא שייך
- 28 בזה שינוי וחלישות כו'.
- 29 ולכן, העבודה היא באופן תמידי - "אין להם מנוחה":
- 30 ישנו הענין דלימוד התורה כפי שהוא אצל הקב"ה - במתיבתא דרקינא כו', ובודאי שלימוד זה הוא
- 31 בכל רגע ורגע ממש, שהרי "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹⁶¹, וא"כ, מכיון שיהודי נצטווה
- 32 ללמוד תורה בכל רגע פנוי, הרי בודאי שגם הקב"ה מקיים ציווי זה, ופשיטא שאצל הקב"ה לא שייך
- 33 לומר שבזמן מסויים עסוק הוא בענין אחר, "יושב וזן כו"¹⁶², וכיו"ב, ובמילא אינו יכול לעסוק בתורה
- 34 באותה שעה - אצל הקב"ה יכולים להיות שני הענינים בעת ובעונה אחת.
- 35 [כדי שלימודו של הקב"ה יומשך ויתגלה למטה - יש צורך שיהודי ילמד תורה, כמארז"¹⁶³ כל

(161) תהלים קמז, ט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

(162) ע"ז ג, ב. וש"נ.

(163) ראה תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. תו"א יתרו סח, ג. ועוד.

(158) בראשית ב, יב.

(159) ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.

(160) ראה רמב"ם ר"ט מהל' יסוה"ת. הל' מלכים פ"א

סה"ג. לקו"ש חכ"ג ע' 33. וש"נ.

הקורא ושונה (אזי) הקב"ה קורא ושונה כנגדו; אבל בנוגע לעצם לימוד התורה ע"י הקב"ה, במתיבתא דרקינא - הרי זה ענין תמיד, בכל רגע ורגע, ללא הפסק כלל.

ולכן: כאשר מציאות התורה חקוקה בעצם נפשו - אזי גם עבודתו היא באופן כזה: "אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר ילכו מחיל אל חיל", עבודה תמידית ללא כל הפסק.

ואפילו בשעה שאינו לומד תורה בפועל (מכיון שצריך להתעסק בענין אחר) - אין לו מנוחה מעצם העובדה שאינו יכול ללמוד תורה בשעה זו, מכיון שחפצו ורצונו ללמוד תורה בכל רגע ורגע. ולכן, ענין זה גופא נחשב כ"הכנה" ללימוד התורה.

וע"ד הענין דספירת העומר:

איתא בר"ן סוף פסחים: "בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה¹⁶⁴, אמרו לו ישראל אימתי עבודה זו, אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר כו", כלומר, שספה"ע ענינה - ביטוי התשוקה והגעגועים של בני" לקבלת התורה.

ויש לומר, שהתשוקה לקבלת התורה מהוה כבר התחלת הענין ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה" - כי: מפשטות לשון הכתוב משמע, שהענין ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה" הוא תיכף ומיד "בהוציאך את העם ממצרים", ולא רק לאחר חמישים יום. ולכן צריך לומר שעצם תשוקתם של ישראל לקבלת התורה - נחשבת כבר להתחלת הענין ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה".

וענין זה מודגש יותר ע"פ תורת הבעש"ט¹⁶⁵ "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא",

וכמדובר כמ"פ¹⁶⁶ שכן הוא גם בנגלה דתורה - בנוגע לדיני עירובין, שכאשר מניח את הפת במקום מסויים, אזי חושבים את ה"אלפיים אמה" מהמקום שבו מונח הפת (ולא מהמקום שבו נמצא גופו), וטעם הדבר - מכיון שמחשבתו במקום שבו מונחת סעודתו,

ולכן, כאשר מחשבתם ורצונם מונחת בענין ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה", קבלת התורה, אזי "שם הוא נמצא"!

ועד"ז בעניננו: גם בשעה שאינו לומד תורה בפועל ממש (מפני שצריך לעסוק בענין אחר) - הרי מכיון שבשעה זו רצונו וחפצו ותשוקתו לעסוק בתורה, הרי זה נחשב כבר להתחלת הלימוד, כך שעבודתו היא באופן ד"אין להם מנוחה".

יח. ובענין זה גופא - ישנה הוראה ולימוד מ"פסח שני":

העבודה ד"בחוקותי תלכו" - צריכה להיות במשך כל חיי האדם, לא רק בשבוע שקורין פ' בחוקותי, כי אם גם בשבוע שלפנ"ז, ובמשך כל ימי השנה. וכאמור - "אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב", הליכה תמידית.

וא"כ, כאשר יהודי עושה "חשבון" שבשבוע דפ' בהר לא היתה עבודתו באופן ד"בחוקותי תלכו" - יכול ליפול ברוחו, ולחשוב שזהו דבר אבוד כו'.

הנה על זה באה ההוראה מ"פסח שני" - שלא קיים מושג של דבר אבוד, "ניטא קיין פארפאלן", היינו, שביכלתו להשיג ולמלא את העבודה ד"בחוקותי תלכו" שהיתה צריכה להיות עוד בשבוע דפ' בהר ובשבועות שלפנ"ז,

ולא עוד אלא שבכחו ויכלתו להוסיף בזה באופן נעלה יותר, מכיון שיש לו נתינת-כח מיוחדת מהשבוע דפ' בחוקותי, שבו קורין בתורה - בברכה לפני' ולאחרי' - את הענין ד"בחוקותי תלכו".

(166) לקו"ש ח"כ ע' 426. וש"נ.

(164) שמות ג, יב.

(165) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סל"ח וש"נ.

- 1 יט. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע לפועל:
- 2 כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו צוה לכאו"א לעסוק בהפצת התורה והיהדות בכל מקום שידו מגעת,
- 3 ולפעול על הזולת שגם הוא יהי "נר להאיר"¹⁶⁷, ולעשות זאת מתוך אהבת ישראל, באופן ד"ואהבת
- 4 לרעך כמוך", כמוך ממש.
- 5 [ובפרט ע"פ המבואר בירושלמי¹⁶⁸ המשל משני ידים של גוף אחד - שכאשר יד אחת גרמה היזק
- 6 ליד השני, הרי בודאי לא תזיק היד השני את הראשונה, אדרבה - היא תשתדל לתקן ולהשלים כו',
- 7 מכיון שהמדובר אודות שני ידים של אדם אחד, וכן הוא בנמשל - "ואהבת לרעך כמוך", להיותם גוף
- 8 אחד ממש].
- 9 ולכאורה: כיצד יכולים לתבוע אצל בן-אדם שיאהב את חברו כשם שאוהב את עצמו, כמוך ממש,
- 10 הרי דבר כזה אינו בגדר של בן-אדם - כידוע קושיית ראב"ע¹⁶⁹ (ועוד מפרשים¹⁷⁰) בענין זה?!
- 11 הנה - קושיא זו שייכת רק כאשר העבודה היא מצד כחות הגלויים, משא"כ כאשר העבודה היא מצד
- 12 עצם הנפש (באופן של חקיקה) - אין כל קושי בכך, כי מצד עצם הנפש - "כולן מתאימות ואב אחד
- 13 לכולנה", כמבואר בארוכה בתניא פרק לב.
- 14 וכאשר עבודה זו נעשית בהתאם לגישה הנדרשת מצד עצם הנפש (בחי' החקיקה) - אזי בטלים כל
- 15 המניעות והעיכובים כו', ובמילא - מילוי השליחות הוא בתכלית השלימות.
- 16 כ. והמעשה הוא העיקר:
- 17 יש להוסיף בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות - החל מאהבת ישראל, עד לאופן ד"כמוך" ממש,
- 18 וכתוצאה מזה - לחנך את הזולת בדרך התורה (נוסף על חינוך עצמו),
- 19 ומזה באים לשאר הפרטים: תורה, תפילין - "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁷¹, מזוזה, צדקה -
- 20 ש"שקולה כנגד כל המצוות"¹⁷², בית מלא ספרים - יבנה וחכמי' (כל התורה כולה, "התורה בפירושה
- 21 ניתנה", כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לספר היד),
- 22 וכן ג' העמודים שעליהם כל בית ישראל עומד - ג' המצוות דנשי ובנות ישראל: טהרת המשפחה,
- 23 כשרות האכילה ושת', והדלקת נרות שבת קודש (ויו"ט), אשר ברוחניות - דולקים הם מערב שבת לערב
- 24 שבת, וער שכל אחת מבנות ישראל תזכה שבביתה יהי' נר דלוק מערב שבת לערב שבת כפשוטו, כפי
- 25 שהי' אצל ארבע האמהות, החל משרה ורבה¹⁷³, ומובן, שכאשר מגיע ערב שבת - מדליקים נר חדש,
- 26 באופן ד"מעלין בקודש"¹⁷⁴.
- 27 וכל הפעולות דהפצת היהדות - מאחדים את כל בני ובנות ישראל ע"י "תורה אחת לכולנה", החודרת
- 28 את מציאותו של כאו"א מישראל בכל הענינים דמחשבה דיבור ומעשה.
- 29 ועד שזוכים לקיום היעוד "קהל גדול ישובו הנה"¹⁷⁵, היינו, ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
- 30 ובבנותינו"¹⁷⁶, שלימות העם, באופן ד"קהל גדול", מציאות אחת, ביחד עם שלימות התורה - באים כולם
- 31 יחדיו לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁷⁷, שלימות
- 32 הארץ, כולל - "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁷⁸,

וראה בארוכה - לקו"ש חט"ו ע' 163 ואילך.

(174) ברכות כח, א. וש"נ.

(175) ירמי' לא, ז.

(176) בא י, ט.

(177) עקב יא, יב.

(178) ראה יב, כ. וראה ספרי עה"פ. פרש"י שופטים יט, ח.

ועוד.

(167) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך ובהנסמן שם. ח"ב ע'.

149. ובכ"מ.

(168) נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל.

(169) קדושים יט, יח.

(170) ראה לקו"ש ח"ז ע' 217 הערה 19. וש"נ.

(171) קידושין לה, א.

(172) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(173) ב"ר פ"ס, טז. הובא בפרש"י עה"ת חיי שרה כד, סז.

ושם גופא - באים לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב"¹⁷⁹, להר הקודש, ולבית המקדש השלישי,¹
 "מקדש אדני-כוננו ידיך"¹⁸⁰,²

"ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" - בחג הפסח הבעל"ט, ועוד לפניז - הקרבת כל הקרבנות³
 "דבר יום ביומו" כמצות רצונך, במהרה בימינו ממש.⁴

* * *

כא. דובר לאחרונה אודות לימוד שיעורים קבועים בספר "משנה תורה" ("יד החזקה") להרמב"ם -⁵
 שזהו הספר היחיד שכתבו הרמב"ם בלשון הקודש,⁶
 [ומובן העילוי המיוחד שבזה - ע"פ מ"ש הרמב"ם בתשובה לאחד מתלמידיו במענה להצעתו ובקשתו⁷
 שהרמב"ם יעתיק ספר זה גם בשפה המדוברת - שבשום אופן לא יעשה זאת כו', ואדרבה: אפילו בנוגע⁸
 לספר המצוות היתה מחשבתו לחזור ולכתבו בלשון הקודש, אלא שמפני סיבה בלתי ידועה לא אסתייע⁹
 מילתא,¹⁰

ומכיון שענין זה גופא הוא בהשגחה פרטית - הרי מובן שישנו עילוי מיוחד בספר "משנה תורה",¹¹
 שהוא הספר היחיד שכתבו הרמב"ם בלשון הקודש],¹²

ויתרה מזו - "בלשון המשנה" (כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לספר המצוות שכתב את חיבורו ("משנה¹³
 תורה") בלשון המשנה "כדי שיהא קל לרוב בני אדם"), "בלשון ברורה ודרך קצרה"¹⁸¹.¹⁴

התחלת הדיבור וההתעוררות אודות לימוד הרמב"ם - היתה בסמיכות ליום הולדתו של הרמב"ם,¹⁵
 בערב פסח¹⁸², על מנת לסיים את לימוד הרמב"ם בסמיכות ליום הולדתו הבא עלינו ועל כל ישראל¹⁶
 לטובה. ולכן, חלוקת השיעורים היא באופן שילמדו ג' פרקים בכל יום (וכבר נדפס "מורה-שיעור"¹⁷
 ובודאי הגיע לכל המעוניינים), שאז יסיימו את לימוד ספר הרמב"ם בחודש ניסן הבעל"ט, בסמיכות¹⁸
 ליום הולדתו של הרמב"ם.¹⁹

ובהתאם לכך - הרי ראוי ונכון להזכיר בכל עת מצוא אודות השיעור היומי בלימוד הרמב"ם. ולכן,²⁰
 יתבאר עתה ענין מסויים בשיעור דפסח שני.²¹

ובהקדים - הקשר המיוחד ד"פסח שני" לרמב"ם:²²

תינוק שנולד - יוצא מכלל נפלים ונעשה "בר קיימא" לאחר שלושים יום, כפי שמצינו בנוגע למנין²³
 בני לוי, "לגיונו של מלך", שנימנו "מבן חומש מעלה" - משיצא מכלל נפלים¹⁸³. וכן הוא בנוגע למצות²⁴
 פדיון הבן - שחיוב זה הוא לאחר שלושים יום, ביום ל"א (כמ"ש אדמו"ר הזקן בסידורו).²⁵

ומכיון שיום הולדתו של הרמב"ם בערב פסח, נמצא, שהיום שבו יצא מכלל נפלים ונעשה "בר²⁶
 קיימא" הוא - יום ל"א לאחר ערב פסח, שזהו "פסח שני".²⁷

כב. שיעור היומי הוא - הלכות תשובה, פרקים: ד' ה' ו'.²⁸
 בפרקים אלו מצינו השגות של הראב"ד על דברי הרמב"ם - בשני מקומות, כדלקמן.²⁹

ובהקדים: כאשר לומדים את הרמב"ם ביחד עם השגות הראב"ד - הרי הלימוד הוא באופן שלומדים³⁰
 גם טעמי ההלכות.³¹

דהנה, חיבורו של הרמב"ם כשלעצמו הוא - "הלכות הלכות", היינו, הלכות פסוקות, ללא שקו"ט -³²
 "בלא קושיא ולא פירוק", וללא טעמי ההלכות. אמנם, כאשר לומדים את דברי הרמב"ם ביחד עם השגות³³

(179) תהלים מח, ג.

(180) בשלח טו, יז.

(181) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(182) שה"ג להחיד"א ח"א בערך רמב"ם (קרבן לסופר).

ובכ"מ.

(183) במדב"ר פ"ג, ח (קרבן לסופר). הובא בפרש"י עה"ת

במדבר ג, טו.

- 1 הראב"ד - הרי הראב"ד מבאר את הטעם מדוע משיג על דברי הרמב"ם, מהו המקור לדבריו וכו', ובמילא,
- 2 לימוד זה הוא באופן שיודעים גם את טעמי ההלכות כו'.
- 3 ולהעיר: אף שישנם כו"כ פירושים על דברי הרמב"ם, שבהם נתבארו המקורות לדברי הרמב"ם, טעמי
- 4 ההלכות ושקו"ט כו' - מ"מ, ישנו חילוק באופן הדפסת השגת הראב"ד לאופן הדפסת פירושיהם של
- 5 מפרשי הרמב"ם:
- 6 פירושיהם של מפרשי הרמב"ם נדפסו מסביב לדברי הרמב"ם - מצד ימין ומצד שמאל, מלמעלה
- 7 ומלמטה, אבל מסביב; ואילו השגות הראב"ד נדפסו באמצע דברי הרמב"ם, שכן, במקומות שבהם ישנה
- 8 השגת הראב"ד, נדפסו דברי הרמב"ם בשורות קצרות מאשר ע"ד הרגיל, ובמקום הפנוי הדפיסו את השגת
- 9 הראב"ד.
- 10 ואם כל דבר שבעולם הוא בהשגחה פרטית, הרי עאכ"כ שכן הוא בעניני תורה, ובפרט בנוגע לספר
- 11 שנקרא - ע"י גדול ופוסק בישראל, עליו אמרו¹⁸⁴ משה ועד משה לא קם כמשה" - בשם "משנה תורה",
- 12 כפי שכותב הרמב"ם בהקדמתו לספרו: "לפיכך קראתי חיבור זה בשם משנה תורה", וכותב מילתא
- 13 בטעמא: "לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה כו'",
- 14 - [אמנם היו גדולי ישראל שלא היו מרוצים מכך, כמדובר לעיל¹⁸⁵ - אבל (נוסף לכך שעתה יש לדבר
- 15 אודות עניני מעלה כו', הרי) סוכ"ס זהו השם שנקבע ע"י הרמב"ם עצמו] -
- 16 הרי בודאי שכל הפרטים הקשורים עם ספר זה הם בהשגחה פרטית, ובעניננו: מכיון שהשגת הראב"ד
- 17 נדפסה באמצע דברי הרמב"ם, הרי זה מורה על הקשר המיוחד שביניהם.
- 18 כג. תוכן הפרקים ד' וה' הוא - בענין הבחירה:
- 19 וז"ל: "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה
- 20 כו' הרשות בידו. . ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע כו'".
- 21 וממשיך: "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם. . שהקב"ה גוזר על האדם
- 22 מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן. . אין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו. . אלא הוא
- 23 מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה. . וכיון שכן הוא, נמצא, זה החוטא הוא הפסיד את עצמו,
- 24 ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו. . לחזור בתשובה כו'".
- 25 וממשיך לבאר את ההכרח שבדבר: "אילו הא-ל הי' גוזר על האדם להיות צדיק או רשע. . מה מקום
- 26 הי' לכל התורה כולה, ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשעים או משלם שכר לצדיק כו'". אלא
- 27 ודאי בהכרח לומר ש"האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהי' לו לא כופה ולא מושך אלא
- 28 הוא מעצמו ובדעתו. . עושה כל שהאדם יכול לעשות".
- 29 כלומר: לא כטפשי העולם שטועים וחושבים שהנהגת האדם מוכרחת להיות בהתאם למזל שבו נולד
- 30 וכיו"ב - אלא כדברי הגמרא¹⁸⁶ שגם כאשר אומרת "האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיר דמא", מבארת
- 31 היא תיכף ומיד שישנו בזה ענין הבחירה לטוב או לרע: "אי טבחא אי מוהלא", וכיו"ב בשאר הענינים.
- 32 אמנם, בענין זה ישנה קושיא עצומה - כפי שממשיך הרמב"ם:
- 33 "והלא הקב"ה ידע כל מה שיהי', וקודם שיהי' ידע שזה יהי' צדיק או רשע או לא ידע. אם ידע
- 34 שהוא יהי' צדיק - אי אפשר שלא יהי' צדיק, ואם תאמר שידע שיהי' צדיק ואפשר שיהי' רשע - הרי
- 35 לא ידע הדבר על בוריו"?!
- 36 והמענה לזה: "דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והררים
- 37 רמים תלויים בה, אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר: כבר ביארנו בפ' שני מהלכות יסודי
- 38 התורה¹⁸⁷ שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים, אלא הוא יתעלה

(186) שבת קנו, א.

(187) ה"י.

(184) שה"ג להחיד"א ערך ר' משה גאון.

(185) שיחת ש"פ קדושים סל"ה.

שמו ודעתו אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו . . וכיון שכן הוא, אין בנו כח
לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים, אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם, ואין
הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך".

והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע
להשלימו, והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה כו".

וממשיך שם: "ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה, טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה, ואומר: אם היו
צדקת האדם ורשעו תלויים בגזירת הבורא ית', היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו, והיתה לנו השאלה
קשה מאד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו - אין ידיעתו גזירה, אבל
היא כידעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה, והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן
וגדול מסרו הבורא בכח המזלות, אלא שנתן בו השכל להיות מחזיקו לצאת מתחת המזל, והוא הכח
הנתון באדם להיות טוב או רע, והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם
לא, וזו הידיעה אינה גזירה".

כד. אמנם, עדיין ישנה קושיא נוספת בענין זה - כפי שממשיך הרמב"ם בסוף פרק ו':
"והלא כתוב בתורה¹⁸⁸ ועבדום וענו אותם, הרי גזר על המצריים לעשות רע . . ולמה נפרע מהן"?!
והמענה לזה: "המצריים, כל אחד ואחד מאותן המצרים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע הרשות
בידו, שלא גזר על איש ידוע, אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם".

ומסיים שם: "וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות".

והשיג עליו הראב"ד: כיצד אפשר לומר על כל אחד ואחד מהמצריים שעליו לא גזר הקב"ה מאומה
- הרי בהכרח שגזירה זו צריכה להתקיים על ידי מישהו?!

ויש להוסיף בזה - שקושיא זו גדולה ביותר בנוגע לפרעה מלך מצרים: כדי שהמצריים ישעבדו את
בני"י - הי' צורך בכך שפרעה מלך מצרים [שהי' "מושל בכיפה"¹⁸⁹] יסכים לכך, וכפי שאכן הי' בפועל
- שהוא בא בעצה תחילה, שנאמר¹⁹⁰ "ויאמר אל עמו גו' הבה נתחכמה לו גו'", ותלה לבינה בצווארו
כו'¹⁹¹, ורק עי"ז היתה האפשרות לשיעבודן של ישראל. ועפ"ז - גם אם נאמר בנוגע לכאן"א מהמצריים
שעליו לא נגזרה הגזירה, הרי בהכרח שנגזר על פרעה מלך מצרים?!

וכותב הראב"ד: "ושאלת המצרים אינה שאלה משני פנים. האחד, כי הדבר ידוע שאין הבורא נפרע
מאדם רע אלא ברע ממנו, ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע מן הרע ממנו ברשעו . . והמצרים ג"כ רשעים
היו וראויים למכות ההם, ואילו שמעו למשה בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טבעו בים,
אבל זדונו של פרעה ובזותו את הבורא יתברך לפני שלוחו, הוא שגרם לו. והשני, כי הבורא אמר וענו
אותם והם עבדו בהם בפרך והמיתו מהם וטבעו מהם, כענין שנאמר¹⁹² אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה,
לפיכך נתחייבו".

ועד"ז כתב הרמב"ן בפירושו על התורה¹⁸⁷ - שהקשה על דברי הרמב"ם, וז"ל: "ולא נתכנו דבריו
אצלי, שאפילו גזר שאחד מן מכל האומות יריע להם בכך וכך, וקדם זה ועשה גזרתו של הקב"ה - זכה
בדבר מצוה"?! ומבאר זאת - ע"פ דברי הכתוב "אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה", "וכן הי' במצרים
שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור וימררו את חייהם וחשבו למחות את שמם, וזה טעם דן אנכי
- שאביא אותם במשפט אם עשו כנגזר עליהם או הוסיפו להרע להם".

כה. האמור לעיל אודות גזירתו של הקב"ה - קשור עם ענין המבואר באגרת הקודש לאדמו"ר הזקן:

(191) סוטה יא, א.

(192) זכרי' א, טו.

(188) לך-לך טו, יג.

(189) ראה מכילתא עה"פ בשלח יד, ה. זח"ב ו, א.

(190) שמות א, ט"י.

- 1 באגה"ק¹⁹³ מביא אדמו"ר הזקן את מארז"ל "כל הכועס כאילו עובד ע"ז" [והביאו גם הרמב"ם בספרו
2 יד החזקה¹⁹⁴ - אף שלא מצינו את המקור דמארז"ל זה¹⁹⁵], ומבאר את טעם הדבר - "לפי שבעת כעסו
3 נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו הי' מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא הי' בכעס כלל. ואף שכן אדם
4 שהוא בעל בחירה מקלל או מכה או מזיק ממנו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו,
5 אעפ"כ, על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום כו".
- 6 כלומר: למרות ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים", ולכן עליו לדעת ש"מאת ה' היתה זאת לו", ואם
7 כועס מראה שאינו מאמין בכך, ובמילא נחשב כאילו עובד ע"ז ח"ו - מ"מ, אין זה תירוץ להנהגתו של
8 המזיק, כי גזירתו של הקב"ה היתה יכולה להתבצע בדרכים אחרות, "הרבה שלוחים למקום", ומה שהוא
9 עשה את הדבר - אין זה אלא מפני רוע בחירתו, ולכן מגיע לו עונש כו'.
- 10 אמנם, עדיין צריך להבין: הרמב"ם¹⁹⁶ פוסק שהמזיק חייב לבקש מחילה וסליחה מהניזק, ולולי זאת
11 - לא נמחל לו כו'. ולכאורה, מדוע צריך לבקש מחילה מהניזק - רוע בחירתו של המזיק הרי זה ענין
12 שבינו לבין קונו, ואילו בנוגע לניזק - "כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום", וא"כ, מדוע צריך
13 המזיק לבקש מחילה מהניזק על הנזק שנגזר עליו מן השמים?!
- 14 והביאור בזה¹⁹⁷:
- 15 בקשת המחילה מהניזק כמוה כתשלום נזק צער ריפוי ושבח ובושת, היינו, שבכך מקטין את צערו
16 של הניזק. כלומר: בקשת מחילה מהניזק אינה באה "לתרץ" את גזירתו של הקב"ה, כי אם להקטין את
17 הצער שנגרם לו ע"י בשר-ודם - המזיק. וכפי שרואים בטבע בני-אדם שכאשר אדם נתבייש ע"י פב"פ,
18 הנה כאשר פב"פ מבקש ממנו מחילה, ובפרט אם בקשת המחילה היא כדבעי ע"פ שו"ע, שכל אלו שהיו
19 נוכחים בעת שביישו ידעו שביקש ממנו מחילה¹⁹⁸ - הרי זה מקטין את צערו ובושתו של הניזק. ולכן,
20 כשם שחובתו להשיב את הגזילה אשר גזל, כמו כן חובתו להשתדל להקטין את צערו של הניזק, שכן,
21 על פרט זה לא היתה הגזירה, ואין הדבר תלוי אלא בבחירתו של האדם.
- 22 כו. ונחזור לדברי הרמב"ם, שלאחרי שמתרץ את הקושיא מגזירת הקב"ה "ועבדום וענו אותם", שלא
23 גזר על איש ידוע כו" - מוסיף ומסיים: "וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים
24 העתידין להיות".
- 25 וכוונת הדברים בפשטות - שגם לאחר התירוץ בנוגע לענין הגזירה "שלא גזר על איש ידוע כו",
26 עדיין יש מקום לקושיא מענין הידיעה, שהרי הקב"ה יודע שאיש פלוני יעשה דבר זה, ועל זה מסיים:
27 "וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות", היינו, שידעתו של הקב"ה
28 אינה מכרחת את הבחירה, כנ"ל.
- 29 אמנם עדיין צריך להבין:
- 30 בנוגע לתירוץ אודות ענין הגזירה "שלא גזר על איש ידוע כו" - ישנה קושיית הראב"ד שבהכרח
31 שיהי' מישהו שעל-ידו תתקיים הגזירה, ועאכו"כ פרעה מלך מצרים, שלולי הסכמתו לא יתכן קיומה של
32 גזירה זו?
- 33 ובנוגע לתירוץ אודות ענין הידיעה - הנה: בשלמא כאשר מדובר אודות ידיעתו של הקב"ה - הרי
34 מכיון "שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות", אין ידיעה זו מכרחת את
35 הבחירה; אבל כאשר מדובר אודות ידיעתו של הקב"ה כפי שמתגלה לאדם, היינו, שנודע לו שידע הקב"ה
36 כך וכך - הרי ידיעה זו מכריחה את הבחירה, דמכיון שידוע שהקב"ה יודע שיהי' כך וכך, ובודאי
37 שידעתו של הקב"ה אמיתית היא (לא כידיעת האצטגנינים שאינו מוכרח להאמין להם כו'), הרי אינו
38 יכול להתנהג באופן אחר.

(196) הל' תשובה פ"ב ה"ט.

(197) ראה בארוכה - לקו"ש ח"ז ע' 15.

(198) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ו ס"ד.

(193) רסכ"ה.

(194) הל' דעות פ"ב ה"ג.

(195) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 20 הערה 33. וש"נ.

ובעניננו: גזירת ברית בין הבתרים לא נשארה בידיעתו של הקב"ה בלבד, אלא נאמרה לאברהם אבינו,¹ שמסרה לבנו יצחק, ויצחק - ליעקב ועשו, כמובא בפרש"י עה"פ¹⁹⁹ "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו" -² "מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהי זרעך המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן אין לי חלק . . בפרעון השטר", היינו, שגם עשו ידע אודות גזירה זו ולכן הלך לארץ אדום. ומכיון שכן, בודאי ידעו גם המצריים אודות גזירה זו.³

ועפ"ז - מהו התירוץ "שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות", הרי מדובר אודות ידיעתו של הקב"ה כפי שבאה בידיעתו של האדם?!

כז. והביאור בזה:

בריש פ"י מהל' יסודי התורה כותב הרמב"ם: "כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו, אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו . . שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו . . אם לא יבואו . . בידוע שהוא נביא שקר, ואם באו דבריו כולן יהי' בעינינו נאמן". וממשיך שם²⁰⁰: "דברי הפורענות שהנביא אומר . . אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר לא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ורחמים על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם . . או שתלה להם כו'". כלומר: ההכרח לקיום דברי העתידות שאומר הנביא - אינו אלא בדברים טובים, משא"כ בדברי פורענות - יכול להיות שינוי, ע"י התשובה כו'.

ולכן: גם כאשר פרעה ידע אודות הגזירה "ועבדום וענו אותם" - הרי מכיון שזהו ענין של פורענות, ישנו פס"ד בתורה שיכול להיות שינוי בדבר (ע"י תשובה וכיו"ב), ואין כל הכרח שגזירה זו תתקיים, וא"כ, תלוי הדבר ברצונו של פרעה, ולכן נענש על זה.

אמנם, עפ"ז קשה לאידך גיסא:

לשם מה צריך הרמב"ם לומר "שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות" - הרי גם אם ידיעתו של הקב"ה היתה כידיעת בני-אדם, לא היתה ידיעה זו מכרחת את הבחירה, מכיון שזהו ענין של פורענות ששייך בו שינוי?!

והביאור בזה - בהקדים:

איתא בזהר²⁰¹ שבנוגע לענין ה"קץ" - "לבא לפומא לא גליא". ולכאורה אינו מובן: מכיון שכלפי שמיא גליא - א"כ למאי נפק"מ אם יהי' "לבא לפומא גליא" אם לאו, וכי דבר זה יכול לשנות את המציאות שכבר גליא כלפי שמיא?!

וידוע הביאור בזה²⁰² - שזהו עד"מ מאדם דלמטה ("מבשרי אחזה אלקה"²⁰³) שישנו חילוק בין דבר שבמחשבתו לדבר הבא בגילוי דיבור בפועל, שכל זמן שהדבר נמצא במחשבתו בלבד, הרי הוא עדיין בעה"ב על הדבר, ויכול לשנותו כו', משא"כ לאחר שהדבר נתגלה דיבור בפועל באויר העולם - יצא הדבר מרשותו ושוב אינו יכול לשנותו. וכפי שמצינו בהלכה שישנם ענינים שאפילו תוך כדי דיבור אינו יכול לחזור בהם, כמו: מגדף, ובצד הטוב - קידושין²⁰⁴, והטעם - מכיון שהדבר יצא כבר מפיו לאויר העולם כו'.

וכן הוא למעלה: אילו ה"קץ" הי' מתגלה מ"לבא" ל"פומא" - לא הי' יכול להיות שינוי בדבר (בדוגמת דיבורו של האדם), היינו, אם הגאולה צריכה להיות "בעתה" - אינה יכולה להיות באופן ד"אחישנה", ואם היא באופן ד"אחישנה" - אינה יכולה להיות "בעתה"; משא"כ כאשר "לבא לפומא לא גליא" - הרי זה תלוי בבחירתו של האדם, שבו תלוי אם הגאולה תהי' "בעתה" או באופן ד"אחישנה", וב"אחישנה" גופא - כמה זמנים ואפשרויות כו'.

(203) איוב יט, כו.

(199) וישלח לו, ו.

(204) נדרים פז, א. וש"נ. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ט. הל'

(200) הלכה ד.

אישות פ"ז הכ"ב. טושר"ע אה"ע סמ"ט ס"ב.

(201) ז"ח בראשית ה, א.

(205) הלכה ה.

(202) ראה תו"ח תולדות יג, ג ואילך. ובכ"מ.

- 1 ועד"ז יש לומר גם בעניינו:
 - 2 אילו היתה ידיעתו של הקב"ה כידיעתו של האדם למטה - הרי לא הי' שייך שיהי' שינוי מרע לטוב
 - 3 כו', דמכיון שענין זה בא כבר באופן של ידיעה, הרי זה בדוגמת דבר שנתגלה מ"לבא" ל"פומא", שאז
 - 4 לא שייך שינוי בדבר (כנ"ל); אמנם, מכיון שאין ידיעתו של הקב"ה כידיעת האדם, "אין כח באדם לידע
 - 5 היאך ידע הקב"ה כו'" - לכן שייך שינוי בדבר.
 - 6 ויש להאריך בכל זה, ודי בהאמור.
 - 7 כח. ויה"ר אשר מלימוד הלכות תשובה - נבוא לענין התשובה בפועל, ובפרט כאשר נכנסים כבר
 - 8 ללימוד שיעור היומי בפרק שביעי, שבו נאמר²⁰⁵: "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף
 - 9 גלותן",
 - 10 - והרי לפי כל הסימנים שבמדרשי חז"ל נמצאים אנו כבר "בסוף גלותן", כולל סימנים טובים, כמו
 - 11 "והיו מלכים אומניך"²⁰⁶: בדורות שלפנינו היו עניני רדיפות כו', משא"כ בימינו אלו, הנה ברוב המקומות
 - 12 אין מתערבים "עמי-הארץ" באורח חייהם של ישראל, ובכו"כ מדינות מסייעים לבנ"י בעניני יהדות,
 - 13 באופן ד"מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך", שזהו אחד מהסימנים ל"עקבות משיחא", הדור שבו "בן
 - 14 דוד בא" -
 - 15 אזי יקויים היעוד וההבטחה "מיד הן נגאלין" - ביאת משיח צדקנו בפועל ממש, למטה מעשרה
 - 16 טפחים, באופן ד"אחישנה", "ארו עם ענני שמיא", וכולם יחדיו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו",
 - 17 "קהל גדול", ביחד עם משיח צדקנו - באים "עם ענני שמיא" לארצנו הקדושה, במהרה בימינו ממש.
- * * *
- 18 כט. דובר לעיל אודות פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שפסח שני ענינו - "עם איז ניטא קיין
 - 19 פארפאלן".
 - 20 והנה, כלל זה שייך בכל עניני התורה והמצוות כולם - מלבד במצות הצדקה:
 - 21 איתא בשו"ע²⁰⁷ שכאשר עני מבקש צדקה יש ליתן לו מיד, ולא לדחות זאת אפילו לרגע אחד, דאל"כ,
 - 22 עלול לקרות דבר בלתי-רצוי כו' - "כעובדא דנחום איש גם זו"²⁰⁸.
 - 23 כלומר: למרות הכלל שאף פעם לא אבוד - מספרת התורה "מעשה רב" אודות נחום איש גם זו [תנא
 - 24 גדול, שאצלו למד רבי עקיבא²⁰⁹], ומזה למדים פס"ד בפועל בנוגע לאופן נתינת הצדקה, שצריכים לתת
 - 25 מיד.
 - 26 וכידוע מ"ש בספרי מוסר אודות הטעם שאין מברכים על מצות הצדקה - כדי שלא לעכב את הנתינה
 - 27 לעני בפועל אפילו ברגע אחד בלבד. כאשר עני מבקש צדקה - הנה לכל לראש צריכים לתת לו מיד,
 - 28 ואח"כ יכול לחשוב אודות עניני כוונות והכנות, הליכה למקה: אמירת ברכות, וכיו"ב.
 - 29 ל. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר אודות מצות הצדקה, כנהוג ברוב ההתוועדויות הנערכות
 - 30 בימי החול - לסיים את ההתוועדות עם הוספה במצות הצדקה.
 - 31 ומכיון שע"פ רוב נערכת ההתוועדות בסמיכות לזמן התפלה - הרי ישנו קו העבודה והתפלה, קו
 - 32 התורה - עניני תושב"כ ותושבע"פ (תורה בפירושה ניתנה) שנאמרים בעת ההתוועדות, ובסיום
 - 33 ההתוועדות - קו הצדקה.
 - 34 ואף שעיקר זמן הצדקה הוא בבוקר - לפני התפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"²¹⁰, באמצע

(209) חגיגה יב, סע"א.

(210) ב"ב י, סע"א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י הט"ו.
טוש"ע אדה"ז אר"ח סו"ס צב. טוש"ע יו"ד סרמ"ט ס"ד.

(206) ישע"י מט, כג. וראה זבחים יט, רע"א.

(207) ריש הל' צדקה - יו"ד סרמ"ז ס"א.

(208) תענית כא, א.

התפלה²¹¹, ולאחרי התפלה, וכמו כן בזמן תפלת מנחה, אבל לא בזמן תפלת מעריב, שהרי לילה אינו
 זמן הצדקה, כדאיתא בירושלמי²¹² שכאשר נתנו צדקה בלילה היתה טענה לצד שכנגד שזהו ענין של
 השגת גבול כו',
 [כאשר עני מבקש צדקה - יש ליתן לו מיד, גם בלילה, כפס"ד השו"ע דלעיל, אבל כאשר רוצה
 מעצמו לקיים מצוות הצדקה (ללא בקשת העני) - יש לו להמתין עד הבוקר²¹³],
 הרי כבר דובר כמ"פ שבנדוד^ד, נתינת הצדקה לעני בפועל ממש היא - בזמן המסוגל, למחרת בבוקר,
 ומה שמחלקים את השטרות בלילה - הרי זה מפני טירחא דציבורא, שהרי אי אפשר לכנס את הציבור
 כולו פעם נוספת כדי לחלק את השטרות! וע"ד המבואר בתוס' ריש מסכת ברכות בנוגע להקדמת תפלת
 ערבית לפני זמנה - מפני טירחא דציבורא.
 ולכן : לאחר שניגנו את ניגונו של רבינו הזקן, ביחד עם ניגון ההכנה, והניגון שלאח"ז, וכן הניגון
 "שיבנה בית המקדש", ולאחרי אמירת ברכה אחרונה - יחלקו (ע"י ה"טנקיסטים") לכאור"א שטר של
 דולר על מנת לתת לצדקה, ומה טוב ומה נעים - בהוספה משלו.
 לא. ענין נוסף בהנ"ל:
 דובר כמ"פ אודות פס"ד הרמב"ם²¹⁴: "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם
 לקיים מצוות שנצטוו בני נח".
 ובזה נכללת גם מצות הצדקה - כדברי הגמרא²¹⁵ שבני נח חייבים בצדקה, ומה שאינה נמנית בשבע
 המצוות דב"נ - הרי זה מפני היותה "קום ועשה" ולא "שב ואל תעשה" (כשאר המצוות דבני נח), או
 מפני שנכללת במצות "דינין", כחלק מכללות הענין דישוב העולם²¹⁶.
 וענין זה קשור גם עם ה"כתובת" שע"ג שטרות הנ"ל אודות ענין האמונה והבטחון בבורא העולם
 ומנהיגו.
 לב. ויה"ר שההוספה בכל ג' העמודים תורה, עבודה (תפלה), וגמילות חסדים - תפעל את עמידת
 וקיום העולם, הן "עולם קטן זה האדם", והן עולם כפשוטו, באופן ד"העולם עומד"²¹⁷, ו"העולם
 קיים"²¹⁸.
 ובפשטות - למרות שלעת-עתה עדיין "החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", הרי "עליך יזרח הוי"²¹⁹,
 ומכיון שכן, פועלים הם בכל העולם כולו - כמ"ש²²⁰ "והלכו גוים לאורך", ועד לקיום היעוד "והי' ה'
 למלך על כל הארץ גו"²²¹, "והיתה לה' המלוכה"²²²,
 במהרה בימינו ממש - עי"ז שמקצרים את רגעי הגלות האחרונים וממהירים את ביאת משיח צדקנו
 "עם ענני שמיא"²²³, במהרה בימינו, בעגלא דידן ממש.
 ניגנו ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הרביעית - פ"א). "ניע זשוריצי כלאפצי. (הש"ץ שי' ניגון)
 "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
 לאחר ברכה אחרונה אמר:

217 (217) אבות פ"א מ"ב.
 218 (218) מ"ח.
 219 (219) ישע"י ס, ב.
 220 (220) שם, ג.
 221 (221) זכרי' יד, ט.
 222 (222) עובדי' א, כא.
 223 (223) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

211 (211) שו"ע האריז"ל (הלכות צדקה - ב"ויברך דוד"). שו"ע
 אדה"ז אר"ח סנ"א סי"א. וראה לקו"ש ח"ט ע' 292.
 212 (212) שקלים פ"ה ה"ד.
 213 (213) ראה לקו"ש שם ס"ע 293 ואילך.
 214 (214) ה' מלכים ספ"ח.
 215 (215) סנהדרין נו, ב.
 216 (216) ראה לקו"ש ח"ה ע' 157 ואילך. וש"נ.

- 1 עתה יעלו ה"טנקיסטים" לקחת שטרות של דולר כדי לחלקם בין המסובים - שטר אחד לכאו"א -
- 2 על מנת לתת לצדקה מחר, בסמיכות זמן.
- 3 ויה"ר שפעולה זו תמהר יותר את הגאולה - כמארז"ל²²⁴ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה",
- 4 בקרוב, בעגלא דידן, במהרה בימינו ממש.
- 5 לאחר חלוקת הדולרים - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

(224) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב ואילך).

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה מזמן שלא נתקבל ממנו מכתב אף שבעקיפין שואל הנני ומקבל ידיעות אודותו מחבריו, ובטח גם בעצמו יכתוב מהנעשה אתו לטוב.

ובפרט מה שכותב הנני הנ"ל כי לפעמים העדר הכתיבה בא מפני חוסר השלימות בהענין דשמחה וטוב לבב שצ"ל כל משך חיי האדם, וכמדובר זה כמה פעמים שהציווי בכל דרכיך דעהו הוא על כל כ"ד שעות היום ובמילא חלים על כל הכ"ד שעות היום דברי הרמב"ם סוף הל' לולב, שהענינים צריכים להעשות מתוך שמחה, וק"ל.

וביחוד עתה שנמצאים אנו בין ימי הפסח זמן חירותנו ושבועות קבלת התורה בשמחה, חל ציווי האמור עוד ביותר, ואף שלפעמים מצדיקים עצמם על חסרון שלימות השמחה בכו"כ טעמים ומהם גם כאלו שיש להם אחיזה לא רק בשכל סתם אלא גם בשכל דקדושה, הנה סו"ס ע"י העדר השמחה לא יעשה דבר ולא יתוקן דבר, משא"כ בהנהגה ההפכית, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר חיל היוצא למלחמה, תחלת יציאתו הוא בשיר (מארש) של נצחון, וזה עצמו מקרב הנצחון ומגדילו, והרי כל אחד מאתנו, לא בודד הוא (ניט עלענד) ועזרתו של הקב"ה אתו, והבא לטהר מסייעין אותו, לשון רבים הרבה מסייעים.

תקותי שבתוך כל הענינים עוסק גם בעניני שידוכין כמובן באופן המתאים, ז.א. ע"י ידידים ממוצעים, ומקפיד על העיקר אבל אינו משים לב להטפל דטפל, ובאופן בחירה כזו לפעמים הכי קרובות גם הטפל מסתדר, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בקרוב בכל הנ"ל.

בברכה להסתדרות טובה מתוך שמחה וטוב לבב.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יב

ג. יש מפרשים⁶ כוונת רש"י ב"לשם ה'":
הכתוב מלמדנו שהשביתה ממלאכות השדה בשנת
השמיטה אינה בשביל מנוחת האדם, או בשביל
התועלת להשדה מזה, כדרך עובדי אדמה
שמשביתים השדה שנה אחת כדי שיהיה לה כח
בשנים הבאות⁷, אלא "לשם ה'" – לשם קיום מצות
הקב"ה. ועל-זה מביא ראייה משבת בראשית, שגם
שם צריכה להיות השביתה "לשם ה'"⁸.
אבל קשה כן ברש"י:

(א) אם הפירוש "לשם ה'" אינו המשמעות
הפשוטה של התיבות "שבת לה'" (ולכן צריך ראייה
על-זה), הוה-ליה לרש"י לפרשו (קודם לזה) על
הפסוק "שבת לה'" הנאמר בשבת בראשית? ובפרט
שרש"י עצמו כותב כאן "כשם שנאמר בשבת
בראשית" – ושם לא פירש מידי?

(ב) אם תמצית-לומר שפירוש זה הוא משמעותו
הפשוטה של "שבת לה'" (שלכן לא פירש רש"י
כלום מידי בשבת בראשית), אלא שבנידון-דין
מוכרח לפרשו כי כאן יש מקום לטעות שפירושו
באופן אחר – אינו מובן: למה צריך ראייה על זה
("כשם שנאמר בשבת בראשית")⁹ – והרי מצינו
כעין זה בפירוש רש"י על הפסוק¹⁰ ויקחו לי
תרומה – "לי לשמי", ולא הביא ראייה לפירושו?
ועל-דרך-זה על הפסוק¹¹ קדש לה' – "שמירת
קדושתה (דשבת) לשמי ובמצותי".

(ג) למה מעתיק רש"י מן הכתוב תיבת "שבת"
– הרי על-פי הנ"ל אינו מפרש רק תיבת "לה'" –
לשם ה'?"

הביאור בזה:

רש"י מעתיק מן הכתוב גם תיבת "שבת" כי בה

א. על הפסוק¹ "שבת שבתון יהיה לארץ שבת
לה'", דרשו ב'תורת כהנים': "שבת לה'" – כשם
שנאמר² בשבת בראשית שבת לה', כך נאמר
בשביעית שבת לה'", ובפירוש רש"י הובאה גם כן
דרשה זו, אבל בשינוי לשון: "שבת לה'" – לשם
ה' כשם שנאמר בשבת בראשית".
והנה בהשקפה ראשונה נראה שב' הדרשות
תוכנם חד הוא³. אבל לפי-זה צריך להבין טעם
השינויים שביניהם:

(א) רש"י בפירושו מפרש תוכן הדרשה "שבת
לה'" – "לשם ה'", ואח"כ מביא ראייה "כשם שנאמר
בשבת בראשית", ואילו ב'תורת כהנים' ציין
ה'גזירה שוה', שבשניהם נאמר שבת לה', אבל
סתם ולא פירש תוכן הענין הנלמד מזה – "לשם
ה'".

(ב) לאידך – קיצר רש"י וכתב סתם "כשם
שנאמר בשבת בראשית", וב'תורת כהנים' מאריך:
(כשם שנאמר בשבת בראשית) שבת לה', כך נאמר
בשביעית שבת לה'.

(ג) ב'תורת כהנים' הדרש הוא על הפעם הב'
שנאמר בפרשה "שבת לה'", ורש"י מפרש כן על
הפעם הראשונה⁴ שנאמר "שבת לה'".

ב. והביאור: דובר כמה פעמים, דענינו של
רש"י בפירושו על התורה אינו לדרוש הלכות אלא
לפרש פשטות הכתובים, ובלשונו בפירושו בפרשת
בראשית⁵: אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא.
לאידך, ה'תורת כהנים', חלק ההלכה והדרש
שבתורה, ענינו דרשת הכתובים ולימוד ההלכות
אשר בהם –

חילוק יסודי זה מסביר את השינויים שבין
ה'תורת כהנים' לפירוש רש"י בנידון-דין: נקודת
החילוק בין ה'תורת כהנים' לפירוש רש"י הוא:
ב'תורת כהנים' דורש זה לענין של הלכה, מה-
שאינ-כן כוונתו של רש"י היא לפרש פשט הכתוב
"שבת לה'" – ומזה פרטי השינויים שבין ה'תורת
כהנים' לפירוש רש"י, כדלקמן.

(1) פרשתנו כה, ד.

(2) יתרו כ, י.

(3) ראה רמב"ן כאן, מלבי"ם ועוד.

(4) פסוק ב.

(5) ג, ח. ועוד.

(6) חזקוני, באר מים חיים (על פרש"י), ועוד.

(7) ראה ב"ב כט, א.

(8) להעיר מפרש"י תשא לא, טו.

(9) בפשטות מה שסיים רש"י "כשם שנאמר בשבת בראשית"
הוא פירוש הכתוב "שבת לה'" (ראה מפרשי רש"י. ובדברי דוד:
ומה שסיים כשם כו' זהו פי' על יתור לשון שבת כו'. (ועפ"ז סרה
קושיא הג' שבפנים)) – אבל עדיין אי"מ: אם כוונת הכתוב רק
לומר שהשביתה דשביעית צ"ל "לשם ה'" מה ניתוסף בזה ע"י
הדוגמא משבת בראשית?

(10) תרומה כה, ב.

(11) תשא לא, טו.

38 כו' כך נאמר בשביעית כו'. היינו, ששבת מלמד על
39 שביעית ולא להיפך.

40 ויובן זה על-פי מה שפירש הראב"ד¹⁴, דדרשת
41 ה'תורת כהנים' היא בענין תוספת שביעית, וזה-
42 לשונו: ויש מפרשים להקל, כדאמרינן במועד
43 קטן¹⁵ מה שבת בראשית אסורה, לפניה ולאחריה
44 מותרין, אף שביעית, היא אסורה, לפניה ולאחריה
45 מותרין. והיינו דכשם שאין (מן התורה) דין תוספת
46 בשבת בראשית¹⁶, כמו כן אין דין תוספת בשביעית
47 (ומותר לזרוע וכו' בסוף ששית¹⁷).

48 על-פי-זה יש לבאר הדרשה ב'תורת כהנים' –
49 כי פשטות הסברא (בלי הלימוד משבת בראשית)
50 מחייבת ששביעית מחוייבת בתוספת:

51 בכתוב נאמר "ושבתה הארץ שבת לה", "שבת
52 שבתון יהיה לארץ". היינו דענינה של שמיטה הוא
53 לא רק שביתת האדם ממלאכות השדה, אלא גם
54 שביתת הארץ¹⁸, היינו, שה"ארץ" מצד-עצמה צריכה
55 להיות במצב של שביטה, ולא רק שהאדם ישובת
56 ממלאכתה.

57 ולפי-זה מסתבר שאסור לזרוע בסוף ששית,
58 דאז ("מוכרח" ש)השדה מגדלת הזרע ומצמיחה
59 אותו, ועד שעומדת בקמיה בשביעית, ואף אם לא

1 הקושי שבהכתוב: תיבת "שבת" לכאורה מיותרת
2 היא, שהרי מתחיל "ושבתה הארץ", והוה-ליה-
3 למימר "ושבתה הארץ לה"?

4 ולכן מפרש רש"י "לשם ה'", כשם שנאמר
5 בשבת בראשית, וכוונתו (לא לפרש דתיבת "לה")
6 פירושה "לשם ה'" – כי זה מובן בפשטות ואינו
7 צריך לפירוש, אלא) שמיטת תיבת "שבת" למדים
8 דהשביטה היא "לשם ה'" דשמיטה צריכה להיות
9 באופן מסוים: "כשם שנאמר בשבת בראשית" – באותו
10 האופן דשביטת "שבת בראשית" (כדלקמן סעיף ו).

11 ד. ובא פירוש רש"י זה בפעם הראשונה
12 שנאמרו תיבות אלו בפרשה – דהרי קושיא זו
13 מתעוררת תיכף כשנאמר "ושבתה הארץ שבת
14 לה": ובפעם הב' לא פירש רש"י כלום כי סומך
15 על מה שפירש לפני-זה: ובפשוטו של מקרא –
16 דרך הכתובים בהרבה מקומות לחזור על ענין אחד
17 כמה פעמים, באם נתחדש בו איזה דבר (את ספח
18 גו')¹².

19 אולם ב'תורת כהנים' דלא נחית לפרש פשט
20 הכתובים, כנ"ל, אלא לדרוש מהכתוב עניינים
21 בהלכה, לכן דורש דוקא בפעם הב' שנאמר "שבת
22 לה", כי פעם הראשונה שנאמר "שבת לה" לא
23 לדרשה אתי אלא ללמד על השביטה שתהא "לשם
24 ה'" (וכפירוש רש"י): אבל יתור התיבות "שבת
25 לה" כשנאמרו בפעם הב'¹³ – לדרשה קאתו "כשם
26 שנאמר וכו'".

27 ה. והנה מכיון שב'תורת כהנים' לא פירש איזה
28 ענין והלכה נלמד מההיקש משבת אלא דורש
29 באופן סתמי "כשם שנאמר בשבת כו' כך נאמר
30 כו'", יש לפרש שחידושו של ה'תורת כהנים' הוא
31 (לא (רק) הלכה מסויימת שנלמדת משבת, כ"אם)
32 דכללות הענין של שבת מלמד על שביעית, ולא
33 להיפך.

34 והיינו: בשניהם – שבת בראשית ושביעית –
35 נאמר אותו הלשון "שבת לה", שזה מורה על צד
36 ודין השוה בשניהם, אבל לא נתפרש מי נלמד
37 ממי? ומבאר ה'תורת כהנים': "כשם שנאמר בשבת

(14) בפירושו הב'.
בפירושו הא' כ': "יש מפרשים להחמיר על איסור שביעית
שהרי הוקשה לשבת בראשית". (וראה מדרש הגדול כאן: כשם
שנאמר כו' כך נאמר כו' כשם שהשבת צריך להוסיף מחול על
הקודש, כך השביעית) – אבל סתמא דגמרא * מו"ק (דא)
והירושלמי שביעית (פ"א ה"א) הוא כפי' הב' דהלימוד משבת
אשביעית הוא שאין חיוב תוספת.

(15) שם.
(16) וצע"ק מהא דהביא התו"כ בפ' אמור (פי"ד ה ואילך)
הדרשה עה"פ (שם כג, לב) "וענינם גו' תשבתו שבתכם" ד"כל
שביטה כו' אתה מוסיף כו'". וי"ל כתי' התוס' (מו"ק שם ד"ה
מה להלן) דההוא פורתא לא קא חשיב כו' ע"ש. וראה לקמן
שוה"ג להערה 20.

(17) כדעת ר"ג וב"ד שנמנו על ב' פרקים הללו וביטולם (מו"ק
ג, ב. ירושלמי שביעית שם).

(18) ראה ע"ז טו, ב. תוס' ר"ד שם. מנ"ח מצוה קיב. ביאור
ר"פ פערלא (לסהמ"צ רס"ג) מ"ע סא. וראה בס' לאור ההלכה
– להגרש"י (ז"ל) זיין – ע' צד.

(* ע"פ המבואר לקמן בפנים דע"פ סברא חיצונית – שביעית
מחוייבת בתוספת, ו"ל שגם לפי מסקנת הגמ' במו"ק שם דר"ג וב"ד
התירו משום ד"כי גמירא הילכתא בזמן שביהמ"ק קיים" – מ"מ אי
לא גז"ש ד"שבת – שבת" ה' מחוייב בתוספת שביעית גם בזמן שאין
ביהמ"ק קיים (אלא שלא משמע כן בתוס' שם ד"ה אלא א"ד אשי).
וראה ראב"ד לתו"כ שם: ומן הטעם הזה נמנו כו' והתירו.

(12) ובמכ"ש מהא דנשנית פרשה בשביל דבר שנחדש בה
(פרש"י בא יג, ה. ועוד)

(13) כי בהלימוד ע"ד הלכה – הכפלת ענין הוא לשם דרש
כו'.

והביאור: בציווי על שביתת האדם בשבת
(שעל-שם זה נקראת "שבת") נאמרו ב' טעמים²⁵:
(א) זכר למעשה בראשית – דמכיון ד"ששת ימים
עשה ה' את השמים גו' וינח ביום השביעי", לכן
נצטווה האדם "ששת ימים תעבוד גו' ויום השביעי
שבת גו'" (כמבואר בעשרת הדברות שבפרשת
יתרו²⁴). (ב) זכר ליציאת מצרים, כמו שנאמר
(בעשרת הדברות דפרשת ואתחנן²⁵) "וזכרת כי
עבד היית בארץ מצרים גו' על כן צוה ה' אלקיך
לעשות את יום השבת".

וזהו דיוק הלשון "שבת בראשית": שביתה לזכר
מעשה "בראשית" – בריאת העולם. ושונוה בזה²⁶
השביתה דיום-טוב, דיש בזה זכר ליציאת מצרים²⁷
(ושווה בזה להשביתה דשבת), אבל אין בה זכר
למעשה בראשית²⁸.

וזוהי כוונתו של רש"י בפירושו "לשם ה', כשם
שנאמר בשבת בראשית": הכוונה "לשם ה'"
בשביתה דשנת השבע, היא אותה הכוונה שבשבת
בראשית – זכר למעשה בראשית, בריאת העולם
בששת ימים וביום השביעי שבת כו'²⁹.

ז. על-פי הנ"ל (בביאור הלשון "שבת
בראשית") יש לבאר רש"י תמוה בפרשת
משפטים³⁰: על הפסוק "וביות השביעי תשבות"
פירש רש"י (ממכילתא): "אף בשנה השביעית לא
תעקר שבת בראשית ממקומה, שלא תאמר הואיל
וכל השנה קרויה שבת, לא תנהוג בה שבת
בראשית". ולכאורה תמוה: מהו הקא-סלקא-דעתא
ש"תעקר שבת בראשית" מפני ש"כל השנה קרויה
שבת"?

(23) ראה מו"נ (ח"ב פל"א – הובא ברמב"ן ואתחנן ה, טו).
מט"מ סט"ז. וראה שער הכולל (להרא"ד לאוואוט – פי"ז
סכ"ט) שזהו החילוק בין תפלת ערבית ושחרית דש"ק – לענין
אמירת "זכר למעשה בראשית".

(24) כ, ט – יא.

(25) ה, טו.

(26) משא"כ "שבת ימים" כולל גם יו"ט, שהרי גם יו"ט קשור
ב"ימים", וכמ"ש (אמור כג – ז, כד, לט): ביום הראשון גו' כל
מלאכת עבודה לא תעשו: באחד לחדש יהי לכם שבתון גו' ביום
הראשון שבתון גו'. ועוד.

(27) שהרי כל המועדים קשורים ביצי"מ (ראה שמות ג, יב.
פרש"י יתרו כ, ב. ועוד. אמור כג, מג).

(28) בלשון הגמרא: שבת "מיקדשא וקיימא" – מצד הבריאה
(ביצה שם), ויו"ט "ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט, א).

(29) ראה עד"ז ברא"ם כאן. רע"ב כאן. ועוד.

(30) כג, יב.

1 יקצור האדם מה שגדל בזריעתו – הרי על-ידי
2 עשייתו לא הייתה הארץ כלל במצב של שביתה¹⁹.

3 ועל-פי הלימוד כשם כו' – אפשר לטעות
4 ד"שבת לה'" הנאמר בשביעית מלמדנו²⁰ אשבת
5 בראשית – שגם בה מחוייבים בתוספת. ולזה מדייק
6 ה'תורת כהנים' ודורש: כשם שנאמר בשבת כו' כך
7 נאמר כו'. היינו, הלשון "שבת לה'" (הנכפל פה)
8 מדגיש ומלמדנו שהשביתה של שנה השביעית היא
9 בדוגמת ה"שבת לה'" – "שבת בראשית", ויש
10 ללמוד אופני ודיני השביתה שלה משבת בראשית,
11 ולא להיפך.

12 ו. אמנם כל זה הוא דרשת הפסוק על דרך
13 ההלכה, אבל על דרך הפשט – דרכו של רש"י
14 בפירושו על התורה – כוונת הכתוב "שבת לה'"
15 הוא ללמד שהשביתה צריכה להיות "לשם ה'"
16 בדוגמת "שבת בראשית" (כנ"ל סעיף ג).

17 ויובן זה בהקדים ביאור דיוק הלשון "שבת
18 בראשית", ולא "שבת ימים" (על-דרך הלשון²¹
19 בנוגע לשמיטה – "שבת שנים")?

20 והנה על הפסוק²² "ממחרת השבת יניפנו
21 הכהן" פירש רש"י: "ממחרת יום-טוב הראשון של
22 פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית, אי אתה יודע
23 איזהו". והיינו דהלשון "שבת" שייך גם איום-טוב,
24 ו"שבת בראשית" שולל יום-טוב.

(19) ראה עד"ז בביאור פערלא שם דאם נקלט הזרע בשביעית
(אף שזרע מקמי שביעית) עבר על עשה דשביתת הארץ, ומה"ט
אין נוטעין כו' ערב שביעית כו'. עיי"ש (אבל ראה מנ"ח (מצוה
שכו בסופה) שקי"ט בכעין זה).

(20) לכא' אפשר ללמוד במכש"כ משביעית – וא"צ להלימוד
ד"שבת – שבת" (וראה מכילתא דרשב"י משפטים כג, יב. תוס'
ר"ה ט, א ד"ה ורבי ישמעאל. ד"ה ור"ע. רשב"א וריטב"א שם).
- אבל י"ל דמצד הסברה אין מקום לתוספת שבת כי קדושתה
"מיקדשא וקיימא" (ביצה יז, א) ע"י ששבת הקב"ה – ושביתה
הקב"ה הי' רק המעל"ע דשבת, וכמרו"ל (ב"ר פ"י, ט – הובא
בפרש"י בראשית ב, ב) בו"ד שאינו יודע לא עתיו כו' מוסיף
מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע כו' נכנס בו כחוט
השערה*.

(21) ירושלמי שביעית שם.

(22) אמור כג, יא.

(*) ועוד: ע"פ מרו"ל זה כל הענין דתוס' שבת הוא מצד הספק "שאינו
יודע עתיו כו'". וראה לקו"ש ח"ה ע' 31 הערה 22 ד"ל דגם המדרש
ס"ל להדרשה "תשביתו שבתכם" (ראה לעיל הערה 16). אלא שמבאר
הטעם שצריך להוסיף מחול על הקודש – לפי שבו"ד אינו יודע כו'.
עיי"ש. וספק זה אינו בנדוד' דתוספת שביעית – ראה הערה הנ"ל.

שליה – שביתה ממלאכה – להפריש את עצמו
מעניני (עבודת ה) ארץ, אלא לשבות "כשם שנאמר
בשבת בראשית" – להמשיך קדושת שביעית
בפירות³⁷ (בעניני) הארץ, על-דרך העבודה ד"בכל
דרכיך דעהו"³⁸.

ט. על-פי-זה מובן שכשם שיש מעלה בשבת
לגבי שביעית, כך יש מעלה בשביעית לגבי
שבת³⁹:

ביום השבת, מתעלה האדם וכל העולם –
וסמבטיון יוכיח⁴⁰ – וכל העולמות⁴¹, בשבת נאסרו
כל המלאכות, גם כל צרכיו הגשמיים הם עניין של
עונג, עונג שהוא מצוה, כנ"ל.

יתירה מזה בשביעית, דענינה "ושבתה הארץ
שבת לה", להמשיך ה"שבת לה" בענינים ארציים
שלו⁴², כפי שהם בדרגא ד"ארץ"⁴³ (ארציות) –
שהרי רק להפסד ולסחורה וכו' נאסרו.

עוד זאת: לא רק במאכל (עניני) אדם כן הוא,
אלא גם במאכל בהמה⁴⁴. ועד שנעשה "לכם
לאכלה גו' ולבהבתך ולחיה גו'" כשכלה לחיה –
כלה לאדם כו'⁴⁵, אדם ובהמה שווין, מפני גודל
גילוי אלקות גם למטה⁴⁶.

וזוהי מההוראות דמצות שביעית בעבודתו
הרוחנית של כל אחד ואחד מבני ישראל (גם)
בחוץ-לארץ ובזמן הגלות): קדושת האדם
ודביקותו להקב"ה צריכים להיות לא רק בזמנים

והביאור בזה: נתבאר לעיל דבטעם השביתה
בשבת, יש ב' ענינים: א) זכר למעשה בראשית
(שעל-שם זה נקראת "שבת בראשית"), ב) זכר
ליציאת מצרים, ופירש רש"י³¹ השייכות דיציאת
מצרים לשבת: על-מנת כן פדאך, שתהיה לו עבד
ותשמור מצותיו – היינו שהטעם לציווי שמירת
שבת הוא – כנאמר בעשרת הדברות הראשונות³²
"זכר למעשה בראשית", ו"זכר ליציאת מצרים" –
הוא טעם לקיום המצוה שנצטווה משום זכר
למעשה בראשית. ולכן קא-סלקא-דעתא שבשנה
השביעית תעקר שבת בראשית – דכיון ש"כל השנה
קרויה שבת", הרי כל השנה גם ימות החול הם זכר
למעשה בראשית³³. ומה צורך ומה מוסיף הזכר
דיום השבת?

ומלמד הכתוב דגם בשביעית נוהג "שבת
בראשית". והטעם: עם היות ד"כל השנה קרויה
שבת", אבל בפועל אין השביתה אלא ממלאכות
השדה (ובמילא – הזכר בפועל על-ידי השביתה הוא
רק בזמן דמלאכות אלו, ורק באדם עובד אדמתו),
מה-שאינ-כן השביתה (ובמילא – "זכר למעשה
בראשית") דיום השבת, הרי היא בכל משך כ"ד
שעות המעת-לעת, שהרי כל אחד ואחד אסור בכל
מלאכה. ועוד שיש בשבת גם מצוות חיוביות.

ח. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י: שביתה
וקדושת השבת מקפת וחודרת כל מציאות האדם,
כל פרטיו ועניניו, גם עניניו וצרכיו הגשמיים,
וכהציווי והמצוה ד"קראת לשבת עונג"³⁴, כולל
תענוג – דאכילה ושתייה כו',

- עם היות שבימות החול עניני העולם ודברי
רשות צריכים להיות רק כפי ההכרח, ואם מתעסק
בהם לשם עונג, הוא ענין של מותרות ואסור הוא
כו'³⁵ – כי קדושת השבת נמשכת גם בעניניו
הגשמיים של האדם, וצריך להתענג בהם, וזה גופא
הוא ענין של מצוה וקדושה.

ומרמז בפירוש רש"י "שבת לה" – לשם ה',
כשם שנאמר בשבת בראשית כו' כך נאמר
בשביעית³⁶ – השביתה דשביעית היא לא רק

(37) ברמב"ם פ"ד מהל' שמיטה ויובל ה"י: אוכלין אותן בקדושת שביעית. שם פ"ו ה"ו: הפירות עצמן לא נתחללו כו' לפי שנקראת קודש. ובפירוש"י לקמן (כה, יב – בקרא דיובב*): קדש כו' כהקדש כו' לחולין.

(38) משל"ג, ו. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ב.

(39) ראה עד"ז לקו"ש ח"א ע' 275.

(40) סנה' סה, ב. ב"ר פי"א, ה.

(41) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות קדושת שנת השביעית.

(42) ראה תולדות יעקב יוסף ר"פ בהר. כתר שם טוב (קחת, תשל"ג) הוספות ע' 20.

(43) ולכן נוהגת רק בא"י – שיש בה קדושה גם מצ"ע. וי"ל שזהו הטעם (בפנימיות הענינים) להדעות (נסמנו בס' לאור ההלכה – להגרש"י (ז"ל) זוין – ע' קה ואילך) דס"ל ששמיטה בזמן הזה היא רק דרבנן – כי בכדי להמשיך (גילוי ה) קדושה גם בארץ, צ"ל סיוע מהגילוי אלקות שהי' מאיר בביהמ"ק שבארץ.

(44) שביעית רפ"ז. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ז ה"ג.

(45) ראה רמב"ם שם רפ"ז.

(46) ראה סהמ"צ שם.

(* ראה תו"ת בהר סקט"א.

(31) ואתחנן ה, טו.

(32) ויש ליישב פ"י זה גם בהנסמן בהערה 23.

(33) ראה עד"ז תו"ת שם.

(34) ישע"י נח, יג. טור ושו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב.

(35) תניא פ"ז. ובכ"מ.

(36) ראה לקו"ש ח"ז ע' 356 ואילך.

- 1 דתורה ותפלה, כשהוא קדוש ומובדל מעניני
 - 2 העולם, אלא גם בעת התעסקותו בעובדין דחול
 - 3 בענינים ארציים שלו –
 - 4 כמו שששת השנים מקבלים משנה השביעית,
- (משיחות שבת פרשת בהר ובחזקותי, תשכ"ד)

(47) ראה פנים יפות כאן. אוה"ת בהר ע' תרד.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז
ברוקלין.

מרת אסתר תחי'

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה, בו כותבת ראשי פרקים מימי חיי ואשר עתה עובדת כמזכירה במוסד...

ואף שאינה מפרטת תפקיד המזכירות במוסד זה, בלי ספק שגם תפקיד זה נותן האפשרות להפיץ ולהחדיר ביותר ובידור רוח יהדות מסורתית בחניכי המוסד, ובפרט שמנהל המוסד מעונין בזה ועושה את התלוי בו בכיוון זה, והוא ע"ד כל עניני עולמנו, אשר אף כי רבים הם, בכל זה מצטרפים לכתות והכתות למינים והמינים לסוגים עד שסוף סוף כל המאמין באחדות ובא-ל אחד, מאחד כל תופעות העולם לענין ונקודה אחת, היא אחדות הבורא בכל פרט מפרטי הבריאה.

שעל דרך זה הוא גם בחיי האדם ופעולתו בחיים, אשר אף כי רבות הן מצטרפות למינים והמינים לסוגים עד לנקודה האחרונה והפנימית של כל הפעולות ושל כל משך חיי האדם בנוסח חכמנו ז"ל הידוע: אני נבראתי לשמש את קוני, ז.א. מילוי רצון הבורא בכל ענין ופרט, וכחוראת הכתוב: בכל דרכיך דעהו, ואחריות נוספת לכל אלו היכולים להשפיע בחינוך הדור הצעיר כיון שהשפעה זו יכולה לכוון את החניך והמושפע בכיוון הרצוי האמיתי לטובתו או ח"ו להיפך, ע"פ הנהגתו של הבורא ב"ה אשר טוב וישר הוא, נותנים מראש הכחות והאפשרויות למלא גם תפקיד הכי אחראי זה, ואין הדבר תלוי אלא ברצון האדם.

פשוט אשר לא לדרשה באתי בשורותי האמורות, כי אם בקשר לזה שמסיימת במכתבה אודות הדרכה והתנהגות ואשר יוסיף לה השי"ת אושר וכו'.

להעירה ולעוררה, אשרי חלקה שנסתדרה באופן שיכולה לפעול בהחזקת היהדות והפצתה, וזהו הדרך והצנור והכלי לקבלת ברכות השי"ת בהמצטרך גם בענינים הפרטים שלה, של בעלה ושל כל המשפחה שלה שיחיו.

בטח יודעת ושומרת מנהג בנות ישראל מאז ומקדם, להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב. מובן אשר כיון שגם בעלה שי' עובד בשטח החינוך, גם אליו דברים האמורים מכוונים, ויה"ר שאצליח שיפעלו פעולתם.

בראשית יב, ט - ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה

פח

ביאור דיוק לשון הזוהר עה"פ, דיש ג' בחינות באור, (א) אור מקיף הישר - "ויסע", (ב) אור פנימי - "הלך", (ג) מקיף החוזר - "ונסוע"

אמר' רבי שמעון, תא חזי כולא רזא דחכמתא איהו, וקא רמז הכא בחכמתא ודרגין דלתתא דקא נחית אברהם לעומקייא דלהון, וידע לון ולא אתדבק בהו, ותב לקמי מריה, ולא אתפתא בהו כאדם, דכד מטא להווא דרגא אתפתא בנחש, וגרים מותא לעלמא, ולא אתפתא כנח דכד נחת ומטא להווא דרגא, מה כתיב (בראשית ט, כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, אהלה כתיב בה"א.

אבל² באברהם מה כתיב ויעל אברהם ממצרים, דסליק ולא נחית, ותב לאתריה לדרגא עלאה דאתדבק ביה בקדמיתא, ועובדא דא הוה בגין לאחזאה חכמתא דאתקיים בקיומא שלים כדקא חזי ליה, ולא אתפתא, וקם בקיומיה ותב לאתריה, הנגבה דא דרום, דרגא עלאה דאתאחיד ביה בקדמיתא, דכתיב הלך ונסוע הנגבה, אף הכא הנגבה אתר דאתדבק ביה בקדמיתא.

ספר הזוהר חלק א' דף פ"ג ע"א

נקט הלשון דאתדבק, אח"כ נקט דאתאחיד, ואח"כ נקט עוד הפעם דאתדבק.

יש לומר, בכל בחינה יש ג' מדריגות:

א', אור מקיף שלא נכנס מעולם בהכלי.

ב', אור פנימי הנכנס בהכלי ונשאר שם.

(1) [תרגום ללה"ק] אמר רבי שמעון, תא חזי כלא רזא דחכמתא איהו בא וראה שכל מה שאירע לאברהם במצרים הכל הוא סוד החכמה, ומרמז כאן הכתוב את החכמות ומדרגות התחתונות שירד אברהם לעומק שלהם, וידע והשיג אותם ולא נתדבק בהם, וחזר לפני קונו, ולא נתפתה על ידם כאדם הראשון, שכאשר הגיע לאותה המדרגה של החיצונים נתפתה מהנחש וגרם המות לכל העולם, וגם לא נתפתה כנח שכשירד למדרגת החיצונים מה כתיב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, ומפרש אהלה כתיב בה"א שפירושו שנתגלה באהל של הנוקבא דקליפה.

(2) [תרגום ללה"ק] אבל באברהם מה כתיב, ויעל אברהם ממצרים פירוש שעלה ולא נשאר בירידתו, וחזר למקומו למדרגה העליונה שנתדבק בה בתחלה, ומעשה זה (של ירידתו למצרים) ה' להראות חכמתו של אברהם שנתקיים בקיום שלם ובאמונה שלימה כראוי לו, ושלא נתפתה על ידי החיצונים, ועמד בקיומו וחזר למקומו, הנגבה מש"כ ויעל אברהם ממצרים וגו' הנגבה, פירוש דא דרום, היינו מדרגתו העליונה שבחסד שנאחזו בה בתחלה קודם ירידתו למצרים, דכתיב הלך ונסוע הנגבה הרי שהלך ועלה לחסד, אף כאן בעלייתו ממצרים דכתיב ונסוע הנגבה הרי שהלך ועלה לחסד, גם כן הכוונה מקום חסד שנתדבק בו בתחלה. (רמ"ק ומפרשים)

ג', אור מקיף החוזר, שהוא מהאור פנימי הנכנס בתוך הכלי, חלק ממנו נשאר בתוך הכלי בבחי' אור פנימי, וחלק ממנו שלא תוכל הכלי לסובלו חוזר ויוצא תוך הכלי ונעשה בבחינת מקיף על הכלי והוא מקיף החוזר בחי' שערות וכמ"ש בעץ חיים שער³ המקיפין פ"א ע"ש. ועיין בלקו"ת⁴ בהביאור דאני לדודי דרוש השני ע"ש.

והנה דב' קו"ת, הוא בבחינת אור מקיף שלא יתכן לומר שהכלי מתאחדת בו, כי הרי אינו בפנימיות בתוך הכלי, רק דביקות שהכלי מתדבקת בו.

והנה דב' קו"ת, יתכן לומר בבחינת אור פנימי, שהכלי מתאחדת עמו ממש, והוא ע"ד לאתדבקא ולאקשרא האמור בזהר ריש פרשת⁵ תרומה וכמ"ש בביאורי הזהר

(3) שער מ"ה.

(4) (לקוטי תורה פרשת ראה (אלול) דף לג עמוד ג) וז"ל: ביאור ענין מארז"ל תלמוד גדול או מעשה גדול נמנו וגמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ע"ד הקבלה, הנה מעשה גדול שהוא מבחי' כתר מלשון כותרת שהוא בבחי' רצון שלמעלה מן החכמה שהיא התורה והוא בבחינת מקיף, והחכמה היא פנימית, עם כל זה בבחי' אחת החכמה יותר מעולה, שמהכח אינו יורד כ"א בחינת חיצונית כנודע, אבל החכמה היא בפנימיותה כו' וכמ"ש במ"א באריכות בביאור ע"פ צאינה וראינה [לקוטי תורה שיר השירים כב, ג ואילך].

ואח"כ נמנו וגמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה שעם היות שהחכמה היא אור פנימי והכתר הוא למעלה מהחכמה, עם כל זה הרי התהוות המעשה שתהיינה המצות בבחינת כתר ומקיף הוא על ידי התורה כי היא המשכת אור א"ס ב"ה לבחינת המעשה שתהיינה מעשה המצות בבחי' כתר כו' [ועמ"ש בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני, בסוף הדרוש (לקוטי תורה פרשת אמור לד, ד). ובביאור ע"פ מי מנה כו' רובע ישראל ע"ש (שם פ' בלק סט, ב)]...

והנה יש ב' בחינות* מקיפים, מקיף החוזר שהוא מקיף פרטי, ומקיף הישר שהוא מקיף כללי שמקיף מראשו עד רגלו כו'.

והנה מקיף החוזר הוא ענין המצות שהוא האור הנמשך ומתפשט בכלי אלא שמפני שאין הכלי יכול להכיל ולסבול האור חוזר ויוצא לחוץ ונעשה אור מקיף על הכלי והיינו ענין שערות שהם מותרי מוחין, והשערות הם בחי' לבושים שהן המצות כי המצות הן לבושים כנודע. אבל המקיף הכללי הוא המקיף שלגודל אורו אינו יכול ליכנס כלל בכלי והוא ענין שמחה של מצוה שהשמחה היא בחי' מקיף שהוא בהשוואה א' מראשו עד רגלו הכל בבחי' אחת ואינה בבחינת התחלקות פרטיים לפי הבחינה פרטית כמו שהוא ענין לבושים שמתלבשת בכל בחינה לפי מה שהוא משא"כ מקיף הכללי כנ"ל. [ועמ"ש מענין שמחה של מצוה ע"פ אסרי לגפן (תורה אור מו, ג), ובביאור ע"פ צאינה וראינה הנזכר לעיל].

(* ראה ד"ה השמים מספרים תרס"ו עמוד שלו ואילך. ספר המאמרים תש"ו ע' 151.)

(5) זהר חלק ג' דף קכו, ע"ב. וז"ל: כמה חביבין ישראל קמי' קודשא בריך הוא דאתרעני בהו (כמה אהובים הם ישראל לפני הקב"ה שבחר בהם מצד רצונו הטוב), ובעא לאתדבקא בהו ולאקשרא עמהון (ורצה להתדבק בהם ולהתקשר עמהם וכו') ע"ש.

ובביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי מבאר וז"ל: יש לדקדק כפל הלשון לאתדבקא בהו ולאקשרא עמהון. הנה דקדק לומר לאתדבקא בהו ולאקשרא עמהון, להיות כי ההפרש בין לאתדבקא ובין לאתקשרא

ילקוט לוי יצחק על התורה

מג

שם.

ג' דברים ויסע, הלוך, ונסוע. הלוך ונסוע הם מחוברים זה לזה, ויש ו' בנסוע המחברו להלוך, ויסע שמקודם הוא בפני עצמו שיש הפסק תיבת אברם ביניהם (כי לא כתיב ויסע הלוך ונסוע אברם), וכולם קאי על הנגבה דדרום. והיינו, ו' ו'U, הוא מה שאתדבק במקיף הישר דאור החסד.

הלוך, הוא מה שאתאחיד בהאור פנימי הנכנס ונשאר בתוך הכלי.

Uו'U, הוא מה שאתדבק במקיף החוזר.

ולכן סמוך נסוע להלוך וב' המחבר, כי המקיף החוזר הרי ה' מתחלה בתוך הכלי כמו האור פנימי הנשאר בתוך הכלי, אלא שאח"כ חזר לחוץ ונשאר בבחינת מקיף, זהו שהוא סמוך להלוך, ומחובר אליו, כמו שהשערות הם מחוברים להמוח שבראש שבפנים, משא"כ המקיף הישר שמתחלה לא נכנס בהכלי אינו מחובר להם, וכמובן.

(ואם כי לכאורה הכנף מין כנף שהציצית אור פנימי הם מין כנף דהטלית מקיף הישר כמ"ש בלקוטי תורה בד"ה ויקח קרח' פ"א ע"ש. הנה אדרבה, משם מוכח שאין כאן חיבור ממש, כי הרי מתחלה ה' הטלית בפ"ע והציצית בפ"ע, אלא שאח"כ חיבורם, שהכניסו הציצית בתוך הטלית, כי הרי מצות ציצית הוא לא מהנימין היוצאים מהטלית עצמו שאז ה' זה מורה על חיבור ממש, אלא מהנימין בפ"ע, שמכניסין אותן בנקב שבהטלית).

לכן ויסע מקיף הישר, אינו סמוך ומחובר להלוך ונסוע.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד מג

7) מבאר שם בענין ב' הבחינות ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכו'. דהנה במצות ציצית יש כללות ב' הבחינות האלו, כי הטלית הוא בחי' סוכ"ע, והציצית הם ג"כ ממין כנף ול"ב חוטין בחינת ל"ב נתיבות החכמה מה שנמשך להאיר בבחי' אור פנימי, כי החכמה נק' ראשית הגילוי והחכמה מאין תמצא וכו'. והענין הוא כי אור פנימי היינו מה שנכנס ומתיישב בהכלי בבחי' יושר והדרגה מעלה ומטה חב"ד חג"ת נה"י, ובחי' אור מקיף הוא מה שלא ה' יכול ליכנס בהכלי כלל מפני גודל אורו ונשאר למעלה מן הכלי בבחי' מקיף וגם הוא בבחי' עיגול שהרי מקיף הראש והרגל כאחד (והיינו בחי' מקיף הישר שמעולם לא נכנס בהכלי).

והנה ידוע בע"פ ענין הקו וחוט שנמשך מן אור א"ס ב"ה שהוא כדי להיות נמשך ומאיר בבחי' אור פנימי וראשית הגילוי בחכמה כו' ונק' ממכ"ע שמאיר בכל עולם לפי ערכו כו'. אמנם בחי' סוכ"ע הוא אור א"ס המקיף לכל העולמות בשוה מראש דא"ק עד רגלי העש"י וגם מקיף את הקו כו'...

מהמקיף הגדול נמשך האור פנימי והם דבוקים זה בזה והוא לשון אחוה וחיבור (וזהו ג"כ ענין הכנף מן כנף).

הנה אברהם שהי' בחי' כלי לאור החסד, שיש בהאור ג' בחי', מקיף הישר, ואור פנימי, ומקיף החוזר.

ומובן שמתחלה הוא האור פנימי ואח"כ המקיף החוזר. כי המקיף החוזר הוא מהאור פנימי ש"נכנס בתוך הכלי, וחלק ממנו נשאר בהכלי, וחלק ממנו חזר לחוץ שנעשה בבחי' אור מקיף עליו.

הרי מובן שהסדר הוא מתחלה המקיף הישר שלא נכנס בהכלי, ואח"כ האור פנימי הנכנס ונשאר בתוך הכלי, ואח"כ המקיף החוזר.

זהו סדר הג' לשונות שבזהר הקדוש.

מתחלה נקט ו'U ו'U, הוא מה שאברהם הכלי אתדבק בהמקיף הישר דאור החסד.

אח"כ נקט ו'U ו'U, הוא מה שאברהם הכלי אתאחיד בהאור פנימי הנכנס ונשאר בתוך הכלי שכאן הוא התאחדות ממש.

אח"כ נקט עוד הפעם ו'U ו'U שזהו בבחינת אור מקיף, הוא מה שאברהם הכלי אתדבק במקיף החוזר. וזהו הג' דברים ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. יש כאן

היינו ההפרש בין בחינת פנימיות ובין בחינת חיצוניות, כי הנה תחלה אמר בשרש ומקור התהוות הבריאה של ישראל שהי' בעצמות המאציל בבחינת רצון עצמו הפשוט כנ"ל. ומעתה בא לפרש אופן הבריאה שלהם, דהיינו אופן הרצון איך יהי' בהם גילוי אור א"ס למטה לאחר שנבראו, ואמר שאופן הרצון הזה בא להיות בשני מדרגות, הא' בבחי' פנימיות והב' בבחי' חיצוניות, והיינו שיהי' בחי' גילוי א"ס בכנ"י למטה ע"י תורה ומצות דוקא.

ותורה ומצות הן ב' מדרגות, ע"י המצות נמשך אור א"ס בבחי' חיצוניות בלבד והיינו אור מקיף בהעל' מבחוץ, כמו שידוע בפ' וימינו תחבטני שהוא ע"י המצות שנעשין בחי' אור מקיף להיות אור האלקי מחבק לנפש האלקות עד"מ אדם שמחבק לזולתו בידו מבחוץ לאבריו וזה פ' מה שאמר לאתדבקא בהו דביקה זאת באה מלמעלה למטה בבחי' חיבוק וכיוצא ולכן אמר בהו וכמ"ש כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בני ישראל כו' שהדבקות הזאת ענין חבור חיצוניות הוא כאשר ידבק האזור אל מתניו לפי שהמצות נעשין רק בחי' לבושין לנפש כידוע וד"ל.

אך פ' לאתקשרא בחי' התקשרות הוא בחי' פנימיות דווקא וכמו ונפשו קשורה בנפשו שהוא בחי' יחוד וחיבור פנימי בפנימיות הנפש דוקא והוא הנק' קשר בלה"ק כמו שמקשרים ב' ראשי החוט שמתאחד בתכלית והיינו בחי' גילוי אור א"ס בכנ"י ע"י התורה דוקא שהיא באה בבחי' אור פנימי וכמ"ש ותורתך בתוך מעי והוא בחי' מזון וחיות ממש לנפש כידוע ולכן אמר ולא אתקשרא עמיהון ממש בתכלית היחוד ולא אמר בהו וכמאמר הידוע תלת קשרין מתקשרין כחדא אורייתא וקוב"ה וכנ"י.

6) ראה גם לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד מ.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר

תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו

ד. יש ליישב בתחלת הפרשה מה שכתוב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאחר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. דכתב ג' אמירות, ועוד דפתח בלשון רבים **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם**, וסיים בלשון יחיד **שש שנים תזרע**, וחזר לומר **וקדשתם את שנת החמישים וגו'**, משום דמדבר בג' זמנים, אחד לשעתה דהיינו בימי יהושע דאז היו כל יושבי' עלי' ועל זה אמר בלשון רבים, ועוד על ימי עזרא דאז לא היו יושבי' עלי' אלא מקצתן ולכן אמר בלשון יחיד, ועוד לעתיד לבוא דהיינו לאחר שיחזרו כל יושבי' לכך חזר ואמר בלשון רבים.

אכן למאן דאמר דלא מנו יובלות כל זמן שלא היו כל יושבי' עלי' אלא כדי למנות שמיטות שהיו נוהגים אפילו אין יושבי' עלי' אבל יובלות אינו נוהג אלא כל זמן שכל יושבי' וכדמסיק שם⁵, יצדק טפי מה שפתח בלשון רבים ובאמצע אמר לשון יחיד הרי תתחלה אמר לשון רבים ואחר כך לשון יחיד, ובדין יובלות אמר איפכא **והעברת שופר הרי לשון יחיד, וקדשתם את שנת וגו'** הרי לשון רבים, וזהו וידבר ה' אל משה לאמר לאותו דור, ואחר כך דבר אל בני ישראל מה ששייך לדור אחר, ואמרת אלהם לדור שלעתידי לבוא. וזה שמפרש ואזיל **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם** לכולכם בזמן שכל יושבי' עלי' ולא מיבעי אז אלא אפילו בזמן שקצתם עלי' והיינו לענין שמיטה **כי שש שנים תזמור כרמך וגו'** אפילו מקצתם עלי', אכן לענין יובלות נהי שוהעברת שופר וגו' אפילו במקצתה עלי' היינו לצורך שמיטה הנ"ל, אבל לענין קדושה **וקדשתם וגו'** כולכם דוקא בזמן שכל יושבי' עלי' וכאמור.

זרע בדרך

ה. **יובל היא תהיה לכם**. ד' פעמים אמר יובל, הג' עם תהי' לכם (פעם א' בפסוק י', פעם ב' בפסוק יא, פעם ג' בפסוק יב), והד' בלא לכם (בפסוק יג), לרמוז שגאולת הג' גליות על ידי בשר ודם, רצה לומר בזכות בשר ודם שהם אברהם יצחק יעקב, אבל הגאולה מגלות ד' היא בעבור שמו לכן לא אמר לכם. ונראה שמטעם זה היא גאולת עולם, וזה שכתוב⁶ ישראל נושע בה' רצה לומר כשישראל נושע בה' בעבור כבוד ה' היא תשועת עולמים.

צמח דוד⁸

כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור

ג. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהיו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.

תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למשה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמואי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהיו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכין למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמואי יתקלקלו הקרקעות ע"ש, אלא לא תקנו שמואי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שייך התוספת אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא) דיום הנפ מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התו' שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למשה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג' אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפרק ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל מכל מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'.

חסדי דוד² על תוספתא, ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל מס' שביעית פ"ב מ"א

כה, י – וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרו³ בארץ לכל יושביה יובל היא

(1) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמיני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.

(2) ר' דוד פאדורו ז"ל, מח"ס משכיל לדוד על פירוש"י עה"ת, ועוד.

(3) עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן שמו ("דרר" ר"ת "דוד רגל רביעני" – רמז למשיח).

(4) עיין עוד רמזים וביאורים בענין יובל, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וירא סימן ריא ("יובל" ר"ת "לא ידע בשכבה ובקומה" – רמז למשיח). פרשת יתרו סימן צד. צה. ("יובל" ר"ת "בתוך וכו' יזמור לו" – רמז למשיח). ועיין גם כן שם סימן עג. פרשת בשלח סימן מוד. פרשת משפטים סימן צ. פרשת כי תשא סימן קטו. קמ. ועיין בענין אין העולם פחות מפ"ה יובלות וכו' פרשת וישלח סימן שכו.

(5) עיין ערכין לב:

(6) ר' ברוך ברכי ז"ל, תלמיד המגלה עמוקות, נדפס תצ"ד.

(7) עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן יד. קיא. שלד. קסה.

פרשת שמות סימן קנח. קנט. קפד. רמג. (קפב). פרשת וארא סימן קכג. קעט. קפ.

קפא. פרשת בשלח סימן תנח.

(8) ר' יוסף חיים ז"ל, אב"ד שאלונקי.

♦ יום ראשון ד' אייר ♦

כה (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: א ומלל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

כ"י – **בְּהַר סִינִי** • מה ענין שמשה אצל הר סיני? והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא, מה שמשה נאמר פללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף בלן נאמרו פללותיה ודקדוקיה מסיני; כך שנויה ב'תורת פהנים'. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שושגית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שפללותיה ופרטותיה בלן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, פללותיה ודקדוקיה, וחרו ונשנו בערבות מואב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י' עמ' 276)

פללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א) **פללותיה** – "והשביעית תשמיטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** – "לא תזעזע... לא תזמר" (פסוק ד). **דקדוקיה** – "לא תקצור, להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמודיקים בלשון; ובכללות יותר, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא כותב בהמשך "פללותיה ודקדוקיהן".

(ב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שִׁבַּת לַיהוָה: ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יהב לכוון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

כ"י – **שִׁבַּת לַה' • לָשֵׁם ה', כִּשֵּׁם שְׁנָאֵמַר בְּשִׁבַּת בְּרֵאשִׁית.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארובה לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 143 – מתוך 'לקראת שבת')

שלמות חרות העבד ביציאתו בשמיטה

ושבתה הארץ שבת ליהוה: (כה, ב)

בזהר (פרשתנו קח, א) מביא על כך את הפסוק "כי תקנה עבד עברי... ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בכר נאמרו למשה מסיני, ואם כן מדוע הוסיף הכתוב 'בהר סיני' דווקא במצוה זו, שאין בכך כל חידוש לעניינה? אלא כאמור, בא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה – כל המצוות שנאמרו למשה, לרבות אלו שפרטיותן נבארו בספר דברים – שמסיני היו כולם, ששם נאמרו לו כל פללותיה ודקדוקיה, ורק חזרו ונשנו על ידו בערבות מואב. שכן כל דבר מיותר שהוסיף הכתוב ואין בו צורך ללמד על אותו הענין, יש לדרשו על שאר עניינים שיש בהם צורך וחידוש בדבר (צד"ל מפרשים: תורה ב)

(ב) שִׁבַּת לַה'. שתהא שביתתך לשם ה', ולא לתועלת עצמך. ולשון זה הוא כשם שנאמר בשבת בראשית [=יום השבת], ונקרא כן על שם שהוא קבוע מששת ימי בראשית] (שמות כ, י. דברים ה, י) 'יום השביעי שבת לַה' אלקיך; וכן (לעיל כג, א) "שבת היא לַה" (ספרא: תורה ג

משה באר את התורה הזאת, ויכול הייתי לומר שהפרטים הללו אשר באר משה בספר דברים, לא נמסרו לו כשהיה בהר סיני, אלא דברים חדשים הם שנאמרו לו רק בעת ההיא [שכן בספר דברים אין הכתוב חותם 'אלה המצוות... בהר סיני' בדוגמת ספר ויקרא]. לפיכך בא ריבוי זה האמור כאן ללמד על כל המצוות, שאף הן נאמרו פרטיות ודקדוקיות מסיני. ועל־פירוק לא בא מקרא זה ללמד על שמירה בלבד, שהרי לענין שמירה עצמה לא הוצרך הכתוב לפרש זאת, לפי שלא מצינו פרשת שמירת קרקעות האמורה כאן שושגית ונתבארה שוב בתוספת פרטים בערבות מואב במשנה תורה (ספר דברים). אלא כל פרטיות כתובים בספר ויקרא, שכבר פירש לנו הכתוב בסופו שכולו נאמר למשה מסיני, ומתוך כך בכר למדנו לגבי שמירה שפללותיה ופרטותיה כולן

כה (א) בְּהַר סִינִי. מַה עֲנִין שְׁמִיטָה אֶצֶל הַר סִינִי – מה ענין מיוחד יש במצוות השמיטה, יותר משאר המצוות, שהוצרך הכתוב להדגיש בה שנאמרה למשה בהר סיני, והלא כל המצוות הכתובות בספר ויקרא נאמרו למשה מסיני, כפי שמסיים הכתוב בסוף הספר (להלן כו, לה) 'אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני' אלא מן האמור בשמיטה אתה למד על כל שאר המצוות: מה שמירה נאמרו פללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני – אף בלן נאמרו פללותיה ודקדוקיה מסיני. כך שנויה היא הפרקיתא בתורת פהנים. ואמנם לא נתפרש בה כיצד אנו למדים כן, ונראה לי שפך פירושה: לפי שמצינו בשאר מצוות בתורה, שחזרו ונתבארו בספר דברים בתוספת פרטים ודקדוקים, כמו שנאמר (דברים א, ה) 'בעבר הירדן בארץ מואב הואיל

השמיטה צריך להיות כל איש ישראל במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד): הלכה נוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחק גדול לומר שנחלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו). ויש לומר בזה:

מצינו בכמה וכמה מצות יסוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ובדיעבד. וכמובא באחרונים (עיי' לקח טוב להגר"י ענגיל כלל ה' בארוכה), שישנם דוגמאות רבות לקח שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואז כדלהון הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הפתוב לעכב" (יומא נא, ב). ועל-דרך-זה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אמות שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא שסבירא-ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה כללית, הרי שיוצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמות. מה-שאין-פן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמות. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מהנה עבורו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה כללית, הרי כשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, כנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יותר.

(ג) **שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את-תבואתה:**
ג שית שני תזרע חקלך ושית שני תכסח פרמך ותכנוש ית עללתה:

(ד) **ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהיה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:**
ד ובשנתא שביעיתא נח שמטתא יהי לארעא דתשמיט גדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא תכסח:

ה"א יהיה לארץ. לשדות ולכרמים. לא תזמר. שקוצצין זמורותיה; ותרגומו: "לא תכסח", ודומה לו (שע"ה לג יב) "קוצים כסוחים", (תהלים פ יז) "שרפה באש כסוחה".

(ה) **את ספיח קצירך לא תקצור ואת-ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:**
ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שבך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא:

ה"א את ספיח קצירך. אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי 'ספיח'. לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל. נזירך. שהנזרת והפרשת בני-אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצר. אותם איך בוצר, אלא מן המפקר.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

וכדלחלן (רא"ם):
לא תקצור. הקצירה מותרת גם לבעל השדה כשהיא לצורך אכילתו בדרך כל העניים, אבל לא להיות מחזיק בו כולו רק בשבילו כשאר קציר של שנה רגילה, אלא הפקר יהיה לכל (רא"ם):
נזירך. 'נזירות' הוא לשון הפרשה והבדלה. 'ענבי נזירך' האמור כאן פירושו: הענבים שהנזרת והפרשת בני-אדם מהם, שנהגת בהם מנהג בעל הבית ולא הפקרתם:
לא תבצר. [לא תקטוף]. כלומר, אותם 'ענבי נזירך' אינה בוצר כל עוד הם ב'נזירותם' ואתה בא ליטול את כל ענבי הפרם לעצמך, אלא בצור לצורך רק מן המופקר (שע"ה): תורה ו

פורענות על צבא מחנה אשור הבאים לצור על ירושלים: יהיו כמו קוצים קוצים יבשים, הנשרפים במהרה]. וכן מצינו: "שרופה באש כסוחה" (תהלים פ, יז) [משל על ישראל השוריים בגלות בין האומות, שהם דומים לגפן ששורפים אותה וכורתים את ענפיה הטובים]: תורה ה
(ה) **את ספיח קצירך לא תקצור.** כלומר עליך להפקיר לא רק את התבואה אשר זרעתה, אלא אפילו את הספיח אשר לא זרעתה, והיא צמחה מאליה בשנה השביעית מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הקודם, שהוא קרוי 'ספיח', לא תקצור כולו לעצמך בדרךך כשאר השנים,

(ד) **יהיה לארץ.** שביטת הארץ היא רק לשדות ולכרמים. כלומר, שביטתה מעבודת אדמה לצורך גידוליה, וכפי שהפתוב מפרש: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר. אבל שאר עבודות הנעשות בקרקע, שאין בהן ענין לגידולים, כגון חפירת יסודות לבנין, אינן בכלל מצות שביטת הארץ והן מותרות בשביעית (הוכרח):
לא תזמר. 'זמירה' הוא מלשון 'זמורה' (ענף הנפן), שקוצצין זמורותיה המיותרות של הנפן כדי להטיבה ולהשביח בוחה. ותרגומו באונקלוס: 'לא תכסח' [לא תקוצץ]. ודומה לו ללשון זה במקרא (שע"ה לג, יב) 'קוצים כסוחים' באש יצתו [דברי

(ו) וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לֶךָ וּלְעֹבְדָהּ
וּלְאִמָּתָהּ וּלְשֹׁכֶיהָ וּלְתוֹשְׁבֵיהָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:

כ"י וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ וגו'. אף-על-פי שְׁאִסְרָתִים עָלֶיךָ, לֹא בֹאכִילָה וְלֹא בִהְנֵאָה אִסְרָתִים, אֲלֵא שְׁלֵא תִנְהַג בָּהֶם כְּבַעַל הַבֵּית, אֲלֵא הִפֵּל יְהִיו שְׁוִים בָּהּ, אֶתָּה וּשְׁכִירְךָ וְתוֹשְׁבֶךָ. שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ. (ת"כ) מִן הַשְּׁבוּת אֶתָּה אוֹכֵל וְאִי אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַשְּׁמוּר. לֶךָ וּלְעֹבְדָהּ וּלְאִמָּתָהּ. (ת"כ) לְפִי שְׁנֵאֲמַר (שמות כג יא): "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ", יָכוֹל יְהִיו אֲסוּרִים בֹּאכִילָה לְעֹשִׁירִים? תִּלְמוּד לומר: "לֶךָ וּלְעֹבְדָהּ וּלְאִמָּתָהּ", הָרִי בְּעָלִים וְעֹבְדִים וּשְׁפָחוֹת אֲמוּרִים כָּאֵן. וּלְשֹׁכֶיהָ וּלְתוֹשְׁבֶיהָ. (ת"כ) אף הַנְּכָרִים.

(ז) וּלְבִהְמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל-
תְּבוּאָתָהּ לֹאכֹל:

כ"י וּלְבִהְמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה. אִם חִיָּה אוֹכֵלָת, בְּהֵמָה לֹא כָל-שָׁפָן, שְׁמוֹנוֹתֶיהָ עָלֶיךָ! מַה תִּלְמוּד לומר "וּלְבִהְמֹתֶיךָ"? מְקִישׁ בְּהֵמָה לְחִיָּה: כָּל זֶמֶן שֶׁחִיָּה אוֹכֵלָת מִן הַשְּׁדָה, הֶאֱכֵל לְבִהְמֹתֶיךָ מִן הַבֵּית. כָּלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׁדָה, כָּלָה לְבִהְמֹתֶיךָ מִן הַבֵּית (ת"כ, תענית ו').

(ח) וּסְפַרְתָּ לֶךָ שִׁבְעַת שָׁבָתֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שָׁבַע
פְּעָמִים וְהָיוּ לֶךָ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתֹת הַשָּׁנִים תִּשַּׁע
וָאֶרְבָּעִים שָׁנָה:

כ"י וּשְׁבַת שָׁנִים. שְׁמֹטוֹת שָׁנִים, יָכוֹל יַעֲשֶׂה שִׁבְעַת שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמֹטָה וַיַּעֲשֶׂה יוֹבֵל אַחֲרֵיהֶם? תִּלְמוּד

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אִם חִיָּה אוֹכֵלָת אף שְׁאִין חוֹבֶת מְוֹנוֹתֶיהָ מוֹשְׁלֶת עָלֶיךָ, בְּהֵמָה לֹא כָל-שָׁפָן, שְׁמוֹנוֹתֶיהָ עָלֶיךָ? אֲלֵא מַה תִּלְמוּד לומר "וּלְבִהְמֹתֶיךָ" - מְקִישׁ בְּזֶה הַכְּתוּב בְּהֵמָה לְחִיָּה, לומר שֶׁהֵיטֵר אֲכִילָתָהּ וְאֲכִילַת בְּהֵמָתָהּ תִּלְוִיִּים בֹּאכִילָתָן שֶׁל חִיּוֹת הַשְּׁדָה. בִּיצֵד: כָּל זֶמֶן שֶׁחִיָּה אוֹכֵלָת מִן הַשְּׁדָה - כְּלומר, כָּל אוֹתָהּ הַתְּקוּפָה שֶׁהֵמִין הָיָה אֲשֶׁר אֲסַפְתָּ אֶל בֵּיתְךָ עֲדִינִין מְצִיזִים מֵעַט מִמֶּנּוּ בַּשְּׁדוֹת, וְהַחִיּוֹת אוֹכֵלוֹת מִשָּׁם, הֶאֱכֵל מִמֶּיִן זֶה לֶךָ וּלְבִהְמֹתֶיךָ מִן הַבֵּית, אֲבָל מִשְׁעָה שֶׁכָּלָה מִן זֶה לְחִיָּה מִן הַשְּׁדָה, כָּלָה לְבִהְמֹתֶיךָ מִן הַבֵּית וְיֵשׁ לֶךָ לְהוֹצִיא שׁוֹב אֶת הַפִּירוֹת הַנִּשְׁאָרִים בְּבִיתְךָ וּלְהַפְקִירָם לְכָל [אִמָּנָם לְאַחַר שֶׁהִבְעָלִים הַפְּקִירִים כְּדִין, רְשָׁאִים גַּם הֵם עֲצָמָם לְזָבוֹת מִן הַפִּירוֹת כְּדִרְךָ שֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם. וַיִּכְבֵּר קִבְּעוֹ חֲקָמִים זְמַנִּים שׁוֹנִים בְּכַמָּה מִיְּנֵי פִירוֹת, אִימָתִי טְבָעַם לְהִיּוֹת כָּלָה מִן הַשְּׁדָה שֶׁאֵז יֵשׁ לְקָיִים בָּהֶם דִּין 'בִּיעוֹר פִּירוֹת שְׁבִיעִית'] (שם) (מפרשים): תורה ח

(ח) שְׁבָתוֹת שָׁנִים. שְׁמִיטוֹת שָׁנִים. כְּלומר, תִּסְפּוֹר לֶךָ שִׁבְעַת שָׁנֹת שְׁמִיטָה וּלְאַחֲרֵיהֶם שְׁנַת הַיּוֹבֵל. אִמָּנָם מִלְשׁוֹן

לְעֹשִׁירִים - תִּלְמוּד לומר 'לֶךָ וּלְעֹבְדָהּ וּלְאִמָּתָהּ, הָרִי בְּעָלִים וְעֹבְדִים וּשְׁפָחוֹת אֲמוּרִים כָּאֵן וְלֹא רַק הָאֲבִיוֹנִים [ומה שְׁנֵאֲמַר שָׁם 'וְאָכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עִמָּךְ, פִּירוֹשׁוֹ כִּי עַל-יְדֵי זֶה שֶׁאֶתָּה מְפַקֵּיר אֶת הַפִּירוֹת לְכָל, יְהִיו לְמֹאכֵל גַּם לְאֲבִיוֹנִים שֶׁאִין לָהֶם שְׁדָה לְאָכֹל מִמֶּנָּה דִּי צָרְכָם] (ספרא) (ספורנו): וּלְשֹׁכֶיהָ וּלְתוֹשְׁבֵיהָ הַגֵּרִים עִמָּךְ. אף הַגֵּוֹיִם בְּמִשְׁמַע, וּלְפִי שֶׁהֵם הַשְּׁכִירִים עֲצָמָם אֲצֵל בְּעַל הַבֵּית וְאוֹכְלִים מְוֹנוֹתֶיהֶם מִשׁוּלְחָנוֹ, הָרִי הֵם נְטָפְלִים אֵלָיו וּמוֹתֵר לְהֶאֱכִילָם פִּירוֹת שְׁבִיעִית. אֲבָל בְּשֹׁכֵר וְתוֹשֵׁב יִשְׂרָאֵלִים לֹא הוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנו שְׁמוֹתֵיהֶם בֹּאכִילַת הַפִּירוֹת [הַשְּׁכִיר וְהַתּוֹשֵׁב אֵינָם 'עֹבְדִים' אֲלֵא 'פְּעָלִים' הַמוֹשְׁכִּים אֲצֵל בְּעַל הַבֵּית, וְהַקְבֵּד בִּינֵיהֶם הוּא שֶׁהַשְּׁכִיר מוֹשְׁכָר רַק לְזֶמֶן מְסוּיִים וְהַתּוֹשֵׁב מוֹשְׁכָר לְעוֹלָם] (שם)

(ח"ת, מלבי"ם): תורה ז

(ז) וּלְבִהְמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה. מִתּוֹךְ שְׁלֵא נֶאֱמַר 'וּלְחִיָּתָה' כְּדִרְךָ שְׁנֵאֲמַר 'וּלְבִהְמֹתֶיךָ', מִשְׁמַע שֶׁאִין הַמְדוּכָר בְּחִיָּה שְׁלֹו, אֲלֵא בְּחִיָּה שֶׁל הַפֶּקֶר הַבָּאָה מֵאִלִּיָּה וְאוֹכֵלָת מִן הַשְּׁדָה. אִם כֵּן לָמָּה הוֹצֵרָה לומר 'וּלְבִהְמֹתֶיךָ', הֲלֹא

(ו) וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ וגו'. כֶּךָ אוֹמֵר הַכְּתוּב: הַתְּבוּאָה וְהַפִּירוֹת שֶׁנֶּגְדְּלוּ בְּשִׁבְעִית, אף-על-פי שְׁאִסְרָתִים עָלֶיךָ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: 'לֹא תִקְצוֹר' וְלֹא תִקְצוֹר, לֹא בֹאכִילָה וְלֹא בִהְנֵאָה אִסְרָתִים, אֲלֵא שְׁלֵא תִנְהַג בָּהֶם כְּבַעַל הַבֵּית כְּדִרְךָ שֶׁאֵר שָׁנִים, אֲלֵא הִפֵּל יְהִיו שְׁוִים בָּהּ (בְּשָׁנָה זוֹ) לְקַצֹּר וּלְבָצוֹר כְּפִי צָרְכָם, אֶתָּה וּשְׁכִירְךָ וְתוֹשְׁבֶךָ:

שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ. הִיָּה לוֹ לומר וְהִיְתָה תְּבוּאָת שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ, שְׁהָרִי הַתְּבוּאָה' הִיא הַנֶּאֱכָלָת וְלֹא הַשְּׁבָת? אֲלֵא כֶּךָ אוֹמֵר הַכְּתוּב: מִן הַשְּׁבוּת אֶתָּה אוֹכֵל - מִמֶּה שְׁנִתְקַנִּים בּוֹ דִּינִי שַׁבַּת-הָאָרֶץ מוֹתֵר לֶךָ לְאָכֹל, וְאִי אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַשְּׁמוּר, שֶׁכָּל עוֹד פִּירוֹתֶיךָ נִשְׁמָרִים וְאִינָךְ מְפַקֵּירָם כְּדִין, הָרִי הֵם אֲסוּרִים עָלֶיךָ בֹּאכִילָה, עַד שֶׁתִּפְקְדִים (ספרא)

(רא"ם, תפא"ו):

לֶךָ וּלְעֹבְדָהּ וּלְאִמָּתָהּ. הוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ שְׁבוּלָם מוֹתֵרִים בֹּאכִילַת פִּירוֹת שְׁבִיעִית, לְפִי שְׁנֵאֲמַר (שמות כג, יא) 'וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִשְׁטַתָּה וְאָכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עִמָּךְ', וּמִתּוֹךְ כֶּךָ הֵיטֵי יָכוֹל לומר שֶׁהַפִּירוֹת יְהִיו אֲסוּרִים בֹּאכִילָה

לומר: **שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר: כל שמטה ושמטה בזמנה (ט"ז).** והיו לה ימי שבע וגו'. מגיד לה, שאף-על-פי שלא עשית שמטות, עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לה חשבון שנות השמטות למספר מ"ט.

(ט) **והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:** **והעברת. לשון (שמות לו ו) "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים. (ט"ז) ממשמע שנאמר:**

"ביום הכפרים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן למה נאמר בעשור לחדש? אלא לומר לה: תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית-דין בלבד.

(י) **וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשובו:** **וקדשתם. (ט"ח) בכניסתה מקדשין אותה בבית-דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרור. לעבדים, בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר**

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

התקיעה מתבטלת בשבת מן התורה, אלא גזירת חכמים היא כדי שלא ישבח ויטלטל את השופר ברשות הרבים, והדרשה האמורה כאן אינה אלא 'אסמכתא' בלבד, שסמכו חכמים את דבריהם על ידי רמז מן המקרא (ספרא) (בא"ר, רמב"ן): תורה י

(י) **וקדשתם את שנת החמשים שנה. בכניסתה (בראש השנה) מקדשין אותה בבית-דין, ואומרים: 'מקדשת השנה'. ואף שתקיעת השופר היא ביום הכיפורים, קידוש השנה הוא דיוקא מתחילתה, שנאמר 'את שנת החמשים' – שנה שלמה יש לה לקדש, ולא כשהיא חסרה עשרה ימים (ראש השנה ח) (בא"ר, לשר"ר):**

וקראתם דרור. קריאת דרור פירושה: נתינת חירות לעבדים, ובשנה זו יוצאים לחירות כל סוגי העבדים, בין נרצע – עבד שלא היה חפץ להשתחרר בדינו לאחר שש שנים לעבדותו [שעליו נאמר (שמות כא, ח) 'ורצע אִדְּנֶיךָ אֶת אֲזֹנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבַד לְעַלְמָם' – עד היובל], ובין עבד שעדיין לא כלו לו שש שנים משנמכר, והגיע היובל באמצע שש שנות עבדותו, הרי הוא יוצא לחירות (וכמבואר להלן פסוק מ). אומר רבי יהודה, מהו לשון 'דרור' – כלומר, איך משתמע

לפרש כאן ביצד מסתכם החשבון לכלל חמשים (גרא): תורה ט
(ט) **והעברת שופר תרועה. והעברת' האמור כאן משמעו כמו לשון 'ויעבירו קול במחנה... איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש' (שמות לו, ו), שהוא לשון הכרזה ופירסום דבר ברבים. ואף כאן נקראת תקיעת השופר בלשון 'העברה' על שם קולו הנשמע לרבים, ובאילו נאמר 'תשמיע קול שופר תרועה' (ראשי-השנה לד) (שע"א):**
ביום הכפורים. וכי ממשמע שנאמר 'ביום הכפורים' – איני יודע שהוא בעשור לחדש? והלא מקרא מפורש הוא (לעיל כג, כז) 'בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא', אם-כן למה נאמר כאן בעשור לחדש? אלא לומר לה, כי רק תקיעה זו של יובל שנמנה בעשור לחדש היא אשר דוחה שבת בכל ארצכם, שתוקעים בה גם היחידים אף כשחל יום הכיפורים בשבת, ואין תקיעת 'אחד לחדש' שהיא תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, שאם הוא חל בשבת אין תוקעין בו בכל מקום אלא בבית-דין בלבד [דיוקא בבית דין חשוב של עשרים ושלשה דיינים המוסמכים לדון אף דיני נפשות (גרי"ל)]. ואמנם אין זו דרשה גמורה, שתהא

הכתוב יכול היתני לומר, כי לאחר שש השנים יעשה לא רק שמיטה אחת אלא שבע שנים רצופות שמיטה, ויעשה יובל אחריהם, לפיכך תלמוד לומר: 'שבע שנים שבע פעמים', ואילו היו רצופות זו אחר זו היתה די שיאמר הכתוב רק 'שבע שנים', ומהו שהוסיף 'שבע פעמים' – הוי אומר כל שמיטה ושמיטה בזמנה – דהיינו בכל שנה שביעית, ולאחר השמיטה השביעית באה שנת היובל (ספרא) (רא"ם, משכ"ל):

והיו לה ימי שבע וגו'. למה הוצרך הכתוב לפרש כמה הוא סכים חשבון השנים? אלא מגיד לה, שאין מצות יובל תלויה בקיום מצות שמיטה בפועל, אלא בחשבון השנים בלבד, שאף-על-פי שלא עשית שמיטות – גם אם לא קיימת דיני שמיטה בכל שנה שביעית מאותן תשע וארבעים שנה, מכל מקום עשה יובל לסוף מ"ט שנה, שהרי בכל אופן 'היו לה' תשע וארבעים שנה. ופשוטו של מקרא, אכן בא הכתוב לפרש את החשבון ולומר כי במשך שבע שבתות שנים יעלה לה חשבון שנות השמיטות למספר מ"ט, ומשום שהכתוב מזכיר להלן (פסוק י) 'וקדשתם את שנת החמשים שנה', לכהן הוא מקדים

בִּי־יִרְא וכו', שְׁדַר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹת אֲחֵרִים. יוֹבֵל הוּא • שָׁנָה זֹאת מְבַדֶּלֶת מִשְׁאֵר שָׁנִים בְּנִקְיַבַּת שֵׁם לָהּ לְבִדְהָ, וּמָה שְׁמָהּ? "יוֹבֵל" שְׁמָהּ, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר. וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אֶחָזְתּוֹ • שֶׁהִשְׁדוּת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלִיהֶן. וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ • לְרִבּוֹת אֶת הַנֶּרְצָע.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (תורת מנחם – התנועות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ 9 ביאורי החומש)

וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל יִשְׂרָאֵל (כה, י)

בְּמִקְרָא מוֹיָא מְאָמְרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה: "פְּחוֹת מְמִיכְלָךְ וּמִמִּשְׁתִּיךְ וְתוֹסִיף עַל דִּירְתְּךָ". כְּלוּמֹר: מְקוֹם הַמְּגוּרִים הוּא חֲשׁוּב בְּיוֹתֵר, עַד כִּדִּי כֶּף שְׁפָדָי לְאָדָם לְמַעַט בְּצִרְכֵי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה כִּדִּי לְשִׁפּוֹר אֶת מְקוֹם מְגוּרָיו. לָכֵן גַּם כָּאן מְפָרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִאֲפִשְׁרוֹת לְבַחֵר אֶת מְקוֹם הַמְּגוּרִים הֵיא תְּכוּנָתוֹ הַחֲשׁוּבָה בְּיוֹתֵר שֶׁל בְּנ־חוּרִין, עַד כִּדִּי כֶּף שֶׁהַחֲרוּת עֲצָמָה נִקְרָאת בְּשֵׁם "דְּרוֹר" עַל-שֵׁם תְּכוּנָה זוֹ.

(יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תוֹרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת-נִזְרֶיהָ:

הַיּוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה • מַה תִּלְמוּד לומר? לְפִי שְׁנֵאמַר: "וְקִדְשְׁתֶּם וְגו'", כִּדְאִיתָא בְּרַאשֵׁי-הַשָּׁנָה וּבִתְרוֹת כְּהֻנִּים. אֶת-נִזְרֶיהָ • אֶת הַעֲנָבִים הַמְּשֻׁמְרִים, אֲבָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמִּפְקָרִים, כְּשֵׁם שְׁנֵאמַר בְּשִׁבְעִיעִית, כֶּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל, נִמְצָאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ: שְׁנַת מ"ט – שְׁמִטָּה, וְשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל.

(יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:

הַיּוֹבֵל קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם • (ת"כ) תּוֹפֶסֶת דְּמִיָּה כְּהֶקְדֵּשׁ, יָכוֹל תִּצָּא הֵיא לְחֵלִין? תִּלְמוּד לומר: "תִּהְיֶה", בְּהִנְיָתָהּ

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

[כְּלָשׁוֹן הָאֱמוּרָא אֲצֵל שְׁבִיעִית (לעיל פסוק ה) 'עֲנָבֵי נִזְרֶיהָ' – שֶׁהַנִּזְרֶה וְהַפְּרִשָּׁה בְּנֵי אָדָם מֵהֶם], מִכָּל מְקוֹם אֵף כָּאן כְּוִינָת הַכְּתוּב אַחַת הֵיא, שְׁלֹא תִבְצֹר אֶת הַעֲנָבִים הַמְּשׁוּמְרִים שֶׁמִּמֶּנֶּה לְעֲצָמָה וְלֹא הַפְּקָרִים, אֲבָל בּוֹצֵר (קוֹטֵף) אֶתָּה מִן הַמּוֹפְקָרִים. וְכֵשֶׁם שְׁנֵאמַר בְּשִׁבְעִיעִית, כֶּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל, לְפִי שֶׁבְּנוֹסֵף לְדִינֵים הַמִּיּוֹחָדִים שֶׁל יוֹבֵל, נוֹהֲגִים בּוֹ גַּם הַדִּינִים הַנּוֹהֲגִים בְּשִׁבְעִיעִית. נִמְצָאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ, שְׁנַת מ"ט – שְׁמִיטָּה, וְשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל [לְשׁוֹן 'בְּצִירָה' שֶׁפִּירוּשׁוֹ קְטִיפַת פִּירוֹת לֹא מִצָּאנוּ בְּמִקְרָא אֲלֵא בַּעֲנָבִים בְּלִבְדָּה, וְעַל פִּי זֶה 'לֹא תִבְצֹר' הָאֱמוּרָא כָּאן פִּירוּשׁוֹ קְטִיפַת הַעֲנָבִים מִן הַפְּקָרִים. וְאִמָּנָם לֹא נִקְטַת הַכְּתוּב בֶּן אֲלֵא לְדוּגְמָא, כִּי הוּא הָדִין לְכָל מִינֵי הַפִּירוֹת (מִשְׁכִּיל): תוֹרָה יב (יב) קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם. פִּירוֹת שְׁבִיעִית וְכֵן פִּירוֹת שְׁנַת הַיּוֹבֵל, נוֹהֲגִים בְּהֵן דִּינֵי קְדוּשָׁה שׁוֹנִים [כְּגוֹן אִיסוּר הַפְּסֵד,

אֶת הַנֶּרְצָע, שֶׁהוּא יוֹצֵא בְּיוֹבֵל בְּכָל אוֹפֵן שֶׁהוּא: בֵּין שֶׁהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל לְאַחֵר שֶׁעָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁנִים לְרִצְיָתוֹ, וּבֵין שֶׁהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל בְּתוֹךְ שֵׁשׁ (קִדּוּשִׁין טו.) (מִשְׁכִּיל): תוֹרָה יא (יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה. מַה תִּלְמוּד לומר – הֵרִי כֶּבֶד נֶאֱמַר בֶּן לְמַעֲלָה (פסוק י) 'שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה... יוֹבֵל הֵיא?' אֲלֵא לְפִי שְׁנֵאמַר שֵׁם 'קִדְשְׁתֶּם' אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים, וְכֹל הֵייתִי לומר: כְּשֵׁם שֶׁבְּכִנְיֻתָּהּ הֵיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה [וְנִמְצָא שְׁמוֹסִיפִים לָהּ עֲשָׂרָה יָמִים לְפָנֶיהָ, שֶׁכֵּן חִירוֹת הַעֲבָדִים הוּא רַק מִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים], כֶּף גַּם תִּמְשֹׁךְ קְדוּשָׁתָה עַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים הַבָּא שֶׁל שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים וְאַחֲתָהּ, וּבְכֶף יִהְיֶה מוֹסִיפִין מִחוּל עַל הַקּוֹדֶשׁ עֲשָׂרָה יָמִים מִכָּאן וְעֲשָׂרָה יָמִים מִכָּאן. לְכֶף חוֹר הַכְּתוּב וְהַדְּגִישׁ שֶׁהַיּוֹבֵל הוּא רַק בְּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים וְלֹא יוֹתֵר, כִּדְאִיתָא בְּרַאשֵׁי-הַשָּׁנָה (דף ט) וּבְתוֹרַת-כְּהֻנִּים (דף ט): אֶת נִזְרֶיהָ. אֵף שֶׁכָּאן לֹא נֶאֱמַר 'נִזְרֶיהָ'

מִלְשׁוֹן זֶה עֲנִין חִירוֹת? בְּמִדְרֵי בִי דִי־יִרְא וכו', וּפִירוּשׁוֹ: שְׁדַר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה, וְאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹת אֲחֵרִים. כְּלוּמֹר, אָדָם בֶּן חוּרִין, שְׁלֹא נִכְפָּה עָלָיו מְקוֹם מְסוּיִים בּוֹ הוּא חַיִּיב לְדוֹר. וְכֶף הוּא גַּם הַעֲבָד הַמְּשֻׁמְרִים מִבֵּית אֲדוֹנָיו, שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָף הִרְיָהּ יָכוֹל לְדוֹר בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּרְצֶה (ספרא, רַאשֵׁי-הַשָּׁנָה טו.) (דף ט)

יוֹבֵל הוּא. שָׁנָה זֹאת מוֹבַדֶּלֶת מִשְׁאֵר שָׁנִים, בְּנוֹסֵף לְהַלְכוּתֶיהָ הַמִּיּוֹחָדוֹת, גַּם בְּנִקְיַבַּת (בְּכִינּוּי) שֵׁם מִיּוֹחָד לָהּ לְבִדְהָ, וּמָה שְׁמָהּ – "יוֹבֵל" שְׁמָהּ, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִים בְּתוֹחֶלְתָּהּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְהַשׁוֹפָר קְרוִי 'יוֹבֵל' כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת יט, יג) 'בְּמִשְׁךְ הַיּוֹבֵל הִמָּה יַעֲלֶה בְּהָרָה'. וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ [כָּל אִישׁ יָשׁוּב אֶל נִחְלָתוֹ]. שֶׁהִשְׁדוּת אֲשֶׁר נִמְכְּרוּ בְּמִשְׁךְ כָּל תִּשְׁעֵי וְאַרְבָּעִים הַשָּׁנָה חוֹזְרוֹת בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל לְבַעֲלִיהֶן הַקְּרָאשׁוֹנִים: וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ. לְרִבּוֹת

תהא. מן-השדה תאכלו. על-ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם פלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל.

(יג) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחוזתו: יג בשמא דיוכלא דא תתובון גבר לאחסנתה:

ה' תשבו איש אל-אחוזתו. והרי כבר נאמר: 'ושבתם איש אל-אחוזתו'? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביובל.

♦ יום שני ה' אייר ♦

(יד) וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו: יד וארי תזבן זבינין למכרך או תזבן מידא דמכרך לא תזבון גבר ית אחוהי:

ה' וכי-תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מכר לישראל חכרך? תלמוד לומר: 'וכי-תמכרו ממכר - לעמיתך' מכר. ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חכרך? תלמוד לומר: 'או קנה - מיד עמיתך'. אל-תונו. (ת"כ, ב"מ נח) זו אונאת ממון.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

זמן הירווח לו וידו משגת לשוב ולקנות את השדה מאת הקונה, אין הקונה רשאי לטורח למכרה לו. והוא שנאמר שם בתהילת הענין (להלן פסוק כד) 'ובכל ארץ אהותכם גאלה תתנו לארץ' - כלומר זכות מיוחדת ניתנה לאדם 'לגאול' (לפדות) את נחלתו הנמכרת לאחרים ולהשיבה אליו. וכמו כן יכול גם אחד מקרוביו לגאול את השדה, ובכך להשיבה על-כף פנים אל משפחת הבעלים הראשונים. ולימדה כאן הכתוב, שדין החזרת השדות ביובל האמור בפרשה נהוג בכל אדם ובכל האפנים, וגם כאשר הבן בא ועמד במקום אביו וגאל את שדהו, בין שהגיעה שנת היובל הריהו מחזירה לאביו (שם) (ק"א): תורה יד (יד) וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו של מקרא, הרי הוא מתפרש כמשמעו: אם תמכרו או תקנו איש מעמיתו אל תונו זה את זה, וכפי שהכתוב מפרש והולך, ועוד יש בו דרשה לענין אחר: מנין שבשאתה מוכר, מכור לישראל חכרך ולא לגוי? תלמוד לומר 'וכי תמכרו ממכר' - אם באת למכור - לעמיתך מכור. ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חכרך ולא מן הגוי? תלמוד לומר 'או קנה' - מיד עמיתך - אם באת לקנות, קנה מעמיתך הישראל [וידרשו בן מתוך שנאמר פעמיים 'עמיתך', שלא נקט הכתוב לשון קצר: 'וכי תמכרו או תקנו

שגדל בשביעית, הרי קדושתו נשארת לעולם, ואינו יוצא לחולין על אף שהחפץ האחרון שנקנה בדמיו נתפס גם הוא בקדושתו (ספרא, סוכה מ) (ג"א): מן השדה תאכלו. לפי פשוטו בא הכתוב לומר שלא יאסוף בעל השדה את כל יבולו אל הבית, אלא מפעם לפעם יצא אל השדה ללקוט פירות כפי צרכו כשאר העניים המלקטים, ויביא הביתה. ומתוך שלא נאמר: מן השדה 'תביאו' ותאכלו, דרשו חכמים כי על-ידי השדה אתה אוכל מן הבית, כלומר, על ידי שהפרי הזה עדיין קיים בשדה למאכל החיות, אתה רשאי לאכול מן הנמצא אתך בבית, שאם הגיע הזמן שכבר פלה לחיה מן השדה, ובתוך ביתך עדיין נשאר מאותו הפרי, הרי אתה צריך לבער אותו מן הבית ולהפקירו לכל (כמבואר לעיל פסוק ז). כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל (ספרא) (רמב"ן): תורה יג (יג) תשובו איש אל אחוזתו. למה הוצרך כאן הכתוב לחזור על כך ולומר שהשדות חוזרות לבעליהן, והרי כבר נאמר (לעיל פסוק י) 'ושבתם איש אל אחוזתו'? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביובל. כלומר: להלן מבואר דיני 'גאולת השדות' כי המוכר שדהו מתוך הדחק, כגון שהיה זקוק או לממון, הדין הוא שאם לאחר

דין ביעור (ראה לעיל פסוק ז) ועוד]. ומתוך שנאמר כאן 'קדש תהיה לכם', למדנו על חומר שיש בקדושתם, שהיא תופסת את דמיה בהקדש - כשם שהפצי הקדש המוקדשים לצורך בדיק הבית, אם מכרו אותם הם יוצאים לחולין והקדושה עוברת על הדמים, וכאשר קנו שוב בדמים הללו חפץ אחר, עוברת הקדושה הלאה מן הדמים אל החפץ השני - כך הדין גם בפירות שביעית ויובל, שקדושתם עוברת מן הדבר הנמכר אל הנקנה ונתפסת תמיד בדבר האחרון. ומאחר שהשדה הכתוב את תבואת שנת היובל להקדש, הייתי יכול לומר, כי כשם שההקדש הדין הוא שהחפץ הראשון (שהוא עצמו הוקדש) נפדה ויוצא לחולין על ידי המכירה, כך תצא גם היא (קדושת שביעית ויובל) לחולין, ותתבטל הקדושה אף מן הפרי שהוא עצמו גדל בשביעית או ביובל - תלמוד לומר 'קדש תהיה לכם, בהוייתה תהא' - הפרי הראשון, כפי שהיה בקדושתו בן יהיה ונשאר. ואין המכירה מועילה לפדות את הקדושה ולהעבירה אל הדבר הנקנה, אלא רק מן הפרי השני ואילך, לפי שהללו כל עיקר קדושתם לא בא אלא מתוך שנקנו והוחלפו בדבר קדוש, לפיכך גם פדיונם ויצירתם לחולין באים בדרך זו, אבל הפרי הראשון שסיבת קדושתו היא משום

(טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתָךְ** טו בְּמִנְיָן שָׁנִים בְּמֵר יוֹבֵל תִּזְכֶּן מִן חֶבְרָה בְּמִנְיָן שָׁנִים עַל־לֵתָא יִזְכֶּן לָךְ:
בְּמִסְפַּר שָׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכַּר-לָךְ:

רש"י: **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה** • זהו פשוטו לישב המקרא על אפניו: על האונאה בא להזהיר: כשתמכר, או תקנה קרקע, דע, כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות, ימכר המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מעטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה מוכר; לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו שנאמר: "במספר שני-תבואות ימכר-לך", לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכר לו. ורבותינו דרשו (ערכין ב): מפאן, שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאל פחות משתי שנים, שתעמד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפלו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון שמכרה לו בקמותיה, ו"שני" אינו יוצא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון; ומעוט שנים, שנים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ושיעור שתי שנים שאמרו, אינו משום שבזמן זה מוציאה השדה שתי תבואות, אלא אפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים. כגון שמכרה לו סמוך לזמן הקציר כשהתבואה היתה או בקמותיה (שגלים בשלות העומדות בגבעוליהן), ולאחר שעברו פחות מעט משנתיים ימים, הרי שוב עומדת השדה עם יבול שלישי סמוך לקציר, בכל זאת יש לו להמתין עד שימלאו שנתים תמימות מיום ליום כדי שיוכל לגאול. ומעיר רש"י: ו"שני" אינו יוצא מפשוטו. כלומר, גם לפי הדרש שדרשו רבותינו שאינו גואל עד שנתים מן המכירה, אין זה משום שדרשו 'שני תבואות' מלשון 'שנים' [כמו 'שני כבשים' (לעיל יד, ט); 'שני בני אהרן' (שם טו א) - שהרי 'תבואה' היא לשון נקבה, ואם בן היה לו לומר 'שתי תבואות'], אלא גם על פי הדרשה הוא מלשון 'שנים', וכך אומר הכתוב: 'במספר שני תבואות ימכר לך', כלומר, גאולת השדה אינה אלא לאחר שתעמוד השדה אצל הלוקח מספר שנים של תבואות. ומהו 'שנים' של תבואות? שנים טובות שהצמיחו תבואות, ולא שנים של מפת שדפון המקלקלת את התבואה, כי שנה כזו אינה עולה להשבון שתי השנים. ומעוט 'שנים' שהוא לשון רבים, שנים הם (ספרא, ערכין כט) (הוכרח): תורה טז

בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח (נגרמה לו אונאה). **ואם יש שנים מרובות ויאכל ממנה תבואות הרבה**, והקונה הזה שילם לו פחות, **הרי נתאנה מוכר. לפיכך צריך לקנותה** במחיר שיקבע לפי הזמן הנותר מכאן ועד שנת היובל. וזהו שנאמר **'במספר שני תבואות ימכר לך'** - לפי מנין שני (שנות) התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח - במחיר זה תמכור לו. ותיבת 'שני תבואות' האמורה כאן הוא מלשון 'שנים' וכאילו היה נאמר: 'במספר שנים של תבואה ימכור לך' [לפי שתיבת 'שנים' כשהיא דבוקה לתיבה שלאחריה, הרי היא משתנה, שבמקום 'שנים' של... נאמר 'שני', או 'שנות', כמו שמצינו (בראשית כג, א) 'שני חיי שרה'; וכן (שם מז, ח) 'כמה ימי שני חייך'. וכן מצינו (תהלים עז, יא) 'שנות ימין עליון'; וכן (משלי ג, א) 'ארך ימים ושנות חיים']. ורבותינו דרשו מכאן, שהמוכר שדהו ולאחר מכן בא לפדותה מיד הקונה (ראה לעיל פסוק יג בבאורנו, ולהלן פסוקים כד-כח) אינו רשאי לגאול (לפדות) פחות משתי שנים לאחר המכירה, אלא צריך שתעמוד קודם שתי שנים תמימות ביד הלוקח מיום ליום, ורק מכאן ואילך רשאי המוכר לגאול את השדה ממנו ולהשיבה אליו [וידרשו בן מתוך שנאמר 'במספר שני תבואות ימכר לך' - הרי שתי שנים לפחות, וכדלהלן].

מיד עמיתך, מכאן שבא הכתוב ללמד שיש להעדיף את הישראל על פני הגוי הן לענין מכירה והן לענין קניה. אמנם 'עמיתך' אחד הוצרך להזכיר לצורך הענין המדובר כאן, כדי ללמד שאיסור 'אונאה' האמור בפרשה אינו נוגת כלפי גוי (ח"ח, משי"ח) (ספרא):
אל תונו. לשון 'אונאה', פעמים שפירושו 'אונאת דברים' [דבורים הגורמים בוש וצער, כמו שמצינו (שמות כב, ב) 'וגר לא תונה ולא תלחצנו']
ואולם זו האמורה כאן פירושה אונאת ממון - משא ומתן בדרך מרמה הגורמת לחבירו הפסד ממון, וכפי משמעות ענין הפרשה דלהלן (בבא-מציעא נח) (רא"ם): תורה טו
(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה. רש"י מבאר תחילה את הפסוק על פי פשוטו ולאחר מכן על פי מדרשו: **זהו פשוטו ליישב המקרא על אפניו** (על יסודו הנכון): **על האונאה בא להזהיר: כשתמכור או תקנה קרקע, ואתם באים לקבוע בין שניכם את סכום שויה, דעו כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה ועתידה לעשות במשך כל השנים מכאן עד היובל, על פי חשבון זה ימכור המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו של הקונה להחזירה לו בשנת היובל, ואם בן אין לו בשדה זו אלא את מספר שנות יבולה שהיא עתידה ליתן. ואם יש שנים מועטות עד היובל וזה מוכרה**

(טז) **לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנֶתוֹ וּלְפִי מַעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנֶתוֹ בִּי מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת הוּא מִכָּר לָךְ:**
 טז לפום סגיאנות שניא תסגי זכינדי ולפום זעירות שניא תזער זכינדי ארי מננן עללמא הוא מזבן לך:
 כ"י תרבה מקנתו • תמכרנה ביקר • תמעט מקנתו • תמעט בדמיה.

(יז) **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִירֹאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**
 יז ולא תוננו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יהוה אלהיכם:

כ"י וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ • כָּאן הִזְהִיר עַל אוֹנָא דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאַנּוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, לְפִי דְּרָכּוֹ וְהִנָּאָתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְּכַוְּנִי לְרָעָה? לָכֵן נֹאמַר: "וְיִירֹאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ"; הַיּוֹדֵעַ מִחֲשָׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּבַר הַמְּסוּר לִלְב, שְׁאִין מִכִּיר אֵלָּא מִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֹאמַר בּוֹ: "וְיִירֹאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו ענ' 146)

וְלֹא יִשְׁאַנּוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י כה, יז)
 וקשה, "לפני עור לא תתן מכשול" (לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, רש"י) למה לי, והרי זה בכלל אונאת דברים. ויש לומר, שהוא לעבר עליו בשני לאוין. ואף שיש להשתדל למצא חדוש דין, ורק כשאין חדוש אומרים "לעבר עליו בשני לאוין" – הוא רק אם זהו אותו הלאו, ואילו אונאת דברים כוללת גם עצה שאינה הוגנה וגם שלא יקניט את חברו (שלא שיקף ל"לפני עור").

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו ענ' 147)

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז)
וְלֹא יִשְׁאַנּוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י)
 בפרשת תבא, לגבי "משגה עור בדרך", נקט רש"י "ומשיאו עצה רעה". ויש לומר, שפאן מייירי באונאת דברים, ולכן פרש שהחסרון הוא רק בנתינת העצה (העצה היא להנאת היועץ, לא לטובת השואל). ואלו ב"משגה עור", שהוא אחד מ"א ארורים שבתורה, פרש שהעצה עצמה היא רעה.

(יח) **וְעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח:**
 יח וְעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח:

כ"י וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח • שֶׁבַעוֹן שְׁמֵטָה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו ד): "אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְהֶיהָ" וְהִרְצָת אֶת־שְׁבַתְהֶיהָ; וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכָל, כִּנְגֵד שְׁבַעִים שְׁמִטוֹת שֶׁבִטְלוּ, הִיוּ.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

ה'חוקים' וה'משפטים' הנוכחים כאן הם דיני שמיטה ויובל האמורים בפרשה, אשר בשכר מצוות אלו ישבו על הארץ לבטח, לפי שבעון שמיטה וישראל גולים, שנאמר (לקמן כה, ד): 'אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְהֶיהָ, וְהִרְצָת אֶת שְׁבַתְהֶיהָ' [בקללות האמורות בפרשת 'בְּקֻלּוֹתֶיהָ': כֹּאֲשֶׁר תִּגְלוּ מֵאֶרֶצְכֶם וְתִהְיֶה שׁוֹמֵמָה שָׁנִים רַבּוֹת, אֲזַ תִּשְׁבּוּת הָאֶדְמָה וְתִשְׁלִים אֶת כָּל שְׁמִיטוֹתֶיהָ אֲשֶׁר לֹא שְׁבַתְהָ]; וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכָל – תְּקוּפַת הַגְּלוּת שֶׁבִין חוֹרְבֵן בֵּית רִאשׁוֹן לְבִנְיָן בֵּית שֵׁנִי – כִּנְגֵד שְׁבַעִים שְׁמִיטוֹת שֶׁבִטְלוּ הִיוּ (רא"ם): תורה יט

להנאת עצמו לפי שהיא עשויה להביא רווח ותועלת לפי דרכו והנאתו של יועץ. ואם תאמר, מי יודע את מחשבותי אם נתכוונתי לרעה – לך נאמר: ויראת מאלהיך – הקב"ה היודע מחשבות הוא יודע מה היתה כוונתך אם לטובה או לרעה. וכן דרך הכתוב בכמה מקומות, שכל דבר המסור ללב, שאין אדם אחר מכיר בכך אלא רק מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך, כדי להזהיר ולומר: יש לך להתיירא מאלהיך היודע את כל מחשבות לבך (ספרא, בבא-מציעא נח) (באמ"ח): תורה יח (יח) וְיִשְׁבַתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח.

(טז) **תִּרְבֶּה מִקְנֶתוֹ.** תרבה בדמי קניינו. כלומר, תמכרנה ביוקר כפי שוניה האמיתי, בהתאם לריבוי השנים שנותרו עד היובל (רא"ם):
 תמעט מקנתו. תמעט בדמיה, בהתאם למיעוט השנים שנותרו: תורה יז
 (יז) **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ.** על אונאת קמון כבר הוזכר הכתוב לעיל (פסוק יד) 'אל תונו איש את אחיו', ואילו כאן הוסיף וזההיר גם על אונאת דברים, דהיינו שלא יקניט (לא יצער) את חברו בדבורים, ולא ישיאנו (לא יציע לו) עצה שאינה הוגנת לו – עצה רעה העלולה לגרום הפסד לחבירו, והוא מתכוון בה

♦ יום שלישי ו' אייר ♦

(יט) וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵיכֶם
יִט וַתִּתֵּן אֶרְצָא אִפְּהָ וַתִּיכְלֹן לְמִשְׁבַּע
וַתִּתְּבוֹן לְרַחֲצֵן עֲלֶיהָ:
לְבַטַּח עָלֶיהָ:

הש"י וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ וְגו' וישבתם לְבַטַּח עָלֶיהָ • שלא תדאגו משנת בצרת. וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת • אף בתוך המעים תהא בו ברכה.

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתָנוּ:
כ וַיֹּאמְרוּ תִּמְרוּן מֵא נִיכּוֹל בְּשִׁמְתָא שְׂבִיעִיתָא
הָא לֹא נִזְרַע וְלֹא נִכְנוֹשׁ יֵת עֲלֵלְתָנָא:

הש"י וְלֹא נֶאֱסַף • אֶל הַבַּיִת. אֶת־תְּבוּאָתָנוּ • כַּגֹּזן וְזֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וּסְפִיחֵין הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית (כה, כ)

'שש שנים' ו'השנה השביעית' הם כנגד שית אלפי שנים דהוי עלמא והאלף השביעי. ונשאלת השאלה - כיצד יכול הדור שלנו, הירוד והחלש, להביא את הגאולה? על כך באה הבטחת ה', שאם תעשו את כל התלוי בכם, אתן את ברכתי וזריעת השנה הששית תשיג את מטרותה ותביא את הגאולה, אף שה'שדה' כחוששה, שהרי נעבדה במשך שש שנים.

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׂשִׁית וְעָשַׂתְּ
אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים:
כא וַאֲפַקֵּד יֵת בְּרַכְתִּי לַכּוֹן בְּשִׁמְתָא שְׂתִיתָמָא
וְתַעֲבֵד יֵת עֲלֵלְתָא לְתֵלַת שָׁנִין:

הש"י וְלְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים • לַמִּקְצַת הַשְּׂשִׁית, מניסן ועד ראש־השנה, ולשביעית ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אל תוף הבית כדרך הבגלים (באמ"ח, הוחרח): תורה כא
(כא) לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים. התבואה נזרעת בתחילת החורף בחודש חשוון, ונקצרת בתחילת הקיץ בחודש ניסן, ובמשך כל זמון הקיץ היא מתייבשת בשדה (כדי שתהא ראויה להשקות). עד עת האסיף בחודש תשרי [עם זאת גם מניסן ועד תשרי אוכלים מן התבואה מעט כמו שהיא, או על ידי קלייתה בתנור כמזכר לעיל (כ"ה)] ולחם וקלי וברמל]. ומה שנאמר כאן שתבואת השנה הששית תספיק לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים אין הכוונה לְשִׁלְשׁ שָׁנִים שלמות, אלא לַקְצַת הַשְּׂשִׁית, מניסן ועד ראש־השנה, לאכול ממנה גם קלי', ולשנה השביעית כולה, ולשמינית מראש השנה ועד ניסן, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן, ורק אז יתחילו לאכול מתבואת שמינית 'לחם קלי' (רא"מ, קיצר"מ): תורה כב

בחשון וקצירתם בניסן], ולגביהם היה די לומר 'הן לא נזרע' בלבד, ואין צורך להאריך ולהוסיף 'ולא נאסף' כי מאחר שאין זורעים אותם הרי לא יצמיחו, ואין מה לאסוף, אלא בלשון 'תבואה' נכללים גם שאר דברים, כגון זין ופירות־האילן שאינם נזרעים בכל שנה, ונוטעים אותם פעם אחת, והם מצמיחים פירותיהם בכל שנה ושנה במשך שנים רבות, ועליהם הוצרך להוסיף 'ולא נאסף' [ומצינו לשון תבואה גם לגבי פירות האילן, שנאמר (לעיל יט, כה) 'ובשנה הקמישת תאכלו את פרי' להוסיף לכם תבואתו']. וכמו כן יש גם מעט מן החטים והשעורים שהם 'ספיחין' הבאים מאליהם, שהם צומחים, ללא זריעה מכוונת, מן הזרעים הנופלים בשעת הקציר של השנה הקודמת. וכך אומר הכתוב: 'הן לא נזרע ולא נאסף' – זריעה חדשה של חטים ושעורים לא נזרע כלל, ואפילו מן הצומח מאליו (כגון זרעי ספיחים ופירות האילן) לא נאסף הכל

(יט) וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ וְגו', וישבתם לְבַטַּח עָלֶיהָ. על ידי שתתן הארץ פריה, תשובו עליה לְבַטַּח, שלא תדאגו משנת בצורת (שנת יובש שאין בה גשמים) ולא תצטרכו לנדוד לארץ אחרת לבקש מזון. [ואילו בפסוק הקודם, שגם בו נאמר וישבתם על הארץ לְבַטַּח, פירושו שלא תדאגו מפחד אויב פן יבא להגלותכם מעל הארץ] (בא"י):
וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת. בנוסף לכך שהארץ תתן פריה, יש כאן ברכה נוספת שהאכלה עצמה תהיה לשובע, כי אף בתוף המעים תהא בו ברכה, שיתן המאכל שובע רב לאדם (עיין ספרא גר"א): תורה כ

(כ) וְלֹא נֶאֱסַף תְּבוּאָתָנוּ אֶל הַבַּיִת, כדרך הבגלים בכל שנה שמכניסים את כל היבול לאוצר (הוחרח):
אֶת תְּבוּאָתָנוּ. לשון 'תבואה' האמור כאן אין פירושו כרוב המקומות: חטים או שעורים, לפי שהללו צריכים זריעה חדשה בכל שנה ושנה [וזריעתם

(כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

כ"ג עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים: בששית שלפני השמיטה השביעית, שהן בטלן מעבודת קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות בלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 172)

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע. . השביעית והיובל (רש"י כה, כב) שמיטה - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול היש. כלומר, העובד הוא 'יש ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. יובל - הוא בספירת הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשלש השנים", שכן הצרך לתרץ קשיא ("מה נאכל") קים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת ביולי הארץ כגרים ותושבים אתם עמדי:

כ"ג והארץ לא תמכר. (ת"ס) לתן 'לאו' על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה. לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. ביולי הארץ. (ת"ס) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2066, ע"פ ביאורי החומש)

פי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג)

הבטוי "גרים" מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אף לפני הכניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני ישראל בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר שנקנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שהארץ לא תמכר עולמית, אף לא משום שתיבת 'צמיתות' פירושה 'לעולם', אלא שכל פסיקת דבר מחיבורו הנכרת לגמרי ואינו עתיד לחזור ולהתחבר, קרוי 'צמיתת' [כמו (תהלים קמג, יב) 'ובחסדך תצמית אֶבְי' - ובחסדך תכרית אוֹיְבִי (מצ"א)]. אף כאן פירושו: והארץ לא תמכר לפסיקה, כלומר למכירה פסוקה עולמית, אלא תחזור ותשוב לאחר זמן לבעליה הקודמים (רד"ק בשורש 'צמח').

כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי. ולפיכך בשאתה מחזיר את השדה ביובל אל תרע עינך בה, שהרי היא אינה שלך אלא שלי ויכול אני לצוות אותך על כך, כי לי הארץ, ואתם נחשבים רק כגרים ותושבים הדרים אצל בעל הבית (ספרא)

(ט"א); תורה כד

מעבודת קרקע שתי שנים רצופות, השביעית והיובל (באמור לעיל פסוקים יא-יב) ומקרא זה שנאמר בו 'לשלש השנים' ולא 'לארבע השנים' נאמר בשאר השמיטות בלן, ולא בשמיטה השביעית הסמוכה ליובל (באמ"ה, כ"ג): תורה כג

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת. עיקר דין זה שהקרקע אינה נמכרת מכירת עולם כבר אמור למעלה (פסוק יא) 'בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזו', אלא שפאן חזר הכתוב על כך בלשון איסור, כדי ליתן לאו (להוסיף איסור לא-תעשה) על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה תחת רשותו, ומונע מן הבעלים הקודמים לשוב אל השדה ביובל, כי אז הוא עובר על אזהרת ה'לאו': והארץ לא תמכר לצמתת' (בא"ה); משמעות הענין היא, לצמתת.

(כב) עד השנה התשיעית. כאן נאמרה ברכה נוספת, שלא זו בלבד שלא יחסר לכם לאכול משום שתבואת הששית תספיק עד קציר השמינית לאכול ממנה לחם קלי, אלא היא תספיק גם עד חג הסוכות של תחילת תשיעית, שהוא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית; שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ובכל אותן ימות הקיץ של שמינית תוכלו לאכול כפי רצונכם: הן מן החדש של שמינית והן מן הישן הנשאר מן הששית [בכדרך שאר שנים שאוכלים מנה ומנה]. ומוסיף רש"י: ופעמים שתבואת שנה אחת היתה צריכה לעשות לארבע שנים, ואימתי? בשנת הארבעים ושמונה למנין היובל שהיא השנה השביעית, שהן בטלן או

(כד) **וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם גִּאֲלָה תִתְּנוּ לָאָרֶץ: ׀** כד וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם גִּאֲלָה תִתְּנוּ לָאָרֶץ: ׀ כד וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם • (ת"ס) לְרִבּוֹת בְּתִים וְעֶבֶד עֲבָרִי, וְדָבָר זֶה מִפְּרִשׁ בְּקִדּוּשֵׁינוֹ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן (דף כא). וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ, סִמּוּךְ לַפְּרָשָׁה שֶׁלְאַחֲרָיו, שֶׁהַמּוֹכֵר אַחֲזָתוֹ רִשְׁאִי לְגִאֲלָה לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים, אוֹ הוּא אוֹ קְרוֹבּוֹ, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲכָב.

♦ יום רביעי ז' אייר ♦

(כה) **כִּי־יִמּוֹךְ אַחִיד וּמִכָּר מֵאֲחֻזָּתוֹ וְבָא גֹאֲלֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגָאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו:** כה אֲרִי יִתְמַסְפֵּן אַחִיד וְיִזְבֹּן מֵאֲחֻזָּתוֹ וְיִיָּתִי פְּרִיקָה דְקָרִיב לֵה וְיִפְרֹק יָת זְבִינֵי אַחֻזָּהי:

כ"ה **כִּי־יִמּוֹךְ אַחִיד וּמִכָּר •** (ת"ס) מִלְמַד, שְׁאֵין אָדָם רִשְׁאִי לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ אֶלָּא מִחֻמַּת דְּחַק עֲנִי. מֵאֲחֻזָּתוֹ • וְלֹא בָלָה, לְמַדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁישִׁיר שְׂדֵה לַעֲצֻמוֹ. וְגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו • (ת"ס) וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲכָב.

(כו) **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיגָה יָדוֹ וּמִצָּא בְּרִי גֹאֲלָתוֹ:** כו וּבְגִבֹר אֲרִי לֹא יִהְיֶה לֵה פְּרִיק וְיִדְבֵּק יָדָה וְיִשְׁפַח כְּמַסַּת פְּרִיקָנָה:

כ"ו **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לוֹ גֹּאֵל •** (קידושין שם. ת"ס) וְכִי יֵשׁ לָהּ אָדָם בִּישְׂרָאֵל שְׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים? אֶלָּא גּוֹאֵל שְׁיִכָּל לְגֹאֵל מִמְכָּרוֹ.

(כז) **וְחָשַׁב אֶת־שָׁנָי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הַעֲרֹף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:** כז וְיִחְשַׁב יָת שְׁנֵי זְבִינֵיהִי וְיִתֵּב יָת מוֹתְרָא לְגִבֹר דִּי זִבְּן לֵה וְיִתּוּב לְאַחֲזָתָה:

כ"ז **וְחָשַׁב אֶת־שָׁנָי מִמְכָּרוֹ •** כַּמָּה שָׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? כָּךְ וְכָךְ; וּבְכַמָּה מִכְרָתֶיהָ לָהּ? כָּךְ וְכָךְ; עֲתִיד

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וְגֹאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו. אֵין זֶה לְשׁוֹן צִוּוּי, שִׁיָּהָא הַקְּרוֹב חַיִּיב לְגֹאֵל, אֶלָּא כֶּךָ אומֵר הַכְּתוּב: אִם זֶבֶא הַקְּרוֹב וּבִידּוֹ דְּמִי הַשְּׂדֵה וּמִבְקֵשׁ לְגֹאֵל אוֹתָהּ מִן הַלּוֹקֵחַ, הָרִי הוּא גּוֹאֵל אוֹתָהּ וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲכָב (משכ"ל): תּוֹרָה כו (כו) **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גּוֹאֵל. וְכִי יֵשׁ לָהּ אָדָם בִּישְׂרָאֵל שְׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים,** וְהֵלֵא כּוּלָם מִצָּאָצְאִי יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, וְכִיצַד יִתְּכֵן שְׁאֵין לוֹ קְרוֹב מִשְׁפָּחָה כְּלָשְׁהוּ! אֶלָּא שְׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל עֲשִׂיר שְׁיִיכָל לְגֹאֵל מִמְכָּרוֹ [אֲבָל אֵין לוֹמֵר שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּגֵר שְׁאֵין לוֹ קְרוֹבִים מִישְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי נֶאֱמָר כָּאֵן לְשׁוֹן 'אַחֻזָּה' שֶׁפִּירוּשׁוֹ שְׂדֵה הַקִּיָּמָה בְּבִעֲלוֹת רִאשׁוֹנָה מִנְחֶלֶת שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ] (קידושין כא. גר"א): תּוֹרָה כו (כו) **וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ.** הַבָּא לְגֹאֵל שְׂדֵה מִיַּד הַקּוֹנֵה, אֵינוֹ מִשְׁלֵם בְּפִדְיוֹנוֹ אֶת גּוֹבָה הַסְכּוֹם שֶׁהַקּוֹנֵה שִׁילֵם בַּעֲת קִנְיָתוֹ, שֶׁהָרִי מֵאֻז עַד עַתָּה כָּכָר נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים עַד הַיּוֹבֵל, אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲמוֹ חֲשׁוֹבִין: כַּמָּה שָׁנִים

כַּפְתִּיחָה כְּלָלִית לַעֲיָקֵר הָעֵנִין הָאֲמוּר לְהֵלֹךְ, שֶׁהַמּוֹכֵר אַחֲזָתוֹ רִשְׁאִי לְגִאֲלָה לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים מִזְמַן הַמִּכְרָה, (כַּמְבוֹאֵר לַעֲלֵל בְּרִש"י פֶּסוּק טו), אוֹ הוּא אוֹ קְרוֹבּוֹ, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲכָב (חזקוני, רבנו הלל, ספר החינוך מצוה שמ"א): תּוֹרָה כה (כה) **כִּי יִמּוֹךְ אַחִיד וּמִכָּר.** פִּירוּשׁוֹ: אִם יַעֲנִי אַחִיד וְיִמְכּוֹר לָהּ מִנְחֶלֶתוֹ. וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּקֶט הַכְּתוּב דּוֹגְמָת הַמִּכְרָה כַּאֲשֶׁר הִיא בָּאָה מִתּוֹךְ עֲנִיּוּת, הָרִי זֶה מִלְמַד שְׁאֵין אָדָם רִשְׁאִי לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ אֶלָּא מִחֻמַּת דּוֹחַק שֶׁל עוֹנִי (ע"ן ספרא): מֵאֲחֻזָּתוֹ [בְּעֲלוֹת קְבוּעָה עַל קֶרֶקַע נִקְרָאֵת 'אַחֻזָּה']. לֹא נֶאֱמָר 'וּמִכָּר אֶת אַחֲזָתוֹ' אֶלָּא 'מֵאֲחֻזָּתוֹ', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ: חֶלֶק מִן הָאֲחֻזָּה וְלֹא כּוּלָּהּ. לְמַד (ס"א: **לְמַדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ־אֶרֶץ** [דֶּרֶךְ הַנִּהְגָּה הֶרְאִינוּהָ לְאָדָם] שִׁישִׁיר שְׂדֵה כְּלָשְׁהוּ לַעֲצֻמוֹ, שְׁאֵם יִמְכּוֹר אֶת כָּל שְׂדוֹתָיו 'פֶּן יִכְלֶה הַפֶּסֶף וְיִשְׁאַר רִיק מְכָל' (לשון חזקוני):

(כד) **וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם גִּאֲלָה תִתְּנוּ** לָאָרֶץ. בְּפֶסוּקִים דְּלִהֲלֹן עוֹסְקֵת הַפְּרָשָׁה בְּדִינֵי 'גִּאֲלָה' שֶׁל שְׂדוֹת וּבְתִים לְאַחַר מִכְרָתָם, שְׁאֵם בָּא הַמּוֹכֵר [אוֹ קְרוֹבּוֹ] גַּם קוֹדֵם הַיּוֹבֵל וּמִבְקֵשׁ לְקַנּוֹתָם שׁוּב מֵאֵת הַקּוֹנֵה, אֵין הַקּוֹנֵה רִשְׁאִי לַעֲכָבוֹ וְחַיִּיב לְהַסְבִּים לָכֵךְ, וְכֵן הִדִּין גַּם בְּעֶבֶד עֲבָרִי הַנִּמְכָּר לְגוֹי שֶׁנֶּגְאָל בְּקְרוֹבָיו. אֲךָ לֹא נֶאֱמָר שֶׁם בְּמִפְרֹשׁ, אִם גּוֹאֲלָה זֹו שְׁנַעֲשִׂית עַל יְדֵי קְרוֹבִים, נוֹהֶגֶת גַּם בְּעֶבֶד עֲבָרִי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן אִם הִיא נוֹהֶגֶת גַּם בְּבִתִּי עֲבָרִי חוּמָה, אוֹ רַק בְּבִתִּי הַחֲצִירִים' שֶׁהוֹשִׁי לְשְׂדוֹת [הַהֶבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי סוּגֵי הַבְּתִים מְבֹאֵר לְהֵלֹךְ בְּמִקּוֹמוֹ (פסוקים כט-לא)]. עַל כֵּךְ בָּא מִקְרָא זֶה לְרִבּוֹת שְׁגֵם בְּתִים הַבְּנוּיִים בְּעָרֵי חוּמָה וְעֶבֶד־עֲבָרִי הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל, נִגְאָלִים בְּקְרוֹבִים, וְדָבָר זֶה מִפּוֹדֶשׁ בְּמַסְכַּת קִדּוּשֵׁין בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן (דף כא). וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, פֶּסוּק זֶה – 'וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם' וּגו' – סִמּוּךְ הוּא לַפְּרָשָׁה שֶׁלְאַחֲרָיו, וְלֹא בָּא אֶלָּא

היית להחזירה ביוכל, נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה – אכלת אותה שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיה מן החשבון וטל את השאר. וזהו: והשיב את-העדר • בדמי המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח. לאיש אשר מכר-לו • המוכר הזה שבא לגאלה.

כח ואם לא תשכח ידה כמפת אתב לה ויהי זכינהי בידא דזבן יתה עד שתא דיוכלא ויפוק ביוכלא ויתוב לאחסנתה:

(כח) ואם לא-מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביכל ושב לאחוזתו: ם

רש"י די השיב לו • (ערכין ל) מכאן, שאינו גואל לחצאין. עד שנת היובל • (ח"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו.

♦ יום חמישי ח' אייר ♦

כט וגבר ארי יזבן בית מותב קרתא מקפא שור ויהי פרקנה עד משלם שתא דזכינהי עדן בעדן תהי פרקנה:

(כט) ואיש כיימכר בית-מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו:

רש"י בית-מושב עיר-חומה • (ח"כ) בית בתוך עיר המקפת חומה מימות יהושע בן-נון. והיתה גאלתו • לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הצרך לפרש בזה שהוא חלוף, שאם רצה לגאל בשנה ראשונה, גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה. והיתה גאלתו • של בית. ימים • ימי שנה שלמה קרויים ימים, וכן (בראשית כד נה): "תשב הנערה אמתנו ימים".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ימים תהיה גאלתו. דין זה שהבית נגאל רק בשנה הראשונה למכירתו, הופך כאן פעמיים, כדי להדגיש את ההבדל בין שדה לבית. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה (כמבאר לעיל פסוק טו) – הוצרך לפרט בזה (בדין בית האמור כאן) שהוא חלוף – דינו הפוך מדין השדה, שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה (מהרא"י): והיתה גאלתו. של בית. כלומר, הזמן הקצוב לגאול בו את הבית הוא עד שנה ולא יותר [ואף על פי שהיה אפשר לפרש את הכתוב באותה משמעות גם כשהוא מוסב על המוכר: 'היתה גאלתו' – זכות גאולתו של מוכר, תהיה עד שנה – אולם מהמשך הדברים להלן] ואם לא יגאל, יש ללמוד שהוא מוסב על הבית, שאילו היה מוסב על המוכר, היה לו להגיד 'ואם לא יגאל' [הוכרח]: ימים. ימי שנה שלימה קרויים בלשון המקרא 'ימים' [לפי שמחזור השנה כולל בתוכו את כל סוגי הימים,

גואל לחצאין, כלומר, אם אין בידו הסכום המלא כדי לגאול את בוליה, אינו רשאי לכופ את הקונה ולגאול חלק ממנה (ספרא) (גרא): עד שנת היובל. ושנת היובל עצמה אינה בכלל, ומשמעות הדבר שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום כשהשדה עדיין ברשות הלוקח, שהיובל משמט את השדות בתחלתו [בשונה משביעית שמשמטת את החובות בסופה, כמו שנאמר (דברים טו, א-ג) 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה... לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה'] (ספרא) (ערכין כח): תורה כט (כט) בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה. וכאילו היה נאמר: בית מושב 'בעיר' חומה [שכך דרך לשון הכתובים לחסר לפעמים אות ב' שבראש התיבה. כמו (בראשית כד, נה) 'היש בית אביך מקום לנו ללון' – שפירושו: 'היש בבית' אביך וגו']. והדברים אמורים רק בערים שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, דהיינו בזמן תחילת ישיבתם בארץ (ספרא) (רא"ם, לשר): והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו

היו אז עד היובל, כך וכך. ובכמה מכרתי לה, בכך וכך [כגון שהיו אז עשרים שנה עד היובל, ומכרה במאה שקל כסף], והרי עתיד היית להחזירה ביוכל, נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה [המשה שקל כסף לשנה]; ומאחר שאכלת אותה שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיה מן החשבון הורד מהסכום אשר שלמת בשעתו, שלש או ארבע 'שנות תבואה' [המשה עשר או עשרים שקל כסף] וטל (קח) את השאר [שמונים וחמשה או שמונים שקל כסף] ותן לי את השדה. וזהו שנאמר כאן 'והשיב את העדר', ולשון 'עדר' פירושו היתרון והשארת שיש בדמי המקח (בסכום המכירה) יתר על שנות האכילה שאכלה, ואותן הימים היתרים יתנם ללוקח, שכך הוא שויה הכון עכשיו: לאיש אשר מכר לו. כלומר, לאיש שקנה את השדה מן המוכר הזה שבא לגאלה (באמ"ח, הוכרח): תורה כח (כח) די השיב לו. לשון 'די' משמעו שיש די בסכום הכסף שבדיו כדי מחיר כל השדה. מכאן יש ללמוד שאינו

(ל) וְאִם לֹא-יִגָּאֵל עַד-מְלֵאת לֹא שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר-בְּעִיר אֲשֶׁר-לוֹ חֻמָּה לְצִמְיֹתָ לְקִנְיָה אֹתוֹ לְדִרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

לִיָּאם לֹא יתְפַרַּק עַד מְשַׁלֵּם לָהּ שְׁמָא שְׁלֵמָתָא וּקְיָום בֵּיתָא דִּי בְקִרְתָּא דִּי לָהּ שׁוּרָא לְחִלּוּטִין לְדִי זִבְן יְתָה לְדִירוּהִי לֹא יוּפֹק בִּיבֹלָא:

כ"ט וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמְיֹתָ • יֵצֵא מִכּוֹחַ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמֵּד בְּכּוֹחַ שֶׁל קוֹנֵה. [אֲשֶׁר-לֹא חֻמָּה • לֹא] קְרִינֵן, אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּה: אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לוֹ עֲכָשׁוּ, הוֹאִיל וְהִיתָה לוֹ קֶדֶם לְכֵן. וְ"עִיר", נִקְבָּה הִיא, וְהַצֵּרֶף לְכַתֵּב "לָהּ", אֵלָּא מִתּוֹךְ שְׁצִירֶף לְכַתֵּב "לֹא" בְּפָנִים, תִּקְנֵנוּ "לֹא" בְּמִסְתָּר; זֶה נּוֹפֵל עַל זֶה. לֹא יֵצֵא בִּיבֹל • אָמַר רַב סִפְרָא: [אֶף] אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, לֹא יֵצֵא.

(לא) וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם חֻמָּה סְבִיב עַל-שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב גְּאֻלָּה תְּהִיָּה-לוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא:

לֹא וּבְתֵי פִצְחֵיָא דִּי לִית לְהוֹן שׁוּר מִקְּרָן סְחֹר סְחֹר עַל חֻקַּל אֶרְעָא יִתְחַשֵּׁב פְּרָקְנָא תְּהִי לָהּ וּבִיבֹלָא יוּפֹק:

כ"ט וּבְתֵי הַחֲצִירִים • בְּתַרְגוּמוֹ: "פִּצְחֵיָא", עִירוֹת פְּתוּחוֹת מֵאֵין חוֹמָה, וְיֵשׁ הֶרְבֵּה בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע יג כח): "הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶם"; (בראשית כה טז) "בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֵיהֶם". עַל-שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב • הָרִי הֵן פְּשֻׁדּוֹת הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל וְיוֹצֵאֵין בִּיבֹל לְבַעֲלִים – אִם לֹא נִגְאָלוּ. גְּאֻלָּה תְּהִיָּה-לוֹ • (ת"כ) מִיָּד אִם יִרְצֶה, וּבִזְזָה יָפֶה כּוֹחַ מִכַּח שְׁדוֹת, שֶׁשְּׁדוֹת אֵין נִגְאָלוֹת עַד שְׁתֵּי שָׁנִים. וּבִיבֹל יֵצֵא • בְּחֻמָּם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּעָרִים הַמְּכּוּנוֹת 'חֲצִירִים'. וּפִירוּשׁוֹ בְּתַרְגוּמוֹ בְּאֻנְקְלוֹס 'פִּצְחֵיָן' [פְּתוּחִים]. כְּלוּמַר: עִירוֹת פְּתוּחוֹת מֵאֵין חוֹמָה. וְיֵשׁ הֶרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת בְּדוּגְמָתוֹ בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יג, כח ועוד) 'הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶם' [הָעָרִים הַמּוֹקְפּוֹת חוֹמָה וְהָעִירֹת הַפְּרוּזוֹת לֹא חוֹמָה, אֲשֶׁר הֵן סְבִיבוֹת הָעִיר הַמּוֹקְפָּת (מצ"א)]; וְכֵן 'בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֵיהֶם' [בְּעִירוֹתֵיהֶם הַפְּרוּזוֹת וּבְעָרֵיהֶם הַמּוֹקְפּוֹת] (בראשית כה, טז):

עַל שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב. הָרִי הֵן נִחְשָׁבִים פְּשֻׁדּוֹת, הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל, וְיוֹצֵאֵין בִּיבֹל לְבַעֲלִים אִם לֹא נִגְאָלוּ [לֹא בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה שֶׁהֵם נִגְאָלִים רַק בְּתוֹךְ שְׁנָה, וְאֵינָם יוֹצֵאִים בִּיבֹל כָּלֵל]:

גְּאֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ. אֶף שֶׁבְּכָר נֶאֱמַר 'עַל שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב', וְלִמְדֵנוּ מִקֶּדֶם שְׂדֵינוּ בְּשִׂדֵּה הַיּוֹצֵאֵת בִּיבֹל וְגַם נִגְאָלָת עַד הַיּוֹבֵל, הוֹסִיף הַכְּתוּב וְאָמַר 'גְּאֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ', לְלַמֵּד שֶׁהַמוֹכֵר יְכוּל לְגַאֲוֹל אוֹתוֹ אֶפִּילוּ מִיָּד לְאַחַר הַמְּכִירָה, אִם יִרְצֶה. וּבִזְזָה יָפֶה כּוֹחַ (עֲדִיף דִּינוֹ) שֶׁל בֵּית בְּתֵי הַחֲצִירִים מִכַּח שְׁדוֹת, שֶׁשְּׁעִבְרוּ שְׁתֵּי שָׁנִים מִמְּכִירָתָן [בְּמִבּוּאָר לְעִיל (פסוק טו), וְאִילוּ בֵּית זֶה נִגְאָל אֶף מִיָּד (ערכ"ל) (מלבי"ם)]:

וּבִיבֹל יֵצֵא. אֵין זֶה הַמֶּשֶׁךְ לְגֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ, וְכָלוּמַר שֶׁאִם יִגְאָלֵנוּ אֲנִי יֵצֵא בִּיבֹל, אֵלָּא בְּהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל הָרִי הוּא

קוֹדֵם לְכֵן בִּימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן כְּאֶשֶׁר כָּבַשׁ אֶת הָאֶרֶץ וּמֵצֵא עִיר זוּ בֵּין הָעָרִים הַחֲשׁוּבוֹת הַמּוֹקְפּוֹת בְּחוֹמָה, שׁוֹב לֹא בְּטָלָה מִמֶּנָּה חֲשִׁיבוּת זוּ לְעוֹלָם. וּמַעֲיָר רש"י: וְתִיבַת 'עִיר' לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא, וְאִילוּ הָיָה נִכְתָּב כֵּאֵן כְּרֵאוֹי הַיּוֹצֵרֶף לְכַתֵּב 'לָהּ' לֹא 'לוֹ', אֵלָּא מִתּוֹךְ שְׁצִירֶף לְכַתֵּב 'לֹא' בְּפָנִים הַסֵּפֶר, שֶׁהִיא תִּיבָה הַמְּנוּקָדָת בְּחוּלָם, וְדוּמָה בְּנִיקּוּדָה לְתִיבַת 'לוֹ' (וְלֹא לְתִיבַת 'לָהּ' הַמְּנוּקָדָת בְּקָמ"ץ), לְפִיכֶךָ תִּקְנֵנוּ שֶׁתְּהִיא קְרִיאָתָהּ 'לוֹ' בְּמִסְתָּרָתָא אֲשֶׁר גַּם הִיא תִּיבָה הַמְּנוּקָדָת בְּחוּלָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַקְּרִי וְהַכְּתִיב שׁוֹנִים בְּיוֹתֵר, אֵלָּא לְשׁוֹן זֶה נּוֹפֵל עַל זֶה [=שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת תּוֹאֲמִים זֶה לְזֶה] (ט"א):

לֹא יֵצֵא בִּיבֹל. אָמַר רַב סִפְרָא, אַחֲרֵי שֶׁבְּכָר נֶאֱמַר 'וְקָם הַבֵּית... לְקִנְיָה אֹתוֹ לְדִרְתּוֹ', הָרִי יוֹדֵעַ אֲנִי שְׂאִינוּ יוֹצֵא בִּיבֹל, אִם כֵּן מָה תִּלְמִיד לּוֹמַר 'לֹא יֵצֵא בִּיבֹל'? אֵלָּא לְלַמֵּד שֶׁאֶפִּילוּ אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, לֹא יֵצֵא. לְפִי שֶׁהִיָּה מְקוֹם לּוֹמַר כִּי בְּשֵׁם שֶׁבְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ אֶפְשָׁר לְגַאֲוֹל אוֹתוֹ, כֶּף יוֹעִיל אֲזִי הַיּוֹבֵל לְהוֹצִיא [כְּגוֹן אִם מְכָרוּ בְּסִינֵן, יֵצֵא בְּתַשְׁרֵי בְּתַחֲלִילַת שְׁנַת הַיּוֹבֵל, תּוֹךְ שְׁנַת מְכִירָתוֹ]. לְכֶךָ הַיּוֹצֵרֶף הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַבֵּית בְּעִיר חוֹמָה אֵין הַיּוֹבֵל מוֹעִיל בּוֹ כְּלוּם (עֵינִי עֲרִכֵן ל"א) (הוֹכְרֵן): תּוֹרָה לֹא (לֹא) וּבְתֵי הַחֲצִירִים. בְּתֵים הַבְּנוּיִים

אֲשֶׁר לְאַחַר מִכּוֹן הֵם חוֹזְרִים שׁוֹב עַל עֲצָמָם (א"ט). וְכֵן מְצִינוּ דּוּגְמָתוֹ: תְּשֻׁבָּה הַנֶּעֱרָה אֲתָנוּ יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר (בראשית כה, נה) [דְּבָרֵי מִשְׁפַּחַת רַבָּה לְאֵלִיעֶזֶר עֶבֶד אֲבִרְהָם: תִּתְעַכֵּב אֲתָנוּ רַבָּה שְׁנָה אַחַת אוֹ עֶשְׂרֵה חֳדָשִׁים, וְלֹאֲחֵר מִכּוֹן תִּלְדֵּךְ], וְכֹא הַכְּתוּב לְלַמֵּד כִּי לְעִנֵּן גְּאֻלָּה זוּ שְׁמֻנָּה בְּתוֹךְ שְׁנַת מִמְכָּרוֹ, מוֹנִים אֶת הַשְּׁנָה מִיּוֹם לְיוֹם וְאֶפִּילוּ לְשָׁעוֹת. כְּגוֹן: אִם קָנָה בְּאֶחָד בְּנִיטָן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, יְכוּל לְגַאֲוֹל עַד אֶחָד בְּנִיטָן הַבָּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה (מִפְרָשִׁים): תּוֹרָה ל

(ל) וְקָם הַבֵּית לְצִמְיֹתָ לְקִנְיָה אֹתוֹ. עַל פִּי הַמְּבּוּאָר לְמַעֲלָה (פסוק כג) לְשׁוֹן 'לְצִמְיֹתוֹת' פִּירוּשׁוֹ: 'לְפִסְקָה', כְּלוּמַר לְהַפְסֵק גְּמוּר וְלְכִרְיִיתָה עוֹלָמִית. וְאֶף כֵּאֵן יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֵּן, שֶׁהַבֵּית אֲשֶׁר לֹא נִגְאָל עַד מְלֵאת שְׁנָה מִמְכִּירָתוֹ, כְּבָר יֵצֵא מִכּוֹחוֹ שֶׁל מוֹכֵר לְגַאֲוֹל אוֹתוֹ עוֹד, וְעוֹמֵד מַעֲתָה בְּכּוֹחוֹ שֶׁל קוֹנֵה כְּקִנְיָן עוֹלָם. וְלְשׁוֹן 'לְצִמְיֹתוֹ' מוֹסֵב עַל הַפְּסֵק כֹּחַ גְּאֻלָּתוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר (קִצְרֵי"ט): וְאֲשֶׁר לֹא חוֹמָה. 'לוֹ' קְרִינֵן – כֶּף בָּהּ תִּיבָה זוּ בְּמִסְתָּרָתָא, שֶׁהִיא בְּתוֹבָה 'לֹא' וְהִיא נִקְרָאת 'לוֹ'. וְהַתִּיבָה הַזֹּאת מִתְפַּרְשֶׁת לְפִי קְרִיאָתָהּ וְלֹא לְפִי בְּתִיבָתָה [שֶׁהָרִי כְּוִנַּת הַכְּתוּב הִיא עַל הָעִיר הַמּוֹקְפָּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ חוֹמָה, וְלֹא שְׂאִין לָהּ חוֹמָה]. וְלָמָּה הִיא נִכְתָּבַת 'לֹא'? אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, כְּדִי לְרַמּוֹז כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוּ חוֹמָה, כְּגוֹן שֶׁבְּכָר נִפְלָה, הוֹאִיל וְהִיתָה לוֹ

(לב) **וְעָרֵי הַלְלוּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם** לב וקרני לינאי בתי קרני אחסנתהון פרקן
עלם תהי ללינאי:
תְּהִיָּה לְלוּם:

ש"י וְעָרֵי הַלְלוּם • ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם. גאולת עולם • גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה.

(לג) **וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְלוּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֹל כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְלוּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** לג ודי יפרוק מן לינאי ויפוק זבין ביתא וקרמא אחסנתה בויבלא ארי בתי קרני לינאי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

ש"י וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְלוּם • ואם יקנה בית או עיר מהם. וַיֵּצֵא בִּיבֹל • אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, ויגאלה' זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללוים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְלוּם", אף הגואל מיד לוי, גואל גאולת עולם. וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית • הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה בויבל, ואינו נחלט לסוף שנה בבית של ישראל. כי בתי ערי הלוים היא אֲחֻזָּתָם • לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

והבית יהיה חלוט לקונה אם לא יגאל בתוך שנה - תלמוד לומר 'וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן הַלְלוּם' - אף לוי הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם (רא"ם):
וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית... בויבל. לפי הפירוש הראשון דלעיל, שהלשון 'אֲשֶׁר יִגְאֹל' משמעו 'אֲשֶׁר יִקְנֶה', הרי כל המקרא הוה מדבר בענין אחד. שכל דבר הנקנה מן הלוים, אפילו בתי ערי חומה, יוצא בויבל. אף לפי הפירוש השני, שהלשון 'וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן הַלְלוּם' משמעו 'פְּדִיּוֹן', והוא נמשך אל הפסוק הקודם לומר שהם גואלים בכל זמן שירצו, אם כן מה שנאמר כאן וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית... בויבל, הרי זו מצוה אחרת שבא הכתוב להוסיף, כי לא זו בלבד שהלוי גואל בכל זמן, אלא שאם לא גאלה, יוצאה בויבל ואינו נחלט לסוף שנה בבית של ישראל [נמצא לפי כל הפירושים, כי כן לוי שמכר שדה אחוזה או שמכר בית, בין בבתי החצרים בין בבתי ערי חומה, דין כולם בבתי החצרים הנגאלים בכל זמן ויוצאים בויבל] (גרא):

כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְלוּם הוּא אֲחֻזָּתָם. כאן בא הכתוב ליתן טעם לדין המיוחד הנוהג בנכסי הלוים: לפי שלא היה להם נחלת שדות וכרמים במידה מרובה, כדרך שהיה לשאר

כשהם מוכרים בית בעיר חומה הרי הם גואלין לעולם, ואינו חלוט (אינו נשאר לצמיחות בבעלות הקונה) לסוף שנה, לפי שהלשון 'גאולת עולם' משמעו בכל זמן שירצה. ומתוך שלא חלק הכתוב בין שדה לבית - הרי שבשניהם הכתוב מדבר (שם) (גרא): תורה לג

(לג) **וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן הַלְלוּם.** לשון 'גאולה' האמור בפסוק זה, אין משמעו פדיון המקח מן הקונה והחזרתו אל המוכר כמו בכל הפך, אלא הכתוב מדבר באדם הקונה מן הלוים, וכך הוא אומר: **ואם יקנה בית או עיר מהם - ויצא בויבל אותו ממכר של בית או של עיר וישוב ללוי שמכרו,** ועדיף בזה הלוי על הישראל, שהבית שמכר לא יהיה חלוט לקונה כשאר בתי-ערי-חומה של ישראל שאינו יוצא בויבל. ו'גאולה' זו לשון קנייה (עפ"י גירסת החכום). **דבר אחר -** דרך אחרת לפרש את הדברים: 'אֲשֶׁר יִגְאֹל' האמור כאן, אכן פירושו 'פְּדִיּוֹן' כמו בכל הפך, והכתוב בא לפרש את האמור למעלה, **לפי שנאמר 'גאולת עולם תהיה ללוים', וכול** הייתי לומר שלא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים, אבל לוי שקנה מלוי, שמא יהא דינו כישאראל שקנה מישאראל,

יוצא בהם ללא תשלום דמי פדיונו. אף אם בא לגאול קודם היובל, כי אז על הגואל לשלם ליד הקונה את כל כסף העדף, כמבואר למעלה (פסוק ב) אצל גאולת השדות (גרא): תורה לב
(לב) **וְעָרֵי הַלְלוּם.** אלו 'ארבעים ושמנה עיר' שנתנו להם מאת שאר שבטי ישראל. לפי ששבט הלוי לא היה לו חלק ונחלה במקום מסוים בארץ, אלא כל שבט מישאראל הפריש כמה ערים מנחלתו בעבור הלוים [כמו שנאמר (במדבר לה, ב"ז) 'צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אֲחֻזָּתָם ערים לשבת... כל הערים אשר נתנו ללוים ארבעים ושמנה עיר']:

גאולת עולם תהיה ללוים. כלומר, הלוי שמכר מאחוזתו דינו עדיף מדין הישראל בכך שאם ירצה הריהו גואל מיד, אפילו לפני מלאת שתי שנים מזמן המכירה, והכתוב מדבר אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים [כמו שנאמר (שם פסוק ה) 'ומדתם מחוץ לעיר... אלפים באמה' - אלה הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים (רש"י שם פסוק ד)], או אם מכרו בית בעיר חומה, שאצל הישראל הדין הוא שאם לא גאלו בתוך שנה נקבעת בעלותו לעולם להיות ברשות הקונה (כמבואר לעיל פסוק ו), אבל הלוים

ערים ולשבת ומגורשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

(לד) וישדה מגרש עריהם לא ימכר כִּי־אַחֲזֵת עוֹלָם
לו וחקל ונח קרויהוֹן לא יזדבן ארי אַחֲסַנַת
הוא להם:

כ"ט וישדה מגרש עריהם לא ימכר • מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפנהנים ביובל, כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז ב): "ואם־מכר את־השדה לאיש אחר לא־יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם.

(לה) וכי־ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר
ותושב וחי עמך:

כ"ט וְהַחֲזַקְתָּ בּוֹ (ת"כ) אל תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאו שעל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו. גר ותושב • אף אם הוא גר או תושב, ואינהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים ואוכל נבלות.

(לו) אֲלֵי־תַקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וִירֵאתָ מֵאַלְהֵיךָ
וְחִי אִתּוֹ עִמָּךְ:

כ"ט וְנֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית • חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. וִירֵאתָ מֵאַלְהֵיךָ • לפי שדעתו של אדם

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אפילו תושב. ואינהו 'תושב' כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודה־זרה [וכן לשמור על שבע מצוות שנצטוו בני נח, שעל ידי כך הותר לו להיות 'תושב' בארץ ישראל], ואולם הוא אוכל נבלות כשאר גוי. הרי שגם עליו נאמר כאן 'והחזקת בו'. אבל המקשה הכתוב 'אל תקח מאתו נשך ותרבית' נאמר רק על 'אחיו' ועל גר הצדק, אף לא על התושב (ספרא נרי"א: תורה לו)

(לו) נשך ותרבית. שני הלשונות האמורים כאן, באים להזהיר על איסור הלואה בריבית [לשון 'נשך' הוא על שם שנושף וממעט את ממונו של הלואה, ולשון 'תרבית' הוא על שם שנתרבה בכך ממון המלווה]. אמנם כמו חר שוינהו רבנן [כדבר אחד עשו אותם חכמים]. שכן, על פי מה שפירשו חכמים, גם 'נשך' וגם 'תרבית' עניינם אחד, והוא שלא ילוה האדם לחבירו סכום מסוים על מנת שיפרע לו יותר. והטעם שחלקם הכתוב בשני לשונות, הוא כדי לעבור עליו בשני לאוין (בבא־מציטא ס) (ג"א, מלבי"ם):

גזבר, אינה יוצאה לפנהנים ביובל כמו שנאמר בישראל (לקמן כז, ב) 'ואם מכר (הגזבר) את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד' והיה השדה בצאתו ביובל... לפנה תהיה אחזתו, אבל בן לוי גואל לעולם. ואם לא גאל עד היובל, הרי היא חוזרת אליו ולא לפנהנים (מלבי"ם: תורה לה)
(לה) והחזקת בו. לא נאמר 'והחזקת אותו', לפי שהכתוב מדבר בנשעדיין לא נפל, לכך הוא מזהיר: אל תניחהו שירד ויפול לגמרי ואז יהיה קשה להקימו, אלא חזקהו עתה משעת מוטת היד טרם נפילתו [כמו שנאמר 'ומטה ידו' - כאשר יטה את ידו כמי שהולך ליפול]. למה זה דומה, למשאו שעל החמור הנוטה ליפול ממנו ארצה, אם עודהו מונח על החמור, אדם אחד תופס בו ומעמידו שוב על מקומו; אבל אם כבר נפל לארץ, אפילו חמשה אין מעמידין אותו. אף כאן, תמוך בו וחזקהו כדי למנוע את נפילתו (רא"ם, לשר"ה):
גר ותושב. לא רק על אחיו הישראלי אתה מצווה בן, אלא אף אם הוא גר - גר צדק שדינו בישראל גמור, או

השבטים, אלא עיקר נחלתם הם ערים לשבת ומגורשיהם - מקומות הפנויים סביבות הערים, חלקם מיועד לאויר וחלקם לשדות וכרמים, לפיכך בתייהם שהם עיקר נחלתם הם להם במקום שדות, ולכן יש להם גאולה כשדות ויוצאים ביובל כשדות, כדי שלא תופקע (תצא) נחלתם מהם ויתמעט חלקם ביותר (מפרשים: תורה לד)
(לד) וישדה מגרש עריהם לא ימכר. אין פונת הכתוב שלא ימכר כלל, שהרי בכל הפרשה מבואר שהם מוכרים וגואלים, אלא הכתוב מדבר כאן שלא ימכר 'מכר גזבר', שהוא דין מיוחד הנוהג בהקדש, האמור לגבי ישראל המקדיש שדהו, שאם לא גאלה מיד ההקדש עד שכבר מכר אותה גזברו של הקדש לאחר (כדי להשתמש בדמיה לבדק הבית בדינו) הרי ששדה זו אינה נגאלת עוד, ואף ביובל כאשר היא יוצאת מיד הקונה, אינה חוזרת לבעליה הישראלי אלא לפנהנים (במבואר להלן כז, כ"בא). וכאן בא הכתוב לומר כי 'שדה מגרש עריהם' של הלויים דינו שונה, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה

נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה לעצמו התר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הצרף לומר: "ויראת מאלהיך", (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכן הצרף לומר: "ויראת מאלהיך".

(לו) אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בַּנִּשְׁךְ וּבַמִּרְבִּית לֹא־תִתֵּן
אֲכֻלָּךְ:
לז ית כספך לא תתן לה בחבוליא וברביתא
לא תתן מיכלך:

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים: ס
לח אנא יי אלהכון די אפקית יתכון מארעא
דמצרים למתן לכון זת ארעא דכנען למחוי
לכון לאלה:

רש"י אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וגו'. • והבחנו בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלואה מעות לישראל ברבית ואומר: 'של נכרי הם'. דבר אחר: "אשר-הוצאתי אתכם מארץ מצרים", על מנת שתקבלו עליכם מצותי, אפלו הן כבדות עליכם. לתת לכם את-ארץ כנען • בשכר שתקבלו מצותי. להיות לכם לאלהים • שכל הדר בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא ממנה, כעובד עבודת אלילים. (ת"ט)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח' ענף 97)

ואפלו הן כבדות עליכם (רש"י כה, לח) לרש"י הקשה: הרי יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל מצות התורה כולן, ומדוע היא מזכרת לגבי אסור רבית דוקא. וכדי לתרץ שאלה זו מוסיף "ואפלו הן כבדות עליכם".

♦ יום שישי ט' אייר ♦

(לט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וּנְמַכְרֶלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
עֲבֹדֶת עֶבֶד:
לט וארי יתמספן אחיך עמך ויזדבן לך לא
תפלה בה פלחן עבדיו:

רש"י עֲבֹדֶת עֶבֶד • עבודה של גנאי, שיהא נפר בה כעבד: שלא יולין פליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעל לו מנעליו.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. גם נתינת הארץ היא בעבור המצוות, כי בשכר שתקבלו מצותי נתינתה לכם: להיות לכם לאלהים. הופיר הכתוב תחילה את נתינת הארץ ולאחר מכן 'להיות לכם לאלהים', לומר לה, שכל הדר בארץ-ישראל, אני לו לאלהים; וכל היוצא ממנה, הרי הוא כעובד עבודה-זרה (וראה עוד ברש"י בראשית יז, ח) (ספרא, כחובות קי) (לר"י: תורה לט

(לט) עֲבֹדֶת עֶבֶד. לא יטיל עליו אדוניו עבודה של גנאי, מן העבודות הבזויות המיוחדות לעבדים, שיהא ניפר בה כעבד. כגון: שלא יולין פליו (בגדי האדון) אחריו לבית-המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו וכל היוצא בזה. וקראן הכתוב 'עבודת עבד' לפי שהם מתאימים וראויים לעבדים כנענים, אף לא לעבדים

ומחשבתו כי רק הוא לבדו יודע של מי המעות, לכן הוצרף לומר ויראת מאלהיך – יש לה להתייבא מאלהיך היודע הכל (שם 48: תורה לו) אשר הוצאתי וגו'. הופיר כאן הכתוב את ענין יציאת מצרים, לומר לה: אני הוא שהפיתי כל בכור בארץ מצרים והבחנו בין בכור לשאינו בכור גם באותם האפנים אשר לא הכירו בהם הבריות מי הוא הבכור, לכן אף אני יודע ומכיר מי הוא הרמאי, ואני מעניש ונפרע מן המלואה מעות לישראל ברבית ואומר של גוי הם. דבר אחר – טעם אחר שהופיר כאן 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים' – לומר פי על-מנת בן הוצאתי אתכם משם, כדי שתקבלו עליכם מצותי, ואפילו הן כבדות עליכם, כגון אסור רבית האמור בפרשה:

ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר לקיחת הרבית, וקשה לו לפרש הימנו, ומורה לעצמו היתר בדבר, לומר שהדבר מוצדק, כי הרי הוא בא כתשלום בעבור מניעת הרווח בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו כל אותו זמן שהיו אצל הלונה, ולא היה יכול המלואה או לישא וליתן ולהרויח בהן, לכן הוצרף לומר "ויראת מאלהיך". כלומר גם כשאתה סבור שאין בך כל דופי, יש לה להתייבא מאלהיך שאסר עליך את הדבר. או – פירוש נוסף: הדברים אמורים כנגד אדם התולה מעותיו בגוי, כלומר, הוא מלוא מן המעות שלו, אף הוא משקר ואומר שהם של גוי ושהוא רק שליחו כדי להלוותם לישראל ברבית, והבריות אינם מכירים כי שקר בפיו ומאמינים לו, והרי זה דבר המסור ללבו של אדם

(מ) **בְּשִׁכְרִי כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד** מִבְּאֵימָרָא כְּתוּבָא דְּהִי עִמָּךְ עַד שְׁמָא דְּיִבְבֵּל אֵלָּא יִפְלַח עִמָּךְ:
עִמָּךְ:

רש"י: **בְּשִׁכְרִי כְּתוּשָׁב** • עבודת קרקע ומלאכת אמונות, בשאר שכירים התנהג בו. **עַד שְׁנַת הַיָּבֵל** • אם פגע בו יבבל לפני שש שנים, היבבל מוציא או.

(מא) **וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ** מא ויפוק מעמך הוא ובניהו עמה ויתוב לזרעיתה ולאחסנת אבהותיה יתוב:
וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

רש"י: **הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ** • אמר רבי שמעון: אם הוא נמכר, בְּנָיו מִי מִכְרָן? אֵלָּא מִכָּאן, שָׂרְבוּ חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו. **וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו** • (ת"כ. מכות יב) אֵל כבוד אבותיו, ואין לזלזלו בכך. **אַחֲזַת** • חזקת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 152)

בְּנָיו מִי מִכְרָן (רש"י כה, מא) ואלו בגמרא נאמר "מי נמכרים". ויש לבאר: **מי נמכרים** - לפי רז"ל אין בכלל אפשרות שאב ימכר את בנו, כפי שדרכו בגמרא מן התנאים "וכי ימכר איש את בנו לאמה". **מי מכרן** - בדרך הפשט אפשר למכור בן, כי מצד הסברא אין הבדל בין בן לבת, ומה שנאמר "בתו" הוא מצד הדינים המיוחדים באמה (פגון ועוד); אלא שהאב לא ממש את זכותו ולא מכרן.

(מב) **כִּי־עֲבָדֶי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** מב ארי עבדי אנון די אפקית יתהון מארעא דמצרים לא יזדפנון זבון עבדין:
לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד:

רש"י: **כִּי עֲבָדֵי הֵם** • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. **לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד** • בהכרזה: 'פאן יש עבד למכר'! ולא יעמידנו על אבן הלקח.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אמורים גם באופן ששָׂרְבָה זו לא ניתנה לו בזכות עצמו, כי אם מכח חזקת אבותיו, ולמדו בן מתוך הלשון 'אל אחזת אבותיו', שיש במשמעו: 'אל כל חזקת אבותיו', דהיינו, לא רק נחלת קרקע בלבד, אלא גם לכל דבר מעלה וחשיבות שהבן היה מוחזק ואחוז בו מירוששת אביו (ספרא, מבילתא יא) (רא"ם העמק דבר, מפרשים): תורה מב

(מב) **כִּי עֲבָדֵי הֵם. שְׁטָרֵי קוֹדֶם** - כלומר, 'שטר הקנין' שבו קניתי את ישראל להיות לי לעבדים, תקפו מאז יציאת מצרים ומתן תורה, וזמנו קודם לשטר שלך שבו אתה מבקש לקנותו בעבד עולם. ולפיכך: 'לא ימכרו ממכרת עבד' להיות גופו קנוי לך לגמרי (ספרא) (מלבי"ם):

לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד. בא הכתוב לרבות בזה שאף צורת המכירה לא תהיה בדרך ממכר העבדים, כגון שלא ימכרו בהכרזה: 'פאן יש עבד למכור', ולא יעמידנו על אבן הלקח - מקום שמעמידים שם את העבדים הגויים כדי למכרם, לעיני עוברים

מִכָּאן שָׂרְבוּ (אדוניו) **חַיִּיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו**, כלומר, על האדון מוטל לפרנס אותם כדי צורך מזונותיהם במשך כל שנות עבודת אביהם. לפיכך, כשהוא יוצא לחירות, הרי גם בני משפחתו 'יוצאים' עמו מבית האדון אשר עד עתה היו סמוכים על שלחנו [וכן מצינו גם לגבי אשתו, שנאמר (שם פסוק א) 'אם בעל אשה הוא, ויצא אשתו עמו' - 'וכי מי הכניסה שתצא אלא מכאן שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו' (רש"י שם) (קדושין בב) (משכ"ל):

וְאֶל אַחֲזַת אֲבֹתָיו. לא היה צריך הכתוב להשמיענו שהעבד היוצא לחירות חוזר אל אחזת ביתו ושהיה שהם נחלת אבותיו, שהרי אין בכך כל חידוש, אלא בא ללמד שהוא שב גם אל כבוד אבותיו שהיה מוחזק בו, כגון אם היתה לו קודם לכן איזו שררה מכובדת של נשיאות וכדומה, הרי הוא חוזר ושב למעמדו הראשון, ואין לזלזלו בכך ולסלקו מחשיבותו הקודמת בגלל שהיה עבד [והדברים

עבריים] ואיסור זה נוהג דווקא באדון כלפי עבדו, לפי שיש בכך משום השפלה ותידה, אבל מותר לקבל מלאכות אלו מן חורין העושה אותם מרצונו הטוב] (ספרא) (באמ"ח): תורה מ

(מ) **בְּשִׁכְרִי כְּתוּשָׁב**. כֶּשֶׁם שֶׁהָפֹעַל שֶׁשְׂכָרוֹהוּ לַעֲשׂוֹת עֲבֹדוֹת מִסֻּיּוֹמוֹת [לְזִמּוֹן מוֹעֵט או לְזִמּוֹן מְרוּבֵּה], אי אִפְשָׁר לְצִוּוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכֹת אַחֲרוֹת הַבְּזוּיּוֹת עָלָיו, כִּי יֵהָא בְּעִינֵיךְ הָעֶבֶד הָעֲבָרִי, וְהִטַּל עָלָיו עֲבֹדוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן בְּזִיוּן, כְּגוֹן **עֲבֹדַת קֶרֶקַע וּמְלָאכַת אוֹמְנוֹת, בְּשָׂאֵר שִׁכְרִיִּים הַתְּנַהֵּג בּוֹ** (שם-עולם, ש"א):

עַד שְׁנַת הַיָּבֵל. בעבד עברי הנמכר לישראל נאמר (שמות כא, ביו) 'שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם', ואם אינו חפץ אז לצאת לחפשי, ירצע אדניו את אָנּוֹ בִּמְרֻצָּה וְעָבְדוֹ לְעֹלָם - עד שנת היבול. וכאן בא הכתוב ללמד שגם אם פגע בו יבול לפני שש שנים

- **הַיָּבֵל מוֹצִיאֻהוּ** לחפשי: תורה מא (מא) **הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ**. אמר רבי שמעון, מהו זה שנאמר 'ובניו'; אם הוא נמכר - בְּנָיו מִי מִכְרָן? אֵלָּא

(מג) **לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וִירֵאתָ מֵאַלְהֶיךָ:** מג לא תפלח בה בקשיו ותדחל מאלהיך: **כז"ל** לא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ • מְלֹאכָה שְׁלֹא לְצִרְךָ כְּדִי לְעֻנְתּוֹ, אֶל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדֵר תַּחַת הַגָּפֶן עַד שֶׁאֲבֹא!". שְׁמָא תֹאמַר: אֵין מְכִיר בְּדָבָר אִם לְצִרְךָ אִם לֹא, וְאוֹמַר אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצִרְךָ, הֲרִי הַדָּבָר הַזֶּה מְסוּר לְלֵב, לְכָף נֶאֱמַר: "וִירֵאתָ".

(מד) **וְעִבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאֻמָּה:** מד ועבדך ואומתך די יהיו לך מן עממא די בסְבִיבְתֶיכוֹן מִגְוֹהוֹן תִּקְנוּ עֶבְדִּין וְאֻמָּה:

כז"ל וְעִבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ • אִם תֹּאמַר: אִם־כֵּן, בְּמָה אֶשְׁתַּמֵּשׁ? בְּעִבְדֵי אֲנִי מוֹשֵׁל, בְּזֹ אֻמוֹת אֲנִי נוֹחַל, שְׁהֲרִי הִזְהַרְתִּי (דברים כ טו): "לֹא תַחֲיָה כָל־נִשְׁמָה", אֲלֹא מִי יִשְׁמְשֵׁנִי? מֵאֵת הַגּוֹיִם • הֵם יִהְיוּ לְךָ לְעַבְדִּים. אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם • וְלֹא שְׁבִתוֹךָ גְּבוּל אֶרֶצְכֶם, שְׁהֲרִי בָהֶם אֻמְרֵתִי: "לֹא תַחֲיָה כָל־נִשְׁמָה".

(מה) **וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֻחָזָה:** מה ואף מבני תושביא ערליא דדירין עמכון מְגוֹהוֹן תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּהוֹן דְּעִמָּכוֹן דִּי אֶתְלִידוּ בְּאֶרְצְכוֹן וְיִהְיוּ לְכוֹן לְאַחְסָנָא:

כז"ל וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קידושין טו) שְׁבֹאוּ מִסְבִּיבוֹתֶיכֶם לִשְׂא נָשִׁים בְּאֶרְצְכֶם וְיָלְדוּ לָהֶם, הֵבֵן הוֹלִיף אַחֵר הָאֵב וְאֵינוֹ בְּכָלֵל "לֹא תַחֲיָה", אֲלֹא אֵתָּה מִתָּר לְקֻנּוֹתוֹ כְּעֶבֶד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יש לשלוח פחד שיש לתלות שעושים בן מתוך פחד שלא יתרגום, אבל אותם שבחוץ לארץ שלא נצטוו ישראל להרגם, כי אינם יושבים בקרבם באופן שילמדו ממעשיהם, אם הם מקבלים עליהם שבע מצוות מותר להושיבם בארץ ישראל, ואפילו כשהם משבע אומות שישבו לפנים בארץ כנען, וזהו צר תושב האמור בתורה] (שם עלום, עפי' רש"י סוטה לה: תורה מה

(מה) **וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים.** בא הכתוב להוסיף עוד, כי אפילו מתוך תושבי הארץ יש ביניהם הראויים לקנותם כעבדים, והם אלו שבאו מן הארצות אשר סביבותיכם כדי לישא נשים כנעניות בארצכם, וילדו להם בנים והתישבו שם עם משפחותיהם, והדין הוא כי לגבי ענין זה הֵבֵן מתייחס והולף אחר האב, ואין דינו כשבעה האומות תושבי הארץ, ואינו בכלל 'לא תחיה', אלא אתה מותר להחיותו ולקנותו כעבד (קידושין טו):

מֵהֶם תִּקְנוּ. אין הכוונה שהגויים הללו מוכרי עבדים הם, ואתם תקנו אותם מהם, אלא אותם הגויים עצמם תִּקְנוּ לעבדים (לש"י: תורה מו

אתה לרדות בו ולהכניע נפשו על ידי עמל ועבודה יתירה (שם) (באמ"ח: תורה מד) **(מד) וְעִבְדְּךָ וְאֻמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ.** מקרא זה בא בהמשך לענין האמור למעלה, וכך הוא אומר: **אם תאמר:** 'מאחר שהזהרתי על העבד העברי שלא להתנהג עמו כעבד גמור, **אם־כֵּן בְּמָה אֶשְׁתַּמֵּשׁ,** הרי בעבדי העבריים **איני מושל** לעבד בָּהֶם 'עבודת עבד', ומאידך **בשבעה אומות** תושבי ארץ כנען **איני נוהל** מהם להיות לי לעבדים, **שהרי הזהרתי** עליהם (דברים כ, טו) **'לא תחיה כל נשמה', אלא מי ישמעני** [כגון בהולכת בגדים למרחץ ובנעילת מנעלים וכדומה, שאין להשתמש בהם כעבד עברי (כמבואר לעיל פסוק לט)], **על כן נאמר מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים** (שם), דהיינו, דווקא אותם הגוים אשר סביבתיכם - מחוץ לארץ, ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי **'לא תחיה כל נשמה'** (דברים טו) כדי שלא ילמדו ישראל ממעשיהם הרעים [ואף אם הם באים לחזור בתשובה ומקבלים עליהם שבע מצוות שנצטוו בהם, אין להאמין להם, לפי

ושבים, שזהו גנאי לישראל עבדי ה' לנהוג בהם כן, אלא ימכרנו בצנעא בדרך כבוד (ספרא) (בא"י: תורה מג) **(מג) לא תרדה בו בפרך.** לא נאמר 'לא תעבוד בו בפרך', שאז היה משמעו שלא תתן לו עבודה קשה, אלא נאמר כאן לשון 'רדיה', שמשמעו תניית מלאכה שלא לצורך שאין בה אלא כדי לענותו ולהכניעו. כגון: **אל תאמר לו 'החם לי את הכוס הזה', והוא (האדון) אינו צריך לזה כלל** או 'עודר תחת הגפן (חפור סביב האילן) עד שאבוא', כי מתוך שאינו קובע לו זמן וקץ ברור לעבודתו [כגון עד שעה פלונית, או 'עד שתסיים את הצריך לעדור']. הרי העבד מצפה בכל עת מתי יבא, ויש בקך עגמת נפש ועינוי, והרי הוא בכלל 'לא תרדה בו בפרך'. והכתוב ממשיך ומזהיר את האדון, **שמא תאמר: 'אין מפיר בדבר אם העבודה שצויתי עליו היא לצורך אם לא, ואומר אני לו שהוא לצורך' - הרי הדבר הזה מסור ללב, לך נאמר 'ויראת מאלהיך', כי עליך להתיירא מהקב"ה היודע מחשבותיך אם כוונתך אכן לצורך, או שחפץ**

מִוֹתְמָסוֹן וְתִהְיוֹן לְבָנִיכֹן בְּתִרְכוֹן לִירֵמָת
אֲחִיקָא לְעָלָם בְּהוֹן תְּפִלְחוֹן וּבְאַחִיכֹן בְּנִי
יִשְׂרָאֵל גָּבֵר בְּאַחוּי לֹא תִפְלַח בְּה
בְּקִשְׁיוֹ:

(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת
אֲחֻזָּה לְעָלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֶכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ: ס

רש"י: וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם • הִתְנַחֲלֶתֶם בָּהֶם לְנַחֲלָה לְצַרְף בְּנִיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתְכַן לְפָרֶשׁ: "הִתְנַחֲלוּם לְבָנִיכֶם", שְׁאֵם־כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם. וְהִתְנַחֲלֶתֶם • כְּמוֹ 'וְהִתְחַזְקֶתֶם'. אִישׁ בְּאָחִיו • לְהִבְיָא נָשִׂיא בְּעַמּוֹ וּמִלָּךְ בְּמִשְׁרֵתּוֹ, שְׂלֹא לְרִדּוֹת בַּפֶּרֶךְ.

• שבת קודש י' אייר •

מִזֹּאֲרֵי תַדְבֵּק יָד עָרַל וְתוֹתֵב עֲמֹךְ
וְיִתְמָסְפֵן אַחוּךְ עִמָּה וְיִזְדַּבֵּן לְעָרַל תוֹתֵב
עֲמֹךְ אוֹ לְאָרְמֵי זִרְעִית גִּיּוֹרָא:

(מז) וְכִי תִשָּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמִן אַחֲיֶךְ עֲמֹךְ
וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

רש"י: יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב • גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, כְּתִרְגוּמוֹ: "עָרַל תוֹתֵב", וְסוּפּוֹ מוֹכִיחַ: "וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב". וְכִי תִשָּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֲשִׂיר? דְּבוּקוֹ עִמָּךְ. וּמִן אַחֲיֶךְ עֲמֹךְ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֲמֹךְ? דְּבוּקוֹ עִמּוֹ, עַל־יְדֵי שְׁלֹמֵד מִמַּעֲשָׂיו. מִשְׁפַּחַת גֵּר • (קִירוּשֵׁין כ. ב"מ ע"א) וְהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "לְעֹקֵר", זֶה הַנִּמְכָּר לְעִבּוּדֵת אֱלִילִים עֲצָמָה לְהִיּוֹת לָהּ שִׁמֶשׁ. וְלֹא לְאֱלֹהוֹת, אֶלָּא לְחֹטֵב עֲצִים וְלִשְׂאֵב מַיִם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כָּאֵן הוֹסִיף תִּיבַת 'עֲמֹךְ', לְרִמּוֹז כִּי מִי גֵרִים לוֹ לְאֲחִיקָא שִׁיעֲמֹךְ? דְּבוּקוֹ עִמּוֹ – הִתְחַבְּרוּתוֹ עִם הַגֵּר תוֹשֵׁב, עַל־יְדֵי שְׁלֹמֵד מִמַּעֲשָׂיו [נִאֵף עַל פִּי שְׁהַגֵּר מְקִיִּים שָׂבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בְּנֵי נֹחַ, וְאִשֵּׁר לְכֹן מוֹתֵר לְהוֹשִׁיבוֹ בְּאַרְץ, וְאִף יִשְׂרָאֵל מִצְוִיָּין לְהַחֲיוֹתוֹ (כַּמְבֹּאֵר לַעֲלִיל פֶּסוּק דַּהּ, בְּכָל זֹאת אֵינוֹ רָאוּי שִׁתְּדַבֵּק בּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל דִּיבּוּק שֶׁל אֲחֻזָּה, כֵּן יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו] (בא"י):

מִשְׁפַּחַת גֵּר. זֶה הַגֵּר מֵאֲנָשִׁי מִשְׁפַּחַת הַגֵּר, כְּגוֹן אֶחָד מִבְּנֵי שְׂאִינוֹ נוֹהֵג כְּגֵר תוֹשֵׁב, אֶלָּא כִּשְׂאֵר גוֹי הַעוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'לְעֹקֵר' – זֶה הַנִּמְכָּר לְעִבּוּדָה זָרָה עֲצָמָה לְהִיּוֹת לָהּ שִׁמֶשׁ, כְּלוּמֹר, עֲבֹד יִשְׂרָאֵל הַנִּמְכָּר לְאֲדוֹן גוֹי שְׁהוּא לֹא רָק עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, אֶלָּא גַם הַטִּיל עָלָיו לְעִבּוּד וּלְשִׁרְת בְּבֵית הַבְּנוּי לְכַבֻּדָּה, וְאוֹלָם לֹא לְאֱלֹהוֹת לְעִבְדָּה מִמֶּשׁ. אֶלָּא כְּגוֹן לְחֹטֵב עֲצִים וְלִשְׂאֹב מַיִם בְּעִבְרָה, וְהַשְׁמִיעַ הַכְּתוּב כִּי אִף אִם אֲחִיקָא נִתְרַחֵק כָּל כֶּף עַד שֶׁהֵלַךְ וְנִמְכָּר לְעִבּוּדָה זָרָה עֲצָמָה, יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל בְּגִיאוּלָתוֹ כְּדִי לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, וְכַמְבֹּאֵר לְהֵלֵךְ [נִכְיָנָה הַכְּתוּב אֶת הָעֲבֹדָה זָרָה בְּלִשׁוֹן 'עֹקֵר', עַל שֶׁם הַחוּבָה לְעֹקֵר אוֹתָהּ מִן הַשׁוֹרֶשׁ (רַמְבַּ"ן) (סְפָרָא) (מִשְׁכִּיל): תוֹרָה מַח

(מז) יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב. אִף שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן 'וְתוֹשֵׁב' [בְּתוֹסֶפֶת אוֹת וַי"ו בְּרֵאשׁ הַתִּיבָה], אֵין הַכּוֹנֵה לְשִׁנֵּי סוּגֵי הַגִּרִּים, גֵּר צִדֵּק וְגֵר תוֹשֵׁב, אֶלָּא הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֶדָם אֶחָד שְׁהוּא גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, וְהָרִי זֶה כְּאִילוֹ נֶאֱמַר 'גֵּר תוֹשֵׁב' בְּלִי וַי"ו; וּבְתִרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקֶלוֹס: 'עָרַל תוֹתֵב' [גוֹי תוֹשֵׁב בְּלִתִּי מְהוּל], וְלֹא תִרְגַּם 'גִּיּוֹרָא וְתוֹתֵב'. אֶבְל הַנִּמְכָּר לְגֵר צִדֵּק הָרִי זֶה הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל גְּמוּר וְאֵינוֹ עֵנִין לְדִין הָאֱמֹר בַּפֶּרֶשָּׁה זוֹ, וְסוּפּוֹ שֶׁל הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ כֵּן, שֶׁכְּסוּג אֶחָד שֶׁל גֵּר הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁהָרִי הוּא מְסִיִּים: 'וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשֵׁב' [לִשׁוֹן 'גֵּר' הוּא עַל שֶׁם שָׂבָא מֵאַרְץ מוֹלְדָתוֹ לְגוֹר בְּאַרְץ אַחֲרָת, 'וְתוֹשֵׁב' עַל שֶׁם שְׁהוּתָר לוֹ לְהִתְנַחֵשׁ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן קְבוּעַ. וְזֹאת לְאַחַר שֶׁקִּיבֵל עָלָיו שָׂבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בְּנֵי נֹחַ, וּבְכֻלָּלָן שְׂלֹא לְעִבּוּד עֲבֹדָה זָרָה] (רא"ם, גר"א, בא"י):

וְכִי תִשָּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ. פִּירוּשׁ: וְאִם יִתְעַשֵּׂר גֵּר תוֹשֵׁב הַיּוֹשֵׁב עִמָּךְ, עַד אֲשֶׁר תִּשָּׁיג יָדוֹ לְקַנּוֹת אֶת אֲחִיקָא לְעֹבֵד. וְהוֹסִיף הַכְּתוּב תִּיבַת 'עִמָּךְ' כְּדִי לְרִמּוֹז: מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֲשִׂיר וְיִתְבַּרֵּךְ מִמּוֹנוֹ? בְּזִכּוֹת דְּבוּקוֹ עִמָּךְ [לְפִי שֶׁבִּרְכַּת הַשֹּׁפַע שֶׁנִּתְבָּרְכוּ בָּהּ הַצְדִּיקִים, כּוֹלֵלֶת גַּם אֶת כָּל הַנְּטָפְלִים אֲלֵיהֶם] (מִפְרֵשִׁים): וּמִן אַחֲיֶךְ עֲמֹךְ. פִּירוּשׁ: וְאִם יַעֲנִי אֲחִיקָא הַיּוֹשֵׁב עִמּוֹ (עַם הַגֵּר תוֹשֵׁב). גַּם

(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם. לִשׁוֹן 'נִחֲלָה' אֵין פִּירוּשׁוֹ דְּיוֹקָא דְּבֵר הַעוֹבֵר מֵאֶדָם לְאֶדָם עַל יְדֵי יְרוּשָׁה, אֶלָּא כָּל רְכוּשׁ שֶׁמְקַבְּלוֹ מִחֻזֵּק בּוֹ כְּקִנְיָן גְּמוּר לְעוֹלָם קְרוֹי נִחֲלָה [כְּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ (תְּהִלִּים ל. יב) 'הָעַם בָּחַר לְנִחֲלָה לוֹ'], וְכֵן יֵשׁ לְפָרֶשׁ גַּם 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם' הָאֱמֹר כָּאֵן. כְּלוּמֹר, הִתְחַבְּרוּ בָּהֶם בְּעִבְדִּים הֵלְלוּ לְהִיּוֹתָם קְנוּיִים לָכֶם לְנִחֲלָה כְּקִנְיָן עוֹלָם, שֶׁתּוֹכְלוּ גַם לְהוֹרִישָׁם לְצוּרָה בְּנִיכֶם אַחֲרֵיכֶם. וְלֹא יִתְכַן לְפָרֶשׁ 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם לְבָנִיכֶם' מִלִּשׁוֹן 'יְרוּשָׁה' כְּכֹרֵב הַמְקוּמוֹת, שִׁיָּהָ מִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ 'הִתְנַחֲלוּם לְבָנִיכֶם', שְׁאֵם־כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתּוֹב 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנִיכֶם'. לְכֵן יֵשׁ לְפָרֶשׁ 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם' כְּמוֹ 'וְהִתְחַזְקֶתֶם', שֶׁתְּחַזְקוּ בָּהֶם כְּקִנְיָן עוֹלָם [וְהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב 'לְבָנִיכֶם' אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אֲחֻזָּה, כֵּן פִּירוּשׁוֹ: שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁיָּהוּ קְנוּיִים לָכֶם לְגַמְרֵי תוֹכְלוּ גַם לְהוֹרִישָׁם לְבָנִיכֶם] (חִזְקוּן):

אִישׁ בְּאָחִיו. אֶת הָאֲדוֹן כְּלָפִי עֲבֹדוֹ כְּכֵן הַזִּהִיר לְמַעֲלָה (פֶּסוּק מג) 'לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ', אֶלָּא כָּאֵן כָּאֵת הַכְּתוּב לְהִבְיָא בְּאֻזְרָה זוֹ גַּם אֲדוֹן הַמִּיּוּדָד בְּמַעֲלָה, כְּגוֹן נָשִׂיא בְּעַמּוּי, וּמִלָּךְ בְּמִשְׁרֵתּוֹ, שְׂאֵף הֵם מִמּוֹהֲרִים שְׂלֹא לְרִדּוֹת בָּהֶם בַּפֶּרֶךְ

(רא"ם): תוֹרָה מַח

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק יז, עמוד 297 – מתוך 'לקראת שבת')

גם הנמכר לגר – "גאלה תהיה לו"

ונמכר לגר תושב . . גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו: או בן-דודו יגאלנו . . או-השיגה ידו ונגאל:
(כה, מזמט)

צריך להבין: א. הרי מנה כאן הכתוב קרוביו המוקיבים לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו קרוב מוקיב הוא תחלה לפדות עצמו. ויש לומר בזה בדרך הסיודות:

איש יהודי הנמכר לגוי, ועד לעבודה-זרה, מורה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שיהיה עבד לעבודה-זרה. מצב שפנה יסודו ב'שכחה' אודות אביו שבשמים [ובסגנון דתורת חסידות: חסרה לו בחינת "אבא", הינו החכמה שבנפש הרוחא אלקות תדיר, ולכך יוכל מצבו לירד כל כך]. ולכך לא נמנה כאן אביו, להורות שמצב זה נובע מכך שאין לו "אב".

ואם כן, אף שאדם הנמצא במצב שפנה, אינו יכול לפדות את עצמו כלל, הרי מבטח לו שיפדה, כמדיק בלשון הכתוב "גאלה תהיה לו" – לשון הבטחה, שלהיותו בן לעם ישראל, הרי ודאי הדבר שיפדה בסוף. ואחר שיפדוהו מלמעלה באתערותא דלעילא (קרוביו), הרי התכלית היא שלבסוף תהיה עבודתו את ה' מצד עצמו. ולכן נכתב בסוף "השיגה ידו", הינו, שעליו לדאג שלא יהיה זה כמתנה מלמעלה, אלא ירכש גאלתו בעצמו.

(מח) **אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו** מח פתר דיינדינן פרקנא תהי לה מח מאחיהי יפרקנה: **יגאלנו:**

כ"י גאלה תהיה לו • מיד, אל תניחיהו שיטמע עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למשה: "ויצא בשנת היובל", ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר (כ"ק ק"א), ואף-על-פי-כן, לא תבא עליו בעקיפין מפני חלול השם, אלא כשבא לגאל, ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינקה לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים וכא לגאל, ינקה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים".

(מט) **או-ידדו או בן-דודו יגאלנו או-משאר בשור** מט או אח אבוי או בר אח אבוי יפרקנה או מקריב בשורה מזרעיתיה יפרקנה או דמדבק ידה ויתפרק: **ממשפחתו יגאלנו או-השיגה ידו ונגאל:**

(נ) **וחשב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל** נ ויחשב עם זכנה משתא דאדינן לה עד שתא דיובלא ויהי כסף זכינאוי במנן שניא כיומי אגידא יהי עמה: **והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו:**

כ"י פיימי שכיר יהיה עמו • חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינקה לו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ידך הכתוב מדבר – שאתה שולט עליו, ובידך לכופו לשחרר את העבד ביובל (ספרא), ואף-על-פי-כן כשאתה בא לגאול את העבד בכסף לפני היובל לא תבא עליו בעקיפין – בתחבולות להוציא את העבד מרשותו שלא בצדק ויושר, לפי שהדברים הללו גם אם הם נעשים באפנים שאין בהם גול ממש, מכל מקום אסורים הם מפני חלול השם, כי לבסוף יודע

נמכר, אחד מאחיו יגאלנו] (באמ"ח לשר: תורה מט **(נ) עד שנת היובל**. הכתוב מפרש כי הבא לגאול את העבד ולפדותו מיד קונהו הגוי, אינו נותן לקונה את כל אותו הסכום ששלם בעבורו בעת המכירה, שהרי כל עצמו לא קנאו לגמרי, אלא לעבדו עד היובל, שהרי **ביובל יצא, כמו שנאמר למשה** (פסוק נד) **ויצא בשנת היובל**, ובגוי שתחת

(מח) **גאלה תהיה לו**. עליך להודיר ולגאלו מיד. אל תניחיהו שיטמע (שיתערב וישתקע) בין הגויים עד שיהיה כמוהם [ולמדו בן מתוך שהקדים הכתוב בתחילת הענין ואמר: גאלה תהיה לו, ואילו לא הייתה הפנונה לצוות להודירו בגאולתו, אלא רק להודיע הדין שרשאים לכופו את האדון ולגאלו, היה לו לומר בדרך קצרה: 'אחרי

(נא) אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:

נא אם עוד סגיות בשנא לפומהן יתיב פרקנה מכסף זכיניה:

ה"י אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים • עַד הַיּוֹבֵל • לְפִיָּהֶן • הַכֹּל כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי.

(נב) וְאִם-מָעוֹט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וַחֲשִׁב-לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:

נב ואם זעיר ישאר בשנים עד-שנת היבל וחשב לו כפי שניו ישיב את-גאולתו:

(נג) בְּשִׁכְרִי שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֶיךָ:

נג כפאגיר שנא בשנא יהי עמה לא יפלה בה בקשיו לעיניך:

ה"י לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֶיךָ • כְּלוּמַר, וְאַתָּה רוֹאֶה.

(נד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ:

נד ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו:

ה"י וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה • בְּ"אֵלָה" הוּא נִגָּאֵל, וְאִינוּ נִגָּאֵל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • הַנִּכְרִי חָיִב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו).

(נה) כִּי-לִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

נה ארי דילי בני ישראל עבדי הם אשר די אפיקית יתהון מארעא דמצרים אנא יי אלהכון:

ה"י כִּי-לִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמְּשַׁעֲבָדִין מִלְּמִטָּה, כְּאֵלוּ מְשַׁעֲבָדִין מִלְּמַעְלָה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

פְּדִיוֹנוֹ וַיּוֹצֵא לְחִירוֹת (נח"י, מפרשים) תורה נא

(נא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים. שְׁנוֹתָיו עַד הַיּוֹבֵל:

לְפִיָּהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ. הַכֹּל כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי שְׁלֹפִי חֲשַׁבּוֹן הַשָּׁנִים כֶּף יִהְיֶה תְּשֻׁלוֹם דְּמֵי גְּאֻלָּתוֹ: תורה נב

(נג) לֹא יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֶיךָ. אֲזַהֲרָה זֶה אֵינָה מוֹפְנִית כִּלְפֵי הַגּוֹי, שְׂאֵם כֵּן לֹא הִיָּה לוֹ לְנִקּוּט דְּיוֹקָא בְּשִׁהּוּא רִידָהוּ 'לְעֵינֶיךָ', אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֶף הוּא אוֹמֵר: אֵל תִּנִּיחַ לְגוֹי שִׁיְהִיָּה רִידָה בְּאֶחָיֶךָ לְעֵינֶיךָ. כְּלוּמַר, שְׂלֵא יְהֵא הוּא רִידָה וְאַתָּה רוֹאֶה וְשׁוֹתֵק, אֲלֵא תִמְחָה בִּידוֹ וְתִמְנַע זֹאת מִמֶּנּוּ (ספרא) (באמ"ח): תורה נד

(נד) וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה. הוֹסִיף הַכְּתוּב תִּיבֵת 'בְּאֵלָה', לְהַדְגִּישׁ כִּי רַק בְּאֵלָה הוּא נִגָּאֵל – בְּגֻאֲלֹת קְרוֹבִים הָאִמּוּרָה לְמַעְלָה, וְאִינוּ נִגָּאֵל בְּשֵׁשׁ כְּדֶרֶךְ הָעֶבֶד הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל, שְׂוִיָּצָא

לְחַפְשִׁי לְאַחַר שֵׁשׁ שָׁנוֹת עֲבוּדָה [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א, ה) 'כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחַפְשִׁי חֲנֹם'], אֲלֵא הַנִּמְכָּר לְגוֹי יוֹצֵא רַק בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל (קידושין טו) (הוֹכְרֹת):

הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ. מִכָּאֵן שֶׁגַּם הָאֲדוֹן הַגּוֹי חָיִיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו וְס"א: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲצֵל אֲדוֹן יִשְׂרָאֵל (ראה לעיל פסוק מא) וְכֹאשֶׁר יֵד יִשְׂרָאֵל תִּקְיָפָה בּוֹפִין אוֹתוֹ עַל כֶּף: תורה נה

(נה) כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים. שְׁטָרֵי קוֹדֶם (כמבאר לעיל פסוק מב):

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כֶּף אוֹמֵר הַקֶּב"ה: מִכִּין שְׂאֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם מְשׁוּעָבָדִים לִי, לְפִיכֶךָ כָּל הַמְּשַׁעֲבָדִין מִלְּמִטָּה וּמַעֲבִיד אוֹתָם יֵתֵר עַל הָרְאִי לָהֶם, הָרִי זֶה כְּאֵילוֹ מְשַׁעֲבָד מִלְּמַעְלָה – כְּאֵילוֹ הוּא מְשַׁעֲבָד כְּבִיכּוֹל גַּם אוֹתִי, שְׁלֹקֵחַ מִמֶּנִּי אֶת עֲבָדִי (ספרא) (ק"א): תורה א

הַדָּבָר לְגוֹי, וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמִים מִתְחַלֵּל (בבא קמא ק"ג), אֲלֵא בְּשִׁבְא לִיגָאֵל יִדְקֶדֶק בְּחֲשַׁבּוֹן עִם הָאֲדוֹן הַגּוֹי לְפִי הַמְּגִיעַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִשְׁנוֹת עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָעֶבֶד, וְעַל פִּי חֲשַׁבּוֹן זֶה יִנְכַּף לוֹ הַגּוֹי מִן דְּמִינוּ, כְּגוֹן: אִם הָיוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה מְשֻׁמְכָר עַד הַיּוֹבֵל, וּקְנָאוּ בְּעֲשָׂרִים מְנָה, נִמְצָא שֶׁקְנָה הַגּוֹי עֲבוּדָת שָׁנָה בְּמְנָה, וְאִם שָׁהָ עֶבֶד זֶה אֲצֵלוֹ חֲמִשׁ שָׁנִים וּבָא לִיגָאֵל, יִנְכַּף לוֹ חֲמִשָּׁה מְנָים, וַיִּתֵּן לוֹ הָעֶבֶד ט"ו מְנָים. כְּלוּמַר, הָעֶבֶד נוֹתֵן לְאֲדוֹן עַל יְדֵי הַגּוֹאֵל בְּעֶבֶר פְּדִיוֹנוֹ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי מְנָים הַנוֹתְרִים, שֶׁכֶּף הוּא שְׁוִיוֹ הַנִּכּוֹן עֲכָשִׁיו. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים, כִּימֵי שְׁכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ' – חֲשַׁבּוֹן הַמְּגִיעַ לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יַחֲשִׁב, כְּאֵילוֹ נִשְׁכָּר עִמּוֹ כָּל שָׁנָה בְּמְנָה, וַיִּנְכַּף לוֹ אֶת מִסְפַּר שָׁנוֹת עֲבוּדָתוֹ שֶׁכֶּכָּר עֶבֶד בָּהֶן, וְאֶת הַשָּׂאָר יִתֵּן לְאֲדוֹן בְּכֶסֶף

כו (א) **לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיֻמוּ לָכֶם וְאִבֵּן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

א לא תעבדוּ לכוּן טעונו וצֵלם וקמא לא תקימוּ לכוּן ואבן סגדא לא תתנו בארעכון למסגד עלה ארי אנא יי אלֵהכון:

רש"י **לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים** • פנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר: הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני כמותו. הואיל ורבי עובד עבודת אלילים, אף אני כמותו. הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו; לכוּן נאמר מקראות הללו, ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר: בתחלה הזהיר על השביעית; ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכר מטלטליו, לכוּן סמך לה: "וכי־תמכרו ממכר, (מה פתיב בה? או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד); לא חזר בו, סוף מוכר אחזתו; לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו; לא חזר בו, סוף לווה ברבית - כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות; לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו; לא חזר בו, לא דיו לישראל, אלא אפלו לנכרי. ואבן משפית • לשון פסוי, כמו (שמות לג כב): "ושפתי כפי", שמכסין הקרקע ברצפת אבנים. להשתחוות עליה • אפלו לשמים, לפי שהשתחוואה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן, חוץ מן המקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם 177 עמ' 435)

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים (כו, א) **הואיל ורבי עובד עבודת אלילים, אף אני כמותו** (רש"י) העבד סבור שמתר לו לחקות את רבו במעשה, ללא אמונה, שבאופן כזה אין כאן עבודה זרה (אלא שבית־דין מענישים על כך משום ש"האדם יראה לעינים"). מלמדנו הכתוב, שאין לרבו שליטה עליו אפלו בתחום המעשה. וכמבאר בתניא, שיהודי מוסר נפשו "שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד, כגון להשתחוות לעבודה זרה, אף שאינו מאמין בה כלל בלבד".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי־שיחות חלק I, עמוד 177 - מותן 'לקראת שבת')

שלא יאמר אף אני כמותו

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיֻמוּ לָכֶם . . אֶת־שִׁבְתֵּי תַשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

לא תעשו לכם אלילים - פנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת אלילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכוּן נאמר מקראות הללו. (כו א.ב. ובפירוש רש"י) וצריך להבין: מה ההנהגה־אמינא לומר שיהיה מתר בדברים אלו, שלכן הכתוב הצרף לשוללם? ויש לומר שבשלשת ענינים אלו, יש הנהגה־אמינא מיוחדת שהעבד יהיה מתר בכך:

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

ישמתיך בנקרת הצור ושבתי כפי עליך עד עברי' [דברי הקב"ה למשה בשעה שביקש ממנו 'הראני נא את כבודך'; אנכי אשים אותך בתוך נקיק הסלע, ובסיתי בכך ידי עליך להגן בערך שלא תנזק עד אשר אעבור]. ואף כאן: 'אבן משכית' - שמכסין הקרקע ברצפת אבנים: להשתחוות עליה. הכתוב מדבר אפילו כשהיא עשויה להשתחוות עליה לשמים, לפי שסתם השתחוואה האמורה בתורה בפשוט ידים ורגלים היא, ובבית המקדש היו משתחוים בן על רצפת אבנים, ואסרה תורה לעשות בן על גבי אבן חוץ מן המקדש [כדי שלא יעשה אדם דוגמת מקדש, כמו שנאסר לעשות בתבנית ההיכל והאולם' (מלבי"ם, כסף משנה לדעת רש"י)] (מגילה כב); תורה ב

מטלטליו, לכוּן סמך לה הכתוב לאחר מצות שביעית (ולעיל כה, יד) **וכי תמכרו ממכר'** וגו' **ומה פתיב ביה** - מה כתוב בהמשך הכתוב - **'או קנה מיד עמיתך'**, הרי שמלכד מכירת קרקע רמזו כאן גם מכירת מטלטליו, שהוא דבר הנקנה ונמסר מיד ליד; אם עדיין לא חזר בו ממעשיו, סוף הדבר שהוא אף מוכר אחזתו; לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו; לא חזר בו, סוף שהוא מתרושש עוד, עד שהוא לווה ברבית - כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות; [שכן בכל שהאדם ממשיך בחטאיו, הולכים הענינים ומקמרים יותר (רא"א)], לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו; לא חזר בו, לא דיו שנמכר לישראל אלא נמכר אפילו לגוי (קדושין ב); ואבן משפית. 'משכית' הוא לשון פסוי, כמו שמצינו דוגמתו (שמות לג, כב)

כו (א) **לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים** וגו'... את שבתתי תשמרו. כל זה נאמר פנגד זה הנמכר לגוי, שלא יאמר 'הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני כמותו'; 'הואיל ורבי עובד עבודה זרה, אף אני כמותו'; 'הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו' - לכוּן נאמר מקראות הללו להזהיר במיוחד את העבד שלא ילמד ממעשי אדוניו הגוי. ומוסיף רש"י: ואף הפרשיות הללו האמורות למעלה מתחילת הענין עד כאן נאמר על הסדר והן קשורות זו לזו, בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד לעבור על דיני השביעית, כגון שנשא ונתן בפירותיה להרויח בהן ממון [והתורה אמרה (ולעיל כה, א) 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' - 'לאכלה ולא לסחורה'] - סופו שנעשה עני עד שיצטרף למכור

גלוי עריות: מפיון ש"להוליד ולדות" זה חלק מעבודת העבד לאדונו, ואם יש לרבו שפחה כנענית מוסר אותה לו להוליד מפונה עבדים (ראה שקלאיטריא בזה ב'מנחת חינוך' סוף מצוה מב), הנה מקום לחשוב ששפקעו מפנונו אסורי עריות, והוא מחיב בעריות כבן נח בלבד, ועל-זה התורה מזהירתו.

שבת: מפיון שעל-פי תורה הוא משעבד לרבו, הנה מקום לחשוב שמפיון שאצל רבו אין שבת, ו"עפוי"ם ששבת חיב מיתה", וממילא חל עליו חיוב התורה לשבתו אף ביום השבת, ועל-זה התורה מזהירתו.

עבודה-זרה: יש לומר שאין הפונה פאן לעבודה-זרה כפשיטא, שפזה גם העפוי"ם מחיב, אלא הפונה ל"שתוף" שבגני נח מתרים בזה, והבאור בזה: מפיון שהקב"ה נתן מקום שאמות העולם יחשבו שלכוכבים ומזלות יש דעה בהשפעה אלקית, אם כן הנה מקום לומר דמאחר שהעבד סמוך על שלחן רבו, ומקבל השפעותיו ממנו, אם כן אף אני כמותו, שגם השפעתו באה עלידי רבו, באפן שרבו מקבל זאת (לפי טעותו), ולכן שללה זאת התורה.

(ב) את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: בית יומי שבאי דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי: פ פ פ

נשיא אני ה' • נאמן לשלם שכר:

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

הפטרה לפרשת בהר נרפסה בעמ' קצו

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(ב) אני ה'. הנאמן לשלם שכר למקיימי מצוותי:

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתקבל זה עתה, וממהר הנני לענות עליו כיון שכותב שבדעתו לעזוב בקרוב מדינתו עתה.

ולא נראית לי סברא זו כלל, כיון שחוננו השי"ת בכשרונות מיוחדים בשדה החינוך הכשר, נמצא הוא במדינה שהמחסור בכחות בשטח זה מבהיל הוא, וכנראה גם במוחש התוצאות האימות ממחסור זה במצב היהדות במדינה האמורה, שלכן ע"פ ציווי רז"ל הידוע עניי עירך קודמין, לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בעניי חינוך.

כיון שאינו כותב הטעם לשינוי העכשוי והתכנית שלו, שהוא היפך ממה שהי' בדעתו לפני איזה זמן, אינני עומד על פרטי המצב ב... אבל באמת אין זה נוגע כלל בהנוגע לפועל, כיון ששתי הנקודות האמורות אמיתיות הן בהחלט, כשרונותיו וכן כשרון זוגתו תחי' בשדה החינוך הכשר והמצב האיום המשוער למחנכים מסורתיים וטובים אשר במדינה.

אפשר שגם תנאי אופני המשכורת גרמו להסברא החדשה שלו, אף שחשש רחוק הוא בעיני, בכל זה לדעתי בטוח השי"ת אשר במדתו שהיא מדה כנגד מדה, הנה כל אלו שיעסקו בקירוב בניי במדינה האמורה ע"י חינוכם בכשרות, לברכם בהמצטרך להם מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' אייר מפרק כג עד סוף פרק כח	יום רביעי - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' אייר מפרק כט עד סוף פרק לד	יום חמישי - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' אייר מפרק לה עד סוף פרק לח	יום שישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' אייר פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, פרק מז ויש דרך... עד עמ' סה, חבירו אליו.

- 1 פרק מז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים
2 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב – במדת הרחמים, מדתו של
3 יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך
4 רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה

5 ולהוציא את מקור הנשמה

6 מגלות, שהוגלה לשם, עקב

7 מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו

8 הלא-טובים.

9 בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים

10 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,

11 שקיימת דרך נוספת השווה

12 לכל נפש (וקרובה מאד מאד)

13 – לעורר את אהבתו

14 המסותרת של יהודי, שתהיה

15 בהתגלות בלבו תוך אהבת

16 להב' שלהבת להקב"ה.

17 ואהבה זו תביא אותו לקיום

18 תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים,

19 המפריעים לעניני עבודת ה'. וזאת, על ידי התבוננותו – שכשם שבטבע

20 האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה – הרי זה מזמין, ממילא,

21 אהבה חוזרת מהזולת אליו; ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא

22 אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר,

23 הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם הגדול – על דרך

24 זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי

25 מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר

26 בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה

27 והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים – הרי

28 שבודאי על אהבתו זו של הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה

29 להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל

30 אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) – כך

31 על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו

32 ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו,

33 הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן

34 לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה – בעבודה מצד מדת התפארת – בין

35 אופני עבודה שמצד אהבה? – כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (דפרק

36 מ"ו) הוא אופן דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד

37 כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן

38 שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא

ליקוטי אמרים

פרק מז ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש

וקרוב הדבר מאד מאד לעורר

ולתאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות

מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו

למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד

מעומקא דלבא באמת לאמיתו ובפרט בשעת ק"ש

וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו

מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם

פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן

נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב

39 "כל משנת ע"ע – שאף

40 שמדרי' האדם נמוכה

41 יותר – בכ"ז גם הוא יכול

42 לעורר אהו"ר וכו'. כאן

43 מבאר להיפך: שא"צ

44 להתבוננות מיוחדת

45 (שה"ז טבע), שווה לכל –

46 מצד כללות ההתבוננות,

47 וקרוב (אפי' באם היו

48 שווים במעלה) מאד (כיון

49 שא"א בנידון דידן שווים)

50 ומאד נוסף על המאד –

51 כדלקמן. רק באהבה זו –

52 כל שמדרי' והבנת האדם נמוכה יותר, קרוב יותר לעורר את

53 האהבה – כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרגות: (1) שווים

54 במעלה, (מלך 2) גדול 3) רב, ובקצה השני 2) הדיוט 3) ונבזה

55 4) ושפל וכו' וכו'."

56 ויש דרך ישר לפני איש, שוה לכל נפש, וקרוב – ואפשרי,

57 הדבר מאד מאד, לעורר ולתאיר אור האהבה התקועה

58 ומסותרת בלבו, – אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא

59 היא מסותרת – וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, להיות

60 מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו, –

61 עד שהיא תפעל עליו למסור נפשו לה' וגופו ומאדו – ודבר

62 זה ייעשה בכל לב ובכל נפש ומאד, – במסירות בלתי

63 מוגבלת של עצם הנפש, מעמקא דלבא – מעומק הלב, באמת

64 לאמתו, ובפרט – מסוגל האדם לעורר אהבה זו, בשעת

65 קריאת שמע וברכותיה, כמו שיתבאר. – לקמן, השייכות

66 המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו.

67 והוא, – הדרך לגלות אהבה זו, היא: כאשר ישים אל לבו

68 – כאשר יתעמק אדם בריצנות, מה שאמר הכתוב: "במים

69 הפנים לפנים, כן לב האדם אל האדם"; פרוש, כמו

70 שפדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה

71 לו שם במים אותה צורה עצמה – כשאדם מסתכל במים,

72 משתקפת במים אותה צורת-פנים של האדם המסתכל; ולא רק

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושם? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות – "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת "פירוש" (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. – כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' – ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי – מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל יאפי' כלל לנדרו"ד. ומפרש – אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" – הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים – וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק – ורק שימת לב לזה, משא"כ כשהושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי'

- 1 הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם תווי
2 הפנים המבטאים רגשות
3 ותנועות הנפש הפנימיות,
4 כמו שמחה, עצב וכדומה, 1
5 כָּכָה מִיָּשׁ לֵב הָאָדָם 2
6 הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ 3
7 אַחֵר, חֲרִי הָאֲהָבָה זֶה
8 מְעוֹרֶרֶת אֲהָבָה בְּלֵב חֲבֵרוֹ אֵלָיו גַּם בֵּן לְהִיּוֹת אוֹהֲבִים
9 נֶאֱמָנִים זֶה לָזֶה, - עצם קיום רגש האהבה בלבו של אחד
- 10 לשני, מעורר אהבה חוזרת בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה
11 אהבה לאוהב הראשון;
12 כְּפָרֵט כְּשֶׁרוֹאֶה אֲהָבָה
13 חֲבֵרוֹ אֵלָיו. - כשאהבתו
14 לשני אינה נשאת ברגשי
15 הלב בלבד, אלא הוא
16 מראה את אהבתו
17 שתיראה גם לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני
18 אליו.

ליקוטי אמרים

יום שני ה' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה זהו טבע... עד עמ' סה, לאהבת המלך:

- 19 וְהֵנָּה, זֶהוּ טִבֵּעַ הַנְּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אֵף אִם שְׁנִיָּהם
20 שְׁוִים בְּמַעֲלָה. - לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט,
21 אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד - גם אז טבעי
22 הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. וְעַל
23 אַחַת בְּכֵה וְכֵהָ, אִם
24 מֶלֶךְ. - איזה מלך? גָּדוֹל
25 וְרֵב. - מלך על מדינות
26 רבות מֵרָאֵה אֲהָבָתוֹ -
27 ואיזו אהבה? - הַגָּדוֹלָה
28 וְהַעֲצוּמָה. - ולמי הוא
29 מראה אהבה גדולה
30 ועצומה זו? - לְאִישׁ
31 חֲרִיט וְנִבְזָה וְשָׁפֵל
32 אֲנָשִׁים וּמְנוּל הַמֶּלֶךְ
33 כְּאִשְׁפָּה, - כיצר, ובאלו
34 דרכים מראה המלך את
35 אהבתו הגדולה? - וְיִוָּד
36 אֵלָיו - אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו', מִמָּקוֹם כְּבוֹדוֹ עַם
- 37 כָּל שְׁרֵי יַחֲדוֹ, וּמְקִימוֹ וּמְרִימוֹ מֵאֲשַׁפְּתוֹ, וּמְכַנְּסוֹ לְהִיכָלוֹ
38 הִיכַל הַמֶּלֶךְ, - ובהיכל המלך עצמו, הוא מכניס אותו חָדָר
39 לְפָנִים מְחֻדָּר, - בחדרו הפרטי והאישי, מְקוֹם שָׂאִין כָּל עֶבֶד
40 וְיֵשֶׁר נִכְנָס לְשָׁם, וּמִתְיַחַד עִמּוֹ שֶׁם בִּיחוד וְקִרְבֵּן אִמְתִּי
41 וְחִבּוּק וְנִשְׁוֹק - המלך
42 מחבק אותו ומנשקו, וְהוּא
43 מחבק את המלך ומנשקו, וְאֲתִדְבָּקוֹת
44 רִוּחָא
45 בְּרִוּחָא - והם מתדבקים
46 ומתאחדים רוח ברוח,
47 כָּכָל לֵב וְנִפְשׁ -
48 וכשמלך גדול כזה מראה
49 אהבה גדולה כזו וקירוב
50 גדול כזה לאדם נחות
51 כזה, הרי - עַל־אֲחַת
52 כְּמַחֲזִיכָה וְכִמְחֻדָּר
53 מִמִּילָא הָאֲהָבָה כְּפֻלָּה
54 וּמְכַפֶּלֶת בְּלֵב הַחֲרִיט וְשָׁפֵל אֲנָשִׁים הֵנָּה אֵל נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ,

וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים גוי' כן לב גוי' - עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו - ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"ב" 3. בהתאם לכך - לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו - "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הרבר מאד מאד" (כפי שרבונו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו - מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול רוב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון - שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שככל שמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר - קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו - לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" - כשמעורר האהבה הוא מלך - בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול - עוד יותר, ורב - עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל - הוא "הדיוט", יתר על כן - "נבזה", ויתירה מזו - "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו - עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם - אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר - בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר שאפילו אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות, בכל זאת יש בכוחו לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שככל שמדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר - בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה - כאמור - הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר - יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה.

14 ביותר, בנמשל, של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, המלך הגדול
15 של כל העולם, שהראה אהבה גדולה כזו לעם ישראל, בשעה
16 שהיו במצב הנחות ביותר, בהיותם במצרים, והוציאם משם
17 והעלה אותם למדריגות הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל
18 ידי תורה ומצוות
19 מתאחדים בני ישראל
20 במדה הנעלה ביותר של
21 התאחדות. ולא רק אז
22 אלא בכל זמן ובכל שעה,
23 קיים מצב זה בין הקב"ה
24 לבין בני ישראל – ולפיכך
25 ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים הפנים לפנים" –
26 מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

1 בְּהַתְקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמָּשׁ מַלְבּ וְנֶפֶשׁ מִעֲמֻקָּא דְלָבָא –
2 מעומק הלב, לֵאִין קִין, וְאָף אִם לָבוּ – של אותו אדם פשוט,
3 אליו מראה המלך אהבה כזו, הוא כָּלֵב הָאֶבֶן – ולא בקלות
4 כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת – בכל זאת: הַמֶּם יָמִם
5 – לבו, וְהִיה לְמִים,
6 וְתִשְׁתַּפֵּךְ נִפְשׁוֹ כְּמִים
7 כְּכֹלֹת הַנֶּפֶשׁ מִמָּשׁ
8 לְאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ: –
9 האהבה שתתעורר בלבו
10 למלך, תהיה באופן,
11 שנפשו תשתפך בכלות
12 הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים
13 האמורים במשל, של מלך בשר ודם, ישנם, ובמדה נעלה

ליקוטי אמרים

בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא
לאין קין. ואף אם לבו כלב האבן המם ימם והיה למים
ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת
המלך:

יום שלישי ו' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, כנ"ל באריכות:

56 "אֵלֶּה אֲלֵפִין יִשְׁמְשׁוּנִיה, וְרַבּוֹ רַבְּבִין קְדָמוּהִי כו", – אלף
57 אלפים משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו, הרי, מוכח
58 מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא שהמספר הוא גדול
59 ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב שאין להם מספר כלל:
60 וּמִשְׁנֵי – והגמרא מתרצת:
61 "אֵלֶּה אֲלֵפִין וְכו'" –
62 מִסְפָּר לְגִדּוֹ אֶחָד, – מה
63 שכתוב בפסוק השני "אלף
64 אלפין וכו'" המדובר
65 במספר הפרטים שבמחנה
66 מלאכים אחד, אֶכָּל
67 לְגִדּוּדֵי – אֵין מִסְפָּר, –
68 בפסוק הראשון מדובר על
69 "גדודי" – מחנות, ולהם
70 אין מספר כלל. וְכָלֵם
71 קָמִיה בְּלֹא מִמָּשׁ חֲשִׁיבִי,
72 – וכל אלה האמורים,
73 נחשבים לכלום לגבי
74 הקב"ה, וְכָמִילִים
75 כְּמִצִּיאוֹת מִמָּשׁ, כְּכִמְיֹל

27 ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה, כָּכֵל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – שפורטו במשל
28 המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, וְכָכֵל הַחַיּוֹן הָזֶה, – באופן
29 האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, וְגִדּוֹל יִתְרִי מֵאֵד כְּכִפְלִי
30 כְּכָלֵם לֵאִין קִין, – מכפי שהדברים מופיעים במשל המלך, עֲשֵׂה
31 לָנוּ אֶלְהִינוּ. – הקב"ה
32 הראה לבני ישראל, אהבה
33 גדולה בהרבה, בלי גבול,
34 מאשר אופן האהבה
35 שבמשל. כִּי לְגִדּוֹתָ אֵין
36 חֶקֶר, – גדולתו של הקב"ה
37 היא למעלה מחקר והבנת
38 השכל, כך – שהדברים הם
39 כמו שהם במשל מלך גדול
40 ורב, אלא שבנמשל,
41 גדלותו של המלך, הקב"ה,
42 היא למעלה באין-ערוך
43 מאשר גדלותו של המלך
44 בשר ודם הגדול;
45 ובהשוואה למשל,
46 שמדובר במלך שהוא לא

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה
וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קין עשה לנו
אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב
כל עלמין וגודע מו"חק והארי ז"ל ריבוי ההיכלות
והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא
רבבות מלאכים לאין קין ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב
היש מספר לגדודיו וכתיב אלף אלפין ישמשוניה וריבו
רבבן קדמוהי כו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד
אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש
חשיבי ובטלים כמציאות ממש כביטול דבור א' ממש
לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה
דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל
באריכות:

76 דְּבוּר אֶחָד מִמָּשׁ לְגַבִּי מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת וְעֲצֻמּוּתָה, –
77 הנפש כוללת את כוח הדיבור, בְּעוֹד שֶׁחֵהָ דְּבוּרָה – של הנפש,
78 עֲדֵין כְּמַחְשַׁבְתָּהּ אוּ בְּרָצוֹן וְחִמְדַּת הַלֵּב, כְּנוֹכַח לְעִיל
79 בְּאִרְיֻכּוֹת: – כפי שנתבאר באריכות בפרקים כ' וכו', עד כמה
80 אין לדיבור אחד ויחיד ערך כלל לגבי הנפש המדברת, גם לאחר
81 שהאדם כבר ביטא את המלה (שאז היא נראית כמציאות
82 לעצמה), וכל שכן כשהדיבור נמצא עדיין בתוך הנפש המדברת,
83 ויותר מכך, – כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה, ויותר מכך –
84 כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה נובע הדיבור,

47 רק "גדול" אלא גם "ורב", שהוא מולך בהרבה מדינות – גם
48 בנמשל כך, אלא שם זה במדה גדולה ורבה יותר באין ערוך, שכן
49 – וְאִיהו מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, – הקב"ה ממלא
50 ומקיף את כל העולמות; וְגִדּוֹעַ מוֹחֵר הַקְּדוּשׁ וְהָאֵרִי וְלֵל, –
51 אודות, רְבּוֹי הַהִיכָלוֹת – "היכלות" הם מדריגות כלליות בכל
52 עולם מהעולמות העליונים, וְהַעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וְכָכֵל
53 עוֹלָם וְהִיכָל רְבּוֹא רַבְּבוֹת מְלָאכִים לֵאִין קִין וְתִכְלִית, וְכִמּו
54 שְׁכִתּוֹב בְּגִמְרָא: כְּתִיב – כתוב: "הִישׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדֵי", –
55 היש מספר לגדודי המלאכים שלו? וְכְתִיב – ופסוק אחר אומר:

- 1 שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפני זה במחשבה, ומה
2 שהוא רוצה וחומד לפני כן בלבו לדבר) ושם – דיבור יחיד
3 ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם

יום רביעי ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

47 גם ביחס לתורה: וְאַתְּ דִּבְרָקוּת רִוְחָא בְּרוּחָא, - דביקות
48 והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, הִיא
49 הַשְׁגָּת הַתּוֹרָה וַיְדִיעַת רְצוֹנוֹ וְחֻבְּקָתוֹ, - בשעה שלומדים
50 תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך
51 את רצונו וחכמתו של

52 הקב"ה – פסק ההלכה של

53 תורה, שדבר זה כשר או

54 פסול, זהו הרצון, ש

55 שהקב"ה רוצה שכן יהיה

56 הדבר; וה"שכל" שבאותה

57 הלכה, הוא חכמתו של

58 הקב"ה, דְּבָלָא חַד מְמִשׁ,

59 - רצונו וחכמתו של

60 הקב"ה הם דבר אחד עם

61 הקב"ה עצמו – ועל ידי

62 תורה, מתאחדים בני

63 ישראל, רוח ברוח, עם

64 הקב"ה כביכול עצמו. וְגַם

65 בְּבִחִינַת חֲבִיב, -

66 ה"יחוד" שיהודי מתייחד

67 ומתאחד עם הקב"ה, על

68 ידי תורה ומצוות, הוא גם

69 בבחינת "חיבוק", כמו למשל אדם מחבק את חברו בגופו

70 ובזרועותיו – הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרַמ"ח – 248

71 אֲכָרִים, - שישנם באדם – שאו, בשעה שיהודי מקיים מצוות

72 מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין של "חיבוק",

73 שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו;

74 דְּרַמ"ח פְּקוּדֵי הֵן רַמ"ח אֲבָרֵי דְּמִלְכָּא – 248 מצוות העשה

75 הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, בְּנִזְכָּר לְעִיל, - בפרק

76 כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו; העין – כלי

77 לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל

78 מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון,

79 שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. וְדֶרֶךְ כָּלֵל נְחָלְקִין – 248

80 מצוות העשה, לְשֵׁלֶשׁ בְּחִינּוֹת: יְמִין וּשְׂמָאל וְאַמְצַע, שְׁהֵן

81 חֶסֶד דִּין רַחֲמִים, - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש

82 מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא

83 חסד, "שמאל" – גבורה ודין, ו"אמצע" – רחמים, הקו האמצעי,

84 והם: הָרִין דְּרוּעִין וְגוֹפָא וְכו'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד –

85 זרוע ימנית, גבורה – זרוע שמאלית, ורחמים – גוף, הרי, כשם

86 שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי

7 וְכָלֵם – כל המלאכים, שוֹאֲלִים: "אִיהַ מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", - של

8 הקב"ה, וְעוֹנִים: "מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" – "כל הארץ"

9 הכוונה לעולם הזה, התחתון – הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, - הקב"ה מלא

10 את כל הארץ ב"כבודו" – על ידי הימצאותם של בני ישראל

11 שם. כִּי הֵנִיחַ הַקָּדוֹשׁ

12 בְּרוּךְ-הוּא אֶת –

13 העולמות העליונים וְאֵת

14 - העולמות התחתונים,

15 כלומר: אין העולמות

16 העליונים ותחתונים

17 מהווים תכלית הכוונה של

18 הקב"ה בבריאת העולם,

19 וְלֹא בָחַר כָּלֵם כִּי אֵם

20 בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם

21 מִמִּצְרַיִם, עֲרֹת הָאָרֶץ,

22 מְקוֹם הַחֲמָא וְהַטְמָא,

23 - שם נמצאו בני ישראל;

24 וזאת בהשוואה למח

25 שנאמר במשל, שהמלך

26 מעלה ומוציא את

27 ה"הדיט ושפל אנשים" –

28 מאשפה – והקב"ה הוציא

29 אותם ממצרים לֹא עַל יְדֵי מִלְחָמָה וְלֹא עַל יְדֵי כו', - לא על

30 ידי מלחמה, שהוא נברא שבעולמות בריאה יצירה-עשיה, ולא

31 על ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", אֵלָּא הַקָּדוֹשׁ

32 בְּרוּךְ-הוּא כְּבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשֵׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאָרַד

33 לְהַצִּילוֹ וְגו'", - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים

34 להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיט"

35 מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד

36 גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' – כך הדבר גם בנמשל

37 – כִּדִּי לְקַרְבָּם אֵלָיו בְּקִרְוֹב וְיַחְדּוּד אִמְתִּי, בְּהַתְקַשְּׁרוֹת הַנִּפְשׁ

38 מְמִשׁ – שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי

39 הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יחבית"

40 (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את

41 הנפש שלו, בתורה שבביל ישראל, בְּבִחִינַת נִשְׁקִין פַּה לְפִתָּה,

42 - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, לְדַבֵּר

43 דְּבַר ה' זו הִלְכָּה, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה,

44 מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה;

45 וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי

46 יותר, שד"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני – כך הדבר

14 אַחַד" - הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים
15 "לבשר אחד". כִּכְּה מִמֶּשׁ - כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין,
16 וְיִתֵּר עַל כֵּן לֹאִין קֵץ, הוא יחוד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת
17 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית וְלִבְנֵיהֶן הַנּוֹכְרִים לְעִיל, -
18 שהם כולם מתאחדים
19 בְּאוֹר אֵיין־סוֹף בְּרוּךְ
20 הוּא. - יחוד זה הוא "יתר"
21 לאין קץ" מהיחוד של איש
22 ואשה. רבנו הזקן מציין
23 את היחוד של איש ואשה,
24 מפני שבגשמינות זהו אופן
25 היחוד החזק ביותר, וזה
26 מתואר בלשון קידושין.

ליקוטי אמרים

המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש
ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן
לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות
ונפש החיונית ולבושיה הנ"ל באור א"ס ב"ה.

1 זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תריץ דרועין" - שתי
2 הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את
3 היהודי המקיים את המצוות. וְהוּא שְׂאוּמְרִים: - בברכה
4 שמברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", - הקב"ה
5 מקדש אותנו במצוותיו.
6 "קדשנו" מלשון קידושין,
7 כמו שאומרים בשעה
8 שמקדשים אשה - "הרי
9 את מקודשת", שכן, גם
10 במצוות הדבר הוא:
11 בְּאֵדָם הַמְּקַדֵּשׁ אִשָּׁה
12 לְהָיוֹת מִיַּחֲדָת עִמּוֹ
13 בְּיַחְדּוֹ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׁר

יום חמישי ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

56 ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע
57 בעולמות, בהיותו למעלה מהם - למדריגה זו של קדושה,
58 מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. כִּי עַל יְדֵי יַחְדּוֹ הַנֶּפֶשׁ
59 וְהַתְּבַלְלוּתָהּ בְּאוֹר אֵיין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הָרִי הִיא בְּמַעֲלָת
60 וּמְדִרְגַּת קִדְּשָׁת אֵיין־סוֹף
61 בְּרוּךְ־הוּא מִמֶּשׁ, מֵאַחַר
62 שְׁמִת־יַחֲדָת - הנפש,
63 וּמִתְבַּלְלָת בּוֹ יִתְבַּרְךָ,
64 וְהָיוּ לְאַחֲרִים מִמֶּשׁ.
65 וְהוּא שֶׁכָּתוּב¹⁰: "וְהָיִיתָם
66 לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ
67 אֲנִי ה', וְאֲבָדֵל אֶתְכֶם
68 מִן הָעַמִּים לְהָיוֹת לִי",
69 - הפסוק נותן טעם
70 לקדושתם של בני
71 ישראל, ומקשר אותה
72 לקדושתו של הקב"ה -
73 "קדוש העליון", אליה
74 מתעלים בני ישראל על
75 ידי תורה ומצוות, ובה
76 הם מתקדשים. הפסוק
77 מוסיף ומשתמש בלשון

ליקוטי אמרים

ולכן
המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד
חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק.
וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש
העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו
וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל
מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול
להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור
א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה
ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחרים
ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל
אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל
מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו'
פ' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי
אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו

27 וְלִבְנֵי הַמִּשְׁכָּל שְׁלֹמֹה עֲלִי־הַשְּׁלוֹם בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים", יַחְדּוֹ
28 זֶה - של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, לְיַחְדּוֹ חֲתָן
29 וְכִלָּה, - שהוא: בְּדִבְיָקָה - דביקות שהיא חיצונית, חֲשִׁיקָה
30 ועם "חשק" שהוא יותר פנימי, וְחַפִּיצָה - ב"חפץ" שהוא פנימי
31 עוד יותר, בְּחִבּוּק וְנִשּׁוּק.
32 - כל הדברים האמורים,
33 ישנם ביחודו של יהודי
34 עם הקב"ה כשהוא מקיים
35 תורה ומצוות. למדנו
36 לעיל: שהמלה "קדשנו"
37 הוא מלשון "קידושין",
38 כמו שהדבר למטה,
39 שה"יחוד" נעשה על ידי
40 "קידושין". להלן יסביר
41 רבנו הזקן, שבמלה
42 "קדשנו" כאן, מתכוונים
43 גם למדריגה בקדושה,
44 בה מתקדש יהודי
45 ומתעלה על ידי תורה
46 ומצוות - מדרגת "קדש"
47 שלמעלה מהעולמות
48 ומובדלת מעולמות: וְהוּא
49 שְׂאוּמְרִים: - כשמברכים על מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
50 בְּמִצְוֹתָיו", - שהמלה קדשנו משמעה, שְׁהֶעֱלָנוּ לְמַעֲלָת
51 קִדְּשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, שְׁהָיָא קִדְּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ
52 הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ, וְקִדְּשָׁה - המלה "קדושה", היא
53 לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה, מֵהַ שְׁתַּקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא מְבָדֵל -
54 ולמעלה, מֵהָעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", -
55 מקיף כל העולמות, מֵהַ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן, - אין

9. בראשית ב, כד. 10. ויקרא כ, ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (לי) קדושה קדש העליון) ואבדיל - לי הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פ' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכרמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם - ביחד עם ישראל]".

את המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, רק שאין נפשו
מרגשת, - בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים
מצוה, וכל כך למה? - מפני מסך החומר הגופני - בו
לבושה נפשו, שלא נודבק, ומחשיך עיני הנפש מראות

"מראות אלהים", כמו

האבות וכיוצא בהן

שראו עולם - העולם

הבא, פתייהם. - שגם

בהיותם בעולם הזה, ראו

האבות התגלויות

אלקיות, שהנשמה רואה

בעולם הבא - חזאת, מפני

שגופם היה מזוהך ולא

הסתיר על אלקות; כך

באמת היה יכול כל יהודי

לראות בשעת קיומו מצוה, לולא החומר הגופני שלו, המסתיר

ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת

בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה
לרובב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של
הרובב, ובטלים ונבללים פאורו, - של הקב"ה. וכן הוא
בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות. -

שבשעת מעשה הוא בטל

ונכלל באורו יתברך;

באבות זה היה תמיד,

ואילו בשאר בני ישראל,

הם עומדים במצב כזה

רק בשעה שהם עוסקים

בתורה ובמצוות. ולכן

חיבו רז"ל¹³ לקום

ולעמוד מפני כל עוסק

במצוה, אף אם -

מקיים המצוה, הוא בור

ועם הארץ, - בכל זאת, בשעה שהוא מקיים מצוה, כמו

למשל בשעה שהוא מביא ביכורים, צריכים לקום מפניו, והיינו

מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו. - שהוא מקיים

ליקוטי אמרים

בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונבללים באורו. וככה
הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות
ולכן חיבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה
אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן
ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת
מפני מסך החומר הגופני שלא נודבק ומחשיך עיני
הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן
שראו עולםם בחייהם.

יום שישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' טו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות]:

מקיימים מצוה, הם, אכן, מרגישים את ה"יחוד", איך הנפש
מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר זה משפיע בנפש,
בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן - אהבה גדולה ביותר
להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם מרגישים

ב"יחוד" בשעת קיום

המצוה - אין הדבר מעורר

בהם יראה ואהבה,

וכידוע, שדעת

הוא לשון הרגשה

בנפש, והוא - בחינת

ה"דעת" והרגש שבנפש,

כולל חסד וגבורה -

"חסד" - אהבה, ו"גבורה"

- יראה - שבשעה שישנן

דעת והרגשה, זה מעורר,

כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או אהבה כרשפי אש, ויראה -

אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני בער ולא אדע", כשאין בי

הדעת וההרגשה - אין הדבר מעורר בי מורא ואהבה הבאים מן

ה"דעת" - אך, אף-על-פי-כן "ואני תמיד עמך", - עם הקב"ה,

וזהו שאמר אסף¹⁴ ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל
שבגולה¹⁵: - ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה
חזקה יותר בזמן של גלות - ועל זמן הגלות, אמר אסף: "ואני
בעד ולא אדע, בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך",

כלומר¹⁶ שאף-על-פי

שאני בבמה פחיתותי

עמך, - שגם בשעה שאני

מקיים מצוה, המאחדת

אותי אתך - אני דומה

לבהמה, ולא אדע ולא

ארגיש בנפשי יחוד זה,

- של נפשי עם הקב"ה, על

ידי קיומה של מצוה,

שהרי לו הרגשתי בכך,

היה הדבר צריך להשפיע

- שתפל עליה - על הנפש, אימתה ופחד תחלה, ואחר כך

- היתה הנפש מקבלת אהבה רבה בתענוגים - אהבה שבה

יש לנפש תענוג מאלקות, או - אהבה, כרשפי אש, - לאלקות,

במדת הצדיקים שנודבק חמרים, - בשעה שהצדיקים

13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כב-כג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פ"י הפשוט (וכן מוכרח פ"י הפוסקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי אל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא הי' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם) "בהמות הייתי עמך" (כדלקמן) אסף (אף שלא הי' נביא - רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס ל"י רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקדש (שיודעים עתידות עי"ז - גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) - (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז)". 16. הערת

בבחינת בהמה ואיני מרגיש - בכל זאת נמשכת הקדושה
בעם-הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי
שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") -
"ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן כך, שלכן אומר הפסוק
"בהמות הייתי עמך"
בהמות - לשון רבים (ולא
"בהמה הייתי עמך"), כדי
להדגיש שעל ידי קיום
מצוות באופן של
"בהמה", שלמטה מדעת
והרגשה, קשור הדבר
בבחינה שלמעלה מדעת
והרגשה, שגם בחינה זו
נקראת "בהמה", מפני
שאין בה "דעת", אלא
שאין משמעה שהיא
למטה מ"דעת", כי אם
שהיא למעלה מ"דעת",
וזו המשמעות בלשון
"בהמות" (לשון רבים) -
שתי בחינות בבהמה - שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת",
קשורה בבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [ומה שכתוב
"בהמות" לשון רבים - כשהוא משתמש לפני זה בלשון
יחיד "ואני בער", וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד", לרמז כי
לפניו יתברך גם בחינת דעת העליון, הכולל חסד
ונבונה, נדמה בבהמות ועשיה גופנית - לא כמו עולם
העשיה הרוחני, כי אם כ"עשיה גופנית" לנפי אור אין-סוף,
כמו שכתוב¹⁸: "כלם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ", - הרי שמייחס את
הלשון עשיה לחכמה ("בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ"), מפני שגם חכמה היא
כמו עשיה לגבי הקב"ה, ונקרא "בַּחֲכָמָה רַבָּה", - לא בחינת
בהמה שלמטה מ"דעת", כי אם זו שלמעלה מ"דעת", כמו
שנתבאר במקום אחר, והוא - בשמות העליונים, שם "בין"
- אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52) הנקרא ב"ן, בְּגִמְטְרִיָּא
"בהמה" שֶׁלִּפְנֵי הַאֲצִילוֹת - שלמעלה מ"עולם האצילות".
הרי שגם בקיום מצוות בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת
ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת בנפש בשעת מעשה -
משמש אדם כלי לבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת", -
ולאיוזה סוג של דעת? - ל"דעת" של "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

1 כי אין החמר מונע יחוד הנפש באור אין-סוף ברוך-הוא
2 המלא כל עלמין, - כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו
3 של ה"חומר" למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא
4 יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אין-סוף
5 בשעת קיום מצוה. ואילו,
6 את עצם ה"יחוד" אין
7 בכוח ה"חומר" למנוע.
8 וּבְמִן שְׁכָתוֹב¹⁷: "גם
9 חֶשֶׁךְ לֹא יִחְשֶׁךְ מִמֶּךָ".
10 וּבְזֶה - במה שלמדנו,
11 שלכל יהודי המקיים
12 מצוה, נמשכת בנשמתו,
13 קדושה מ"קודש העליון"
14 ומתהווה יחוד של אור
15 אין-סוף ברוך-הוא, וזאת,
16 גם כשאין הוא מרגיש את
17 הקדושה ואת היחוד
18 בנפשו, כפי שהדבר אצל
19 צדיק, יובן חֶמֶר עֲנֵשׁ¹²
20 אִסּוּר מְלֹאכָה בְּשָׁבוֹת,
21 וְחִמְץ בַּפֶּסַח הַשָּׁנָה לְכָל נֶפֶשׁ, - אותו עונש חמור שהיה
22 מגיע לצדיק לו היה חסיד-שלום עושה מלאכה בשבת או אוכל
23 חמץ בפסח, אותו עונש חמור מגיע ל"בור" ול"עם הארץ",
24 כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? - לְפִי שְׁאֵף בְּנֶפֶשׁ
25 בּוֹר וְעַם-הָאָרֶץ נִמּוֹר מֵאִיר אֹר קִדְשֵׁת שְׁכָת וְיוֹם-טוֹב,
26 וְנִדּוֹן בְּנֶפֶשׁוֹ בְּכָרֶת - על אכילת חמץ בפסח, וּסְקִילָה - על
27 עשיית מלאכה בשבת, עַל חִלּוּל קִדְשָׁהּ¹⁸, - המאירה
28 בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש בקדושה,
29 בכל זאת היא מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש
30 חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה. שכן, גם הוא פוגם, על
31 ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. וְגַם מִשְׁהוּ
32 חִמְץ - בפסח, או מְלֹטוֹל מְקַצֶּה¹⁹ - בשבת, פֶּגַם בְּקִדְשָׁהּ
33 שְׁעַל נֶפֶשׁוֹ - של עם הארץ, כְּמוֹ - שהדבר פוגם בְּקִדְשֵׁת
34 נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, בִּי תוֹרָה אַחַת לְכָלָּנוּ - כלפי כל בני ישראל,
35 במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או
36 לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות
37 ש"ואני בער ולא אדע" - למרות שאינני מרגיש בקדושה
38 הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" - אני

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א-ל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. - ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכתר) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה - אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק - ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לבאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם - לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא - שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". 20. תהלים קד, כד.

יום שבת קודש י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 132, פרק מז והנה בכל דור ודור... עד עמ' סז, כמש"ל:

מצרים בכל יום ויום.
 והנה, בכל דור ודור, וכל יום ויום, חוב אדם לראות עצמו
 כאילו הוא יצא היום ממצרים. – (בכל דור ודור חייב אדם
 וכו', הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן
 מוסיף: "וכל יום ויום",
 שלא רק בכל דור ישנו
 הענין של יציאת מצרים,
 כי אם גם בכל יום, יש
 בעבודתו הרוחנית של
 יהודי, ענין יציאת מצרים,
 והיא יציאת נפש
 האלהית ממאסר הגוף,
 משכא דחויא, – "עור
 הנפש" – שכן, חיותה של
 הנפש באה מהקליפה,
 ולכן לגבי הנפש האלקית,
 נחשב הגוף לגלות ולבית
 סוהר – והנפש האלקית
 יוצאת מן הגלות והמאסר,
 לכלל ביחוד אור אין
 סוף ברוך הוא, על ידי
 עסק התורה והמצוות בכלל, – שעל ידי שיהודי לומד תורה
 ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת
 עם אור אין סוף ברוך הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי
 שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע.
 ובשון ה"תניא": "וכפרט בקבלת מלכות שמים בקריאת
 שמע, שבה – בקריאת שמע הוא מקבל וממשיך עליו יחודו
 יתברך בפרוש, באמרו: "ה' אלהינו ה' אחד", וכמו
 שנתבאר לעיל, – בפרק הקודם, כי "אלהינו הוא כמו
 אלהי אברהם וכו'", לפי שהיה – אברהם אבינו, במל
 ונכלל ביחוד אור אין סוף ברוך הוא; – שעקב ביטולו
 והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא
 הקב"ה "אלקינו" – האלקה של כל יהודי, שכן, על ידי קיום
 מצוה – יהודי בטל ומאוחד עם אור אין סוף ברוך הוא. רק
 שאברהם זכה לזה – להיות מאוחד עם אור אין סוף ברוך הוא,
 במעשיו והליבו בקדש ממדרגה למדרגה, – עד שהתעלה
 למדרגה העליונה, להיות בטל ומאוחד עם אור אין סוף ברוך
 הוא, כמו שכתוב: "ויסע אברהם הלך ונסע וגו'", – הנגבה,
 אברהם הלך ממדרגה למדרגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז
 על המדרגה העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם
 זה בא על ידי עבודתו העצמית. אבל אנחנו – בני אברהם,
 ירשה ומתנה היא לנו, שנתן לנו – הקב"ה, את תורתו,
 והלכיש בה – בתורה, רצונו והכמתו יתברך, המיוחדים
 במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן

פרק מז. בפרק מז החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל
 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו
 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו
 שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך
 המים, כך גם "לב האדם
 לאדם" – בשעה שאחד אוהב
 את השני, ובמיוחד כשהוא
 מראה אהבתו זו, הדבר
 משפיע על השני שתתעורר
 בו אהבה אליו. הדבר הוא
 בטבע, גם כששני האנשים
 שווים במעלה, ודאי שהדבר
 כך, כשמלך גדול ורב מראה
 אהבה גדולה לאדם פשוט
 ושפל, יורד אליו למקומו
 הנחות, מעלה אותו ומביאו
 לחדרו הפרטי שבהיכל
 המלך, ושם הוא מתייחד אתו
 בהתאחדות חזקה – ברור
 הדבר, שזה יעורר באדם
 הנחות והשפל, אהבה גדולה
 למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שככל
 הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה
 יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב
 הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא
 יתברך בכבודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדריו
 הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי
 בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את
 המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון
 "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת
 המלה "קדשנו" על המדרגה העליונה של קדושה, קדש העליון, בה
 מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון
 הברדלה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי
 קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה
 מהעולמות.
 בפרק מז, אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר
 (ובלשון הערת הרבי שליט"א): ולתת: כיצד דורשים כיום את
 האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה
 הראו לפני אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו
 הזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות האהבה של כמים
 הפנים לפנים, על ידי שניזכר בעת שבשעת יציאת מצרים ומתן
 תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה
 גדולה לישראל, ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו), כי אם גם
 מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים "ירד ה" – ישנה יציאת

43 הרצון, - בלבד, שאם אין האדם רוצה כלל חסוֹשֵׁלֹם
44 לדבקה בו כו', - אז, אין בו יחוד זה. אבל מיד שרוצה
45 ומקבל וממשיך עליו אלהותו ותברך ואומר "ה' אלהינו
46 ה' אחד" - הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ותברך,

47 דרוח איתי רוח
48 ואמשיך רוחי, - רוח
49 מביאה רוח וממשיכה

רוח - שכן, ה"רוח"
והתעוררות הרצון של
האדם, מביאה "רוח"
והתעוררות מלמעלה,
וממשיכה, לאחר מכן,
"רוח" באדם, שיימשך
ויהיה דבוק בהקב"ה.
והיא - ביחס לנפש,
פחינת יציאת מצרים.
- ענין קבלת עול מלכות
שמים בקריאת שמע
והתבטאות הרצון להיות
דבוק ביחודו של הקב"ה
- זה ענין יציאת מצרים,
שהנפש יוצאת מגלות
הגוף ומתאחדת עם

הקב"ה. ולכן תקנו - החכמים, לומר פִּרְשֵׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם
בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דְּקָא - יחד עם קריאת שמע, אף
שְׁהִיא - זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, מִצְוָה בְּפִנֵּי
עֲצֻמָּה, ולא מִמִּצְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּדֹאִיתָא - כמו
שמואל בְּנִמְרָא ופוסקים, - שיציאת מצרים היא מצוה
בפני עצמה, מדוע, אפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? - אלא
מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ דְּכָר אֶחָד מִמֶּנּוּ. - קבלת עול מלכות שמים
בקריאת שמע, וענין יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. שכן,
על ידי קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, נוצר ענין
יציאת מצרים ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות
הגוף. וכן בסוף פִּרְשֵׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְסִים גַּם בֵּן "אני
ה' אלהיכם", וְהָיוּ גַּם בֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל: - שעל
ידי יציאת מצרים - נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם,
שיהודי מתאחד עם הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין
יציאת מצרים - וכשם שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה
לבני ישראל בשעת יציאת מצרים צריכה לעורר בבני ישראל
"כמים הפנים לפנים" אהבה גדולה להקב"ה, כך צריכה
לעורר יציאת מצרים שבכל יום, שגם בכך, באה לידי ביטוי
אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל.

1 ורצונו הם דבר אחד אתו יתברך, וְהָיוּ נִתְּן לָנוּ אֶת
2 עֲצֻמּוֹ בְּבִיכּוֹל, - על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות
3 "יקח" אותו יתברך ויתאחד אתו יתברך. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהֱר
4 תְּקַדְּשִׁי עַל פְּסוּקֵי: "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" [ד"ל] בְּלִזְמֶר
5 "אוֹתִי", - כי, ב"זוהר"⁴

6 מפרש את המלה
7 "תְּרוּמָה" - תורה, המלה
8 תְּרוּמָה, מורכבת מ"תורה"
9 מ" - התורה שניתנה
10 לארבעים יום - ומבואר
11 ב"זוהר" שם, שעל ידי
12 "תְּרוּמָה", על ידי תורה,
13 באים ל"ויקחו לי", תקחו
14 אותי, את הקב"ה עצמו,
15 וְהָיוּ לִי לְמִימָר - והיה
16 עליו לומר: "וְתְרוּמָה", -
17 ב"וא"ר" - מכיוון ש"לי"¹⁰
18 מכון להקב"ה, ו"תְּרוּמָה"
19 - לתורה, היה על הפסוק
20 לומר "ויקחו לי תְּרוּמָה",
21 שיקחו אותו יתברך ו (על)
22 ידי מה? - "תְּרוּמָה" - על
23 (ידי) תורה - אֵלָּא מִשּׁוֹם

24 דְּבִלָּא תָּר, - הכל דבר אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד -
25 ולכן לא כתוב "תְּרוּמָה", כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא
26 דבר אחד ותְּרוּמָה (תורה) דבר נוסף, אלא "לי תְּרוּמָה" - הם
27 דבר אחד. עֵינֵי שֵׁם - ב"זוהר", הַיִּטָּב. וְהָיוּ שְׁאוּמְרִים: "וְתִתֵּן
28 לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאֶהֱבָה כו'", - כלומר: מצד אהבתו של
29 הקב"ה לישראל, נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו - אלקה
30 שלנו, שנהיה מאוחדים אתו יתברך, כִּי בְּאִזְר פְּנִיד נִתֵּת לָנוּ
31 ה' אֱלֹהֵינוּ כו". וְלֹא - ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי
32 משיג אותו על ידי עבודתו העצמית - שאז, יש מקום לומר,
33 שלא כל אחד נמצא במדרגה הנחוצה להיות מאוחד עם
34 הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יקרא אלקה שלו - כי אם זה ענין
35 של ירושה ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של
36 היורש - אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" - הריהו יורש;
37 כמו כן מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות
38 העבודה של מקבל השכר, כי אם זה ניתן לו במתנה, מבלי
39 שיתייגע על כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל,
40 וכפי שיוסבר להלן: אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבָקוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּיַחְדּוֹ
41 וְאִזְרוֹ יִתְבָּרַךְ, - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת
42 עם אור אין סוף ברוך הוא - אין מה שימנע מכך - אֵלָּא

יום ראשון

יום ראשון

ד אייר, יט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: פרק מז. ויש . . . סה חבירו אליו.

מִנְהַג יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ וְשֶׁלֹּא לְסַפֵּר שְׁעֵרוֹת רֹאשׁ תִּינוּק עַד מְלֵאכָה לּוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים.
גְּזֵזוֹת הַשְּׁעֵרוֹת – אֶפְשָׁר עָרַעְנָעַשׁ]=תְּסַפֵּרַת (שֶׁל תִּינוּק) – הוּא דָּבָר גָּדוֹל בְּמִנְהַגֵּי יִשְׂרָאֵל. וְעָקְרוּ
הוּא בְּהַחֲנוּךְ דִּהְשָׁאֲרַת פְּאוֹת הָרֹאשׁ. וּמִיּוֹם הַגְּזִיזָה וְהַנָּחַת פְּאוֹת הָרֹאשׁ נִהְגוּ לְהַדָּר לְהַרְגִּיל אֶת
הַתִּינוּק בְּעֶנִין נְשִׂיאוֹת טְלִית קֶטָן וּבִרְכוֹת הַשֹּׁחַר וּבִרְכַּת הַמְּזוֹן וּקְרִיאת שְׁמַע שְׁעַל הַמָּטָה.

יום שני

יום שני

ה אייר, כ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: עם קומט אראפ א נשמה
אויף דער וועלט און לעבט אפ זיבעציג אכציג יאהר, צוליב טאן א אידען א טובה
בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעל-שם-טוב:
יורדת נשמה לעולם וחקיה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט
ברוחניות.

יום שלישי

יום שלישי

ו אייר, כא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרו"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו
רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואס מאכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך .
ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות
המלאכים, דעלי' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאן א טובה א אידען
בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה", ופירשו הוד
כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, דבר תורה כזה, שעושה אותו – את המאזין – למהלך.
ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים,
דעליה זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, לעשות טובה ליהודי בגשמיות בכלל וברוחניות
בפרט.

יום
רביעי

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"ג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טָלִית גְּדוּל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּי, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בְּסִדּוּר. אָבֵל
נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעָלִיוֹן שֶׁל הַטָּלִית גְּדוּל גַּם הָעֵינַיִם.
נוֹהֲגִים לְלַמֵּד בִּימֵי הַסְפִּירָה מִסֶּכֶת סוּטָה – נוֹסֵף עַל שְׁעוּרִים הַקְבּוּעִים – דָּף לְיוֹם דָּף לְיוֹם.

יום
חמישי

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מדר"מ.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שְׁלִיחַ אִיזו דאָךְ אֵיין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא
בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד
במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, אִיזו אז
מ'טוט, אִיזו מען מקושר, אִיזו דאמאלט אִיזו ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד,
עסט א חסיד, שלאָפט א חסיד.

שְׁלִיחַ הוּא מְאָחַד עִם הַמְּשַׁלַּח – עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר בְּעֵנִין שֶׁהַמְּלָאךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מִמֶּשׁ כִּשְׁהוּא
שְׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל-שֶׁכֶן נִשְׁמוֹת, וּמְבַאֵר שֶׁבְּנִשְׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעְלָה יִתְּרָה.
וְהֵנָּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוחֵי הַרְבֵּי, שֶׁל אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן, וְכִשְׁפּוֹעֲלִים הָרִי מְקַשְׂרִים; וְאִזּו מְקַשְׂרִים
בְּכָל: הוֹלֵךְ חֲסִיד, אוֹכֵל חֲסִיד, יֹשֵׁן חֲסִיד.

יום
שישי

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"ג.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מוֹרֵנוּ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאת הַנִּהְיָה
בְּעִבּוּדַת ה'. וְזֶהוּ עֵינֵין הָעִבּוּדָה, לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל מִכָּל, דֶּרֶךְ בְּעִבּוּדַת ה'.

שבת
קודש

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

בְּהִגָּיוֹן [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמוֹצָא שֶׁלש פְּעָמִים בְּמִלָּה, וְלֹא לְזוּרֵק הַמִּלָּח עַל הַפְּרוּסָה.
יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תֵּרַכ"א בְּסִעּוּדָה סִפֵּר ה"צ מַחַם צֶדֶק": יוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּקְנָה
בְּסִעּוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי (רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּקְנָה בְּסִעּוּדָה
אָמַר כְּבוֹד קִדְשַׁת מוֹרֵי וְרָבִי (הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטֵשׁ), "וּסְפָרְתָם לָכֶם", וּסְפָרְתָם הוּא מַלְשׁוֹן סִפִּירוֹת
וּבְהִירוֹת. "וּסְפָרְתָם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שִׁיחִיָּה ה"לָכֶם" בְּהִיר. וַיִּשְׁעֵן כְּבוֹד קִדְשַׁת אֲדֹנִי אָבִי
זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן] עַל זְרוּעוֹת קִדְשׁוֹ, וַיִּשׁוּרֵר אֶת הַנִּגּוֹן שֶׁל ד' בָּבוֹת בְּדִבְקוֹת גְּדוּלָּה.
אַחֵר כֵּן הִגְבִּיָּה אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ, וַיֹּאמֶר – בְּנִגּוֹן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבִמָּה מְסַפְּרִים אֶת ה"לָכֶם"? וְתוֹךְ
כְּדִי דְבוּר אָמַר – בְּנִגּוֹן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשִׁבְעַת שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבִירוֹר שְׁבַע הַמִּדּוֹת, שֶׁכָּל מִדָּה
וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשְׁבַּע, וְשִׁבְעַת הַמִּדּוֹת עֲצָמָם יִהְיוּ שְׁבַע שְׁבָתוֹת, דְּשִׁבְתָּ אֵינָה צְרִיכָה בְּרוּר.

כהן בבית הקברות?

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ד

לבית הקברות בתוך 'תיבה' סגורה, נטמא רק לאחר שנפתח הגג ("פרע את המעזיבה"), לא קודם לכן. ולכאורה, התיבה הינה 'אוהל זרוק', והכיצד היא מפסיקה בפני הטומאה?

מסביר ה'משנה למלך' (שם), ש'אוהל זרוק' הכוונה רק לדבר המרחף באוויר, כלשון הרמב"ם: "הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל הפורחין באוויר". כאן, לעומת זאת, התיבה נגזרת על הקרקע, ודינה כאוהל רגיל המפסיק בפני הטומאה.

ובנוגע למכונת: כיון שהיא נוגעת בקרקע ואינה מרחפת, דינה יהא – לדעה זו – כאוהל רגיל שאינו מאפשר לטומאה לחדור פנימה, ויש להחזיר זאת בתנאים מסוימים.

(סודות הכהנים כהלכות, עמ' רעג)

הלכות נזירות פרק ו, הלכה ט: נכנס לשם כְּשֶׁהָתָבָה וּמִגְדָּל, וְכֵן חִבְרוּ וּפָרַע עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְנִמְטָא... אֵינוֹ לֹקָה. האם מותר לכהן לנסוע במכונת על גבי קברים? בקרב פוסקי זמנינו נאמרו צדדים לכאן ולכאן. דעת המתירים מסתמכת, בין היתר, על דיוק בהלכה שלפנינו.

כי הנה, ההלכה קובעת שאוהל חוצץ בפני הטומאה, כלומר, אם הטומאה מחוץ לאוהל – האוהל מונע ממנה להיכנס (הל' טומאת מת יב, א).

שונה הדבר ב'אוהל זרוק'. דהיינו, אוהל נייד שזו ממקום למקום, לגביו נפסק שאין להגדירו כאוהל, ועל כן אין הוא חוצץ בפני הטומאה (שם יא, ה).

לפי זה, מתעוררת קושיה על ההלכה כאן: נזיר שנכנס

אדם מוציא דבריו לבטלה?

יום שני ה' אייר ה'תשע"ד

כאן פסק הרמב"ם כחכמים שאם הנערך פחות מבן שלושים יום, האומר 'ערך זה עלי' אינו חייב כלום, ולהלן (פ"ו ה"ב) כתב: "המקדיש את עצמו לא הקדיש אלא דמיו, והרי הוא חייב בדמי עצמו", ומבואר בגמרא (גיטין לט, א) שלדעת חכמים לא התכוין שדמיו (כפי שהוא נמכר בשוק) יהיו להקדש, היות וכן חורין אינו נמכר, וההקדש לא חל אף שדבריו יהיו לבטלה, ורק לדעת רבי מאיר אומרים שכוונתו להקדיש את דמיו, ואף שכן חורין אינו נמכר, כי אין אדם מוציא דבריו לבטלה. ונשאלת השאלה: מדוע פסק הרמב"ם כאן כחכמים ושם כרבי מאיר?

ומבאר ה'ברכי יוסף' (יד"ד ס"ו רנח):

לשון 'ערך' אין במשמעותו 'דמים', כנאמר בירושלמי (נזיר ריש פ"ב) "כל הלשונות משמשין לשון דמים חוץ מלשון ערכין, כל הלשונות משמשין לשון ערכין חוץ מלשון דמים", ולכן האומר 'ערכו עלי' על הנערך פחות מבן שלושים יום לא אמר כלום. מה שאין כן במקדיש עצמו, כיון ש"כל הלשונות משמשין לשון דמים", מסתבר שכוונתו להקדש ואינו מוציא את דבריו לבטלה.

הלכות ערכים וחרמים פרק א, הלכה ג: אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות - אין לו ערך, והאומר עלי 'ערך זה עלי' - הרי זה כאומר 'ערך כלי זה עלי', ואינו חייב כלום.

תינוק פחות מבן חודש אין לו 'ערך', כי בתורה נקבע 'ערך' רק מבן חודש ומעלה, אבל יש לו 'דמים', והאומר "דמיו עלי" נדרו נדר.

ונחלקו רבי מאיר וחכמים (ערכין ה, א) באומר 'ערך זה עלי' על נערך פחות מבן שלושים יום: לדעת רבי מאיר נותן להקדש את דמיו ("כמה שהוא נמכר בשוק" רש"י), כי אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואם דבריו לא יכולים להתקיים במשמעותם הפשוטה, אומרים שהתכוין למשמעות אחרת, וכיון שהנודר יודע שאין 'ערך' לפחות מבן חודש, ודאי התכוין ל'דמיו'. וחכמים סוברים שלפעמים אדם מוציא דבריו לבטלה ואומר דברים שאינם יכולים להתקיים, ואין כאן נדר.

ומקשים האחרונים (ברכות הובא ערכין שם, לח"מ להלן פ"ו ה"ב,

(עוד):

כשהקב"ה הוא הבעל-דין...

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ד

דיון ממוני בלבד ועל כך נאמר הכלל 'המוציא מחברו עליו הראיה' ומספק אינו חייב לשלם, אך בחיוב להקדש, מעבר לחיוב ממוני, אם אינו משלם את שנדר הרי הוא עובר על איסור 'לא יחל דברו', ובספק איסור חובה להחמיר שהרי ספיקא דאורייתא לחומרא.

יוצא מכלל זה הוא כאשר הנודר מת וקיום הנדר מוטל לפתחם של היורשים, כי מעתה שוב אין כאן נידון של איסור, שהרי היורשים עצמם לא נדרו ואינם עוברים על 'לא יחל', אלא שחייבים לשלם את נדרו של המוריש מצד דיני

הלכות ערכים וחרמים פרק ב, הלכה י: האומר: הרי עלי כסף או זהב, ולא הופיר מטבע - יביא לשון של כסף או של זהב. ויהיה משקלה עד שיאמר: לא לכה נתבונתי.

בדרך כלל, כאשר מוטל על אדם חוב והסכום המדויק לא ידוע, אינו חייב לשלם אלא את סכום המינימום שבוודאי חייב ולא יותר. אך בחוב להקדש הדין הפוך: עליו לשלם את כל הסכום שיש עליו ספק, עד לסכום שבוודאי אינו חייב יותר.

וטעם הדבר: כאשר הדיון הוא בין שני אנשים, הרי זה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

בגופו ולא בממונו, ולכן מספק - עליו לשלם (קובץ שיעורים, קונטרס דברי סופרים ה, ב).

אך צריך ביאור:

בהלכות מעילה (פ"א ה"ה) כתב הרמב"ם שהמסופק האם מעל או לא, פטור מלשלם להקדש, הרי שאפילו כשהדיון הוא מול ההקדש אין מוציאים ממון מספק! ויש לומר: בספק אם מעל יש ספק על עצם החיוב, ואילו כאן ברור שהתחייב, והשאלה היא רק על גובה הסכום, ובמקרה זה הולכים לחומרא (קדושת יום טוב (אלגזי) סי' סז).

ממונות מאחר שהנכסים שירשו משועבדים לחובו. ומאחר ולגביהם הנידון הוא ממוני בלבד, אינם צריכים לשלם את הסכום שבספק, כדין 'המוציא מחברו עליו הראיה' (חידושי הגר"ע איגר, מנחות קו, ב). ויש המבארים:

כאשר הנידון הוא בין שני אנשים, הרי הנתבע לשלם הוא המוחזק בממון, ועל כן יש לו עדיפות על פני בעל דינו ומכוחה יש להשאיר את הממון בידו כל עוד אין ראיה להיפך, אך לגבי הקב"ה מובן שאין האדם 'מוחזק' לא

בין הקדש לפדיון פירות 'רבעי' יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ד

ומבואר בגמרא שדינו של רבי יוחנן, שאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו, אינו עולה בקנה אחד עם מעשה ה'צנועים' שהרי הם פודים פירות 'רבעי' אף שאינם ברשותם.

ולפי זה צריך להבין: כאן פסק הרמב"ם שהנגזל אינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו, ומכל-מקום בהלכות מעשר שני (שם) הביא שהצנועים היו מניחים את המעות ואומרים: כל הנלקט מפירות רבעי אלו מחולל על המעות האלו, היינו שהבעלים פדו את פירות הרבעי אף שאינם ברשותם (שלטי הגבורים ב"מ ג, ב בדפי הרי"ף, כס"מ הל' מע"ש פ"ט ה"ז)! ויש לבאר:

הרמב"ם למד ממסקנת הגמרא כי אף שמצד הדין אי אפשר לחלל פירות שאינם ברשותו, תיקנו חכמים דין מיוחד בפירות אלו שיכול אדם אחר לפדותם כדי להציל ממכשול אכילת פירות שאינם מחוללים, ומדין 'הפקר בית דין הפקר' הפקיעו את הפירות מרשות המלקט והעמידו אותם ברשות הבעלים (שה"ג שם. לח"מ הל' גניבה פ"ב ה"ז).

הלכות ערכים וחרמים פרק ו, הלכה כד: הַנּוּזֵל אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים - שְׁנֵיהֶם אֵינָן יְכוּלִין לְהַקְדִּישׁ; וְהָ - לְפִי שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ, וְזֶה - לְפִי שְׁאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ.

לדעת רבי יוחנן (בבא קמא סח, ב), אין אדם יכול להקדיש חפץ שנגזל ממנו, אף שלא התייאש ממנו ועדיין הוא בבעלותו - "לפי שאינו ברשותו" (וגם הגזול אינו יכול להקדישו, כל שלא התייאשו הבעלים, "לפי אינו שלו").

ומביאה הגמרא (שם) את דין המשנה (מע"ש פ"ה מ"א) לענין 'כרם רבעי' (פירות השנה הרביעית שדינם כמעשר שני), שבעליו צריך לסמן אותו שיכירו שהוא 'כרם רבעי' ופירותיו אסורים באכילה עד שיעלו לירושלים או יפדום. והצנועים מניחים את המעות ואומרים: כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו". כלומר, מחשש שמא אדם יאכל מהכרם בלי פדיון, היו ה'צנועים' (המדקדקים במצוות ורוצים להפריש אנשים מן העבירה) מניחים כסף בסוף היום ומחללים (פודים) עליו את הפירות שנלקטו ללא רשות.

השקעה גשמית ושכר רוחני יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ד

שיש לו וישא בת תלמיד חכם", וקשה: הרי אין לבזבז יותר מחומש עבור קיום מצוה?

ויש לומר: לצורך מצוה חד-פעמית אין להוציא יותר מחומש, אך מצוה הנמשכת לעולם, כגון לשאת בת תלמיד חכם כדי שיהיו בניו תלמידי חכמים, חמורה משאר המצוות וחייב לתת בעדה כל הון שבעולם (עין אליהו פסחים שם). ובמסכת יומא (לה, ב) מסופר על הלל הזקן שהיה נותן מידי יום חצי ממשכורתו לשומר בית המדרש כדי ללמוד. ומכאן יש להוכיח שלצורך תלמוד תורה יש להוציא אפילו יותר מחומש, שהרי בכך הוא קונה חיי נצח (לקוטי הלכות שם יב, ב).

וגם להחזיק אחרים הלומדים תורה רשאי להוציא יותר מחומש. ואין זה דומה לשאר המצוות, כי בהן אף אם יוציא סכום רב לא קיים אלא מצוה בודדת, אך בהחזקת תורה, כל הוצאה והוצאה מקנה לו זכות וחלק נוסף בשכר התורה (אהבת חסד ח"ב פ"כ, ד).

ובגמרא (ביצה טו, ב) נאמר: "כל מזונותיו של אדם קצובים

הלכות ערכים וחרמים פרק ח, הלכה יג: כָּל הַמִּפְדֵּי מִמוֹנֵי בְּמִצְוֹת - אֵלּוּ יִפְדוּ יוֹתֵר מִחֻמְשׁ.

כלל הוא שאין להוציא יותר מחומש ממונו למצוות, אך יש יוצאים מן הכלל:

בהלכות אישות (פס"ו ה"ז) פוסק הרמב"ם שהנושא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, כופים אותו להוציאה כדי לישא אשה אחרת ולקיים מצות פריה ורביה.

והקשה ה'אבני נזר' (אה"ע"ז סי' א): מאחר ואין אדם חייב לבזבז יותר מחומש עבור מצווה, מדוע חייב לגרש את אשתו לשם כך?

ותירץ: בשאר מצוות-עשה, כגון לולב ותפילין, אין המצוה מתבטלת לעולם, כי אם אין ירו משגת עכשיו, יש לקוות שיוכל לקיימה בשנים הבאות, אך כאשר המצוה מתבטלת לעולם, חייב להוציא כל הון שבעולם כדי לקיימה, ולכן חייב לגרש את אשתו כי אם ישאר עמה כל חייו תתבטל המצוה לגמרי.

ובגמרא (פסחים מט, א) נאמר: לעולם ימכור אדם כל מה

נר) שלצורך מצוות אלו רשאי להוציא אף יותר מחומש, שהרי הובטח לו שלא יפסיד עקב כך.

מראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויום-טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, ועל פי זה חידש בספר 'צבי תפארת' (ס')

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ד

אין אדם אוסר דבר שאינו שלו

מלאכה בפרת חבירו פסלה, אף שהפסול הוא רק אם המלאכה נעשית לרצונו. והמסכך גפנו על תבואת חבירו לא אסרה כי גזירת הכתוב היא "לא תזרע כרמך - ולא של אחר". ובעבודה-זרה לא אסר של חבירו, כי בדבר שאינו שלו אין שם 'תקרובת עבודה זרה' עליו.

ומבאר הגר"ע איגר (בהגהותיו לש"ע א"ח סי' רנ"ג ס"ב) את מחלוקת הראשונים:

גם הר"ש סובר שאין אדם אוסר של חבירו באיסור של מחשבה, אלא שלדעת התוספות כל מעשה שנדרש לו גם מחשבה או רצון אינו אוסר אם אינו שלו, אבל לדעת הר"ש רק אם עיקר האיסור הוא במחשבה, אינו אוסר שאינו שלו (כמו בעבודה-זרה שללא מחשבתו אין כאן עבודה-זרה ובשל חבירו אין מחשבתו מועלת), אבל באיסור שעיקרו הוא המעשה ונדרש גם רצונו, אוסר גם בשל חבירו (כמו בפרת חטאת שהמלאכה היא הפוסלת רק שנדרש גם רצון). וכך גם בכלאים: עיקר האיסור הוא מעשה התערובת, ולכן אלמלא גזירת הכתוב היה יכול לאסור את של חבירו.

הלכות כלאים פרק ה, הלכה ח: אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. לפיכך, המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו - קדש גפנו ולא נתקדשה התבואה.

הרמב"ם פוסק כר' יוסי ור' שמעון (כלאים פ"ז מ"ה) שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן המסכך גפנו על תבואת חבירו - לא נאסרה תבואת חבירו.

וכתבו התוספות (יבמות מג, ד"ה אין) שרק באיסור התלוי במחשבה, כגון השוחט בהמת חבירו לעבודה זרה (ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"א), אינו אוסר את של חבירו, אבל אם האיסור אינו תלוי במחשבה ורצון אלא במעשה (כגון הנותן חלב בתבשיל בשרי של חבירו), אדם אוסר גם במה שאינו שלו. ואף לענין כלאים, אין אדם אוסר תבואה שאינה שלו כי האיסור נקבע במחשבה, כמו ששינו (כלאים פ"ה מ"ו) שירק הגדל בכרם נאסר בכלאים רק אם בעליו רוצה בקיומו.

אך לדעת הר"ש (כלאים שם) גם בדבר התלוי במחשבה יכול לאסור דבר שאינו שלו, כמו שמצינו (ב"ק נז, א) לענין פרת חטאת (הנפסלת אם נעשית בה מלאכה) שהעושה

שבת קודש י' אייר ה'תשע"ד

גדר בפני האיסור

שהשדה הסמוכה איננה שלו, כי אז יתכן שאינו רוצה בעירוב בין המינים השונים, ומכל-מקום אינו גודר כי הוא סבור שחובת הגידור מוטלת על השני, ורק כאשר התרו בו לגדור ולא גדר, גילה בדעתו שנוח לו במצב זה, אבל כשהשדה הסמוכה שייכת לו עצמו, הרי בוודאי לא היה סבור שחובת הגידור מוטלת על אחר, וכיון שלא גדר מתחילה גילה בדעתו שעירוב המינים נוח לו והתבואה נאסרת מיד.

אלא שלפי זה חוזרת השאלה מדוע לא הביא הרמב"ם את המשך ההלכה שחייב לשאת בנזק שנגרם כתוצאה מהעדר הגידור? והביאור:

הרמב"ם כבר פסק (לעיל פ"ח ה"ח) שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן התבואה הסמוכה אינה נאסרת כלל מאחר ואיננה שלו ואין כאן נזק, ומה שאמרו בברייתא "וחייב באחריותו" הוא רק לדעת הסוברים שאדם אוסר דבר שאינו שלו (שיעורי ר' שמואל, ב"ב לה).

הלכות כלאים פרק ז, הלכה יז: מחצית הכרם שגפריצה - אומרים לו 'גדר'. גדרה ונפריצה - אומרים לו 'גדר'. נתאשש ממנה ולא גדרה - חרי זה קדש.

במקור הדין בגמרא (ב"ב ב, א) נאמר בהמשך לזה: "וחייב באחריותו". כלומר: מאחר ובעל הכרם לא גדר את המחיצה כנדרש, וכתוצאה מכך גרם לירקות שבגינה הסמוכה להיאסר, הרי הוא חייב לשלם עבור ההפסד שגרם.

ומדוע הרמב"ם לא הביא סיומת זו?

מבאר הרדב"ז: הרמב"ם מדבר באופן שגם התבואה שבגינה הסמוכה שייכת לבעל הכרם עצמו וממילא אין עליו כל תביעה ממונית, והנידון הוא דיני איסור והיתר בלבד - האם התבואה נאסרה או לא.

אך יש שכתבו כי בהכרח לפרש שהמדובר באופן שהשדה הסמוכה אינה שייכת לבעל הכרם, כי כאשר שתי השדות שייכות לו נאסרת התבואה מיד כשלא גדר בפעם הראשונה, ולא אמרו שצריך להתרות בו קודם אלא באופן

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד'י' אייר ה'תשע"ד

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ד

הלכות נזירות

פרק ו

ח. מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו שעה שם כמה ימים - אין עולין לו, ולוקה על שהיתו שם. ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מגלח שערו כשיצא משם; ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.

ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל [וקיבל שם נזירות], ובא חברו ופרע עליו את המעזיבה [=הגג] ונטמא - אף על פי ששהה שם, אינו לוקה [היות שבכניסתו אינו בר חיוב]; אכל מפיו אותו מפת מדרות, אם שהה.

י. יצא מבית הקברות, ושהה ימים וחזר ונכנס - אין אותן הימים עולין לו. יצא והזה וטבל וטהר, ומנה ימים מנזירותו, וחזר לבית הקברות - הרי אותן הימים שמנה עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שביעי שלו עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנכנס, באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה, וסותר הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.

יא. תגלחת טמאה כיצד היא? נזיר שננטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטבל בשביעי אחר ההזה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב שהוא שלב בטהרה]; ומביא קרבנותיו בשמיני - והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם. וסותר כל הימים הקודמין, ומתחיל למנות נזירותו; ואם גלח בשמיני, מביא קרבנותיו בו ביום.

יב. מאימתי מתחיל למנות? משיביא חטאתו; אכל עולתו ואשמו, אין מעכבין אותו מלמנות.

יג. הרי שהזה בשלישי ושביעי ולא טבל, ונתאחר כמה ימים - כשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד שביא חטאתו; אכל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו, כמו שבארנו.

יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח פתח המקדש, ולא להשליך שער על האש [כתגלחת טהרה]. ובין שגלח במדינה [מחוץ להר הבית] או במקדש, שער אסור בהנזה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל הנקברין. והמגלח במקדש - אם השליכו תחת דוד האשם, יצא.

טו. נזיר שננטמא טמאות הרבה - בין שלא התרו בו על כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. כמה דברים אמורים? שננטמא פעם שניה קדם שביא קרבנות טמאה הראשונה; ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת חטאתו, ונטמא באותן הימים - אינו מביא אלא קרבן

א. נזיר ששתה יין, ואכל יוצא מן הגפן - אפלו ימים רבים - אינו סותר [=מבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם גלח מעוט שער ראשו, בין בשגגה בין בודון. נתגלח רב ראשו - בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכף ראשו לעקרו, בין בודון בין בשגגה, אפלו גלחוהו לסטים [=גולנים] באנס - הרי זה סותר שלשים יום, עד שיהיה לו פצע; ואחר כך מתחיל למנות.

ב. כיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח רב ראשו - הרי זה ששה שלשים יום, עד שיירבה שער ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלום ימי נזירותו; וכל אותם השלשים יום - כל דקדוקי נזירות עליו, אלא שאין עולין לו מן המנין.

ג. נזיר שננטמא - בין בודון בין בשגגה, ואפלו טמאווה גויים באנס - סותר הכל, ומגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבנות טמאה, ומתחיל למנות ימי נזירותו, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת ימי נזירו בסוף היום, סותר הכל.

ד. נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הבאת קרבנות טהרה אלו לא נטמא - סתר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה; ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים [של הקרבנות] - אינו סותר כלום, אלא מביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר.

ה. נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי שעדיין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה [הקשור אליה].

ו. נטמא ביום שנדר, או בשני - אינו סותר, אלא משלים עליהם אחר שביא קרבנו, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא משלישי והלאה - סותר כל הקודמין.

ז. נדר בנזיר, והוא טמא מת - חלה עליו נזירות; ואם נטמא פעם אחרת, או ששה יין, או גלח - לוקה. ואם שהה בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו, עד שיזה שלישי ושביעי, ויטבל בשביעי. ויום שביעי שלו, עולה [=נחשב] לו ממנין ימי נזירותו, לזה שנדר והוא טמא; אכל נזיר טהור שננטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.

מתוך מהדורת חזק

ועל אבר מן החי מאדם אחד - שיש עליהן בשר הראוי
לעלות בו ארוכה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בתי; ועל
חצי לג דם הבא ממת אחד; ועל מלא חפנים רקב המת.
איהו הוא נצל? זה בשר המת שנמזות ונעשה לחה סרוחה.
ג. ואין רקב המת מטמא, עד שיקבר ערם בארון של שיש
ויהיה בלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או
בארון של עץ או של מתכת [נעשויה להחליד] - אין לו
רקב [שהרי נתערבבו בו דברים נוספים]. ולא אמרו רקב
אלא למת [מוות טבעי] בלבד - להוציא הרוג, שהרי חסר
דמו.

ד. קברו שני מתים באחד [=ביחד], או שגזזו שעריו או
צפרניו וקברום עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה
ועברה במעיה - אין הרקב שלהן מטמא; וכן אם טחן
המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקב מאלי. וכן
טחן את המת, והניח עפרו עד שהרקב בלו, או שהרקב
כשהוא חי, ומת והרקב הכל - הרי זה ספק; ואם נטמא
לרקב זה, הוא ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע [הקב]
עצמות הבאות משרה, או מן הגלגלת באהלן - הרי זה
ספק טמא.

ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמנינו - אם נגע נזיר
באחת מהן, או נשאה, או האהיל הנזיר עליה, או האהילה
הטמאה על הנזיר, או היה הנזיר ואחת מן הטמאות האלו
באהל אחד - הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן
טמאה, וסותר את הכל; חוץ מן הרקב, שאינו מטמא
במגע - שאי אפשר שיגע בבלו, שהרי אינו גוף אחד;
אבל אם נשאו, או נטמא באהל - מגלח.

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפילו עצם כשעורה, או
נשאו - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר
את הקודמין; ואין עצם אחד מטמא באהל. אבל אם
נטמא בגויש [אדמה] ארץ העמים [=חור'] או בשדה
שנחרש קבר בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא, או
שהאהיל [אחד מהמפורט תיכף: 'השריגים וכו' - האהיל]
עליו [על הנזיר] ועל [וגם על] אחת משתים עשרה
[הטומאות שנמנו לעיל בתחילת הפרק -] השריגים
[ענפים] היוצאים מן האילנות, או הפרעות [אבנים
בולטות] היוצאות מן הגדר, או מטה או גמל וכיוצא בו,
או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב בגנן ולא
רב מנן, או שנטמא ברביעית דם מן המת שהיא מטמא
במגע ובמשא ובאהל, או שנטמא בגולל [כיסוי ארון המת]
או בדופק [צידי הארון] שהן מטמאין במגע ובאהל, או
שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן בשר
כראוי - הרי זה אינו סותר.

ז. אף על פי שבכל אלו הוא טמא טמאת שבועה, ומזה
בשלישי ושביעי - אינו מגלח תגלחת טמאה, ולא מביא
קרבנות, ולא סותר את הקודמין; אבל כל ימי הטמאה אין
עולין [=נחשבים] לו ממנין ימי נזירותו.

אחד. אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם
שנייה אחר שהביא חטאתו - אף על פי שעדין לא הביא
אשמו ועולתו, חייב בקרבנות אחרות.

טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שטמא היה
בתוך ימי נזרו - אם בטמאה ידועה נטמא - סותר הכל,
ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומונה
נזירות אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת התהום
נטמא, אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפני הקבלה.

יז. ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא
טמא - בין בטמאה ידועה, בין בטמאת התהום - סותר
הכל; נודע לו אחר שזרק אחד מן הדמים - אף על פי
שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא, אינו סותר.
יח. איזו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו
בסוף העולם. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת [במוות
טבעי] בלבד; אבל הרוג - לא, שהרי ידע בו זה שהרגו.
יט. נמצא המת גלוי, אין זו טמאת התהום. נמצא משקע
בקרקעית מערה והמים על גביו, הרי זו טמאת התהום
שאינה ידועה; היה טמון בתבן או בצרורות [=אבנים],
הרי זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון במים
באפלה ובנקיקי הסלעים, אינה טמאת התהום [כי אינו
מוסתר כראוי].

כ. נזיר שנטמא במת, וירד וטבל במערה, והביא קרבנות
טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע
שמת היה משקע בקרקעית המערה כשיירד לטבל - אף
על פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סותר הכל, מפני
שהחזק לטמאה, וחזקת הטמא טמא, עד שיטהר ודאי.
יב. להקרי [=להתקור] - הרי זה טהור, עד שידע שנגע;
נמצא המת צף על פני המים - הרי זה בחזקת טמא,
שחזקתו שנגע בזה שהוא צף.

פרק ז

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ולא
סותר את הקודמין, ואף על פי שנטמא בהן טמאת
שבועה; לפי שלא נאמר בו "וכי יטמא לנפש", אלא "וכי
ימות מת עליו" - עד שייטמא בטמאות שהן מעצמו של
מת, ואחר כך יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה,
ויפלו כל הימים הראשונים.

ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על הנפול,
ואפילו לא נתקשרו אבריו בגידין; ועל פזית מבשר המת;
ועל פזית נצל [מבואר בהמשך]; ועל עצמות שהן רב מנן
העצמות, אף על פי שאין בהן רבע הקב [שם של מידה
קטנה]; ועל עצמות שהן רב בגינו של מת, ואף על פי שאין
בהן רבע הקב; ועל חצי קב עצמות, אף על פי שאין בהן
לא רב בגינו ולא רב מננו, וכל העצמות יהיו משל מת
אחד, לא משני מתים; ועל השרה הבאה ממת אחד; ועל
הגלגלת של מת אחד; ועל אבר מן המת הבא ממת אחד,

העשה מאליו, ולא נשאר אלא לא תעשה, שהוא "תער לא
יעבר על ראשו"; ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת,
ודחה אותו.

פרק ח

א. תגלחת טהרה כיצד היא? כשיגמור הנזיר ימי נזירותו,
מביא שלש בהמות - כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל
לשלמים; הביא שלשתן ולא פרש - הראייה לחטאת
תקרב חטאת, והראייה לשלמים שלמים, והראייה לעולה
עולה. ומביא עם איל השלמים, ששה עשרונות -[האיפה
- שם מידה] ושני שלישי עשרון סלת - אופה מהן עשרים
חלה, עשר חלות [בלולות בשמן לפני אפייתן] ועשרה
רקיקי מצות [משוחים בשמן לאחר אפייתם]; ומושח
העשרים ברכיעית שמן. ושעור זה, הלכה למשה מסיני.
ומביא העשרים בכלי אחד.

ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך
השלמים, ואחר כך מגלח; ואם גלח אחר ששחט החטאת
או העולה, יצא. ומבשל השלמים, או שולקן [=בישול
ממושך]. ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים, ונותן על
השער, ואחר כך משליכו לאש פחת דוד [=סיר]
השלמים; ואם השליכו פחת החטאת, יצא.

ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים, בלשכת הנזירים
שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית; ושם מבשלין את
שלמיתן, ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה [מחוץ
למקדש], יצא. ובין שגלח במדינה, בין שגלח במקדש -
הוא משליך שערו פחת הדוד; ואינו מגלח עד שהיה
פחת העזרה פתוח, שנאמר: "פתח אהל מועד" - לא
שיגלח כנגד הפתח, שנה בזיון מקדש הוא.

ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, וחלת
מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותן על כפי הנזיר או
הנזירה, ומגנף [הכהן מכניס ידו תחת יד הנזיר ומניף יחד
עמו]. ואחר כך הורג הנזיר לשמות יין ולהטמא למתים.
ה. נזיר ממרט [=קרח], אינו צריך להעביר תער; ואף על
פי שאין לו שער, או שאין לו פנים - הרי זה מקריב
קרבתיו, וישפה ויטמא. ואם הביא קרבנותיו, ולא גלח
ראשו - אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומטמא לערב;
שמשירק עליו אחד מן הדמים - הורג, אף על פי שלא
נתן על כפיו ולא הניף; שכל דברים אלו, למצוה ולא
לעכב.

ו. אף על פי שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח
אפלו לאחר זמן מרבה; ונזיר שגלח שלא בתער, או שגלח
ושיר שתי שערות - לא עשה כלום, ולא קנס מצות גלוח,
בין נזיר טהור, בין נזיר טמא.

ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו כלו, וחזר וגלחו
כלו עם אותן שתי השערות, [או] שגלח אחת ונשארה

ח. נגע באהל המת, או בכלים הנוגעים במת - אינו מזה
בשלישי ושביעי. ויראה לי, שנה דין המיחד בנזיר; אבל
כל אדם שנטמא בכלים טמאת שבעה, יזה בשלישי
ושביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי,
שנה שאינו מזה בשלישי ושביעי אם נגע בכלים, כדי
שיעלו לו ימי טמאתו בכלים ממנן ימי נזירותו.

ט. נזיר שנצטרע והחלט [לטומאה] - כל ימי חלוטו
[טומאתו] ושבעת ימי סופרו שסופר אחר שיתרה
מצרעתו בין תגלחת ראשונה לשניה, אין עולין לו מימי
נזירותו; אבל ימי הסגר [שלפני שהוחלט דינו], עולין לו.
וכן אם זב בשור, בין איש בין אשה - כל ימי זיבתו עולין
להן, אף על פי שהן טמאין. ודבר זה, הלכה למשה מסיני
הוא.

י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות -
שימי טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום; נטמא במת
בתוך ימי צרעתו - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו
הוא עומד, ואף על פי שהוא טמא.

יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה, ובתגלחת מצוה;
ואסור בגין מצוה, בגין הרשות. כיצד? מי שנשבע שישתה
היום יין, שהרי מצוה עליו לשותה, ואחר כך נזיר -
חלה נזירות על השבועה, ואסור בגין; ואין צריך לומר
שהוא אסור בגין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי
סופרים.

יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? הנה מהלך בדרך,
ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא לו,
וקוברו. ודברים אלו, דברי קבלה הן.

יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על פי
שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל
יטמא כהן; שנה - קדשתו קדשת שעה, ואפלו הנה נזיר
עולם; והכהן - קדשתו קדשת עולם.

יד. פגע בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום, ואחד נזיר
מאה יום - יטמא נזיר שלשים יום. הנה אחד נזיר עולם,
והשני נזיר לזמן קצוב - יטמא הנזיר לזמן קצוב; ששני
עולם, קדשתו חמורה מצוה.

טו. וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שנצטרע ונרפא
מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל שער; שהרי
תגלחתו מצות עשה, שנאמר במצוה: "וגלח את כל
שעריו וגו', וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה -
אם יכול אמה לקים את שניהם, מוטב; ואם לאו, יבוא
עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו
עובר על לא תעשה ועשה, שנאמר: "קדוש יהיה, גדל
פרע שער ראשו" - ובכל מקום אין עשה דוחה את לא
תעשה ועשה שפמותו; ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע
לנזירותו? מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת, ימי חלוטו
אין עולין לו, כמו שבארנו, והרי אינו קדוש בהן, ובטל

מתוך מהדורת חזק

47 אין הבן מביא בָּהֶן קרבן טְהֵרָה; וְכֵן אִם הִפְרִישׁן הָאֵב
48 לְקַרְבֵּן טְהֵרָה, אֵין הַבֵּן מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן תְּגִלְחַת טְמֵאָה;
49 שְׂדֵכָרִים אֵלּוּ סָפֵק הֵן. וְאִם הִבִּיא זִבְחִיו, לֹא עָלוּ לוֹ.

50 יח. האומר: 'הרי עלי לגלח נזיר' - חִיב לְהִבִּיא קִרְבָּנוֹת
51 תְּגִלְחַת טְהֵרָה, וּמִקְרִיבֵן עַל יְדֵי אֵיזָה נְזִיר שְׂרִיצָה. אָמַר:
52 'הרי עלי חצי קרבנות נזיר', או אִם אָמַר: 'הרי עלי לגלח
53 חצי נזיר' - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאֵיזָה נזיר
54 שְׂרִיצָה, וְאוֹתוֹ נְזִיר מְשָׁלִים קִרְבָּנוֹתָיו מְשָׁלוּ; אָבֵל אִם
55 אָמַר: 'הרי עלי קרבנות חצי נזיר' - הרי זה מביא קרבנות
56 נְזִיר שֶׁלֶם, שְׂאִין לָנוּ חֲצֵי נְזִירוֹת.

57 יט. האומר: 'הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר', וְשִׁמַּע חֲבֵרוֹ
58 וְאָמַר: 'וְאֲנִי' - הרי חֲבֵרוֹ נְזִיר, וְאֵינוֹ חִיב לְגַלֵּחַ נְזִיר אַחֵר;
59 שֶׁהָרִי לֹא הִתְפִּיס עֲצָמוֹ אֶלָּא בְּנְזִירוֹת. וְאִם אָמַר: 'וְאֲנִי,
60 וְעַלִּי לְגַלֵּחַ נְזִיר', הרי זה חִיב. אִם הָיוּ פִּקְחִין, כָּל אֶחָד
61 מֵהֶן מְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ; וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵן, חִיבִין
62 לְגַלֵּחַ נְזִירִים אַחֲרֵים.

63 כ. האומר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', וְשִׁמַּע חֲבֵרוֹ וְאָמַר:
64 'וְאֲנִי, וְעַלִּי לְגַלֵּחַ חֲצֵי נְזִיר' - זֶה מְבִיא חֲצֵי קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁל
65 זֶה, וְזֶה מְבִיא חֲצֵי קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁל זֶה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן
66 מְשָׁלִים קִרְבָּנוֹתָיו, אִם הָיוּ פִּקְחִין; וְאִם לֹא, זֶה מְבִיא חֲצֵי
67 קִרְבָּנוֹת לְאֵיזָה נְזִיר שְׂרִיצָה, וְזֶה מְבִיא חֲצֵי קִרְבָּנוֹת לְאֵיזָה
68 נְזִיר שְׂרִיצָה.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ד

פרק ט

71 א. המפריש מעות שִׁיקְרִיב מֵהֶן קִרְבָּנוֹת נְזִירִים [אֲחֵרִים],
72 וְהִקְרִיב מֵהֶן וְהוֹתִירוֹ - יְבִיא בְּמוֹתָרֵן קִרְבָּנוֹת נְזִירִים
73 אַחֲרֵים; שְׁמוֹתֵר נְזִירִים, לְנְזִירִים. הִפְרִישׁ מְעוֹת סְתוּמִין
74 לְנְזִירוֹתוֹ, וְהוֹתִירוֹ - יִפְלוּ הַמוֹתֵרִין לְנִדְבָה.

75 ב. הִפְרִישׁ מְעוֹת מִפְּרָשִׁין לְנְזִירוֹתוֹ, וְהוֹתִירוֹ - מוֹתֵר מְעוֹת
76 הָעוֹלָה יָבֹאוּ עוֹלָה, וּמוֹתֵר הַחֲטָאֹת יִלְכוּ לִזְמַן הַמִּלַּח
77 [לְאִיבּוֹד], וּמוֹתֵר דְּמֵי הַשְּׁלָמִים יָבֹאוּ שְׁלָמִים; וְאֵין טְעוּנִין
78 לָחֶם, וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד.

79 ג. הִמְפְּרִישׁ מְעוֹת לְנְזִירוֹתוֹ, וְנָמַת - אִם הָיוּ סְתוּמִין, יִפְלוּ
80 לְנִדְבָה. הָיוּ מִפְּרָשִׁין - דְּמֵי עוֹלָה עוֹלָה, דְּמֵי חֲטָאֹת יִלְכוּ
81 לִזְמַן הַמִּלַּח, דְּמֵי שְׁלָמִים יָבֹאוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד
82 וְאֵין טְעוּנִין לָחֶם.

83 ד. בִּיצַד הֵם הַמְּעוֹת הַסְּתוּמִין? כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת
84 לְהִבִּיא מֵהֶן קִרְבָּנוֹתָיו, וְלֹא אָמַר כְּלוּם; אָבֵל אִם אָמַר:
85 'אֵלּוּ לְחוּבָתִי', הָרִי אֵלּוּ כִּמְפָרְשִׁין; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם
86 אָמַר 'אֵלּוּ לְעוֹלָתִי וְלַחֲטָאֹתִי וְלִשְׁלָמִי', שֶׁהֵן כִּמְפָרְשִׁין.

87 ה. הִמְפְּרִישׁ בְּהֵמָה בְּעֵלֶת מוֹם, הָרִי הִיא כְּמְעוֹת סְתוּמִין;
88 וְכֵן הִמְפְּרִישׁ לְשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, אוּ כְּלִי - אֵף עַל פִּי
89 שְׂאֵמֵר 'שׁוֹוֹ לַחֲטָאֹתִי וְלְעוֹלָתִי וְלִשְׁלָמִי', הָרִי הוּא כְּמְעוֹת
90 סְתוּמִין.

1 אחת - הרי זה קָזַם מְצוֹת גְּלוּת; נִשְׂרָה אֶחָת וְגִלַּח אֶחָת
2 - אֵין כָּאֵין מְצוֹת גְּלוּת [הואיל ואֵין מְצוֹת גִּילּוּחַ כְּשֶׁעָל
3 הָרֹאשׁ יִשְׁנָה רַק שְׁעָרָה אֶחָת].

4 ח. גִּלַּח עַל הַשְּׁלָמִים [שֶׁהִקְרִיבִים רֹאשׁוֹנִים], וְנִמְצָא פְּסוּל
5 [הַקְרָבָן] - תְּגִלְחָתוֹ פְּסוּלָה, וְזִבְחִיו לֹא עָלוּ לוֹ [שֶׁהָרִי לֹא
6 נִשְׁלַח עַדִּין יְמֵי נְזִירוֹתוֹ]; גִּלַּח עַל הַחֲטָאֹת, וְנִמְצָא
7 שְׂנִשְׁחָטָה שְׁלֹא לְשֵׁם חֲטָאֹת, וְאַחֵר כֶּף הִבִּיא הַשְּׁלָמִים
8 וְהָעוֹלָה, וְקָרְבוֹ כְּמִצְוֹתָן - תְּגִלְחָתוֹ פְּסוּלָה, וְזִבְחִיו לֹא עָלוּ
9 לוֹ.

10 ט. גִּלַּח עַל הָעוֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים, וְנִשְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן,
11 וְאַחֵר כֶּף הִבִּיא קִרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת לְהִקְרִיבֵן לְשִׁמְן - תְּגִלְחָתוֹ
12 פְּסוּלָה, וְזִבְחִיו לֹא עָלוּ לוֹ.

13 י. גִּלַּח עַל שְׁלִשְׁתֵּן, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן כָּשֵׁר - תְּגִלְחָתוֹ
14 כָּשֶׁרָה, וְיְבִיא שְׂאֵר הַזִּבְחִים וְיִקְרְבוּ בְּהִלְכָתָן.

15 יא. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ 'תְּגִלְחָתוֹ פְּסוּלָה' - הָרִי הוּא כְּמִי
16 שֶׁנִּתְגַּלַּח בְּתוֹךְ יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, שֶׁהוּא סוֹתֵר שְׁלִשִּׁים יוֹם כְּמוֹ
17 שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְנִמְצָא מוֹנֶה שְׁלִשִּׁים יוֹם אַחֵר הַתְּגִלְחַת
18 הַפְּסוּלָה, וּמְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו.

19 יב. שְׁלָמֵי נְזִיר שֶׁשְּׁחָטָן שְׁלֹא כְּמִצְוֹתָן [שֶׁלֹּא לְשִׁמְן או
20 שֶׁלֹּא הָיָה בֶן שְׁתֵּי שָׁנִים] - כָּשֶׁרִין [כְּשִׁלְמֵי נִדְבָה], וְאֵין
21 עוֹלִין לְבָעֲלִים לְשֵׁם חוּבָה; וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וְאֵין
22 טְעוּנִין לָחֶם, וְלֹא [מְצוֹת תְּנוּפָה ב:] מְתָנוֹת [= חֻזָּה וְשׁוֹק],
23 וְלֹא זֵרֵעַ.

24 יג. שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת הָאֵלּוּ, וְהִלָּחֵם הֵבֵא עִמָּהֶן - הַכֹּל מִן
25 הַחֲלִין [ולא מִכֶּסֶף מִעֶשֶׂר שָׁנִין], כָּשֶׁאֵר נִדְרֵי הַקָּדֵשׁ, כְּמוֹ
26 שִׁיתָבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

27 יד. האומר: 'הריני נזיר, על מנת שאֶגַלֵּחַ מִמְּעוֹת מַעֲשֹׂר
28 שָׁנִי' - הרי זה נזיר, וְאֵינוֹ מְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו מִן הַמַּעֲשֵׂר,
29 אֶלָּא מִן הַחֲלִין.

30 טו. הָאִישׁ שֶׁנִּדְרַר בְּנְזִיר - יֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא קִרְבָּנוֹת אָבִיו
31 לְעֶצְמוֹ, וּמְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן; וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל קִרְבָּנוֹת
32 אָבִיהָ; וְדָבָר זֶה, הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה הוּא. בִּיצַד? מִי שֶׁהִיָּה
33 אָבִיו נְזִיר, וְהִפְרִישׁ מְעוֹת לְקָנוֹת בָּהֶן קִרְבָּנוֹתָיו, וּמֵת
34 וְהֵנִיחַ הַמְּעוֹת הַסְּתוּמִין, וְאָמַר אַחֵר מוֹת אָבִיו: 'הריני נזיר
35 עַל מְנַת שְׂאֵבִיא קִרְבָּנוֹתִי בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִי
36 לְקִרְבָּנוֹתָיו' - הרי זה מְבִיא מֵהֶן קִרְבָּנוֹתָיו. וְכֵן אִם הָיָה
37 הוּא וְאָבִיו נְזִירִים, וְהִפְרִישׁ אָבִיו מְעוֹת סְתוּמִין, וּמֵת הָאֵב,
38 וְאָמַר הַבֵּן אַחֵר מוֹת אָבִיו: 'הריני מְגַלֵּחַ עַל מְעוֹת אָבִי'
39 - הרי זה מְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו מֵהֶן; אָבֵל אִם לֹא אָמַר, יִפְלוּ
40 הַמְּעוֹת לְנִדְבָה. מֵת הָאֵב וְהֵנִיחַ בָּנִים רַבִּים - חוֹלְקִין
41 הַמְּעוֹת הַסְּתוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא גְּרִשָּׁה לָהֶן; וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד
42 מֵהֶן לְגַלֵּחַ עַל חֲלָקוֹ. וְהַכּוֹר נוֹטֵל בָּהֶן פִּי שְׁנַיִם.

43 טז. בֵּין שֶׁהִיָּה הָאֵב נְזִיר עוֹלָם וְהַבֵּן נְזִיר זְמַן קָצוּב, בֵּין
44 שֶׁהִיָּה הָאֵב נְזִיר זְמַן קָצוּב וְהַבֵּן נְזִיר עוֹלָם - הָרִי זֶה מְגַלֵּחַ
45 וּמְבִיא קִרְבָּנוֹתָיו מִמְּעוֹת נְזִירוֹת אָבִיו.

46 יז. הִפְרִישׁ אָבִיו מְעוֹת לְהִבִּיא בָּהֶן קִרְבָּנוֹת טְמֵאָה וְנָמַת,

48 בַּהֶמָּה, וַיֹּאמֶר: 'אִם טָמֵא הָיִיתִי, הַחֲטָאִת מִחוּבְתִּי וְהַעוֹלָה
49 נִדְבָה; וְאִם טָהוֹר הָיִיתִי, הַעוֹלָה מִחוּבְתִּי וְחֲטָאֵת הָעוֹף
50 סָפֵק'; וְסוֹפֵר יָמֵי נִזְיֹרוֹת אַחֲרָת, וּמֵבִיא קֶרֶבֶן טְהֵרָה
51 וַיֹּאמֶר: 'אִם טָמֵא הָיִיתִי, הַעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה נִדְבָה וְזוֹ
52 חוּבָה; וְאִם טָהוֹר הָיִיתִי, הַעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה חוּבָה וְזוֹ נִדְבָה,
53 וְזֶה שְׁאֵר קֶרְבָּנִי'. וְאִין אֶחָד מִשְׁנִיחֵן מְגַלֵּחַ תְּגַלַּחַת טָמְאָה,
54 אֵלָּא אִם כֵּן הָיוּ קֹטְנִים אוֹ נָשִׁים - שְׂאִין אֵלֹו מְקִיפִין פָּאֵת
55 רֹאשָׁם מִסָּפֵק.

56 טז. בִּיצֵד יוֹלֵד לָהֶם סָפֵק זֶה בְּטָמְאָה? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁנֵי
57 הַנְּזִירִים עוֹמְדִין בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד, שֶׁסָּפֵק טָמְאָה שָׁם טָמֵא,
58 וְהִנֵּה אֶחָד מִבְּחוּץ רֹאֶה אוֹתָן וַיֹּאמֶר: 'רְאִיתִי אֶת אֶחָד
59 מֵכֶם שֹׁנֵטְמָא, וְאִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא'. אַבָּל אִם הִנֵּה עַד זֶה
60 עָמְדָה בְּחֶצֶר, הָרִי שְׁנֵיחֵן טָהוֹרִין - כִּיּוֹן שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, הָרִי
61 הֵן רַבִּים, וְרַבִּים בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד, סָפֵקֵן טָהוֹר; כִּסְפֵּק טָמְאָה
62 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים שֶׁהוּא טָהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ.

63 יז. בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בִּשְׁשֻׁתְּקוֹ הַנְּזִירִים שְׁנֵיחֵם, אוֹ
64 נִסְתַּפֵּק לָהֶם הַדָּבָר. אַבָּל אִם אָמַר אֶחָד מֵהֶם: 'אֲנִי לֹא
65 נִטְמָאתִי' - אִפְּלוּ שְׁנֵי עֵדִים מְעִידִין עָלָיו שֹׁנֵטְמָא, אִינוּ
66 מֵבִיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶם; שֶׁזֶּה שְׂאֵמֵר 'לֹא נִטְמָאתִי', כְּאֹמֶר
67 'אֲנִי מֵבִיא בְּטָמְאָה, שֶׁכֶּבֶר נִשְׁאַלְתִּי עַל נִזְיֹרוּתִי, וְנִמְצָא
68 שְׂאִינוּ מִכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים, וְאָדָם נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצָמָה. אַבָּל
69 אִם שָׁתַק אוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ - הָרִי זֶה מֵבִיא קֶרֶבֶן, אִפְּלוּ עַל פִּי
70 עַד אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבִּבְאֲרָנוּ. וְכֵן עַד שְׂאֵמֵר לְאֶחָד: 'כִּפְנֵי נִדְרָת
71 בְּנִזְיֹרוּת' - אִם הִכְחִישׁוּ, אִינוּ חַיִּב כְּלוּם; וְאִם לֹא הִכְחִישׁוּ,
72 נוֹהֵג נִזְיֹרוּת עַל פִּיו. אִפְּלוּ אָמַר לְשָׁנִים: 'רְאִיתִי אֶחָד מֵכֶם
73 שֹׁנֵטְר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא' - הוּאִיל וְאִין מִכְחִישִׁין אוֹתוֹ,
74 נוֹהֵגִין נִזְיֹרוּת עַל פִּיו. נִהַג נִזְיֹרוּת עַל פִּי עַד, וְשָׁתָה יַיִן אוֹ
75 נִטְמָא, וְהִתְרוּ בוֹ - לוֹקָה, אִף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַנְּזִירֹת בְּעַד
76 אֶחָד.

77 יח. מֵת שֶׁהִנֵּה מִשְׁכָּב לְרַחֵב הַדֶּרֶךְ - אִף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם
78 מְקוֹם לַעֲבֹר אֵלָּא עָלָיו אוֹ נוֹגֵעַ בְּצִדוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהָיָה
79 טָמְאָה יְדוּעָה, וְעָבַר מִשָּׁם נִזִּיר - הָרִי זֶה טָהוֹר, הוּאִיל
80 וְסָפֵק בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים טָהוֹר (וְאוּלֵי נֹטֵה מִהַדָּרֵךְ).

81 יט. בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בַּמְהַלֵּךְ בְּרִגְלוֹ. אַבָּל אִם הִנֵּה
82 רוֹכֵב, אוֹ טְעוֹן מִשָּׂא - הָרִי זֶה טָמֵא; שֶׁהַמְהַלֵּךְ בְּרִגְלָיו,
83 אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵגַע אוֹ שֶׁלֹּא יִצְהִיל אוֹ שֶׁלֹּא יָסִיט; אַבָּל טְעוֹן
84 אוֹ רוֹכֵב - אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵגַע וְשֶׁלֹּא יִצְהִיל אוֹ שֶׁלֹּא יָסִיט,
85 שֶׁהָרִי הַמֵּת לְרַחֵב הַדֶּרֶךְ.

פֶּרֶק י

87 א. אִין אָדָם מְגַלֵּחַ תְּגַלַּחַת אַחַת, וְעוֹלָה לוֹ לְנִזְרוֹ
88 וּלְצִרְעָתוֹ; וְתְּגַלַּחַת הַצִּרְעָת בְּזִמְנָה שֶׁהוּא סָפֵק מִצִּרְעָה, אִינֵה
89 דּוּחָה אֶת הַנְּזִירֹת. לְפִיכֶף, מִי שֹׁנֵטְר שְׁנָה אַחַת, וְהִנֵּה כָּכָל
90 הַשְּׁנָה הַזֹּאת סָפֵק מִצִּרְעָה וְסָפֵק טָמֵא מֵת, אוֹ שֶׁהִנֵּה בָּהּ
91 סָפֵק מִצִּרְעָה וּבְסוֹף הַשְּׁנָה נִטְמָא בְּסָפֵק - הָרִי זֶה מוֹנֶה
92 שְׁבַעַת יָמִים, וּמִנֵּה בְּשִׁלְיִשׁ וּשְׁבִיעִי, וְאִינוּ מְגַלֵּחַ בְּשִׁבְעִי
93 [רַק בְּסוֹף הַשָּׁנָה]; וְאִינוּ יָכוֹל לְשָׁתוֹת בְּיָיִן וּלְהַטְמֵא לְמֵת,

1 ו. הָאוֹמֵר: 'אֵלֹו לְחֲטָאתִי, וְהַשְּׂאֵר לְנִזְיֹרוּתִי', וְמֵת, אוֹ
2 שֶׁהִנֵּה אִשָּׁה, וְהִפְרָה לָּהּ בְּעֵלָה - דְּמִי חֲטָאֵת יִלְכוּ לָהֶם
3 הַמְּלַח, וְהַשְּׂאֵר - יָבִיא בְּחֶצֶן עוֹלָה וּבְחֶצֶן שְׁלָמִים.

4 ז. אָמַר: 'אֵלֹו לְעוֹלָתִי, וְהַשְּׂאֵר לְנִזְיֹרוּתִי' - דְּמִי עוֹלָה
5 יָבֹאוּ עוֹלָה, וְהַשְּׂאֵר יָפְלוּ לְנִדְבָה.

6 ח. מִי שֶׁדָּמָה [=חשב] שֶׁהוּא חַיִּב בְּנִזְיֹרוּת, וְהִפְרִישׁ
7 קֶרְבָּנוֹתָיו, וְאַחֲרַיָּךְ שָׁאֵל לְחֶכֶם, וְהוֹרָהוּ שְׂאִין זֶה נִדָּר
8 וְאִינוּ חַיִּב בְּנִזְיֹרוּת - מַה יַּעֲשֶׂה בְּקֶרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ? יִצְאוּ
9 [לחולין] וְיִרְעוּ בְּעֶדֶר; שֶׁזֶּה הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת הוּא, שְׂאִינוּ
10 הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ.

11 ט. הָאִשָּׁה שֹׁנֵטְרָה בְּנִזִּיר, וְהִפְרִישָׁה קֶרְבָּנוֹתֶיהָ, וְאַחֲרַיָּךְ
12 הִפְרָה לָּהּ בְּעֵלָה - אִם מִשְׁלוֹ הִנֵּה הַבְּהֶמָּה, תִּצָּא וְתִרְעָה
13 בְּעֶדֶר; שְׂאִין אָדָם מִקְדִּישׁ דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ. וְאִם הָיוּ
14 הַקֶּרְבָּנוֹת מִשְׁלָה וְאִין לְבַעֲלָה בֶּהֱן כְּלוּם, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנוּ לָּהּ
15 מִתְּנָה עַל מְנָת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְבַעַל בֶּהֱן רִשּׁוֹת, אֵלָּא מַה
16 שֶׁתִּרְעָה תַּעֲשֶׂה בֶּהֱן - הַחֲטָאִת תְּמוֹת, וְהַעוֹלָה תִּקְרַב עוֹלָה,
17 וְהַשְּׁלָמִים יִקְרָבוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְאִינֵן טְעוֹנִים
18 לָחֶם.

19 י. הִפְרִישׁ מַעוֹת סְתוּמִין לְקֶרְבָּנוֹתֶיהָ, יָפְלוּ לְנִדְבָה. הָיוּ
20 מִפְרָשִׁין - דְּמִי חֲטָאֵת יִלְכוּ לָהֶם הַמְּלַח, וְדְּמִי עוֹלָה יָבֹאוּ
21 עוֹלָה, וְדְּמִי שְׁלָמִים יָבֹאוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד
22 וְאִינֵן טְעוֹנִין לָחֶם.

23 יא. הָאִשָּׁה שֹׁנֵטְרָה בְּנִזִּיר, וְנִטְמָאת בְּחוּץ יָמֵי נִזְיֹרוּת, וְאַחֲרַיָּךְ
24 כֶּף שָׁמַע בְּעֵלָה וְהִפְרָה לָּהּ - הָרִי זֶה מֵבִיא קֶרֶבֶן טָמְאָה.

25 יב. הָאִישׁ שֶׁהִדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנִזִּיר, וְהִפְרִישׁ עָלָיו קֶרְבָּנוֹתָיו,
26 וְלֹא רָצָה הַבֵּן בְּנִזְיֹרוּת זֶה, וּמִתָּה הוּא אוֹ קְרוֹבִיו, אוֹ שֶׁגִּלַּח
27 הוּא, אוֹ שֶׁגִּלַּחוּהוּ קְרוֹבִיו - הַחֲטָאִת תְּמוֹת, וְהַעוֹלָה תִּקְרַב
28 עוֹלָה, וְהַשְּׁלָמִים יִקְרָבוּ שְׁלָמִים, וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְאִינֵן
29 טְעוֹנִין לָחֶם. הִפְרִישׁ לוֹ מַעוֹת סְתוּמִים, הָרִי אֵלֹו יָפְלוּ
30 לְנִדְבָה. הָיוּ מַעוֹת מִפְרָשִׁין - דְּמִי חֲטָאֵת יִלְכוּ לָהֶם הַמְּלַח,
31 וְדְּמִי עוֹלָה יָבֹאוּ עוֹלָה, דְּמִי שְׁלָמִים יָבֹאוּ שְׁלָמִים, וְאִינֵן
32 טְעוֹנִין לָחֶם וְנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד.

33 יג. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נִזִּיר כְּשֶׁהִנֵּה לִי בֵן', וְהִפְרִישׁ קֶרֶבֶן,
34 וְהִפְלִיחָה אִשְׁתּוֹ, וְחִזְרָה וְיָלְדָה - הָרִי הַקֶּרְבָּנוֹת סָפֵק,
35 וְאַסוּרִין בְּגִנָּה וּבַעֲבוּדָה.

36 יד. שְׁנֵי נִזְירִים שֹׁנֵטְמָא אֶחָד מֵהֶן, וְאִין יוֹדֵעַ מִי הוּא -
37 בִּיצֵד מֵבִיאִין קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן? מֵבִיאִין קֶרֶבֶן טָמְאָה וְקֶרֶבֶן
38 טְהֵרָה בְּמִלְאֵת יָמֵי נִזְיֹרוּתָם, וַיֹּאמֶר אֶחָד מֵהֶן: 'אִם אֲנִי
39 הוּא הַטָּמֵא, קֶרֶבֶן טָמְאָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טְהֵרָה שְׁלִיךְ; וְאִם אֲנִי
40 הוּא הַטָּהוֹר, קֶרֶבֶן טְהֵרָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טָמְאָה שְׁלִיךְ'. וְסוֹפְרִין
41 יָמֵי נִזְיֹרוּת אַחֲרָת גְּמוּנָה מֵאַחֲרֵי קֶרְבָּנוֹת אֵלֹו. וְחוֹזְרִין
42 וּמֵבִיאִין קֶרֶבֶן טְהֵרָה, וַיֹּאמֶר אֶחָד מֵהֶן: 'אִם אֲנִי הוּא
43 שֶׁהִיִּיתִי טָמֵא - קֶרֶבֶן טָמְאָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טְהֵרָה שְׁלִיךְ, וְזֶה
44 קֶרֶבֶן טְהֵרָתִי; וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר - קֶרֶבֶן טְהֵרָה שְׁלִי
45 וְקֶרֶבֶן טָמְאָה שְׁלִיךְ, וְזֶה קֶרֶבֶן טְהֵרָתִי'. נִמְצָאוּ שֶׁלֹּא
46 הִפְסִידוּ בְּקֶרְבָּנוֹתֵיהֶן כְּלוּם.

47 טו. מֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה מֵבִיא חֲטָאֵת הָעוֹף וְעוֹלָת

מתוך מהדורת חזק

48 וּלְצָרְעָתוֹ; וְשָׂמָא מִצָּרַע וְדָאִי וְטָמֵא מֵת וְדָאִי הִיָּהּ,
49 שֶׁהִתְגַּלְחַת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה לְצָרְעָתוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנּוּ,
50 וְהִתְגַּלְחַת שְׁלִישִׁית תְּגַלְחַת טָמֵאָה, וְלִפְיֶכָּךְ צָרִיךְ לְהִבְיֵא
51 קֶרְפֶּן טָמֵאָה בְּשָׁלִישִׁית.

52 ו. שֶׁלֹּשׁ עוֹלוֹת בְּהֵמָה שֶׁמִּבְיָא עִמָּהּ - עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא
53 מִתְּנָה וְאוֹמֵר: 'אִם טָהוֹר אָנִי, זֶה מִחוּבָתִי, וְאִם טָמֵא אָנִי,
54 הָרִי הִיא נִדְבָּה'; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁנְיָה וּבְשָׁלִישִׁית.

55 ז. וּמִבְיָא קֶרְפֶּן טְהוֹרָה בְּתִגְלַחַת רְבִיעִית, וּמִתְּנָה וְאוֹמֵר:
56 'אִם טָמֵא הִיְיִיתִי - עוֹלָה רִאשׁוֹנָה נִדְבָּה, וְזוֹ חוּבָה [אִם הִיָּה
57 גַּם מִצוּרֵי]; וְאִם מִחֻלָּט הִיְיִיתִי - עוֹלָה רִאשׁוֹנָה חוּבָת
58 מִצָּרַע, וְזוֹ חוּבָת נִזִּירוּת, וְשֵׁתִים הָאֻמָּצוֹת נִדְבָּה [אִם הִיָּה
59 גַּם טָמֵא מֵת]. וְאִם טָהוֹר מִשְׁמָאָת מֵת הִיְיִיתִי, וּמִצָּרַע -
60 עוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה חוּבָה וְכֵן הַשְּׁנִיָּה, אַחַת לַחוּבָת מִצָּרַע
61 וְאַחַת לַחוּבָת נִזִּירוּת, וּשְׁלִישִׁית וְרְבִיעִית נִדְבָּה, וְהַשְּׁאָר
62 קֶרְפֶּן טְהוֹרִי. וְאִם טָמֵא מֵת הִיְיִיתִי, וּמִצָּרַע - עוֹלָה
63 רִאשׁוֹנָה חוּבָת צָרַעַת, וְשִׁנְיָה וּשְׁלִישִׁית נִדְבָּה, וְזֶה קֶרְפֶּן
64 תְּגַלְחַת טְהוֹרָה.

65 ח. אֲבָל הָאֵשֶׁם וְהָעוֹלָה - אֵינִם מְעַכְבִּין לֹא בְּתִגְלַחַת
66 טָמֵאָה, וְלֹא בְּצָרַעַת. נִמְצָאָת אוֹמֵר: אִם הוּא מִצָּרַע וְדָאִי,
67 וְלֹא נִטְמָא בְּמֵת - הָרִי טָהוֹר בְּצָרְפִין, וְחִטָּאת הָעוֹף הִיא
68 חִטָּאתוֹ, וְלֹא תֹאכֵל מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק; וְעוֹלָת בְּהֵמָה
69 שֶׁעָמָה, מִקֶּרְפֶּן תְּגַלְחַת טְהוֹרָה, כְּדִי שֶׁיִּגְלַח עַל הַבְּהֵמָה [אִם
70 הוּא טָהוֹר]. וְאִם טָמֵא מֵת הוּא, הָרִי עוֹלָת בְּהֵמָה נִדְבָּה.
71 וְאִם אֵינוֹ מִצָּרַע, וְטָמֵא מֵת הוּא - חִטָּאת הָעוֹף קֶרְפֶּן נִזִּיר
72 שְׁנִטְמָא, וְעוֹלָת בְּהֵמָה נִדְבָּה, וְהָרִי הִבְיָא קֶרְפֶּן טְהוֹרָה
73 בְּאַחֲרוֹנָה. וְאִם אֵינוֹ טָמֵא מֵת, וְלֹא מִצָּרַע - עוֹלָת בְּהֵמָה
74 שֶׁהִבְיָא בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה הִיא מִחוּבָת תְּגַלְחַת טְהוֹרָה,
75 וְחִטָּאת הָעוֹף בָּאָה עַל סָפֵק, וְהָרִי לֹא נִאָּכְלָת.

76 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת?
77 בְּשִׁהְיָה קֶטֶן אוֹ אִשָּׁה. אֲבָל הָאִישׁ אֵינוֹ מְגַלַּח מִסָּפֵק, לֹא
78 תְּגַלְחַת טָמֵאָה וְלֹא תְּגַלְחַת צָרַעַת - שֶׁמָּא טָהוֹר הוּא,
79 וְנִמְצָא מִקִּיף פָּאֵת רֹאשׁוֹ שֶׁלֹּא בְּמִקוֹם מִצְוָה; לִפְיֶכָּךְ אֵינוֹ
80 מְגַלַּח אֲלָא תְּגַלְחַת טְהוֹרָה בְּלִבְד - שֶׁאֵין אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת
81 אֵלּוּ לְעַכְבִּי, אֲלָא לְמִצְוָה.

82 י. נִזִּיר שֶׁנִּצְטָרַע וְדָאִי וְנִטְמָא בְּסָפֵק, כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה?
83 אַחֲרֵי שֶׁיִּטְהַר מִצָּרַעָתוֹ, מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, וּמְגַלַּח
84 תְּגַלְחַת טָמֵאָה [לְאַחֲרֵי יָמֵי נִזִּירוּתוֹ]; וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
85 נִזִּירוּתוֹ בְּלֵה, שֶׁהָרִי נִפְלִי הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּסָפֵק טָמֵאָה
86 שְׁנִטְמָא; וּמִבְיָא קֶרְבָּנוֹת טְהוֹרָה, וְשׁוֹתֶה בִּינֵי. וּמֵאַחֲרֵי
87 שֶׁיִּבְיָא קֶרְפֶּן צָרַעַת, אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים.

88 יא. נִטְמָא וְדָאִי וְהִיָּה מִצָּרַע בְּסָפֵק, וְטָהוֹר [נִרְפָּא] מִסָּפֵק
89 צָרַעָתוֹ - מוֹנֶה יָמֵי נִזִּירוּתוֹ שֶׁלֹּמָה [וְאֵינוֹ יָכוֹל לְגַלַּח אַחֲרֵי
90 שְׁבָעָה, שְׁמָא הוּא מִצוּרֵי וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת
91 הַתְּגַלְחוֹת], וְאַחֲרֵי כֵךְ מְגַלַּח תְּגַלְחַת הַנֶּגַע; שֶׁאֵין תְּגַלְחַת
92 סָפֵק נִגְעוֹ דוֹחֶה נִזִּירוּתוֹ. וְאַחֲרֵי כֵךְ מוֹנֶה שְׁבָעַת יָמִים שֶׁבִּין
93 תְּגַלְחַת מִצָּרַע הָרִאשׁוֹנָה לְתִגְלַחַת שְׁנִיָּה, וּמְגַלַּח וּמִבְיָא
94 קֶרְבָּנוֹתָיו; וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים, אִם הִזָּה בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי.

1 אֲלָא לְאַחֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים, וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים לְאַחֲרֵי שְׁתֵּי
2 שָׁנִים; מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגַלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת - תְּגַלְחַת
3 טְהוֹרָה, וְתִגְלַחַת טָמֵאָה מִסָּפֵק, וְשְׁתֵּי תְּגַלְחוֹת שֶׁמְגַלַּח
4 הַמִּצָּרַע, שֶׁהָרִי הוּא סָפֵק מִצָּרַע.

5 ב. תְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה - מְגַלַּח אוֹתָהּ אַחֲרֵי שָׁנָה רִאשׁוֹנָה,
6 וּמְגַלַּח בָּהּ רֹאשׁוֹ וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו, וּמִטְהַר בְּעֵץ אֶרֶז
7 וְאֶזְוִיב וְצָפְרִים כְּשֶׁאֵר מִצָּרְעִין; אִם אֵינוֹ טָמֵא מֵת וְלֹא
8 מִצָּרַע, הָרִי הִיא תְּגַלְחַת טְהוֹרָה שֶׁל נִזִּירוּתוֹ; וְאִם הוּא
9 מִצָּרַע וְדָאִי בְּשִׁנְיָה רִאשׁוֹנָה, הָרִי הִיא תְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה שֶׁל
10 מִצָּרַע. וְשׁוֹתֶה שָׁנָה אַחֲרָת כְּמִנְיָן יָמֵי הַנִּזִּירוּת, וְאַחֲרֵי כֵךְ
11 מְגַלַּח תְּגַלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁל מִצָּרַע - שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְגַלַּח אַחֲרֵי
12 שְׁבָעָה כְּשֶׁאֵר מִצָּרְעִין, שֶׁמָּא אֵינוֹ מִצָּרַע אֲלָא טָמֵא מֵת
13 וְדָאִי הִיָּהּ; וְשִׁנְיָה שְׁנִיָּה זֶה, הָרִי הוּא בָּהּ נִזִּיר שֶׁאֲסוּר לְגַלַּח.
14 וּמֵאַחֲרֵי שֶׁגַּלַּח שְׁתֵּי תְּגַלְחוֹת אֵלּוּ, שֶׁלֹּמָה טְהוֹרֵת הַצָּרַעַת,
15 וּמִתָּר לְאָכֵל בְּקָדָשִׁים. וְשׁוֹתֶה שָׁנָה שְׁלִישִׁית, וְאַחֲרֵי כֵךְ
16 מְגַלַּח תְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית - שֶׁמָּא מִצָּרַע וְדָאִי הִיָּהּ בְּשִׁנְיָה
17 רִאשׁוֹנָה וְלֹא הִיָּה טָמֵא מֵת, וְשִׁנְיָה רִאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה לוֹ
18 מִפְּנֵי שֶׁהִיא יָמֵי חוֹלָטוֹ, וְשִׁנְיָה שְׁנִיָּה לֹא עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי
19 שֶׁהִיא יָמֵי סוּפְרוֹ שֶׁל מִצָּרַע [שְׁבָעָה יָמִים] שֶׁבִּין תְּגַלְחַת
20 רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה; לִפְיֶכָּךְ צָרִיךְ לְשׁוֹתֶה שָׁנָה שְׁלִישִׁית
21 בְּנִזִּירוּתוֹ, וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית לְנִזִּירוּתוֹ - וְהִיא תְּגַלְחַת
22 טְהוֹרָה. אוֹ שֶׁמָּא טָמֵא מֵת וְדָאִי הִיָּהּ וּמִצָּרַע וְדָאִי, וְאֵין
23 תְּגַלְחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזִּירוּתוֹ וּלְצָרַעָתוֹ; וְנִמְצָאָת תְּגַלְחַת
24 רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה תְּגַלְחַת צָרַעַת, וְתִגְלַחַת שְׁלִישִׁית תְּגַלְחַת
25 טָמֵאָה, וְאֵין אַחַת מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים עוֹלָה לוֹ, שֶׁהָרִי הַשְּׁלִישִׁית
26 תְּגַלְחַת טָמֵאָה. לִפְיֶכָּךְ צָרִיךְ לְשׁוֹתֶה שָׁנָה רְבִיעִית בְּנִזִּירוּתוֹ,
27 וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת רְבִיעִית. וְשֶׁצָּרֵר בְּכָל תְּגַלְחַת סָפֵק, אֲסוּר
28 בְּהִנְיָה מִסָּפֵק - שֶׁשֶּׁצָּרֵר נִזִּיר שֶׁנִּצְטָרַע מִתָּר בְּהִנְיָה.

29 ג. וְכֵן אִם נָדַר עֲשׂוֹר שָׁנִים נִזִּירוּתוֹ, וְהִיָּה בְּהֵן סָפֵק מִצָּרַע,
30 וְנוֹלָד לוֹ סָפֵק טָמֵאָה בְּסוּפֶן - הָרִי זֶה אֵינוֹ שׁוֹתֶה בִּינֵי עַד
31 אַרְבָּעִים שָׁנָה; וּמְגַלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת, אַחַת בְּסוּף כָּל עֲשׂוֹר
32 שָׁנִים - תְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה לְסָפֵק יָמֵי צָרַעָתוֹ, וְשִׁנְיָה לְסָפֵק
33 יָמֵי סוּפְרוֹ שֶׁל מִצָּרַע, וּשְׁלִישִׁית לְסָפֵק טָמֵאָתוֹ, וְרְבִיעִית
34 תְּגַלְחַת טְהוֹרָה.

35 ד. וְכִיצַד מִבְיָא זֶה קֶרְבָּנוֹתָיו? אִם הִיָּה עֲשִׂיר [שֶׁקֶרְבָּנוֹ
36 בַּהֲמָה], כּוֹתֵב נִכְסָיו לְאַחֲרִים [וּנִחְשַׁב עָנִי, שֶׁקֶרְבָּנוֹ עוֹף];
37 שֶׁמִּצָּרַע עֲשִׂיר שֶׁהִבְיָא קֶרְפֶּן עָנִי, לֹא יָצָא. וְאַחֲרֵי כֵךְ מִבְיָא
38 חִטָּאת הָעוֹף [שְׁבָאָה עַל הַסָּפֵק, מִה שֶׁאֵין כֵּן חִטָּאת בַּהֲמָה]
39 וְעוֹלָת בְּהֵמָה בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה וּשְׁלִישִׁית - וְכָל
40 חִטָּאת עוֹף מִקֶּן, לֹא תֹאכֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק [שֶׁאִם חוֹלִין
41 הִיא נִבְלִיָּה הוּאִיל וְהָעוֹף נִמְלֵק וְלֹא נִשְׁחַט]; וּמִבְיָא
42 בְּתִגְלַחַת רְבִיעִית קֶרְפֶּן נִזִּיר טָהוֹר, שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת,
43 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנּוּ.

44 ה. שְׁלֹשׁ חִטָּאת הָעוֹף שֶׁמִּבְיָא בְּשֹׁלֵשׁ הַתְּגַלְחוֹת - חִטָּאת
45 רִאשׁוֹנָה, לְסָפֵק טָמֵאָתוֹ; שְׁנִיָּה לְסָפֵק צָרַעָתוֹ, שֶׁאֵין
46 הַמִּצָּרַע מִבְיָא קֶרְבָּנוֹ אֲלָא לְאַחֲרֵי תְּגַלְחַת שְׁנִיָּה. וְכֵן חִטָּאת
47 שְׁלִישִׁית לְסָפֵק טָמֵאָתוֹ, שֶׁאֵין תְּגַלְחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזִּיר

אחת וששים יום אחד עד יום מותו, אפלו חיה כמה שנים
 - ערך הנזכר חמשה עשר שקלים, והנזקה עשרה שקלים.
 ד. כל השנים האלו, מעת לעת מיום הולדתו. וכל השקלים
 - בשקל הקדש, והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה
 מכסף טהור; וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע, כמו
 שבארנו בהלכות שקלים.
 ה. טמטום ואנדורגיניוס - אין להם ערך, שלא קצבה תורה
 ערך אלא לזכר ודאי או לנזקה ודאית; לפיכך, טמטום
 ואנדורגיניוס שאמר: 'ערכי עלי', או שהעריכו אחר - אינו
 חייב כלום.
 ו. הגוי נערף, אבל אינו מעריך. כיצד? גוי שאמר: 'ערכי
 עלי', או 'ערף ישראל זה עלי' - לא אמר כלום; וישראל
 שאמר: 'ערף גוי זה עלי', או 'ערף פלוני הגוי עלי' - נותן
 לפי שני הגוי הנערף. וכן המעריך את החרש ואת השוטה
 - חייב, ונותן לפי שניו.
 ז. העבד - נערף ועורף, כשאר ישראל; ואם יפדה ויהיה
 לו, יתן ערך שנדר.
 ח. אחד המעריך את היפה הבריא, ואחד המעריך את
 הכעור החולה, אפלו היה הנערף מכה שחין [פצעים] או
 סומה או גדם [קטוע יד] ויש בו כל מום - נותן לפי שניו,
 כמו שקצוב בתורה.
 ט. הדמים אינן בערכים. כיצד? האומר: 'דמי עלי', או
 'דמי זה עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אפלו היה אותו פלוני
 קטן בן יומו, או טמטום או אנדורגיניוס, או גוי - נותן מה
 שהוא שוה, דינר או אלה, כאלו הוא עבד נמכר בשוק.
 י. והערכים פלן והדמים - הכל, סתמן לבדק הבית
 [תחזוקת המקדש]; ויפלו [=ימסרו] הכל ללשכה שהיתה
 במקדש, מוכנת לקדשי בידק הבית.
 יא. גוי שאמר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני' - נותן כפי
 נדרו; ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגויים נדבה
 או נדר לחזק בידק הבית או בידק ירושלים, שנאמר: "לא
 לכם ולנו לבנות בית לאלהינו", ונאמר: "ולכם אין חלק
 וצדקה וזכרון בירושלים".
 יב. ומה יעשה בהן? יבדק הגוי על דעת מי נדר: אם נדר
 על דעת ישראל - יוציאוהו בית דין כמה שיראה להן, חוץ
 מבדק הבית ובידק ירושלים; ואם אמר: 'לשמים נדרתי',
 יגזור.
 יג. הגוסס - אין לו לא ערך ולא דמים; הואיל ורב
 הגוססין למיתה, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית
 דין של ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר, או
 שהעריך עצמו, או שאמר: 'דמי עלי', או שאמר אחר:
 'דמי זה עלי' - אינו חייב כלום; שזה כמת הוא, והמת אין
 לו לא ערך ולא דמים; ועל זה נאמר: "כל חרם אשר יחרם
 מן האדם - לא יפדה", כלומר: אין לו פדיון, אלא הרי
 הוא כמת.
 יד. זה היוצא להרג שהעריך אחרים, או נדר דמיהן, או
 הדיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.

ואחר כך מונה שבעה אחרים לטמאת מת, ומגלח תגלחת
 טמאה; ואחר כך מונה נזירותו בלה.
 יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיטהר
 מצרעתו, מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי
 ושביעי [לצורך הבאת קרבנותיו], ומגלח ראשו וזקנו
 בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת; ומביא קרבנותיו
 בשמיני, ואוכל בקדשים. וסופר שבעה נימים נפרדים
 לתגלחת טומאה של נזירותו, ומגלח תגלחת טמאה;
 ואחר כך סופר ימי נזירות שלמה, ומביא קרבן טהרה
 ושוטה ביין.
 יג. ולמה סופר שבעה? שאין שבעת ימי הטמאה עולין
 בשבעת ימי הספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע.
 יד. האומר: 'הריני נזיר אם אעשה כך וכך', או 'אם לא
 אעשה', וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונזירותו כזו מנזירות
 רשעים היא [שנזירים לפי מצב רוחם]; אבל הנזיר לה'
 ה' ערף קדשה - הרי זה נאה ומשבח, והרי נאמר בו: "גור
 אלהי על ראשו וגו' קדש הוא לה"; ושקלו הפתוב
 בנביא, שנאמר: "ואקים מבניכם לנביאים, ומבחיורכם
 לנזירים".
 בריך רחמנא דסיען

הלכות ערכים וחרמים

יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים
 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם
 כאשר מפרש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין
 ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות;
 (ה) דין מחירים נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא
 יגאל חרם. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הערכים - הם נדר מקלל נדרי הקדש, שנאמר: "איש
 כי יפלא נדר, בערף נפשת לה"; לפיכך חייב עליהן
 משום "לא יחל דברו", ו"לא תאחר", ומשום "ככל היצא
 מפיו יעשה".
 ב. ומצוות עשה לדון בדיני ערכין, כאשר מפרש בתורה;
 ואחד האומר: 'ערכי עלי', או האומר: 'ערף [אדם] זה
 עלי', או 'ערף פלוני עלי' - נותן הערך לפי שני הנערף,
 והוא הדבר הקצוב שבתורה, לא פחות ולא יתר.
 ג. וכמה הוא הערך? אם היה הנערף בן שלשים יום או
 פחות - אין לו ערך, והאומר עליו: 'ערף זה עלי' - הרי
 זה כאומר 'ערף כלי זה', ואינו חייב כלום. היה מין אחד
 ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות - ערך הנזכר
 חמשה שקלים, והנזקה שלשה שקלים. משיכנס בשנת
 שש יום אחד עד שישלים שנת עשרים - ערך הנזכר עשרים
 שקלים, והנזקה עשרת שקלים. משיכנס בשנת אחד
 ועשרים יום אחד עד שישלים שנת ששים - ערך הנזכר
 חמשים שקלים, והנזקה שלשים שקלים. ומשיכנס בשנת

46 להקדש. כיצד? אם נמכר הוא פלו, ישנה חמשים, ואם
47 נמכר חוץ מידו, שתשאר ידו זו לבעלי ולא יהיה ללוקח
48 בה פלוס, ישנה ארבעים - נמצא זה יתחייב לשלם להקדש
49 עשרה. וכן כל פיוצא בזה.
50 ד. האומר: 'דמי ראשי' או 'כבדי עלי', או 'דמי ראשו'
51 או 'לבו של פלוני עלי' - נותן דמי פלו. וכן האומר: 'דמי
52 חצי עלי', נותן דמי פלו; אבל האומר: 'חצי דמי עלי',
53 נותן חצי דמיו.
54 ה. האומר: 'משקלי עלי', או 'משקל פלוני' - נותן
55 משקלו: אם כסף, כסף, ואם זהב, זהב - כמו שפרש.
56 אמר: 'משקל ידי', או 'רגלי עלי' - רואין כמה היא ראיה
57 לשקל, ונותן ממין שפרש. ועד היכן היא היד לענין זה?
58 עד האציל [=מפרק]; והרגל, עד הארפקה [=ברך]; לפי
59 שבגדרים, הולכין אחר לשון בני אדם.
60 ו. האומר: 'קומתי' [=גובהי] עלי, כסף או זהב - נותן
61 שרביט [=מקל] שאינו נכסף מלא קומתו, ממין שפרש;
62 אמר: 'מלא קומתי עלי' - נותן אפלו שרביט הנכסף, ממין
63 שפרש.
64 ז. האומר: 'משקלי עלי', ולא פרש מאיזה מין - אם היה
65 עשיר ביותר, ונתפנו למתנה מרבה - נותן משקלו זהב;
66 והוא הדין באומר 'משקל ידי' או 'רגלי' או 'קומתי עלי',
67 ולא פרש מאיזה מין - נותן זהב. ואם אינו מפלג בעשירות
68 - נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרך להשקל
69 באותו מקום, אפלו פרוט; וכן נותן שרביט מלא קומתו,
70 אפלו של עץ; הכל לפי ממונו ודעתו [=נדיבותו].
71 ח. האומר: 'עמדי עלי', 'שיבתי עלי', או 'מקום ישיבתי
72 עלי', 'רחבי עלי', 'עבדי עלי', 'הקפי עלי' - כל אלו ספק,
73 ומביא לפי ממונו; עד שיאמר: 'לא כך נתפנותי'. ואם מת,
74 יתנו היורשין פחות שבפלוטות.
75 ט. האומר: 'הרי עלי מטבע כסף', לא יפחות מדינר כסף;
76 'מטבע נחשת', לא יפחות ממעה כסף [בנחושת]. 'הרי עלי
77 ברזל', לא יפחות מאמה על אמה לכלה עורב [מתקן
78 להברחת עופות] שהיה במקדש למעלה בגג ההיכל, כמו
79 שיכתבאר במקומו.
80 י. האומר: 'הרי עלי כסף או זהב', ולא הזכיר מטבע -
81 יביא לשון [=גוש] של כסף או של זהב, יהיה משקלה כדי
82 שיאמר: 'לא עד כך נתפנותי'. וכן אם פרש המשקל, ונשכח
83 כמה פרש - יביא עד שיאמר: 'לא עד כך נתפנותי'.
84 יא. אחד האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי', או
85 האומר: 'הרי עלי מנה', או 'חמשים', או 'כסף', או 'זהב'
86 - הכל הן הנקראין 'חייב דמים'; והדמיו והערכין לדרך
87 הפית, כמו שבארנו.
88 יב. שתי לשכות היו במקדש - אחת לשפת חשיים, ואחת
89 לשפת הפלים; לשפת חשיים - יראי חטא נותנין לתוכה
90 בחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי.
91 לשפת הפלים - כל מי שהתנדב כלי זורקו לתוכה, ואחת
92 לשלשים יום הגזברין פותחין אותה: כל כלי שנמצא בו

1 טו. כהנים ולויים מעריכין ונערכין, כשאר ישראל. וקטן
2 שהגיע לעונת נדרים והעריף, או נדר דמים - חייב לשלם;
3 שהרי נדריו קימין, כמו שבארנו בהלכות נדרים.
4 טז. הערכין הקצובין לפי השנים - הן שני הנעריף, לא
5 שני המעריף. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים: 'ערכך
6 עלי' - נותן ערך בן ששים; ובן ששים שאמר לבן עשרים:
7 'ערכך עלי' - נותן ערך בן עשרים. וכן כל פיוצא בזה.
8 יז. וצריך בערכים שיהיה פיר ולבו שוין, כשאר הנדרים;
9 ונשאלין על הערכין ועל הדמים, בדרך שנשאלין על שאר
10 נדרים והקדשות.
11 יח. האומר: 'ערך אלו פלם עלי' - נותן ערך פלם, כל
12 אחד ואחד לפי שניו. ואם היה עני, נותן על ידי כלם ערך
13 עני; ואם היה עשיר, נותן על ידי כלם ערך עשיר.
14 יט. האומר: 'ערכי עלי', וחזר ואמר: 'ערכי עלי', וכן
15 כמה פעמים - חייב על כל אחת ואחת. אמר: 'שני ערכי
16 עלי', נותן שני ערכין; וכן אם אמר: 'ארבעה', אפלו
17 'אלף' - נותן כמנין שגדר.
18 כ. אמר: 'הרי עלי ערך', ולא פרש ערך מי, אלא ערך
19 סתם - נותן פחות שבפרכין, שהוא שלשה שקלים.
20 כא. האומר: 'ערכי עלי', ומת קדם שיעמד בדין - אין
21 היורשין חייבין לתן, שנאמר: 'והעמידו לפני הפהן,
22 והעריף אותו הפהן'. עמד בדין ומת, יתנו היורשין.
23 כב. אבל האומר: 'דמי עלי' - אף על פי שעמד בדין,
24 ומת קדם שיקצצו [=יקצבו] דמיו ויאמרו הדיינים כמה
25 ישנה - אין היורשין חייבין לתן. ואם קצצו דמיו ואחר כך
26 מת - יתנו היורשין.
27 כג. ומה בין הערכים לדמים? שהערכין קצובין מן
28 התורה, והדמים אינן קצובין.
29 כד. וכן האומר: 'ערך פלוני עלי', ומת העורף והנעריף
30 אחר שעמד הנעריף בדין - חייבין היורשין לתן. מת הנעריף
31 קדם שיעמד בדין - אף על פי שהמעריף קדם, הרי זה
32 פטור; שאין ערך למת, והנעריף צריך עמידה בדין. אמר:
33 'דמי פלוני עלי', ועמד בדין ומת קדם שיקצצו דמיו -
34 הרי זה פטור; שאין דמים למתים.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ד

פרק ב

36
37 א. האומר: 'ערך ידי' או 'רגלי' או 'עיני עלי', או שאמר:
38 'ערך יד זה' או 'עיניו עלי' - לא אמר פלוס. 'ערך לבי'
39 או 'כבדי עלי', או 'ערך לבו' או 'כבדו של פלוני עלי' -
40 נותן ערך פלו; וכן כל אבר שאם נטל מן החי, נמות -
41 אם אמר: 'ערכו עלי', נותן ערך פלו.
42 ב. אמר: 'חצי ערכי עלי', נותן חצי ערכו; 'ערך חצי עלי'
43 - נותן ערך פלו, שאי אפשר שנטל חציו ויחיה.
44 ג. האומר: 'דמי ידי עלי', או 'דמי יד פלוני עלי' - שמין
45 אותו כמה הוא שוה ביד, וכמה הוא שוה בלא יד, ונותן

יא. האומר: 'ערכי עלי', ויחזר ואמר 'ערכי עלי', והיו
 בידו עשר סלעים, ונתן תשע לשניה, וסלע לראשונה -
 יצא ידי שתיקה; שהערכין לא כחובות הן, שאף על פי
 שכל מה שבידו משעבד לראשונה - הקדש מאחר, מה
 שגבה גבה. אבל אם נתן תשע לראשונה, ואחת לשניה -
 ידי שניה יצא - שהרי כשנתן הסלע, לא נשאר בידו כלום,
 והרי אין ידו משגת; וידי ראשונה לא יצא - שהרי כל
 מה שהיה בידו משעבד לראשונה, וכשנתן התשע נשאר
 לו סלע ולא נתנו, והרי לא נתן כל מה שידו משגת.
 לפיכך, ישאר עליו שאר ערך ראשון, עד שיצטער וישלים.
 יב. האומר: 'שני ערכי עלי', ולא היה בידו אלא פחות
 מכדי שני ערכין - הרי הדבר ספק, אם נתפס לשניה, ונתן
 חצי מה שיש לו לערך אחד וחציו לערך השני
 ויפטר, או יתן ערך אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו
 [בשביל] באחד מהן, וישאר הערך האחר עליו חוב עד
 שימתן אותו בעניות או בעשירות, כפי השג ג'דו.
 יג. המפריש ערכו או דמיו, ואבדו או נגנבו - אף על
 פי שלא אמר 'עלי חייב אחרייתך' - חייב באחרייתך עד
 שיגיעו ליד הגזבר, שנאמר: 'ונתן את הערך ביום
 ההוא, קדש לה' - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן,
 עד שיגיעו ליד הגזבר.
 יד. חייבי ערכין ודמים - ממשיכין אותן, ולוקחין מהן
 בעל פה מה שגדורו; ואין חבין להחזיר להן המשכון
 ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע, ומן
 המטלטלין, מכסות, וכלי תשמיש הבית, ועבדים,
 ובהמה; ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו,
 ולא כסות בנה, ולא בגדים שצבען [בשבילם] לשמן, ולא
 סנדלים חדשים שלקחן לשמן; וכן המקדיש כל נכסיו,
 לא הקדיש את אלו.
 טו. ונותנין לו מכל נכסיו - לזה שיש עליו ערכין או
 דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית, ואין לו: נותנין לו
 תפלין של ראש ושל יד, וסנדלין, ומטה לישב עליה,
 ומטה ומצע הראויין לו לישן עליה; ואם היה עני,
 נותנין לו מטה ומפץ [=מחצלת] לישן עליו. ונותנין לו
 מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש לו לבדו; אבל
 לא לאשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותיהן
 ובכסותן. ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.
 טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן
 מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחל; אבל
 לא לשבתות וימים טובים.
 יז. אם היה אמן - נותנין לו שני כלי אמונות מכל מין
 ומין. כיצד? אם היה חרש [=נגר], נותנין לו שני מעצדין
 [כלי ליישור קרש] ושתי מגרות [מסור]. היו לו בלים
 מרבין ממין אחד ומועטין [תא] ממין שני - אין מוכרין
 מן המרבין ולוקחין לו מן המועטין, אלא נותנין לו שני
 כלים מן המרבין, וכל שיש לו מן המועט.

1 צרך לבדק הבית, מניחין אותו; והשאר נמכרין, ודמיהן
 2 נופלין [=מועברין] ללשכת בדק הבית.
 3 יג. הערכו לקדשי מזבח [קרבנות], ולא הספיקה להן
 4 תרומת הלשכה - מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק
 5 הבית; אבל אם הערכו לבדק הבית, ולא מצאו בלשכת
 6 בדק הבית דבר המספק להן - אין מוציאין את הראוי להן
 7 מקדשי המזבח [שמעליו בקודש].

פרק ג

א. המעריך את הפחות מכן עשרים, ולא צמד בדין עד
 10 שהיה יתר על עשרים - אינו נותן אלא ערך פחות מכן
 11 עשרים; שאין הערך אלא בזמן הערך, לא בזמן ההעמדה
 12 בדין.
 ב. כל הערכין הקצובין בתורה - הן שנותן המעריך, אם
 14 היה עשיר, אבל אם היה עני, ואין ידו משגת - נותן כל
 15 הנמצא בידו, אפילו סלע אחד, ונפטר, שנאמר: "ואם מך
 16 הוא מערכך. . על פי אשר תשיג יד הנדר".
 ג. ומנין שהוא נותן אפילו סלע אחד, אם אין לו אלא
 18 סלע? שנאמר: "וכל ערך יהיה בשקל הקדש" - הא
 19 למדת, שאין בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים.
 20 ד. הרי שלא נמצא בידו אפילו סלע - אין לוקחין ממנו
 21 פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב; ואם מצאה ידו
 22 והעשיר - יתן ערך שלם הקצוב בתורה.
 ה. עשיר שהעריך והעני, או שהעריך כשהוא עני והעשיר
 24 - הרי זה חייב בערך עשיר; אבל אם העריך כשהוא עני,
 25 והעשיר ויחזר והעני - נותן ערך עני.
 ו. עשיר שאמר: 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', ושמע
 27 העני ואמר: 'מה שאמר זה עלי' - הרי העני חייב בערך
 28 עשיר, שהוא ערך שלם; אבל עני שהעריך את העשיר,
 29 ואמר: 'ערך זה עלי' - אינו חייב אלא בערך עני, שהוא
 30 כפי אשר תשיג ידו.
 ז. מה בין החיב בערך עני, להחייב בערך עשיר, שהוא
 32 הערך הקצוב כל? שהחייב בערך עני שלקחו ממנו כל
 33 מה שידו משגת אפילו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו
 34 חייב לשלם; ואם היה חייב בערך עשיר - ישאר שאר
 35 הערך חוב עליו, עד שיצטער וישלם הערך שעליו.
 ח. המפרש את הערך ואמר: 'ערכי עלי חמשים סלעים',
 37 או 'ערך פלוני עלי שלשים סלעים' - אינו נדון בהשג
 38 יד; אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד
 39 שיצטער ויתן.
 ט. וכן האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אינו
 41 נדון בהשג יד; שחייבי דמים, הרי פרושו נדרן; והרי הן
 42 כמי שאמר 'מנה עלי הקדש', שהוא חייב לתן מנה גמור.
 י. האומר: 'הרי עלי ערך' סתם, ולא פרש - אינו כמפרש
 44 שלשה שקלים [פחות שבערכיו], אלא נדון בהשג יד
 45 כשאר המעריכין.

46 שאינה בחשבון, כמו שבארנו - כל הרוצה לפדותה מיד
47 ההקדש, נותן לכל "זרע חמר שעורים" שמונה סלעים
48 ושמנה פונדיונות; ואם רצו הבועלים לפדותה, נותנין
49 עשר סלעים ועשרה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש.
50 וכן כל חמש האמור בתורה, צריך שיהיה הקרן עם
51 התוספת חמשה - נמצא שהוסיף רביע הקרן; וכן אם פדת
52 אשתו של מקדיש או אחד מיורשיו - הרי אלו מוסיפין
53 חמש.
54 ו. נשאר ליובל ארבע שנים, נותן הפודה ארבע סלעים
55 וארבעה פונדיונות לכל חמר; ואם הבועלים פדו אותה,
56 נותנין חמש. וכן לפי חשבון זה, סלע ופונדיון לכל שנה.
57 ואינו נותן [מדי] שנה בשנה, אלא נותן הפל כאחד.
58 ז. נשאר בינו ובין היובל שנה - אינו יכול לתן סלע
59 ופונדיון לפדותה, שנאמר: "וחשב לו הפכה על פי השנים
60 הנותרות", אינה נפדית בגרעון כסף אלא קדם ליובל
61 בשתי שנים או יותר.
62 ח. נשאר בינו ובין היובל שנה וחמש - אם רצה הגזבר
63 לחשב החדשים שנה ויתן שני שקלים ושני פונדיונים לכל
64 זרע חמר, הרי זה מותר; לפי שאין מחשבין חדשים
65 להקדש, שנאמר: "על פי השנים הנותרות" - שנים אמה
66 מחשב להקדש, ואין אמה מחשב חדשים.
67 ט. לפיכך, אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל
68 בפחות משתי שנים, ואם הקדישה - הרי זו מקדשת,
69 ואינה נפדית בגרעון כסף; אלא אם רצה הפודה לתן
70 חמשים שקל לכל חמר, פודה אותה; ואם לא פדנה - הרי
71 זו יוצאה לכהנים ביובל, כמו שיתבאר.
72 י. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, אינה מקדשת. וכהן
73 ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה, הרי זו מקדשת;
74 יא. כשם שגזאלין [=גזילים] לעולם, כך מקדישין לעולם.
75 יב. המקדיש את שדהו אחר היובל - אינה נפדית בגרעון
76 כסף עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין מחשבין
77 חדשים להקדש; לפיכך, אם רצה הפודה לתן חמשים
78 שקל לכל זרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום שאחר
79 היובל, ואינו גורע כלום.
80 יג. כשמודדין, אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה.
81 היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים, או נקעים [שקעים]
82 מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה;
83 פחות מכאן, נמדדין עמה.
84 יד. היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר, ואין בהם
85 מים - נמדדין בפני עצמן, ומחשבין להן מה שראוי להן
86 [לפי שווים ולא לפי התעריף של כל השדה].
87 טו. היתה מלאה אילנות - אף על פי שלא פרוש, הרי
88 הקדיש גם האילנות; שכל המקדיש, בעין יפה הוא
89 מקדיש. ומחשבין את האילנות בשניהן, והקרעקע -
90 מודדין אותה, ויהיה ערפה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל
91 זרע חמר, כמו שבארנו.

1 יח. היה חמר או אפר - אין נותנין לו בהמתו, אף על
2 פי שאין לו מזונות אלא ממנה; היה ספן - אין נותנין
3 לו ספינתו, אלא ימכר הפל.
4 יט. היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו
5 התגרים: 'אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים, משבית
6 הוא מאה; ופרה זו - אם תמתינו בה לאטלס [=שוק
7 הבשר], משבית עשרה; ומרגלית זו - אם מעלין אותה
8 למקום פלוגי, תשנה ממון רב, וכאן אינה שנה אלא
9 מעט' - אין שומעין להן. אלא ביצר עושין? מוכרין הכל
10 במקומו ובשעתו, כמה שהוא, שנאמר: "ונתן את הערבה
11 ביום ההוא, קדש לה", לרבות כל דבר של הקדש -
12 שאין מפרסין [=מייפין] אותו, ואין ממתינין בו לשוק,
13 ולא מוליכין אותו ממקום למקום. אין להקדש, אלא
14 מקומו ושעתו.
15 כ. כמה דברים אמורים? במשלטלין ועבדים; אבל
16 הקרקעות - מכריזין עליהן ששים יום רצופין בפקר
17 ובערב, ואחר כך מוכרין אותן.

פרק ד

19 א. שדה שירשה אדם ממורישו, היא הנקראת 'שדה
20 אחזה'; ושדה שלקחה או זכה בה [במתנה], היא הנקראת
21 'שדה מקנה'. והמקדיש שדה אחזה - מודדין אותה,
22 וערכה הוא הערך הקצוב בתורה.
23 ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר שעורים,
24 יזרענו ביד [ולא באמצעות כלי שהפיזור רחב] ולא יקרב
25 [יצור] זריעתו ולא ירחיק אותה - ערכו חמשים שקל
26 לכל שני יובל, ואין שנת יובל מן המנין. ואחד המקדיש
27 שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה, או שדה רעה
28 שאין כמותה לזע - פנה מצריכין אותה.
29 ג. כבר בארנו בהלכות שקלים, שהשקל האמור בתורה,
30 הוא הנקרא 'סלע' בלשון חכמים; והגדה האמורה בתורה,
31 היא המצה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל, ועשו אותו
32 סלע; והסלע ארבעה דינרין, והדינר שש מעין, והמצה
33 שני פונדיונים. נמצא לכל שנה, סלע ופונדיון; שאף על פי
34 שהסלע שמונה וארבעים פונדיונים - כשיתן הפונדיונות
35 לקח סלע מן השלחני, נותן תשעה וארבעים.
36 ד. החמר - הוא הכר, והוא שני לתכין; והלתף, חמש
37 עשרה סאין. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות,
38 כל שלש סאין איפה. וכבר בארנו בהלכות שבת, שהמקום
39 שיש בשבורו [שטח] חמשים אמה על חמשים אמה, הוא
40 בית סאה, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שיש
41 בשבורו חמשה ושבעים אלה אמה, שהוא ברבוע מאתים
42 ארבע ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות
43 בקרוב - הוא בית כר, והוא "זרע חמר שעורים".
44 ה. ביצר דרך החשבון בערכי שדות? הרי שהקדיש שדה
45 אחזה, ונשאר ליובל שמונה שנים חוץ משנת היובל

48 - אינן יוצאין לפניהם, שנאמר: "והיה השדה בשדה בציאתו
49 ביבול", ואין לי אלא שדה. אבל המקדיש את השתרשין,
50 והגיע היובל ולא פדו אותן בפעלים - הרי אלו יוצאין
51 לפניהם, שנאמר: "והיה השדה", וזו 'שדה' נקראת.
52 כו. כיצד דין מקדיש שדה מקנתו? שמין אותה בדמיה,
53 ורואין במה היא שוה עד היובל, ופודה אותה כל מי
54 שירצה; ואם פדה אותה המקדיש, אינו מוסיף חמש.
55 ופדיונה לבדק הבית, כשאר ערכים ודמים. וכשיגיע
56 היובל, תחזור לבעלים הראשונים שמכרה. בין שנפדית
57 מיד הגזבר, והרי היא יוצאה מיד אחר, בין שלא נפדית,
58 והרי היא יוצאה מיד ההקדש - הרי זו חוזרת למוכר,
59 ואינה יוצאה לפניהם; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו
60 [והרי ביובל כבר לא היתה אמורה להשתייך עוד למקדיש].
61 כז. כל שדה ששמן [=מעריכים] אותה להקדש למכר
62 אותה בדמיה, מכריזין עליה ששים יום רצופין, בבקר
63 בשעת הוצאת פועליה, ובערב בשעת הכנסת פועליה;
64 ומסמין [=מצינין] מציניה, ואומרים: 'כף היא יפה ובכף
65 היא שומה, כל הרוצה לקח יבוא ויקח'.
66 כח. הלוקח [=קונה] שדה מאביו או משאר המורישין
67 אותה, והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או
68 מורישיו, בין שהקדישה בחי אביו או שאר מורישיו,
69 ואחר כך מת אביו או מורישיו - הרי זו כשדה אחרת,
70 שנאמר: "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחרת",
71 שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרת - יצאת זו שראויה
72 לו לירשה.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ד

פרק ה

74 א. המקדיש שדה אחרת - מצוה עליו לפדותה הוא,
75 שהאדון [בעל השדה] קודם; ואם לא רצה, אין כופין
76 אותו. במה דברים אמורים? בזמן שמצות יובל נהגת -
77 שאם יגיע יובל ולא יגאלנה, תצא לפניהם, כמו שבאנו.
78 אבל בזמן שבטלו היובלות, שהרי אינה יוצאת לפניהם,
79 אלא סופה להפדות לעולם - כופין את האדון לפתח בה
80 תחלה [בהצעת מחיר ראשונית], והיא נפדית בשוה כשאר
81 ההקדשות. אם נמצא מי שמוסיף עליו וגואל אותה,
82 יגאל; ואם לאו, אומרים לו: 'הגיעתך, ויתן מה שאמר.
83 ואינו פותח בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהיה החמש
84 שמוסיף פרוטה.
85 ב. רצה האדון למכר שדות אחרות משדותיו, או ללוות,
86 כדי לפדות שדה זו שהקדיש - הרשות בידו, בין בזמן
87 שהיובל נהג, בין בזמן שאין היובל נהג; והוא קודם
88 לכל אדם. וכן אם רצה לגאל חציה, גואל - מה שאין בן
89 במוכר להדיוט [לחביר]; וזה חמור בהדיוט מבהקדש.
90 ג. המקדיש את ביתו, או את בהמה טמאה שלו, או שאר
91 מטלטלין - הרי אלו נערכין בשוניהן, בין טוב ובין רע.

1 טז. המקדיש שדה שאינה ראויה לזריעה, והיא הנקראת
2 'טרשין' - פודין אותה בשוה; וכן המקדיש את האילנות
3 בלבד, פודין אותן בשוניהן.
4 יז. היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה, ולא פרש
5 שהאילנות בלבד הוא שהקדיש - הרי זה הקדיש את
6 הקרקע ואת האילנות שביניהן. אבל אם היו האילנות
7 נטועין כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה, או בפחות, או
8 שהקדישן זה אחר זה - הרי זה לא הקדיש את הקרקע,
9 ולא את האילנות שביניהן.
10 יח. הקדיש האילנות, ואחר כך הקדיש את הקרקע -
11 פודה את האילנות בשוניהן, ואת הקרקע על פי מדתה.
12 יט. המקדיש שדה אחרת, והגיע היובל ולא נפדית, אלא
13 הרי היא תחת יד ההקדש - הפניהם נותנין את דמיה, ותהיה
14 אחרת להן; שאין הקדש יוצא בלא פדיון; ואותן הדמים
15 יפלו [=יימסרו] להקדש ביד הבית.
16 כ. גאלה המקדיש קדם שיגיע היובל - הרי זו חוזרת
17 לבעליה, והערף שנתן יפל לבדק הבית כמו שבארנו; וכן
18 אם גאלה בנו של מקדיש, הרי זו חוזרת לאביו ביובל.
19 אבל אם גאלה אותה בתו, או שאר קרוביו, או נכרי זה,
20 שאינו קרובו מיד ההקדש - אם חזר המקדיש וגאלה
21 מידן, חוזרת לו לעולם; ואם לא גאלה מידן, אלא הגיע
22 היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי - הרי
23 זו יוצאה להקדש, ואינה חוזרת לבעליה לעולם, אלא
24 תהיה אחרת לפניהם, שנאמר: "והיה השדה בשדה בציאתו ביבול
25 . . . לכהן תהיה אחרת". ואין פניהם צריכין לתן דמים,
26 שדבר נפדית מיד ההקדש ולקח ערפה מאחר; אלא תחזר
27 לפניהם, כאלו הן בעליה.
28 כא. במה דברים אמורים? בישאל. אבל אם היה
29 המקדיש כהן או לוי, הרי זה גואל לעולם; ואפלו עבר
30 עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר
31 היובל, שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללוים".
32 כב. האשה שהקדישה שדה אחרת, וגאלה בעלה מיד
33 ההקדש, והגיע היובל והיא תחת יד הבעל - הרי הדבר
34 ספק, אם תחזר לאשה או תצא לפניהם. לפיכך, אם קדמה
35 האשה והחזיקה בה אחר היובל, אין הפניהם יכולין
36 להוציא מידה; ואם קדמו הפניהם והחזיקו, אינה יכולה
37 להוציא מידם.
38 כג. המקדיש שדהו, ופדה אותה כהן מיד ההקדש, והגיע
39 היובל והיא תחת יד הפנה - לא יאמר: 'הואיל והרי היא
40 יוצאה לפניהם, הרי היא תחת יד וזכותי בה'; אלא יוצאה
41 לכל אחיו הפניהם.
42 כד. כשתצא השדה לפניהם ביובל, תנתן לפניהם
43 שבמשמר [קבוצת הכהנים שבתורות השבועית בבית
44 המקדש] שפגע בו היובל; ואם היה ראש השנה של יובל
45 בשבת, שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס - תנתן למשמר
46 היצא.
47 כה. המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו אותן

בשכרן, כמו שעושין במותר הקטרת. וכן עושין אם יש
שם בנכסיו אחד מסממני הקטרת.
יא. המקדיש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום
ונפסלה - הרי זו נערכת ונפדית; ועל זה נאמר: "ואם כל
בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" - והעמיד
את הבהמה "וגו"; ויביא בדמיה קרבן אחר כמותה.
יב. כל המקדיש בהמה בתיים - בין טמאה בין טהורה,
בין [לשם] קדשי בדם הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן
מום, או תמימה הראויה לקרב [שהקדישה לבדק הבית]
כמו שנתבאר - הרי זו צריכה העמדה בדין, שנאמר:
"והעמיד את הבהמה"; לפיכך, אם מתה הבהמה קדם
שתערה ותפדה, אין פודין אותה אחר שמתה, אלא תקבר.
אבל אם הקדיש שחוטתה או נבלה לדם הבית, הרי זו
תפדה כשאר משלטין.
יג. שחט בה שנים או רב שנים, ועדין היא מפרקסת -
הרי היא פתיה לכל דבריה, ונערכת; והרי היא בכלל
"והעמיד והעריף", עד שתמות.
יד. המקדיש בהמה תמימה לדמיה, הרי זו נתקדש גופה.
כיצד? האומר: 'דמי בהמה זו הקדש למזבח', היא עצמה
תקרב. הקדיש אחד מאבריה לדמיו, ואמר: 'דמי רגלה
של פרה זו הקדש למזבח' - הרי זו ספק אם פשטה קדשה
בכלה או לא פשטה, ולפיכך תקרב ולא תפדה.
טו. וכיצד עושין? מוכרין אותה פלה למי שיצריב אותה,
ודמיה חלין, חוץ מדמי אותו אבר. ואם היה אבר
שהנשמה תלויה בו, פשטה קדשה בכלה [ונחשב כהקדיש
כולה].
טז. היתה בהמה בעלת מום שאינה ראויה לקרב,
והקדיש אבר מאבריה לדמיו - בין שהנשמה תלויה בו,
ובין שאין הנשמה תלויה בו - לא נתקדש אלא דמי אותו
אבר בלבד. כיצד? כגון שאמר: 'דמי רגל פרה זו', או
'דמי לבה הקדש למזבח' - הוא והקדש שתפין בה.
יז. וכן האומר: 'ראש עבד זה', או 'לב חמור זה הקדש
למזבח', או שאמר: 'ראשי הקדש למזבח' - אינו חייב
אלא בדמי ראשו [וממילא מחציתו]; ורואין פמה ישנה
אותו אבר [כשאין הנשמה תלויה בו] אלו היה נמכר, ויביא
בדמיו קרבן.
יח. פמה דברים אמורים? בקדשי מזבח. אבל בקדשי
דם הבית - האומר: 'דמי ראש חמור זה' או 'כבדו
הקדש', או 'דמי ראש עבד זה' או 'כבדו הקדש' - הואיל
והוא אבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה חייב בדמי פלו;
שכל הקדש בדם הבית, קדשת דמים הוא.
יט. האומר: 'ערכי עלי למזבח', מכאן בערכו קרבן; ואם
אין ידו משגת לערף שלם, הרי הדבר ספק - אם נדון
בהשג יד, הואיל והוציאו בלשון ערף, או אינו נדון בהשג

ואם פדה אותן המקדיש, או אשתו, או יורשו - מוסיף
חמש; וכופין את הבעלים לפתח ראשון. והדמים לדם
הבית. בין שהיה הבית בתי ערי חומה, בין שהיה בתי
החצרים [בית בעיר פרוזה] - הרי זה נגאל לעולם.
ד. גאלו אחד מיד ההקדש - אם היה בית עיר חומה, וקם
ביד הגואל שנים עשר חדש - נחלט [משתתף לפודה
לצמיתות]; ואם היה בית החצרים, והגיע היובל והוא ביד
הגואל - חוזר לבעליו ביוכל.
ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לדם הבית - אף על
פי שעבר על עשה [שהיה לו להקדישה לקרבן], מה
שעשה עשוי, וחלה קדשה עליה, ונפדית כשהיא תמימה;
ומעריף אותה הפהן בדמיה, והדמים יפלו לדם הבית.
ואין הפודה אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח,
למה שהיא ראויה - שכל דבר הראוי למזבח, אינו יוצא
מידי מזבח לעולם.
ו. ומנין שאסור להקדיש תמימים לדם הבית? שנאמר:
"ושור ושה שרוע וקלוט - נדבה תעשה אותו"; מפי
השמועה למדו, נדבה לדם הבית. וכן הדברים מראין
שאינה אלא קדשת דמים, שאין מקריבין בעל מום
למזבח. ונאמר: "אותו" - אותו אתה עושה נדבה לדם
הבית, ואין אתה עושה תמימים נדבה לדם הבית. ולא
הבא מכלל עשה, הרי הוא פעשה.
ז. המקדיש את בהמתו סתם, או שהקדיש את נכסיו סתם
- רואין: כל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי
המזבח - הזכרים ימכרו לצרכי עולות, ונקריבו אותן
עולות; והנקבות ימכרו לצרכי שלמים, ונקריבו אותן
שלמים; והדמים - יפלו לדם הבית, שסתם הקדשות
לדם הבית. ועל זה נאמר: "ואם בהמה אשר יקריבו
ממנה קרבן לה", כל אשר יתן ממנו לה, יהיה קדש" -
כלומר: כל הראוי לקרב על גבי המזבח, יקרב.
ח. הקדיש נכסיו סתם, והיו בהן יינות שמנים וסלתות
ועופות הראויין לקרב על גבי המזבח - ימכרו לצרכי
אותו המין, ונקריבו אותן; והדמים ילקח בהן זכרים,
ויקרבו עולות.
ט. ומפני מה יקרבו דמי אלו עצמן, ודמי הבהמה
התמימה יפלו לדם הבית? לפי שהבהמה הקדושה
למזבח, אם נפל בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר,
והסלת והיין והשמן והעופות שנפסלו, אין להן פדיון,
שנאמר: "והעמיד את הבהמה לפני השם, והעריף הפהן
אותה" - כל שישנו בכלל העמדה והערקה, יש לו פדיון;
ושאינו בכלל העמדה והערקה, אין לו פדיון.
י. הקדיש נכסיו סתם, והיתה בהן הקטרת שנותנין לאמנין
[העוסקים ברקחת הקטרת] בשכרן, עד שיחזרו ויקחו
אותה, כמו שבארנו בשקלים - הרי זו תנתן לאמנין

47 ותפנה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה תקרב למה
48 שהיתה בתחלה. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח,
49 ואמר: 'הרי זו עולה' או 'שלמים', או הקרימה לפהגים -
50 לא עשה כלום, ואין הקדש מזבח ולא החרם חל על קדשי
51 בדק הבית; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.
52 ט. האומר: 'שור זה הקדש לאחר שלשים יום', ושחטו
53 בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה; הקדישו למזבח,
54 הרי זה הקדש למזבח. אבל אם אמר: 'הרי זה הקדש
55 מעכשיו [אם לא ימות עד] לאחר שלשים יום', ושחטו
56 בתוך שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה; ואם הקדישו
57 בתוך השלשים למזבח, אינו מקדש.
58 י. הקדיש עולה לבדק הבית, אין בה אלא עכוב גזפרין
59 בלבד [שלפני הקרבתה הגזברים נדרשים להעריך שוויה].
60 ומדברי סופרים שלא תשחט עד שתפנה. לפיכך, אם עבר
61 ושחטה - הרי זה כשרה.
62 יא. מחרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, בין
63 חרמי פהגים בין חרמי בדק הבית. ואם היו קדשים שהוא
64 חייב באחריותו, נותן את דמיהן בין לפהגים בין לבדק
65 הבית; ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו, למה שהן.
66 יב. היו נדבה [שלא חייב באחריותו] וקרימתו, ביצד
67 פודין אותו? אומרים: 'כמה אדם רוצה לתן בבהמה זו,
68 להעלותה עולה שאינו חייב בה', וכל הנותן אותו שעור
69 [אפילו אחד], יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה.
70 יג. ישאל שהחרים את בכור בהמה לשמים, בין שהיה
71 תמים בין שהיה בעל מום - הרי זה מחרם; ואין צריך
72 לומר, אם החרמו הכהן לשמים, אחר שפא לידו.
73 יד. וכיצד פודין אותו? אומרים: 'כמה אדם רוצה לתן
74 בבכור זה, כדי שיהיה לו ותהיה הרשות [=הפשרות]
75 בידו לתנו לכל כהן שירצה, לקרובו או לרעו'. כל הנותן
76 אותו שעור, יקח הבכור ויתננו לכל כהן שירצה; ויפלו
77 הדמים לבדק הבית.
78 טו. המחרים את המעשר - הרי זה כמחרים שלמי נדבה,
79 לפי שאינו חייב באחריותו.
80 טז. המקדיש שקלו [מטבע מחצית השקל] לבדק הבית,
81 הרי זה קדש. הקדיש בפורים לבדק הבית, אינן קדש;
82 אבל אם הקדישן הכהן אחר שבאו לידו, הרי אלו קדש.
83 יז. המחרים חצי עבדו ושפחתו, הוא והפנהגים שתפין בו;
84 אבל אם הקדיש או החרים לשמים חצי עבדו, כלו קדש
85 כמו שבארנו. וכל המקדיש עבדו ושפחתו הפנהגים, או
86 המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים - הרי גופן קדש;
87 לפיכך אסור להנות בהם, עד שיפדו.
88 יח. ואין הגזפרין רשאים לקח דמיהן מאחרים, ולהוציא
89 אותן לחרות [כדי שלא יתפוש כלולו בהקדש]; אלא
90 מוכרין אותן לאחרים, ואחרים מוציאין אותן לחרות, אם
91 רצו.
92 יט. המקדיש ידי עבדו, כל היתר על פנהגסו קדש. וכיצד
93 הוא מתפנהג עבד זה? לזה ואוכל, ועושה ופועל; והוא

1 יד, הואיל ולמזבח נדר. וכן המקדיש שדה אחרת למזבח
2 - הרי זו נפדית, והדמים יביאו בהם עולות למזבח; ויש
3 בדבר ספק - אם פודין אותה בערך הקצוב בה, או פודין
4 אותה בשויה הואיל ולמזבח הקדש. ודנין בכל אלו
5 וכיצא בהן, להחמיר.
6 פֶּרֶק ו
7 א. אחד האומר: 'הרי זה הקדש לבדק הבית', או 'חרם
8 לבדק הבית', או 'חרם לשמים'; וכן בכל נכסיו, אם אמר
9 כל נכסיו 'הקדש', או 'חרם לבדק הבית', או 'חרם
10 לשמים' - הרי אלו פלו לבדק הבית. אבל אם אמר 'חרם'
11 סתם, הרי אלו לפהגים - שסתם חרמים לפהגים, שגאמר:
12 "כל חרם בישאל - לך יהיה".
13 ב. מחרים אדם מצאנו ומבקר, ומעבדיו ומשפחתיו
14 הפנהגים, ומשדה אחרת. אבל לא יחרים כל בהמתו, ולא
15 כל עבדיו, ולא כל שדותיו, ולא כל מין שיש לו משאר
16 המטלטלין - שגאמר: "מכל אשר לו, מאדם ובהמה";
17 ואם החרים את הכל, אפלו החרים כל נכסיו - הרי אלו
18 מחרמין; בין שהחרים לפהגים, בין שהחרים לבדק הבית.
19 ג. וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו - לוקחין כל מה
20 שיש לו, ואפלו תפלין שבראשו, ואין צריך לומר כלי
21 אמונתו ויגדיו - הכל הקדש או חרם.
22 ד. מה בין חרמי פהגים לחרמי שמים? שחרמי שמים -
23 הקדש, ונפדין בשויה, ויפלו הדמים לבדק הבית, ויצאו
24 הפנהגים לחלין. וחרמי פהגים - אין להן פדיון לעולם,
25 אלא נתנין לפהגים כתרומה; ועל חרם פהגים הוא אומר:
26 "לא ימכר ולא יגאל" - לא ימכר לאחר, ולא יגאל
27 לבצעלים.
28 ה. ואחד המחרים קרקע או מטלטלין - הרי אלו נתנין
29 לפהג שפאותו משמר בשעה שהחרים. חרמי פהגים - כל
30 זמן שהן בבית הפעלים - הרי הן הקדש לכל דבריהם,
31 שגאמר: "כל חרם, קדש קדשים הוא לה"; נתנין לפהג -
32 הרי הם כחלין לכל דבריהם, שגאמר: "כל חרם בישאל,
33 לך יהיה".
34 ו. כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היוכל,
35 והקרימה - הרי זו מחרמת, ויצאה לאחיו הפהגים,
36 שגאמר: "לכהן תהיה אחרת" - מלמד ששדה חרמו לו,
37 בשדה אחרת לישאל, שאם הקרימה - תהיה מחרמת.
38 ז. מכר הכהן שדה חרמו, והקדישה לוקח - אפלו היה
39 הלוקח הפעלים הראשונים שהקרימה - הרי זו שדה
40 מקנה, וחוזרת לכהן שמכרה ביוכל. אבל קרקע או
41 מטלטלין של פהגים ולימים - אינן מחרמין אותן, שהרי
42 הוא אומר בשדיתו: "כי אחרת עולם הוא להם",
43 ומטלטלין הקשו לקרקעות פחרמין, שגאמר: "מכל אשר
44 לו ומשדה אחרת".
45 ח. המקדיש קדשי מזבח [בהמת קרבן שעליו להקריבה -]
46 לבדק הבית - הרי הקדש חל עליהן, ותערוך בהמה

47 **לא.** יראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא
48 בא לעולם, אם אמר 'הרי עלי להקדישו' - הרי זה חייב
49 להקדישו כשיבוא לעולם, משום נדר; ואם לא הקדיש -
50 הרי זה עובר משום "לא תאחר לשלמו" ו"לא יחל דברו"
51 ומשום "בכל היצא מפיו, יעשה", כשאר הנדרים.
52 **לב.** ביצד? האומר: 'הרי עלי להקדיש כל שתעלה
53 מצודתי מן הים', 'הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא
54 שדה זו', 'הרי עלי להחרים או לתן לשבויים כל שאשתכר
55 בשנה זו', וכל פיוצא בדברים אלו - הרי זה חייב לעשות
56 בהן מה שאמר, כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו - בכלל
57 נדרים הוא, לא בכלל הקדשות.
58 **לג.** ראיה לדבר זה - מה שאמר יעקב אבינו: "וכל אשר
59 תתן לי, עשר אעשרנו לך", ונאמר: "אשר נדרת לי שם
60 נדר". והרי האומר 'לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר',
61 חייב לנהוג בנזירות, ואף על פי שעדין לא נדר בנזיר -
62 הואיל ואמר שידר בנזיר, חייב להנזיר. וזה פיוצא בו, וכזה
63 ראוי לדון.
64 **לד.** הקדש טעות, אינו הקדש. ביצד? האומר: 'שור שחר
65 שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש', ויצא לכן - אינו
66 הקדש; 'דינר זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש',
67 ועלה של כסף - אינו הקדש; 'חבית של זין שתעלה בידי
68 ראשונה הקדש', ועלת של שמן - בין שהזין יקר מן
69 השמן באותו מקום, בין שהשמן יקר מן הזין - אינה
70 הקדש. התפס בזה אחרת, ואמר: 'זו כזו' - הרי השניה
71 הקדש. וכן כל פיוצא בזה.
72
פרק ז
73 **א.** ההקדשות - אין פודין אותן לא בקרקעות, ולא
74 בעבדים שהרי הקשו (הוסמכו והושוו) לקרקעות, ולא
75 בשטרות שאין גופן ממון (ומהוויים רק הוכחות), שנאמר:
76 "ונתן את הכסף". אחד הכסף, ואחד שאר המטלטלין
77 ששוין כסף; ואפלו סבין [קליפות].
78 **ב.** כל הפודה קדשיו, מוסיף חמש; ואחד המקדיש עצמו,
79 או אשתו, או היותו - מוסיפין חמש כמו שבארנו. ואף
80 החמש, לא יהיה אלא מן המטלטלין. והחמש שמוסיף -
81 הרי הוא בהקדש עצמו, ודין אחד להן.
82 **ג.** הפודה קדשיו, אין החמש מעכב; אלא מאחר שננתן
83 את הקדש - יצא הקדש לחלין, ומתיר להנות בו. ומדברי
84 סופרים שאסור לו להנות, עד שיתן החמש - שמה יפגע,
85 ולא יתן; אבל בשבת - מפני ענג שבת, התירו לו לאכל,
86 ואף על פי שעדין לא נתן החמש, והרי הגזברין תובעין
87 אותו.
88 **ד.** קדשי מזבח שנפל בהן מום, ונפדו - אם פדה המקדיש
89 עצמו, מוסיף חמש כשאר ההקדשות; והמקדיש שפדה
90 לעצמו, הוא שמוסיף חמש, לא המתכפר בזה [מקריב
91 הקרבן], שפדאה. והקדש ראשון, הוא שחייב בתוספת

1 שיעשה פחות פחות משנה פרוטה, ויפרע - שאם עשה
2 בפרוטה, ראשון ראשון קנה הקדש.
3 **כ.** המקדיש את עצמו - לא הקדיש אלא דמיו, והרי הוא
4 חייב בדמי עצמו; ומתיר לו לעשות ולאכל, שהרי לא
5 נתקדש גופו בעבד.
6 **כא.** אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ביצד? כגון
7 שהחרים בנו ובתו, ועבדו ושפחתו העבירים, או שדה
8 מקנתו - הרי אלו אינן מתרמין, שאין אדם מקדיש דבר
9 שאין גופו שלו.
10 **כב.** אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ביצד? היה לו
11 פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהוא אצלו - אין הבעלים
12 יכולין להקדישו; אבל אם לא כפר בו, הרי הוא ברשות
13 בעליו בכל מקום שהוא.
14 **כג.** במה דברים אמורים? במטלטלין. אבל קרקע שגולה
15 אחר, וכפר בה - אם יכול להוציאה בדינין - הרי זה יכול
16 להקדישה, ואף על פי שעדין לא הוציאה: שהקרקע
17 עצמה, הרי היא ברשות בעליה.
18 **כד.** הגזול את חברו, ולא נתיאשו הבעלים - שניהן אין
19 יכולין להקדיש: זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו
20 ברשותו. וכן כל פיוצא בזה.
21 **כה.** מי שהיה מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן, וכא
22 לוקח ונטל אחת והלך לו - אם היו דמי כל אחת ואחת
23 מהן קצובין, הרי זה כמי שפסק; ואין המוכר יכול
24 להקדיש דלעת זו, שהרי אינה ברשותו (שכבר נמכרה).
25 ואם אין הדמים קצובין, והקדישה - הרי זו מקדשת,
26 שעדין ברשותו היא [עד שידע הקונה כמה לשלם]: שזה
27 שלקחה, לא לקחה דרך גזלה. וכן כל פיוצא בזה.
28 **כו.** אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ביצד? 'מה
29 שתעלה מצודתי (רשת הדייגים) מן הים קדש', 'מה
30 שתוציא שדה זו מן הפרות חרם' - לא אמר כלום.
31 **כז.** האומר לחברו: 'שדה זו שמכרתי לך לכשאקנהנה
32 ממך מקדשת', ולקחה ממנו - אינה מקדשת, לפי
33 ששקדשה לא באת לרשותו.
34 **כח.** וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה
35 ואוכלת, והמותר חלין. אמר לה: 'קדשו ידיך לעושיהן'
36 - הואיל והן משעבדין לו, הרי כל מעשה ידיה קדש; הא
37 למה זה דומה? לאומר: 'אילן זה קדש', שכל פרות
38 שעושה להבא קדש. וכן כל פיוצא בזה.
39 **כט.** האומר לחברו: 'שדה זו שאני מוכר לך,
40 לכשאקנהנה ממך תקדש' - הרי זו מקדשת כשיקנהנה,
41 שהרי עתה בידו להקדישה. 'שדה זו שמשכנתי לך,
42 לכשאפדנה תהי קדש' - כשיפדה אותה תקדש, שהרי
43 בידו לפדותה: ואפלו היתה ממשכנת לזמן קצוב, שהרי
44 בידו לפדותה אחר הזמן.
45 **ל.** המשפיר בית לחברו, וחזר והקדישו - הרי זה קדש,
46 ופקעה השכירות; ואם דר בו השוכר, מעל.

47 על העליונה; אם היתה השניה יפה [=יקרה] מן הראשונה
48 ביותר, לוקחין אותה הגזרין ושותקין; ואם אינה יפה -
49 משלים את הדמים כמו שבארנו, ומוסיף חמש. אבל אם
50 אמר: 'טלית זו בעשר סלעים תחת טלית של הקדש, ופרה
51 זו בעשר סלעים תחת פרה של הקדש' - אפלו היתה של
52 הקדש שנה חמשה ושלש עשרה, הרי זה מוסיף חמש
53 ונותן שני סלעים ומחצה: שטרי בדמים קצובים פדה.
54 וישניה, אינה טעונה חמש כמו שבארנו.
55 **יב.** הפודה מיד ההקדש - משך במנה [בשביל לשלם
56 מנה], ולא הספיק לתן הדמים עד שעמד במאמים - נותן
57 מאמים, שנאמר: 'ונתן את הכסף, וקם לו', בנתינת הכסף
58 הוא שלו. משכו במאמים, ולא הספיק לתן את הדמים עד
59 שעמד במנה - נותן מאמים; לא יהיה כח הדיוט [שקונה
60 במשיכה] חמור מכח הקדש, והרי קנה במשיכה ונתחבב
61 בדמים.
62 **יג.** פדה במאמים, ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו, עד
63 שעמד במנה - כבר קנה בנתינת הכסף; ומוסף את שלו,
64 וזכה ההקדש במאמים. פדהו במנה, ונתן הדמים, ולא
65 הספיק למשכו, עד שעמד במאמים - מה שפדה פדוי,
66 ואינו נותן אלא המנה שפדה נתן: ואין אומרים כאן, 'לא
67 יהיה כח הדיוט חמור מכח הקדש' - שאפלו ההדיוט אינו
68 יכול לחזור בו, עד שיקבל מי שפרע [מאנשי דור המבול...]
69 הוא יפרע ממנו שאינו עומד בדיבורו] כמו שיתבאר
70 במקומו; ואין ההקדש ראוי לקבל מי שפרע.
71 **יד.** המקדיש כל נכסיו, והיתה עליו כתבת אשה, או
72 שטרי בעלי חובות - אין האשה יכולה לגבות כתבתה מן
73 ההקדש, ולא בעל חוב את חובו: שההקדש מפקיע
74 [=מסיר] השעבוד שקדם. אבל כשימכר ההקדש הקרקע
75 שלו, ונתצא השדה לחלין - יש לבעל חוב ולאשה לגבות
76 מן הפודה, שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.
77 **טו.** הא למה זה דומה? לשני לקוחות שכתבה לראשון:
78 'דין ודברים אין לי עמך' [לגבות ממך נכס], ומכר לשני:
79 - שהיא טורפת [=גובה] מן השני.
80 **טז.** וכיצד פודין קרקע זה האיש? משביעין את האשה
81 או בעלי חובות תחלה, בדרך כל הפא לפרע מנכסים
82 משעבדים; ואחר כך מכריזין עליה ששים יום בבקר
83 ובערב, כמו שבארנו, ואומרים: כמה אדם רוצה לתן
84 בשדה זו, על מנת לתן לאשה כתבתה [שמקבל את המגיע
85 לה] ולבעל חוב את חובו [שמקבל אפילו מטבעות
86 חסרות]. ואחר שפודין אותה, ולוקח אותה הלוקח אפלו
87 בדינר כדי שלא יאמרו 'הקדש יוצא בלא פדיון' - חוזר
88 הפודה ומגבה לאשה כתבתה או לבעל חוב את חובו,
89 ואפלו היה החוב מאה והשדה שנה תשעים: על מנת כך
90 פודה אותה, הרוצה לפדותה. אבל אם היה החוב [91]
91 שנים בדמי השדה, כגון שהיתה שנה מאה ויש עליו חוב
92 וכתבת אשה מאמים - אין פודין אותה על מנת לתן החוב

1 חמש; אבל הקדש שני, אינו מוסיף עליו חמש, שנאמר:
2 "ואם המקדיש יגאל את ביתו, ויסף חמישית כסף ערכך
3 עליו" - המקדיש, לא המתפס.
4 **ה.** לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה, בין בקדשי
5 בדם הבית, בין בקדשי מזבח שנפל בהן מום, או שהמיר
6 [החליף בהמה הכשרה לקרבן בבהמה אחרת] בקדשי מזבח
7 - כשהוא פודה את השניה שחלל עליה או את התמורה,
8 לעצמו - אינו מוסיף חמש.
9 **ו.** המפריש אשם להתכפר בו, ונפל בו מום, והוסיף עליו
10 חמש וחללו על בהמה אחרת, ונתכפר באשם אחר
11 [שלישי, כי נאבדה הבהמה השנייה], ונתקה [נעקרה מדין
12 קרבן] הבהמה [שמצאה לאחר שכבר הקריב קרבנו] שחלל
13 עליה לרעה [שתרעה עד שיפול בה מום ותפדה] כמו
14 שיתבאר במקומו - הרי היא ספק אם מוסיף עליה חמש,
15 הואיל והיא קרבן עולה והרי היא אחר וקדשה אחרת,
16 או אינו מוסיף עליה חמש, מפני שהיא באה מכח הקדש
17 הראשון שכבר הוסיף עליו חמש.
18 **ז.** קדשי בדם הבית, אין עושין תמורה - שלא דנה תורה
19 בתמורה, אלא בקדשי מזבח. כיצד? היו לפניו בהמת
20 חלין ובהמת קדשי בדם הבית, ואמר: 'זו חליפת זו', או
21 'זו תמורת זו' - לא אמר כלום. אבל אם אמר: 'הרי זו
22 תחת זו', או 'הרי זו מחללת על זו' - דבריו קמיין; ויצאת
23 הבהמה הראשונה לחלין, ונתפסה השניה.
24 **ח.** אחד קדשי בדם הבית, ואחד קדשי מזבח שנפל בהן
25 מום - אין פודין אותן לכתחלה, אלא בשוניהן; ואם עבר
26 וחללן על פחות משוניהן, אפלו הקדש שנה מאה דינר
27 שחללו על שנה פרוטה - הרי זה פדוי ויצא לחלין, ומתיר
28 להנות בו. ומדברי סופרים שהוא צריך חקירת דמים,
29 וחיוב להשלים את דמיו.
30 **ט.** כיצד? היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום,
31 והרי היא שנה עשרה, ובהמת חלין ששנה חמשה, ואמר:
32 'הרי זו מחללת על זו' - הרי זו נפדית, ויצאת לחלין;
33 אבל צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה הבהמה
34 הראשונה קדשי בדם הבית - הרי זו יצאת לחלין להגזו
35 ולהעבד, ותכנס השניה תחתיה דין תורה; אבל מדברי
36 סופרים צריך חקירת דמים אם היתה זו שחלל עליה שנה,
37 או ישלים דמיה.
38 **י.** שמו אותה שלשה, ואמרו שזו בדמיה - אפלו באו אחר
39 בן מאה ואמרו: 'של הקדש היתה יפה', אינו חוזר: הואיל
40 וחקירת הדמים מדבריהם, לא החמירו בה. אבל אם שמו
41 אותה שנים, ובאו שלשה ואמרו שהונה הקדש בכל שהוא
42 - חוזר.
43 **יא.** אין פודין את ההקדש אכסרה [אומדן שטח], אלא
44 בחקירת דמים כמו שבארנו; ואם פדה, יד ההקדש על
45 העליונה. כיצד? פרה זו תחת פרה זו של הקדש, 'טלית
46 זו תחת טלית זו של הקדש' - הקדשו פדוי, ויד ההקדש

לפדות. אמר אחד: 'הרי הן שלי בעשר סלעים', ואמר
אחד בעשרים, ואמר אחד בשלשים, ואמר אחד בארבעים,
ואמר אחד בחמשים, חזר בו של חמשים לבדו - ממשפנין
מנכסיו עשר, ונותנין אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים;
ונמצא ההקדש נוטל חמשים, עשר מזה וארבעים מזה.
חזר בו אחרי כן של ארבעים - ממשפנין מנכסיו עשר,
ונותנין את ההקדש לבעל השלשים; וכן עד הראשון. חזר
בו הראשון שנתן עשר - מכריזין על ההקדש פעם שנייה,
ומוכרין אותו: אם נפדה בפחות מעשר, נפרעין משל בעל
העשר את המותר [=ההפרש].
ד. במה דברים אמורים? בשחזרו זה אחר זה; אבל אם
חזרו כלן כאחת, משלשין [=מחלקים] ביניהם בשוה.
כיצד? אמר הראשון: 'הרי הוא שלי בעשר', ואמר השני
בעשרים, ואמר השלישי בארבע ועשרים, וחזר בו
השלישי והשני כאחד - נותנין אותו לראשון בעשר,
וממשפנין מנכסיו שני בשבע ומנכסיו שלישי בשבע;
ונמצא ההקדש גובה ארבע ועשרים. וכן אם חזרו שלששתן
כאחת, ונמכר ההקדש בשלש - ממשפנין מנכסיו כל אחד
משלששתן [שבע סלעים]. וכן על דרך זו לעולם.
ה. הבעלים קודמין לכל אדם, מפני שהן מוסיפין חמש;
ואין מוסיפין חמש על עליון [התחתון] של שאר הפודין,
אלא על מה שנותנין הם תחלה. כיצד? אמרו הבעלים:
'הרי זה שלנו בעשרים', ובא אחר ואמר: 'הרי הוא שלי
בעשרים' - הבעלים קודמין, מפני שהם מוסיפין חמש
ונותנין חמש ועשרים. בא אחד ואמר: 'הרי הוא שלי
באחת ועשרים' - אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום,
מוכרין אותו להם בחמש ועשרים. ואם הוסיפו הבעלים
על העשרים ואחת, אפלו פרוטה אחת - הרי אלו נותנין
שש ועשרים ופרוטה אחת: אחד ועשרים ופרוטה שנתנו
מעצמן, וחמש שהן חביבין בו משום חמש המתן שנתנו
תחלה. וכן אם בא השני ואמר: 'הרי הוא שלי בעשרים
ושנים', ובא שלישי ואמר: 'בעשרים ושלש', ובא רביעי
ואמר: 'בעשרים וארבע', ובא חמישי ואמר: 'בעשרים
וחמש', והוסיפו הן על העשרים וחמש אפלו פרוטה אחת
- כופין אותן לתן שלשים ופרוטה: חמש ועשרים ופרוטה
שנתנו מעצמן, וחמש של חמש שהן חביבין בו - לפי שאין
הבעלים מוסיפין חמש על עליו של זה, אלא חמש מה
שנתנו תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו.
ו. במה דברים אמורים? בשלא שמו [העריכו] ההקדש
שלשה ממחין; אבל אם שמו אותו שלשה, ואמרו שהוא
שנה מה שנתן האחרון, והוסיפו הבעלים על עליו, אפלו
פרוטה אחת - הרי הן מוסיפין חמש על עליו של אחרון,
ונותנין אחד ושלשים ודינר ופרוטה.
ז. הרי שלא נשום ההקדש, ונתנו הבעלים תחלה עשרים,
ובא אחר ונתן חמש ועשרים, ושתקו הבעלים ולא הוסיפו
כלום - הבעלים קודמין: שאף הם חביבין לתן חמש
ועשרים, מפני החמש. בא אחר ונתן שש ועשרים, הוא

או הכתבה, אלא פודין אותה סתם [ובעל חוב מפסיד],
שאם התנו [הגזברים, בפני הלוקח, שיש] לתן, אינה נפדיה
כלל [שלא יימצאו פודים].
יז. המקדיש כל נכסיו, ואחר כך גרש את אשתו, וגבת
כתבתה מן הפודה מן ההקדש - אינה גובה עד שפירנה
הנאה, שמא קנוניא [תכנית ומאות] עשו על ההקדש;
ואין אומרין אלו רצה היה אומר בטעות הקדשתי, וישאל
על הקדשו לחכם והיה חוזר לו.
יח. וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש: 'מנה לפלוני חוב
עלי', או: 'כלי זה של פלוני הוא' - שמא יעשו קנוניא
על ההקדש; ואפלו היה שטר ביד בעל חוב, אינו גובה
על פי זה אלא כדרך שגובין כל בעלי חובות כמו
שבארנו.
יט. במה דברים אמורים? בכריא. אבל החולה שהקדיש
כל נכסיו, ואמר בשעה שהקדיש: 'מנה לפלוני בדי' -
נאמן; שאין אדם עושה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו,
וחוטא לאחרים - שהרי הוא הולך למות. לפיכך אם אמר:
'תנו אותה לו', נוטל בלא שבועה; ואם לא אמר 'תנו'
[לא מספיקה אמירתו בלבד, ו] אין נותנין לו, אלא אם כן
היה בידו שטר מקנים, הרי זה נוטל מן ההקדש מפני
הצוואה. ואם אחר שהקדיש אמר 'תנו' - אין שומעין לו,
אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות: אם נתקם שטרו -
נשבע וגובה מן הפודה, לא מן ההקדש.
כ. מי שיצא עליו קול שהפקיר את נכסיו, או הקדישן,
או החרימן - אין חוששין לו, עד שתהיה שם ראיה
ברורה.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ד

פרק ח

א. בחמשה עשר באדר, בית דין נפנין לחפש ולבדק על
צרכי צבור ועל עניגי הקדשות; ובדקין עליהן ודורשין
וחוקרין, ופודין את ההקדשות ואת החרימן, וגובין את
הערכין ואת הדמים מכל החיב בהן - כדי שיהיה הכל
עתיד עם תרומת שקלים, לחזק את אלהינו.
ב. אין פודין את ההקדשות, אלא בשלשה בקיאים
[=מומחים]; וכן כשגובין מטלטלין שממשפנין מחיבי
ערכין, שמין אותם בשלשה. וכשמעריכין בהמה וכיוצא
בה משאר מטלטלין, שמין אותה בשלשה. אבל
כשמעריכין את הקרקעות, או אם חזקו לגבות צרכי אדם
מן הקרקע שלו - אין מעריכין אותן אלא בעשרה, ואחד
מהן כהן: שהרי "כהן" כתוב בפרשה. וכן האומר דמי
עלי, או דמי פלוני עלי, או דמי ידי, או דמי רגלי -
כששמין אותו במה הוא שנה, או במה דמי ידו או רגלו
- שמין בעשרה, ואחד מהן כהן.
ג. כשפודין את ההקדשות מידי ההקדש, בין שהיו
קרקעות או מטלטלין - מכריזין עליהן בפני כל הבאין

46 שנים עשר פרקים; הלכות נדרים, שלשה עשר פרקים;
47 הלכות נזירות, עשרה פרקים; הלכות ערכים וחרמים,
48 שמונה פרקים.

49 בשם ה' אל עולם.

50 תהי ידך לעזרני, פי פקודיך בחרתי.

51 ספר שביעי והוא ספר זרעים

52 הלכותיו שבע, וזה הוא סדורן: הלכות פלאים, הלכות
53 מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
54 מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות
55 כהנה שבגבולין, הלכות שמטה ויובל.

56 הלכות פלאים

57 יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
58 (א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה
59 או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע בהמה פלאים;
60 (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד;
61 (ה) שלא ללבש פלאים. ובאור מצוות אלו - בפרקים
62 אלו.

63 פרק א

64 א. הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל - לוקה,
65 שנאמר: "שדך לא תזרע פלאים";

66 ב. ואחד הזורע, או המנפש [מסיר צמחים מיותרים
67 מסביבות הכלאים], או המחפה - כגון שהיתה חטה אחת
68 ושעורה אחת, או פול אחד ועדשה אחת מנחין על הארץ,
69 וחפה אותן בעפר, בין בידו בין ברגלו בין בכלי - הרי זה
70 לוקה. ואחד הזורע בארץ, או בעצין נקוב; אבל הזורע
71 בעצין שאינו נקוב, מכין אותו מכת מרדות.

72 ג. אסור לזרע פלאים לגוי, ומתיר לומר לגוי לזרע לו פלאי
73 זרעים. ואסור לאדם לקים פלאי זרעים בשדהו, אלא עוקר
74 אותן; ואם קים, אינו לוקה. ומתיר לישראל לזרע פלאי
75 זרעים בידו, בחוצה לארץ; ואפלו לערב הזרעים לכתחלה,
76 ולזרען בחוצה לארץ - מתיר. ודברים אלו, דברי קבלה.
77 ד. אין אסור משום פלאי זרעים, אלא זרעים הראויין
78 למאכל אדם; אבל עשבים המרים, וכיוצא בהן מן העקרין
79 [=שורשים] שאינן ראויין אלא לרפואה, וכיוצא בהן - אין
80 בהן משום פלאי זרעים.

81 ה. פלאי האילנות, הרי הן בכלל מה שנאמר: "שדך לא
82 תזרע פלאים". כיצד? המרפיב אילן באילן, כגון שהרפיב
83 יחור [=ענף] של תפוח באתרוג, או אתרוג בתפוח - הרי
84 זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה

1 קודם; ואם רצו הבעלים והוסיפו אפלו פרוטה, נותנין
2 אחת ושלשים ופרוטה כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם.
3 ח. אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה -
4 שאין שם מקדש בהטאינו, כדי לחזק את בדרך. ואם
5 הקדיש או העריך או החרימ - אם היתה בהמה, נועל דלת
6 בפניה עד שתמות מאליה; ואם היו כסות [=גב] או
7 פלים, מניחן עד שירקבו; ואם היו מעות או כלי מתכות,
8 ישליכן לים הגדול ים המלח כדי לאבדן.

9 ט. הקדיש או החרימ עבד שנכנס למצוות, פודהו וילכו
10 הדמים לים המלח כשאר דמים וערכין של זמן הזה; ואם
11 היה עבד גוי, לא מעלין [מן הבור להצילו ממיחתה] ולא
12 מורידין [לבור להרגו].

13 י. מתיר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה, ואפלו
14 בפרוטה; ומשליך את הפרוטה לים המלח. וחכמים דנו
15 שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה, כדי לפרסם הדבר.
16 אבל בזמן המקדש, לא יפדה לכתחלה אלא בשויו כמו
17 שבארנו.

18 יא. מי שהחרימ בזמן הזה משלטלין סתם, הרי אלו
19 נתנין לכהנים הנמצאין באותו מקום. אבל אם החרימ
20 שדה בארץ ישראל סתם, או שהחרימה לכהנים - אינה
21 חרם: שאין שדה חרמים נזהרת, אלא בזמן שהיובל נזהג.
22 החרימ לכהנים קרקע בחוץ לארץ, ואפלו בזמן הזה -
23 הרי היא כמשלטלין בארץ ישראל, ותנתן לכהנים.

24 יב. אף על פי שההקדשות והחרמין והערכין מצוות,
25 וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו, כדי לכף יצרו
26 ולא יהיה כילי [=קמץ], וינקים מה שצו נביאים: "כבד
27 את ה' מהונך" - אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא
28 העריך ולא החרימ מעולם, אין בכך כלום; הרי התורה
29 העידה ואמרה: "וכי תחידל לנדר - לא יהיה כף חטא".

30 יג. לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרימ, כל נכסיו;
31 והעושה זה, עובר על דעת הכתוב - שהרי הוא אומר:
32 "מכל אשר לו", לא כל אשר לו, כמו שבארנו חכמים.
33 ואין זו חסידות, אלא שטות - שהרי זה מאבד כל ממונו,
34 ויצטרך לבריות; ואין מרחמין עליו. וכזה וכיוצא בו
35 אמרו חכמים: חסיד שוטה מפלל מבלי [=מחריב] עולם.
36 אלא כל המפזר ממונו במצוות, לא יפזר יותר מחמש;
37 ויהיה כמו שצו נביאים "מכלכל דבריו במשפט" - בין
38 בדברי עולם, בין בדברי תורה. אפלו בקרבות שאדם
39 חייב בהן - הרי חסה תורה על הממון, ואמרה שיקביא
40 כפי מסת ד' [=יכולתו הכלכלית]; קל וחמר לדברים
41 שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו - שלא ינדר אלא
42 פראי לו. שנאמר: "איש כמתנת ידו, ככרפת ה' אלהיך
43 אשר נתן לך".

44 בריך ורחמנא דסייען. נגמר ספר ששי, בעזרת שדי. ומנן
45 פרקים של ספר זה, שלשה וארבעים; הלכות שבועות,

מתוך מהדורת חזק

תבואה או קטנית - לא יזרע, עד שימזעט או יוסיף על
התבואה.
ד. ביצד? חרדל שנתערב בתבואה, והרי החרדל זורעין
ממנו קב בכל בית סאה - אם נתערב ממנו אחד מעשרים
וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטנית, חייב
למזעט; וכן אם היה מין זה מזרעוני גנה זורעין ממנו
סאתים בכל בית סאה - אם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה
של תבואה או של קטנית, ימזעט.
ה. לפיכך, תבואה שנתערב בה זרע פשתן - אם היה
שלשת רבעים בכל סאה, הרי זה ימזעט; ואם לאו, אינו
צריך למזעט; לפי שבית סאה זורעין בו שלש סאים זרע
פשתן. ועל דרך זה, משערין בכל הזרעים האחרים.
ו. במה דברים אמורים? בשלא נתפנו לערב, ובשלא נתפנו
לזרע השני מינין שנתערבו. אבל אם נתפנו לערב זרע בזרע
אחר, או לזרע השני מינין שנתערבו - אפלו יהיה חטה
אחת בתוך פרי של שעורים, אסורה לזרעה. וכן כל פיוצא
בזה.
ז. הזרע שדהו מין מן המינין, וכשצמח ראה בו כלאים -
אם היה המין האחר אחד מעשרים וארבעה בשדה - הרי
זה ילקט יעקור, עד שימזעטנו, מפני מראית העין, שמה
יאמרו: 'כלאים זרע בכונה'; בין שהיה המין האחר שצמח
תבואה וקטנית בתבואה וקטנית, או זרעוני גנה בתבואה
וקטנית ובזרעוני גנה. ואם היה הצומח פחות מכאן, אינו
צריך למזעט.
ח. במה דברים אמורים? בזמן שיש מקום לחשד; אבל
בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה,
אלא מאליהן עלו - אין מחיבין אותו למזעט.
ט. ביצד? כגון תבואה שעלו בה ספיחי איסטים, ותלתן
שהרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים - שזה נמצא
שבוודאי לא נגרס בכוונה, שהרי הזרע הנוסף מתיק ו-
מפסיד הוא. וכן כל פיוצא בזה.
י. ובמה יודע שהתלתן זרעה למאכל אדם? בשחיתה
זרעה צרוגות צרוגות, ועשה לה גבול סביב. וכן מקום
הגרנות שעלו בו מינין הרבה, אין מחיבין אותו לעקר -
שהרי הדבר ידוע, שאינו רוצה שיצמח צמח במקום
הגרנות; ואם הסיר מקצתן - אומרין לו: 'עקר הכל חוץ
ממין אחד', שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בקיום השאר.
יא. אין נוטעין ירקות בתוך סדן [מקום חיתור הענפים] של
שקמה [תאנה מדברית]. וכיוצא בה. הטומן אגדת לפת
ויצנון וכיוצא בהן תחת האילן, אפלו תחת הגפן - אם היה
מקצת העלין מגלין, אינו חושש; שהרי אינו רוצה
בהשרשתן. ואם אינן אגדה, או שלא היה העלין מגלין -
חושש משום כלאים.
יב. שדה שהיתה זרעה, וקצר הזרע, ונשארו העקרין
בארץ - אף על פי שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים
- לא יהיה זרע באותה שדה מין אחר, עד שיעקר העקרין.

לארץ; וכן המרכיב ירק באילן, או אילן בירק - לוקה בכל
מקום.
ו. ואסור לישראל להניח הגוי שירכיב לו אילנו כלאים.
ומתיר לזרע זרעים וזרע אילן, באחד; וכן מתיר לערב זרעי
אילנות ולזרען באחד - שאין לה כלאים באילנות, אלא
הרפכה בלבד.
ז. הזרע זרעים כלאים, וכן המרכיב אילנות כלאים - אף
על פי שהוא לוקה - הרי אלו מתירין באכילה, ואפלו לזה
שעבר וזרען; שלא נאסר אלא זרעו בלבד. ומתיר לטע
יחור מן האילן שהרפב כלאים, ולזרע מזרע הירק שהרפב
כלאים.
ח. הזרעונין נחלקין לשלשה חלקים: האחד מהן, הוא
הנקרא 'תבואה'; והיא חמשה מינין - החטים, והפסמין,
והשעורים, ושבלת שועל, והשפון. והשני מהן, הוא הנקרא
'קטניות'; והם כל זרעון הנאכל לאדם, חוץ מן התבואה
- כגון הפול, והאפונים, והעזשים, והדחן, והארז,
והשמשמין, והפרגין, והספיר, וכיוצא בהן. והשלישי מהן,
הוא הנקרא 'זרעוני גנה'; והן שאר הזרעונין שאינן ראויין
למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם - כגון זרע
הבצלים והשומין, וזרע החציר והקצח, וזרע לפת, וכיוצא
בהם; וזרע פשתן, הרי הוא בכלל זרעוני גנה. כשיזרעו כל
מיני זרעונים אלו, ויצמחו - נקרא הצמח פלו כל זמן שלא
נכר הזרע, 'דשא', ונקרא 'ירק'.
ט. ויש מזרעוני גנה זרעונים שרופן לזרע מהן שדות, כגון
הפשתן והחרדל; ואלו הן הנקראין 'מיני זרעים'. ויש
מזרעוני גנה זרעים שאין דרך בני אדם לזרע מהן אלא
צרוגות צרוגות קטנות, כגון הלפת והצנון והתורדן
והבצלים והפספר והפרפס והמרור וכיוצא בהן; ואלו הן
הנקראין 'מיני ירקות'.

פרק ב

א. זרע שנתערב בו זרע אחר - אם היה אחד מעשרים
וארבעה, כגון סאה של חטים שנתערבה בשלש ועשרים
סאה של שעורים - הרי זה אסור לזרע את המערב, עד
שימזעט החטין או יוסיף על השעורים; ואם זרע, לוקה.
ב. וכל שהוא כלאים עם הזרע, מצטרף לאחד מעשרים
וארבעה. ביצד? שלש ועשרים סאה של חטים, שנתערב
בה שני קבין שעורים, ושני קבין עזשים, ושני קבין פולים
- הרי זה לא יזרע הפל, עד שימזעט סאה של מערב, ויכר
מקצתה או יוסיף על החטים; שהשעורים והעזשים
והפול, כלן כלאים עם החטים.
ג. במה דברים אמורים? בשנתערבו מיני תבואה זה בזה,
או מיני קטניות זה בזה, או שנתערבה תבואה בקטניות, או
קטניות בתבואה. אבל זרעוני גנה שנתערב אחד מהן
בתבואה או בקטניות, שעורן אחד מעשרים וארבעה ממה
שזורעין בבית סאה מאותו המין: אם נתערב בסאה של

הרימין - אף על פי שדומין זה לזה, הרי הן כלאים זה
בזה; אבל האגסין עם הקרוסטמלין, והפרישין עם עזרורין
- אינן כלאים זה בזה.
ה. וכן יש שם זרעים ואילנות אחרות - אף על פי שהם
שני מינין בטבען, הואיל ועלין של זה דומין לעלין של
זה, או פרי של זה דומה לפרי של זה דמיון גדול עד
שיראו כשני גונין ממין אחד - לא תששו להן לכלאים זה
עם זה; שאין הולכין בכלאים אלא אחר מראית העין.
ו. כיצד? הלפת עם הצנון - אינן כלאים זה בזה, מפני
שפרי של זה דומה לפרי של זה; והלפת עם הנפוס - אינן
כלאים זה בזה, מפני שהעלין דומין לעלין. אבל צנון עם
הנפוס - אף על פי שהעלין דומין זה לזה, והפרי דומה
לפרי - הרי אלו כלאים, הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם
פרי זה ביותר. וכן כל פיצא באלו.
ז. וכמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה עם
זה? כדי שיהיו נראין מבודלין זה מזה; אבל אם נראין
שגזרעו בערבוביית, הרי זה אסור.
ח. ושעורין רבים יש בהרחקה הזאת - הכל לפי גדל
השדה הנזרעת, ולפי רחב העלין, ושלוח היזנקות
[השורשים].
ט. כיצד? שדהו שהיתה זרועה מין תבואה, ובקש לזרע
בצדה מין תבואה אחר בשדה אחרת - מרחיק ביניהן בית
רבע, והוא כעשר אמות ורבעי אמה על עשר אמות ורבעי
אמה מרבע, בין מן האמצע בין מן הצד. ואם לא היה
ביניהן כשעור הזה, אסור; ואינו לוקה, עד שיהיו קרובין
בתוך ששה טפחים.
י. היתה שדהו זרועה ירק, ובקש לזרע בצדה שדה ירק
אחר, אפלו דלעת - מרחיק בין שתי השדות ששה טפחים
על ששה טפחים מרבע, בין מן האמצע בין מן הצד.
ופחות משעור זה, אסור; ואינו לוקה, עד שיהיו קרובין
בתוך טפח.
יא. היתה אחת משתי השדות זרועה תבואה, והשניה
שבצדה ירק או דלעת - מרחיק ביניהן בית רבע.
יב. במה דברים אמורים, שצריך להרחקה בשעורין
האלו? בין שתי שדות. אבל אם היתה שדהו זרועה ירק,
ורצה לזרע בצדה שורה של ירק ממין אחר - דיו לעשות
בין השדה ובין השורה תלם [חפירה] אחד, ארכו ששה
טפחים בלבד ורחבו כעמקו.
יג. היתה שדהו זרועה תבואה, ורצה לזרע בתוכה שורה
אחת של ירק - אפלו שורה של דלועין, שהעלין שלה
ארכין ומסתבכין - מרחיק ביניהן ששה טפחים; ואם
נמשכו העלין של דלעת ונכנסו לתבואה ונסתבכו בה -
יעקר מן התבואה שלפני הדלעת, עד שלא יתערבו העלין.
ואין צריך לומר, שאם זרע שורה ממין זה, ושורה ממין
אחר - שדין להיות ביניהן תלם אחד, כמו שיתבאר.
יד. הרחיק בין שני המינין הרחקה הראויה להן, והיה מין
זה נוטה על גבי מין זה - בין שנטת תבואה על התבואה,

יג. היתה שדהו זרועה חטים, ונמלך לזרעה שעורים קדם
שיצמחו החטים - ימתין לה עד שיפסדו החטים ויתליעו
בארץ, כמו שלשה ימים אם היתה שדהו רנה [במים], ואחר
כך יתפך אותן במחלשה, ויזרע המין האחר. ואינו צריך
להפך את בלה, עד שלא תשארו חטה שלא נעקרה; אלא
חורש את השדה בדרך שחורשין אותה קדם המטר כדי
שתרוה.
יד. צמחו החטים, ואחר כך נמלך לזרעה שעורים - יתפך,
ואחר כך יזרע; ואם הוריד בהמתו לתוכה, וקרקמה את
הצומח - הרי זה מותר לזרע שם מין אחר.
טו. באחד באדר משמעין על הכלאים; וכל אדם יוצא
לגנתו ולשדהו, ומנקין אותן מן הכלאים. ובחמשה עשר
בו, יוצאין שלוחי בית דין, ומסבבין לבדק.
טז. בראשונה היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי בתים
שמחין שמנקין להן שדותיהן. התקינו שיהיו מפקירין את
כל השדה שמצאו בה כלאים - והוא שימצאו בה מין אחר,
אחד מעשרים וארבעה; אבל פחות מכן, לא יגעו בה.
יז. וחזרין שלוחי בית דין בחלו של מועד הפסח, לראות
האפיל [הזרעים המאחרים לצמוח] שיצא. וכלאים שהנצו
[ביבצון] - אין ממתנינים להן, אלא יוצאין עליהן מיד;
ומפקירין את כל השדה, אם יש בה אחד מעשרים
וארבעה.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ד

פרק ג

א. יש מינין בזרעים, שיהיה המין האחד נפרד לצורות
הרבה, מפני שנוי המקומות והעבודת שעובדין הארץ, עד
שיגאה כשני מינין; ואף על פי שאין דומין זה לזה,
הואיל והן מין אחד, אינן כלאים זה בזה.
ב. ויש בזרעים שני מינין, שהן דומין זה לזה וצורת
שניהן קרובה להיות צורה אחת; ואף על פי כן, הואיל
והן שני מינין, הרי אלו אסורין זה עם זה.
ג. כיצד? החזרת עם חזרת גלים, והעלשין עם עלשי
שדה, והפרשין עם פרשי שדה, והפסבר עם פסבר הרים,
והחרדל עם חרדל מצרי, ודלעת המצרית עם הדלעת
הרמוצה - אינן כלאים זה בזה. וכן החטים עם הזוגין,
והשעורים עם שבלת שועל, והפסמין עם השפון, והפול
עם הספיר, והפרקדן עם הטפח, ופול לכן עם השעועית,
והקשות עם המלפפון, והכרוב עם התרבותור [כרוב
מדברין], והתרדין עם הלעונין - אינן כלאים זה עם זה.
אבל הצנון עם הנפוס [דומה ללפת], והחרדל עם הלפסן,
ודלעת יונית עם דלעת מצרית או עם דלעת הרמוצה -
אף על פי שדומין זה לזה, הרי אלו כלאים זה בזה.
ד. וכן באילן - שני מינין שדומין זה לזה בעלין או
בפרות, הואיל והן שני מינין, הרי אלו כלאים. כיצד?
התפוח עם החזרור, והפרסקין עם השקדים, והשיזפין עם

מתוך מהדורת חזק

47 וְרָעַן שׁוּרָה בְּצֵד שׁוּרָה, יִתְעַרֵּב הַכֹּל וַיִּגְרָאוּ כְּנִזְרָעִין
 48 בְּעֶרְבּוּכִיָּה.
 49 ב. הֵיטָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה מִן מַמְיָי יִרְקוֹת, וּבִקֵּשׁ לְזֹרֵעַ
 50 בְּתוֹכָהּ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין - עוֹקֵר מִן הַיֵּרֶק מְקוֹם
 51 שְׂזוּרָע בּוֹ שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמִבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הַיֵּרֶק
 52 בְּתֵלָם, וּמַנִּיחַ מִן הַיֵּרֶק רֹחֵב שְׂתִים עֲשָׂרָה אַמָּה, וְעוֹשֶׂה
 53 שׁוּרָה שְׂנֵיָה שֶׁל דְּלוּעִין, וּמִבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הַיֵּרֶק בְּתֵלָם;
 54 וְכֵן עַד מְקוֹם שִׁירְעָה, שֶׁנִּמְצָא בֵּין כָּל שְׂתֵי שׁוּרוֹת שֶׁל
 55 דְּלוּעִין שְׂתִים עֲשָׂרָה אַמָּה. אֲבָל פְּחוֹת מִכֵּן, אֲסוּר - מִפְּנֵי
 56 שֶׁהֵעֲלִין מִסְתַּבְּכִין מִכָּאן וּמִכָּאן בִּירֵק שְׂבִינִיָּהּ, וְנִרְאָה הַכֹּל
 57 כְּאִלוּ נִזְרַע בְּעֶרְבּוּכִיָּה.
 58 ג. הֵיטָה שׁוּרָה שֶׁל דְּלַעַת זְרוּעָה, אֲפֹלוּ דְלַעַת יַחֲדִידִית,
 59 וּבֹא לְזֹרֵעַ בְּצֵדָה תְּבוּאָה - מִרְחִיק בֵּית רֹבַע; שֶׁהָרִי נִמְשְׁכוֹ
 60 עָלֶיהָ, וְהַחֲזִיקָהּ מְקוֹם גָּדוֹל. וְכָל דָּבָר שִׁיְהִיָּה בְּתוֹךְ בֵּית
 61 הָרֹבַע שֶׁמִּרְחִיקִין בֵּין שְׂנֵי הַמִּינִין - עוֹלָה מִן הַמִּדָּה, כְּגוֹן
 62 הַקָּבֶר וְהַסֵּלַע וְכוּיָצֵא בְּהֵן.
 63 ד. הַתֵּלָם אוֹ אַמָּת [=תַּעֲלָת] הַמִּים שֶׁהֵן עֲמֻקִּין טֶפֶח -
 64 זֹרָעִין לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה מִיָּגָ וְזֹרְעִינִן, אֶחָד עַל שְׂפַת הַתֵּלָם
 65 מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד בְּאֻמְצָע.
 66 ה. וּמִתֵּר לְנֹטֵעַ שְׂנֵי מִינִין בְּתוֹךְ גִּמָּה אַחַת, וְאֲפֹלוּ קִשּׁוֹת
 67 וְדַלְעֵת; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה מִין זֶה נוֹטֵה מֵעַל שְׂפַת הַגִּמָּה לְכָאן
 68 וְהַמִּין הָאֲחֵר נוֹטֵה לְצֵד הַשְּׂנִי, וַיִּגְרָאוּ נִבְדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְכֵן
 69 אִם נָטַע אַרְבָּעָה מִינִין בְּתוֹךְ הַגִּמָּה, וְהִפְכֵּן לְאַרְבַּע
 70 רִחוּתִיָּה - הָרִי זֶה מִתֵּר.
 71 ו. הַרוּעָה לְזֹרֵעַ שְׂדֵהוּ מִשֵּׁר [=שׁוּרָה] מִשֵּׁר מִכָּל מִין -
 72 מִרְחִיק בֵּין כָּל מִשֵּׁר וּמִשֵּׁר שְׂתֵי אַמּוֹת עַל שְׂתֵי אַמּוֹת,
 73 וּמַצִּיר וְהוֹלֵךְ עַד שְׁלֹא יִשָּׂאֵר בִּינֵיהֶם בְּסוֹף הַמִּשֵּׁר אֲלָא כָּל
 74 שֶׁהוּא; שֶׁהָרִי הֵן נִרְאִין שְׁלֹא נִזְרָעוּ בְּעֶרְבּוּכִיָּה.
 75 ז. רָצָה לַעֲשׂוֹת שְׂדֵהוּ קִרְחַת [=חִלְקוֹת שְׂדֵה] קִרְחַת מִכָּל
 76 מִין - לֹא יַעֲשֶׂה בְּתוֹךְ כָּל בֵּית סָאָה יִתֵּר עַל תִּשְׁעֵי קִרְחוֹת,
 77 כָּל קִרְחַת מֵהֵן בֵּית רֹבַע; וְנִמְצָא רְחוּק בֵּין כָּל קִרְחַת
 78 וְקִרְחַת, קְרוֹב לַעֲשֵׂר אַמּוֹת פְּחוֹת רִבִּיעַ - שֶׁכָּל בֵּית סָאָה,
 79 חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים.
 80 ח. וַיֵּמָּה בֵּין הַמִּשֵּׁר לַקִּרְחַת? שֶׁהַמִּשֵּׁר אֶרֶץ, וְהַקִּרְחַת
 81 מִרְבַּעֵת.
 82 ט. מִינֵי יִרְקוֹת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְזֹרֵעַ מִהֵן אֲלָא מַעֲט
 83 מַעֲט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ - מִתֵּר לְזֹרֵעַ מִהֵן אֲפֹלוּ חֲמִשָּׁה מִינִין
 84 בְּתוֹךְ עֲרוּגָה אַחַת, שֶׁהִיא שְׂשֵׁה טֶפְחִים עַל שְׂשֵׁה טֶפְחִים;
 85 וְהוּא, שִׁירְעַת אַרְבָּעָה מִינִין בְּאַרְבַּע רִחוּתוֹת עֲרוּגָה, וְאֶחָד
 86 בְּאַמְצָע, וְיִרְחִיק בֵּין כָּל מִין וּמִין כְּמוֹ טֶפֶח וּמִחְצָה, כְּדִי
 87 שְׁלֹא יִינָקוּ זֶה מִזֶּה. אֲבָל יוֹתֵר עַל חֲמִשָּׁה מִינִין - לֹא יִזְרַע,
 88 וְאִף עַל פִּי שְׁמִרְחִיק בִּינֵיהֶן; לְפִי שֶׁמִּינֵין הִרְבֵּה בְּעֲרוּגָה
 89 כְּזוֹ, הָרִי הֵן כְּנִסְטוּעִין בְּעֶרְבּוּכִיָּה.
 90 י. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֲרוּגָה שֶׁהִיא בְּתוֹכָהּ וְאֵין שֵׁם
 91 זֹרַע חוּצָה לָּהּ. אֲבָל עֲרוּגָה בֵּין עֲרוּגוֹת, אֲסוּר לְזֹרֵעַ בָּהּ
 92 חֲמִשָּׁה מִינִין; שֶׁאִם יִזְרַע בְּכָל רִחוּת [=צ] מִעֲרוּגָה זוֹ, וּבְכָל
 93 רִחוּת מִעֲרוּגוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ - יִרְאָה הַכֹּל כְּמַעֲרָב. וְאִם הִטָּה

1 אוֹ יֵרֶק עַל גְּבִי יֵרֶק, אוֹ יֵרֶק עַל הַתְּבוּאָה, אוֹ תְּבוּאָה עַל
 2 הַיֵּרֶק - הַכֹּל מִתֵּר, שֶׁהָרִי הִרְחִיק בְּשַׁעוֹר; חוּץ מִדְּלַעַת
 3 יְנִינִית, שֶׁהִיא נִמְשְׁכַת הִרְבֵּה; לְפִיכָף, אִם נָטַת - יַעֲקֹר
 4 מִלְּפָנֶיהָ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
 5 טו. הֵיָה בֵּין שְׂנֵי הַמִּינִין בּוֹר [=שְׂדֵה שׁוּמְמָה], אוֹ נִיר [=שְׂדֵה
 6 חֲרוּשָׁה], אוֹ גִּפָּה [=גִּדֵּר מַעֲרִימַת אַבְנִים], אוֹ דֶּרֶךְ, אוֹ גִּדֵּר
 7 שֶׁהוּא גְבוּהָ עֲשָׂרָה טֶפְחִים, אוֹ חֲרִיץ שֶׁהוּא עֲמֻק עֲשָׂרָה
 8 טֶפְחִים וְרֹחֵב אַרְבָּעָה, אוֹ אֵילָן שֶׁהוּא מִסָּף עַל הָאֶרֶץ, אוֹ
 9 סֵלַע שֶׁהוּא גְבוּהָ עֲשָׂרָה וְרֹחֵב אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה מִתֵּר
 10 לְסִמּוֹךְ הַמִּין לְצֵד אֶחָד מֵאלוֹ, וְהַמִּין הָאֶחָד לְצֵד הַשְּׂנִי;
 11 הוּאִיל וְאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מִבְדִּיל בִּינֵיהֶן, הָרִי הֵן נִרְאִין
 12 מִבְדְּלִין זֶה מִזֶּה.
 13 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁצָּרִיךְ הִרְחָקָה אוֹ דָּבָר
 14 הַמִּבְדִּיל? בְּשִׁירְעַת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ. אֲבָל אִם הֵיטָה שְׂדֵהוּ
 15 זְרוּעָה חֲטִים - מִתֵּר לְחִבְרוֹ לְזֹרֵעַ בְּצֵדָה שְׁעוּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר:
 16 "שִׁירְעַת לֹא תִזְרַע כְּלָאִים"; אֵין הָאֲסוּר אֲלָא שִׁירְעַת שְׂדֵהוּ
 17 כְּלָאִים, וְלֹא נֶאֱמָר "הָאֶרֶץ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים". וְלֹא עוֹד,
 18 אֲלָא אֲפֹלוּ זֹרַע בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ שְׁעוּרִים כְּמוֹךְ לַחֲטִים, וּמִשֵּׁף
 19 זֹרַע הַשְּׁעוּרִים עַד שֶׁסִּמְכוּ לְשְׂדֵה חִבְרוֹ שֶׁהִיא זְרוּעָה
 20 שְׁעוּרִים - הָרִי זֶה מִתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאִי הַשְּׁעוּרִים שֶׁבְּתוֹךְ
 21 שְׂדֵהוּ, שֶׁהֵן סוֹף שְׂדֵה חִבְרוֹ.
 22 יז. הֵיטָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה חֲטִים, וּשְׂדֵה חִבְרוֹ בְּצֵדָה זְרוּעָה
 23 חֲטִים - מִתֵּר לוֹ לְזֹרֵעַ תֵּלָם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצֵד חֲטִים
 24 שְׁלוֹ, כְּמוֹךְ לְשְׂדֵה חִבְרוֹ; שֶׁהוּאָה יוֹדַע שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָעָם
 25 לְזֹרֵעַ תֵּלָם אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא נִתְּכּוֹן זֶה אֲלָא לְבִדּוֹק
 26 שְׂדֵהוּ אִם רְאוּיָהּ הִיא לְזֹרֵעַ פִּשְׁתָּן אִם לֹא, וְנִמְצָא בְּזוּרַע
 27 לְהַשְׁתַּחֲתֶה. לְפִיכָף, אֲסוּר לְזֹרֵעַ מִין אַחֵר בֵּין שְׂתֵי שׁוּרוֹת
 28 אֵלוֹ שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד, עַד שִׁירְחִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ.
 29 יח. הֵיטָה שְׂדֵהוּ וּשְׂדֵה חִבְרוֹ שֶׁבְּצֵדָה זְרוּעִין שְׂנֵי מִינֵי
 30 תְּבוּאָה - לֹא יִזְרַע בִּינֵיהֶן חֲרָדֵל וְחֲרִיעַ, אֲפֹלוּ תֵּלָם אֶחָד;
 31 מִפְּנֵי שֶׁהָעָם זֹרְעִין מֵאלוֹ תֵּלָם אֶחָד. אֲבָל אִם הָיוּ שְׂתֵי
 32 הַשְּׂדוֹת זְרוּעִין שְׂנֵי מִינֵי יִרְקוֹת, מִתֵּר לְזֹרֵעַ בִּינֵיהֶן חֲרָדֵל
 33 אוֹ חֲרִיעַ - שֶׁמִּתֵּר לְהַקִּיף חֲרָדֵל אוֹ חֲרִיעַ לְכָל מִין, חוּץ
 34 מִן הַתְּבוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִזִּיקִין אוֹתָהּ. וְכֵן אִם הֵיטָה זְוִית
 35 שֶׁל זֹרַע זֶה נוֹגַעַת בְּצֵלַע שֶׁל זֹרַע הָאֲחֵר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - הָרִי
 36 זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִרְאִין מִבְדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְאֵין צָרִיךְ
 37 לֵאמֹר, אִם הֵיטָה זְוִית שֶׁל זֹרַע זֶה נוֹגַעַת בְּזְוִית שֶׁל זֹרַע
 38 הָאֲחֵר - מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִרְאִין כְּסוּף שְׂדֵה שֶׁנֶּגַע בְּסוֹף שְׂדֵהוּ,
 39 שֶׁהוּא מִתֵּר בְּלֹא הִרְחָקָה וְלֹא הִבְדְּלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

פָּרָק ד

40
 41 א. מִתֵּר לְזֹרֵעַ שְׂתֵי שׁוּרוֹת זוֹ בְּצֵד זוֹ שֶׁל קִשּׁוּאִין, וּשְׂתֵי
 42 שׁוּרוֹת בְּצֵדָן שֶׁל דְּלוּעִין, וּשְׂתֵי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמַּצְרִי,
 43 וְתֵלָם [=חֲפִירָה] בֵּין כָּל מִין וּמִין. אֲבָל לֹא יִזְרַע שׁוּרָה אַחַת
 44 שֶׁל קִשּׁוּאִין, וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל דְּלוּעִין, וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל פּוֹל
 45 הַמַּצְרִי - אִף עַל פִּי שֶׁהַתֵּלָם מִבְדִּיל בֵּין כָּל מִין וּמִין; מִפְּנֵי
 46 שֶׁמִּינֵין אֵלוֹ עֲלִין שְׁלֵהֶן אֶרְבִּין וְנִמְשְׁכִין וּמִסְתַּבְּכִין, וְאִם

הזרעים, אסורין מדבריהם. וכן אסור מדבריהם לזרע כלאי
הפך בחוצה לארץ.
ד. ולמה אסור לזרע כלאי הפך בחוצה לארץ, ולא אסור
כלאי זרעים? מפני שכלאי הפך חמורין הן - שאם נזרעו
בארץ ישראל, הרי הן אסורין בהנאה; וכיון שהן אסורין
בהנאה בארץ, אסור לזרען בחוצה לארץ.
ה. ואין עודרין [חופרים] עם הגוי בכלאים, אכל עוקרין
עמו [ולמדות שהגוי מקבל שכר ונהנה מקיום הכלאים,
הקלו -] כדי למעט התפלה [=דבר המגונה].
ו. אין אסור משום כלאי הפך, אלא מיני תבואה ומיני
ירקות בלבד. אכל שאר מיני זרעים, מתר לזרען בפרס;
ואין צריך לומר, שאר אילנות.
ז. אסור לזרע ירקות או תבואה בצד הגפנים, או לשע גפן
בצד הירק או תבואה. ואם עשה כן - אף על פי שאינו
לוקה, הרי זה קדש [אסור בהנאה], ונאסרו שניהן בהנאה -
הירק או התבואה, והגפנים. ושורפין את שתיהן, שנאמר:
"פן תקדש [ודרשו בו: תוקד בו] המלאה, הזרע וכו'";
ואפלו הקש של תבואה, והעצים של גפנים האלו - אסורין
בהנאה, ושורפין אותן. ולא יסיק בהן תנור וכירים, ולא
יבשל בהן בשעת שרפתן.
ח. אחד הנוטע, ואחד המקים, כגון שראה כלאים צמחו
בכרמו והניחן - הרי זה קדש. ואין אדם מקדש דבר שאינו
שלו; לפיכך, המספך גפנו על גבי תבואתו של חברו -
קדש גפנו, ולא נתקדשה התבואה; ספך גפן חברו על
תבואתו - קדש תבואתו, ולא קדש גפן חברו; ספך גפן
חברו על תבואת חברו, לא קדש אחד מהן. ומפני זה,
הזורע פרמו בשביעית [שהכל הפקר] - לא קדש.
ט. הרוצה כלאים בפרס חברו, וקנימו - הרי זה הרוצה
אסור בהנחתו, וכל אדם מתירין בהן. ואלו קימן בעל הפרס
- הנה מקדש אותן לכל אדם, כמו שבארנו.
י. האנס [גזלן] שזרע כלאים בפרס חברו - אם נשתקעו
[ונשטחו שם] הבעלים [כי התחבאו], אף על פי שלא
נתיאשו - הרי זה קדש מן התורה; ואם לא נשתקעו
הבעלים, אף על פי שנתאשו - אינו מקדש אלא מדברי
סופרים.
יא. הרוח שעקרה פארות [=ענפי] הגפן, ושלחה אותן על
התבואה - יגרד אותן מיד; ואם ארעו אנס, ולא סלקן -
הרי אלו מתירין, ולא נתקדשו.
יב. אנס שזרע הפרס - כשיצא האנס, יקצר הזרע מיד,
ואפלו בחלו של מועד. ואם לא מצא פועליו, יוסיף להן
עד שליש בשכרן; בקשו ממנו יותר מכאן, עד שלא מצא
פועלים - הרי זה מבקש בנחת וקוצר. ואם נשתקה הזרע
עד שהגיע לעונת שיקדש - הרי זה קדש, ונאסרו שניהן.
יג. מאימתי תבואה או ירק מתקדשין? משישרישו;
ענבים, משיעשו פפול הלכן, שנאמר: "המלאה הזרע אשר
תזרע, ותבואת הפרס" - עד שיריע זה, ויהיה זה תבואה;

עלין שבצרוגה זו לכאן, ועלין שבצרוגה שבצדה מכאן,
עד שיארו מבדלין - מתר; וכן אם עשה תלם בין כל
צרוגה לצרוגה, מתר.
יא. ואסור לזרע חוץ לצרוגה בלא תלם ובלא נטיה,
ואפלו כנגד הקרנות של צרוגה שאין בהן זרע; גזרה -
שמה זרע ארבעת המינים בארבע זוויות צרוגה, ויזרע
מינין אחרים חוצה לה כנגד הזוויות, ונמצא הכל מערב.
יב. היתה הצרוגה ששה על ששה, והיה לה גבול טפח
סביב - מתר לזרע בה ואפלו שמונה עשר מין, שלשה על
כל גבול וגבול, וששה באמצע; וירחיק בין כל מין ומין
טפח ומחצה. ולא יזרע ראש הלפת בתוך הגבול, שמה
ימלאהו. יתר על זה, לא יזרע.
יג. ואסור לזרע בצרוגה מיני זרעים כענין זה, מפני שהן
נראין כלאים; אבל מיני ירקות - הואיל ואין דרך בני אדם
לזרע מהן אלא מעט מעט, הרי זה מתר, כמו שבארנו.
יד. גבול שהיה גבוה טפח, וזרעו בו מינין הרבה כמו
שבארנו, ונתמעט משפח מאחר שזרע בו - פשר, שהיה
פשר מתחלתו.
טו. הרוצה למלאה כל גנות מיני ירק רבים, ולא ירחיק
ביניהן - עושה הגנה כלה צרוגות צרוגות מרבעות, אפלו
ששה על ששה, ועושה בכל צרוגה חמשה עגולין, ארבעה
בארבע רוחותיה ואחד באמצע; ויזרע מין בכל עגול,
ויזרע ארבעה מינין אחרים בארבע קרנות צרוגה - נמצאו
תשעה מינין בכל צרוגה, והן נראין מבדלין זה מזה; ואינו
מפסיד אלא מה שבין העגולין בלבד - שהוא מניחו חרב,
כדי שיארו העגולין מבדלין מן הקרנות, ומבדלין זה מזה.
ואם רצה שלא יפסיד כלום - אם היו העגולין זרועין שתי,
וזרע מה שביניהן ערב; ואם היו זרועין ערב, זרע מה
שביניהן שתי; כדי שיארו מבדלין.
טז. מפל אלו הדברים נתבאר לה, שבזמן שיש בין שני
המינין הרחקה הראויה להן כדי שלא יינקו זה מזה - אין
חוששין למראית העין, כמו שבארנו; ובזמן שיארו
מבדלין זה מזה - אין חוששין ליניקתו, אפלו הן זה בצד
זה, כמו שנתבאר עתה.

פרק ה

א. הזורע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות, עם זרע
הפרס - הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "שדר לא תזרע
כלאים", ואחת משום "לא תזרע פרמך בלאים".
ב. ואינו לוקה משום זרע כלאי הפרס, עד שיתרע בארץ
ישראל חטה ושעורה וחרצן במפלת יד; וכן אם חפה אותן
בעפר, לוקה. וכן אם זרע שני מיני ירק וחרצן, או זרע
אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן, במפלת יד - הרי
זה לוקה.
ג. ואינו חיב מן התורה, אלא על קנבס, ולויף, וכיוצא בהן
מזרעים שנגמרינן עם גמר תבואת הפרס; אבל שאר

מִתֵּר; הִגִּיעַ לוֹ, וְעָבַר מֵעָלָיו וְאָמַר: 'כִּשְׁאֲחֹזֵר לוֹ אֶלְקָטָנוּ'
 - אִם שָׁהָה עַד שֶׁהוֹסִיף אֶחָד מִמָּאֲתִים, הָרִי זֶה קֹדֶשׁ.
כב. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין שְׁעוֹר זֶה? רֹאִין: אִם נִחְתָּף יָרֵק זֶה
 אוּ מִן תְּבוּאָה זֶה מִן הָאֶרֶץ, בְּכַמָּה זְמַן יִיבֹשׁ - הֵנַע עֲצָמָה
 שְׂיִיבֹשׁ עַד שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר בּוֹ לֶחֶם, בְּמֵאָה שָׁעָה. אִם נִשְׁתַּהֲהָה
 בְּאֶרֶץ מִשְׁהִיגָה לוֹ חֲצֵי שָׁעָה, הָרִי הוֹסִיף וְאָסוּר; וְאִם
 נִשְׁתַּהֲהֶה פָחוֹת מִחֲצֵי שָׁעָה, מִתֵּר.
כג. אָסוּר לַעֲבֹר בְּעֶצֶין נָקוֹב שְׁזוּרֵעַ בּוֹ יָרֵק, בְּתוֹף הַכֶּרֶם;
 וְאִם הֵנִיחוּ תַּחַת הַגָּפֶן, וְנִשְׁתַּהֲהָה שָׁם בְּאֶרֶץ כְּדִי לְהוֹסִיף
 אֶחָד מִמָּאֲתִים - הָרִי זֶה קֹדֶשׁ.
כד. בָּצַל שֹׁנְטֵעוֹ בַּכֶּרֶם, וְאַחֵר כֹּף נֶעֱקַר הַכֶּרֶם, וְאַחֵר כֹּף
 עָמְחוּ הַבָּצָלִים מִן הָעֵקֶר הַנִּטְוֶעַ - אִף עַל פִּי שָׂרְבוּ
 הַגְּדוּלִּים עַל עֲקָרוֹ מִמָּאֲתִים, הָרִי אוֹתוֹ הָעֵקֶר בְּאָסוּרוֹ;
 שְׂאֵין גְּדוּלֵי הַתֵּר, מַעֲלִין אֶת הָעֵקֶר הָאָסוּר.

יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ד

פרק ו

א. הַזּוֹרֵעַ יָרֵק אוֹ תְּבוּאָה בַּכֶּרֶם, אוֹ הַמְקִימוֹ עַד שֶׁהוֹסִיף
 בְּמָאֲתִים - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ מִן הַגָּפְנִים שֶׁסְּבִיבוֹתָיו שֵׁשׁ
 עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגֻלּוֹת וְלֹא מִרְבָּעוֹת; וְרֹאִין כָּל
 הָעֵגוּל שֶׁחָבְבוּ שְׂתִים וּשְׁלִשִׁים אַמָּה, כְּאֵלּוֹ הוּא כְּלוֹ מֵלֵא
 יָרֵק - וְכָל גָּפֶן שֶׁתִּהְיֶה בְּתוֹף כָּל עֵגוּל זֶה, נִתְקַדְּשָׁה עִם
 הַיָּרֵק, וְכָל שְׂחוּץ לַעֲגוּל, אֵינָן מִתְקַדְּשׁוֹת.
ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיָה בֵּין שִׁפְתֵי הָעֵגוּל הַזֶּה
 וּבֵין שׁוּרֹת הַגָּפְנִים שֶׁחֻצָּה לוֹ יֵתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל
 אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן אַרְבַּע אַמּוֹת מְצֻמְצָמוֹת אוֹ פָּחוֹת - רֹאִין
 אֶת הָעֵגוּל כְּאֵלּוֹ הִגִּיעַ לַשּׁוּרָה הַסְּמוּכָה לוֹ, וְכֵאלּוֹ רֹחַב
 הָעֵגוּל אַרְבָּעִים אַמָּה; וְרֹאִין כָּל גָּפֶן שֶׁתַּפַּל בְּתוֹף עֵגוּל
 זֶה שֶׁל אַרְבָּעִים אַמָּה, הָרִי הִיא מִתְקַדְּשָׁתָה.
ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּזּוֹרֵעַ אוֹ מְקִים בְּתוֹף הַכֶּרֶם;
 אֲבָל הַזּוֹרֵעַ חוּצָה לַכֶּרֶם, וְסִמֵּן לוֹ - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ שְׂתִי
 שׁוּרֹת שֶׁל גָּפְנִים הַסְּמוּכוֹת לָזֶרַע, בְּאֶרֶץ כָּל הַזֶּרַע וְיֵתֵר
 אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ לָזֶרַע; וּמִתְקַדֵּשׁ מִן הַזֶּרַע רֹחַב אַרְבַּע
 אַמּוֹת, בְּאֶרֶץ כָּל הַשּׁוּרָה שֶׁל כֶּרֶם. וְאִם זֶרַע בָּצוּר גָּפֶן
 יַחֲדִיתִּית, אֵינּוּ מִקְדָּשׁ מִן הַזֶּרַע אֲלָא שְׂשָׂה טַפְחִים לְכָל רוּחַ.
ד. יִלְדָּה [=גפן צעירה] פָּחוֹת מִטַּפַּח, אֵינָה מִקְדָּשָׁתָה אֶת
 הַזֶּרְעִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁתִּים כְּנָגֵד שְׂתִים, וְאַחַת
 יוֹצֵאת זָנָב [הַחֲמִישִׁית בּוֹלֶטֶת כְּזָנָב]; אֲבָל אִם הָיָה כָּל
 הַכֶּרֶם כֵּן, הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ.
ה. שְׂתֵי גִּנּוֹת זוֹ עַל גְּבִי זוֹ, הַתְּחַתּוֹנָה עֲשׂוּיָה כֶּרֶם - זּוֹרֵעַ
 אֶת הָעֲלִינָה, עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְאֹרֵי עֲשָׂה טַפְחִים קְרוֹב
 לַכֶּרֶם; שְׂאֹרֵי עֲשָׂה טַפְחִים סְמוּךְ לַכֶּרֶם אוֹ לְגָפֶן יַחֲדִיתִּית,
 אָסוּר לָזֶרַע בּוֹ זֶרְעִים. וְאִם הָיְתָה הָעֲלִינָה עֲשׂוּיָה כֶּרֶם -
 הָרִי זֶה זּוֹרֵעַ אֶת הַתְּחַתּוֹנָה, עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַמָּטָה
 מִשְׁלֵשָׁה טַפְחִים מֵעֵקֶר הַגָּפְנִים.

אֲבָל תְּבוּאָה שִׁיבְשָׁה כָּל צָרְפָה, וְעֲנָבִים שִׁבְשְׁלוּ כָּל צָרְפָן
 - אֵינָן מִתְקַדְּשׁוֹת. בִּיצֵד? תְּבוּאָה שִׁיבְשָׁה כָּל צָרְפָה, וְכֵא
 וְנִטְעַ גָּפֶן בְּתוֹכָהּ, וְכֵן עֲנָבִים שִׁבְשְׁלוּ כָּל צָרְפָן, וְזֶרַע
 תְּבוּאָה אוֹ יָרֵק בָּצוּר - אִף עַל פִּי שְׁזָה אָסוּר, אֵינָן
 מִתְקַדְּשׁוֹת.
יד. כֶּרֶם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲנָבָיו לְהִיּוֹת כְּפוֹל הַלָּבָן, אֲלָא עֲדִין
 הֵן בֶּסֶר, וְזֶרַע בְּתוֹכוֹ יָרֵק אוֹ תְּבוּאָה, וְהַשְׂרִישׁוּ - הָרִי זֶה
 לֹא קֹדֶשׁ. וְאִף עַל פִּי כֵן קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְאוֹסְרִין אֶת הַזֶּרַע;
 אֲבָל הַבֶּסֶר, מִתֵּר. וְאִם עָקַר הַזֶּרַע קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ הָעֲנָבִים
 כְּפוֹל הַלָּבָן, הָרִי הוּא מִתֵּר בְּהִנָּה. מִקְצָתָן נַעֲשׂוּ כְּפוֹל
 הַלָּבָן, וּמִקְצָתָן לֹא נַעֲשׂוּ - אֶת שֶׁנַּעֲשׂוּ, נִתְקַדְּשׁוּ; וְשֶׁלֹּא
 נַעֲשׂוּ, מִתֵּרִין.
טו. עֲנָבִים שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן, וְזֶרַע בָּצוּר תְּבוּאָה אוֹ מִיָּגִי
 יִרְקוֹת, וְלִקֵּט הַזֶּרַע קֹדֶם שִׁשְׂרִישׁ - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּהִנָּה;
 וְאִם הַשְׂרִישׁ, אָסוּר.
טז. גָּפֶן שִׁיבְשָׁה הָעֲלִין שְׁלָה, וְנִפְּלוּ כְּדָרְךָ שְׂתִיבֹשׁ הַגָּפֶן
 בִּימֵי הַקָּר - אָסוּר לָזֶרַע בָּצֵדָה יָרֵק אוֹ תְּבוּאָה; וְאִם זֶרַע,
 לֹא קֹדֶשׁ. וְכֵן הַזּוֹרֵעַ בְּעֶצֶין שְׂאִינוֹ נָקוֹב הַמִּנְחָ בַּכֶּרֶם - לֹא
 קֹדֶשׁ; וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת. אֲבָל עֶצֶין נָקוֹב, הָרִי הוּא
 בְּאֶרֶץ.
יז. הֵיךְ עוֹבֵר בַּכֶּרֶם וְנִפְּלוּ מִמֶּנּוּ זֶרְעִים, אוֹ שִׁיבְשָׁאוּ מִן
 הַזָּבִלִים אוֹ עִם הַמִּים, אוֹ שֶׁהָיָה זּוֹרֵעַ אוֹ זֹרָה בְּשִׁדָּה לָבָן
 וְסִעְרָתוֹ הָרוּחַ לְאַחֲרָיו וְנִפְּלוּ הַזֶּרְעִים בַּכֶּרֶם, וְעָמְחוּ - הָרִי
 זֶה לֹא נִתְקַדֵּשׁ, שְׂאָאָמַר: "אֲשֶׁר תִּזְרַע", וְזֶה לֹא זֶרַע. וְחֵיב
 לַעֲקֹר, כְּשִׁירְאָה; וְאִם קִיָּמָה, הָרִי זֶה קֹדֶשׁ. סִעְרָתוֹ הָרוּחַ
 לְפָנָיו, וְרָאָה הַזֶּרְעִים שֶׁנִּפְּלוּ לַכֶּרֶם - הָרִי זֶה כְּזוֹרֵעַ. וְכִיצַד
 יַעֲשֶׂה? אִם עָמְחוּ הָעֲשָׂבִים - יַהֲפֹךְ אוֹתוֹ בְּמַחֲרָשָׁה, וְיִזֹּ.
 וְאִם מְצָאָן שֶׁנַּעֲשׂוּ אֶבֶב - יִנְפֹץ אוֹתוֹ אֶבֶב כְּדִי לְהַשְׁחִיתוֹ,
 שֶׁהִכַּל אָסוּר בְּהִנָּה; וְאִם מְצָאָה שֶׁנַּעֲשִׂתָּ דָגָן, הָרִי זֶה
 תִּשְׂרֹף. וְאִם רָאָה אוֹתָן, וְקִיָּמָה - הָרִי אֵלּוֹ יִשְׂרָפוּ עִם
 הַגָּפְנִים הַסְּמוּכוֹת לָהֶן.
יח. הָרוּאָה בַּכֶּרֶם עֹשֶׁב שְׂאֵין דָּרֶךְ בְּגִי אֲדָם לָזֶרַע - אִף
 עַל פִּי שֶׁהוּא רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ לְבִהְמָה אוֹ לְרִפְּוֹאָה, הָרִי זֶה
 לֹא קֹדֶשׁ; עַד שִׁיבְשָׁה דְּבַר שֶׁכְּמוֹהוּ מְקִיָּמִין רֹב הָעָם בְּאוֹתוֹ
 מְקוֹם. בִּיצֵד? הַמְקִים קוֹצִים בַּכֶּרֶם בְּעָרֵב, שְׂרוּצִים בְּקוֹצִים
 לְגִמְלֵיהֶם - הָרִי זֶה קֹדֶשׁ.
יט. הָאִירוֹס וְהַקִּיסוֹס וְשׁוֹשְׁנַת הַמֶּלֶךְ וְשֶׂאֵר כָּל מִיָּגִי
 זֶרְעִים, אֵינָן כְּלָאִים בַּכֶּרֶם; וְהַקִּנְבֵּס וְהַקִּנְרֵס וְצִמְרֵן גָּפֶן -
 הָרִי הֵן כְּשֶׂאֵר מִיָּגִי יִרְקוֹת, וּמִקְדָּשִׁין בַּכֶּרֶם. וְכֵן כָּל מִיָּגִי
 דְּשִׂאִים שֶׁעוֹלִין מֵאֲלֵיהֶן בְּשִׁדָּה, הָרִי הֵן מִקְדָּשִׁין בַּכֶּרֶם.
 וּפּוֹל הַמְצָרִי - מִיָּן זֶרְעִים, וְאֵינּוּ מִקְדָּשׁ. הַקִּנְרֵס וְהַקִּנְרֵס
 וְהַטְּאֲדִין - מִיָּגִי אֵילָן, וְאֵינָן כְּלָאִים בַּכֶּרֶם.
כ. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמוֹצִיא עֲלִין מֵעֵקֶר, הָרִי זֶה יָרֵק; וְכָל
 שְׂאִינוֹ מוֹצִיא עֲלִין מֵעֵקֶר, הָרִי זֶה אֵילָן. וְהַצֶּלֶף, אֵילָן לְכָל
 דְּבַר.
כא. הָרוּאָה יָרֵק בַּכֶּרֶם, וְאָמַר: 'כִּשְׁאֲגִיעַ לוֹ אֶלְקָטָנוּ' -

48 רואין כאלו משקלת תלויה בו עד הארץ, ואסור לזרע
49 תחתיו; וכן המותם זמורה מאילן לאילן, אסור לזרע
50 תחתיה.
51 טז. קשר חבל או גמי בזמורה, וקשר הראש האחר באילן
52 - הרי זה מתר לזרע תחת החבל; ואם מתח חבל זה כרי
53 שיהלכו עליו השריגים והעלים - הרי הוא כאפפרות, ואסור לו לזרע תחתיו.
54

פרק ז

55 א. הבא לזרע בצד הכרם - מרחיק ממנו ארבע אמות
56 מעקרי הגפנים, וזורע; ואם גפן יחידית היא - מרחיק
57 ממנה ששה טפחים, וזורע. היתה שורה אחת של גפנים
58 זו בצד זו, אפלו הן מאה - אין זה כרם, אלא כגפן
59 יחידית; ומרחיק מן השורה ששה טפחים, וזורע. היו שתי
60 שורות, הרי אלו כרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל
61 צד, ואחר כך יזרע.
62 ב. וכמה יהיה בכל שורה? שלש גפנים או יותר. במה
63 דברים אמורים? בשניה בין כל גפן וגפן מארבע אמות
64 ועד שמונה אמות. אבל אם היה בין שתי השורות שמונה
65 אמות, חוץ ממקום הגפנים עצמן - הרי אלו כמבדלות זו
66 מזו, ואינן כרם אחד, ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל
67 שורה. וכן אם היה ביניהן פחות מארבע אמות - הרי אלו
68 כגפן אחת, ומרחיק ששה טפחים לכל רוח.
69 ג. היו שלש שורות - אף על פי שיש ביניהן פחות
70 מארבע, הרי אלו כרם; ורואין את האמצע, כאלו אינה.
71 וכן אם היו שלש שורות, ובין כל שורה ושורה שמונה
72 אמות או יותר - הרי זה זורע בין השורות.
73 ד. לפיכך, הנוטע את פרמו מתחלה, והרחיק בין כל
74 שורה ושורה שמונה אמות - מתר להביא זרע בתוכו,
75 וירחיק מכל שורה ששה טפחים בלבד; אבל אם זרע
76 חוצה לו, צריך להרחיק משורה החיצונה ארבע אמות
77 כשאר הכרמים. ואין דין בין השורות של זה הכרם, ככרם
78 שחורב מאמצעו - שחרי מתחלה נטען מרחקין.
79 ה. היתה בשדה זו שורה אחת של גפנים, ובשדה חבירו
80 שורה שניה כנגדה קרובה לה - אף על פי שמפסיק ביניהן
81 דרך יחיד, או דרך {לרבים} {הרבים}, או גדר שהוא נמוך
82 מעשרה טפחים - הרי אלו מצטרפות להיות שתייהן כרם;
83 והוא, שיהיה ביניהן פחות משמונה.
84 ו. נטע שורה אחת בארץ, ושורה אחת במדרגה - אם
85 גבוהה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים, אין מצטרפות;
86 פחות מכן, מצטרפות.
87 ז. הנוטע חמש גפנים, שמים כנגד שמים ואחת יוצאת
88 בזנב - הרי זה נקרא 'כרם קטן', וצריך להרחיק מהן
89 ארבע אמות לכל רוח. אבל אם נטען שמים כנגד שמים
90 ואחת באמצע, או שלש בשורה זו ושמים כנגדן בשורה
91 שניה - אינן כרם, ואינו מרחיק מהן אלא ששה טפחים
92 לכל רוח.
93

1 מי שהיתה שדהו זרעה ירק או תבואה, ונמלך לטע
2 בה גפנים - הופך את הזרעים במחרשה, ואחר כך נוטע;
3 ולא יטע ואחר כך יחפך. היתה נטועה גפנים, ונמלך
4 לזרעה זרעים - משרש את הגפנים, ואחר כך זורע את
5 הזרעים; ואם רצה לקץ את הגפנים עד שלא ישאר מהן
6 אלא פחות מטפח סמוך לארץ - הרי זה מתר לזרע, ואחר
7 כך יחזר וישרש את הנשאר בארץ מן הגפנים.
8 ז. המכריז [=המטמין] את הגפן בארץ, אפלו הכריזה
9 בתוך הדלעת שיכשה ונעשת כסילון [=צינור], או בתוך
10 סילון של חרש - אם היה עפר על גבה שלשה טפחים או
11 יותר - הרי זה מתר לזרע על גבה; ואם היה על גבה פחות
12 מזה - אסור לזרע על גבה, ומתר לזרע בצדה.
13 ח. הכריזה בסלע - אף על פי שאין עפר על גבה אלא
14 שלש אצבעות, מתר להביא זרע עליה. במה דברים
15 אמורים? בשאין עקר הגפן נראה; אבל אם היה עקרה
16 נראה - צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח, ואחר כך
17 יזרע, כמו שמרחיק מכל גפן יחידית שלא הכריזה, כמו
18 שיחבאר.
19 ט. המכריז שלש גפנים, ועקריהן נראין - אם יש ביניהן
20 מארבע אמות ועד שמונה - הרי אלו מצטרפות לשאר
21 גפנים העומדות, וכאלו לא הכריזן; ואם לאו, אינן
22 מצטרפות.
23 י. היו פחות משלש - אין מצטרפות, אלא מרחיק מהן
24 ששה טפחים לכל רוח וזורע.
25 יא. כל הזורע תחת השריגים [=הענפים] והעלין היוצאין
26 מן הגפן - הרי זה קדש, ואף על פי שהזרע רחוק מעקר
27 הגפן במה אמות.
28 יב. הדלה [=הגביה] את הגפן על מקצת אפפרות [קנים]
29 - לא יזרע תחת מותר האפפרות, ואף על פי שאין עליהן
30 לא שריגין ולא עלין; ואם זרע - הואיל ואין הזרע תחת
31 סכף הגפן, הרי זה מתר. וכן אם הדלה הגפן על מקצת
32 בדי [=ענפי] אילן שאינו עושה פרי, כגון הארז והברוש.
33 אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל - הרי זה מתר לזרע
34 תחת מותר בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן;
35 שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושה אותו אפפרות לגפן.
36 ואם נמשכו השריגים אחר שזרע, וסככו על הזרע - הרי
37 זה מחזירן למקום אחר.
38 יג. הזורע תחת מותר האפפרות או תחת מותר אילן
39 שאינו עושה פרות, ונמשכו שריגי הגפן וסככו על הזרע
40 - הרי זה אסור לקימו, או להחזיר השריגים. אלא ביצד
41 עושה? עוקר הזרע.
42 יד. קנים היוצאין מן העצים [עריסת הקנים שהגפן שוכבת
43 עליה], וחס עליהן לפסקן [לחותכן] כדי שלא ישחית
44 האפפרות - הרי זה מתר לזרע תחתיהן; ואם עשאו כדי
45 שיהלכו עליהן השריגים והעלין היוצאין, הרי זה אסור
46 לזרע תחתיהן.
47 טו. פרח היוצא מן העצים, או מן הדלית [גפן מוגבהת] -

מתוך מהדורת חזק

יח. בית שהיה חציו מקרה וחציו אינו מקרה, וגפנים
נטועים בצד זה - מתר לזרע נקרות בצד האחר; שהרי פי
תקרה כאלו ירד וסתם, ונעשה ביניהן כמחיצה. לפיכך,
אם השנה את קרויו, אסור.

יט. חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה, והיו גפנים
בגדולה - אסור לזרע בקטנה; ואם זרע - הנרעים אסורין,
והגפנים מתרות. היו גפנים בקטנה - מתר לזרע בגדולה;
הואיל ויש לגדולה פסין מכאן ומכאן, הרי היא כמבדלת
מן הקטנה, ואין הקטנה מבדלת מן הגדולה.

כ. חריץ שהוא עובר בפרס, עמק עשרה ורחב ארבעה -
אם היה מפלש מראש הפרס ועד ראשו - הרי זה נראה
כבין שני הפרמים, ומתר לזרע בתוכו; ובלבד שלא יהיו
הגפנים מסבכין עליו, כמו שבארנו. ואם לא היה מפלש
- הרי היא כגת שבאמצע הפרס, שאף על פי שהיא עמקה
עשרה ורחבה ארבעה או יתר, אסור לו לזרע בתוכה -
אלא אם כן היה בקרחת שש עשרה אמה.

כא. שביל שבין שני פרמים, הרי הוא כפרס שחורב
מאמצעו: אם יש ביניהן שש עשרה אמה - מרחיק מזה
ארבע אמות ומזה ארבע אמות, וזרע את המותר; ואם
היה פחות מכאן, לא יביא זרע לשם.

כב. שומרה [ביתן השומר] שבפרס - אם גבוהה עשרה
ורחבה ארבעה, מתר לזרע בראשה ירק; ובלבד שלא יהיו
השריגין נוגעין בה, כדי שלא יראה ירק בתוך הפרס
מלמעלה. במה דברים אמורים? במרבעת. אבל אם הייתה
השומרה עגולה - צריכה שהיה בתוכה חלל ארבעה
טפחים, כדי שתהיה מפלגת מן הארץ; וצריכה עפר על
ראשה מלמעלה, שלשה טפחים.

כג. הבית שבפרס - אם היה יתר משלשה טפחים על
שלשה טפחים, וזרעין בתוכו ירק; ואם היה פחות
משלשה על שלשה - הרי הוא כסתום, ואין זורעין בתוכו.
כד. גפן יחידית שהיתה נטועה בתוך הנקע [שקע
באדמה], או בתוך החריץ - מרחיק ממנה ששה טפחים
לכל רוח וזרע את כל החריץ, כדרך שעושה במישור;
ואם היה עמק עשרה, והיה רחב שפת החריץ ארבעה -
אסור לזרע בתוכו, אף על פי שהרחיק ששה.

כה. וכן גפן יחידית שהיתה מקפת גדר גבוה עשרה
ורחב ארבעה - לא יזרע בכל המחיצה, ואף על פי
שהרחיק ששה; ואם הרחיק ששה וזרע, לא קדש. וכמה
ירחיק לכתחלה, ויזרע? ארבע אמות לכל רוח, ואחר כך
יזרע שאר החריץ, או שאר המקום המקף גדר.

פרק ח

א. הגפנים שגדלו בכריתן, והיו השריגים שלהן
והאשכולות משלכין על הארץ - הן הנקראין 'פרס'. אבל
העושה כמו מטה, או כמו שבכה גבוהה מעל הארץ, כדי
שהיו השריגים והאשכולות נסמכין עליה, והגביה נוף
הגפנים מעל הארץ על אותה המטה, והדלה אותן - הרי

ח. פרס שחורב - אם יש בו ללקט עשר גפנים לכל בית
סאה, ויהיו נטועות שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב
[בולטת כזנב], או יש בו לכוף שלש כנגד שלש - הרי זה
נקרא 'פרס דל', ואסור לזרע בכלו.

ט. פרס שאינו נטוע שורות שורות, אלא מערבב - אם
יש בו לכוף שתיים כנגד שלש, הרי זה פרס. ואם לאו, אינו
פרס; אלא דיו להרחיק ששה טפחים מכל גפן, וזרע.

י. היו העקרים מכונין, והנוף אינו מכונן - הרי זה פרס;
הנוף מכונן, והעקר אינו מכונן - אינו פרס. היו דקות ואינן
מכוננות, העכו והרי הן מכוננות - הרי זה פרס. כיצד הוא
יזרע אם הן מכוננות? מביא חוט המדה, ומותח מזו לזו.

יא. פרס שחורב באמצעו, ונשאר שלם מפל סביביו - אם
יש בקרחת שבאמצעו שש עשרה אמה - הרי זה מרחיק
מעקרי הגפנים ארבע אמות לכל רוח, וזרע באמצע
הקרחת. ואם אין בה שש עשרה אמה, הרי זה לא יביא
זרע לשם; ואם הביא - הואיל והרחיק ארבע אמות לכל
רוח מן הגפנים של פרס, הרי זה לא קדש.

יב. וכן מקום שנשאר פנוי בלא גפנים, בין סוף הפרס
ובין הגדר שלו, והוא הנקרא 'מחול הפרס' - אם יש בו
שתיים עשרה אמה - מרחיק מן הגפנים ארבע אמות,
וזרע את השאר.

יג. היה בו פחות משתיים עשרה אמה, לא יביא זרע
לשם; ואם הביא - הואיל והרחיק ארבע אמות, הרי זה
לא קדש. במה דברים אמורים? בפרס גדול; אבל פרס
קטן - אין לו מחול, אלא מרחיק ארבע אמות מסוף
הגפנים, וזרע עד הגדר. וכן פרס גדול שהיה בין כל
שורה ושורה שמונה אמות או יתר, אין לו מחול.

יד. היה הגדר המקיף את הפרס פחות מעשרה טפחים,
או שהיה גבוה עשרה טפחים ואין בו רחב ארבעה
טפחים - אין לו מחול, אלא מרחיק מסוף הגפנים ארבע
אמות, וזרע עד המחיצה; אפלו היה בין הגפנים ובין
המחיצה ארבע אמות ומחיצה, זרע את חצי האמה.

טו. גדר שהוא גבוה עשרה טפחים, וכן חריץ שהוא עמק
עשרה טפחים ורחב ארבעה - הרי זה מתר לטע פרס
בצדו מכאן, וירקות בצדו מכאן; אפלו מחצה של קנים
- אם אין בין קנה לחברו שלשה טפחים, הרי זה מבדלת
בין הפרס והירק בגדר.

טז. גדר המבדיל בין פרס וירק, שנפרץ - עד עשר אמות
- הרי זה פתוח, ומתר; היתה פרצה יתר מעשר - כנגד
הפרצה אסור, עד שירחיק מן הגפנים כשעור. נפרצו בו
פרצות רבות - אם היה העומד בפרוץ - הרי זה מתר,
וכאלו אין שם פרצה; הנה [החלק] הפרוץ מרבה על
העומד [החלק המגודר] - לא יזרע כנגד כל המקומות
הפרוצים, עד שירחיק כשעור.

יז. מחצית הפרס שנפרצה - אומרין לו: 'גדר'; גדרה
ונפרצה - אומרין לו: 'גדר'. נתיאש ממנה, ולא גדרה -
הרי זה קדש.

1 יוצא ומסוכף על השדה - אם עומד בארץ ובוצר את כלו
2 - רואין כל המקום שתחת הערים כאלו הוא מקום עקרי
3 הגפנים, ואוסר ארבע אמות בשדה לכל רוח משפת
4 הערים; ואם אינו יכול לכצר עד שיעלה במדרגה או
5 בפסלם - אין אסור לזרע, אלא תחת הערים בלבד.
6 ט. שני בתלים הסמוכין זה לזה, והגפנים נטועין בנזית
7 ביניהן, והערים יוצא עם הכתלים מתוך הקרן וכלה -
8 מרחיק מעקרי הגפנים פשעור, וזרע במקום הפלה שאין
9 עליו ערים; ואף על פי שהזרע מכון בין שני הכתלים
10 שביניהן הערים - הואיל והרחיק פשעור, הרי זה זרע בין
11 הכתלים.
12 י. גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט, ואחר כך נצקם
13 ונמשך על הארץ, וחזר ועלה כמו ארפכה [פרק הרגל] -
14 כשמודדו בין הגפן ובין הזרע ששה טפחים, או ארבע
15 אמות - אין מודדו אלא מסוף הארפכה, לא מעקר הגפן
16 הראשון.
17 יא. כבר בארנו, שאף על פי שמרחיק בין הזרע והגפנים
18 פשעור - צריך להזהר שלא תסכף הגפן על היק, או
19 יסכף היק על הגפן; זרע ירק או תבואה, וצמחה, ואחר
20 כך סכף עליה את הגפן - הקשים מתרין, והדגן ידלק. היו
21 שרשי הפרם יוצאין לתוך הארבע האמות שבין הפרם
22 והתבואה, נעקר; היו שרשי התבואה יוצאין לתוך הארבע
23 אמות, מתר.
24 יב. כל ההרחקות והשעורין האמורין בכלאים - באמה
25 בת ששה טפחים שזקקות [=מרווחות]; ולא יצמצם
26 במדות הכלאים, שאין מצמצמים אלא להחמיר.
27 יג. כל השעורין האלו שמרחיק בין הגפנים והתבואה או
28 היק - אינן אלא בארץ ישראל, או בסוריה. אבל בחוצה
29 לארץ, מתר לזרע בצד הגפנים בתוך הפרם לכתחלה; ולא
30 אסור בחוצה לארץ, אלא לזרע שני מיני ירק או תבואה
31 עם החרצן במפלת יד. ואם אמר לתינוק גוי לזרע לו
32 בחוצה לארץ, מתר; אבל לא יאמר לגוי גדול, שלא
33 יתחלף בישראל.
34 יד. ואף על פי שמתר לזרע היק בצד הפרם בחוצה
35 לארץ - הרי אותו היק הזרוע שם אסור באכילה, ואפלו
36 בחוצה לארץ; והוא, שיראה אותו לוקט ומוכר; אבל
37 ספקו מתר, כמו שבארנו במאכלות אסורות.

1 זה נקרא 'ערים'; ואותן הקנים וכיוצא בהן שעשה מהן
2 משה או שבה, והחלה עליהן את נוף הגפן - הן הנקראין
3 'אפפירות'. ודינים אחרים יש בערים.
4 ב. הנוטע שורה אחת של חמש גפנים או יתר, וערסן על
5 גבי כחל שגבוה עשרה וכיוצא בו, או שנטען בצד חרין
6 עמק עשרה ורחב ארבעה - הרי אלו נקראין 'ערים';
7 וצריך להרחיק מן הערים ארבע אמות, ואחר כך יזרע -
8 כדרך שמרחיק מן הפרם.
9 ג. ומהיכן מודדין? מן עקר הגדר שערסן עליו. ביצד?
10 הרחיק את השורה של גפנים מן הכחל אמה, ונמצא
11 הערים מן הגפנים ולכתל - מודד מן הכחל ארבע אמות,
12 וזרע; ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות.
13 ואם בא לזרע מצד הגפנים - מרחיק מעקרי הגפנים ארבע
14 אמות, שנמצא רחוק מן הכחל חמש אמות. ועל דרך זו,
15 דנין בכל ערים.
16 ד. אחד הבונה את הגדר ואחר כך נטע, או שנטע ואחר
17 כך עשה הגדר - הואיל וערסן, הרי זה ערים; נהרס הגדר
18 או נסתם החרין - אין כאן ערים, אלא הרי כל השורה
19 כגפנים יחידים.
20 ה. ערים שחבר אמצעו, ונשתירו בו חמש גפנים בצד
21 הגדר מכאן, וחמש גפנים בצד הגדר האחר מכנגדו - זה
22 הוא הנקרא 'פסקי ערים'. אם יש ביניהם שמונה אמות
23 ואחד משישים באמה - הרי זה מרחיק מכל שורה ששה
24 טפחים, וזרע; והוא, שלא יזרע תחת האפפירות, כמו
25 שבארנו.
26 ו. הנה ביניהן שמונה אמות בצמצום, הרי זה לא יביא
27 זרע לשם; ואם זרע - הואיל והרחיק מכל שורה ששה
28 טפחים, הרי זה לא קדש. ואם אין שם גדר - מרחיק ששה
29 טפחים מכל שורה, וזרע; שאין כאן לא ערים, ולא פסקי
30 ערים. חזר ובנה הגדר - חזר ערים למקומו, וחזרו פסקי
31 ערים למקומם.
32 ז. גנה קטנה שהיא מקפת גדר, וערס את הגפנים סביב
33 לה מבחוץ על כל כתליה - אם יש בה מלא בוצר וסלו
34 מכאן, ומלא בוצר וסלו מכאן - הואיל והיא מקפת גדר,
35 וזרעין בתוכה ירקות; ואם אין בה פשעור הנה - אין
36 זורעים בתוכה, מפני שנראה הפל בערים אחד וירק
37 בתוכו.
38 ח. גפנים שהיו זרועין במדרגה גבוהה, והערים שלהן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד'ה' אייר ה'תשע"ד

1

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ד

2

הלכות מכירה

3

פרק ז

4

א. מי שנתן הדמים ולא משף הפרות - אף על פי שלא נקנו המטלטלין כמו שבארנו, כל החזר בו, בין לוקח בין מוכר - לא עשה מעשה ישראל, וחיב לקבל 'מי שפרע'. ואפלו נתן הערבון בלבד - כל החזר, מקבל 'מי שפרע'.
ב. וכיצד מקבל 'מי שפרע'? אוררין אותו בבית דין, ואומרין: 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו'; ואחר כך יחזרו הדמים.
ג. הנותן דמי המטלטלין, או מקצת הדמים, וחזר בו הלוקח, ואמר לו המוכר: 'בוא וטל את מעותיך' - הרי המעות אצלו כמו פקדון; ואם נגנבו או אבדו, אינו חיב באחריותו. אבל אם חזר בו המוכר - הרי המעות ברשותו, וחיב באחריותו, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: 'בוא וטל את שלך'; עד שיקבל עליו 'מי שפרע', ויאמר לו אחר כך: 'בוא וטל את שלך'.

ד. מי שהיה לו חוב אצל חברו, ואמר לו: 'מכר לי חבית של זין בחוב שלישי' אצלי, ורצה המוכר - הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החזר בו מקבל 'מי שפרע'; לפיכך, אם מכר לו קרקע בחובו - אין אחד מהם יכול לחזר בו, אף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת הממכר.

ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים או שאר מטלטלין, ופסקו הדמים, והניח משכון על הדמים - לא קנה; וכל הרוצה לחזר משיניהם - חזר, ואינו חיב לקבל 'מי שפרע'.
ו. מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח רשם על המקח, כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף על פי שלא נתן מן הדמים כלום - כל החזר בו אחר שרשם, מקבל 'מי שפרע'. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנין גמור - נקנה המקח, ואין אחד מהן יכול לחזר בו; ויהיה זה חיב לתן הדמים.

ז. דבר ברור הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: 'לך ורשם על מקחך', שהרי גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשכח.

ח. הנושא ונותן בדברים בלבד - הרי זה ראוי לו לעמד בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון. וכל החזר בו, בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חיב לקבל 'מי שפרע' - הרי זה ממחסרי אמונה, ואין רוח חכמים נוטה הימנו.

42

ט. וכן מי שאמר לחברו שיתן לו מתנה, ולא נתן - הרי זה ממחסרי אמונה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה מרובה, אין בה חסרון אמונה, שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו, עד שיקנה אותן בדברים שקונין בהן.

י. הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין, והניח מעות חברו אצלו, והלך וקנה לעצמו במעותיו - מה שעשה עשוי, והרי הוא מכלל הרמאין.

יא. היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו, ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות לעצמו, והוא שיתחזר ויודיעו. ואם מפחד שמא יבוא אחר ויקדמנו לקנות - הרי זה קונה לעצמו, ואחר כך מודיעו.

יב. חזרו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות חברו אחר שזקפן עליו מלוה - הרי קנה לעצמו, ומקבלין ממנו כשאמר 'זקפתי אותן המעות על עצמי במלוה'. ואני אומר שאין דין זה דין אמת, אלא מקח של משלח, כמו שיתבאר בדין העסק.

יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח - אם היו המעות מערביות, וקנה במקצת הדמים - אף על פי שהיתה פגנת השליח שזה שקנה לאחד מהן, הרי המקח של כלן; וחולקין אותו לפי מעותיהן.

יד. היו מעות כל אחד מהן צרוורין [קשורים] ונתנוהו [בחותם הבעלים] - אף על פי שהיה בלב השליח הזה שקנה המקח לכלם, לא קנה אלא זה שקנה המקח במעותיו בלבד.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ד

פרק ח

א. המוכר שדה לחברו באילף זוז, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - אפלו לא נשאר לו אלא זוז אחד - לא קנה הלוקח את כלו, אף על פי שכתב את השטר או החזיק.

ב. חזר בו הלוקח, יד מוכר על העליונה: רצה - אומר לו: 'הא לך מעותיך, או קנה מן הקרקע כנגד המעות שנתת'; ונותן לו מן הזבירות שבה. ואם חזר המוכר, יד הלוקח על העליונה: רצה - אומר לו: 'תן לי מעותי, או תן לי קרקע כנגד מעותי'; ונוטל מן היפה שבה. ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע - קנה לוקח את כלו, ואין אחד מהן יכול לחזר בו; ושאר הדמים עליו כשאר החובות.

ג. מכר שדה מפני רעתה [שהקרקע רעה] - אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים, קנה הכל, ואין הלוקח יכול לחזר בו; שזה שתובע ורודף, לא מפני שעדין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזר בו הלוקח.

46 שְׁהָרִי לֹא לָקַח הַגִּזְבָּר דָּמִים, וְהִתְקַדַּשׁ אֵינוֹ נִקְנָה אֲלֵא
47 בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף, וְקָם לוֹ"; וְאִין הַגִּזְבָּר
48 חַיֵּב לִקְבֹּל מִי שֶׁפָּרַע'.

49 ג. נִכְסֵי יְתוּמִים קָטְנִים, הָרִי הֵן כִּתְּקַדַּשׁ. כִּיצַד? יְתוּמִים
50 שֶׁמָּכְרוּ פְּרוֹת וְנִמְשְׁכוּ מֵהֶן הַפְּרוֹת, וְעָדִין לֹא לָקְחוּ הַדָּמִים,
51 וְהוֹקְרוּ הַפְּרוֹת - חוֹזְרִין בָּהֶן, שֶׁאֵין נִכְסֵי יְתוּמִים נִקְנִין
52 אֲלֵא בְּכֶסֶף כִּתְּקַדַּשׁ; הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת, לֹא יִהְיֶה כַח הַדְּיוּט
53 יֵתֵר חֲמוּר מִכֶּסֶף.

54 ד. וְכֵן אִם לָקְחוּ הַדָּמִים, וְעָדִין לֹא נִמְשְׁכוּ פְּרוֹתֵיהֶן,
55 וְהוֹקְרוּ - חוֹזְרִין בְּשֶׁאֵר הַהֲדְיוּטוֹת. אֲבָל אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת,
56 וְרָצוּ הַלְקוּחוֹת לַחֲזוֹר בָּהֶן - חוֹזְרִין וּמִקְבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע',
57 כְּדִינָם עִם שֶׁאֵר הָעָם; שֶׁאִם נִחְיָב אוֹתָם לָקַח הַפְּרוֹת כְּדִין
58 תּוֹרָה - הָרִי זֶה רָעָה לִיתוּמִים; שֶׁאִם יִהְיֶה דִינָם כֵּן,
59 כְּשִׁיטְטֻרָם לִמְכֹּר לֹא יִמָּצֵאוּ מִי שִׁיתֵּן לָהֶם דָּמִים.

60 ה. וְכֵן יְתוּמִים שֶׁלָּקְחוּ פְּרוֹת, וּמִשְׁכּוּ הַפְּרוֹת וְלֹא נִתְּנוּ
61 הַדָּמִים, וְהוֹקְרוּ - לֹא יִהְיֶה כַח הַדְּיוּט גְּדוֹל מִכֶּסֶף. וְאִם
62 הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת, אֵינָן חוֹזְרִין; שֶׁזֶה רָעָה לָהֶם: כְּשִׁיטְטֻרָם
63 לִקְנוֹת פְּרוֹת, לֹא יִמָּצֵאוּ מִי שִׁימְכֹר לָהֶם.

64 ו. נִתְּנוּ הַדָּמִים וְלֹא מִשְׁכּוּ הַפְּרוֹת, וְהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת -
65 חוֹזְרִין; לֹא יִהְיֶה כַח הַדְּיוּט חֲמוּר מֵהֶן. הוֹקְרוּ - אִם רָצוּ
66 הַמוֹכְרִים לַחֲזוֹר בָּהֶם, חוֹזְרִין וּמִקְבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע': שֶׁאִם
67 יִהְיֶה דִינָם שֶׁיִּקְנוּ בְּנִתְיִית הַמַּעֲוֹת - יֵאמַר לָהֶם הַמוֹכֵר:
68 'נִשְׁרַפּוּ הַפְּרוֹת שֶׁלָּקַחְתָּם אוֹ אֲבָדוּ בְּאֵנֶס, וּכְבֹּר נַעֲשׂוּ
69 בְּרִשְׁוֹתְכֶם מִשְׁעַת נִתְיִית הַמַּעֲוֹת'.

70 ז. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בִּשְׁנֵה, הַעֲמִידוֹ דְּבָרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה
71 בְּכֶשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם פָּלַן צְרִיכִין לְכַשֵּׁר; וְאֵלּוּ הֵם: עֶרֶב
72 יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חֹג, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח,
73 וְעֶרֶב הָעֶצְרָת, וְעֶרֶב רֵאשׁ הַשָּׁנָה. כִּיצַד? הִנֵּה לִטְבַּח שׁוֹר,
74 אֶפְלוּ שָׁוָה מֵאָה דִּינָר, וְלָקַח דִּינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקֵחַ כְּדִי לָתֵן
75 לוֹ כֶּשֶׁר כְּשִׁישְׁחֻט, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דָּמֵי הַשׁוֹר - אֵינוֹ
76 יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, אֲלֵא מִשְׁחִיטִין אֶת הַטְּבַח בְּעַל כְּרָחוּ, וְ
77 וְכוּפִין אוֹתוֹ לִשְׁחֹט לָתֵן בְּכֶשֶׁר לַלּוֹקֵחַ; לְפִיכָף אִם מָת
78 הַשׁוֹר, מָת בְּרִשְׁוֹת הַלּוֹקֵחַ.

79 יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ד

פָּרָק י

80 א. מִי שֶׁאֲנִסּוּהוּ עַד שֶׁמָּכְרוּ וְלָקַח אֶת דָּמֵי הַמָּקַח, אֶפְלוּ
81 תְּלוּהוּ עַד שֶׁמָּכְרוּ - מִמָּכְרוֹ מִמָּכְרוֹ, בֵּין בְּמִשְׁלָטִין בֵּין
82 בְּקִרְקָעוֹת; שֶׁמִּפְּנֵי אֲנִסּוֹ גָּמַר וּמִקְנָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא לָקַח
83 הַדָּמִים בְּפָנֵי הָעֲדִים. לְפִיכָף, אִם מָסַר מוֹדָעָה קֹדֶם שִׁימְכֹר
84 וְאָמַר לִשְׁנֵי עֲדִים: 'דַּעוּ שְׁוָה שְׁאֵנִי מוֹכֵר חֲפֵץ פְּלוֹנִי אוֹ
85 שְׁוָה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵנִי אֲנוּס' - הָרִי הַמִּמָּכֵר
86 בָּטָל; וְאֶפְלוּ הַחֲזִיק כְּמָה שְׁנֵים, מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ;
87 וּמִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים.

88 ב. וְצְרִיכִין הָעֲדִים לִידַע שֶׁהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי אֲנִסּוֹ, וְשֶׁהוּא
89 אֲנוּס וְדַאי - לֹא שִׁיטְטֻרָם עַל פִּי. וְכָל מוֹדָעָה שֶׁאֵין כְּתוּב

1 ד. וְכֵן הָרִי בְּמוֹכֵר מִשְׁלָטִין - אֵף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ הַלּוֹקֵחַ
2 הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרִשְׁוֹתוֹ, וְהַמוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שֶׁאֵר
3 הַדָּמִים - לֹא קָנָה; וְיֵד הַחֲזוֹר בּוֹ עַל הַתַּחֲתוּנָה, כְּמוֹ
4 שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲלֵא אִם כֵּן מָכַר מִפְּנֵי רַעַת מִמָּכְרוֹ, הָרִי זֶה קָנָה
5 הַכֹּל.

6 ה. לָקַח שְׁוָה מֵאָה בְּמֵאִתִּים, וְהָרִי הַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס
7 וְתוֹבֵעַ שֶׁאֵר הַדָּמִים - הָרִי זֶה סָפַק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׁוָהוּ
8 מִפְּנֵי רַעַתָּה, וְאֵינוֹ תוֹבֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁמָּכַר בִּיקָר, אוֹ אֵינוֹ
9 כְּמוֹכֵר שְׁוָהוּ מִפְּנֵי רַעַתָּה, וְזֶה שֶׁתוֹבֵעַ מִפְּנֵי שֶׁעָדִין לֹא
10 גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְחַת כָּל הַדָּמִים. לְפִיכָף הַרוֹצֵה לַחֲזוֹר
11 מִשְׁנִיגָהֶם, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר; וְאִם תִּפְשֵׁה הַמוֹכֵר מִמָּקַח שֶׁמָּכַר
12 כִּנְגַד הַמַּעֲוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

13 ו. הַקּוֹנֶה דָּבָר מִמָּכְרוֹ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים, וְטָעָה בְּמִנְיָן
14 הַמַּעֲוֹת, וְלֹאֲחֹר זְמַן תִּבְעֶה הַמוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: 'מֵאָה שָׁנִיתָ
15 לִי אֵינָן אֲלֵא תִשְׁעִים' - נִקְנָה הַמָּקַח וּמִחֲזִיר לוֹ הַעֲשָׂרָה,
16 אֶפְלוּ אֲחֵר אֲחֵר כְּמָה שְׁנֵים; בֵּין בְּקִרְקָע בֵּין בְּמִשְׁלָטִין.

17 ז. הָאוֹמֵר לְמָכְרוֹ: 'כְּשֶׁאֲמַכֵּר שְׁוָה זֶה, הָרִי הִיא מְכוּרָה לָךְ
18 מִעֲכָשׁוֹ בְּמֵאָה זֶה', וְקָנָה מִיָּדוֹ עַל כֵּן, וְלֹאֲחֹר זְמַן מָכְרָה
19 לְאַחֵר בְּמֵאָה - קָנָה הָרִאשׁוֹן. מָכְרָה בְּיוֹתֵר עַל מִנָּה - קָנָה
20 הָאַחֲרוֹן; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֲלֵא 'כְּשֶׁאֲמַכֵּר', שִׁיְהִי מוֹכֵר
21 מִדַּעְתּוֹ תַּחֲלָה, וְזֶה לֹא הִנֵּה רוֹצֵה לִמְכֹּר, וְלֹא מָכַר אֲלֵא
22 מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׁוָה; וְנִמָּצֵא כְּמִי שֶׁנֶּאֱמַר
23 וּמָכַר.

24 ח. אָמַר לוֹ: 'כְּשֶׁאֲמַכְרָנָה, הָרִי הִיא קְנוֹיָה לָךְ מִעֲכָשׁוֹ כְּמָה
25 שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שִׁלְשָׁה' - אֶפְלוּ עַל פִּי שְׁנֵים מִן
26 הַשִּׁלְשָׁה; אָמַר לוֹ: 'כְּמוֹ שֶׁאוּמְרִין שִׁלְשָׁה', עַד שִׁיאֲמָרוּ
27 הַשִּׁלְשָׁה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'כְּמוֹ שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין
28 שֶׁל אַרְבָּעָה' - עַד שִׁישׁוּמוֹ הָאַרְבָּעָה פָּלַן וְיִסְכִּימוּ, וְיִמְכֹּר
29 לְאַחֵר כְּמוֹ שֶׁהִסְכִּימוּ; וְאַחֲרַי כֵּן יִקְנָה הָרִאשׁוֹן. שֶׁמּוֹ אוֹתָהּ
30 שִׁלְשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה, וְאָמַר הַמוֹכֵר: 'עַד שִׁיבֹאוּ שִׁלְשָׁה
31 אַחֲרָי אוֹ אַרְבָּעָה וְיִשׁוּמוּ' - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, שֶׁהָרִי קָנוּ
32 מִיָּדוֹ תַּחֲלָה שֶׁמָּכַר מִעֲכָשׁוֹ.

33 יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ד

פָּרָק ט

34 א. הַמוֹכֵר לְהַקְדֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ הַגִּזְבָּר: 'בְּכְמָה אִתָּה מוֹכֵר
35 חֲפֵץ זֶה?' וְאָמַר: 'בְּעֶשְׂרָה' - אֶפְלוּ הִנֵּה שְׁוָה מֵאָה - בֵּין
36 שֶׁאָמַר 'בְּעֶשְׂרָה', אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ: שֶׁהָאֲמִירָה לְגִבְהָ
37 כְּמִסְרָה לְהַדְּיוּט.

38 ב. הַגִּזְבָּר שֶׁקָּנָה לְהַקְדֵּשׁ, אוֹ שֶׁמָּכַר הַהַקְדָּשׁ - יָדוּ עַל
39 הַעֲלִיזוּתָהּ. כִּיצַד? נָתַן דָּמִים שֶׁל הַקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
40 מָשַׁךְ הַפְּרוֹת - אִם הוֹקְרוּ, קָנָה כְּדִין תּוֹרָה; וְאִם הוֹזְלוּ
41 הַפְּרוֹת, חוֹזֵר, שֶׁהָרִי לֹא מָשַׁךְ, וְלֹא יִהְיֶה כַח הַדְּיוּט חֲמוּר
42 מִכֶּסֶף הַהַקְדָּשׁ. וְכֵן אִם מָכַר חֲפֵץ שֶׁל הַקְדָּשׁ, וּמִשְׁכּוּ
43 הַלּוֹקֵחַ וְלֹא נָתַן דָּמִים, וְהוֹזַל חֲפֵץ - קָנָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כַח
44 הַדְּיוּט חֲמוּר מִכֶּסֶף הַהַקְדָּשׁ. וְאִם הוֹקֵר חֲפֵץ - חוֹזֵר בּוֹ,

מתוך מהדורת חזק

45 התנאי, לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות
46 אישות.

47 ב. במה דברים אמורים? בשקנה בדרך מן הדרכים
48 שקונין בהם, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא
49 קנה עתה, והתנה עמו שאם יתקיים תנאי זה יקנה, ואם
50 לא יתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה;
51 שזו אסמכתא היא [על סמך זמן אחר], שהרי סמך קניתו
52 לעשיית כף וכף; וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר
53 בלבו להקנותו.

54 ג. כיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על תנאי
55 שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית מעתה
56 - הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום; ואם
57 עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה. אבל אם התנה ואמר
58 לו: 'אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני, או אם תביא לי
59 דבר פלוני, אתן לך בית זה, או אמכרנו לך בכך וכך',
60 והלך עמו באותו היום, או הביא לו - אף על פי שהחזיק
61 בבית אחר שקיים התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא.
62 וכן כל פיוצא בזה.

63 ד. לפיכך, הנותן ערבון לחברו ואמר לו: 'אם אני אחזר
64 בי, ערבוני מחול לך', והלה אומר: 'ואם אני אחזר בי,
65 אכפל לך ערבונך' - אם חזר בו הלוהק - קנה זה את
66 הערבון, שהרי הוא תחת ידו; ואם חזר בו המוכר - אין
67 מחיבין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא ועדין לא
68 קנה.

69 ה. וכן מי שפרע מקצת חובו, והשליש את השטר ואמר
70 לו: 'אם לא נחתי לך מכאן ועד יום פלוני, תן את שטרך',
71 והגיע זמן, ולא נתן - לא יתן השליש את השטר, שזו
72 אסמכתא היא.

73 ו. וכן כל התנאין שמתניין בגי אדם ביניהן, אף על פי שהן
74 בעדים ובשטר, 'אם יהיה כף או אם תעשה כף אתן לך
75 מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה לא
76 אקנה לך ולא אתן לך' - אף על פי שעשה או שהיה הדבר,
77 לא קנה; שכל האומר 'אם יהיה' או 'אם לא יהיה' - לא
78 גמר והקנה, שהרי דעתו עדין סומכת שמא יהיה או שמא
79 לא יהיה.

80 ז. כל האומר: 'קנה מעכשיו' - אין כאן אסמכתא כלל,
81 וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו. כיצד?
82 'אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו, וקנו
83 מידו על כף - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן
84 כל פיוצא בזה.

85 ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש בשעת מכירה שהוא
86 מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי
87 לקנות חטים בדמי חצרו - הרי זה כמוכר על תנאי. לפיכך,
88 אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חשין והוזלו, או נמנע
89 הדרך לילך לאותה הארץ, או שלא נסתייע לו לעלות או
90 לקנות החטים - הרי זה מחזיר אותו הדמים, ותחזר לו

1 בה: 'ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה', אינה
2 מודעה.

3 ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה. אבל
4 במתנה או במחילה - אם מסר מודעה קדם המתנה - אף
5 על פי שאינו אנוס, הרי המתנה בטלה; שאין הולכין
6 במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן - שאם אינו רוצה
7 להקנות בכל לבו, לא קנה המקבל מתנה; והמתילה,
8 מתנה היא.

9 ד. אחד האנוס את חברו בשחפהו או תלהו עד שמכר,
10 או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשותו, בין ביד גויים
11 בין בידו - הרי זה אנוס. ומעשה באחד ששכר פרדס
12 מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר ביד המשפיר, ואחר
13 שאכלו השוכר שלש שנים, אמר לו: 'אם לא תמכרנו לי,
14 אכבש שטר שכירותו ואטען שהוא לקוח בידך'; ואמרו
15 חכמים שזה אנוס. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך אם תבעו
16 המשפיר בבית דין, וכפר בו וטען שהפרדס שלו, ואחר
17 כף מסר המשפיר מודעה, ואחר כף מכר לשוכר שכפר בו
18 - הרי המקפר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס, והן
19 העדים שכפר בו בבית דין בפניהם, והן עדי המודעה. וכן
20 כל פיוצא בזה.

21 ה. במה דברים אמורים? באנוס, שהרי הוא חמסן, מפני
22 שכופה את המוכר למכר שלא לרצונו. אבל הגזל והחזק
23 גזלן, ואחר כף לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסר
24 מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

25 ו. עדי המודעה - יש להן לחתם הן עצמן באותו המקור
26 שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך כלום. ואפלו אמר
27 להם בפני האנוס: 'ברצוני מכרתי, בלא אנוס', הרי המודעה
28 קיימת; כשם שאנוסו שימכר בלא רצון, כף אנוסו עד
29 שאמר: 'ברצוני אני מוכר'.

30 ז. וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר
31 המודעה על כף, אינו חייב להחזיר כלום; שהאנוס אנוס
32 עד שיודה, והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה
33 הדמים בפניהם, חייב להחזיר.

34 ח. העידו עליו עדי המקור שבטל המודעה, הרי המודעה
35 בטלה; ואם אמר לעדי המודעה: 'היי יודעין, שכל קנין
36 שאני לוקח לבטל המודעה ומודעה דמודעה שהכל בטל,
37 ואני אומר כף אלא מפני האנוס שאתם יודעין, ואין
38 בדעתי להקנות לזה האנוס לעולם' - הרי המקפר בטל,
39 ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ד

פרק יא

42 א. המקנה, בין קרקע בין משלטלין, והתנה תנאין
43 שאפשר לקיימן, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה -
44 אם נתקיימו התנאין, נקנה הדבר שהקנה; ואם לא נתקיים

חייב לזון אותה או לכסותה חמש שנים' - אף על פי שקנו
מידו, לא נשתעבד; שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר
ידוע ומצוי שנתנו במתנה. וכן הורו רבותי.
יז. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה, חייב
לזונה? מפני שפסק בשעת נשואין, והדבר דומה לדברים
הנקיין באמירה.
יח. כשהיו חכמי ספרד רוצין להקנות באסמכתא, כך היו
עושין: קונין מזה שהוא חייב לזה מאה דינרין, ואחר שחייב
עצמו, קונין מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או שיעשה
כך, הרי החוב הזה מחול לו מעכשיו, ואם לא יהיה או לא
יעשה, הריני תובעו במקום שחייב עצמו בו. ועל דרך זה
היינו עושין בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשדוכין,
ובכל הדברים הדומין להם.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ד

פרק יב

א. אסור למוכר או לקונה להונות את חברו, שנאמר:
"וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך - אל
תונו איש את אחיו". ואף על פי שהוא עובר על לא
תעשה, אינו לוקה, מפני שנתן להשבון [להשיב]; וכן
שהונה במזיד, בין שלא ידע שיש במכר זה הונאה - חייב
להשיב.
ב. כמה תהיה ההונאה ויהיה חייב להשיב? שתות [ששית]
בשנה [בדיק]. כיצד? הרי שמכר שנה ששה בחמשה, או
שנה ששה בשבעה, או שנה חמשה בששה, או שנה
שבעה בששה - הרי זו הונאה; ונקנה המקח, וחייב המונה
להחזיר את ההונאה כלה למתאנה.
ג. היתה ההונאה פחות מזה בכל שהוא, כגון שמכר שנה
ששים דינר בחמשים ופרוטה - אינו חייב להחזיר כלום; ו
שכל פחות משות, דרך הכל למחל בו.
ד. היתה ההונאה יתרה על השתות בכל שהוא, כגון
שמכר שנה ששים בחמשים פחות פרוטה - בטל המקח,
והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל; אבל המונה
אותו אינו יכול לחזר אם רצה זה וקבל, אף על פי שבטל
המקח. אין המונה חייב להחזיר, עד שתהיה ההונאה יתר
על פרוטה; היתה פרוטה בשנה - אינו מחזיר, שאין
הונאה לפרוטות.
ה. עד מתי יהיה לו לחזר ולתבוע ההונאה, או לבטל
המקח? עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם שהה יתר
על זה - אפלו לקח שנה מאה במאתים, אינו חוזר.
ו. כמה דברים אמורים? בלוקח, שהרי המקח בידו
ומראהו. אבל המוכר חוזר בהונאה לעולם; ואין צריך
לומר בבטול מקח, שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה
כמותו שנמכר. לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו
שנוי והוא פלו שנה, כגון הפלפלין וכיוצא בהן - הרי זה
אינו חוזר, אלא עד כדי שישאל על שער שבשווק בלבד.

קרקעו; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני,
והרי לא נעשה. וכן כל פיוצא בזה.
ט. אבל המוכר סתם - אף על פי שהיה בלבו שמפני כך
וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר
אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא
פרש, ודברים שבלב אינן דברים.
י. מי שהקנה לחברו, והתנה עליו: 'על מנת שתתן מקח
זה או תמכרנו לפלוני' - אם נתנו או מכרו לאותו פלוני,
קנה; ואם לא קיים התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא
נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח
שהתנה שחזיר לו המקח בזמן פלוני, או כשיתן לו
המעות - הרי המכר קיים, ויחזיר כשהתנה.
יא. מכר קרקע לחברו, והתנה המוכר ואמר ללוקח:
'כשהיו לי מעות, תחזיר לי קרקע זו' - הרי הפרות של
מוכר. מכר לו סתם, ואמר לו הלוקח מדעתו: 'כשהיו לי
מעות, תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו' - הרי התנאי
קיים, והלוקח אוכל פרות; ואין בזה אבק רבית, שהרי
מדעתו חייב עצמו בתנאי זה.
יב. מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעון
שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח: 'אם
יהיו לי מעות, תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו', והשיבו
ראובן ואמר לו: 'אתה ופלונית קרובים כמו אחים',
כלומר: הדבר קרוב שהיא תחזיר לך, ואינה מקפדת על
זה. ובא מעשה זה לפני חכמים, ואמרו: הרי זה השליח
לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי
השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה; ונמצא שלא
גמר ולא הקנה. וכן כל פיוצא בזה.
יג. אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב, הרי זה
קונה; והוא שיתפס זכותיו בבית דין, והוא שלא יהיה
אנוס.
יד. כיצד? הרי שהתפס שטרו או שוכרו בבית דין, וקנו
מידו שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו,
והגיע היום, ולא בא - הרי אלו נותנין; ואם עקבו נהר או
חלי מלבוא, לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה; והוא שיהיה
בבית דין חשוב.
טו. המחייב עצמו במקום לתנאי כלל - אף על
פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב; שדבר זה כמו
מתנה הוא, ואינו אסמכתא. כיצד? האומר לעדים: 'היו
עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה', או שכתב לו בשטר:
'הריני חייב לך מנה', אף על פי שאין שם עדים, או שאמר
לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר', אף על פי שלא
אמר 'אתם עדי' - הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר
'היו עלי עדים', וחייב לשלם, אף על פי ששניהם מודים
והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום; שהרי חייב
עצמו, וגמר ושתעבד עצמו כמו שישתעבד הערב. וכזה
הורו רב הגאונים.
טז. חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר: 'הריני

מתוך מהדורת חזק

46 יותר מן השריון; אבל המחליף פרות בפרות, בין ששמו
 47 אותם קדם המכירה בין ששמו אותם אחר המכירה - יש
 48 להן הונאה.
 49 ב. הלוקח בדמים אכסרה [ללא מדח], כגון שחפץ במקעות
 50 ואמר לו: 'מכר לי פרתך באלו' - אף על פי שקונה
 51 בחליפין, קנה ומחזיר אותה כמו שבארנו. והוא הדין
 52 ללוקח פרות אכסרה בסלע או בשתים, שקנה ומחזיר
 53 אותה. בעל הבית שמכר כלי תשמישו - אין לו הונאה,
 54 שאלו לא הרבו לו בדמים, לא היה מוכר לו את כלי
 55 תשמישו.
 56 ג. האומר לחברו: 'על מנת שאין לך עלי אונאה', יש לו
 57 עליו הונאה. במה דברים אמורים? בסתם, שאינו יודע
 58 כמה הונאה יש בו כדי שימחל. ואין צריך לומר אם אמר
 59 לו: 'על מנת שאין בו הונאה', שהרי יש בו. אבל במקרה
 60 - אין לו הונאה, שכל תנאי שבמזון קיים.
 61 ד. כיצד? מוכר שאמר ללוקח: 'חפץ זה שאני נותן
 62 במאמץ, יודע אני שאינו שוה אלא מנה, על מנת שאין
 63 לך הונאה, אני מוכר לך' - אין לו עליו הונאה. וכן לוקח
 64 שאמר למוכר: 'חפץ זה שאני לוקח ממך במאה, יודע אני
 65 ששוה מאמץ, על מנת שאין לך עלי הונאה, אני לוקח
 66 ממך' - אין לו עליו הונאה.
 67 ה. הנושא ונותן באמונה, אין לו עליו אונאה. כיצד? 'חפץ
 68 זה בכך וכך לקחתיו, וכך וכך אני משתכר בו' - אין לו
 69 עליו הונאה.
 70 ו. וכל הנושא ונותן באמונה, אם לקח כלים רבים או
 71 בגדים רבים בממכר אחד - לא יחשב את הרע באמונה
 72 ואת היפה בשויו, אלא או זה וזה באמונה או זה וזה
 73 בשויו. ויש לו להעלות על המקח שכן הפתח [סבל],
 74 ושכר החמר [בעל החמור], ושכר הפנדק [מלון]. אבל
 75 שכר עצמו אינו מעלה לו, מפני שהוא כפועל - אינו
 76 מוסיף אותו על המקח, אלא מפרש ואומר לו: 'כך וכך
 77 אני משתכר'.
 78 ז. הגוי - אין לו הונאה, שנאמר: "איש את אחיו". וגוי
 79 שהונה את ישראל, מחזיר ההונאה כדין שולנו; לא יהיה
 80 זה חמור מישראל.
 81 ח. אלו דברים שאין להן הונאה: הקרקעות, והעבדים,
 82 והשטרות, וההקדשות; אפלו מכר שוה אלף דינר, או
 83 שוה דינר באלף - אין בהן הונאה; שנאמר: "או קנה מיד
 84 עמיתך" - דבר הנקנה מיד ליד; יצאו הקרקעות, ויצאו
 85 עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן קנוי
 86 אלא לראיה שבהן, ויצאו ההקדשות, שנאמר: "עמיתך",
 87 ולא הקדש.
 88 ט. במה דברים אמורים? במוכר נכסי עצמו. אבל השליח
 89 שטעה בכל שהוא, בין במשלטלין בין בקרקעות - חוזר.
 90 ויראה לי שכן הדין באפטרופוס [ממונה על נכסי יתומים]
 91 שטעה בכל שהוא, בין במשלטלין בין בקרקעות - חוזר;
 92 ואינו דומה לבית דין, מפני שהוא יחיד.

1 ז. וכן אם נודע שבא לידו כממכרו, וידע שטעה ולא תבע
 2 - אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל.
 3 ח. כשם שהונאה להדיט - כך הונאה לתגר, אף על פי
 4 שהוא בקי. וכשם שהונאה בפרות ובבהמה, כך יש הונאה
 5 במטבעות.
 6 ט. כיצד? הרי שהיה דינר של זהב בארבעה ועשרים דינר
 7 של כסף, וצרפה [והחליפה] בעשרים דינר, או בשמונה
 8 ועשרים - הרי זה מחזיר את ההונאה; היה יתר על זה
 9 [יותר מששית], בטל הצרפה [ההחלפה]; פחות מכאן
 10 [פחות מששית], מחילה.
 11 י. וכן אם היה הסלע חסרה שתות, והיו מוציאים
 12 הסלעים במנין לא במשקל - מחזיר ההונאה.
 13 יא. עד מתי יש לו להחזיר הדינר או הסלע בפרקים
 14 [בערים]? עד כדי שיראה לשלחני. בפרקים שאין השלחני
 15 מצוי שם, יש לו להחזיר עד צרכי שבתות; שאין מכיר
 16 הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני. והוא הדין למוכר
 17 ספרים, או אבנים טובות ומרגליות - שיש ללוקח לחזר,
 18 עד כדי שיראה אותם לתגרים הבקאים בהן בכל מקום
 19 שהן; שאין הכל בקיאים בדברים אלו. לפיכך, אם לא
 20 היה מכיר באותה המדינה, והוליד המקח למקום אחר, או
 21 שבא הבקי לאחר זמן מרבה, והודיעו שטעה - הרי זה
 22 חוזר.
 23 יב. הנותן סלע חסרה לחברו - אם היה מכירה, אפלו
 24 לאחר שנים עשר חדש - הרי זה מחזירה; ואם היה אפטר
 25 להוציאה על ידי הדחק - אינו יכול להחזירה לאחר זמן,
 26 אלא אם כן קבלה ממנו במדת חסידות.
 27 יג. המוכר לחברו שוה ארבע בחמש, שהרי המקח בטל
 28 כמו שבארנו, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, עד
 29 שהוקר ועמד בשבע - לוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר;
 30 שהרי הלוקח אומר למוכר: 'אלו לא הוניתני, לא היית
 31 יכול לחזר, ועתה שהוניתני תחזר! היאך יהיה החוטא
 32 נשכר?!'
 33 יד. וכן מוכר שמכר שוה חמש בארבע, וזל ועמד בשלש
 34 - מוכר יכול לחזר בו, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר
 35 ללוקח: 'לא מפני שהוניתני תחזר בי'.
 36 טו. המוכר שוה חמש בשש, ולא הספיק להראותו עד
 37 שהוקר ועמד בשמונה - הרי המוכר חייב להחזיר האמת
 38 של הונאה; שהרי נקנה המקח, וחייב להחזיר; וכשהוקר,
 39 ברשות לוקח הוקרי. וכן אם מכר שוה שש בחמש, והוזלו
 40 ועמדו על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של
 41 הונאה; שהרי נקנה המקח, וברשות הלוקח הוזל.
 42 יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ד
 43 פרק יג
 44 א. המחליף בלים בלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט
 45 בשריון, או טלה בסוס - אין לו הונאה, שוה רוצה במחט

י. כשם שאין לקרקעות הונגה - כך שכירות קרקע אין
לו הונגה; אפלו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה, או רפת
קטנה בדינר בכל יום - אין לו הונגה.
טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין
במטלטלין - אין לו הונגה, מפני שהוא בקונה אותו לזמן.
ועבדים, אין בהן הונגה.
טז. שוכר לזרע לו קרקע, ואומר: 'נרעתי בה זרע הראוי
לה', ובאו עדים והעידו שזרע בה פחות מן הראוי לה -
הרי זה ספק אם יש לו הונגה, מפני הזרע, או אין לו
הונגה, מפני הקרקע. לפיכך, אין מוציאין מיד נתבע; וכן
אין משביעין אותו אלא שביעת הסת, מפני צד הקרקע
שיש באן.
יז. השוכר את הפלי או את הבהמה, יש להן אונגה;
שהשכירות, מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הונגה
שתות או יתר, בין שהתאנה שוכר בין שהתאנה משכיר
- הרי זה מחזיר הונגה, ואפלו לאחר זמן מרבה.
יח. נראה לי, שהקבלן יש לו הונגה. כיצד? כגון שקבל
עליו לארג בגד זה בעשרה זוזים, או לתפור חליק זה בשני
זוזים - הרי זה יש לו הונגה; וכל אחד משניהן, בין קבלן
בין בעל הבגד - חוזר לעולם כמוכר.

1. בית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו, בין בקרקעות בין
2. במטלטלין - אם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה
3. בהדיוט; טעו בשתות, בטל המקח. ואם רצו שלא לבטל
4. המקמר, ויחזירו ההונגה - מחזירין; לא יהיה כח הדיוט
5. חמור מהן.
יא. נראה לי, שבית דין שמכרו קרקע או עבדים של
7. יתומים שנה מנה במאיתם, אין הלוקח יכול לחזר בהן;
8. לא יהיה כח ההדיוט חמור מכל היתומים. וכן הדין
9. באפטרופוס שמכר קרקע ועבדים - שאין הלוקח יכול
10. לחזר בהונגה, בדין ההדיוט.
יב. האחין והשתפין שחלקו מטלטלין, הרי הן פלקוחות:
12. פחות משתות, נקנה מקח ואין מחזיר כלום; יתר על
13. שתות, בטל מקח; שתות, קנה ומחזיר אונגה. ואם התנו
14. ביניהם שיחלקו בשוים הדיגין, וטעו בשתות - בטלה
15. חלוקה; שהדיגין ששמו ופחתו שתות או הותירו שתות -
16. מכרם בטל.
יג. הבהמה והמרגליות, והספי [חרב], וספר התורה -
18. הרי הם כשאר מטלטלין, ויש בהן הונגה. אין לה דבר
19. שאין בו הונגה, חוץ מארבעה דברים ששמו חכמים. והוא,
20. שיהיה מוכר או קונה בנכסי עצמו כמו שבארנו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד"י אייר ה'תשע"ד

והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר חמץ? לפי
שאינו חייב על היין ועל החמץ שפיתם, כי החמץ לא נאסר
אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו שבארנו (לא תעשה
צב). וכאלו אמר שער אסור לא נסתלק ממנו בקלקולו.
וממה שאמתה צריך לדעת, שאסורי נזיר אלו מצטרפין
כלן לכזית ולוקה על כזית מפלן.
המצוה ה"ח — האזהרה שהזהיר הנזיר מלהטמא
באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת לא יבא" (שם,
ו). ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר מב): "קרא מלא דבר
הפיתוב "לא-יטמא", כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על
הטמאה ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס
לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא אחת;
ושאם ארעו לו טמאה וביאה פאחת — חייב שפיתם, כגון
שנכנס, לאהל שיש שם גוסס וישב שם עד שמת אותו
האדם שנמצא שנטמא ובא באהל המת פאחת. אבל אם
נכנס לאהל המת כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם
הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כמו שנתבאר
שם לפי הפללים המבארים באהללות.
המצוה ה"י — האזהרה שהזהיר הנזיר מלהטמא

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רה. רז. רח. רז.
המצוה ה"ה — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול זרע
ענבים, והוא אמרו: "מחרצנים ועד-זג לא יאכל"
(במדבר ו, ג), ואם אכל מהם פזית — לוקה.
המצוה ה"ו — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול קלפי
הענבים, והוא אמרו: "ועד-זג לא יאכל", ואם אכל מהם
פזית — לוקה. והראיה שהמשה אלו, כלומר: יין
וענבים וצמוקים וחרצן וזג כל-אחד מהם מצוה בפני
עצמה היא — שהוא לוקה על כל-אחד ואחד מהם
מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד): "חייב על היין
בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל החרצנים בפני עצמן
ועל החרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא נזירות
(לח): "אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין וסחט
אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר חשבו
שם (בגמרא) לקבוע שתנא זה תנא ושיר (שהתנא במשנה
לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא חייב
מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו (בגמרא):

מתוך מהדורת חזק

המצוה הקי"ז — הצווי שִנְצֻטִינוּ בְּעֶרְכֵי שְׁדוֹת, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם מִשְׁדֵּה אֲחֻזְתּוֹ וְגו'" (שם, טז); וְאִם
אֶת־שְׂדֵה מִקְנֵתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחֻזְתּוֹ וְגו'" (שם, כב).
וְכֵן בְּשְׂדֵה אֲחֻזְתּוֹ "וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זֶרְעוֹ וְגו'" וּבְשְׂדֵה
מִקְנֵתוֹ "וְחֹשֶׁב־לוֹ הִכָּהֵן אֶת מִקְסֵת הָעֶרְכָּךְ". וּכְבָר
נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת עֶרְכִּים
(פרק ז ופרק ח). וְאֵל יִהְיֶה שׁוֹב הַחֹשֶׁב, שְׂאֲרַבְּעַת סוּגֵי עֶרְכִּים
אֵלּוּ יֵשׁ בִּיגִייהֶם שְׁתּוּף הַמִּסְכָּב שִׁימְנוּ בְּמִצְוָה אַחַת —
אֵלָּא הֵן אַרְבַּע מִצְוֹת: לְכָל־אַחַת מֵהֶן דִּין שְׂאִינוּ בְּאַחֲרֵת,
אֲבָל שֵׁם 'עֶרֶךְ' כּוֹלֵלֵם עַל דֶּרֶךְ שְׁתּוּף הַשֵּׁם. לְכֵן אֵין
לְמִנּוֹת מִינֵי הָעֶרְכִּים כֻּלָּם בְּמִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאִין אֲנוּ
מוֹנִים מִינֵי הַקְּרָבָנוֹת כֻּלָּם בְּמִצְוָה אַחַת (אף שֵׁם "קֶרֶבן"
מִשׁוּתָּף לְכוֹלָם). וְזֶה בְּרִירָה כְּשֶׁנִּתְבָּאֵן.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קמה.

מצות לא תעשה קי.

המצוה הקמ"ה — הצווי שִנְצֻטִינוּ לְדוֹן בְּדִינֵי חֲרָמִים,
הֵינוּ שְׂמִי שֶׁהַחֲרָם דְּכָר מְרֻכָּשׁוֹ וְאָמַר 'חֲרִי זֶה חֲרָם' —
יִתֵּן אוֹתוֹ הַדְּכָר לִפְנֵי; אֵלָּא אִם פֶּרֶשׁ לִשָּׁם, שְׂאִזְזוּ הוּא
לְכַדֵּק הַבֵּית. לְפִי שְׁסֵתֶם חֲרָמִים לִפְנֵינִים, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "אֶף כָּל־חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לֵה' מִכָּל־אֲשֶׁר־
לוֹ מֵאֲדָם וּבִהֶמָּה" (ויקרא כז, כח). וְרָמַז לָנוּ עַל כֵּן שְׁסֵתֶם
חֲרָמִים לִפְנֵינִים, בְּאָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּשְׂדֵה הַחֲרָם לִפְנֵי
תִּהְיֶה אֲחֻזְתּוֹ" (שם, כא). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶרֶק ח' מְעַרְכִּים (כח). וּבְרִישׁ נְדָרִים (פרק ב משנה ד).

המצוה הק"י — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְּמַכּוֹר שְׂדֵה
שֶׁהַחֲרָמִים אוֹתוֹ בְּעָלְיוֹ, וְאִפְּלוּ לְגִזְרָה שֶׁהוּא הַמִּמְנָה עַל
הַהֲקָדָשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל־חֲרָם וְגו' לֹא יִמְכֹּר"
(שם, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחוקותי): "לֹא יִמְכֹּר
לְגִזְרָה". וְחֲרָם זֶה אֵינוֹ אֵלָּא סֵתֶם חֲרָמִין (שלא פִּירַשׁ
לְשִׁמָּה וּבְדוּמָה).

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קיא. רטו.

המצוה הקי"א — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְּפָדוֹת סֵתֶם
חֲרָמֵי הָאֶרֶץ גַּם־כֵּן, וְהוּא אָמְרוּ "לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל"
(ויקרא כז, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא יִגָּאֵל לְבַעֲלִים, מֵה־
יַעֲשֶׂה בּוֹ?" כִּשְׂדֵה הַחֲרָם לִפְנֵי תִּהְיֶה אֲחֻזְתּוֹ, יָכוֹל
אֶף־עַל־פִּי שְׁפָרַשׁ לִשָּׁם? תִּלְמוֹד לֹא־מֵר: "הוּא". וּכְבָר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמֹר: שְׂדֵה חֲרָמִין בְּמִסְכַּת עֶרְכִּין
(כח:). וְשֵׁם נִתְבָּאֲרָ שְׁסֵתֶם חֲרָמִין לִפְנֵינִים. וְשֵׁם אָמְרוּ:
"חֲרָמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן אֵלָּא נִתְּנִים לִפְנֵינִים
כְּתֻרִימָה".

לְמַת, וְהוּא אָמְרוּ: "לְאָבִיו וְלֵאֲמוֹ וְגו' לֹא־יִטְמָא" (שם,
ז). וְאִם נִטְמָא בְּטִמְאָת מַת, בֵּין בְּטִמְאָת שְׂמִינִיָּה עֲלֵיהֶן
בֵּין בְּטִמְאָת שְׂאִינוּ מְגַלַּח עֲלֵיהֶן — לֹא־הָיָה.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ד

מצות עשה צג. קיד.

המצוה הצ"ג — הצווי שִנְצֻטִינוּ הַנְּזִיר בְּגִלּוֹת רֹאשׁוֹ
וְהַבָּאֵת קְרִבְנוּתוֹ כְּתֹם יְמֵי הַנְּזִירוּת. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת
מצורע, ויקרא ד, ט): "שְׁלֹשָׁה מְגַלְחִין וְתִגְלַחְתֶּן מִצְוָה:
הַנְּזִיר וְהַמְצַרֵּעַ וְהַלְוִיִּם". אֲמַנְם תִּגְלַחְתֶּן הַלְוִיִּם הַיְּתֵה
בְּמִדְבָּר וְאֵינָה נֹהֲגֶת לְדוּרוֹת, אֶף תִּגְלַחְתֶּן נְזִיר וּמִצְרַע
נֹהֲגֶת לְדוּרוֹת. וּכְרוּר שִׁישׁ לְנְזִיר שְׁמִי תִגְלַחְתֶּן: תִּגְלַחְתֶּן
טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכִי־יָמוּת מַת עָלָיו וְגו'" (במדבר ו,
ט) וְתִגְלַחְתֶּן טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי
נְזִירוֹ" (שם), אֲבָל אֵין לְמִנּוֹת שְׁמִי תִגְלַחְתֶּן אֵלּוּ כְּשְׁמִי
מִצְוֹת, לְפִי שֶׁתִּגְלַחְתֶּן טְמֵאָה הִיא מֵהַלְכוֹת מִצְוֹת נְזִירוּת,
לְפִי שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלוֹ הִיא: שְׁיִרְבֶּה פֶּרֶעַ (שִׁיגְדַל שְׁעָרוֹ)
בְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ. אַחֲר־כֵּן הַמִּשְׁיָף הַכְּתוּב וּפֶרֶט
וְאָמַר: אִם נִטְמָא בְּמַת בִּימֵי הַנְּזִירוּת, יִגְלַח וְיִבְיֵא קֶרֶבָן
וְאַחֲר־כֵּן יִשׁוּב לְגִדּוֹל פֶּרֶעַ בְּקִדְשָׁה מִחֲדָשׁ, כְּנִגְדַּת תְּקוּפַת
יְמֵי הַנְּזִירוּת שְׁחִיב עֲצָמוֹ בָּהּ, כְּמוֹ שִׁישׁ לְמִצְרַע שְׁמִי
תִגְלַחְתֶּן וְהֵן מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאֲבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ (מִצְוֹת
עֲשֵׂה קִיא — שִׁיעוֹר רִיא). גַּם אֲבָאֵר לְקַמֵּן אֶת־הַטֵּעַם
שֶׁמִּינֵי תִגְלַחְתֶּן נְזִיר וְקְרִבְנוּתוֹ מִצְוָה אַחַת, וְתִגְלַחְתֶּן
מִצְרַע וְקְרִבְנוּתוֹ שְׁמִי מִצְוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה
זוֹ, כְּלוּמֹר: תִּגְלַחְתֶּן נְזִיר, בְּמִקְוָמָם בְּמִסְכַּת נְזִירוּת (מח:).

המצוה הקי"ד — הצווי שִנְצֻטִינוּ בְּדִין עֶרְכֵי אָדָם,
וְהוּא: שֶׁהָאִמֹר 'עֶרְכִּי עָלַי' אוֹ 'עֶרְךָ פְּלוּנִי עָלַי' — אִם
הוּא זָכָר נוֹתֵן כֶּף; וְאִם הִיא נִקְבָּה נוֹתֵן כֶּף; וְגַם לְפִי
הַגִּיל, כְּמוֹ שְׂאִמֹר הַכְּתוּב, וּלְפִי מִצַּב הַמְּעִרִיף (כפי הישג
ידו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי יִפְּלֹא נָדָר בְּעֶרְכָּךְ
נִפְשׁוֹת וְגו'" (ויקרא כז, ב). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּמִסְכַּת עֶרְכִּים.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ד

מצות עשה קטו. קטז. קיז.

המצוה הקט"ו — הצווי שִנְצֻטִינוּ בְּדִין עֶרְכֵי בְּהֵמָה
טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִעֲמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לְפָנֵי הַכָּהֵן
וְהִעֲרִיף הַכָּהֵן אוֹתָהּ" (ויקרא כז, יא־יב). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ בְּכִמָּה מְקוּמוֹת בְּתִמְנוּרָה (לב:); וּמַעֲלָה (יב:).

המצוה הקט"ז — הצווי שִנְצֻטִינוּ בְּעֶרְכֵי בְּתִים. וְהוּא
אָמְרוּ: "וְאִישׁ בִּי־קִדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לֵה' וְהִעֲרִיכוֹ
הַכָּהֵן" (שם, יג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
עֶרְכִּים (לא:).

23 כְּלָאִים". וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מַצָּה זֶה בְּמַסְכַּת כְּלָאִים.

24 יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ד

25 מצות לא תעשה ריז. ריח.

26 הַמַּצָּה הַרִי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהֶהָרְנוּ מִלְּהַרְבִּיעַ
27 (להכליא לצורך גידול צאצאים) כְּלָאִי (שני מיני) בְּהֶמָה,
28 וְהוּא אָמְרוּ: "בְּהֶמְתָּךְ לֹא-תִרְבֶּיעַ כְּלָאִים" (ויקרא יט, ט),
29 וְאִם הִרְבִּיעַ בְּהֶמָה — לֹוָה, וּבִתְנַאי שִׁנְכִּיב בְּיָדוֹ אָכֹר
30 הַזָּכֵר בְּנֻקְבָה בְּמִכְחֹל בְּשׂוֹפְרָתָה, וּבְפִרְוֹשׁ אָמְרוּ (בבא
31 מַצִּיעָא צא.) בְּנוֹאֲפִים (שאינו נסקלין אלא): עַד שִׁירָאוּ
32 כְּשֶׁהֵם מְנַאֲפִין, וּבְכָלֵאִים: עַד שִׁנְכִּיב בְּמִכְחֹל
33 בְּשׂוֹפְרָתָה, וְאִזּוּ לָקָה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצָּה זֶה בְּפֶרֶק
34 ח' מִכְּלָאִים.

35 הַמַּצָּה הַרִי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהֶהָרְנוּ מִלְּעֻשׂוֹת מְלָאכָה
36 בְּכָלֵאִי בְּהֶמָה בִּיחֵד, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר-
37 וּבְחֶמֶר יַחֲדוּ" (דברים כב, י). וְאִם עָשָׂה בָּהֶם מְלָאכָה, כְּגֹון
38 שִׁחַרֵּשׁ בָּהֶם אוֹ דָשׁ אוֹ הִנְהִיגָם יַחֲד — לֹוָה, שְׁנֹאֲמֵר
39 "יַחֲדוּ" הַפִּנּוּה בָּזָה שְׁלֹא יִתְחַדֵּם בִּיחֵד בְּשׁוֹם מְלָאכָה
40 מִן-הַמְּלָאכֹות. מִן-הַתּוֹרָה אֵינוֹ חֵיב מִלְּקוֹת אֲלָא עַל שְׁנֵי
41 מִיָּנִים: שֶׁאֵחָד מֵהֶם בְּהֶמָה טְהוֹרָה וְהָאֲחֵר בְּהֶמָה טְמֵאָה
42 כְּשׁוֹר וְחֶמֶר, שֶׁאִם חִרַּשׁ בָּהֶם אוֹ מִשָּׁךְ אוֹ הִנְהִיג —
43 לֹוָה; אֲבָל מִדִּרְבָּנָן לֹוָה עַל כָּל-שְׁנֵי מִיָּנִים שִׁיְהִי. וּכְבֹר
44 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצָּה זֶה בְּפֶרֶק ח' מִכְּלָאִים.

1 הַמַּצָּה הַרִט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהֶהָרְנוּ מִלְּזֹרֹעַ כְּלָאִים,
2 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "שָׂדֶךְ לֹא-תִזְרַע כְּלָאִים" (שם יט, ט),
3 וְכָלֵאִי זִרְעִים אֵלוֹ אֵין אָסוּר לְזֹרֹעַם אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
4 וְהַזִּזְרָעִים שָׁם — חֵיב מִלְּקוֹת דְּאוֹרִיתָא; וּבְחֻצָּה לְאֶרֶץ
5 — מִתֵּר. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצָּה זֶה בְּמַסְכַּת כְּלָאִים.

6 יום שישי ט' אייר ה'תשע"ד

7 מצות לא תעשה רטז.

8 הַמַּצָּה הַרִט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהֶהָרְנוּ מִלְּזֹרֹעַ תְּבוּאָה
9 בְּכֶרֶם, וְכֵן שָׂאֵר יִרְקוֹת. וּמִיָּן זֶה מִן-הַכְּלָאִים נִקְרָא: כְּלָאִי
10 הַכֶּרֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים"
11 (דברים כב, ט). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת דברים כב, ט): "לֹא-
12 תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים" — מָה אֲנִי צָרִיךְ, וְהֵלֵא כְּבֹר נֹאֲמֵר:
13 "שָׂדֶךְ לֹא-תִזְרַע כְּלָאִים", וְזֶה כּוֹלֵל כְּלִי סֶפֶק הַכֶּרֶם
14 וְהַזִּזְרָעִים? אָמְרוּ: מִלְּמַד שֶׁכָּל-הַמְקָיִם כְּלָאִים בְּכֶרֶם —
15 עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיָן. וְדַע שֶׁאֵין כְּלָאִי הַכֶּרֶם אָסוּרִים
16 מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזִּזְרָעִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
17 — לֹוָה מִלְּקוֹת דְּאוֹרִיתָא. וּבִתְנַאי שִׁזְזֵרַע חֹטֵה וּשְׁעוֹרָה
18 וְחֶרֶץ (= גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד (בבא אחת). וּמִדִּרְבָּנָן
19 אָסוּר לְזֹרֹעַם גַּם בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ, וְהַזִּזְרָע בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ
20 חֹטֵה וּשְׁעוֹרָה וְחֶרֶץ (= גִּידוּלֵי הַכֶּרֶם) בְּמַפְלַת יָד — לֹוָה
21 מִדִּרְבָּנָן. אֲבָל הַרְבֵּכָת אֵילָן לֹוָקִין עֲלֶיהָ כְּכֵל-מְקוֹם,
22 וְהַאֲזַהְרָה עַל כֶּף נִכְלָלָת בְּכָלֵל אָמְרוּ: "שָׂדֶךְ לֹא-תִזְרַע

המשך ביאור למס' סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמ' א

20 לֹא — אֵינוֹ דּוּמָה, שְׁהִי אִם אֲמִרַת בְּנֵדָה שְׁבַעֲלָה נֶאֱמַן עֲלֶיהָ, שֶׁכֵּן
21 יֵשׁ לָהּ הֵיחֵר שֶׁתְּהִיָּה מוֹתֶרֶת לוֹ כְּשֶׁתְּטַהֵר, וְאֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ בְּדַבָּר,
22 תֹּאמֵר בְּסוֹפָהּ, אִם נִטְמָא, שֶׁאֵין לָהּ הֵיחֵר עוֹלָמִית. וּמוֹכִיחָה
23 הַגִּמְרָא מִתְּשׁוּבַת רַבָּנָן כְּהַסוּבֵר שֶׁלֹאֲחֵר סְתִירָה אֵינוֹ מַחֲוֹל, שְׁהִי וְאִי
24 אֲמִרַת לֹאֲחֵר סְתִירָה מַחֲוֹל לָהּ, מִשְׁכַּחַת לָהּ — מִצּוֹי אֹפֵן דִּישׁ לָהּ
25 לְסוּטָה הֵיחֵר, דִּיאִי בְּעִי מַחֲוֹל לִיָּה לְקִינּוּיָהּ וּבְעִיל — שֶׁאִם יִרְצָה
26 יִמְחַל לְקִינּוּיָהּ וְיִכָּל לְהַתִּיר אִיסוּרָה וּלְבַעוֹל אוֹתָהּ, אֲלָא שְׁמַע מִיָּנָה
27 לֹאֲחֵר סְתִירָה אֵינוֹ מַחֲוֹל וְלֹכֵן אִמְרָנוּ שְׁהִיא אִסוּרָה עוֹלָמִית, שְׁמַע
28 מִיָּנָה.
29 שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, כָּל אֵלוֹ שְׁדִינָן לְשִׁתּוֹת, אִם מָתוּ בְּעִלְיָהן עַד שְׁלֹא
30 שָׁתוּ — לִפְנֵי שִׁתּוֹ, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים נִטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת,
31 וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נִטְלוֹת כְּתוּבָה כו'.
32 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, בְּמֵאֵי קְמִיפְלָגִי — מֵה הֵטַעַם שֶׁמַּחֲמָתוֹ חוֹלְקִים בֵּית
33 שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל. וּמִשְׁבִּיבָה, בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי, שֶׁטֶר הַעֲזוּמָה לְגִבּוֹת
34 — מִי שִׁישׁ לוֹ שֶׁטֶר חוֹב עַל חֲבִירוֹ, וְחֲבִירוֹ שְׁעַבַד לוֹ בְּשֶׁטֶר כָּל נִכְסֵיו,
35 בְּגִבּוֹי דִּמִּי — מוֹחֲזָק בְּעַל הַשֶּׁטֶר בְּנִכְסִים יוֹתֵר מִן הַלּוֹה, כֹּאִילוֹ הוּא
36 כְּבֹר גְּבוּי, וְהוּא הִדִּין כֹּאֵן הַנִּכְסִים הַשְׁמוּעֵבְדִים לְכַתּוּבָה הֵם בְּחֻזַּק
37 הָאִשָּׁה, וְאִם טוֹעֵנִים הַיּוֹרֵשִׁים שְׁהִיא טְמָאָה, עֲלֶיהָ לְהַבִּיא רֵאִיָּה
38 שִׁזְנָתָה וְאִבְדָּה כְּתוּבָתָה, שֶׁהַמּוֹצִיא מַחֲבִירוֹ עֲלֵיו הָרֵאִיָּה.

1 סוֹדֵר וּמוֹרָה שְׁדִינוּ בְּסִקִּילָה, אֲךְ כְּשֶׁרָצוּ אֲבִיו וְאִמּוֹ לְמַחֲוֹל לוֹ אֵף
2 לֹאֲחֵר שֶׁהִתְרוּ בּוֹ וְקִלְקַל וְהִלְקוּהוּ וְחֹזֵר וְקִלְקַל, מוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁהַכְּתוּבָה
3 תִּלָּה בָּהֶם וְתִפְשׁוּ בּוֹ, וּבְשִׁבְאָתִי אֲצֵל חֲבִירִי שֶׁבְּדִירוֹ, עַל שְׁנֵים
4 — הַדִּין הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי הוֹדּוּ לִי, וְעַל זֶקֶן מְבֵרָא לֹא הוֹדּוּ לִי,
5 שְׁלֹא יִרְבוּ מַחֲלֹקֶת בִּישְׂרָאֵל, וּבְשִׁידַע הַזֶּקֶן שֶׁלֹא יִכּוּלִים לְמַחֲוֹל לוֹ,
6 יִפְחַד לְחַלּוֹק עַל בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. וּמִסִּיקָה הַגִּמְרָא לְפִשּׁוֹת הַסֶּפֶק, שְׁמַע
7 מִיָּנָה מִהִדִּין הָרֵאשׁוֹן שֶׁאִמְרָה, שֶׁבְּעַל שְׁמֹחֵל עַל קִינּוּיָו קִינּוּיָו מַחֲוֹל,
8 שְׁמַע מִיָּנָה.
9 וּבְעִיקֵר פְּשִׁיטוֹת זֶה שְׁבַעֲלֵ שְׁמֹחֵל עַל קִינּוּיָו קִינּוּיָו מַחֲוֹל, פְּלִיגֵי בֵּה רַב
10 אֲחָא וְרַבִּינָא, בִּאִיזָה אֹפֵן מַחֲוֹל. חֵד מֵהֶם אָמְרָה, קוֹדֵם סְתִירָה
11 מַחֲוֹל, לֹאֲחֵר סְתִירָה אֵינוֹ מַחֲוֹל. וְחֵד מֵהֶם אָמְרָה, לֹאֲחֵר סְתִירָה
12 נִמִּי מַחֲוֹל. וּפּוֹסְקֵת הַגִּמְרָא, וּמִסְתַּבְּרָא שֶׁהִדִּין בְּמֵאֵי דִיאֲמֵר אֵינוֹ
13 מַחֲוֹל, מִמֵּאֵי — מִדִּיכֵן הַהוֹכָחָה, מִדִּקְרָא מִתְּרִי — מִמֵּה שֶׁעֲנֵן רַבָּנָן
14 לְהֵלֵךְ לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתִנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אֹמְרָה, בְּעִלָּה שֶׁל הַנִּסְתֵּרֶת
15 הַהוֹלֵךְ עִמָּה לְבֵית דִּין נִאֲמָן עֲלֶיהָ שֶׁלֹא יִבּוֹא עֲלֶיהָ בְּדֶרֶךְ, וְאֵין צָרִיךְ
16 תִּלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁילּוּהוּ, מִסָּל וְחֹמֶר, וְיִמָּה נִדָּה שְׁהִיא בְּכִרַת
17 בְּעִלָּה נֶאֱמָן עֲלֶיהָ שֶׁלֹא יִבּוֹא עֲלֶיהָ, וּמוֹתֵר לָהֶם לְהַתִּירָהּ, סוּטָה
18 שְׁהִיא בְּלֹא כְּמוֹ שֶׁלְּמִדּוֹ מִהַפְּסוֹק "אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטַמְתָּה" לְרִבּוֹת
19 סוּטָה שֶׁנִּסְתַּרְתָּה, לֹא כָּל שְׁכֵן שְׁבַעֲלָה נֶאֱמָן. אָמְרוּ לוֹ רַבָּנִי יוֹסִי,

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

36 **שנאמר** וקמץ הכהן מן המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ו**אחר**
 37 **ישקה את האשה את המים**. ומכל מקום מודה רבי שמעון, **שאם**
 38 **השקה ואחר כך הקריב את מנחתה, פשרה**.
 39 **נמרא**. אמר ליה רבי אלעזר בן פדת לרבי יאשיה דדריה - שהיה
 40 בן דורו, לא תיתב אכרעך - אל תשב אלא תעמוד על רגליך עד
 41 דמפרשת לה להא מילתא עד שתפרש לי דבר זה. מנין למנחת
 42 סוטה שמעונה הנופת. תמה עליו רב יאשיה, מה שאלת מנא לן,
 43 הלא ו'הניף' בתיב בה - בפירוש כתבה התורה לגבי מנחת סוטה
 44 ו'הניף'. אמר לו רבי אלעזר בפעלים מנלן - שאלתי היא, מנין
 45 שצריך שתהא האשה מניפה עם הכהן. ענה לו רב יאשיה, איתא -
 46 דין תנופת מנחת סוטה נלמד בגיזרה שווה יד' יד' משלמים -
 47 מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים. בתיב הבה - לגבי תנופת
 48 מנחת סוטה, ו'לכח הבהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף
 49 וגו', ובתיב הבה - לגבי תנופת שלמים, ו'דיו תביאנה את אישי
 50 ה' וגו' להניף אותו תנופה לפני ה'". ונלמדים אחד מהשני, מה כאן
 51 - בסוטה, נעשית התנופה על ידי בהן, אף להלן - בשלמים, נעשית
 52 התנופה גם על ידי בהן, ומה להלן - בשלמים, נעשית התנופה גם
 53 על ידי הפעלים אף כאן - בסוטה, נעשית התנופה גם על ידי
 54 הפעלים. הא כיצד - תתיקם התנופה על ידי בעלים ובהן גם יחד,
 55 מבארת הגמרא, על ידי שהכהן מניח ידו תחת ידי הפעלים ומניף
 56 יחד עימו.
 57 שנינו במשנה, הניף והניש קמץ וכו' היה משקה ואחר כך מקריב
 58 את מנחתה. שואלת הגמרא על תנא קמא שאמר ששתיית המים
 59 קודמים להקרבת המנחה, הא אכרבה - הרי מקודם לכן שנה את
 60 סדר הקרבת המנחה, ומשמע לכאורה שהתנא שונה את הדברים
 61 כסדר עשיתן, ואם כן, ממשמעות דבריו עולה, שהקרבת המנחת
 62 קודמת לשתייה. מתרצת הגמרא, הכי קאמר התנא ברישא, סדר
 63 מנחות כיצד, הניף והניש קמץ והקטיר והשאר נאכל לכהנים.
 64 כלומר, התנא לא הקפיד לסדר את הדברים כסדר עשיתן בפועל,
 65 ובכך ששנה את סדר הקרבת המנחה קודם להשקאה, לא בא לומר
 66 שההקרבא קודמת להשקאה. אלא בתחילה כתב את סדר הקרבת
 67 מנחת סוטה, ואמר שכשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה
 68 מצרית וכו', ולאחר מכן כתב את סדר הפעולות, תנופה והגשה
 69 קמיצה והקטרה. ורק לאחר מכן בא התנא לבאר את סדר הדברים,
 70 ואומר, ובהשקאה נופה פליגי - בדין זה, אם השקאה קודמת או
 71 שהקרבת המנחה קודמת, נחלקו רבי שמעון ורבינן, ורבינן סברי,
 72 משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ורבי שמעון סבר, מקריב
 73 את מנחתה ואחר כך משקה שנאמר ואחר ישקה.
 74 שנינו במשנה, ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה פשרה.

1 ולמדו כן מדכתיב ו'זאת'. כמו כן בשני אנשים ושני בועלין - אשה
 2 שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר
 3 והוא קינא לה שלא תיטתר עם אדם אחר, דבולי עלמא לא פליגי,
 4 ומודים דהאשה שותה ושונה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד
 5 מדכתיב ו'תורת', ומרבים שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים.
 6 כי פליגי - התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, באיש אחד
 7 ושני בועלין - שהיתה נשואה לאחר, וקינא לה שני פעמים, בכל
 8 פעם שלא תיטתר עם אדם אחר. והשני, בשני אנשים ובוכל אחד
 9 - שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה
 10 לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיטתר עם אותו אדם. שתנא קמא
 11 סבר, ו'תורת' בא לרבוני בולחי - שאף בשני האופנים הללו משקין
 12 אותה פעם שניה, ו'זאת' בא למעוטי שאין משקים שני פעמים, רק
 13 באופן של איש אחד ובוכל אחד. ורבינן פתרא סברי, ש'זאת' בא
 14 למעוטי בולחי - שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה פעם
 15 שניה, ו'תורת' בא לרבוני שמשקין פעם שניה, רק באופן של שני
 16 אנשים ושני בועלין. ורבי יהודה סבר, ש'זאת' בא למעוטי תרתי
 17 אופנים, ו'תורת' בא לרבות תרתי אופנים. ומבארת הגמרא,
 18 ש'זאת' בא למעוטי תרתי האופנים הללו, הראשון, איש אחד
 19 ובוכל אחד, והשני, איש אחד ושני בועלין - שבשני אופנים אלו
 20 אין משקין אותה פעם שניה. ו'תורת' בא לרבוני תרתי אופנים
 21 הללו, הראשון, שני אנשים ובוכל אחד, והשני, שני אנשים ושני
 22 בועלין - שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שניה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

23 פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעורה, ויתבארו בו
 24 ענייני הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים
 25 המרים.
 26 משנה. אחר השבעת הסוטה, היה הבעל נוטל את מנחתה מתוך
 27 כפיפה מצרית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, ונותנה
 28 לתוך כלי שרת - כדי לקדשה, ונותנה על ידה - של הסוטה כדי
 29 להניף, ובהן מניח ידו מתחתיה - תחת ידי האשה ומניפה - מוליך
 30 ומביא מעלה ומוריד במזרח, כשירו תחת ידי האשה. הניף והניש על
 31 לקרן מערבית דרומית של המזבח, קמץ והקטיר את הקומץ על
 32 המזבח, והשאר נאכל לכהנים. בסדר הדברים היה, שתחילה היה
 33 משקה - את האשה מהמים המרים, ואחר כך מקריב את מנחתה.
 34 רבי שמעון חולק ואומר, שלכתחילה סדר הדברים הוא, שתחילה
 35 מקריב את מנחתה, ואחר כך היה משקה - את האשה מהמים,

המשך ביאור למס' סוטה ליום עשרים לעומר עמ' ב

9 התכוונה לשנות וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת
 10 וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש
 11 חילוק, אם חזרה בה עד שלא קרב הקומץ, דאבתי לא אמהוק
 12 מנילה, אי נמי אם אמהוק מנילה לפני שקרב הקומץ, דשלא כדן
 13 עביד בהנים דמתקי, מצי תדרא בה ואין משקין אותה בעל כורחה,
 14 אך משקרב הקומץ, דכדן עביד בהנים דמתקי, לא מצי תדרא
 15 בה.

1 בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. והכי קאמר רבי
 2 עקיבא, כל מחמת ברייתא - אם סירבה לשנות מתוך בריאותה,
 3 שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, כלל כלל לא שתיא - אינה
 4 שותה כלל. שהאומרת איני שותה שלא מתוך פחד, יש להניח שגם
 5 מתחילה כשאמרה שתשתה, לא התכוונה לשנות באמת, אלא
 6 סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת,
 7 נחשבת כמודה בטומאה. אבל המסרבת לשנות מחמת רתיא -
 8 שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותתת, אות הוא כי מתחילה

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף יט עמוד א

תוספות

רש"י

דרכי יהודה דריש זאת למעוטי שאינה שותה ושונה על ידי בעל א' אם חזר וקנא לה, ודריש תורת לרבות ששותה פעם שניה על ידי בעל שני, ומקאמר ר' יהודה דע"י בעל שני חזרת ושותה, מכלל דלתנא קמא אפלו בעל א' משקה שני פעמים, והיינו דפרכין ונזא קמא הא כתיב זאת ומאי קא ממעט מניה: דכתיב זאת, ומסתברא דהא מיהת קממעט שלא קנא לה בעל זה פעם אחרת: שני אנשים ושני בועלים, לאחר שהשקה זה מת ונשאת לאחר וקנא לה מבוטל אחר: דכתיב תורת, והא מיהת אהא לרבויה: ור' יהודה, סבירא ליה וכו' דאחר שרבה הקתוב ומיעט ולא פריש מה רבה ומה מיעט, על כרחך לא מסרן הכתוב אלא להקמים לפרש לך לפי חקמתם מה רבה ומה מיעט, ומסתברא דרבויה אשני אנשים קאי ואפלו בבוטל אחר ולא אשני בועלים ובעל אחר, כיון דקנא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתבטל להקניטה, הלכך לא שגא מחשד ראשון ולא שגא מאחר:

הדרן עלה היה מביא

דכתיב: "זאת". בשני אנשים ושני בועלין דכולי עלמא לא פליגי דהאשה שותה ושונה, דכתיב: "תורת". פי פליגי באיש אחד ושני בועלין, בשני אנשים ובוטל אחר; תנא קמא סבר: "תורת" לרבויה בוליה, "זאת" למעוטי איש אחד ובוטל אחר. ורבנן פתראי סברי: "זאת" למעוטי בוליה, "תורת" לרבויה שני אנשים ושני בועלין. ור' יהודה "זאת" למעוטי תרתי, "תורת" לרבות תרתי. "זאת" למעוטי תרתי, איש אחד ובוטל אחר, איש אחד ושני בועלין; "תורת" לרבויה תרתי, שני אנשים ובוטל אחר, שני אנשים ושני בועלין.

הדרן עלה היה מביא

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית וגו' תהיה לתוך כלי שרת, וגו' תהיה על ידה, וכן מניח ידו מתחתיה ומניפה. הניף והגיש קמין והקטיר והשאר נאכל לפניהם. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. ר' שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה משקה, שנאמר: ואחר ישקה את האשה את המים. אם השקה ואחר כך מקריב את מנחתה בשרת: גמ' אמר ליה ר' אלעזר לר' יאשיה דרריה, לא תיתב אפרעד עד דמפרשת לה להא מילתא, מניין למנחת סוטה שמוענה תנופה? מנא לן?! והניף פתיב בה! בבעלים, מניין? אתא "יד" "יד" משלמים; פתיב הכא "ולקח הכהן מיד האשה" וכתוב התם "ידיו תביאנה" מה פאן בהן אף להלן בהן, ומה להלן בעלים אף פאן בעלים. הא פיצד מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניח: הניף והגיש קמין וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה: הא אקריבה? הכי קאמר: סדר מנחות פיצד? הניף והגיש, קמין והקטיר, והשאר נאכל לפניהם. ובהשקאה גופה פליגי ר' שמעון ורבנן; דרבנן סברי: משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ור' שמעון סבר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, שנאמר: "ואחר ישקה" ואם השקה ואחר כך מקריב את מנחתה בשרת: תנו

היה נוטל את מנחתה, הבעל, דהא אמרינן דאין מצות כדנה במנחות אלא מקמיצה ואילך, והגשה נמי תחלת קמיצה היא שאין ר' קרב למנחות, אכל קודש כלי וריצקה וכלילה ששענוט שמן כשר בור, ונחתה על ידה. להניח: וכן מניח ידו מתחתיה. ובגמרא יליף דתנופה צריכי יד בעלים ויד בהן, ובעלים דמנחת סוטה היא האשה והגיש. לקרן מערבית דרומית כדתינא (א) בפרק ג' בסדר מנחות (דף י"ט) וכלהו הנך כתיבי במנחת סוטה, תנופה והקריבה קמיצה והקטירה: ומשאר נאכל. שכל המנחות שרידן נאכלין דכתיב תורת בסתם מנחה (ויקרא ו) וזאת תורת המנחה בו עד והנותרת ממנה וגו' ואח"כ מקריב. בגמרא פריך הא תנא ליה דהקטיר ומה יקריב עוד לאחר הקטירה: פלוגתא דרבנן ור' שמעון בגמרא יליפין לה מקרא: גמ' לר' יאשיה דרריה. אמורא הוא ובדורו של ר"א בן פרט ויהודה, ועוד היה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יוחנן בכליה גמרא, והיינו דקאמר לר' יאשיה דרריה דלא תימא לרבי יאשיה הוקן, דלאו אורח ארעא למימרא ליה הכי, שגדול וקו: ממנו היה: בבעלים מנא לן. שתיה האשה מניפה עם הכהן, דהא קרא בהן לחזיה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו': משלמים. מתנופת תוה נשוק ואימורין דשלמים: ודיו תביאנה. בבעלים כתיב, וגבי תנופה כתיב: מה פאן בהן. בסוטה כתיב בהן בתנופת מנחתה: הא אקריבה. קדם השקאה, דקמין קמין והקטיר וחדר תניא יהיה משקה: הכי קאמר ב"י. הא דתנא רישא הניף והגיש קמין והקטיר לא דוקא קדם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל, אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטירה. וזכר קאמר בשבא להקריבה היה נוטל מתוך כפיפה בו, והדר איירי מי קדם או השקאה קדם כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן: ח"ג

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכו' על ידו הוא מניף ולא על ידו הוא מניף אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא בפירוש רש"י דפירש דבעל היה נוטל ומצינו למימר דקודש המנחה כשירה בהן (בור) מיהו מצוה בבחן לישול המנחה מידה ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

ובהן מניח את ידו תחתיה. האי דאיצטריך תו למינני ובהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכניס את ידו לאשמועינן דתנופה בבחן בירושלמי ובהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כיעור מנחת מפה ואינו חוצץ מביא בהן וכן ואפילו תימא בהן ילד שאין יצר הרע מצויה לשעה תני ר' חייא סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה אבל בגמרא דידן אמרינן בסוף פרק ארסח (לפני דף טז) דגידמת לא היתה שותה וי"ל דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב:

הניף. והגיש. בירושלמי יליף הא דאמר בפרק כל המנחות (דף טז) וחבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתוב בתריה והרים והיכן הוא תנופה כבר קדמה ומהם יליף גמי דשיריה נאכלין דכתיב בתריה והנותרת מן המנחה לאהרן וגו': ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר. פירוש ואע"פ שהקריב מנחתה כבר והוא הדין אי שלא כדן עבוד כהנים ולא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקריבה דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו דוקא נקט דקרא אתי לרישומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמענין אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא דהא ממעטינוהו התם דאין מטיילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרישומו ניכר הדיו כתב שאינו יכול למחוק אלא עיקר קרא לאם הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדריש רבי שמעון והשקה קמא והכי אמרינן בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה והתם דריש אליבדו דרבנן ואחר ישקה למעריעין וה' התם ואחר ישקה על כרחא שלא בטובתה מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר' שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה מה ביניהן מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בודקתה ור"ש אומר המים הן בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מאי טעמא דרבי שמעון ובאו בה רבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב ר"ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גרסינן התם קריבה מנחתה ואמרה איני שותה מערעין אותה ומשקה אותה בעל כרחא כרבי שמעון ברם כרבנן כבר שותה השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשינן דהשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

ורבי

הניף והגיש קמין והקטיר לא דוקא קדם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל, אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטירה. וזכר קאמר בשבא להקריבה היה נוטל מתוך כפיפה בו, והדר איירי מי קדם או השקאה קדם כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן: ח"ג

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף יט עמוד ב

תוספות

רש"י

ורבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה. בפרק ד' מיתות (מסכתין דף נב.) פליגי ר"י ורבנן במצות הנשרפין דתנן גומלין סודר קשה לתוך הריבה וכו' על צוואר זה מושך אילך וזה מושך אילך עד שפוחת את פיו וזרק את הדתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידם לא היו מקימין בו מצות שריפה אלא פוחת פיו בצבת וכו' ותימה לר"י מאי שנא הכא דלרבי יהודה בכלבוס וחתם בצבת ופי' ר"י וכלבא נמי היו פותחין פיה בצבת אלא לאחר שפותחין פיה בצבת היו מטילין לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפץ פיה ורבנן מודו נמי והכא דאין פותחין פיה על ידי סודרין דהתם טעם דרבנן משום דשריפה חמורה מחנך והיו מקריבין מיתתו ע"י חנק וגמר מיתתו בשריפה משום ואהבת לרעך כמוך אבל הכא אין לקרב מיתתו בפ"י ר"ח פ"י ג' הספדים וכן פירש הוא שהושקה בתרא מערערין והשקה קמייתא לגופו מה ת"ל לא שבכריתא נשנית בתרא וקמא אלא פירוש של בעל הגמרא הוא שהושקה בתרא בא ללמד שמערערין והשקה קמא לגופיה ורבי עקיבא סבר ליה כרבנן במשקה ואח"כ מקריב מנחתה ומקשה היכי אמר רבי עקיבא מערערין והא בדוקה ועומדת סבירא ליה ותו מקשה ר' עקיבא הוא מתניתין דפליג עליה רבי שמעון תני מדיקה מעכבא אלמא סבירא ליה שמדיקה והשקה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המגילה מצי הדרא הכא דפליג בהדי דרבי יהודה תני קומץ מעכבא דאלמא הקרבה קודם השקאה כר' שמעון ושנינו תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא ירושלמי ולית ליה לרבי עקיבא מערערין אית ליה בשתתחלה לשתות וצריך לפרש דאם נמחקה מגילה קודם שקרב הקומץ דשלא כדון עבוד כהנים כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה:

מגילתה

תנו רבנן, "והשקה", מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר "והשקה"?! שאם נמחקה מגילה ואומרת "איני שותה" מערערין אותה, ומשקין אותה בעל פרהה, דברי ר' עקיבא. ר' שמעון אומר: "ואחר ישקה" מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר "והשקה"! אלא אחר כל מעשים כולן האמורין למעלה, מגיד שלשה דברים מעבבין בה עד שלא קרב הקומץ ועד שלא נמחקה מגילה ועד שלא תקבל עליה שבועה. עד שלא קרב הקומץ, ר' שמעון למעמיה, דאמר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה. עד שלא נמחקה מגילה, אלא מאי משקה לה? אמר רב אשי: לא נצרכה לשרישומו ניפר, עד שלא תקבל עליה שבועה, מישתא הוא דלא שתניא הא מיכתב פתבי לה? והאמר רבא: מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום! כדי נסבה. במאי קמיפלגי? תלתא קראי פתבי: "והשקה" קמא, "ואחר ישקה", "והשקה" בתרא, רבנן סבירי: "והשקה" קמא לגופו, שמשקה ואחר כך מקריב את מנחתה, "ואחר ישקה" מיפעי ליה לשרישומו ניפר, "והשקה" בתרא שאם נמחקה מגילה ואומרת "איני שותה" מערערין אותה ומשקה אותה בעל פרהה. ור' שמעון סבר: "ואחר ישקה" לגופו שמשקריב את מנחתה ואחר כך משקה, "והשקה"

קמא שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה, "והשקה" בתרא שאם נמחקה מגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרהה. ורבנן, בריעבד לא פתח קרא. וסבר ר' עקיבא משקין אותה בעל פרהה? והתניא, ר' יהודה אומר: כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה, שאם נמחקה מגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרהה. אמר ר' עקיבא: כלום אנו צריכין אלא לבדוקה והלא בדוקה ועומדת, אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור בה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה. וליטעמיה תיקשי לך היא גופה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה? והלא בדוקה ועומדת, לא קשיא, הא דקהדרא בה מחמת רתיתא, והא דקהדרא בה מחמת בריותא, והכי קאמר: כל מחמת בריותא, כלל כלל לא שתניא. מחמת רתיתא; עד שלא קרב הקומץ, דאפתי לא אמוחוק מגילה, אי נמי אמוחוק מגילה, דשלא כדון עביד כהנים דמחקי, מצי הדרא בה. משקרב הקומץ, כדון עביד כהנים דמחקי, לא מצי הדרא בה, קשיא

ראשון אינו נדרש אלא לגופו ומקראות יתרות האמורים אחריו נתנו לדרוש. הלכך קמא דוקא לומר שמשקה ואח"כ מקריב את מנחתה, וע"כ ואחר ישקה אפי' שנכתב אחר הקטרה אפסן הקטרה קאי, ואחר דקאמר אמוחוק קאי הכתובה למעלה, וקאמרי רבנן דאם לא נמחקה יפה לא ישקה, והשקה בתרא נמי אפסן הקטרה קאי ולדרשה אתא ע"כ ור"ש סבר ואחר ישקה. משמע דדוקא הוא, ודוקא בתיבה לאחר הקטרה, לומר שכל מעבבין בה הקטרת המנחה ורשם הנכר, וכלהו מתקא נפקי דקודמין להשקאה, והשקה קמא לאכשורי דאי עביד אפיסא; והשקה בתרא שאם נמחקה מגילה, ודוקא אחר הקטרה בדיון אמוחוק משקין אותה בעל פרהה. והיינו דאיכא בין ר"ע לר"ש, דר"ע לית ליה לא השקה ואח"כ הקריב מנחתה בשרה, הלכך והשקה קמא דריש לבעל פרהה, ואע"ג דשלא כדון עביד קדם הקטרה. ואחר ישקה לרשמו נכר, והשקה בתרא לגופיה לומר שמקריב מנחתה ואח"כ משקה בריעבד לא פתח קרא. אין דרך הכתוב לומר בתחלת דבריו שלא בדרך מצותן, אלא בתחלה סדר משפט דבריו, ולבסוף מרכה מקראות לדרוש: כלבוס. שני שנים יש לו, ונתן לתוך פיה קותי אלא לברקה. אם טהורה אם טמאה; והלא ברוקה ועומדת. בדיון דאמרה איני שותה מודה שהיא טמאה; יכולה לחזור בה. ולומר איני שותה, ואין אונסין אותה דהא מודה דטמאה היא; משקרב הקומץ וכו'. ולקמיה פריך היא גופא קשיא אמאי אינה יכולה לחזור והלא בדוקה ועומדת היא; דקא תררא סתפח ברייתא. הא דקניי בדוקה ועומדת דקא תררא בה מחמת בריותא הוא, שאינה רותמת וקאמרה איני שותה, ודאי טמאה היא ולכך אינה רותמת דמקרא ואמרה כי מטינא למשתי לא שתינא, ולא שנא קרב קמץ ולא שנא לא קרב לא שתינא בדמקרא ואילו כל מחמת בריותא כלל כלל לא שתינא ואפי' קרב הקומץ. והא דמפלגי בין קרב ללא קרב, דקא תררא בה מחמת רתיתא, שאנו רואין אותה רותמת, דאיכא למימר דאינה מאמנת שלא בדרקה המים טהורה, ורצה יהיה לסמוך על טהרה ולשתות. ולפיכך היא רותמת וכשנמנעת לשתות חוזרת בה, הלכך עד שלא קרב

כו, ובריתא קמייתא דלעיל דקתני מערערין אותה במחמת רתיותא קאמר:

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מהיכן למד רבי שמעון שהשקאת
הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג' פעמים מוזכרת ההשקאה
בפרשת סוטה בסדר דלהלן. א. לאחר מיחיו מגילת הסוטה במים,
"וכתב את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים.
והשקה את האשה". ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן
המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את
המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו'".
הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. תנו
ר'בנן, 'והשקה' הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, מה
תלמוד לומר - מה בא ללמדנו, ויחלא כבד נאמר לאחר הקטרת
המנחה 'והשקה את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה',
משמע ששתיית המים נעשית לאחר ההקרבה, ואם כן 'והשקה'
האמור לאחר המזיקה לשם מה נכתב, בא ללמדנו שאם נמחקת
מגילה ואומרת איני שותה - כלומר, אף שקודם מחיקת המגילה
יכולה לומר איני שותה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שותה, אין
שומעין לה, אלא מערערין אותה - פותחין את פיה שלא בטובתה
והשקה אותה בעל כרחיה. דברי ר'בנן עקיבא. ר'בנן שמעון אומר,
'ואחר ישקה' - השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרת מה
תלמוד לומר - מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת
המים נעשית לאחר ההקטרה, ויחלא כבד נאמר - שהרי כבר נאמר
בפסוק שלישי 'והשקה' לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו
שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. אלא ללמד שאין משקים אותה
אלא לאחר כל מעשים פולין האמורין למעלה - קודם לכן
בפרשה, מניד - ובאה התורה ללמד בכך, שג' דברים מעבבין בה,
כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים, עד שלא קרב הקומץ,
ועד שלא נמחקת מגילה, ועד שלא תקבל עליה שבועה.
הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר
שאינ משקים אותה עד שלא קרב הקומץ, הולך בזה ר'בנן שמעון
למעמיה, דאמר במשנתנו, שקודם מקריב את מנחתה ואחר כך
משקה. אך על מה שאמר שאין משקים אותה עד שלא נמחקת
מגילה, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקת
המגילה אלא מאי משקה לה - הלא המים הבודקים, הם מים
שמחו מגילת סוטה לתוכן, ולפני שמחו אינם מי סוטה. אמר ר'בנן
ליישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין משקין אותה לפני
שמחו את המגילה לתוך המים, לא נצרכה - אלא שהוצרך לומר,
לשרישומו ניכר - שאף שכבר מחו לתוכן, אם עדיין נותר רושם
במגילה, אין משקין אותה מזה עד שימחקו באופן שלא יהא רישומו
ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכולה לשתות עד שלא
תקבל עליה שבועה יש לשאול, שמדבריו מדיק מישתא הוא ולא
שתיא - שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, הא מיכתב בתבי
לה - אבל לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה
והאמר רבא, מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה
לא עשה ולא כלום, לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה
לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת
השבועה. מתרצת הגמרא, אכן אין כותבים את המגילה עד שתקבל
עליה שבועה, ומה שאמר שאינה יכולה לשתות עד לאחר קבלת
שבועה, כד' נכסה - בדרך אגב ושלא לצורך אמרה, שהרי גם
כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.
במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה,
לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי
שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא,
כמאי קמיפליג - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, תלתא קראי
בתרי - ג' פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשה, 'והשקה' קמא -
ראשון, נכתב לאחר המזיקה וקודם הקטרה, בפעם השניה כתוב
לאחר ההקטרה 'ואחר ישקה', ולאחריו כתוב 'והשקה' בתרא -
האחרון. ובה נחלקו, שר'בנן סביר, 'והשקה' קמא הכתוב לפני

ההקטרה, לנפול - לענין ההשקאה עצמה בא, ללמד שמשקה ואחר
כך מקריב את מנחתה - כלומר, מכך שכתבה התורה את
ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים.
והפסוק 'ואחר ישקה' מביע ליה לשרישומו ניכר - ללמד שאין
משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יותר בה
רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המזיקה ישקה'. ומ'והשקה'
בתרא לומדים, שאם נמחקת כבר המגילה ואומרת הסוטה איני
שותה, מערערין אותה - פותח את פיה שלא בטובתה ומשקה
אותה בעל כרחיה.
ור'בנן שמעון סבר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני - 'ואחר
ישקה' לנפול - לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד שמשקריב
את מנחתה ואחר כך משקה - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר
כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת
המגילה לתוך המים באופן שלא ישאר רושם. 'והשקה' קמא -
ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה, בא ללמד שאם נמחקת
השקה' ואחר כך מקריב את מנחתה בפרשה - כלומר, אף שלכתחילה נעשית
ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה,
כשר. 'והשקה' בתרא - האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו,
מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד שאם נמחקת מגילה לאחר
כל אלו, ואמרה איני שותה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל
כרחיה. שואלת הגמרא, ור'בנן מדוע אינם דורשים את הפסוקים
כר'בנן שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר
הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, כד'עבד לא פתח קרא
- אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את
סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה
ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר 'והשקה'
הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה' ו'השקה'
האחרון נכתב לדרשה.
הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי
עקיבא, ובי סבר ר'בנן עקיבא שסוטה שאמרה איני שותה
לאחר שנמחקת המגילה משקין אותה בעל כרחיה, והתניא, ר'בנן
יהודה אומר כלבוס - שיניים של ברזל מטילין לתוך פיה -
פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהו זקופים שלא
תוכל לסוגר, כדי שאם נמחקת מגילה ואמרה איני שותה,
מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה. אמר ר'בנן עקיבא,
כלום אנו צריכין את שתיית המים אלא לבדוקה אם סתורה היא
או לא. ויחלא כיון שאומרת איני שותה, בדיקה ועומדת היא, שהרי
בכך מודה שטמאה היא. אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור
בה ולומר איני שותה, ואין משקין אותה בעל כרחיה, שהרי זה
כאילו הורתה שטמאה היא, אך משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור
בה. הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כרחיה אלא
לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה,
שלאחר שנמחקת המגילה משקין אותה בעל כרחיה.
שואלת הגמרא על המקשה, וליטעמיה - לטעמך שהקשית
מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה
לעיל, תיקשי לה היא גופה - תקשה על הברייתא בפני עצמה,
מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע
משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה, ומחייבים אותה לשתות,
ויחלא כיון שאמרה איני שותה הרי היא בדיקה ועומדת - שהרי
נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, לא קשיא
- זה אינו קשה, הא - מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ
מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתיית המים אינה נחשבת
כחודאה בטומאה, מדובר באופן דקדקדא בה מחמת רתיא -
שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שהוא רותת. והא - ומה
שאמר רבי עקיבא שאם סייבה לשתות לאחר המזיקה הרי היא
בדוקה ועומדת, מדובר באופן דקדקדא בה מחמת כריזא - מתוך
המשך בעמוד קטז

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי ששם תשתה - תגיע למצב
 שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תדע שהזכות תולדה לה - שניתן
 להינצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכך תשתדל
 להרבות זכויות. רבי אליעזר חולק ואומר, כל המלמד בתו תורה
 (באילו) לומדה תפלות - דברי הבאי, רבי יהושע אומר רוצה
 אשה בקב ותפלות מביא קבין ופרישות - האישה מעדיפה מזונות
 מועטים ושיאה בעלה מצוי עימה, משיהו לה מזונות מרובים ויהא
 בעלה פורש הימנה. הוא היה אומר, חסיד שוטה - אדם המתחסד
 יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. ורשע ערים -
 שעושה מעשה רשעות בערמה, ואשה פרושה - מבשפה שפועלת
 בכשפיה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על
 ידי תפילתה וחסידותה נעשים מעשה. ומכאן פרושין - אדם
 שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו
 בכותל להראות שהוא עניו ורצון, הרי אלו מביא עולם - משחיתים
 את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם
 בעולם.
 גמרא. אמר רבי יהודה אמר שמואל משום - בשמו של רבי
 מאיר, כשהייתי למד תורה אצל רבי עקיבא, הייתי מטיל
 קנקנתום - סם שהרושם שלו אינו נמחק לתוך הדיו שבו הייתי
 כותב את כתבי הקדש, ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל רבי
 ישמעאל, אמר ליה בני מה מלאכתך, אמרתי לו לבדר - סופר
 אני. אמר לי, בני, הוי וחיר, שמלאכתך מלאכת שמים היא,
 שמה תחסיך אות אחת - כגון, שתחסיר את האות א' מהמילה
 'אמת' שבפסוק 'ה' אלקים אמת', או תתיר אות אחת - כגון,
 שתוסיף ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים',
 ונקצאת אתה מחריב את כל העולם כולו. אמרתי לו לרבי
 ישמעאל, דבר אחד יש לי, שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום
 שמו. אמר לי, ובי מטילין קנקנתום לתוך הדיו, הרי התורה
 אמרה לגבי מגילה סוטה, "ומחה אל מי המרים", הרי שצריך שיהא
 הכתב שבו נכתבת פרשת סוטה שבתורה, כתב שיוכל למחות -
 שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני הכתב יוכל לטול מפרשת
 סוטה שבספר תורה ולמוחקה לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך
 הדיו קנקנתום, לא ניתן למחותה לתוך המים.
 שאלת הגמרא, מאי קאמר ליה - מה אמר רבי ישמעאל, ומאי
 קא מתיר ליה - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש
 בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל
 אמר לו שמלאכתו מלאכת שמים, ולכן צריך הוא להיזהר בחסרות
 ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום
 לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתרות. משיבה הגמרא, הרי
 קאמר ליה רבי מאיר לרבי ישמעאל, לא מפעיא בחסירות ויתירות
 דבקי אנה - ונוהר אני מהם, אלא אפילו למיחש לזכוב דדילמא
 אתי ויתבי אתגיה - שמה יבוא זכוב וישב על הגג הימני דדלית
 כשעדיין לא יבש הדיו, ומחיק ליה ומשוי ליה רי"ש - ומחמת
 המחיקה יראה הדלית כמו רי"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי
 להינצל מזה, דבר אחד יש לי שאינו נמחק כלל, שאני מטיל לתוך
 הדיו, וקנקנתום שמו.
 מקשה הגמרא, איני וכי כך היה המעשה, והא תניא, אמר רבי
 מאיר, כשהייתי למד תורה אצל רבי ישמעאל, הייתי מטיל
 קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל רבי
 עקיבא, אמרה עלי - להטיל קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב
 שיוכל להימחות, קשיא שמוש אשמוש - שבברייתא הקודמת
 מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן
 הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא השניה מבואר
 להיפך, וכן קשיא אמרה אמרה - שבברייתא הקודמת מבואר,
 שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך
 הדיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר

המשך בעמוד קכז

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ
 כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין קשיא דרבי עקיבא אדרבי
 עקיבא, שהרי היום - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם,
 אמר שמחיקה מערבא - שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה
 לומר איני שותה, אלא משקין אותה בעל כורחה, והיא - בברייתא
 השניה אמר, קומין מערבא - שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה
 לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב. מתרצת הגמרא, תרי תנאי
 ואליבא דרבי עקיבא - הברייתות הללו נשנו על ידי שני תנאים
 שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.
 מסתפקת הגמרא, איפוא להו, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה
 שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב
 כהודאה בטומאה, מה הדין אם אמרה איני שותה מחמת בריאותה,
 והורה בה לאחר מיכן, ואמרה שותה אני, מהו - האם משקים
 אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם בין דאמרה
 בתחילה איני שותה, הרי זה ממש כמי שממאה אני קאמרה, ובין
 דאחיק נפשה בטומאה - כיון שהחזיקה עצמה בעיניו שזינתה,
 לא מציא להרה בה - אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות.
 שהבירור על ידי שתיית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם
 בחזקת טומאה. או דילמא, בין דאמרה - כיון שחזרה ואמרה
 שותה אני, נליא דעתה דמחמת פיעותותא הוא דאמרה - היא
 מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שותה', לא היה זה
 משום שמורה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי
 עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה.
 וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתייה אלא מחמת פחד,
 יכולה לחזור בה - ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תיקו.
 אמר אבהו דשמואל, צריך שיתן הכהן דבר מר לתוך המים
 המאריים. מבארת הגמרא, מאי טעמא, דאמר קרא "וכתב את
 האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים", משמע שמוחה
 את המגילה למים שמרים כבר לפני המחיקה לתוכם.
 משנה. אם עד שלא נמחקה המגילה, חזרה ואמרה איני שותה,
 אין מחייבים אותה לשתות אלא מגילתה נגנזה בצדי בית המקדש,
 שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגזים שלא יתבזו.
 ומנחתה אינה קרבה אלא מתפורת - נשרפת על הדשן - מקום
 בעורה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. ואין מגילתה של זו
 כשרה להשקות בה סוטה אחרת, לפי שהמגילה צריכה להיכתב
 לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.
 אך אם כבר נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני, המים המרים
 נשפכים, שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום
 שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה
 ועומדת. ומנחתה מתפורת על בית הדשן.
 ואם נמחקה המגילה ולא הודה שזינתה אלא שחזרה בה ואמרה
 איני שותה, מערעין אותה - פותחים את פיה שלא בטובתה
 ומשקין אותה בעל כרחיה. שיתכן שטוהרה היא, אלא שמחמת
 הפחד מהמים, שחוששת שתינזק מהם למרות טוהרה, אינה מסכמת
 לשתות.
 סוטה השותה מן המים, אם באמת אינה טוהרה, אינה מספקת
 לשתות - לגמור את המים, עד שפניה מוזיקות ועיניה בולטות,
 והיא מתמלאת גידין - הגידים שבלחיה מתנפחים ונראית מליאה
 גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפחיות. והם - הכהנים
 אומרים, הוציאוה מעזרת נשים שעומדת בה כדי שלא תטמא
 העזרה.
 סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אם יש לה זכות
 היתה הזכות תולדה לה שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יש
 זכות שתולדה - שמעכת את עונשה בשנה אחת, יש זכות תולדה
 ב' שנים, יש זכות תולדה ג' שנים. מכאן אומר בן עזאי, חייב אדם
 ללמד את בתו תורה כדי שתדע את פרשת סוטה, ושם יש לה

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כ עמוד א

רש"י

תוספות

נגזת. ירושלמי תני נגזת תחת צירו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן
דיה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קרשה מהו לגבל בהן את
הטיט מה בכך המים נשפכים תני יש בהם משום קרשה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה
מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחם כמה ימחך תני רבי חנן ב"ש אומרים אחת ובהיא

שתיים א"ר אילעאי טעמא דרבי כ"ד בכתוב י"ה:
(שי"ר לע"ב) **אמר** ר' ירמיה למחוק לה מזה"ת
איכא בינייהו. תימה לרבי והא בימי ר"מ נפסקו
כבר המים המרים כדאמר"י בפ' בתרא (לקמן דף מ"ז)
דר' יוחנן בן זכאי הפסיקו ועוד האמר רבא (על"ל ד'
(י"ז) מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה
שבועה לא עשה ולא כלום אי"כ מ"ט דמ"ד
מוחקין לה מן התורה וליכא למימר מ"ד מוחקין
לה מן התורה לית ליה דרבא אי"כ אמאי אמר
לר"ש לעיל (י"ז) כ"ד נסבה לימא לית ליה דרבא
אלא הכי משמע דבהא דרבא כ"ע מודו ואיכא
למימר מ"ד מוחקין לה מזה"ת כגון אם נכתבה
אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה
אע"פ שהסופר לא נהניין לשם סוטה אלא לשם
ס"ת ומה שאין מליין קנקנתום לתוך הדיו
לפרשת סוטה אפי' בזמן הזה משום דכתיב בה
ומחה דבעינן כתב שיכול למחות וכיון דס"ל
מוחקין לה מן התורה ש"מ דקסבר דאאותה
פרשה אפילו כתובה בתורה קפיד קרא דבעינן
שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי גמי דמוחקין.
לפום האי דריוו ח"מ למפרך וכו' לית
ליה ל"ח"ק הא דתנן כל גט שנכתב שלא לשם
אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול
סופרים מקרין וכו' דה"מ לתרצוי דילמא עד כאן
לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לאו
לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה
ונסתרה סתמא להשקות עומדת כדאמרינן בריש
מסכת זבחים (דף כ"ג) א"ע עד כאן לא פסלינן גבי
גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו'
מיהו היכא דאיתניק לשם רחל לא הורא
מתקא ע"י מחיקה לשם לאה ולרבי אחי בר
יאשיה גמי אע"י דעשייה ירדה מחיקה היא מיהו
מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב
ומחה לה דרשינן ליה גמי איתביה דבעינן
דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אהני גמי האי
דלא

קש"י דר"ע אר"ע ה"ה קאמר מחיקה מעכבא. את האנס, דכל זמן שלא נמחקה אם
אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמחקה המגילה
מערערין אותה על ברכה ואפי' לא קרב הקמין, דהא ודחקה קמא דקדם הקטרה להכי
דרשינן, והכא קאמר קמין מעכב את האנס דכל כמה דלא קרב קמין אי אמרה איני שותה
לא אנסינן לה להשקותה: וחו"ה ואמרה שותה

אני. לר"ע מהו להשקותה מרצונה: שיתן פה.
דבר מר: שפרים כבר. קדם מחיקה, אלמא
מחמת דבר אחר הם מרים ואין מרידה על שם
קללת בדיקתם נקרא, דהא מקמי מחיקה לאו
גמי מבידק ניהו: פתני? מגילתה נגזת. בצד
ההיכל, דכל כתבי הקדש שאין ראויין לקרות
בהן נגזין שלא יבזו: על בית הדין. שהא
בעורה ששורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי
אימורים שמוחקין לפנים מן ההקלעים.
כדאמרינן בשחיטת קדשים (דף ק"ז) שלשה בית
הדין הם. דהואיל וקדשה בכלי נשרפת בעורה.
והאי מתפזרת היינו נשרפת כדאמר לקמן (דף מ"ז)
ואלו שמוחזינים נשרפות וקא חשיב להא
הואמרת איני שותה: ואין מגילתה בשרה
להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה
דכתיב וקשה לה הכהן לה לשמה: הפים
נשפכין. כיון דאמרה טמאה אני בדיקה ועומדת
היא וגמים המרים לא נתנו אלא לבקר את הספק
מערערין אותה. דילמא טהורה היא ומחמת
רתיבותיה אמרה: מתפזרת גידיו. הגידין
שבגלתייה נפוחין ונראות כמלאה גידיו, וגם
בשרה נעשית שיטה שיטה של נפיקה. והכי
תניא בספרי במין שרביטין מוחקין בה. שלא
תפסא העורה. שעי' נקנור או עזרת נשים
שחצא דרך שם, ולקמיה פריך והא אמרינן
בגמרא דשערי נקנור לא נתקדשו וכ"ש עזרת
נשים ומא מחר כלכס למחנה ליה: תרע שזכות
תולה לה. תראה ותלמד בקרישת סוטה שהזכות
תולה, דילפינן מנקמה ונקמה נרע, ונקמה ע"י
זכות כדי ורעית נרע ט' חרשים, וי"א יותר
דמפרש בגמ' בלכס תפלות. מפרש בגמ': רבי
יהושע אומר רוצה אשה בבת תפלות. גרסינן.
ובגמרא מפרש מאי קאמר: סבות פירושין.
מפרש בגמ' שפמא את עצמו בכתלים להראות
שהוא עניו וצנוע: גמ' כלל. סופר: אם תחפר
אות אחת. כגון א' וה' אלהים אמת ונקטו' או
תיתר אות אחת כגון בראשית בראו אלהים:
דבר אחר יש לי לקמן מפרש מאי תשובה היא
זו: כתב שייכל לפחות. ורבי ישמעאל סבר
מוחקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה
ואפשרת סוטה לחודה קא קפיד: מאי קאמר ליה
ומאי פתח ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל
דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחר יש לי ששעשה
רשם ואינו נמחק, מה ענין קנקנתום אצל חסור
ותור: ומשו ליה ר"ש. כגון דלית דאחר: דבר
אחר יש ב'. ואינו נמחק לגמרי קש"י שמוש
אשמוש. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר
הכא דר"י קודם. לא מצי למיפס אלביה. על
עקרי טעמיה שהיה אומר על טמא טהור
ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים:
אתא לקמיה דר"י ונפר נקרא. המשניות סתומות
כמו שהן. כדגמיר להו מרבו ורבו מרבו: ותיר
אתא לקמיה דר"ע למיסקר סברא. לעמוד על

בני מה מלאכתך? אמרת לו: לכלל אני, אמר לי: בני, היו זהיר שמואלכתך מלאכת שמים
היא, שמואל חסירי אות אחת או תתיר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם
כלו. אמרת לו: דבר אחד יש לי שאני מטייל לתוך הדיו, ונקנקנתום שמו, אמר לי: וכי
מטיילין קנקנתום לתוך הדיו? התורה אמרה "ומחה" כתב שייכל למחות! מאי קאמר ליה
ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה לא מבשאי בחסירות ויתירות דבקי אנא, אלא אפילו
למיחש לזובב, דילמא אתי ויתבי אתגיה דל"ת ומחיק ליה ומשו ליה ר"ש, דבר אחד
יש לי שאני מטייל לתוך הדיו ונקנקנתום שמו. איני? והא תניא, אמר ר' מאיר: כשהייתי
למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטייל קנקנתום לתוך הדיו, ולא אמר לי דבר. כשהייתי
אצל ר' עקיבא אסרה עליו קשוי שמוש אשמוש, קשוי אסרה ואסרה, בשלמא שמוש
אשמוש לא קשוי, מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא, כיון לא מצי קם אליביה, אתא לקמיה
דר' ישמעאל וגמר גמרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא סבר סברא. אלא אסרה ואסרה
קשוי, קשוי. תניא, ר' יהודה אומר, אומר היה ר' מאיר: לכל מטיילין קנקנתום לתוך הדיו
חזין

זה אסור וזה מותר, ועל מה כל דבר נסמך ועל איזה מקרא, וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולהבין דבר מתוך דבר דבר הש
נשאל בבית המדרש מהיכן ולמדוהו לליאיהו משנה דמורה

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 דלא כתב וכתב לה אע"ג דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דיחוי דרב נחמן בר יצחק
2 אי"כ האי דקאמר הכא הוה וכתב לה אמר דחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב
3 גבי עשייה והא בפרק כל הגט (ויעין ק"ה) מפרש מ"ט פסלין לכל הני גיטין אי כתיב נתן
4 ספר כריתות ה"א למעוטי הארץ קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב דחמנא וכתב ואי לא
5 כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האי דלא איתר
6 כתב לה אבל יש לו ב' נשים דאיתו קא כתב לה
7 כשר כתב דחמנא וכתב לה דממעטין היו לו שתי
8 נשים וכו' אלמא דממעטין הוה מוכתב גרידא
9 היבא דנכתב לשם אשה אחרת וי"ל דשאני התם
10 דלא הוה צריך למיכתב אלא ונתן לה ספר
11 כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי
12 נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא
13 הוא האי וכתב הילכך לא ממעטיתו מיניה אלא
14 היבא דלא אכתיב לשם אלוה בעולם כדכתיב
15 וכתב ונתן האלות: **הא** מני ר"ע היא וכוונת סבר
16 לה כרבנן. פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי
17 ובירושלמי כהדיא דסבר ר' עקיבא וזות תולה
18 דגרס בירושלמי תני ר' טרפון אומר כל זכרונות
19 שנאמרו בתורה לטובה חוץ מו שהיא של
20 פורענות אמר לו ר"ע אילו נאמר מזכרת עון
21 ושוק יתיתי אומר כדברך הא אינו אומר מנחת
22 זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוי אמר ר"ע
23 בהדיא דזכות תולה הוה מוקף לה כרבי דמתני'
24 (ולקמן ד' כ"ג) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה
25 מצי לאוקמא כרבי דמוסיפא רבי רישא לאו רבי
26 ועוד איכא למאן דאמר בפ"ק (שלי"ק דף ו')
27 דבמיתנותה פליגי רבי ורבנן: **לא** טמא מת אלא
28 אפי' מת עצמו. קשיא לר' הדבא משמע דמכנס
29 מת חמור מטמא מת דהכנס ובפרק בתרא
30 דעירובין בסופו (דף ק"ג) אמר רב טובי בר סבא
31 אמר שמואל המכנס טמא שרץ במקדש חייב
32 שרץ עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו
33 מי שיש לו טהרה במקדש ומת נמי אין לו טהרה
34 במקדש ויש לתרץ דהתם מיירי במכנס שרץ שלא
35 נגע בו ושרץ לא מטמא במשא ולהכי נקט נמי
36 שרץ ולא בבליה דאם נטמא המכנס תיפוק ליה
37 משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא
38 ה"פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן
39 הטומאה אלא אפי' מת עצמו דהויא טומאה
40 בחיבורין במכנסיו דחמורי טפי מטומאה שלא
41 בחיבורין כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף ל"א):
42 **ביעיותא** מרפאי. תימה לר"י והא בפרק
43 בתרא דנדה (דף פ"ה) בגמרא ב"ש
44 אומרים כל הנשים מותרות נדות מ"ט דב"ש אב
45 ביעיותא (ומלאבא) דמותא חוויא ובי"ה פליגי
46 עליה וקא מקשה התם אלא הא דנתיב ב"ש
47 אומרים כל הנשים מותרות ובין קרי כאן מבשרו ולא
48 מחמת אונסו אלא טעמא דב"ש וכו' אלמא דלא
49 אמרי' ביעיותא מרפאי וי"ל ביעיותא דמלאך לא
50 מרפאי דלא חוי אלא בשעת הוצאת הנפש:
51 **יש** זכות תולה שנה אחרת. ירושלמי יש זכות
52 תולה שנה אחת מנכונדנצר לקעת ירחין
53 תרין עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנן וידי
54 לשנתים ימים (שם ד' י') יש זכות תולה שלש
55 שנים מחזאב וישבו שלש שנים אין מלחמה
56 (מלכ"ה כ"ג) אמר ר' יוסי כל אותן שלש שנים היה
57 עוסק במצות וכל אותן שנה שנים היה עוסק
58 בתורה: מנחת זכרון כולל מנחת עון פרט במזמרה
59 הכי פירש אימא דמנחת זכרון ליכא למילף
60 זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפרענות מעוטה הרי מזכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
61 וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מזכרת עון אין לה זכות:

1 חוץ מפרשת סוטה. ואפי' בס"ת: משפמו. של ר"מ: שבמקדש. של כל סוטה וסוטה: **מאי**
2 **בינייהו**. כלומר במאי קמיפלגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה,
3 לת"ק מחקיקן: לר' יעקב לא מחקיקן: **בי הני תנאי**. דאיפולגו נמי בכתיבה לשמה: **דאיתיק**.
4 מכל נשים לשמה של זו: **אמר רב נחמן** וכו'. איתו נמי פריך דהני תנאי לאו בי הני תנאי,
5 ופריך לאידך גיסא. ואית ליה נמי דרב פפא.
6 וה"ק איכא למיפירי להאי גיסא ואיכא למיפירי
7 להאי גיסא: **כתב**. לה גט לגרש את אשתו ונמלך
8 מלגרשה: **כן**. עירו. ששמו בשמו דהוא מאותה
9 העיר: **שמי בשמך** וכו'. ובני עיר אחת אנהו וגט
10 זה ראוי לה. תנחו לו ואגרש בו את אשתו: **פסול**
11 **לזה לגרש** בו. דדרשון לה לשמה. דכתיב וכתב
12 לה ספר כריתות. והכא נמי כתיב וקשה לה
13 הכתוב: **פני**. הא דקמיני דכיון ששיתיה נבדקת,
14 ר"ש היא דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה
15 דאי לא אקריב בקריבא לא הוה מיידיקה עד
16 שתקריב מנחתה דכתיב מזכרת עון: **הא אמר** אין
17 זכות תולה. במתני' (ולקמן ד' כ"ג): **ר"ע** היא. דאמר
18 לעיל (ד' י"ט): משקרב חקמץ אינה יכולה לחזור
19 בה. אלמא מקריב לה קדם שחשיתה: **במחנה**
20 **לזוהי**. ברה היבית. דהא עזרת נשים וגם שער
21 נקטור לא נתקדשו בקדשת עזרה. והרי כן בשאר
22 דור הבית: **עמו**. במחיצתו. ובמדרש נמי היו ג'
23 מתנות, לפנים מן הקלעים מתנה שבינה. ותקלים
24 יתנו סביב למשכן העדות (ומקד' ז' א) וזה מתנה
25 לזוהי. ותקלים ג' פרסאות זה מתנה ישראל,
26 ומשה היה לוי וקאמר עמו: **שקא** פתחים נדה.
27 אנב ביעיותא ימים המרים. ותנדה ותנב ותנבה
28 ובעל קרי אסורים במחנה לזוהי כדילפינן
29 בפסחים בפרק אלו דברים (ד' ס"א): **פחדא** צמית.
30 אדאג שאינה באה פתאים אלא דאגת שקמ
31 ובאו אויבים לתקנה צומת את המקדש
32 מלחוציא דם ואפי' בשעת וסחה. והתיה דנדה
33 אדאגת איתקרי. דקתני הגיע שעת וסחה ולא
34 דקדק טמאה מפני שארז בזמנו בא. ר"מ אומר
35 אם היתה במקדש והגיע שעת וסחה ולא דקדק
36 טהורה. אם דקדק אחריו כן ומצאקה טהורה.
37 ולא אמר ארז בזמנו בא. שתנדה מסלקת את
38 הדמים: **ביעיותא**. הבאה פתאים בגון זו שלא
39 היתה תנדה עד עכשיו ופתאים היא מרגשת
40 בצער. וכן באקסר שקבאת לה שמונת מרדכי
41 פתאים: **מריפאי**. הדמים. פותח את המקדש: **מני**
42 **מתני'**. דקתני יש זכות תולה ג' שנים: **כדי חקרת**
43 **הקרי**. דדרשי ונקתה ע"י זכות כדי ונקרעה ורע.
44 כשיעור שהעבר נכר במעברת: **הראוי לספר**.
45 לחיות ולבא לידי ספור שבוה של מקום: **ואע"פ**
46 **שאין ראיה**. גמורה לדבר דזכות תולה י"ב חדש,
47 וכן לדבר. ולקמן מפרש אמאי אינה ראיה: **להן**
48 **מלכא** מלכי ישרא' ע"י. דניאל אמר
49 לנבוכדנצר בשפטר לו תחלוש שיהא נטרד מן
50 האנשים ולחיות עם בהמה ותיקו: **להן** מלכא -
51 אמנן מלך. מלכי ישרא' ע"י. צלחתי חשב
52 בעיניך להאמין לעצמי: **והסיד** בעדך פדוק.
53 חטא ע"י. דקדק פדוק: **ועניתי** בפינה. ועניתי
54 בנתינת הענינים:

הן

יספר ורע הראוי לספר. ר' ישמעאל אומר: שנים עשר חדש ואף על פי שאין ראיה לדבר,
וכר לדבר דכתיב "להן מלכא מלכי ישרא' ע"י" וחסידה פרק ועניתי במחן ענין

הן

זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפרענות מעוטה הרי מזכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מזכרת עון אין לה זכות:

מזוה

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, מאי עשייה - מהי העשייה
 שאמרה התורה מחיקה - שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה
 של הסוטה ולא שכתובת המגילה צריכה להיעשות לשמה.
 שנינו במשנה, אינה מספקת לשותות עד שפניה [ובו].
 מקשה הגמרא, מני - כמו איזה תנא סובר התנא של משנתנו
 שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד
 לאחר שתיית פניה מוריקות, רבי שמעון היא, דאמר מקריב את
 מנחתה ואחר כך משקה, דכמה דלא קרבה מנחתה - שכל זמן
 שלא קרבה המנחה לא בדיק לה מים - אין המים בודקים אותה,
 דכתיב "מנחת זרונה מנחת עז" הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה
 נבדקים עוונותיה ונזכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן
 מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה
 מוריקות. אימא סיפא, יש לה זכות תולה לה, אתאן לרבנן
 הרי שבאנו לשיטת חכמים, דאי רבי שמעון, האמר אין זכות תולה
 במים המרים. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא,
 אמר רב חסדא, הא - משנתנו מני, רבי עקיבא היא, דאמר,
 מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, ולכן אומר התנא ששתיית
 המים בודקת מיד, ובזכות - אם תולה לה, סבר לה רבנן -
 שאומרים שהזכות תולה לה.
 שנינו במשנה, והם אומרים הוציאוהו וכו' - לאחר ששותה הסוטה
 מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין
 והעומדים שם אומרים הוציאוהו שלא תטמא העורה.
 שואלת הגמרא, מאי מצמא מבקשים להוציא אותה מהעורה,
 לכאורה הסיבה היא, דדילמא מיתה, למימרא דמת אסור במחנה
 לוייה - היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים
 לעזרה), ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש
 והם כשאר הר הבית שדינו במחנה לוייה, והתניא, ממה מת מותר
 לבינם למחנה לוייה, ולא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת
 עצמו, שנאמר, וינקח משה את עצמות יוסף עמו, ויעמו'
 משמע, במחיצתו. ובמדבר היו ג' מחנות, לפנים מן הקלעים, היה
 מחנה שכינה, סביב מחנה שכינה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה
 ישראל. ומכך שמשוה שהיה לו, נטל עימו למחיצתו את עצמות
 יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לוייה. אם כן קשה, מדוע
 הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה.
 מתרצת הגמרא, אמר אביי, לא מחשש מיתה הוצרכו להוציאה,
 אלא שפא תפרוס נדה מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית
 המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה
 במחנה לוייה.
 שואלת הגמרא, למימרא דבעיותא מרפא - שהפחד מרפה את
 מקור דמיה וגורם לראיית דם. אומרת הגמרא, אין, דכתיב
 'ותחלחל המלכה מאד', ואמר רב מהו לשון 'ותחלחל',
 שפירסה נדה - היינו, שנתמסס חלל גופה, ופירסה נידה.
 מקשה הגמרא, והא אגן חנו, חרדה מסלקת דמים - אישה הנתונה
 בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, פחדא צמית - דאגה
 מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני
 אייבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם,
 ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה,
 בעיותא מרפא - אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא
 שתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים,
 ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים
 בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.
 שנינו במשנה, יש לה זכות תולה וכו' - פעמים שהמים אינם
 בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות, יש זכות תולה שנה, יש
 זכות תולה שנתיים, ויש זכות תולה ג' שנים.
 מני מתניתין - שאומרת שיש זכות תולה ג' שנים, לא אבא יוסי
 בן חנו, ולא רבי אלעזר בן יצחק איש כפר דרום, ולא רבי

חזין מפרשת סוטה בלבד - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה,
 כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר
 רושם לאחר מחיקתו. רבי עקיבא אומר משמו - של רבי מאיר, חזין
 מפרשת סוטה של מקדש - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל
 סוטה וסוטה.
 מבררת הגמרא, מאי בינייהו - במה נחלקו, כלומר, מה יסוד
 המחלוקת בניהם. אמר רבי ירמיה, למחוק לה מן התורה איבא
 בינייהו - נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא
 קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה
 בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת
 פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה
 הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך
 שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. והני תנאי בי הני
 תנאי - והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן
 להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה
 אחרת. דתניא, אין מגילתה - מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו
 אינה כשירה להשקות בה סוטה אחרת. רבי אחי בר יאשיה
 אומר, מגילתה - מגילה שנכתבה לשם סוטה זו כשירה להשקות
 בה סוטה אחרת - שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבבביתא
 דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה
 להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי
 בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה
 אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר
 תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא
 יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת
 סוטה אחרת.
 אמר רב פפא לדחות, דילמא לא היא - אין הכרח לומר כן, ואפשר
 לומר עד כאן לא קאמר תנא קמא הך, שלא ניתן להשתמש
 במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, אלא בין דאינתיק
 לשום רחל - שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם
 לשם רחל לא הדרא מינתקא - לא תחזור שוב להינתק מכל נשים
 שבעולם להיות מיוחדת לשום לאה שכן התייחדה כבר לשם רחל.
 אכל תורה - פרשת סוטה שבתורה, דסתמא כתיבה שנכתבת
 בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם לשם זו הכי נמי דמחיקתן
 ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.
 אמר רב נחמן בר יצחק לדחות באופן אחר, דילמא לא היא - אין
 הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, עד כאן
 לא קאמר רבי אחי בר יאשיה הך, שניתן להשתמש במגילת
 סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת אלא במגילה, לפי דאיתרוב
 לשום אלות בעולם, שסוף סוף נכתבה לשם קללה, אכל תורה
 דלהתלמד כתיבה - שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה הכי נמי
 דלא מחיקתן.
 מקשה הגמרא, ורבי אחי בר יאשיה שאמר שניתן להשתמש
 במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, לית ליה -
 האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם שקתב גט על מנת לגרש
 בו את אשתו ונמלך חזר בו מהגירושו. אם מצאו בן עירי, ואמר
 לו שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך - הרי שם העיר שלי
 ושליך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם
 עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך,
 ואגרש בו אני את אשתי. פסול לגרש בו. שצריך שתהא כתיבת
 הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר,
 "וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה", ודרשים 'לה', 'לשמה', אם כן,
 גם כאן שנאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" נדרוש 'לה'
 'לשמה'. מתרצת הגמרא, אמרי, הך, - גבי גט 'וכתב לה' אמר
 רחמנא, כיון שהזכירה התורה כתיבה בעיני כתיבה לשמה.
 שואלת הגמרא, הך נמי כתוב 'ועשה לה' ומדוע לא נדרוש

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן
התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. דבר אחר
דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור,
עבירה מכבה מצוה - מעשה עבירה מכבה את שבר המצוה שלא
תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר,
ואין עבירה מכבה תורה - שבר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו,
כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, שנאמר "מים רבים לא יוכלו
לכבות את האהבה" - "מים רבים" הם משל לעבירות, והאהבה זו
התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שבר התורה.
מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל
כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה
להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצוה
בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצוה, הרי אין שכרם
מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוסף,
לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, ומצוה בעידן דעסיק בה -
בשעה שעוסק בה, מגינה עליו מן היסורים ומצלה -
ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, בעידן דלא עסיק בה -
משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, אנוני מגינה - מן היסורים
אנוני לא מצלה - ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה
מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה
שלא יזקקה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה
אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל
תורה בין בעידן דעסיק בה - בין בשעה שעוסק בה ובין בעידן
דלא עסיק בה - ובין בשעה שאינו עוסק בה מגינה ומצלה -
מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.
מקשה הגמרא, מתקין לה רבה, אלא מעתה - אם זכות תורה
עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דואג
ואחיתופל שנעשו רשעים, מי לא עסק בתורה, אם כן אמאי לא
הנינה עליהם התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים
גמורים. אלא אמר רבא חילוק אחר, תורה בעידן דעסיק בה -
בשעה שעוסק בה מגינה ומצלה - מגינה עליו מיסורים ומצילה
אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, בעידן דלא עסיק בה -
ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אנוני מגינה ומצלה לא מצלה -
מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין
כן מצוה, בין בעידן דעסיק בה בעידן דלא עסיק בה, אנוני
מגינה ומצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה
על הסוטה, אך אנוני לא מצלה - אינה מצילתו מן החטא. ובזה
מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.
רבנא אמר - מיישב באופן אחר, לעולם הזכות העומדת לסוטה
היא זכות תורה. ודקאמרת - ומה שהקשה שהרי היא אינה
מצוה ועושה. נהי דפקודי לא מפקדא - אמנם היא עצמה אינה
מצוה ללמוד תורה, אך באגרא דמקרא ומהנין בגייהו - בשכר
שטורחות להביא את בנין לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה,
ונתן להו לנבריהו - וממתניות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת
ללמוד תורה עד דאתו מבי מדרשא - עד שחוזרים מבית המדרש,
מי לא פלגאן בהדיהו - וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד
התורה שלהם, שהוא שכר של מצוה ועושה.
הגמרא חזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, ומאי הנמשל
להגיע לפרישת דרכים שהוכיח התנא. ומשיבה, אמר רבי חסדא,
זה תלמיד חכם ויום מיתה - פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא
מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק
אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות
היצר האורבות לו. אך עד אן, נתן הוא בידיו של יצר הרע
להחטיאו. רב נחמן בר יצחק אמר, פרשת דרכים זה משל
לתלמיד חכם ויראת חטא - שהגיע לידי יראת חטא. מר זוטרא
אמר, זה משל לתלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא

הן (תנאי) [תנחומ] ארבה לשלוחך - ועל ידי הצדקה, היא אורח
זמן לשלומך, שלא תמחר לפקוד אותך הרעה. ובתיב, "כלא מטא
על נבוכדנצר מלכא" לבסוף הגיעו כל הפורעניות על נבוכדנצר,
ובתיב "לקצת רחין תרי עשר" - לאחר שנים עשר חודש. הרי
שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתו
שסובר שהזכות תולה ג' שנים. משיבה הגמרא, לעולם התנא של
משנתו סובר כשיטת רבי ישמעאל שאמר שהזכות תולה ג' שנים,
ואשכח קרא - ומצא מקרא כתוב דאמר ותני - שהקב"ה מאריך
אפו עד ג' פעמים, דבתיב "בה אמר ה' על שלשה פשעי אדם" -
הרי שער ג' פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות
עד לאחר ג' פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג' שנים.
שואלת הגמרא, ומאי - מהו שאמר רבי ישמעאל, אף על פי שאין
ראיה לדבר וכן לדבר, מדוע אין זו ראיה גמורה. ומישיבת, דלמא
שאני עובדי פוקדים כגון נבוכדנצר ואדם דלא מפקיד דינא
עליהו - שאין הקב"ה ממחר להביא עליהם פורענות בעולם הזה,
אבל עם ישראל מדרקד הקב"ה בעולם הזה וממחר לפרוע מהם
בעולם הזה.
שנינו במשנה, ויש זכות תולה ג' שנים כו'.
שואלת הגמרא, זכות דמאי - איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם
מוזקים לה. אילמא זכות תורה - שהיתה עוסקת בתורה. הא
אינה מצוה ועושה היא - הרי אינה מצוה ללמוד תורה, וכיון
שאינה מצוה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד
לה שהמים לא יזקקה. אלא נאמר שהכוונה היא, לזכות דמצוה
שעשתה, גם על כך קשה, וכי זכות דמצוה מי מגינה בלי האי
- האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות והתנאי, את זו דרש
רבי מנחם בר יוסי, נאמר "כי נר מצוה ותורה אור", תלה -
המשיל כתוב את המצוה כנר, ואת התורה כאור, את המצוה
המשיל כנר, לומר דף מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה -
להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אף מצוה אינה
מגינה אלא לפי שעה - ממקצת פורעניות, ואת התורה המשיל
כאור - לומר דף מה אור היום מגין לעולם - מכל הפגעים
הבאים לו בעולם, אף תורה מגינה לעולם - שמצילה אותו מן
החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. ואומר - הפסוק שאחריו
המדבר בענין מעלותיה של התורה, "בהתהלךך תנחה אתך
ובשבכך תשמור עליו והקיצות היא תשירך וגו'". וכך מתפרש
הכתוב, "בהתהלךך תנחה אתך" - זה העולם הזה - שהתורה
תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. "בשבכך תשמור עליו" זו
מיתה - בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, והקיצות
היא תשירך לעתיד לבא - לאחר המיתה תלין התורה בערך
להגן מפני ייסורי הגיהנם. משל לאדם, שהיה מהלך באישון לילה
ואפילה ומתירא מג' דברים, א. מן הקוצים ומן הפחיתים -
גומות ומן הפקנים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב.
ומחיה רעה ומן הליקטים - שהם סכנות המזדמנות לו באישון
לילה, ג. ואינו יודע באיזה דרך מהלך - מחמת שאינו בקי מספיק
בשבילי הדרכים. נדרמנה לו אבוקה של אור, כיון שמאירה לו
את הדרך העומדת לפניו, ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן
הפקנים שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי
שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורעניות. אולם ועדיין מתירא
מחיה רעה ומן הליקטים שדרךן ללכת בלילה פן יפגעו בו, ועוד
ואינו יודע באיזה דרך מהלך. בין שעה עמוד השחר, ניצל
מחיה רעה ומן הליקטים - כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן
החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, ועדיין
אינו יודע באיזה דרך מהלך, עד שהגיע לפרישת דרכים ושם
הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז ניצל מכולם. וכמו
כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו
יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמו יכפנו היצר הרע

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף בא עמוד א

רש"י

תוספות

1 הו' תהי ארכא לשלוחה. ואז תהא אורח זמן לשלוחה שלא יבאו עליה הפורענות. וכן
2 עשה נבוכדנצר. היה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו צריכין מזונות
3 ומפרנסים. ואף דניאל כשהשיאו עצמו לו לך נתבון, שקראו את ישראל בגולה מחזירין על
4 הפתחים: וכתוב בלא מטא. כל הפורענות הגיע על נבוכדנצר: לקצת ירחין תרי עשר.

אלקמא תלה לו הזכות י"ב חדש: לעולם. מתני

דקתני ג' שנים ר' ישמעאל היא: ואשכח קרא

דאמר ותני. שונה בהארכת זמן, כלומר מקרא

כתוב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים, הלכך

הו' להו ג' שנים: דלא מפקיד דינא עליהו. אין

ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם

בעולם הזה, אכל מישאל ממחרין לפרע

בעיה' ומדקדיקין אתריהם: וכות דמא. מגינה כל

קה: וכות דתורה. שהיתה עוסקת בתורה: תא לא

מפקדא. דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וקניס

יל ולא את בניו תביעם, וכיון דאינה מצוה אין

שקרה גדול במצוה ועושה: היא תשיח. תלין

בעדף את וכו': פתחים. גמדות. נודקתה לו

אבוקה של אור. כך נזה לקום מצוה נצל

ממקצת פורעניות: ועדיין מתירא שחיה רעה וכן

הלכמים. שדרכן לילך בלילה פן יפגעו בו.

דכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חייתו

נער וקטיל קדא הגיע עמוד השחר. ואף כן נזה

לתורה נצל מן החטא ומן היסורין: ועדיין אינו

יודע בו, שמא יכפנו יצרו לבלתי ושיב עליו

יצהיר ופורענות: הגיע לפרשת דרכים. ושם

הכיר את דרכו, ואף כן הגיע ליום המיתה ולא

פרש מן התורה עד יום מותו נצל מכלל. והכי

מפרש לה לקמיה עבירה מכבה. שכן מצוה

ואין עבירה מכבה. שכן מי שעסק בתורה קדם

לכן, אלקמא מצוה לא מנגא בלי הא: לבבות את

המחבה. זו תורה דכתיב (פס' ו) הביאני אל בית

הזון ודגלתי עלי אהבה. מן סוד: אפר רב יוסף.

לעולם מגינה על היסורין הרבה, ומאי אינה

מגינה דקאמר תיק ובלקין מן החטא שלא

יתקפנו יצהיר קאמר: מצוה בעידנא דעסיק בה.

והינינו לפי שעה דאמר מנגא מן היסורין ומצלא

מיצהיר. שלא יכשילנו לחטא: בעידנא דלא

עסיק בה. משנגמר המצוה ואינו עוסק בה אגוני

מנגא מן הפורענות, אצולי לא מצלא. ודקתני

בברייתא עברה מכבה מצוה, לאו מלהגן מן

היסורין קאמר, אלא מלטול שבר לעתיד: אמאי

לא תגן עליהן. מיצר הרע שהחטיאם ועשאו

רשעים גמורים, כלומר אמאי לא תצילה מן

העבירות: לעולם וכות דתורה. ולא שטוסקת

בתורה. אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקה

דמקראין ופתניאן. שטורחות על בנין להביאן

לבית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה: ונמין

לנביריהו. וממתינות לבעליהן שיוצאין לעיר

אחרת ללמוד תורה: מאי פרשת דרכים. מדו

מדמה להגיע לפרשת דרכים, דהא אבוקה היינו

מצוה. עמוד השחר היינו תורה, אלא פרשת

דרכים מאי היא: ויום המיתה. והוא תלמיד חכם

ביום מותו, וידע שלא פירש לפקוד מעצלו על תורה: ויראת חטא.

וכה ליראת חטא אחר שזכה לתורה נצל מכלל, שהתורה מלמדתו דברי מצוה ודברי אסור וממנה שהוא צריך לפרוש,

ויראת חטא מונעו מלדורח אחר: יצרו: דסלקא ליה שמעתיא אלקא והלכתא. וה"ק עלה עמוד השחר נצול מן החיה בו, וכה לתורה נצול ממיצהיר ומן החטא, ועדיין אינו יודע באיזו

דרך מהלך, אם וכה שסייעתו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות בהלכה וכמשפט. הגיע לפרשת דרכים, כלומר וכה לך נצול מכלל: לאמר אלהים עזבו. כך היו אומרים

עליה, אלהים עזבו, שבא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו. רדפו ותפסוהו כי אין מציל, אין לו זכות שיצילנו. שהעברה בפתח וכו': לא יראה בך. עברה, ואם יראה ושב מאחריה:

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

הן תהיה ארכא לשלוחה" וכתוב: "כלא מטא על

נבוכדנצר מלכא" וכתוב: "לקצת ירחין תרי עשר".

לעולם ר' ישמעאל, ואשכח קרא דאמר ותני, דכתיב:

"כה אמר ה' על שלשה פשעי ארם". ומאי "אף על

פי שאין ראיה לדבר וכו' לדבר"? דלמא שאני גוים

דלא מפקיד דינא עליהו: ויש זכות תולה ג' שנים

כו': זכות דמאי? אלימא זכות דתורה? תא אינה

מצוה ועושה היא! אלא זכות דמצוה זכות דמצוה

מי מנגא כולי האי? והתניא, את זו דרש ר' מנחם

בר יוסי: "פי גר מצוה ותורה אור" תלה הכתוב את

המצוה בגר, ואת התורה באור. את המצוה בגר לומר לך: מה גר אינה מגינה אלא לפי

שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור, לומר לך: מה אור מגין

לעולם אף תורה מגינה לעולם. ואומר "בהתהלךך תנחה אותך" וגו' "בהתהלךך תנחה אותך"

זה העולם הזה, "בשכבך תשמר עליך" זו מיתה, "והקיצות היא תשיחך" לעתיד לבא. משל

לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתירא מן הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים

ומתירא רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נודמנה לו אבוקה של אור נצל מן

הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה

דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר נצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה

דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים נצל מכלול. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה

מכבה תורה, שצאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה,

בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא.

תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, מנגא ומצלא. מתקוף לה רבא:

אלא מעתה, דואג ואחרותופל מי לא עסקי בתורה? אמאי לא הגינה עליהו? אלא אמר

רבא: תורה, בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי

לא מצלא. מצוה, בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי

לא מצלא. רבינא אמר: לעולם זכות תורה, ודקאמר תא אינה מצוה ועושה, נהי דפקודי לא

מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בגייהו ונמין להו לנביריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא

פלגין בהדיהו? מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא: זה תלמיד חכם ויום מיתה רב נחמן

בר יצחק אמר: זה תלמיד חכם, ויראת חטא. מר זוטרא אמר: זה תלמיד חכם דסלקא ליה

שמעתיא אליבא דהלכתא. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה. אמר

רב יוסף: דרשיה ר' מנחם בר יוסי להאי קרא פי סיני, ואילמלא דרשוה דואג ואחרותופל

חכי, לא רדפו בתר דוד, דכתיב: לאמר אלהים עזבו וגו'. מאי דרשו? "ולא יראה בך ערות

דבר" והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. מאי" בוז יבואו לו?"

אמר עולא: לא בשמעון אחי עזריה ולא בר' יוחנן דבי נשיאיה אלא כהלל ושכנא. דכי

אתא רב דימי אמר: הלל ושכנא אחי הוו, הלל עסק בתורה, שכנא עבר עסקא. לכוף,

אמר ליה: תא נערוכ ולפלגוי: יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון ביתו" וגו':

בן

בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מנגא אצולי לא מצלא.

ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בגר מה גר אינה מגינה אלא

לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן

הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלהא הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן

הפורענות מצוה נמי מנגא לעולם ואי דמצלא

מיצר הרע הא לא מצלא אלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתיא אליבא

דהלכתא. תימה והיאך ניצול מכולל והלא

לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה

דיל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה

ומחזר בה כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה:

והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה

והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא

מצוה אגוני מנגא מן הפורענות אפילו בעידנא

דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהגן

מן היסורין קאמר אלא מלטול שבר לעתיד לבא

כמו שפרשינו:

בן

בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מנגא אצולי לא מצלא.

ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בגר מה גר אינה מגינה אלא לפי

שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור, לומר לך: מה אור מגין

לעולם אף תורה מגינה לעולם. ואומר "בהתהלךך תנחה אותך" וגו' "בהתהלךך תנחה אותך"

זה העולם הזה, "בשכבך תשמר עליך" זו מיתה, "והקיצות היא תשיחך" לעתיד לבא. משל

לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתירא מן הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים

ומתירא רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נודמנה לו אבוקה של אור נצל מן

הקוצים ומן הפתחים ומן הפרקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה

דרך מהלך. כיון שעלה עמוד השחר נצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה

דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים נצל מכלול. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה

מכבה תורה, שצאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה,

בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא.

תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, מנגא ומצלא. מתקוף לה רבא:

אלא מעתה, דואג ואחרותופל מי לא עסקי בתורה? אמאי לא הגינה עליהו? אלא אמר

רבא: תורה, בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי

לא מצלא. מצוה, בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי

לא מצלא. רבינא אמר: לעולם זכות תורה, ודקאמר תא אינה מצוה ועושה, נהי דפקודי לא

מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בגייהו ונמין להו לנביריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא

פלגין בהדיהו? מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא: זה תלמיד חכם ויום מיתה רב נחמן

בר יצחק אמר: זה תלמיד חכם, ויראת חטא. מר זוטרא אמר: זה תלמיד חכם דסלקא ליה

שמעתיא אליבא דהלכתא. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה. אמר

רב יוסף: דרשיה ר' מנחם בר יוסי להאי קרא פי סיני, ואילמלא דרשוה דואג ואחרותופל

חכי, לא רדפו בתר דוד, דכתיב: לאמר אלהים עזבו וגו'. מאי דרשו? "ולא יראה בך ערות

דבר" והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. מאי" בוז יבואו לו?"

אמר עולא: לא בשמעון אחי עזריה ולא בר' יוחנן דבי נשיאיה אלא כהלל ושכנא. דכי

אתא רב דימי אמר: הלל ושכנא אחי הוו, הלל עסק בתורה, שכנא עבר עסקא. לכוף,

אמר ליה: תא נערוכ ולפלגוי: יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון ביתו" וגו':

אומר

ביום מותו, וידע שלא פירש לפקוד מעצלו על תורה: ויראת חטא. וכה ליראת חטא אחר שזכה לתורה נצל מכלל, שהתורה מלמדתו דברי מצוה ודברי אסור וממנה שהוא צריך לפרוש,

ויראת חטא מונעו מלדורח אחר: יצרו: דסלקא ליה שמעתיא אלקא והלכתא. וה"ק עלה עמוד השחר נצול מן החיה בו, וכה לתורה נצול ממיצהיר ומן החטא, ועדיין אינו יודע באיזו

דרך מהלך, אם וכה שסייעתו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות בהלכה וכמשפט. הגיע לפרשת דרכים, כלומר וכה לך נצול מכלל: לאמר אלהים עזבו. כך היו אומרים

עליה, אלהים עזבו, שבא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו. רדפו ותפסוהו כי אין מציל, אין לו זכות שיצילנו. שהעברה בפתח וכו': לא יראה בך. עברה, ואם יראה ושב מאחריה:

שמעון אחי עזריה. תאנא הוא במשנה קמיתא דוכחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטין כדי שילקח בזכות למדור של שמעון, לךך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף בא עמוד ב

תוספות

רש"י

בן עזאי אומר חייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא כר"א בן עזריה דדריש (תנינא דף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי' דמצה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה מטרונה שאלה את ר' אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל וכן מתין בה ג' מיתות אמר לה אין

אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקוט בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת ממני ג' מאות כור מעשר בכל שנה א"ל ישרפו ד"ת ולא ימסור דברי תורה לנשים:

רוצה אשה בקב ותפלות. פ"ח רוצה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב חטים בלבד ולא יהא גמל שחולך בדרך רחוקה ואינו נוטן לה ענה אלא אחת לשלשים יום ואע"פ שמביא לה לשכור ט' קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות ל' יום ורבי פירש בשם רב האי המהרש"א אשתו ע"י שליש לא פחות לה מקביים חטין מן שבת לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע"פ (מכות דף סד:) ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (ס"ט ס.) מוסיפין על תרבותה ג' דינרים בשבת ושטר בינוני הוא ד' סאין בסלע וטלע ד' דינרים נמצאת סאה בדניר ג' סאין בג' דינרים שהן י"ח קבין הרי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתפלות ועמה שני קביים מ"ח קביים שפירוש ממנה דקביים אחד מט' בי"ח קבין:

היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינן מבעב נבדא אמר לכשאחלוץ תפילין אצילנו עד כשהוא חולץ תפילין הוציא זה את נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים וכו'. הא דרבי אבהו והא דרבי יוחנן ומברייח ממונות מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים וכו' גרס התם חד תלמיד מדר' בון הווי לו מאתים וזו חסר דינר וזהו רבי יליף למכוי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלוח ליה אתא בעי מכוי עמיה היך דהוה יליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמז לתלמידיו ואעלונה לקפילין וחסרונה חד קרט וכה עמיה היך דהוה

יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים וזו חזא נשא ונותן בון הי' לא יטול ובגמרא (ירושלמי) הוה אמר חמשין דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים** ומכור בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מזון הבנות אמרינן מה שמכרו מכור אבל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למזונות בחייו הנכסים בחקוקים שאינם יכולין למכור כדאמר' בפ' הנושא (מכות קג.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי אי"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכור בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחי' הבעל אבל ממונות בכל יום צריכה למזונות ולא דמו ממונות אשה למדור והוה אדם או מכור בנכסים מרובין מה שמכרו מכור דמטלטלי לא משתעבדי למזונות ואמר' בפ' מציאת האשה (ס"ט ס.) בין מכור בין משכנן אין מוציאן למזונות והאי דנקט בנכסים מועטין אורחא דמילתא נקט דלא מחזין אינש בנכסים מועטים מהו הפסד ממונות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פ' בתוספותיו דר' יוחנן פליג אהודא דמסקין בפרק ב' דיני גזירות (ס"ט קט.) אמר רבי ירמיה בן ירמיה בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (ק"ה) ובפרק מי שמת (נ"ז ק"ה) אמר אדמון וכו' בשביל בקנן הגוף דמי נ' לתרץ דוקא גבי אדמון לא רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כן אליבא דאדמון טפי מאלבאי דרבנן: **אביי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ג פ' ביט נחלץ (נ"ז ק"ה) משום דגרס לעבור על דברי הנותן וערום דאחור מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר אסוריה שהרי השליטו הנותן בנפך ופירות לעשות כרצונו וקשיא לפירושו בסוף פרק מי שזיה נשוי (מכות דף ס"ה) דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איחורו רשע ערום זה המשיא בו מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע וכולל דלמכור אסור לעשות לכתחילה אע"פ דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל דאביי ס"ל כרשב"ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שזיה נשוי (נ"ז ס.) בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביש נחלץ (נ"ז ק"ה) מפרש טעמא משום דקסבר קנן פירות כקנן הגוף דמי ובסוף פרק השולח (נתיקין דף ק"ה) אמר אביי נקטינן נשוי בנכסי אשתו צריך להראש אע"פ דפירות ידידה הוי הגוף צריך להראש ומשמע דס"ל דלאו כקנן הגוף דמי נ' לתרץ דוקא גבי אדמון לא רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כן כקנן הגוף דמי מתרצינן אליבא דאחריך שאני ופי' רשב"ג דאחריך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי' אחריך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג ח"ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנן הגוף דמי כדפסקי' בפרק החולץ (נתיקין דף ל"ה) הכא אחריך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין כר"ל פרק החולץ ובהא דאחריך קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איחורו רשע וכו' ולקמן נמי הדיא אתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר' אול איהו אקניה לבנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מחתם שמעין דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו כקנן הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימא לר' אמאי לא קא חשיב נמי הדיא דאלו הן הנשרפין (פאה דף ק"ה) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערום זה המהרה בתו בגורת ויש לומר דעני ורשע לא קא

חשיב:

למדה תפלות ס"ה. וכי תורה תפלות קרא לה: **כאלו**. שמתוכה היא מבנה ערומות ונעושה דבריה בהצנע: **חכמה**. תורה: **שפעמים** עצמו **ערום** עליה. שפירש מכל עסקים ונעשה עליה עני וחסר כל וליא שמישים עצמו ערום עליה גרסי' שמערים שיתקיים ותרנו לקבוצ' על יד וכלמוד מכל אדם: **באין תפוצא**. מן העשוי כאין: **רוצה אשה בקב ותפלות**. חפצה לזון במזונות מועטין ויהא תפלותה מצוי לה בתשמיש, מט' קבין ופרישות לפרש מן התפלות. לפיכך אין טוב שתלמוד תורה: **שפעמים** דבריו לדין. דמשנבקעו בלב הדיון שפיר וכו' ויתו דבריו של זה קשין לסלקו, והרי ערמותו, ורשע הוא ששועבד על לא תשא שמע שוא (שמות כג.) לתשלים מאתים וכו'. ומעתה לא יטול לקט, ויש לו קרובים שיתלום: **בנכסים מועטין**. דתנן (נ"ז ק"ה) מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין הננים ירשו והבנות יזונו, נכסים מועטין הבנות יזונו והננים ישאלו על הפתחים: שקדמו ומכרו. קדם שקאו הבנות לב"ד והעמידם ב"ד לנכסים בקוקת בנות: **הפכרע אחרים** באחריותיו. ראו ועשו כמותו ולכו בדרכי. לא נתבון זה אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות, ואין תוכו כבדו, אלא שלא יתקדק אחריו לבדוק בתועבותיו: **שקרא**

היה אומר: חסיד שוטה כו'. היכי דמי חסיד שוטה? בגון דקא טבעה איתתא בנתרא ואמר: לאו אוורא ארעא לאיסתפולי בה ואצולה. היכי דמי רשע ערום? אומר ר' יוחנן: זה המטעים דבריו לדין קודם שיבא פעל דין חברו, ר' אבהו אומר: זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים וכו', דתנן מי שיש לו מאתים וזו לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היה לו מאתים חסר דינר, אפילו אלה נותנין לו פאתת הרי זה יטול. ר' אסי אומר ר' יוחנן: זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין. אומר ר' אסי אומר ר' יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו, מכרו. אביי אומר: זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ג פ' ביט נחלץ (נ"ז ק"ה) משום דגרס לעבור על דברי הנותן וערום דאחור מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר אסוריה שהרי השליטו הנותן בנפך ופירות לעשות כרצונו וקשיא לפירושו בסוף פרק מי שזיה נשוי (מכות דף ס"ה) דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איחורו רשע ערום זה המשיא בו מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע וכולל דלמכור אסור לעשות לכתחילה אע"פ דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל דאביי ס"ל כרשב"ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שזיה נשוי (נ"ז ס.) בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביש נחלץ (נ"ז ק"ה) מפרש טעמא משום דקסבר קנן פירות כקנן הגוף דמי ובסוף פרק השולח (נתיקין דף ק"ה) אמר אביי נקטינן נשוי בנכסי אשתו צריך להראש אע"פ דפירות ידידה הוי הגוף צריך להראש ומשמע דס"ל דלאו כקנן הגוף דמי נ' לתרץ דוקא גבי אדמון לא רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כן כקנן הגוף דמי מתרצינן אליבא דאחריך שאני ופי' רשב"ג דאחריך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי' אחריך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג ח"ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנן הגוף דמי כדפסקי' בפרק החולץ (נתיקין דף ל"ה) הכא אחריך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין כר"ל פרק החולץ ובהא דאחריך קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איחורו רשע וכו' ולקמן נמי הדיא אתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר' אול איהו אקניה לבנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מחתם שמעין דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו כקנן הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימא לר' אמאי לא קא חשיב נמי הדיא דאלו הן הנשרפין (פאה דף ק"ה) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערום זה המהרה בתו בגורת ויש לומר דעני ורשע לא קא

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זכויותיו בליבו של הדיין, קשה לסלקו, ואין לדיין את שיקול הדעת
הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על לא
תשא שמע שוא, ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא
בא לדון איתו.
רבי אבהו אומר, זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים וזו -
בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים וזו
אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא ימול לקט שכחה ופאה ומעשר עני.
היה לו מאתים חסר דינר, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלה נותנין
לו באחת, אם כולם נחוצים לו, הרי זה ימול, והרי הוא רשע ערום
שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה,
וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.
רבי אסי אומר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למכור
בנכסים מועטין - אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים
יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד
שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיונו מהם
הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים
מרוכין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות
ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על
הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו
נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות
הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנן שמהכירה
מועילה, דאמר רבי אסי אומר רבי יוחנן, יתומים שקדמו ומכרו
בנכסים מועטין - קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים
בחזקתן, מה שקדמו מכרו.
אפי' אומר, רשע ערום, זה המשיא עצה למכור בנכסים ברבן
שמעון בן גמליאל. דתניא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך
ואחריו לפלוני. ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם ירד
הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני - המקבל השני, מוציא את
הנכסים מיד הלקוחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רבן
שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון, וכיון
שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא
מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים,
למוכרם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס
לאחר מותו לאחרי, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.
רב יוסף בר חמא אומר בשם רב ששת, רשע ערום, זה המכריע
אחרים פאורחותיו - מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם
ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני
הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.
רבי ירמיה אומר בשם רב הונא, זה המיקל לעצמו ומחמיר
לאחרים. עולא אומר, זה

שנינו במשנה, אומר בן עזאי תיב אדם ללמד את רבו רבי
אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות.
שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך - וכי יעלה על דעתך
שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה
בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, אלא
אימא, כאילו למדה תיפלות - היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי
שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות
ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.
אמר רבי אבהו מאי טעמא דרבי אליעזר - שהמלמד תורה
לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דתניב "אני חכמה שכנתי
ערמתי", חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' - כיון
שנכנסה חכמה בך, 'שכנתי ערמה' - נכנסה עמו ערמומית.
והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי
זנות בהצנע
שואלת הגמרא, ורבנן - בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו
תורה, האי - הפסוק 'אני חכמה' מאי עכרי ליה - מה דורשים
ממנו. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לבר רבי יוסי ברבי חנינא. דאמר
רבי יוסי ברבי חנינא, אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי
שמעמיד עצמו ערום עליהן - היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך
ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה,
שנאמר "אני חכמה שכנתי ערמתי".
אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי שמשים עצמו
בפי שאינו - עני בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה
שנאמר "והחכמה מאין תמצא" - החכמה תמצא תמי שמים
עצמו כ'אין' - כלום.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה
קבין ופרישות וכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר - מה פירוש דבריו
של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב
ותיפלות עצמו - מעדיפה אשה ליוון במזונות מועטים (קב) ושידיה
בעלה מצוי לה, מהשערת קבין ופרישות - מליון במזונות מרובים
ובשפע גשמי, ולא יראה בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה
של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.
הוא היה אומר חסיד שומה ורשע ערום בו' שואלת הגמרא, היכי
דמי חסיד שומה. משיבה הגמרא, כגון דקא מבעה איתתא
פנתרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא
לאיתכבולי בה ואצולת - אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל
אותה.
שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אומר רבי
יוחנן, זה הממעיט דבריו לדיין - משמיע לדיין את הסיבות שיש
לצדד לזכותו קודם שיקרא בעל דין חברו, וכיון שקבע את צדדי

המשך ביאור למס' סוטה ליום עשרים לעומר עמ' א

עקיבא, סבר סברא - ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה
טהור וזה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות הדינים ועוד. אלא
אסרה אאסרה - על כך שבברייתא אחת מבואר שרבי ישמעאל
אסר להטיל קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר כן על רבי עקיבא,
עדיין קשיא. מסיקה הגמרא, קשיא.
תניא, רבי יהודה אומר, אומר היה רבי מאיר, לכל - כל כתבי
הקדש מטיילין קנקנתום לתוך הדין

להיפך. עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, בשלמא מה שהקשינו
שמוש אשמוש - שבברייתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל
רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל לא
קשיא. שיש לומר, שמעיקרא - תחילה אתא לקמיה דרבי עקיבא
- ללמוד תורה מפיו, ובין דלא מצי קם אליה - לא הצליח
לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אתא לקמיה דרבי ישמעאל ונמר
גמרא - ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי שנמסרו מרב לרב.
ולאחר שדיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הדר אתא לקמיה דרבי

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפנייהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תניא נמי הכי, אמר רבי יהושע, ובי אלו ששונים משניות מכללי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "הליכות עולם לו" - מי ששונה הלכות, "עולם לו" כלומר, העולם קיים בזכותו. **אלא** הכוונה היא, לאלו שמוזין חלקה מתוך משנתו.

שנינו במשנה, **אשה פרושה וכו'.** תנו רבנן, בתולה צלוינית - בעלת תפילה, ואלמנה שובבית - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, וקמן שלא כלו לו חרשיו - יבואר בהמשך, הרי אלו מכלי עולם - גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגת צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, **איני** וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, והאמר רבי יוחנן, **למדנו יראת חטא מתבולת, וקיבול שבר** - שיתרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שבר מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בבדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יראת חטא מתבולת** - דרבי יוחנן שמעיה להתיא בתולה - שמע את אותה בתולה, דנפלה אמה והתפללה וקאמרה, **רבנו של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים** - לנחול גן עדן ובראת רשעים - שדרכם לגיהנם, **הי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני אדם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שבר מאלמנה. **דהתיא אלמנה דתואי בי כנישתא בשיבבותה** - שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה - הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק מביתה. **אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנישתא בשיבבותך** ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשו המרוחק מביתך. **אמרה ליה, רבי, ולא שבר פסיעות יש לי** על שמגיעה אני עד לבית מדרשו המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צדיקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צדיקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. **בי קאמר** - לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגזו יוחנן בת רמיב - שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, **מאי קמן שלא כלו לו חרשיו** שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. **קבא** - בבבל תרגמו - פירשו, **זה תלמיד חכם המבקש בברותיו** שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזלזל בברותיו שלימדוהו. **רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומוזרה.** **דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "בי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה", "בי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומוזרה** - שעל ידי שפוסק דין מטועה מחטיא אנשים רבים. **הפילה** הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. **ועצמים כל הרגיה** זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מוזהר - 'עצמים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ושה - משנה ולא שימוש תלמידי חכמים - ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אתמר, קרא - מקרא ושה - משנה ולא שימוש תלמידי חכמים ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רבי אלעזר אמר, הרי זה עם הארץ** - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רבי שמואל בר נחמני אמר, הרי זה בור** - גרוע מעם הארץ. **רבי ינאי אמר, הרי זה בותי** - דינו כבתי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו כבתי. **רב אחא בר יעקב אמר, הרי זה מגוש** - מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא רב אחא בר יעקב - שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, **דאמרי אינשי** - שכן רגילים האנשים לומר, **רמין מגושא** - לוחש המכשף את לחשיו ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.

תנו רבנן איזהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. **כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה**, שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, **דברי רבי מאיר, והכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין, בן עזאי אמר, כל שאין לו ציצית בבגדו, רבי יונתן בן יוסף אמר כל שיש לו כנים ואינו מגדלן ללמוד תורה, אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא ושה - משנה ולא שימוש תלמידי חכמים זהו עם הארץ. **קרא** - מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. **לא קרא ולא שנה** היינו, שאינו יודע כלום עליו הכתוב **אמר "וירעתי את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה"** - היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.**

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, **"קרא את ה' בני ומלך (ו)עם שונים אל תתעבר".** **אמר רבי יצחק, מי הם השונים** שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימם. **אלו ששונים חלכות** - משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, **פשיטא** - שכן היא כוונת הכתוב, שאין נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מהו דתימא ש'שונים' שאמר הכתוב, שונים בהטא, ובדרב הונא, דאמר רב הונא, בין ששבר אדם עבירה ושה פת - וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, **קא משמע לן** שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.**

תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, **מכלי עולם** - גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, **מכלי עולם סלקא דעתך** - וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אמר רבינא, כוונת התנא לאלו שמוזין חלקה מתוך משנתו** - היינו,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

ר"ש

תוספות

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה כמאן ס"ל לא כאתרים ולא בר' יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מצאות (נ"ז דף ג') דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה' החררים אל דברו וגו' החררים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי

משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניהנה כל שאנו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ. תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (נ"ט דף ס"א) ובפ' ג' שאכלו (נכטו דף מ"ז) איהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטורה דברי ר"מ ופירש דהרבה עניניו עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ט) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מן עדות וכו' ובפ' חומר קודש (נתיב דף כ"ג) כמאן מקבלין סודותא מעם הארץ בר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית א"צ לענין דברים שאין נקזין אלא מן המושלם כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף ק"ג) בירושלמי אשה פרשה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א"ר אבהו בכיכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים ורסופי עליהם בתולותא ציימנית ואלמנה שובבית ומי חללה נסבת שם בישו ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולת) ציימנית מציימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפיקוק ומכאן את הגדולים ממנו א"ר יוסי וזה שכן תשע ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נשורות אבל מורי אזי הרב ר"מ פ"י עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן צליינית וכאילו צמה ועושה תעניות שהתא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגבא את העין שלא יבדוק אחריה ומנחה ואובדת בתוליה: ועד

עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו דאיתא חטא מבתולה וקיבול שכן מאלמנה. יראת חטא מבתולה, דר' יוחנן שמעיה להחיות בתולה דנפלה אאפה וקאמר: רבנן של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יפלו בי בני אדם. קיבול שכן מאלמנה, דהיה אלמנה דהווי בי כנישתא בשיבבותיה, פל יומא הות אתאי ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הפנסת בשיבבותיה? אמרה ליה: רבי, ולא שכן פסיעות יש לי? בי קאמר גנון יוחני בת רמיבי. מאי "קטן" שלא פלו לו חדשיו? הכא תרנימו, זה תלמיד חכם המכעט ברכותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "בי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרניה"? "בי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרניה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד

הפסחים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש בעמי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והבשפים יצאו והולך נולד, והדע בי בעלת כשפים היא: המכעט ברכותיו. וקרי ליה קטן שלא פלו לו חדשיו על ידי שימיו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דחגיגה (נ"ה דף ס"א) כי רבים חללים הפילה. באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד שלא הגיע ב' הפילה לשון נפל, שלא פלו לו חדשיו: ועצמים. לשון עוצם ענינו (ושם ג') שסוגרים פיהם ואינם מורים לצרכי הוראה:

ועד

שקרא. מקרא: וְשָׁנָה. משנה: וְלֹא שֵׁשׁ תִּלְמִידֵי חֻכְמִים. ללמוד סכרת הנקרא בטעמי המשנה מה הם, רשע הוא שאין תורתו על ברכיה ואין ללמוד הימנו, שע"י הטעמים יש חילוק באסור והתר ודבריו ממונות לכות ולחייב ובטורות לטמא ולטהר, כדאמר בבבא דוכתי מ"ט אמר מר חבי ומר חבי, ואמר מאי בנייהו איבא בנייהו כך וכו', ונדרים הוא שהושמע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא

שקרי בטעמיהם ונהגין בו כבוד בתלמיד חכמים: אתמר גרס: ה"ו ע"ה. שחשוד על הפעשרות ועל הטירות: בור. גרוע מעם הארץ: בותי. ואסור לאכול פתו ויניו, דכיון שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה אלא להראות עצמו כתיב: מנוש. מכשף האוחז את העינים וגונב את הלבבות, ואף זה כן רשין. תרגום חובר חבד (קריס י"ו) הוא מנוש, לחוש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה הם ומה פרושם, אלא כך מעשיהם, שהמכשפות בא ע"י אותם הלשונות: תני תנא. ואף זה תנא שלא שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא איתו עם הארץ. שחשוד על הטירות ועל המעשרות ומקזן מגעו טמא: כל שאינו קורא ק"ש. דהא ודאי אינו יודע כלום, אבל יודע לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים חלבות. שלא שמשו לתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות: חלבות. משניות: פשיטא. דהבי הוא אלא כמאן נדרשיה אי לא בהכי: הנהי לו. דומה בעניניו הנה: מבלי עולם ס"ה. ומה הם גורמין לאחרים: שמוין חלבה מתוך משנתו. קאמר שמבלין עולם בהוראות טעות, דכיון דאין יודיעין טעמי המשנה פגמים גורמין שמומין לה דבר שאינו דומה, ועוד יש משניות הרבה (פמקויות) דאמרין הא מני פלוני הוא ויחידא הוא וזלית להקטא בנותיה, ועוד שאין יודעים במחלוקת הנאים הראשונים חלבה כדברי מי, חלפה מורין הוראות טעות: חלבות עולם לו. השונה חלבות - עולם שלו בכותה: צילנית. בעלת הפלה: ואמנה שובבית. בעלת שכותה, חולבת ומבשרת שכנותיה תמיד: הרי אלו מבלי עולם. שאין אלא נאפאות ומכשפות ומראות עצמן בצדקניות שלא יבדקו אחריהן: קטן שלא פלו לו חדשיו. לקטן מפרש: וקבול שכן מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכן בדמפרש ואזיל, למדנו שטיחין אדם עצמו במצוה לקבל שכן יותר: בראת צדיקים. לנחלו גי' בראת רשעים. לרש גיהנם: שלא יפלו בי בני אדם. להפסיד חלקם על ידי מגן עדן ולרש גיהנם: כי קאמר, מבלי עולם: גנון יוחני בת רמיבי. אלמנה מכשפה היתה, ובשמיע עת לדת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפילתי, והולכת וטורחת כשפיה והולך יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא חלבה לבית האשה היוצרת, ושמה השכיר קול

הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש בעמי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והבשפים יצאו והולך נולד, והדע בי בעלת כשפים היא: המכעט ברכותיו. וקרי ליה קטן שלא פלו לו חדשיו על ידי שימיו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דחגיגה (נ"ה דף ס"א) כי רבים חללים הפילה. באשה וזה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד שלא הגיע ב' הפילה לשון נפל, שלא פלו לו חדשיו: ועצמים. לשון עוצם ענינו (ושם ג') שסוגרים פיהם ואינם מורים לצרכי הוראה:

ועד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רש"י

ועד כמה עד ארבעין שנים. פי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ף ה:) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנים וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד: **בשיון**. רש"י פי' אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק

הרואה (נכסות ק"ז סג.) דאמר אב"י באתרא דאית גבר תמן לא תיהי גבר פשיטא לא צריכא דשיון אלמא היכא דשיון אין לו לקפון להוראה להבי מסתברא הכא לפרש והא רבה דאורי והוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשיון הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנים היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים הרואה לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע"ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הוראה דפרק הרואה דמיירי באדם שנבנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהי גבר אפי' בשיון אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושיוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' התם באתר דאית גבר ממונה משתל בערכי ציבור לא תקפון לתוך שדרות אפי' בשיון ולפי' לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל' פרק הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט: שבעה פרושין הן פרוש שבמי וכו' פרוש מן הנביה כו' פרוש שבמי טעון מצותיה על כתפיה פרוש נקפי אקפי לי ואני עבר מצוה פרוש קיואי עבר חזא חובה חזרא מצוה ומקוז חזא בחזא פרוש מן הנביה מאי דאית לי אנא מנכה ועבר מצות פרוש אדע חובתי ואעשה הי דא חובתי עבדתי דאנביי מצות דכוחה פרוש יראה כאיזב פרוש אהב כאברם דרביב (נפיק מ"ה) דרע אברם אהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהב כאברם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצוה אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרין בפ"ק דתענית (ף ה:) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (ף ה:) כל העוסק בתורה שלא לשמה נח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת

ועד כמה? עד ארבעין שנים. ואיני? והא רבה אורי? בשיון: ומכות פרושין וכו': תנו רבנן: שבועה פרושין הן: פרוש שייכמי, פרוש נקפי, פרוש קיואי, פרוש מדוכאי, פרוש "מה חובתי ואעשנה", פרוש מאהבה, פרוש מיראה. פרוש שייכמי, זה העושה מעשה שכם. פרוש נקפי, זה המנזקי את רגליו. פרוש קיואי, אמר רב נחמן בר יצחק: זה המקוץ דם לפתלים. פרוש מדוכאי, אמר רבה בר שילא: דמשפיע פי מדוכאי. פרוש "מה חובתי ואעשנה", הא מעליותא היא? אלא אמר "מה חובתי תו ואעשנה". פרוש מאהבה פרוש מיראה, אמרו ליה אב"י ורבא לתנא לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מיראה, דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמר רב נחמן בר יצחק: דמשמרא משמרא ודמגליא מגליא, בי דינא רבה ליתפרע מהני דחפו גוגרי. אמר לה יצאי מלכא לדביתיה: אל תתיראי מן הפרושי, ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושי, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שחר כפנחס: **מתני' ר' שמעון אומר: אין זכות תולה במים המרים. ואם אתה אומר הזכות תולה במים המאירין מרה אתה את המים בפני כל הנשים השותות ומוציא אתה שם רע על המהורות ששתו, שאומרים טמאות הן, אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר: הזכות תולה במים המאירים, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף היא מתה באותה מיתה. נממאת מנחתה עד לא קרשה בפלי, הרי היא ככל המנחות ותפרה. ואם משקדשה בפלי הרי היא ככל המנחות ותפרה.**

ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת

היסורין כי הא ומאהבת קיבול פרס שאינו מותבין להשלים רצון יוצרו שצויה על כך אלא להנאתו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ף ה:) וכו' במוצאי חפץ מאד ולא בשכר מצותיו היינו נתן (נפיק פ"א מ"ה) אל תהי כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' הא דאמר בפ' עגלה ערופה (לפני מ"ה) ואיתא בגמ' פרק מי שאמר דיניו נזיר (ף ה:) ובפרק ברא דהוריות (ף ה:) לעולם יעסוק אדם וכו' שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלך וזה יוצאה ממנו רות גם הוא נתבין להנאתו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמם וכדאמרין בפ"ק דר"ה (ף ה:) האומר סלע זו לעבדה ע"מ שידחי בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על טאטוה פשע שעתה שנגנת נעשו לו דונות שאע"פ שידע שעובר לא נמנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (נכסות ה:) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יתא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ובוטע באביו ובאמו וברכו או במי שגדול דימונו שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיםם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיםם לעושיםם לשמה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמרין בפ"ק (נפיק ק"ז א:) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקדש הקומץ כדתני לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה"ה א משקדשה בכלי דנשרפת ואיירי דקניי סיפא קירב הקומץ דנאכלת נקט רשא קירש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדשה בכלי כלא נשרפת: (שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לרי' אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש ובין דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקח האיש מעון בנות שראשיו מנוקה מעון וכו' תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראויה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא"צ ביור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מורות כלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במונ' מנחת ארסוה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשמות:

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
גלוי, **בִּי יִנְיָ רַבָּה** - ובית דין הגדול ליתפטר מהני דחפו גוגרי -
הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
אָמַר לָהּ יִנְיָ מַלְכָּא לְדִבְתִּיהָ - לאשתו. **אֵל תִּתְּנָא מִן הַפְּרוּשִׁין**
- כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמֵּי שְׂאִינָן**
פְּרוּשִׁין - שהם אהבי. **אֱלָא מִן הַצְּבוּעִין** - אלו שאין תוכם כברם,
היינו, מאלו שדומין לפרושים - שמראים עצמם כפרושים,
שמשעשעין בַּמַּעֲשֶׂה וְזָמִיר - שהם באמת רשעים כזמיר וּמִבְּקָשִׁין
שִׁכָּר בְּפִנְחָם - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
כמו פנחס.
במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין. משנה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,**
אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּרִים - גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין
הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אֵתָּה אָמַר הַזְּכוּת**
תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִין, מִדֶּהָ - מחסיר את הגוון אֵתָּה אֵת הַמִּים
בְּפִנִּי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת - כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של
המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אֵתָּה שֶׁם רַע עַל הַמַּהוּרֹת שִׁשְׁתּוֹ**
ולא נפגעו על ידי המים, **שְׂאִינָם מִמָּאוֹת הֵן אֱלָא שְׂתִלְתָּה לָהֶן**
זְכוּת.
רַבִּי אָמַר, הַזְּכוּת תּוֹלָה בְּמִים הַמָּאֲרִים רק לענין שלא תמות
מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאֵינָה יֹלֶדֶת וְאֵינָה מְשַׁבְּחָת,**
אֱלָא מִתְּנוּנָה - מכחשת והולכת והולכת, **לְסוֹף הִיא מֵתָה**
בְּאוֹתָהּ מֵיָתָה - הכתובה בפרשת סוטה.
נִסְמָאת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שְׁלֹא קָדְשָׁה בְּכָלִי** שרת, כיון שלא
נתקדשה קדושת גוף, **הָרִי הִיא כְּכָל הַמִּנְחָתוֹת** שנטמאו קודם
שנתקדשו בכלי, **וְתִפְדָּה וְתִצָּא לְחוּלִין** ומהמעות יקנה אחרת. **וְאִם**
נטמאה מִשְׁקָדְשָׁה בְּכָלִי - לאחר שנתקדשה בכלי, **הָרִי הִיא כְּכָל**
הַמִּנְחָתוֹת שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִפְדָּה בְּבֵית הַדֶּשֶׁן**. שכיון
שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
וְאֵלּוּ הֵן הַסּוֹטוֹת שְׁמִנְחוּתֵיהֶן נִשְׁפָּרוֹת מפני שאינן ראויות ליקרב
ולא להיפדות ולצאת לחולין.

שואלת הגמרא, **וְעַד בְּמָה** - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
הלכה לרבים. **עַד אַרְבַּעִין שָׁנִין** - משנחיה בן ארבעים.
מקשה הגמרא, **אֵינִי** - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אָמַר** - והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁנִין** - זה
שאר אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
צעיר הראוי להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
שנינו במשנה, **וּמִכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ' תֵּנוּ רַבָּנָן, שְׂבָעָה פְּרוּשִׁין הֵן** -
תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פְּרוּשׁ נָקִי,**
פְּרוּשׁ קִינְאִי, פְּרוּשׁ מְדוּכְיָא, פְּרוּשׁ מֵה חוֹבְתִי וְאַעֲשֶׂנָּה, פְּרוּשׁ
מֵאֲהָבָה, פְּרוּשׁ מִרְאָה. ומפרש התנא, **פְּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הַעוֹשֶׂה**
מַעֲשֶׂה שָׂכָם - שמולו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
לשם שמים. **פְּרוּשׁ נָקִי, זֶה הַמִּנְקִיף אֶת רִגְלָיו** - עושה עצמו
שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פְּרוּשׁ**
קִינְאִי, אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָ בֶּר יִצְחָק, זֶה הַמִּקְיֵן דָּם לְבָתָּלִים - עושה
עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ועיריכוהו
על צדקותיו. **פְּרוּשׁ מְדוּכְיָא, אָמַר רַבָּה בֶּר שִׁילָא, דְּמִשְׁפַּע כִּי**
מְדוּכְיָא - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיאי שראשה כפוף.
פְּרוּשׁ מֵה חוֹבְתִי וְאַעֲשֶׂנָּה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מַעֲלִיזָתָא הִיא** - מה גרוע
באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֱלָא**
דְּאָמַר מֵה חוֹבְתִי תו וְאַעֲשֶׂנָּה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
לעשות.
פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פְּרוּשׁ מִרְאָה** - שפורש
מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
אָמַר לִיה אֲבִי וְרַבָּא לְתָנָא - ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִתְּנִי**
אל תשנה **פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה פְּרוּשׁ מִרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר**
רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילוּ שְׁלֹא לְשִׁמְחָה
שְׂמִתוֹף שְׁלֹא לְשִׁמְחָה כֹּא לְשִׁמְחָה - היינו, שגם אם עוסק בתורה
ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
אָמַר רַב נְחֶמְיָ בֶּר יִצְחָק, דְּמִשְׁמָרָא מִשְׁמָרָא וּדְמִנְלִיא מִנְלִיא -

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ' א

שעבר עבירה אין ה' עימו, **"וְלֹא יִרְאֶה כֶּךָ עֲרֹת דָּכָר** ושם מאחריו
וְגו' - אם יראה ה' עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה' את עצמו מאותו
אדם. **וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שְׂעִבְיָה מִכְּבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבִידָה מִכְּבָּה**
תּוֹרָה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו
מדיהם.
שואלת הגמרא מאי **"בְּזוּ יָבוּזוּ לו"**. **אָמַר עוֹלָא, לֹא בְּשִׁמְעוֹן אַחִי**
עֲזַרְיָה - תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. **וְלֹא בְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּבִי**
נְשִׂיאָה - שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. **אֱלָא בְּחֵלֶל**
וְשִׁבְנָא, דְּבִי אֶתָּה רַב דִּימִי אָמַר, חֵלֶל וְשִׁבְנָא אַחִי הוּוּ - אהים
היה, **חֵלֶל עָסַק בְּתוֹרָה** מתוך עוני, **שִׁבְנָא עָבַד עֵיפָקָא** - התעסק
לפרנסתו. **לְסוֹף** לאחר שהלל כבר למד, **אָמַר לִיה שִׁבְנָא לְחֵלֶל, תָּא**
נְעִירָב - בא נשתתף, אני אפרנס אותך וְלִפְלֹג - ואחלוק עמך
בשכר לימודך. **יִצְתָּה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן**
בֵּיתוֹ... בּוֹ יָבוּז לוּ וְגו'" - כל הון שבעולם לא יסיפיק כדי לקנות את
התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

דְּהִלְבָּתָא - שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק
מתוך השמועות הלכה למעשה.
שנינו בברייתא, **דָּכָר אַחֵר** דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר
למצוה ובין אור לתורה, **עֲבִידָה מִכְּבָּה מִצְוָה** - שאור המצוה כבה
על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, **וְאֵין עֲבִידָה מִכְּבָּה תּוֹרָה** -
ואור התורה אינו כבה על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, דְּרִישִׁיה רַבִּי מְנַחֵם בֶּר יוֹסִי לְהָא קָרָא לְפִסְקוֹ כִּי
נר מצוה התורה אור, **לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ** את מעלותיה המיוחדות של
התורה **בִּי סִינִי** - כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות
התורה בסיני. **[וְאִילָמָלָא] [וְאִילָמָלָא] דְּרִישִׁיה דּוֹאג וְאַחִיתוּפָל הָבִי**
- ואם היו דורשים כן גם דוֹאג ואחיתופל **לֹא רָדְפוּ בְּתֵר דָּוִד** - אחר
דוד להורגו **דְּבָתִּיב "לֹאמַר אֱלֹהִים עֲזָבוּ דַּרְפוֹ וּתְפֹסוּהוּ כִּי אֵין מִצִּיל**
וְגו'" - שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת
איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה בכתה זכויותיו ולכן ניתן
לרדפו ולתופסו. **מָאִי דְּרִישׁ** - איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אָלָא** תקומין קרב בעצמו הכהן קומץ
51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשִּׁירִים** קריבין בעצמן לאחר
52 הקרבת הקומץ.
53 מקשה הגמרא, איך קריבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיכְרִי**
54 **כָּאן** - הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שְׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** - שכל
55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הָרִי הוּא כָּבֵל תִּקְמִירוֹ**
56 - הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שירי
57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
59 ששירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אִמְרַי יְהוּדָה**
60 **בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי**, דְּמִסִּיק לְהוּ לְשׁוֹם עֲצִים - מדובר כאן,
61 שקודם שמקטיר הכהן את שירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
63 ששיריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
65 ושיריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת
67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אברהי הפנימיים על גבי המזבח,
68 ונתערב חלק ממותר בשדה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דִּתְנִינָא, רַבִּי**
72 **אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִי**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטרו חלק מהם
73 על גבי המזבח, ששיריהם אסורים בהקטרה, נאמר, **וְזֶלֶל הַמִּזְבֵּחַ** לא
74 יעלו לריח ניחוח, ודרשו, **לְרִיחַ נִיחּוֹחַ אִי אִתָּהּ מַעֲלָה** - שהאסור
75 לעלות על המזבח שירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
76 המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אִתָּהּ מַעֲלִיהוּ לְשׁוֹם עֲצִים** - אך אם
77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
78 שואלת גמרא, הִנִּיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דִּאִית לִיה **הָאִי כִּכְרָא**
79 שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, **אֲלָא**
80 **לְרַבִּנָּן דְּלִית לְהוּ הָאִי כִּכְרָא** - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
82 המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מֵאִי אִיכָא לְמִימַר**
83 - איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
84 משיבה הגמרא, **דְּעֻבְדֵּי לְהוּ כְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן** - כלומר,
85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
86 מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשיריים קריבים
87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים מתפורים על בית הדרשן.
88 **דִּתְנִינָא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו זוה רבנן ורבי שמעון, רבנן
89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השיריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
91 בפני עצמו והשיריים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן**
92 **אֹמְרִי**, **תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ, וְהַשִּׁירִים מִתְפָּרִים עַל בֵּית הַדְּרָשָׁן** -
93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השיריים, ולכן השיריים
95 מתפורים לאיבוד על בית הדרשן.

1 **הַאֲמִירָתָה** לבעלה, **מִמָּאָה אֲנִי לָהּ**. או **וְשָׂכַחְתָּ לָהּ עֲרִים שְׁהִיא**
2 **מִמָּאָה**, או **וְהַאֲמִירָתָה אֲנִי שׁוֹתָהּ**, או **וְשָׂכַחְתָּ אֲנִי רוּצָהּ**,
3 **לְהַשְׁקוּתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **וְשָׂכַחְתָּ**
4 **כָּא עֲלֶיהָ בְּדֶרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
5 בכלי אינה נפדית, ולדיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם
6 למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
7 **וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֶיהֶן נִשְׂרָפוֹת** - גם
9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
10 שירי המנחה נשרפים בבית הדרשן ואין נאכלים.
11 מבאר התנא שדין זה שירי רק, בבית **יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאָת לְכַהֵן**, שאז
12 **מִנְחוֹתָהּ נִשְׂרָפוֹת** - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שירי המנחה בבית
13 הדרשן, כפי שנתבאר, אולם **וּבְהִנְתָּ** - בת כהן **שֶׁנִּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל**, אין
14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא
15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחוֹתָהּ נִאֲכָלָת**
16 כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מָה בֵּין כַּהֵן לְכַהֲנָתָהּ מִנְחַת כַּהֲנָתָהּ**
20 **נִאֲכָלָת וּמִנְחַת כַּהֵן אֵינָה נִאֲכָלָת** כמבואר. **כַּהֲנָתָהּ מִתְחַלֶּלֶת מִן**
21 **הַכַּהֲנוֹנָה** אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
22 **וּבְכֵן אֵין מִתְחַלֶּל** - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
23 חללה. **כַּהֲנָתָהּ מִמִּשְׁמָחָה לְמִתִּים** - מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין כַּהֵן**
24 **מִמִּשְׁמָחָה לְמִתִּים**. **כַּהֵן אוֹכֵל בְּקֶדְשִׁי קֶדְשִׁים** - חטאת אשם ומנחה,
25 **וְאֵין כַּהֲנָתָה אוֹכֵלָת בְּקֶדְשִׁי קֶדְשִׁים**.
26 אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
27 אפילו בישראל, **מָה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפּוֹרֵם**
28 את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֵמָת**. **הָאִישׁ**
29 **מִדִּיר אֶת בִּגְדוֹ בְּגוֹיִר** - אם אמר האב על בנו קטן, "הא זה בני גויר"
30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מִדִּירָת בְּגוֹיִר**.
31 **הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נִזְיוֹת אָבִיו** - אם נדר אביו נזירות והפריש
32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
33 **וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נִזְיוֹת אָבִיהָ**. **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בֵּיתוֹ** -
34 מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
35 מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בֵּיתָהּ** - אינה מקבלת
36 קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ** לאמה כשהיא קטנה,
37 **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בֵּיתָהּ** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוֹם** - אם עבר
38 על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל
39 ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ**
40 **נִתְלָה** - מגדף או עובר עבודת כוכבים, לאחר שנסקל, **וְאֵין הָאִשָּׁה**
41 **נִתְלִית**. **הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִיבָתוֹ** - אם גנב ואין לו לשלם לנגנב,
42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּגִיבָתָהּ**.
43 **גַּמְרָא**. **תְּנִי רַבָּנָן, כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכַהֲנוֹנָה, מִנְחוֹתֶיהֶן נִשְׂרָפוֹת** - אין
44 שירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קריבים גם הם למזבח. **בִּיצֵר,**
45 **כַּהֲנָתָה לִוְיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׂאָת לְכַהֵן, אֵין מִנְחוֹתָהּ נִאֲכָלָת, מִפְּנֵי**
46 **שֵׁשׁ לוֹ** - לבעלה הכהן חלק בה שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָה עוֹלָה כָּלִיל**
48 **כְּפִי שֶׁמִּנְחַת כַּהֵן קְרִיבָה כָּלִיל לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֵׁשׁ לָהּ חֶלֶק בָּהּ** -

יום חמישי ח' אייר - היום שלשה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות ושני ימים לעומר קלג

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף בג עמוד א

רש"י

תוספות

1 האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמחה בעליה היא
2 וחטאת שמחה בעליה ליכו המעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם
3 תלוי אפי' משקדשה בבלי א"ר מנחם דמיא לאשם תלוי שנשחט דחנינן תמן אם משנשחט
4 נדע לו דהם ישפך והבשר יצא לבית השריפה: כל הנשואות לכתנים מנחותיהן נשרפות.

5 פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה
6 מנחת נדבה מה חלק יש לו בה והא אפילו רבי
7 יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מ"ט דף ע"ג)
8 אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת
9 דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם
10 והקפדה נזירות בראשה וחללה את השבת
11 דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דילין לה
12 מוחזיבא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל
13 מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל
14 משום הכי יש לו חלק משום דקיל' מה שקנתה
15 אשה קנה בעלה כדתנן בפ"ד דמז' (ק"ז דף ע"ג)
16 שלח היתה בזהמה חטאת ממות וקא' דייק בגמ'
17 מנא לא מה שקנתה אשה קנה בעלה חלק יש לו
18 חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר' יהודה ואמרי
19 דווקא קרבן שמכירה לו מביא עליה דמה
20 שקנה' קנה בעלה מיתו בירושלמי דפיק היה
21 מביא משמע דבמנחת סוטה איירי וחכי איתא
22 דהם מנחתה מלמדו שהיא קדשה לשמה כשם
23 שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני
24 רבי חיאי ופליגי ליקרב כליל אינה יכולה מפני
25 שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני
26 שותפתו של איש ואלאו הקומץ [קרבן] לעצמו
27 חשישים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא
28 מה דאישתעי קרא אישתעי מתני' ותו דהם
29 דהביא את קרבנה עליה בעלה מזה שותפתה עליה
30 חוץ מנחתה מכיון שיש לו שותפות במנחה
31 מפרשי עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו
32 חלק בה א"כ היא לא מנחת שותפות ואומר בפ"ק
33 דבבבס (ק"ז דף ע"ג) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה
34 ואין בה משום שותפות דא' יש בה משום שותפות
35 אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני
36 בספרי בבבאי וי"ל כיון דעיקר כפרה משום ידדה
37 נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק
38 דהם (ק"ז דף ע"ג) דקניא לזו אלמא משום דמכפרי
39 קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא"ת
40 אמאי לא שדינן לכולה מנחה בטר דידה וידו
41 שרייה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מ"ט דף ע"ג)
42 ואתא בפ"ק דבבבס (ק"ז דף ע"ג) ובפ"ק דתמורה (ק"ז)
43 במתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת
44 שום תנאי ומבדומה דרש"י נקט ל"י אגב שטפיה דהדיא דפיק נשואין על האנוסה (מ"ט דף ע"ג)
45 לו למקדש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק
46 במנחה: **דמסיק** לזו לשום עצים. רש"י פי'

47 דנימא הכי אם ראון הן להקטיר ולא היתה ראיה לקומץ וכו' ותימה מאי תנאי שייך דא
48 דאי כאילו מעורבין שריים דהוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן
49 (ומ"ט דף ע"ג) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא דאי מקצתן ראיה להקטיר ומקצתן
50 לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך
51 שום תנאי ומבדומה דרש"י נקט ל"י אגב שטפיה דהדיא דפיק נשואין על האנוסה (מ"ט דף ע"ג)
52 דתנן כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה נתנן עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש
53 בגמרא דמנחתם נקמצת מנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא
54 דהם דאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם כן הוא או ישראל וצריך
55 להתנות ממו שפירש רש"י כאן דא' דתנן בהקומץ רבה (מ"ט דף ע"ג) נתערב קומצה בשרייה
56 או בשריים של חבירתה לא יקטיר אית' לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר:
57 **הקומץ** קרב לעצמו והשריים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דרש"י אלץ שריים משום
58 מלה באים משום קומץ או משום שריים אי תימר משום קומץ אינו נתנו כלילה ואינו נתנו מחשב לזן ואי תימר משום שריים נתנו כלילה ונתנו מחשב לזן
59 שחשב לזן ופשיט לה מדר"א בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדרשן שלמטה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות דא' אמרו נתנו כלילה ונתנו מחשב לזן א"ר יוסי בר בון אינו
60 מחשב לזו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מוכת:

1 וכל הנשואות [לכתנים] מנחותיהן נשרפות. ואפילו קרב הקומץ בהלכתו ולא נטמאו
2 נשרפין שריים בבית הדרשן כדמפרש בגמרא: כהנת. בת כהן: מנחתה נאכלת. וכל מנחת
3 כהן כליל תהיה לא תאכל כהני וי"ל וי"ל אכל ודוכהנת הנשואה לישראל נאכלת, וכן
4 כהנת אלמנה וגרושה שהביאה מנחתה נאכלת. כהנת מתחללת. מן התרומה ומן הכהנה
5 אם נבעלה לפסול: ובהן אין מתחללת אם נשא

6 גרושה וזנה וחללה, וטעם דכלה מתני' מפרש
7 בגמ': בקדשי קדשים. חטאת ואשם ומנחה
8 בכלם כתיב כל וכן בכתבים ויאכלנו: מה בין
9 איש לאשה. יושאלה נמי ממזירה: איש פורע
10 ופורע. כשהוא מנע פורע ראשו ופורע בגדיה
11 האיש פורע את בגדו. קטן בגדיו וחלה הנזירות
12 עליו אפילו לכשיגדל: מנעל על נזירות אביו. אם
13 נדר אביו בגזירות והפריש קרבנותיו ומת והיה
14 בנו נזיר, הן מנעל ביום מלאת ומביא קרבנות
15 שהפריש אביו: מקדש את בתו. מקבל קדוש
16 בתו קטנה שאת מנעלה: מוכר את בתו. לאמה
17 כשהיא קטנה: גמי מנחותיהן נשרפות. אחת
18 מנחת סוטה ואחת מנחת נדבה: מפני שיש לו
19 חלק בה. שהוא מקריבה משלו, וכתיב כל מנחת
20 כהן וגו': ואינה עולה כליל [מפני] שיש לה חלק
21 בה. שלכפרתה היא באה, ואין מנחת נדר וכת כהן
22 קריבין כליל בלא קמיצה: השרים קריבין לעצמן.
23 לאחר שקרב הקומץ: קרי' כאן כל שממנו בוי'. פיר'
24 כל שאור וכל דבש של חקירבו ותקטירו לו'
25 וי"ל ט' וזה ליה למכתב, למה ליה למכתב
26 ממנו. אלא למדרשה נמי באנפי נפשה, לא
27 תקטירו כל שממנו עולה קרב אשה לה. ויש
28 בכלל לאו זה בשר כל קרבנות חוץ מעולה, ויש
29 בכלל זה שריי מנחות, והכא נמי דקמא בטר
30 חלק שלקח אית' לן למימר, והוא הקטרת קומץ
31 בהלכתו ואלו שריים גמורים הם ויש בכל
32 תקטירו: דמסיק לזו לשם עצים. דנימא הכי, אם
33 ראויים הן להקטיר ולא היתה ראיה לקומץ בדין
34 מנחת כהן, הרי זו הקטרת לשמה וקמיצה לא
35 מעלה ולא מורדת, ואם ראיה היתה לקומץ
36 ואלו שרייה, הרי הן כשאר עצי המערכה: כר"א
37 פלוגתיהו דבבבס, אברי חטאת שנתערבו
38 כאברי עולה, ר"א אומר יתנם למעלה ורואה
39 אג' את בשר חטאת על המזבח כאילו הן עצים,
40 וחכ"א תעבר צורחן ויצאו לבית השרפה
41 שאסור להקטיר אברי חטאת משום לאו דכל
42 שממנו לאשים, ור"א סבר בתריה דההוא קרא
43 כתיב קרבן ראשית מקריבו אותם לה, שאור
44 ודבש כבבבס ור"ש דריש ליה לקרא הקום הכי, וכי נאמר ויתתה לכהן במנחתו, לא נאמר
45 שתי חלקם שהוא ראשית מן השאור, ואל
46 המזבח לא יעלו לריח ניחוח קאי נמי אממנו
47 אשה לה' דאוקמייה בכל תקטירו, ואשמעינן דלא אסר הקטרתו אלא בשמחתן לריח
48 ניחות: כר"א בר"ש. במנחות בפ' אלו מנחות (ק"ז דף ע"ג) גבי מנחת חוטא כהן שמביא על
49 שמיעת קול או על בטוי שפתיים או על טטמאת מקדש וקדשיו בדלי' דלות. ופליגי רבנן
50 עליה דרבי שמעון ואמרי, והיתה לכהן במנחתו. מנחת וחובתו של כהן כליל במנחת נדבה
51 ואינה נקמצת ור"ש דריש ליה לקרא הקום הכי, וכי נאמר ויתתה לכהן במנחתו, לא נאמר
52 אלא במנחת חוטא של ישראל, מה של ישראל נקמצת אף מנחת חוטא של כהן נקמצת.
53 אי מה מנחת ישראל שיקריה נאכלין אף זו שיקריה נאכלין, ת"ל והיתה לכהן במנחתו, לכהן
54 במנחה לעצמן עבודת כהן ששעונה קמיצה, ולא לאשים במנחה. הא כיצד הקמץ קרב
55 לעצמו והשריים קריבין לעצמם, ולית ליה כל שממנו לאשים כלל, ר"א בר"ש פליגי עליה
56 ואמר קמץ קרב לעצמו ושריים מתפורין לאבדו:

ה"ג

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

בהן ולא כהנה. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל דהכתיב (ויקרא כג) ובהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א"ל דהכחן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בהן עומד תחתיה ה"ה דבפרק הורוע (חולין דף קלג.) הוה מצי לשנוי נמי הכי ותתן לכהן הורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהבא טעמא משום

דכתיב ובהן המשיח תחתיו מבניו אבל ה"ה דהוה ליה משום דאדורן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:

(ס"ד ע"פ זמנא) **מה** בין איש לאשה. בתוספתא (פ"ג) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על כל תקיף ועל כל תשחית ועל כל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני ה"ה כל ה"ה דמיתני אלא דכ"א בבתו משום דמפרש ה"ה בבסוף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי סמיכות תנופות הגשות וקמיעות דבין כהן לכהנת וכל ה"ה דתתן בפ"ק דקידושין (דף כג.) ולא קתני נמי שהעבר יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא"כ בעבריה חוב מטמא בראיות ולא הוה ממוצע אסור בחשמיש הגשטה ולא ממוצעת כדמפרש בריש פרק מוחסרי כפרה (מ"ט דף טז.) מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

(ס"ד ע"פ זמנא) **האיש** מגולח על גזירתו. בפ"ד גזיר (דף כג.) ובפרק בותרא דכריתות (דף כז.) מ"ה דדוקא על מצות סתומין ולא על מצות מפורשין: **שנאמר** את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת: **ותלית**. אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין (מסכתין דף טז.) נפקא לן מוכי ידיה באיש ולא באשה: **בגניבתו**. ולא בגניבתה. תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ אין ב"ד רשאי למכורה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ"ק דקידושין (דף י"ג.) ממעטי רבנן מורצע את אונן אונן שלו ולא און של מוכר עצמו דדוקא מכרדו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנה ידענא דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבר ולא אמה העברה דאינה נרצעת וי"ל כיון דאינה נמכרת אלא ע"י אביה ס"דא תיחיה מכירה דאב במקום מכירת ביה דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

הדרן עלך היה נוטל

ה"ה ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חוטא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי דוכתו לנדרתו דלא בעי קמיעה, אכל הא דלאו בת הקרבה היא דדלקא בתרה דידה אולין ושירים גמורים ניהו ואפילו רבנן מודו דמתפורין: **כאי טעמא**. קאמר מתני' מנחת כהנת נאכלת כשאניה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן אניה נאכלת כליל מיהא לא

הקיא: לא יחלל ידעו. בכהן הנשוא פסולה לכהנה כתיב, ודרשינן בקידושין (דף טז.) לא יחלל שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהכהן מחלל את שתייהן אבל הוא אין מתחלל: **כני אהרן**. לנפש לא יטמא, ולא בגות אהרן באזהרה זו: כל זכר בבני אהרן יאכלנה. במנחת כהנים: איש. צרוע הוא: אין ל"י. שנתקבט בטמאת נתקים אלא איש, אשה מנזן, כשהוא אומר סמוך לו והצרוע אשר בו חננה, ולא איבעי ליה למכתב אלא בגזירי ידיו פרומים וראשו יתקף פרוע, דהא כתיב לעיל דבמצורע קמייך, אלא לרבות צרוע שני בגזירי אשה: ה"ה א"כ מה ת"ל איש לענין שלמטה איש פורע ופורם וכו', מה ת"ל איש מאחר שסופנו לרבות את האשה לענין שלמטה. לאו למעוטי מטמאה האמורה בפסוק זה בא למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו דכתיב ביה פריעה ופרימה, לומר לך איש פורע ופורם ולא אשה: תלכה היא בגזירי. תלכה למשה מסיני הוא בהלכות גזירי. נתתי לאיש. באביה נתינת נתינתו: ודרבנן אותו. ומאי אותו? אי ניתא אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה ודוצאתם את שניהם וסקלקם אותם, אלא דא דממעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא מעוטא דאותו משמע ולא כסותו, ולחכי קט ליה להאי משמענותא דצרום בלשון זכר גבי איש למימרא דא אותה בכסותה: נקבר בגניבתו. אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה. שקנא לה ארוס: ושומרת יבם. שקנא לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נוטלות בתבה. שדיא דקמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אור קניי, דקמני ואסור לא אימעיט כדמפרש בגמרא, ואפילו לית לן דרב המנוא ודרשומרת יבם שותה מתרת ליבמה, נהי דמתרת מידה לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתבתה: תחת אישה. ביזשבת תחתיו הכתוב מדבר:

נתינה

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה שנקאמר: "אשר תשמה אשה תחת אישה" פ"ט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממונת

ונתינה

שותה ולמה הבטיח עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפסול מכתובתה פ"ח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש"י פ"י דליכא למיפשט ממנהי' הא דאמר רב המנוא שומרת יבם שותנה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנוא מידה אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מידה תימה אי לית לן דרב המנוא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (ע"ל דף י"ח.) כל שהיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא מידה ליכא למיפשט מהבא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בנות כדברי הכל: **אלמנה** לכהן וכו'. האי דלא עריב ותני ליה אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתו ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכהן וכו' מעוברת חבירו ומניקה חבירו ואיילונית וקניה וכו' י"ל משום הכי פלגינן משום דחלוקן טעמם מידה תימה אמאי לא תנא מעוברת בחר בלא דאלמנה לכהן דמי טעמא וה"ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב ולילול כולוה כל הני דמייך לחודי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו:

שאניה

29

30

ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה

31

שותה ולמה הבטיח עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפסול מכתובתה פ"ח ארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש"י

32

פ"י דליכא למיפשט ממנהי' הא דאמר רב המנוא שומרת יבם שותנה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנוא מידה אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מידה

33

תימה אי לית לן דרב המנוא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (ע"ל דף י"ח.) כל שהיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה

34

אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרא מידה ליכא למיפשט מהבא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל

35

הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בנות כדברי הכל: **אלמנה** לכהן וכו'. האי דלא עריב ותני ליה אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתו ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכהן וכו' מעוברת חבירו ומניקה חבירו ואיילונית וקניה וכו' י"ל משום הכי פלגינן משום דחלוקן טעמם מידה תימה אמאי לא תנא מעוברת בחר בלא דאלמנה לכהן דמי טעמא וה"ל למיתני

36

בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב ולילול כולוה כל הני דמייך לחודי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו:

37

שאניה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגמיר - גם דין זה
נלמד מהלכה למשה מסיני.
שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
בתה. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי, "ואמר אבי הנערה
אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה", הרי שמסרה התורה את
הבח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
שנינו במשנה, האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה.
מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי, "וכי ימכר איש את בתו",
ומשמע איש ולא אשה.
שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
נאמר לגבי אדם שקלל את ה' וירגמו אותו - שחייב סקילה. ויש
לשאל, מאי אותו - מה באה התורה למעט מאותו, אילימא -
אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
סקילה ולא אשה, והקדתי - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
עבודה זרה שעונשו בסקילה, והוצאת את האיש ההוא או את
האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך וגו' וסקלתם
באבנים ומתו, הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כך,
רק אותו - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא כסותו - ערום, ולא
אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כסותה.
שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלית כו'. שואלת הגמרא,
מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
קרא ותלית אותו על עץ, ומשמע אותו ולא אותה.
שנינו במשנה, האיש נמכר בגניבתו אם אין לו לשלם את הגניבה,
ואין האשה נמכרת בגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא ונמכר
בגניבתו, ומשמע שרק גנב נמכר בגניבתו, ולא בגניבתה - אך
אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
משנה, ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
נוטלות כתובתה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
שותות שנאמר "אשר תשטה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
תחתיו, פרט לארוסה ושומרת יבם שהן עדיין לא נשואות.
וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
נוטלות כתובתה, אלמנה לבתה גדול, גרושה וחלוצה לבתה גדולה
וכל שכן לבתה גדולה, כמפורט.

ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר ברבי שמעון האומר
שמתפזרים שיירי המנחה בבית הדשן, אלא כמנחת חוטא של
כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל בהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
שמתפזרת היא בבית הדשן.
שנינו במשנה, בת ישראל הנשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת
שנשאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
ויעזב עמו", מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, ויעזב מתחלל - נפסל
מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
שנינו במשנה, כהנת מפתא כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא -
כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה בני אהרן לומדים שהאיסור
להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים וזכרים, ולא לבנות אהרן -
כהנות.
שנינו במשנה, כהן אובל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדברי, לגבי קרבן
מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר בפסוק
הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים והצרוע אשר בו
הנגע מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהיה כאן
שנים - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
הראשון נאמר 'איש'. ומבארת, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
שנינו במשנה, האיש מדיד את בנו כגמיר ואין האשה מדרת כנה
כגמיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגמיר - דין זה
שהאיש מדיד את בנו כגמיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

המשך ביאור למס' סוטה ליום עשרים לעומר עמ' ב

ראיה לדבר שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, זכר לדבר, יש.
דברי, לאחר שפטר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני
אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, "לחן מלכה -
אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל
מקום מלכי ישפר ערך - תיטב עצתי בעיני, (וחסדך) [וחסדך]
בצדקת פירך - ופדה חסאך וכפר עליה כדי שלא תתממש על ידי
שתינו צדקה, ועויתך במחן ענין - ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

ישמעאל. דתניא, אם יש לה זכות תולה לה שלשה חדשים, כדי
הקרת העובר, שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, דברי
אבא יוסי בן חנן. רבי אלעזר בן יצחק איש כפר דרום אומר,
אם יש לה זכות תולה לה ט' חדשים, שנאמר לגבי סוטה, "ונקתה
ונזרעה ורע" ולחלן הוא אומר "ויעזבנו יספר", מכאן שהזכות
תולה לה כדי זמן פקידת ורע הראוי לספר - היינו, הראוי להיות
ולא ליד סיפור שבחו של מקום, שהוא ט' חודשים. רבי ישמעאל
אומר, אם יש לה זכות תולה לה שנים עשר חדש. ואף על פי שאין

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיטער עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, חוץ מן הקמן שנתמעט
 מהפסוק "ושכב איש אותה" וקמי שאניו איש כגון בהמה.
 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שפית
 דין מקנן להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתחורש בעלה
 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אפר - שיוכלו בית דין
 להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו, אלא בית דין
 מקנן אותה רק כדי לפוסלה מכתובתה. רבי יוסי אומר, אף
 להשקותה אפשר, לכשיצא בעלה מפי בית האסורין או יבוא
 מחרשותו או שטונו וישקנה.
 גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שוות. מדייקת
 הגמרא מלשון המשנה, מיתתה הוא דלא שתיקא - דוקא אינן
 שוות, הא קניי מקנן לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
 שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
 הגמרא, קנא הני מילי - מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
 הגמרא, דתני רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרתם,
 ייתור ואמרת בארבות ארוסה ושומרת יבם לקניי שאף על פי
 שאינן שוות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
 הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארוסה
 ושומרת יבם אינן שוות, רבי יונתן היא, דתנא, נאמר בפסוק
 "ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פרט
 לארוסה שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
 שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר
 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דבר רבי יאשיהו. רבי יונתן
 אומר, "תחת אישך" פרט לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
 אוציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אוציא את ארוסה ונוכל
 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
 הפרשה של סוטה, "אשר תשטה אשה תחת אישך" פרט לארוסה
 שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שוות. ומבארת הגמרא את
 המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
 כשהיא ארוסה, דקידוש דידיה - שהוא עצמו קידש אותה,
 וסוקלין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ופר - רבי יאשיהו אלימא ליה
 שומרת יבם, דלא מיתסרא מסירה לחופה שהיבמה נקנית בבאה
 להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
 ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי "איש איש" שרבי
 יאשיהו למד מהיתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
 שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיקני ליה לרבות נשים
 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שביט דין מקנן להן, ואלו הן, אשת
 חרש, ואשת שומה, ואשת

ונתינה לישראל, ובת ישראל לממור ולנתין, כל אלה כיון
 שנשואות באיסור, לא שוות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
 שראויה להיות אשתו, ולא נטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
 שנסתרו, וכדלעיל. וגרעות הן מסתם נשואות באיסור שנטלות
 כתובתן.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, אך יש מהן
 שנטלות כתובה ויש מהן שלא, ואלו לא שוות ולא נטלות
 כתובה, האומרת כמאה אני - שהודתה אחרי הקינו והסתירה
 שהיא טמאה, ושבא לה עדים שהיא כמאה, שאת שתיקה כבר אין
 צורך להשקות. והאומרת אני שותה לפני שנמחקה מגילתה, כל
 אלה לא שוות ולא נטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אפר בעלה איני משקה והוא גרם
 לה שלא תשטה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
 ושבועה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
 שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
 בקינו וסתירה, אלה נטלות כתובה ולא שוות. וכל אלו שדינן
 לשותת, אם מתו בעליהן עד שלא שטו, בית שמאי אומרים
 נטלות כתובה ולא שוות שנאמר "והביא האיש את אשתו",
 וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שוות או לא נטלות
 כתובתן כלומר מתוך שלא שוות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
 לא נטלות כתובה, שמה אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שוות, מעופרת חבירו -
 שגורו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסור
 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים לידתה, לא שוות ולא
 נטלות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
 אם כן אינן ראיות לאישות ואינן שוות, דבר רבי מאיר. וחכמים
 אומרים, יכול הוא להפרישה - גרשה, ולהחזירה לאחר זמן
 שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות
 ומשקים אותה.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שוות או
 לא, אילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל
 שאינה יכולה ללדת ושאנינה ראוייה לילד ששתתה סם המעקר
 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נטלות
 כתובה ולא שוות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
 עליו, מפני שיהיה הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
 וישאר כל הנשים שמותרות על בעליהן, או שוות כרוב הנשים,
 או לא נטלות כתובה כאותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או
 טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.
 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בתן
 שותה ומותרת לבעלה. אשת פרים שנסתרה לאחר נישואיהם
 שותה.
 כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
 להיטער עמו ואם תסתה ישקנה, על ידי כל עריות מקנן - יכול

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' ב

היינו מצמא - הטעם שלא התירו לפנות יותר מארבע וחמש
 קופות, משום דליקא הפסד קמון - שאין שם הפסד ממון, אלא
 אורחים וביטול בית המדרש, אבל תבא - במשנתנו דאיכא הפסד
 קמון - שיש הפסד ממון אם לא ישל הפירות, אפילו מוצא נמי -
 שמה התירו אף יותר מכך.

יבואו לזלזל בה אף אם יתירו להם לפנות ארבע וחמש קופות, אבל
 יום טוב דקיל שהוא רק איסור לאו, ואמרי לזלזולי ביה - ויש
 לחשוש שמה יבואו לזלזל בו, כלל כלל לא - היה אפשר לומר
 שלא התירו כלל. ובאמת במשנתנו מבואר שמותר להשיל אף
 ביו"ט, אבל אין ללמוד את השיעור משם. אי נמי יש לומר לאריך
 ניקא - להיפך, להתיר ביום טוב יותר מבשבת, כי היום - בשבת,

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בד עמוד א

ר"י

שאינה ראויה לילד. רש"י פי' שנת כוס עקרוך אבל בפ' אע"פ (מנחות דף סא) לא משמע הכי דמיתתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה וזקנה ואילונית ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפרש"י שנת כוס עקרוך היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה היינו שאינה

ראויה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין ראויה לילד (דף קטז) ניסת לכ' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת וה"ה שנוכל לפרש שאינה ראויה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד' אהים (וינמות דף לה) אמר רב נחמן אמר שמואל כ"ה ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה חתומה כל ששהתה אחר אר"י ל"ש אלא שאין דעתה לינשא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה חקיקה ולפי' ר"ח לא הוכיז עקרה במשנה י"ל דלא דק בלשנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי בביתא עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ"ל הא שמעתי ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (וינמות דף מנ) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהיה הוה ותו לא קטנין ליה להוציא וקרנין בה אשתו הראויה לו ובבבא אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן ב' החולץ (סא ה) אפילו לרבנן יוציא בבגט:

ורבי' יונתן היא איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו' תימה והא אידו דאמר בפ' אלו הנחנקין (פסחים דף פס) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בני"א ולא דריש ליה לדרשה אחריית וכו' והיכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה הוא דדרשנין א"כ מאי פריך ברש"י פרק השואל (כ"ט דף נה) אהא דקא בעי אבידה מנל דשומר שכי חייב דתני' אם גזב יגבב אין לו אלא גניבה אבידה מנל ת"ל גזב יגבב מ"מ הניחא למ"ד לא ד"ת אלא למ"ד אמר' מא"ל והא התם איכא למדרש ולא דרשנין אלא אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמר' בפ' השוחט והמעלה (נחמס קה) נמי ורבי יוסי מודהא איש איש דברה האי איש איש שמי דברה אלא השוחט להודיע דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמעות ד"ת דקשי' דר"מ אדר"מ ודר' יהודה אדר' יהודה ודרבי יוסי אדר' יוסי ודרש' אדרש' דר"מ דאמר בפ' ד' מיתות (מסכתין דף נ) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כנינים ובפ"ב דמסכת ע"ז (נ"ז כז) נמי פליג ר' יהודה ור' יוסי דא"ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכי היכן מצית מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה' יהמול ורבי יוסי יהמול ימול כתיב ואידך נמי הכתיב יהמול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' והתם בהדוא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דבר ר"מ והיינו כר' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ"ד' ד' מחוסרי כפרה (מכות דף נה) אמרין לאחריים בשלמא דהפדה לא נפרתה דקסבר ר"מ ואחריים היינו ר"מ כדאימא בסוף מס' הוריות (נ"ה ק"ה) דר' יהודה מוא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציתא האשה (מנחות דף סא) מיתתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו' דבר רבי יהודה וכו' א"י ש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטו ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (מס' גיטין דף נ) ששטמא דיבבה דבר רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של מה ת"ל איש איש לרבות תינוק בן יום א' ששטמא דיבבה דבר רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של

ר' יוחנן בן ברוקה אמר א"כ הרי הוא אומר הוזה את זבוב וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת ר' יוסי מודהא יהושע והמעלה (נחמס דף קה) דאייתנין לעיל דקאמר איש איש ר"מ והיהויה דהמול ימול דאידו דריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש הוזה איש איש דקא"ר יוסי ב' השוחט (נ"ה נ"ה) דר' פליג עליה ר' שמואל דריש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחיביבין דהמול אלו מצאיות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשנין ל"י וכל הני תנאי סברי להו ד"ת

נתינה. מן הגבועים, ואסורין לבא בישראל כדאמרין ביבמות (נ"ה ק"ה) דוד גזר עליהן: לא שותות. דלא נאמר פירשה אלא בראויה לקמה, והכי תנא בספרי כי תששה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלקמה לכ"ג וכו' ולא נוטלת כתובתה. ואע"ג דשאר אלקמה לכ"ג לא קטסה רבנן כתבה כדאמרין בכתובות בפרק אלקמה נוזנית (נ"ה ק"ה) וז' אין לה, דסתיתקתה קמה לה ליאסר עליו ואפי' היא

ראויה לו, הלכך לאו בת כתבה היא דלא גדיפא מפרשה: **אמר** בעלה איני משקה ושבועה **בא** עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא תשתה נוטלת כתובתה: מתי בפעליהן. של כל סוטות הנסחרות וראויות לשותות ולא הספיקו להשקותו כו': ולא שותות. דבעינן והביא האיש את אשתו וגו' וב' **אומרים** או שותות או לא נוטלות כתבה. כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלת כתבה. ובגמ' מפרש פלוגמיה: מעברת חביו. שמת והציתה מעברת ומניקה או שגרשה והיא מעברת או מניקה. ואסורה חכמים לנשא עד שיהא חולץ בן ב' שנים שקר וזמן ויניקה. ונלך זה ונשאה וקנא לה, לא שותה שקרי אינה ראויה לו לקמה: וכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדש ולהחזירה. הלכך ראויה לאישות קרינא ביה: **אילונית**. דוכרמנא דלא ילדה, שמשעי אמה נבראת כך ואין לה סימני אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה. **ושאינה ראויה** לילד. ששתה כוס עקרוך ואסורות לקמה למי שאין לו בנים, שהרי נצטוו ישראל על פניה ורכבה: **אשת בתי** שותה וסותרת לבעלה. אם נמצאת נקדה ובגמ' פריך פשיטא: **אשת פרים**. כגון שנסתרס לאחר שנשאה, דקדמה שכיבת בעל לבועל: **שותה**. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות כקנין. אם קנא לה מאביה ומאחיה ומאחד מכל העריות שבתורה ונסתרה הוי קנאי ונאסרת עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ מן הקנין דכתיב וקשב איש אותה: **ומפי שאינו איש**. ובגמ' מפרש לה: **ואלו שב"ד** קננין לה. אם רואין אותם מתקנות כפריצות: לא להשקותה אפרי. הם לא ישקו. דבעינן והביא האיש את אשתו, ובעלה נמי לא ישקהו כקננין זה לכשיקצה ולכשיצא דבעינן וקנא והביא. ורבי יוסי לא בעי וקנא והביא: **נמ'** הא קניי קנניי לה. ליאסר עליה מדיקנני לא נוטלות כתבה: **ח"ג דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם** לרבות ארוסה ושותפת יכם קנניי. ולא גרס איש איש. דלדקא אחרניא דרשנין ליה לקמן (נ"ה ק"ה) אלא רבויא מואמרת אליהם, וה"נ אמר לקמן בפירקין ואמרת רבויא הוא: **יכול שאני מוציא בו'** דממשמעות קרא עצמו באה לה וסוקלין על ידו. אם ונתנה נטקלת בשבילי' דלא מחסרי' מסירה לחפה. דנקנית ליכם בביאה גרידא ואפי' בנות להיות כאשתו לכל דבר בדתן ביבמות (נ"ה ק"ה) ומיתתי לה לקמן בפירקא: **לרבות אשת חרש** [ואשת] שוטה. שב"ד מקנין לתן. וקרייתא היא בשלתי פירקין:

שעמום

ר' יוחנן בן ברוקה אמר א"כ הרי הוא אומר הוזה את זבוב וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת ר' יוסי מודהא יהושע והמעלה (נחמס דף קה) דאייתנין לעיל דקאמר איש איש ר"מ והיהויה דהמול ימול דאידו דריש לה ופליג אדר' יהודה דאמר ד"ת דריש הוזה איש איש דקא"ר יוסי ב' השוחט (נ"ה נ"ה) דר' פליג עליה ר' שמואל דריש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחיביבין דהמול אלו מצאיות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשנין ל"י וכל הני תנאי סברי להו ד"ת

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

רש"י

ד"ת מיהו היכא דמצי למידרשה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמציעו למימר דברה תורה אמר ד"ת ולא נוציאנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה להכי פריך ב' השואל (ב"מ דף צד:) הניחא

למ"ד לא ד"ת אם כן יגב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגביה תנודו ענין לאבידה דיגב גביה משמע ולא אבידה אלא למ"ד דברה תורה א"כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קה) אע"ג דאמרין מדא"ר יוסי דא"ר איש איש דברה תורה והוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשה שפיר חדא דלברה תורה ואידך דלרביא דאיש איש משמע שפיר כל רביי רביי ונתן הדבא דררש האי איש איש דכי תשטה לרביא ואיש איש כי יקלל לדרבה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשה איש איש דשחטי חוץ לרבות שוחט אלא מדרש דרבי איש איש דשחטי חוץ ואיש איש דמעלה בחוץ בחד ענינא מחדר למדרשינן בחד ענינא וסוגיא דרש נדרים (דף ג.) צריך לפרושי הכי דמרבין מנזיר לחזיר לעשות בניו נזירות כנזירות וזרות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנדר נזיר לחזיר וקא דייק מ"ש גבי נזירות דכתיב נזיר לחזיר נדרים נמי לנדר נזיר היקשא למנה לו אי כתב נזיר לנדר כדכתיב נזיר לחזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדר נזיר ד"ת כיון דלא שינה

קרא בדיבוריה א"כ דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למדרש מינה לרבות כיוון וזרות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מרביי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבייננו ולמימר דלחייב קום וקנס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמרבין איש איש אפילו למ"ד ד"ת דאוחן בינוין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות איהו שדי כל הני דתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בהואו קרא דמרבך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמר' התם בריש נדרים הניחא למ"ד ד"ת דאליביה לא צריך למידרשה וכו' והכי אמר ב' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כותיבין סבידא ל' דברה תורה והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפרתה למה לי ש"מ לחזיה שפחה וחזיה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד"ת דרשינן ליה משום ענינא דקרא הוואל וניתן לירש ד"ת דרשינן ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגב דכתיב בהדיא גביה דרשינן מינה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) דהשב תשיבם שלח תשלח והוכח תוכיח עובד תעובד היום תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון נתן חול בלי עלמא מורד בזה דרשא וידדו לא עקר ליה ממשמעותיה והא דאמרין הניחא למ"ד לא אמר' ד"ת היינו ר"ע דלא אשכחיה דקאמר ד"ת דררש ב' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והפדה לא נפרתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתא קמיתא דא"ר אליעזר איש איש ד"ת ודרש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ') ובפ' ד' מיתות (שם דף סד.) דברת תברת דא"ר עקיבא ברכת בעוה"ז תברת לעוה"ב והכי משמע נמי שוניין ב' ד' צ"ע עומדין (כריתות דף לא.) אם אהא תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד"ת ולרבי עקיבא אם אהא מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אדר"ע ובפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) נמי וכן ר' אלעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז) ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מהחיות דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר' אלעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ') והא דאמר ב' ד' אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא את כמ"ד ד"ת אהא כמ"ד לא דברה מ"ד התם דברה מסברא קאמר לה כדמפרש אביי התם מסתברא כמאן דאמר דברה וכו' ור"י יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו'. תימה האי ריבוי ריבי יאשיה מגליה דהיקשא דאיש לאשה לר' יונתן מנא ליה וכו' אית לן למימר דפליגי בהא נמי ר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יונתן לית ליה דסומא אינה שותה: **דהאמר** רב קנה לכל. הני לשני דפליגי בהבא על יבמות (דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הגשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקחה ולירשה ולטמא לה לא: **בספריים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי ובפרש"י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי' לימא רב דאמר וכו' ושמן בספרו לא היה כתוב אי הכי:

בשמואל

רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי ובפרש"י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי' לימא רב דאמר וכו' ושמן בספרו לא היה כתוב אי הכי: **בשמואל** דאמר לא קנה אלא בדברים כו'. תימה כיון דקנה מיתה לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בט דכין שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מ"ס דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידידה שומרת יבם נמי ביאה ידידה היא ונתנה על ידו כ"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דחקיה למימר בשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמות (דף נח.) מוקי לה נמי דא דתנן [ואמן שלא שטייה ארוסה ונשואה] שומרת יבם ובנסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו' כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מותר' גבי השקאה גזירת

הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר

לך אנא דאמר אפי' לרבי יונתן. נראה דרבי פירשו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמברא שומרת יבם דאמינא כותיה והאי דאיצטריך לרביי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה שלא אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא דאז כמו שפירש רש"י ואף מה שפירש לשמואל הודא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא דאז תימה הני דלאו אשתו היא אי לא מעטיה קרא מדכיה תיבי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קניין אי משום דכתיב והביא אליה את אשתו (אלא) ה"נ גבי קניין כתיב וקניא את אשתו וירשלימי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יודן בעי כמה דתימר תמן וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי' מקצת אישך ה"נ עבידי קניא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין קניא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין קניא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קניא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה) לא קניא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקניא לה ולא הספיק לבוססה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קניא לה היבם ובנסה ומת ונפלה לפני היבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין: **שאני** התם דלית לא אימא דבעל. וא"ת הני דבעי למפשט מארסה ושומרת יבם לית ליה נמי אימא דבעלה דאז בעליהו לא גבייהו ניהו י"ל אפי"ה אית ליה אימא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

שעמום. לקי בתמחון לב: תאי תחת אישה. בתראא האמור בסוף הפרשה זאת תורת הקנאות וגו': להקיש אשה לאיש. כריתות היא בשלמי פרקין. והתם מפרש למאי הלכתא: הני קראי. דמעטי ארוסה: מכללי אישך. משמע שבגלה נתן בה את שבכתו קדם לסתירה זו: משכחת לה. דאיצטריך למעטי ארוסה מקרא אחרין ולא ממשעטס מהתם: כגון שבא עליה ארוס בבית אביה. בנות: בבית חפיה. לאחר שמת אחיו: שומרת יבם קרית לה. דקאמרת דלא תשתה. הא אשתו מעלייתא היא בביתא זנות: דהא אפר רב. מיבמות קנה לכל, דתנן הכא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד דהיינו בנות קנה. ואמר רב קנה דקתני מתני' קנה לכל, אם כן הוא מאכילה בתרומה ויוצא ונטמא לה ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה: בשמואל. הא דאקא קרא למעטי בשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה יבמה. לקום על שם אחיו בנחלתו ולפטרה בגט. דהא דקני לה יבם בביתא כל דהו מיבמה יבא עליה נפקא לו, דלא כתיב יבמה יקחה לו לאשה אלא יבא עליה ולקחה לו לאשה, ואשמעין דביאתו עליה הן הן לקוחי האישות שלו, הלכך למידי דאיחמר בהן פירשתי דביניה קרא נשואין הללו. אבא למידי אורינא לא נשואין נינהו, ומה אמור בפרשה פטור חליצה ע"י יבום וקום על שם אחיו שישיר את נכסי אחיו ואין אחיו חולקין עמו: לימא רב. דאמר קנה לכל כרבי יאשיה דאמר שומרת יבם שותה ואוקמינא בבא עליה: **אנא דאמר אפילו כרבי יונתן** כו'. וכל שכן כרבי יאשיה. והא דאיצטריך לרבי יאשיה לרביי מאיש איש, לאו דוקא. אלא אסמכתא בעלמא, ועקר קרא לאשת חרש ונשוא:

ושמואל

בשמואל דאמר לא קנה אלא בדברים כו'. תימה כיון דקנה מיתה לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בט דכין שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מ"ס דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידידה שומרת יבם נמי ביאה ידידה היא ונתנה על ידו כ"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דחקיה למימר בשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמות (דף נח.) מוקי לה נמי דא דתנן [ואמן שלא שטייה ארוסה ונשואה] שומרת יבם ובנסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו' כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מותר' גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

לך אנא דאמר אפי' לרבי יונתן. נראה דרבי פירשו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמברא שומרת יבם דאמינא כותיה והאי דאיצטריך לרביי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה שלא אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא דאז כמו שפירש רש"י ואף מה שפירש לשמואל הודא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא דאז תימה הני דלאו אשתו היא אי לא מעטיה קרא מדכיה תיבי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קניין אי משום דכתיב והביא אליה את אשתו (אלא) ה"נ גבי קניין כתיב וקניא את אשתו וירשלימי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יודן בעי כמה דתימר תמן וקניא את אשתו וקניא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי' מקצת אישך ה"נ עבידי קניא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין קניא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין קניא לה ועודה ארוסה ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קניא לה ועודה שומרת יבם ובנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה) לא קניא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקניא לה ולא הספיק לבוססה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קניא לה היבם ובנסה ומת ונפלה לפני היבם ובנסה ונסתרה משקה אותה על קניין: **שאני** התם דלית לא אימא דבעל. וא"ת הני דבעי למפשט מארסה ושומרת יבם לית ליה נמי אימא דבעלה דאז בעליהו לא גבייהו ניהו י"ל אפי"ה אית ליה אימא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

24 קרית לה - וכי זו שומרת יבם' קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, 25 והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות, 26 על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא 27 עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם 28 היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה 29 בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת 30 לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו 31 שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא בשמאל 32 דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה באשתו גמורה אלא לדברים 33 האמורים בפירשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו 34 ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן 35 ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה. 36 שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין 37 בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, פירש יאשיה, 38 שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא 39 כרבי יונתן, ושמאל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, 40 סובר שומרת יבם אינה שותה, פירש יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה 41 הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אלא 42 דאמר - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאיצטריך קרא למעוטה 43 - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט שומרת יבם אינה 44 שותה, מפלל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום 45 דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

1 ששמים - שהוא אדם שלקוי בתמזהון לב. שואלת הגמרא, ורבי 2 יאשיהו האי "תחת אישה" שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה 3 שותה, מאי עבדי ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, 4 מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, מיבעי ליה להקיש איש לאשה 5 ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק. 6 שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה 7 אינה שותה, יש לדייק אלא מעט דארוסה אינה שותה, הוא משום 8 דכתיבי הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לא הכי 9 - לולא פסוקים אלו, הוה אמינא מהסברא הפשוטה שארוסה 10 שתיה, וקשה, והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא - והרי 11 כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בידה 12 - הביא ברייתא בידו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשיב 13 הכהן את האשה (יותן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך", משמע 14 שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו משקדמה שכיבת 15 בעל לבעל, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעל, ואם כן קשה, 16 שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי 17 הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן 18 למעטה. מתרצת הגמרא, אמר רמי בר חמא, משפחת לה - יתכן 19 אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה 20 ארום בזנות בבית אביה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דכונתה 21 - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כדי 22 שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבעל, ואם כן מדובר כגון שבא 23 עליה יבם לאחר מיתת אחיו. בבית חמיה, וקשה הא 'שומרת יבם'

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ וכו' מו"ה אברהם שי' הלוי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מששי באייר, בו כותב אודות המלצה בהנוגע לספרו וכו'

אין זה מהנהוג בבית הרב, והשי"ת הזן ומפרנס לכל ימציא לכת"ר פרנסתו ופרנסת ב"ב שיחיו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

בטח יודע משלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא וישמור עליהם עכ"פ מכאן ולהבא.

בברכה.

נ.ב.

לפלא על כתבו אייר בחד יו"ד ובפרט ע"פ המבואר, אשר אייר חדש זיו שנולדו בו זיוטני עולם, הוא ר"ת סוד המרכבה שלימה (נ"ש ס"ז, מאורי אור בערכו).

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אימתא דבעל כלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה. עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומוחל לה על עוונה, מקיימה אצלו וחי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא דחמטא - האם נאמר שהתורה תלתא הדבר בקפידא הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינן דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא קפיד. תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דדלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה. אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאם אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינן דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו לה. עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, וזו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא דחמטא - האם נאמר שהתורה תלתא הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחיל ליה לקינויו. או דלמא, בינן דקני ליה מעיקרא - כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה. תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאתי בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה ולול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מסכים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול. עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא יבא עליה בדרך, ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלילה לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שני תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמירי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי בעי למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחילה לקינויך - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר. תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים קח לי ועירא שהיה מאנשי ירושלים, בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וזון ממרא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מחילין לו, וכן

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אלא דאמרי - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאיצטריך קרא לרבויה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מכלל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא כלל לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל. שואלת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוץ, טוה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמה תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה כתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינן דעוברת על דת היא וכבר יודעת שהדבר אסור, לא בעיא התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות דאי תרה בה תיחרר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה. תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ארוסה יבם לא שותות ולא נשלות כתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותה, הא קניני מקני לה - אבל בעלה מקנא לה, למאי - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה כתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אביי, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתה תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה בשתיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתה לאחר נישואיהם, בדתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה בשתיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, אבל מקנין לארוסה להשקותה בשתיא נשואה. מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לבתן גדול, גרושה וחלוצה לבתן הדיוט, ממזרת וגתיה לישראל, בת ישראל לממור ולגתין, לא שותות ולא נשלות כתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותות, הא קניני מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמאי - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, אי לאוסרן עליו כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסרין וקנינן - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן כתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקריתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבועל שנסתרה עמו בבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבעול, דתנן להלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שותה, כך אסורה לבועל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששותה. מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מסורא, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה או נשתתפה או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת בעי התראה, שמע מינה. שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני התם - שמה שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל דאמר אנה דאמר אפי' לרבי יאשיהו דאמר שותה, דמדאיצטרך לרבוני לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לרשה ולשמא לה ולהאבילה תרומה, ובי"ש לרבי יוחנן דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא וקא דאיצטרך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להבי אנה אלא להקיש אשה לאיש כדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוצה וטובה בשוק ומדברת עם כל אדם. דאמר בכתובת בפרק המדור (נ"ח ע"ב). דיוצאה שלא בכתבה: צריכה התראה. שמואל תחזור ואם תחזור לא תפסיד כתבתה, או אינה צריכה התראה דכלאו התראה מפסדה: למאי. בין דלא שתיא קמי למאי אדתי. לאפסודי בכתבה. ואי לא דקני לא מפסדה. אלא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

ואם תסתור לאחר נשואין שותה על ידי קנאי של אירוסין, שאינו יכול להשקותה בשהיא ארוסה דבעינן תחת אישה: לאסרה אבועל. קנאי לא מהני אלא לאסרה על בועלה אם נמות זה או זה שותה ולא שתיא: אלא לפסלה בכתבה. מכלל דאי לא איתיה בלא מפסדה: דהנין. לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (נ"ח ע"ב): שאני התם. הא דבעי התראה: דלית לה אימתא דבעל. ואי לא דאתרה בה בי דינא לא הוה לן למקשה. דכיון דלית לה אימתא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא ותרקא, אבל מי שבעלה אצלה ואינה יראה מקמו ועוברת על דת פריצותא ויתירה יראה בה ואיכא למימר דכלאו התראה נמי מפסדה בכתבה: תלא דהכא. דכתיב וקא את אשתו: או דלמא בין דקפיד קפיד. כלומר בין דאורחיה דבעל למקשה בהכי על פריציה דהיא נמי הוה קפיד לגביה: עבדינן מלתא דדלמא לא ניהא ליה. ותיאר אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו. וקיימא לן (פסחים נ"ז ע"ב) דאין חבין לאדם שלא בפניו: שפחל על קניין. והשתא ס"ד דקבעי בין שפחל קדם סתירה בין שפחל לאחר הסתירה, ואם תימצי לומר עוברת על דת שרצה לקומה מקומה. הני מלי בלא קנאי, אבל חזקא דאיכא קנאי וסתירה ורצה למחול מהו, מי עקר קנאי ושריא ליה או לא? עבדינן מיד דחוב בעל ומוחיל. ואיכא דילולא דבי דינא: סתמא דמלתא אדם מסכים בו. וסמכין אסתם דעתיה דאניש ומקנין לה ואי אמי ומוחיל מחיל: מאי שני תלמידי חכמים. תרצא הוא ודכי קאמר לעולם מחיל ודקא ליה ממנה? מאי שני דבעינן תלמידי חכמים משום דגמירי דאסורה ליה בלא מחיל קנאי ואי אמי למיבעל אמרין ליה אחי לקנאי: סח לי ויעירא. שהיה מאנשי ירושלים: וכן סמרא. שהמרה על ב"ד של לשבת הגדול ומיתתו בנפשו: שהיא בלא. אחרי אשר השמאה לרבות סוטה שנסתרה בפי' דיבמות וף יא: במאי קמיפלגי. איזה טעם נותנין לדבריהם: ב"ש סברי שטר העומר לגבות פגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ונשעבד לו בו נכסיו, מחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוח, והלכך בין דנכסי ברתיה קיימי הוה להו יורשי הבעל תובעין ותמוציא מחברו עליו הראיה. וגלילין להביא ראיה שזוהי בסתירה זו ואפדה כתבתה ובי

שמע מינה בעל שמחל על קנינו קנינו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה. **בית** שמאי אומרים נוטלת כתובתה. ואם תאמר מ"ש דאמר ב"ש נוטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנח). גבי נפל הבית עליו תל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו ודיתה עליו כתובת אשה וכו' דאמר ב"ש תחזור ואם תחזור לא תפסיד כתבתה, הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף לח) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים תחזור ומפרש בגמרא בפ' החולץ (יבמות דף לח) משום

לריוסה להשקותה בשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע, אלמנה לכהן גדול, גרושה ונחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיני, לא שותות ולא נוטלות כתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קנאי קנאי להו. ולמאי, אי לאוסרין עליו, הא אסרין וקיימן? אלא לאו להפסידן כתובתה? אמר רב יהודה מדיסקרתא: לא, לאוסרה אבועל בפעל. דתנן בשם שאסורה בפעל פד אסורה לבעל. אמר רבי תינא מפורא: תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא להשקותה אמרו, אלא לפוסלה מכתובתה. שמע מינה בעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי מעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימתא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא בין דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה, עבדי בית דין מדי דלמא לא ניהא ליה לבעל? סתמא דמילתא בין שעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה. איבעיא להו: בעל שפחל על קנינו, קנינו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקנינו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקנינו, או דלמא בין דקני ליה מעיקרא, לא מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שפחל על קנינו קנינו מחול, עבדינן מדי דאמי בעל מחיל ליה? סתמא דמלתא אדם מסכים על דעת בית דין. תא שמע, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמו יבא עליה בדרך. ואי אמרת בעל שפחל על קנינו קנינו מחול, לחליה לקניניה ולבעול? מאי שני תלמידי חכמים דגמירי, דאי בעי למיבעל, אמרי ליה: לקניניך ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיהו: שלשה דברים סח לי ויעירא מאנשי ירושלים: בעל שפחל על קנינו קנינו מחול, וכן סמרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סורר ומוזר שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. ובשפאתי אצל חבירי שפדרום על שנים הודו לי, ועל וכן סמרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, בעל שפחל על קנינו קנינו מחול, שמע מינה. פלגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו

מחול, כמאי? מדקא מהדרי רבנן לר' יוסי דתנאי, ר' יוסי אומר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה גדה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא פל שפן? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שפן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי בעי מחיל ליה לקניניה ובעיל? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו מחול, שמע מינה: מתו בעליהן עד שלא שותו, בית שמאי כו': במאי קמיפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומר לגבות פגבוי דמי, ובית

רע"י

תוספות

וְכִיתָ חֶלֶל סָבְרִי לֹא כְּנָבוֹי דְּמִי. וְהָיָא לֹה הָיָא
 תּוֹבַעַת מִסְפָּק דְּלִקְמָא זְנָאִי, הִלְכִּיךְ אִינְהוּ וְהָיָא
 וְהָיָא סָפֵק זְנָאִין סָפֵק מוֹצִיא מִיַּד וְהָיָא זְעֻלָּה
 לְהִבְיָא רָאִיָּה שְׁלֵא זְנָתָהּ: מְחֻלָּקָתָהּ. דְּפִלְגִי ר' ר' א
 וְאָמְרִי כּוּל לִשְׁא אֲחֵרָת כִּי: פְּשָׁקָתָהּ זְנָתָהּ.
 דְּלִקְמָא לְהִבְיָא אִינְהוּ שׁוֹתֵה אֵלָא טַעְמָא מִשּׁוּם
 לִל לֹא חֻזָּא לְקֻמְתָּהּ, עֲלָה פִלְגִי ר' וְאָמְרִי רָאִיָּה
 לְקֻמְתָּהּ הָיָא דְּכּוּל לִשְׁא אִשָּׁה אֲחֵרָת: אָבֵל
 אִי־לִיּוּנִית. נָהִי נָמִי דְּרָאִיָּה לְקֻמְתָּהּ. מִיָּהוּ לֹא
 שְׁתֵּיָא מֵהָיָא טַעְמָא דְּרָאִיָּה לְהִרְצִין עֲנִין.
 וְעֲקֵרָה עַל יְדֵי מָכָה וְחֻקָּה מִנָּה דְּבַת הָרִיזִין הָיָא
 קָדָם לָכֵן, אָבֵל אִי־לִיּוּנִית מִבְּטָן אִמָּה לְקֻמְתָּהּ
 מַעֲבֹרָתָהּ

וְכִיתָ חֶלֶל סָבְרִי: שְׁמֵר הָעוֹמֵד לְנִפּוֹת לֹא כְּנָבוֹי דְּמִי:
 מַעֲבֹרָתָהּ חֲבִירוֹ כו': אָמְרִי רַב נִחְמָן אָמְרִי רַבָּה
 בִּר אָבוּהּ: מְחֻלָּקָתָהּ בְּעִסְקָתָהּ וְחֻקָּתָהּ, אָבֵל אִי־לִיּוּנִית
 דְּבָרֵי הַכֵּל לֹא שׁוֹתֵה וְלֹא נוֹטֵלָתָהּ בְּתוֹכָתָהּ,
 שְׁנָאֵמֵר: "וְנִקְתָּהּ וְנִזְרַעָה וְזָרַע" מִי שְׁדִרְפָּהּ, לְהִזְרִיעָהּ,
 יִצְאָהּ זֶה שְׁאִין דְּרַבָּה לְהִזְרִיעָהּ, מִיָּתִיבִי, הִכְנָסָא
 לְאִרְוֹסָתָהּ וּלְשׁוֹמֵרָתָהּ יָכֵם שְׁלוֹ, אִם עַד שְׁלֵא
 בְּנִסָּה נִסְתַּרָהּ, לֹא שׁוֹתֵה וְלֹא נוֹטֵלָתָהּ בְּתוֹכָתָהּ.
 מַעֲבֹרָתָהּ

שְׁהָיָא בְּחִיִּים וְחֻבְתּוּבָה נִתִּין לְגוֹבֹת לְאַחֵר מִיתָה
 הִבְעֵל דְּכִיּוֹן דְּדִמְיָא כְּנָבִיָּה עַל הַיּוֹרֶשֶׁן לְהִבְיָא
 רָאִיָּה שׁוֹיְתָה וְכּוּבָה: אָמְרִי בְּפִרְקֵי הַחֻלּוֹץ (יְבֻמּוֹת
 דָּף לזח) רִשְׁא דְּאִיתָא לְדִידָהּ הָיָא לֹה אִידֵי וְהָיָא
 וְאִתְּנִיגוּתָהּ וְסָפֵק זְנָאִין סָפֵק מוֹצִיא מִיַּד וְהָיָא סִיפָא
 מִכַּח הַלּוֹל בְּאִין לִירֵשׁ חֶלְלוֹ בְּאִין לִירֵשׁ. בִּירָת
 הַלּוֹל אָוּמִרִים אִם שׁוֹתוּת אִם נִטְלֹתוֹת כְּתוּבוֹת.
 בְּפ' הַחֻלּוֹץ (גוֹדֵשׁ) מִפְּרָשׁ מִתּוֹךְ שְׁלֹא שׁוֹתוּת לֹא
 נִטְלֹתוֹת כְּתוּבוֹת לֹא יִדְעָנָא בְּנִכְסֵי צָאן בְּרֹל מֵאִי
 קָא סָבֵר ב"ה בְּפ' מִי שְׁמַת (כ"ב דף עגה) גְּמִי פִּל
 הִבִּית עָלֵי וְעַל אִשְׁתּוֹ אִמְרִי ב"ה הַנִּכְסִים בְּחוּקָתָהּ
 עוֹמְדוֹת וּפְלִגִי נִכְסֵי צָאן בְּרֹל וְחֻלּוֹל אִמְרִי
 בְּגִמְרָא בְּחוּסָת מִי בְּחוּסָת יוֹרֵשִׁי הִבְעֵל אִם בְּחוּסָת יוֹרֵשִׁי הִבְעֵל

בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחזקת הן עומדים אל דלמא כיון דאחירותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובבבסי מלוג לא פליג ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וכ"ש הכא דאפי' ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) הוצאת משום שם רע גוטלת מה שזכרנו ויצאה ופי' נכסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי ב"פ דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך חלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שדותרה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להבא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו היה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דר"ה העמוד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שדרי גרלים (לדבר) שקנא לה ונסתרה וכתובה מנאותה חזקה ועשאה ספק.

בית החל סברי שטר העומד לגבות לאו כגובי דמי. אי קשיא מהא דאמר ב"ה המקביל (ב"מ דף ק). יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ה אמר אביכם השביח על מי להביא ראייה סבר ר' הונא למימר ארעא בחוקת יתמי קיימא ועל ב"ה להביא ראייה אמר ליה הווא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראייה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראייה ותשקול וכו' ר' יוחנן שבק בית הלל ועבדי כב"ש יש לתרץ הכא להשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה ולאו כגובי דמי אבל ההם היתומים מודו לב"ה בקרקע עצמו שהו משועבד לו ואינם מעבידי לפניו הקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבבב"ה כגובי דמי ולא קיימא ארעא בחוקת יתמי וכוין דלא קיימא בחוקת יתמי על היתומים להביא ראייה מן השבח דומיא דערי ואילן דמיתיי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם ונתון דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם הערי קוצץ אם שאם קדם האילן נתון דמים אמרי ליה ויל קרן דמיתיי אייתי ארעא ושקול גבי אלא ארעא מאי אמרי ליתמי כוב לאי רעא אלמא כוב לאי רעא אלמא לגוביינא ושבח אייתי ויהי קוצלו מפי מריה' **לאו** כגובי דמי. הכא לא כשייב כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורובנא דפולגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לכבוז דבריו בביתו מופלגת רח' משעתן בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו). ובפרק השולח (גיטין דף לט). בכל העומד לגזול ורובנא דרבי שמעון ורובנא בפרק המנחות והנכסים (מנחות דף קב). כל העומד לזרוק בורק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו בחודא מחזיתא נחות להו דהכא כ"ע מודו דאמר' לאו כגובי דמי העומד ממון בחוקת בעליו שהרי צריך דינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי ג' מי ימר דמודוקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו בקרקע הכי אמר בפרק בדמה המקשה (חולין דף עג). גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקצץ וגבי שער העומד לגזול אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו). דמודה רבי מאיר דלאו כגזול דמי משום דאשבחוי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג וגבי כוזב דמי ולא עביד איניש דשבקי ליה הני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית ביה ולא אמר אלא במוקם מצוה כגון זריקת וזרע ופרייה פרה כשמצא אחרת נאמא ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב"א לא שייך האי טעמא דרבי שמעון על עדות כותבים בפרק ראווה בין דין (ר"ה דף דח). וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא). ומגבל כפר מצות אילנה' (בבב"ה דף קב). בתווי מכתב שעיריה אלא רבנן מודו משום דאסור בהנאה אלא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא ולאכא שעיריה ופריה חזית הקדש מהני וצריך עיון כלאי הברם כמטאין טומאת אוכלים ולא אמר בתווי מכתב שעיריה הלכך לא לדמיי להדיה דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא). כל העומד לקצור בקצור דמי ההם טעמא דלא תקנו לב"ה לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו). שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתבי** המקנא לאורסו. כך ברייתא זו שניה בתוספתא (פ"ה) המקנא לאורסו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקנה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נטלת כתובה ומעוברת עצמו או מגיק עצמו או שותה או לא נטלת כתובתהו הכת ליה וישראלית שנשאו לבתן לילי ישראל ממזרת לממזר בתניה' לתנין ואשת גר לגר ועבד משחרור האילוניות או שותה או לא נטלת כתובה רבי שמעון בן אלעזר אמר אילוניות לא שותה ולא נטלת כתובתה שנא' ונקתה ונורעה וזרע שראוי לזרע פרט לאילוניות שאינה ראויה לחורע אבל המקנא לאורסו ולשומרת יבמתו וכן פירש רש"י (ב"מ טו). ושנשא עקרה וזקנה אלא לא נטלה ויש לו אשה ובנים לא שותה ולא נטלת כתובה מעוברת חבירו ומגיקת חבירו לא שותה ולא נטלת כתובהו וכן פירש רש"י (ב"מ טו). יכול הוא להשתדל ויחזור וינשא לאורו זמן.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

- 1 ובית הלל כברי, שטר העומר לגבות לאו בגבוי דמי, והנכסים
2 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
4 שנינו במשנה, מעופרת חבירו בו' איילונית וזקנה ושאניה ראיה
5 לילד לא נטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
7 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, מחלוקת רבי אליעזר על
8 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראיה ללדת,
10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילונית דברי
11 הכל לא שותה ולא נוסלת בתופתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,
- 12 אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שנאמר בתורה
13 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
14 ונקתה ונדרעה ורע", מבואר שדוקא מי שדרכה להזריע - שראויה
15 להריון, היא שותה ממני הסוטה, יצאה זו - האיילונית שאין דרכה
16 להזריע, שלקיה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
17 רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון
18 קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
19 מקשה הגמרא, מיתבי, המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו, אם
20 עד שלא פנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
21 נוסלת בתופתה, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ז

ברוקלין.

לכבוד מר יצחק שי' חסקין

שלום וברכה!

זה מזמן שהי' בדעתי לכתוב לך ולא אסתייע מלתא מגודל הטרדות.

רצוני להביע קורת רוחי מבקורו כשהי' כאן, וההזדמנות להכירו פא"פ. ובפרט נעם לי לשמוע ממנו כי ניכר שינוי לטוב בהיחס לענייני דת, ואשר כי מנצל השפעתו בזה ככל יכלתו, והעיקר אשר בהנוגע להבא יש לו בתכניו סכויים [...] ולהגדיל בזה, והשי"ת יעזור שיוכל למלא משאלות לבבו בזה בהקדם האפשרי, וזכות הרבים הנהנים מסיוע בענייני דת דתורתנו תורת חיים מסייעתו בהצלחה בזה וגם בענייני הפרטיים, ובפרט אשר גם זכות אבותיו מסייעתו, כפי שסיפר לי ממקור מחצבתו וגזעו מרבנים וחסידים.

ועל פי הנקודה שדברנו, שאפילו דבר גשמי אינו נאבד לגמרי, ועל אחת כמה וכמה דבר רוחני, והנפקא-מינה הוא רק אם זהו ביעילות הכי גדולה, בטוחני אשר אביו הוריש בו תכונת התמסרות לכל הק' בישראל, שהוא מסורת אבותינו ממעמד הר סיני, ויהי רצון שילך מחיל אל חיל לגלות התמסרות זו לקדשי עמנו במדה ההולכת וגדלה.

כיון שעל פי תורת הבעש"ט כל ענין הוא בהשגחה פרטית, הרי לא מקרה הוא שפגישתנו הראשונה - ותקותי שיהי' לה המשך באופן טוב - היתה בערב שביעי של פסח, יום קריעת ים-סוף, שסגולת יום זה לחזק בכל אחד, בתוך כללות עמנו, ההכרה שיהודים אינם מתרשמים ממניעות ועיכובים גשמיים וטבעיים, שכשהולכים לקבל התורה, וכמו אז, גם עתה ימים נבקעים לפניהם.

בכבוד ובברכה.

מלכים ב יא

יא ויעמדו הרצים איש | וכליו בידו מפתח הבית הימנית עד פתח הפת השמאלית למזבח ולבית
על המלך סביב: יב ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת העדות וימלכו אותו וימשחוהו ויבסכוהו
ויאמרו יחי המלך: ס יג ותשמע עתליה את קול הרצין העם ותבא אליהם בית יהוה: יד ותראה
והנה המלך עמד על העמוד כמשפט והשרים והחצצרות אל המלך וכל העם הארץ שמח ותקע
בחצצרות ותקרא עתליה את בגדיה ותקרא קשר קשר: ס טו ויצו יהוידע הפהן את שרי המאות |
(המאות | קרי) פקדי החיל ויאמר אליהם הוציאו אתה אל מבית לשדרת והבא אחריה המת בחרב כי
אמר הפהן אל תומת בית יהוה: טז וישמו לה ידים ותבוא דרך מבוא הפוסים בית המלך ותומת
שם: ס ז ויכלת יהוידע את הבגית בין יהוה ובין המלך ובין העם להיות לעם ליהוה ובין המלך
ובין העם: יח ויבאו כל העם הארץ בית הפעל ויתצוהו את מזבחיהו (מזבחיהו קרי) ואת צלמיו שברו היטב
ואת מתן מתן הפעל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדת על בית יהוה: יט ויקח את שרי המאות
ואת הפרי ואת הרצים ואת | כל העם הארץ וירידו את המלך מבית יהוה ויבאו דרך שער הרצים
בית המלך וישב על כסא המלכים: כ וישמח כל העם הארץ והעיר שקטה ואת עתליהו המיתו בחרב
בית מלך (המלך קרי): ס

רש"י

תמצא עוזרים ומתחברים אליה: והבא אחריה.
בעזרתה: המת בחרב. להמית בחרב: (טז) וישמו
לה ידים. מקום, אשטנצ"א בלע"ז: (יז) בין ה' ובין
המלך ובין העם. שיהו המלך והעם אחרי ה', ואחר
כך בין המלך ובין העם, שיהו עבדים למלך:
(יח) פקודות. ממונים לשמור במקום משמרתם
כהלכתן, כי עתליהו בטלה את סדר משמרות הבית:
(יט) ויבאו דרך שער הרצים. אל בית המלך:

מצודת ציון

(יא) מכתף. מצד: (יב) הנזר. הכתר: העדות. מלשון עדי
וקשוט. או על הספר תורה יאמר: (יח) ויתצוהו. מלשון נתיצה
ושבירה: היטב. רוצה לומר: בחזק, וכן (דברים ט כא): טחון
היטב: מתן. כך שמו: (כ) שקטה. נחה:

מצודת דוד

(יא) ויעמדו הרצים. מלבד באי השבת ויוצאי השבת, עמדו
הרצים על פני רוחב הבית, ורוצה לומר: בעזרה: למזבח.
לפני המזבח וההיכל: על המלך. סמוך למלך וסביבו:
(יב) ויוצא. ממקום מחבואו: הנזר. כתר מלכות: העדות. היא
התורה, הנקראת עדות, ותלו אותה בזרועו, וכמו שאמרו
רבתינו ז"ל (סנהדרין כב א) בספר תורה היתירה של מלך, או הוא מלשון עדי וקשוט. ורצה לומר: קשט אותו בגדי מלוכה,
מאבני יקר: ויכו כף. היא דרך שמחה: (יג) קול הרצין העם. קול מרוצת העם, וכאילו אמר, קול העם הרצין: (יד) על העמוד.
רוצה לומר: על מקום מיוחד למלך לעמוד שם, וזהו כמשפט, רצה לומר: כמנהג המלך וכן נאמר בדברי הימים (ב כג יג): על
עמוד והיא היא: קשר קשר. מרד יש כאן, וכפלה דבריה כדרך החרד: (טו) פקודי החיל. הממונים על החיל: הוציאו אותה
אל מבית לשדרות. רצה לומר: הוציאו אותה מחוץ לבית המקדש אולם תלך אל מבית לשדרות, רצה לומר: מבפנים למערכת
השומרים, לבל תמלט: והבא אחריה. דתו להמית בחרב: כי אמר וכו'. ולזה לא הרגוהו מיד: (טז) וישמו
לה ידים. עשו לה מקום פנוי ללכת מבית ה', ובאה אל בית המלך בדרך אשר הסוסים באים בה, ושם נהרגה: (יז) להיות
לעם לה'. מוסב גם על ובין המלך, שגם הוא יעבוד את ה': ובין המלך ובין העם. שהמלך ילחום מלחמות העם והם יעבדוהו
כמשפט הראוי למלך: (יח) פקודות על בית ה'. ממונים כפי שתקן דוד, כי בהיותם עובדים לבעל בטלו הממונים: (כ) והעיר
שקטה. לא נתעורר עוד מלחמה בעבור זה, כי את עתליה המיתו, ולא היה עוד מי לעורר מלחמה:

ק"מ. נז-עב

ח נז חלקי יהוה אמרתי לשמר דבריך: נח חליתי פניך בכל-לב חנני כאמרתך: נט חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל-עדותיך: ס חשתי ולא התמהמהתי לשמר מצותיך: סא חבלי רשעים עודני תורתך לא שכחתי: סב מצות-לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך: סג חבר אני לכל-אשר יראוך ולשמרי פקודיך: סד חסדך יהוה מלאה הארץ חקיך למדני: ט מה טוב עשית עם-עבדך יהוה כדברך: סו טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי: סז טרם אענה אני שגג ועתה אמרתך שמרתי: סח טוב-אתה ומטיב למדני חקיך: טט טפלו עלי שקר ודים אני בכל-לב | אצור פקודיך: ע טפש בחלב לבם אני תורתך שעשעתי: עא טוב-לי כי-עניתי למען אלמד חקיך: עב טוב-לי תורת-פיך מאלפי זהב וכסף:

רש"י

שהמדרש מלמדני לסור מן העבירה לכן אני מבקש ממך טוב טעם ודעת למדני: אענה. לשון שונה והוגה בבית המדרש הוא כמו תען לשוני אמרתך, וכן (מלאכי ב') יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאחלי יעקב, ער בחכמים ועונה בתלמידים: (סט) טפלו עלי שקר. חברו עלי שקר וכן ותטפל על עוני (איוב יד): (עא) טוב לי כי עניתי. שנתסרתי ועוניתי למען אשוב מדרך רעה ואשמור חקיך, בפירושים אחרים מצאתי כן, טוב לי כי עניתי וגו', טוב היה בעיני כשהייתי סובל יסורים כדי ללמוד תורה בצער:

(נז) לשמר דבריך. קיים דברך שיחלחני בכך אתה חלקי: (נח) חליתי פניך. בלשון חלקי ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו (איכה ג'): (נט) חשבתי דרכי. הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה לפיכך ואשיבה רגלי אל עדותיך כי ראיתי שהיא הטובה שבכולן: (סא) חבלי רשעים עודוני. סיעות של רשעים שללוני, כמו (בראשית מט) יאכל עד, כך חברו מנחם, ויש לפותרו לשון עוד כלומר נוספו ורבו עלי: (סז) טרם אענה. אותך במצותיך טרם הגיתי בהם בבתי מדרשות אני שוגג בהם וחוטא ועתה משנעניתי בהם תורתך שמרתי

מצודת ציון

(נח) חליתי. ענין בקשה כמו ויחל משה (שמות לב): (ס) חשתי. ענין מהירות כמו ימהר יחישה מעשהו (ישעיה ה'): התמהמהתי. ענין התעכבות כמו אם יתמהמ' חכה לו (חבקוק ב): (סא) חבלי. ענין סיעה וחבורה כמו חבל נביאים (ש"א י'): עודני. ענין ביזה ושלל כמו בבקר יאכל עד (בראשית מא): (סז) אענה. מלשון עינוי: (סט) טפלו. ענין חברו כמו ותטפל על עוני (איוב יד): (ע) טפש. ענין שומן כי השמן לב העם הזה (ישעיה ו) תרגומו טפש לבא ומזה קראו לכסיל טפש:

מצודת דוד

(נז) חלקי ה'. אמרתי לכל ה' הוא חלקי ובו אני מאמין והוא מושיעי למען גם כל השומע ישמור דבריך: (נח) כאמרתך. ע"י נתן הנביא: (נט) חשבתי דרכי. כאשר אחשב איזה דרך אלך אשיבה רגלי אל דרך עדותיך: (ס) חשתי. במהירות רב ולא בהעכבה אלך לשמור מצותיך: (סא) חבלי רשעים. חבורות רשעים שללו אותי ועם כל הצער הזה לא שכחתי תורתך: (סב) על משפטי צדקך. על משפט הצדק שעשית ברשעים שונאי נפשי: (סג) חבר אני. אוהב ורע לכל היראים ממך: (סד) חקיך למדני. ר"ל מכל החסדים עשה עמדי

החסד הזה אשר תלמדני חוקיך: (סה) טוב. מעולם עשית טוב עם עבדך: ה' כדברך. אתה ה' הלא עשית כדברך שהבטחת לי ולא נפל דבר ארצה: (סז) טוב טעם. הטוב אשר בטעמי התורה והדעת אשר בהם למדני ר"ל כמו שהטבת לעשות לי בדבר ישועה ורחמים כן עשה לי גם את זאת: כי במצותיך האמנתי. אני מאמין במצותיך שאתה צויתם ולזה תאב אני לדעת טוב טעמים: (סז) טרם אענה. טרם עניתי עצמי בלמוד התורה המתשת כח אז הייתי אני שוגג בדבר קיום המצות כי לא ידעתי על אמתתם אבל עתה אחרי למדי את כל דברי התורה שמרתי אמרתך ולא אשגה עוד: (סח) טוב אתה. גם בלי בקשה על הטובה: ומטיב. להמבקש את הטובה: למדני. ר"ל ואת זה אני מבקש למדני חוקיך לדעת מסתרי התורה: (סט) טפלו. הזדים חברו עלי שקר ר"ל תלו בי דבר שקר לומר שאין תוכי כברי ומעשי המה בשקר, אבל לא כן הוא כי אני בכל לב אשמור פקודיך וכברני כן תוכי: (ע) טפש. לבם נעשו שמן כחלב כי ישעשעו בתענוגות הזמן אבל אני תורתך היא שעשעתי המתשת עוד את הכח: (עא) טוב לי. טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי בלמוד התורה המתשת כח למען אלמד תוכן עומק חוקיך כי הרעה הזאת הטבה היא: (עב) טוב לי. התורה טובה בעיני מאלפי וגו' וכאומרם רבים ירבו עמל ומענים נפשם לקנות הון כ"ש שיש לענות הנפש בעבור קנין התורה:

פ ר ק ש נ י

א הַשׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף, וְשֵׁנִים בְּבִהְמָה — שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה. וְרַבּוֹ שֶׁל אֶחָד בְּמִוְהוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁישְׁחֹט אֶת הַוִּירְדִין, חָצִי אֶחָד בְּעוֹף, וְאֶחָד נְחָצִי בְּבִהְמָה — שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רַב אֶחָד בְּעוֹף וְרַב שְׁנַיִם בְּבִהְמָה — שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה.

ב הַשׁוֹחֵט שְׁנֵי רֵאשִׁין בְּאֶחָד — שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּסָבִין וְשׁוֹחֲטִין, אֶפְלוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה — שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה.

ג הִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּכַת אַחַת — פְּסוּלָה. הִיָּה שׁוֹחֵט, וְהִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּכַת אַחַת, אִם יֵשׁ בְּסָבִין מְלֵא צִנּוֹר — בְּשֶׁרָה. הִיָּה שׁוֹחֵט, וְהִתִּיז שְׁנֵי רֵאשִׁים בְּכַת אַחַת, אִם יֵשׁ בְּסָבִין מְלֵא צִנּוֹר אֶחָד — בְּשֶׁרָה. בְּמָה דְּבָרִים

פירוש ברטנורה

ב א הַשׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף. משום דלכתחלה מביעי לשחוט שני סימנין אפילו בעוף, תנא השוחט, דמשמע דאחד בעוף דיעבד אין לכתחלה לא. אבל שנים בבהמה לכתחלה הוי, דעד כמה לשחוט וליוזל. אי נמי, משום דבעי למתני רובו של אחד כמותו דדוקא דיעבד, דלכתחלה צריך שיתכוין לשחוט כל הסימן כולו. ואחד בעוף נפקא לן דכשר, מקרא דכתיב (ויקרא י"א) זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים, הטילו הכתוב לעוף בין בהמה לדגים, לחייבו בשני סימנין אי אפשר שכבר הוקש לדגים, לפטרו בלא כלום אי אפשר שכבר הוקש לבהמה, הא כיצד, הכשרו בסימן אחד. ושחיתו מן הצואר ובשני סימנים. וחמשה דברים הפוסלים את השחיטה, שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור, כלולה גמרא נמיורי לה. דתניא, וזבחת כאשר צויתך, מלמד שנצטוו משה בעל פה על הלכות שחיטה, על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה: **עד שישחוט את הוורידים.** כמין חוטין שעל שני צדי הקנה. ואעוף בלבד קאי רבי יהודה, כדי להוציא את דמו, הואיל וצולחו כולו כאחד. ושחיטה דקאמר רבי יהודה. לאו דוקא, אלא שנקב הוורידין בשעת שחיטה קודם שיקרוש הרום דתו לא נפיק אפילו ע"י מליחה. ואין הלכה כרבי יהודה: **רוב אחד בעוף כו.** ואע"ז דתנן בירושא רובו של אחד כמותו, הדר תנא הכא רוב אחד בעוף כו, חד בחולין וחד בקדשים. דאי אשמענן בחולין הוה אמנא חולין הוא דסני ליה ברובא משום דלאו לדם הוא צריך, אבל קדשים דלדם הוא צריך לא תסני ליה ברובא, קמשמע לן:

ב שנים אוחזין בסבין ושוחטין. בהמה אחת: אפילו אחד למעלה ואחד למטה. שזה אוחו בקצה אחד של סבין וחבירו בצדו השני:

ג התיז את הראש. כאדם המתין קנה או דלעת, שדוחק הסבין בכב ופוסק. וזו היא דרסה: **חיה שוחט.** במשיכה, והתיז הראש בהבאה בלבד או בהולכה בלבד. ולשחיטת הסימנים שיעור הכשר, קרי התיז את הראש: **אם יש בסבין מלא צנור.** חוץ לצנור הבהמה והעוף ששוחט: **בשרה.** שיש בסבין כדי לשחוט במשיכה בלא דרסה. אבל אם אין אורך הסבין אלא כעוכי הצנור או חוץ לצנור משהו, דרסה היא, שאין הסימנים נחתכין במשיכה זו לבדה בלא דרסה: **אם יש בסבין מלא צנור אחד.** חוץ לשני הצוארים, דהיינו שיעור שלשה צוארים: **אימול.** תער דק קטן מאד. ולא גורנין אימול שאין לו קרנים

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנתנו חזרת לענייני שחיטה, והיא באה ללמד בשיעור שחיטת הסימנים, שהם הוושט והקנה.

הַשׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף — סימן אחד בעוף, או הקנה או הוושט, **וְשֵׁנִים בְּבִהְמָה** — או השוחט שני הסימנים בבהמה, **שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה** — בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה לשון דיעבד, משום "השוחט אחד בעוף", שדווקא בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לכתחילה אף בעוף צריך לשחוט שני הסימנים; או הטעם הוא משום הפסיקה דלקמן. **וְרַבּוֹ שֶׁל אֶחָד בְּמִוְהוּ** — שאם שחט רוב הסימן הרי זה כאילו שחט כל הסימן. ברם, לכתחילה צריך שיתכוון לשחוט את הסימן כולו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁישְׁחֹט אֶת הַוִּירְדִין** — היינו גירי הצואר שהם מלאים דם. בגמרא מבואר, שרבי יהודה לא נתכוון אלא לעוף, שצריך לחתוך את הוורידין בשעת שחיטתו, כדי להוציא את דמו, הואיל ודרסם של בני אדם לצלותו כאחד. וזה שאמר "עד שישחוט". לאו דווקא הוא, אלא די להם בנקיבה בלבד, מטעם שבארנו לעיל. **חָצִי אֶחָד בְּעוֹף, וְאֶחָד נְחָצִי בְּבִהְמָה** — שחט חציו של סימן אחד בעוף, או סימן אחד כולו ועוד חציו של הסימן השני בבהמה, **שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה** — והוא הדין לשוחט חציו של כל אחד משני הסימנים בעוף, ששחיטתו פסולה (ותוספות). **רַב אֶחָד בְּעוֹף וְרַב שְׁנַיִם בְּבִהְמָה** — אבל השוחט רובו של סימן אחד בעוף או רובו של כל אחד משני הסימנים בבהמה, **שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה** — כמו ששנינו לעיל: "רובו של אחד כמותו". בגמרא מבואר, שמשנתנו חזרת על אותה הלכה פעמיים, להשמיענו שבין בשחיטת חולין ובין בשחיטת קדשים, כשרה השחיטה ברוב אחד בעוף וברוב שניים בבהמה.

באור משנה ב

הַשׁוֹחֵט שְׁנֵי רֵאשִׁין בְּאֶחָד — בכת אחת, **שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה** —

בגמרא מבואר, שאף לכתחילה מותר לשחוט שני ראשין כאחד, ולא נקטה המשנה לשון דיעבד אלא משום שחיטת קדשים, שדווקא בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לכתחילה אסור לשחוט שני ראשין כאחד. **שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּסָבִין וְשׁוֹחֲטִין** — בהמה אחת, אפילו כשהם עומדים זה מול זה, שאחד אוחו בראש הסבין והשני בקת, ומוליכים ומביאים, ובשעה שזה מוליך זה מביא ובשעה שזה מביא זה מוליך, **אֶפְלוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה** — כלומר שאוחזין את הסבין באלכסון, זה כלפי הראש וזה כלפי הגוף, **שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה** — ואין חוששים שמא יבואו לידי דרסה (עיי' הקדמה למשנה א פורק א).

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד דיני דרסה וכן דיני שהייה.

הִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּכַת אַחַת — דחק את הסבין בכוח על הצואר בלא הולכה והבאה ופסק את הסימנים, **פְּסוּלָה** — שחיטתו פסולה, שזו היא "דרסה" הפוסלת בשחיטה. **הִיָּה שׁוֹחֵט, וְהִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּכַת אַחַת** — כלומר שבהולכה אחת של הסבין או בהבאה אחת שחט את הסימנים, **אִם יֵשׁ בְּסָבִין מְלֵא צִנּוֹר** — כשיעור צנור, חוץ לצנור הבהמה או העוף ששחט, דהיינו שהסבין ארוכה כשיעור שני צווארים, **בְּשֶׁרָה** — השחיטה, שכן בסבין ארוכה כזו אפשר לשחוט יפה בהולכה בלבד או בהבאה בלבד בלא שום דרסה. אבל אם לא היה בה כשיעור זה, אי אפשר שתישחט הבהמה יפה במשיכה אחת בלבד בלא קצת דרסה, ולפיכך השחיטה פסולה. **הִיָּה שׁוֹחֵט, וְהִתִּיז שְׁנֵי רֵאשִׁים בְּכַת אַחַת** — כלומר שבהולכה אחת או בהבאה אחת שחט שתי בהמות, **אִם יֵשׁ בְּסָבִין מְלֵא צִנּוֹר אֶחָד** — כשיעור צנור חוץ לשני הצווארים, כלומר שאורך הסבין כשיעור שלוש צווארים, **בְּשֶׁרָה** — השחיטה, כמבואר לעיל. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמִוּרִים** — שצריך כשיעור צנור, ואם אין בה כשיעור זה השחיטה פסולה? **בְּמִן שְׁהוּלִיק וְלֹא הִבִּיא, או הִבִּיא וְלֹא הוּלִיק** —

אמורים? בזמן שהוליד ולא הביא, או הביא ולא הוליד, אבל אם הוליד והביא, אפלו כל שהוא, אפלו באזמל — פשרה. נפלה ספין ושחטה, אף על פי ששחטה בדרפה — פסולה, שנאמר (דברים יב, כא): "וזבחת... ואכלת", מה שאתה זוכת, אתה אוכל. נפלה הספין והגביהה, נפלו פליו והגביהה, השחיתו את הספין, ועף, ובא חברו ושחט, אם שהה פרי שחיטה — פסולה; רבי שמעון אומר: אם שהה פרי בקור.

ד שחט את הושט ופסק את הגרגרת, או שחט את הגרגרת ופסק את הושט, או ששחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה, או שהחליד את הספין תחת השני ופסקו — רבי ישכב אומר: נבלה. רבי עקיבא אומר: מרפה. כלל אומר רבי ישכב משום רבי יהושע: כל שנפסלה בשחיטתה — נבלה; כל ששחיתתה פראוי, ודבר אחר גרם לה לפסל — מרפה. והודה לו רבי עקיבא.

ה השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם — פשרים, ונאכלים בידים מסאבות, לפי שלא הכשרו בדם. רבי

פירוש ברטנורה

אמו איזמל שיש לו קרנים. ואיזמל שיש לו קרנים הוא שרגלים לעשות כמין קרנים לאיזמל לנוי על גביו נטים לצד ראשו. ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר, וכשהוא מולך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנים אותן הקרנים: נפלה ספין ושחטה. מעמא דנפלה, הא הפילה הוא, כשרה. ואע"כ דלא איכוון לשחוט, דלא בעינן כוונה בשחיטה, מרציטרך קרא למימר גבי קדשים לרצונכם תזכחו, לדעתכם וזכור כלומר מדעת וכוונה, שמע מינה דבחולין לא בעינן כוונה: נפלה ספין והגביהה. ושהה בהגבהה זו: פליו. בריו: או שהשחית את הספין. קודם שחיטה: ועף. נעשה עיף ויגע מחמת השחוח, וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו, ובא חברו ושחט: כדי שחיטה אחרת. כדי שישחוט רוב שנים בהמה אחרת כמותה כשהיא רבוצה גסה לגסה, ודקה לדקה, ועוף לעוף. ורמב"ם פוסק כדברי האומר כדי שחיטת בהמה דקה לעוף, ובעי נמי כדי שיגביהנה וירצינה. ולא נהנו כן: כדי בקור. כשיעור שהמכה בודק ומבקר את סכיניו. ואין הלכה כר' שמעון:

ד ופסק את הגרגרת. היינו עיקור. ובבהמה קאי: תחת השני. תחת הסימן השני. שהיה תוחב הספין בין הסימן לצואר: תחליד. כסת. ולשון חלדה, בחלודה הדרה בעקרי הבתים דמכסאי: ופסקו. מלמטה למעלה: נבלה. ומטמאה במשא: טריפה. ואינה מטמאה: ודבר אחר גרם לה להפסל. כגון אחד מן המטרפות השנויות בפרק ואלו טריפות:

ה בידים מטאבות. כלומר בלא נטילת ידים. דגורו על הדיים להיות שניות לטומאה. ובחולין שנעשו על מותר הקודש מייר, דשני עושה שלישי בהן. דאילו בחולין גרידא, אפילו היו מוכשרין בדם אין שני עושה שלישי בחולין: לפי שלא הכשרו בדם. שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבוא עליו מים או

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ד

שחט את הושט — בבהמה, ופסק את הגרגרת — שלא בשחיטה, או שחט את הגרגרת ופסק את הושט — יש מפרשים, שפסיקת הגרגרת או הושט היינו "עיקור" (רש"י; ברטנורה). או ששחט אחד מהן — אחד הסימנים, והמתין לה עד שמתה — הבהמה, או שהחליד את הספין תחת השני — שלאחר ששחט סימן אחד נעץ את הספין תחת הסימן השני, בינו לבין המפרקת, באופן שהספין לא היתה נראית, ופסקו — וחתך את הסימן מלמטה למעלה, והרי זו "חלדה", רבי ישכב אומר: נבלה — הבהמה נבילה, ומטמאה במשא. רבי עקיבא אומר: טריפה — הבהמה, ואינה מטמאה. כלל אומר רבי ישכב משום רבי יהושע: כל שנפסלה בשחיטתה — נבלה; כל שהיה או דרסה וכדומה, נבלה — הבהמה נבילה, שכל שלא נשחטה כראוי, הרי היא כמתה מבליה: כל ששחיתתה פראוי, ודבר אחר גרם לה לפסל — כגון שנמצא נקב בריאה וכיוצא בזה, טריפה — הבהמה, ואינה מטמאה. והודה לו רבי עקיבא — לרבי ישכב.

ב אור משנה ה

להבנת משנתנו נקדים דברים אחדים בענין "הכשר לטומאה". כתוב בתורה (ויקרא יא, לד): "מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא" — מכאן למדו חכמים, שכל אוכל הראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה אלא אם כן באו עליו מים פעם אחת, וזהו הנקרא "הכשר לטומאה", שהמים מנשירים את האוכלים לקבל טומאה. ולא מים בלבד, אלא שבעה משקים הם המכשירים את האוכלים לקבל טומאה, והם: מים, יין, שמן, חלב, דבש, דם, טל. ממשנתנו אנו למדים, שהדם היוצא בשעת שחיטת הבהמה מכשיר את כל הבשר שלה לקבל טומאה, אלא שהיא דנה בבהמה שנשחטה ולא יצא ממנה דם.

השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, פשרים — שחיטתם כשרה ומותרים הם באכילה, ואין אמורים שמא מתים היו (רמב"ם). ויש מוסיפים, שמשנתנו באה גם להשמיע, שאף על פי שלא יצא מהם דם, אין הבשר אסור משום דם, שדם אברים שלא פירש

שבהולכה אחת בלבד או בהבאה אחת של הסכין שחט את הסימנים: אבל אם הוליד והביא — שהעביר את הסכין הלך ושוב, אפלו כל שהוא — בסכין שארכה כל שהוא, אפלו באזמל — סכין דקה וקטנה, פשרה — שחיטתו כשרה. נפלה ספין — מאליה, שלא מכוח אדם, ושחטה — את הסימנים, אף על פי ששחטה בדרפה — דרך הולכה שלא בדרסה, פסולה — השחיטה, שנאמר: "וזבחת... ואכלת", מה שאתה זוכת, אתה אוכל — דהיינו שהשחיטה צריכה לכזב מכוח אדם. בדם, אם אדם הפיל את הסכין, אף על פי שלא נתכוון לשחיטה כלל, והלכה ושחטה כדרכה, השחיטה כשרה בבהמת חולין, שאין צריך כוונה בשחיטת חולין. נפלה הספין — מידי השוחט בשעת השחיטה, והגביהה — והשלים את השחיטה, נפלו פליו — או שנפלו בגדיו, והגביהה — שהפסיק את השחיטה עד שהגביה את בגדיו, וחזר וגמר את שחיטתו, השחית את הספין — או שהשחית את הסכין באמצע השחיטה, ועף — או שנעשה עיף באמצע השחיטה, (והר"ן; המאירי; "מלאכת שלמה"); ויש מפרשים: השחית את הסכין ועף — שהשחית את הסכין קודם השחיטה ונתעייף, וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כוח להמשיך (רש"י; ברטנורה). ובא חברו ושחט — וגמר את שחיטתו; והוא הדין אם חזר הוא עצמו ושחט, אלא שמשנתנו נקטה דרכו של דבר, שכשהוא מתייעב בא חברו ושחט ("כסף משנה"), אם שהה פרי שחיטה — אם בהגבתה הסכין, או בהגבתה כליו, או בהשחוח הסכין, או בעייתו, שהה כשיעור שחיטת בהמה אחרת כמותה, פסולה — שחיטתו פסולה, שזוהי "שהייה" הפוסלת בשחיטה. רבי שמעון אומר: אם שהה פרי בקור — כשיעור הזמן שיבקר השוחט ויבדוק את סכיניו, שחיטתו פסולה. והרמב"ם מפרש: כדי ביקור — כדי שיעור בדיקת השחיטה אם היתה כראוי. ואין הלכה כרבי שמעון.

ולמה שהייה פוסלת בשחיטה? בספר "כל בו" מבואר הטעם בשם ה"ר פרץ, שהואיל ושהה באמצע שחיטה קודם גמר הכשר שחיטה, לפיכך כשהחזיר ושחטו, נבילה הוא שוחט ("מלאכת שלמה"; עיין שם, שמביא עוד טעם).

ו השוחט את המסכנת — רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד שתפרכם ביד וברגל. רבי אליעזר אומר: דיה אם זנקה. אמר רבי שמעון: אף השוחט בלילה, ולמחר השבים ומצא כתלים מלאים דם — בשרה, שזנקה; וכמדת רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עד שתפרכם או ביד, או ברגל, או עד שתכשפש בזנבה. אחד בהמה דקה, ואחד בהמה גסה. בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה — פסולה, שאינה אלא הוצאת נפש בלבד. במה דברים אמורים? שהיתה בחוקת מסכנת; אבל אם היתה בחוקת בריאה, אפלו אין בה אחד מכל הפיגמים הללו — בשרה.

אחד ממשבעה משקין, שהם מים וין שמן חלב ודבש דם מל: **הוכשרו בשחיטה**. מנו דשריא שחיטה לךך בשר מידי אבר מן החי, משויא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה. ואין הלכה כר' שמעון:

1 השוהה את המסוכנת. כל שמעידים אותה ואינה עומדת מחמת חוליה, היא מסוכנת. ואפילו יש לה כח בשיניה לאכול קורות ובקעיות של עץ: עד שתפרכס. ראי לא פרכסה חיישין שמא ניטלה נשמתה קודם גמר שחיטה: אם זינקה. כדרך שהבהמות נופחות בגרונם והדם מקלה ומוצק בכח: השוחט בלילה. בהמה מסוכנת שצריכה פרכוס, ולא ידע אם פרכסה, ולמחר השכים ונמצא כותלי בית שחיטה הצואר מלאים דם, כשרה, מפני שזינקה. וכשיטת ר' אליעזר דמכשיר לה בנינוק, אמרה רבי שמעון, ואין הלכה כר' אליעזר: אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה. צריכה פרכוס אם היא מסוכנת: שפשטה ידה. בגמר שחיטה: ולא חזירה פסולה. לפי שאין זה פרכוס אלא כן דרכה בשעת צאת נפשה. אבל גסה לא אורחה בהכי, ובין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה כשהיא פשטה כשרה:

ז' ורבי אליעזר פוסל. אם בהמת נכרי היא. אע"ג דישאל קשחיש לה מהניא בה מחשבת נכרי, דסתם מחשבתו לעבודה זרה: **חצר כבד.** יותרת הכבד:

ראה אם פרכסה, וּלְמַחֲרֵה הַשָּׂפִים וּמִצָּא קְתָלִים מְלֵאִים דָּם — בגמרא מבואר, שֶׁמֶצֶא כְּתָלֵי בֵּית שְׁחִיטָה הַצּוֹרֵם מְלוּכָלְכִים בְּדָם, **כְּשֶׁרָה** — הִבְהֵמָה, שְׁזִנְקָה — שֶׁהָדָם עַל כְּתָלֵי בֵּית הַשְּׁחִיטָה מֵעִד שְׁזִנְקָה, שֶׁאֵם אֵין זִינוּק אֵין דָּם בְּסִבִּיבוֹת בֵּית הַשְּׁחִיטָה, וּבְמִדַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — וְכִשְׁחִיטָת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַסּוֹבֵר שֶׁאֵם זִנְקָה כְּשֶׁרָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֵת הִלְכָתוֹ. וְהַכְּמִים אֲמָרִים: עַד שֶׁתִּפְרָסֵם אוֹ בִּיד, אוֹ בְּרָגֶל — לֹא כִרָ"שׁ בֶּן גַּמְלִיאֵל הַסּוֹבֵר: "עַד שֶׁתִּפְרָסֵם בִּיד וּבִרְגֶל", אֲלֵא אִם פִּרְכָּסָה אוֹ בִּיד אוֹ בְּרָגֶל, כְּשֶׁרָה הִיא, אוֹ עַד שֶׁתִּכְשַׁשְׁפֵּשׁ בְּזִנְבָּהּ — שֶׁתַּעֲנֶנּוּ לִכְאֹן וּלְכָאֵן. אֶחָד בְּהֵמָה דָּקָה, וְאֶחָד בְּהֵמָה גְּסָה — בֵּין בְּהֵמָה דָּקָה, כְּגוֹן כִּבְשָׂה, וּבֵין בְּהֵמָה גְּסָה, כְּגוֹן פָּרָה, אִם הִיתָה מְסוּכָּנָה וּשְׁחָטָה, אֵינָה כְּשֶׁרָה אֲלֵא אִם כֵּן פִּרְכָּסָה בִּיד אוֹ בְּרָגֶל, אוֹ שֶׁכִּשְׁנֶשֶׁה בְּזִנְבָהּ. בְּהֵמָה דָּקָה — מְסוּכָּנָה, שֶׁשֶּׁפִּשְׁטָה יָדָהּ — נִשְׁנִשְׁחָטָה וּפִשְׁטָה יָדָהּ בְּגִמְרָה הַשְּׁחִיטָה, וְלֹא הַחֲזִירָה — וְלֹא חֹזֶרֶה וּכְפָפָה אוֹתָהּ לַעַד גּוֹפָה, פְּסוּלָה — הִבְהֵמָה, שְׂאִינָהּ אֲלֵא הוֹצֵאת נֶפֶשׁ בְּלִבָּהּ — וְאֵין זֶה פְּרוֹכֹס. בְּהֵמָה גְּסָה הִיא זֶה פְּרוֹכֹס, וּבֵין שֶׁפִּשְׁטָה יָדָהּ וְלֹא כְפָפָה, בֵּין שֶׁכִּפְפָה וְלֹא פִשְׁטָה, כְּשֶׁרָה. בְּמָה דְּקָרִים אֲמָרִים — שְׂאִינָה כְּשֶׁרָה עַד שֶׁתִּפְרָסֵם בְּגִמְרָה שְׁחִיטָה: שְׁחִיטָתָה בְּחֻזְקַת מַסְפָּנָה — כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל, אֲבָל אִם הִיתָה בְּחֻזְקַת בְּרִיאָה, אֲפִלּוֹ אֵין בָּהּ אֶחָד מִפְּלִי שְׂאִינָים. מִלְּלוֹ — שֶׁל פִּרְכָּסָה, כְּשֶׁרָה — שְׁחִיטָתָה מְכַשֶּׁרָה אוֹתָהּ לְאִילָּה.

מותר ("תפארת ישראל"; ועי' תוספות רבי עקיבא איגר), וְנֶאֱכָלִים כְּיָדֵים מִסְּאֻבּוֹת — כלומר בלי נטילת ידים, שכן חכמים גזרו על הידים להיות שניות לטומאה, והבא לגנוע בטהרות צריך ליטול את ידיו; ומבואר בגמרא, שבמשנתנו מדובר בחולין שנעשו על טהרת הקודש, דהיינו שזהירים היו לאכלם בטהרה כבשר קדשים, ואף על פי כן מותר לאכלם בלי נטילת ידים, לְפִי שְׁלֹא הִכְשְׁרוּ בָדָם — שהואיל ולא יצא מהם דם בשחיטתם, לא הוכשרו לקבל טומאה, ולפיכך אין הידים מטמאות אותם. ואף שקודם אכילה צריך להדיח את הבשר במים למליחה, והרי יוכשר על ידי כך לקבל טומאה, מבואר בתוספות, שמדובר כאן באוכל את הבשר צלוי, שאינו צריך הדחה, או שמדובר בבשר שהודח ונתבשל במי פירות, ומי פירות אינם מכשירים לקבל טומאה, ברם, אם יצא דם שחיטה, אסור לאכול את הבשר בידים מסואבות; ואמנם אין שני לטומאה עושה שלישי בחולין אבל בחולין שנעשו על טהרת הקודש, שבאלו מדובר כאן, כפי שהזכרנו לעיל, סובר התנא של משנתנו, ששני לטומאה עושה בהם שלישי (ויש חולקים על כך וסוברים, שאפילו בחולין שנעשו על טהרת הקודש אין שני עושה שלישי, ומכאן באים בגמרא לבאר משנתנו בדרכים אחרות; עי' שם). רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: הִכְשְׁרוּ בִשְׁחִיטָה — אף כלא יצא מהם דם, והוכשרו בשחיטה לקבל טומאה, שהואיל והשחיטה מכשירה את הבשר להתייר באכילה, מכשירה אותו אף לקבל טומאה. ואין הלכה דרבי שמעון.

הַשׁוּחֹט לַנֶּכְרִי — בהמתו של נכרי בשביל הנכרי, אף על פי ששמענו שחשב הנכרי על השחיטה לשם עבודה זרה, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשִׁירָה** — שאין הולכים אלא אחר מחשבתו של השוחט, ולא אחר מחשבתו של בעל הבהמה. **וְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל** — את השחיטה, ואפילו כשלא שמענו שחשב עליה הנכרי לשם עבודה זרה, שסתם מחשבת נכרי לשם עבודה זרה היא, כמבואר להלן, ואסורה הבהמה בהנאה כתקרובת עבודה זרה. יש מפרשים, שלדעת תנא קמא אפילו לכתחילה מותר לשחוט לנכרי (הור"י). **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֶפְלוּ שִׁחְטָהּ יִשְׂרָאֵל עַל מַנֵּת שִׂיאֵכֶל הַנֶּכְרִי מִחֲצֵר כְּבֹד שְׂלָהּ** — מן יותרת הכבוד של הבהמה. כלומר שלא היה לנכרי בבהמה זו אלא

הַשׁוּחֹט אֶת הַמְּסַכֶּנֶת — בהמה שהיא חולה ונוטה למות; בגמרא מבואר: "כל שעומדים אותה (בהנאת מקל או בעגרה) ואינה עומדת", הרי זו מסוכנת, ואפילו היא אוכלת כבריאה, **רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד שֶׁתִּפְרָכֵס בִּיד וּבִרְגֶל** — אין שחיטתה מכשירה אותה לאכילה אלא אם כן פרסכה לאחר השחיטה ביד (ברגל קדמית) וברגל, שאם לא עשתה כן, חוששים שמא מתה לפני גמר השחיטה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: דִּיהָ אִם זִנְקָה** — אם נפחה בגרונה, והדם קילח ודינק מבית השחיטה בכוח, הרי זה סימן שלא מתה קודם השחיטה. אמר רבי שמעון: **אִם הַשׁוּחֹט בְּלִילָה** — את המסוכנת. ולא

שְׁחֵמְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בְּמִקְדָּשֶׁיךָ, אֵין הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחֵר הָעוֹבֵד, מְקוֹם שְׁאִין מִחֻשְׁבָּה פּוֹסֶלֶת בְּחֹלִין, אֵינוֹ דִּין שְׁלֹא יִהְיֶה הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחֵר הַשּׁוֹחֵט?

ח הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים, לְשֵׁם גְּבֻעוֹת, לְשֵׁם יָמִים, לְשֵׁם נִהְרֹת, לְשֵׁם מִדְבָּרוֹת – שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שְׁנַיִם אוֹחֲזִים בְּסָפִין וְשׁוֹחֲטִין, אַחֵד לְשֵׁם אַחֵד מִכָּל אֱלוֹ, וְאַחֵד לְשֵׁם דָּבָר פֶּשֶׁר – שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה.

פירוש ברטנורא

אמר רבי יוסי קל וחומר. דלא מהניא מחשבת בעלים, הואיל וישראל שחט לה: ומה במקום שמחשבת פוסלת. דהיינו במקדשים כדכתיב (ויקרא ז') המקריב אותו לא יחשב, קרי ביה לא יחשוב, כלומר שלא יחשוב לאכלת חוץ לזמנו כי פגול יהיה: אין הכל הולך אלא אחר העובד. דכתיב המקריב לא יחשב. אבל בעלים לא פסלי במחשבתן כי מקריב לה כהן: מקום שאין המחשבת פוסלת. בגמרא מפרש למתניתין דהכי קאמר, ומה במקום שהמחשבת פוסלת במקדשים בארבע עבודות, אין הכל הולך אלא אחר העובד. מקום שאין מחשבת פוסלת בחולין אלא בשתי עבודות, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. והכי פירושה, במקום שהמחשבת פוסלת במקדשים בארבע עבודות שחיטה וקבלת הדם וזריקה והולכה, באיזו מאלו שחשב על מנת לאכול מן הזבח חוץ לזמנו, פגול הוא, ואע"פ שיש בה חומרא וזו אין מחשבת הולכת אלא אחר העובד. חולין לענין עבודה זרה שאין מחשבת פוסלת בהן בארבע עבודות אלא בשתיים, בשחיטה ובזריקה, דהני הוא דכתיב, וזבח לאלהים יחרם (שמות כ"ב), כל אסך נסכיהם מדם (תהלים מ"א), אבל קבלה והולכה לא כתיב בהן. והקטורה אע"פ ששיבא בעבודה זרה, מיהו לאו עבודה היא לאפסודי בהמה משום הקטר חלבה לעבודה זרה היכא דלא נשחטה ולא נורק דמה לעבודה זרה, דהא אפילו בפנים לא מיפסיל קרבן אם חשב על אכילת בשר בשעת הקטר חלביו, וכיון ששמיצו קולא במחשבת חוץ, דין הוא שנקל בזה שלא יהא הדבר תלוי אלא בשוחט. והלכה כרבי יוסי:

ח השוחט לשם הרים וכו' שחיטתו פסולה. ותקורבת עבודה זרה לא היא ליאסר בהנאה, משום דכל הני אינן נעשים עבודה זרה, דכתיב (דברים י"ב) אללהים על ההרים, ולא ההרים אללהים. ומיהו פסולה מלאכול, משום דרמיא לשחיטה לשם ע"ז ומחללא בה. ודוקא שאמר לשם הרים לשם גבעות, אבל אם אמר למלאך הממונה על ההרים ועל הגבעות, הרי זו זבחי מתים ואסורה בהנאה: לשם דבר כשר. שחיטה סתם:

משניות מבוארות – קהתי

כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ח

משנתנו באה ללמד בענין מחשבת הפוסלת בשחיטת חולין.

השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות – שמתכוון לעבדם בזה, שחיטתו פסולה – כלומר שאסורה הבהמה באכילה, אבל אינה אסורה בהנאה כתקורבת עבודה זרה, לפי שכל אלו אינם נעשים עבודה זרה, שכתוב (דברים י"ב): "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים..." ודרשו: "אלהיהם על ההרים", ולא אלהיהם על ההרים הרמים..." ודרשו: "אלהיהם על ההרים", ומכל מקום אסורה באכילה, לפי שנראה כשוחט לעבודה זרה. ברם, השוחט לשם מלאך הממונה על ההרים או על הגבעות או על הימים, אסורה הבהמה בהנאה ככל תקרובת עבודה זרה (דש"י; ברטנורא). ויש סוברים שאפילו השוחט לשם הרים או לשם גבעות או לשם ימים וכיוצא בהם, אם נתכוון לעבדם, אסורה הבהמה בהנאה, שאף על פי שאין ההרים נאסרים משום עבודה זרה, כמבואר לעיל, אבל עובדיהם חייבים מיתה, כמו שאמר (גמרא עבודה זרה מו, א): "הגוים העובדים את ההרים, הם (ההרים) מותרים ועובדיהם בסייף", ומכל שכן שכל הנעשה לשם אסור בהנאה. מכאן – מפרשים הם את משנתנו כדלקמן: השוחט לשם הרים... – שלא נתכוון לעבדם, אלא שעשה כן לשם רפואה או לשם כשפים ודברי הבאי, שחיטתו פסולה – כלומר שאסורה הבהמה באכילה, מפני שנראה כמתכוון לעבודה זרה, אלא לפי שאין דרך הגוים לעבוד הרים וגבעות ומדברות, לא החמירו לאסרה בהנאה. ברם, השוחט למלאך, הממונה על ההרים או על הימים, אף על פי שלא נתכוון אלא לשם רפואה וכדומה, הואיל ודרך הגוים לעבדו, דין הבהמה כתקורבת עבודה זרה (מדברי סופרים). ואסורה היא בהנאה (ומב"ס לפי חר"ן; המאירי). שְׁנַיִם אוֹחֲזִים בְּסָפִין וְשׁוֹחֲטִין – בהמה אחת, אֶחָד – שוחט, לְשֵׁם אַחֵד מִכָּל אֱלוֹ – שנימונו לעיל, דהיינו לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים וכו', וְאַחֵד לְשֵׁם דָּבָר פֶּשֶׁר – לשם שחיטה כשרה, שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה – על דרך שבארנו לעיל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בשניים שהם שותפים באותה בהמה, אבל אם לשוחט לשם אחד מכל אלו לא היתה שותפות בבהמה, אינה אסורה (יש סוברים שאינה אסורה אבל באכילה אסורה, ויש סוברים שאף באכילה אינה אסורה – עיין מגיד משנה להל' אסורה).

חלק קטן. פסולה – אסורה היא בהנאה, שְׁחֵמְשָׁבָה נְכָרִי לְעִבּוּדָה זָרָה – ומחשבת זו פוסלת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: קֵל נְחִמָּר הַדְּבָרִים! – יש לדון מקל וחומר, שמחשבת הנכרי (בעל הבהמה) אינה פוסלת, הואיל וישראל הוא השוחט. ומה במקום שְׁחֵמְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בְּמִקְדָּשֶׁיךָ – כלומר ומה במקדשים (בקרבתנות) שהמחשבת פוסלת בהם בארבע עבודות, והן: שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם למזבח, וזריקתו על המזבח; בכל אחת מעבודות אלו, אם חשב לאכול מן הזבח חוץ לזמנו, פיגול הוא, ואף על פי כן אֵין הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחֵר הָעוֹבֵד – אחר העושה את העבודה, אבל לא אחר בעל הקרבן, דהיינו שאין מחשבתו של בעל הקרבן פוסלת אלא מחשבתו של העובד בלבד, מְקוֹם שְׁאִין מִחֻשְׁבָּה פּוֹסֶלֶת בְּחֹלִין – כלומר בחולין שאין מחשבת עבודה זרה פוסלת בהם בארבע עבודות אלא בשתי עבודות בלבד: בשחיטה ובזריקת הדם, אבל לא בקבלת הדם ובהולכתו, אֵינוֹ דִּין שְׁלֹא יִהְיֶה הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶלָּא אַחֵר הַשּׁוֹחֵט – כלום אינו קל וחומר, שלא יהא הכל הולך בחולין אלא אחר מחשבת השוחט ולא אחר מחשבת בעל הבהמה? והרי מקל וחומר זה נמצאנו למדים, שאם ישראל שחט לנכרי, כמבואר לעיל, אף על פי שהנכרי חשב על השחיטה לשם עבודה זרה, הואיל והשוחט לא נתכוון לעבודה זרה, שחיטתו כשרה. – בארנו דברי רבי יוסי לפי הגמרא כפירושו של רש"י (וכן מבואר גם בברטנורא וב"תפארת ישראל"). ברם יש מקשים על פירוש זה, שכן מבואר בו, שמחשבת עבודה זרה פוסלת בשחיטה ובזריקת הדם, והרי ההלכה היא שזריקת הדם לשם עבודה זרה אינה פוסלת את בשר הבהמה, מאחר שהבהמה נשחטה בהכשר (ענין תוספות חולין לט"ב). לפיכך יש מפרשים את הדברים בדרך אחרת (חר"ן; המאירי; מגיד משנה): ומה במקום שהמחשבת פוסלת – מעבודה לעבודה בארבע עבודות, דהיינו מוקדשין – כגון השוחט על מנת לעשות בפסולת אחת מארבע העבודות, שהן: קבלה, הולכה, זריקה והקטרה, הרי הזבח פסול, ואף על פי כן אין הכל הולך אלא אחר העובד – כפי שבארנו לעיל, מְקוֹם שְׁאִין מִחֻשְׁבָּה פּוֹסֶלֶת – מעבודה לעבודה בארבע עבודות, אלא בשתי עבודות בלבד, דהיינו בחולין – שהשוחט את הבהמה על מנת לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודה זרה, הבהמה פסולה, אבל אם שחטה על מנת לקבל או להוליך את דמה לעבודה זרה, אין הבהמה פסולה, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט – ולא אחר מחשבת בעל הבהמה? והרי נמצאנו למדים, שהשוחט לנכרי שחיטתו כשרה,

ט אין שוחטין לא לתוך ימים, ולא לתוך נהרות, ולא לתוך בָּלִים; אָבֵל שוחט הוא לתוך עונגא של מים, ובספינה על גבי בָּלִים. אין שוחטין לגומא כל עקר; אָבֵל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיפנס הדם לתוכה. ובשוק לא יעשה בן, שלא יחקה את המינין.

י השוחט לשם עולה, לשם זבחים, לשם אֶשֶׁם תלוי, לשם פֶּסַח, לשם תודה — שחיטתו פסולה; ורבי שמעון מכשיר. שנים או חזין בפסין ושוחטין, אחד לשם אחד מכל אלו, ואחד לשם דבר פֶּשֶׁר — שחיטתו פסולה. השוחט לשם חטאת, לשם אֶשֶׁם ודאי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה — שחיטתו פְּשֵׁרָה. זה הפלל: כל דבר שֶׁנֶּדֶר וְנֶדֶב — השוחט לשמו אסור; ושאינו נדר ונֶדֶב — השוחט לשמו פֶּשֶׁר.

פירוש ברטנורה

ט אין שוחטין לתוך ימים. שלא יאמרו לשרו של ים הוא שוחט: ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו לזרוק דמה לעבודה זרה קא עביד: עונג. גומא. לשון עוגיות לגפנים במועד קטן [ב' ע"א]: עונג של מים. דוקא עכורים, אבל צלולין לא. שמא יאמרו לפרצוף פניו הנראה במים הוא שוחט: ובספינה. יכול לשחוט על גבי כלים והדם שותת ויורד לתוך הים. שהרואה אומר כדי שלא ללכלך הספינה הוא עושה: אין שוחטין לגומא כל עיקר. ואפילו בבית. ומעמא דגומא, מפני שהוא חק המינים: אָבֵל עושה גומא. כגמרא מפרש דחבי קאמר, אין שוחטים לגומא כל עיקר. והרצח לנקר חצרו כיצד הוא עושה, עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא: יחקה את המינים. יחזיק ויהיה בחקותיהם. יחקה לשון חק: השוחט. חולין בחוץ: לשם עולה. כיון דעולה באה בנדר ונדרה הרואה אומר עכשיו הוא מקדיש ושוחט לעולה וקדשים בחוץ מותרים. הלכך גזור רבנן עלה ופסולה. וכן שלמים [וכו'] אֶשֶׁם תלוי. בא על ספק חוב כרת. כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן

משניות מבוארות — קהתי

שחיטה ב. כא). שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

באור משנה ט

אין שוחטין לא לתוך ימים, ולא לתוך נהרות — שמא יאמרו: לשר של ים או של נהרות הוא שוחט, ולא לתוך בָּלִים — שמא יאמרו, שהוא מקבל בהם דם לזרוק לעבודה זרה; אָבֵל שוחט הוא לתוך עונגא של מים — ויש גורסים: לתוך ארגו. דהיינו: אגן, ספל; ובאה המשנה להשיענו, שאינו אסור לשחוט לתוך כלי אלא בכלי ירקן, אבל כלי שיש בו מים, מותר לשחוט לתוכו, שכן המים מוכיחים שאינו מתכוון לקבל את הדם לזדיקה. כגמרא מבאר, שדווקא לתוך כלי של מים עכורים מותר לשחוט, אבל אם יש בו מים צלולים, שצורתו נראית בהם, אסור לשחוט לתוכו, שמא יאמרו: לבבואה שלו הוא שוחט. ובספינה על גבי בָּלִים — השוחט בספינה מותר לו לשחוט על גבי כלים, והדם שותת ויורד לתוך הים, שהרואה אומר: כדי שלא ללכלך את הספינה הוא עושה כן. אבל לתוך הכלים אסור לו לשחוט. בברייתא בגמרא מובא: "היה מהלך בספינה, ואין לו מקום בספינה לשחוט, מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט, והדם שותת על דופני הספינה". אין שוחטין לגומא כל עקר — אפילו בביתו, שכן דרך המינים לשחוט לתוך גומא, כמבואר להלן; אָבֵל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיפנס הדם לתוכה — כלומר שהוא שוחט חוץ לגומא; וכן מבואר בגמרא, שהרצח לנקות את חצרו, עושה מקום חוץ לגומא ושוחט, והדם שותת ויורד לגומא. ובשוק לא יעשה בן — לא ישחוט אף מתוך לגומא, שיהא הדם שותת ויורד לגומא, שלא יחקה את המינין — שלא יעשה כחוקי המינים וכמנהגיהם ("יחקה" מלשון "חוק" — רש"י). ואף על גב שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אף בחדרי חדרים אסור, היינו במקום שאפשר לחשדו בצנעא כמו בפרהסיא, אבל כאן, בשוחט חוץ לגומא בביתו, כל הרואה יאמר, שלנקות חצרו הוא עושה כן.

באור משנה י

משנה זו באה ללמדנו, שהשוחט בהמת חולין (מחוץ לעזרה) לשם אחד הקרבנות הבאים בנדר או בנדבה, כגון שאמר, ששוחט את הבהמה לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים, שחיטתו פסולה; ואף על פי שמן הדין אינה פסולה, שהרי לא הקדיש תחילה את הבהמה לקרבן, אלא ששחטה לשם קרבן, ואין בזה משום לשון הקדש, מכל מקום הואיל וקרבן זה, שלשמו שחט את הבהמה, בא בנדר או בנדבה, חוששים שמא יאמרו, שעכשיו (בשעת השחיטה) הוא מקדיש את הבהמה

לשם אותו קרבן, ומותר לאכול קדשים שנשחטו בחוץ; הלכך גזור חכמים לפסול שחיטה זו. אבל השוחט לשם אחד הקרבנות שאינם באים בנדר או בנדבה, אין חשש שמא יאמרו שהוא מקדיש עכשיו את הבהמה לאותו קרבן, שהואיל ולא ידוע שהוא חייב בו, הרי מבינים שדבריו דברי הבאי הם ואין בהם ממש; הלכך לא גזור חכמים, ושחיטתו כשרה.

השוחט — בהמת חולין בחוץ, לשם עולה, או לשם זבחים — שלמים, או לשם אֶשֶׁם תלוי — הבא על ספק עבירה שעל שגגתה ודאי חייבים חטאת ועל זדונה כרת, כגון מי שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל מאחת מהן, ואינו יודע מאיזו אכל, הרי הוא מביא אֶשֶׁם תלוי; ומשנתנו כרבי אליעזר היא, הסובר: "מתנדב אדם אֶשֶׁם תלוי בכל יום", שבכל יום עומד אדם בספק חטא ולבו נוקפו שמא חטא (גמרא ורש"י). ומכאן שאף אֶשֶׁם תלוי בא בנדבה, או השוחט לשם פֶּסַח — שכן אדם יכול להפרישו כל ימות השנה ולהניחו עד זמנו, ואם מקריבו קודם זמנו, הרי הוא נעשה קרבן שלמים; הלכך חוששים שמא יאמרו שהוא מפרישו עכשיו, והרי הוא שוחטו בחוץ בתורת שלמים; או השוחט לשם תודה — והוא קרבן שלמים הבא להודאה על נס; בכל אלו שחיטתו פסולה — מהטעם שבארנו בהקדמה למשנתנו. ורבי שמעון מכשיר — שאינו חושש למראית העין (רש"י). ויש מבארים, שטעמו של רבי שמעון, כמו שפירש במסכת מנחות (יב, ג): "שלא התנדב כדרך המתנדבים" (תוספות). כלומר שהכל יודעים שאין דרך להתנדב קרבן לשחוט בחוץ, ולפיכך אין חשש שמא יאמרו שהוא מקדיש את הבהמה לקרבן. והלכה כתנא קמא. שנים או חזין בפסין ושוחטין — בהמה אחת, אֶחָד — שוחט, לשם אֶחָד מכל אלו — שנימנו לעיל, דהיינו לשם עולה או שלמים וכדומה, ואֶחָד לשם דבר פֶּשֶׁר — לשם שחיטה כשרה, שחיטתו פסולה — שמא יאמר הרואה, שהשוחט קדשים בחוץ מותר לאכלם, כמו שבארנו לעיל (לדעת תנא קמא). השוחט — בהמת חולין בחוץ, לשם חטאת, או לשם אֶשֶׁם ודאי — כגון אֶשֶׁם גזלות, או אֶשֶׁם מעילות, או אֶשֶׁם שפחה חרופה (כמבואר בזבחים ה, ה), או לשם בכור, או לשם מעשר — בהמה, או לשם תמורה — תמורת קרבן, כשאין לו קרבן בביתו (גמרא); בכל אלו שחיטתו פְּשֵׁרָה — שאין חוששים, שמא יאמרו: עכשיו הוא מקדיש את הקרבן, והוא שוחט קדשים בחוץ, שכל הקרבנות הללו אינם באים בנדר או בנדבה, אלא קרבנות חובה הם, ואילו היה חייב בהם, היו יודעים על כך, וכיון שאין יודעים, אין מקבלים את דבריו כדברים של ממש, כפי שכבר בארנו לעיל. זה הפלל: כל דבר שֶׁנֶּדֶר וְנֶדֶב — כל קרבן שבא בנדר ובנדבה,

פ ר ק ש ל י ש י

א אלו טרפות פכהמה: נקובת הושט, ופסקת הגרגרת, נקב קרום של מוח, נקב חלב לבית חללו, נשברה השדרה ונפסק החוט שללה, נטלה הפכר ולא נשתיר הימנה פלום, הריאה שנקבת, או שחסרה. רבי שמעון אומר:

פירוש ברטנורה

אכל. אשתו ואחותו עמו במטה ובא על אחת מהן ואין ידוע על איזו מהן בא, מכאן אשם תלוי להגן מן היסורים עד שיוודע לו אם חטא ודאי מכאן חטאתו. ומתניתין ר' אליעזר היא דאמר (בריות כ"ה ע"א) מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, שבכל יום עומד בספק חטא ולבו נוקפו שמא חטאתי. ונמצא שדבר הנגיד ונגיד הוא: לשם פסח. ופסח נמי מקרי דבר הנגיד ונגיד, הואיל והוא עשוי להפרישו כל ימות השנה ולהניחו עד זמנו, אמרי קא שחט שלמים בחוץ ואכיל להו: ורבי שמעון מבשר. דלא חייש למראית העין: אשם ודאי. כגון אשם גזילות, מי שנשבע לשקר על כפירות ממון, ואשם מעילות, ואשם שפחה חרופה. ועל שם שאשם תלוי בא על ספק קרי להני אשם ודאי: לשם בכור לשם מעשר. מידע ידעי אינשי דשקר הוא, דבכור ומעשר קלא אית להו ומידע ידעי מקמי הכי, דאילו ההוא שעתא לאו בני אפרושי נינהו דנימא השתא קמקדיש להו: זה הכלל. לאתויי אם אמר הריני שוחט לשם עולת נזיר, שהיא פסולה. דמהו דתימא ליכא למוחש לחורבא, דמידע ידעי דהא לא נדר, קמ"ל דמימר אמרי דלמא נדר בצנעא זה שלשים יום שהוא סתם נזירות ובשלשים יום לא מנכרא מלתא לשכניו: ושאנינו נידר ונידב. לאתויי עולת יולדת, שאם אמר לשם עולת יולדת בפירוש, כשרה. ואפילו אמר לשם אשה שאינה חייבת קרבן לידה. ומהו דתימא הואיל ואין אותה אשה חייבת קרבן לידה לא היתה זו אלא נדבה, קמ"ל דאימור שמא הפילה, דמפלת אין לה קול ונמצא קרבן זה חובה ולא נדבה ולפיכך שחיטתו כשרה:

ג אלו טרפות. ניקב הושט. שני עורות יש לו לושט, החיצון אדום והפנימי לבן. אם ניקב זה בלא זה כשרה, נקבו שניהן אפילו זה שלא כנגד זה, טרפה. וכל נקב במשהו: ופסקת הגרגרת. לרחבה ברובה. ואינה טריפה עד שיפסק רוב החלל. ועובי התנוק אינו משלים לרוב. ודוקא כשנפסקה לרחבה הוא דפסולה ברובה, אבל לארכה של קנה, אפילו לא נשתיר בה אלא חוליא אחת למעלה לצד הראש וחוליא אחת למטה סמוך לכנפי ריאה, כשרה, לפי שכל זמן שהבהמה מושכת צוארה יותר הסדק מתמעט ואינו נראה: ניקב קרום של מוח. שני קרומים יש למוח, העליון דבוק לעצם הגולגולת, והשני הסמוך למוח. אם ניקב העליון והשני הסמוך למוח קיים, כשרה. ניקב השני הסמוך למוח אע"פ שהעליון קיים, טרפה, ואע"פ שלא ניקב העצם: ניקב חלב לבית חללו. שני חללים יש ללב, הגדול לצד ימין הבהמה, וחלל קטן לצד שמאל. אם ניקב חלב במשהו והגיע הנקב לאחד משני אלו החללים, טרפה. וכן אם ניקב בסחוס שבלב העשויו כעין ביב והוא קרוי קנה חלב, טרפה: נשברה השדרה. חוליות השדרה: ונפסק החוט. כמין חוט לבן יוצא מן המוח ועובר על פני אורך השדרה כולה, וקרוי דק מקיף את החוט. ואם נפסק רוב הקיפו של קרום זה ברחבו, היינו נפסק החוט וטריפה, ואפילו לא נשברה השדרה, אלא

משניות מבוארות – קהתי

(בסוף משנתנו): "זה הכלל: כל שאין כמוה חיה — טרפה." — בחמש המשניות הראשונות של פרקנו (א-ה) יבואר, איזו מכה עושה את הבהמה ואת העוף טריפה, ואיזו מכה אינה עושה אותם טריפה. וכל סוגי הטרופות המנויים בפרקנו, הלכה למשה מסיני הם. משנתנו מונה שמונה עשרה טרפות בבהמה.

אלו טרפות פכהמה: א. נקובת הושט — שני עורות יש לו לושט, החיצון אדום והפנימי לבן, ואם ניקבו שניהם נקב כל שהוא, אפילו זה שלא כנגד זה, הבהמה טרפה; ב. ופסקת הגרגרת — הגרגרת היא הקנה, ואם נפסק רוב חלל הגרגרת לרחבה, הבהמה טריפה. ברם, אם נפסקה לארכה, אפילו לא נשתיר בה אלא משהו למעלה, לצד הראש, ומשהו למטה סמוך לריאה, כמבואר במשנה הבאה, הבהמה כשרה, שזה חוזר ומתראפ. — הרמב"ם פוסק בענין נקובת הושט ופסקת הגרגרת, שהבהמה נבילה (הל' שחיטה ג, כ; כג); ג. נקב קרום של מוח — שני קרומים יש למוח: העליון, שהוא דבוק לעצם הגולגולת, והתחתון, שבו מונח המוח; ואם ניקב הקרום התחתון נקב כל שהוא, הבהמה טריפה. אבל אם ניקב הקרום העליון בלבד, הרי זו כשרה; ד. נקב חלב לבית חללו — שהגיע הנקב עד לחלל חלב, בין לחלל הגדול שבשמאל בין לחלל הקטן שבימין (רמב"ם), הבהמה טריפה; אבל אם ניקב בשר חלב ולא הגיע עד לחללו, הרי זו כשרה. משנתנו נקטה כאן "לבית חללו", אף על פי שגם בשר הנקובים אין הבהמה טריפה אלא אם כן הגיע הנקב עד לחלל, לפי שבשר חלב הוא עבה, ואפשר שיהא בו נקב שלא יגיע לבית חללו, לא כן באחרים, כגון בוושט או בקרום המוח, שדקים הם, ואין זה מצוי שיהא בהם נקב שלא יגיע לבית חללם (יחזקוניות יוס טובי; "תפארת ישראל"); ה. נשברה השדרה — מערכת החוליות העוברות לאורך גב הבהמה, ונפסק החוט שללה — כמין חוט לבן יוצא ממוח הגולגולת ועובר על פני אורך השדרה כולה, וקרום דק מקיף את החוט; ואם נפסק רובו של קרום זה ברחבו, הבהמה טריפה, ואפילו לא נשברה השדרה, אלא הואיל ואין דרך החוט להיפסק שלא על ידי שבירת השדרה, לפיכך נקטה משנתנו "נשברה השדרה"; ו. נטלה הפכר ולא נשתיר הימנה פלום — בגמרא מבואר, שאם לא נשתיר ממנה כזית במקום המרה וכזית במקום חיותה, דהיינו במקום שהיא תלויה בו, הבהמה טריפה, אבל אם נשתירו ממנה כזית כזית בשני המקומות הללו, הרי זו כשרה; ז.

השושט לשמו — בהמת חולין בחוץ, אסור — כלומר שחיטתו פסולה. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא כאן לרבות השוחט לשם עולת נזיר, שאין אנו אומרים אילו היה נודר נזירות היה קול לדבר, ואין איפוא חשש לדבריו, שהרי אפשר שידור בצנעא סתם נזירות שאינה אלא שלושים יום, הלכך חוששים למראית העין, כמבואר לעיל, ושחיטתו פסולה. ושאנינו נדר ונדב — קרבן שאינו בא בנדר ובנדבה, השוחט לשמו פשר — שחיטתו כשרה; ומבואר בגמרא, שכאן בא "זה הכלל" לרבות השוחט לשם עולת היולדת, שכן אילו היתה אשתו יולדת, היו יודעים, וכיון שאין יודעים אין חוששים לדבריו, ולפיכך שחיטתו כשרה (רש"י; עיין בגמרא ובמפרשים שמבארים ענין זה בדרכים שונות).

באור משנה א

כתוב בתורה (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכן אותו", ומבאר הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות ד, ו-ט): "טריפה האמורה בתורה — זו טרפה אותה חיות היצר, כגון ארי וגמל וכיוצא בהן; וכן עוף שטרף אותו עוף הדרוס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה, שאם מתה, הרי היא "נבילה", ומה לי מתה מחמת עצמה, או הכה בסיף והמיתה, או שברה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא בשטרפה ולא מתה. ואם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר הגדי ברגלו, או בנביו, או באזנו, ורדף אדם והצילו מפיו, יהיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכן אותו" — עד שיעשה אותה בשר הראוי לכלב. הא למדת, שטריפה האמורה בתורה היא שטרפה אותה חיות היצר ושברה אותה, וטסה היא למות ועדיין לא מתה אף על פי שקדם ושחטה קודם שחמתה, הרי זו אסורה משום טריפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבהא עליה. נמצאת למד. שחיתורה אסרה המתה. והיא הנבילה, ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה. ואף על פי שעדיין לא מתה, והיא הטרפה. וכשם שלא תחלוף במיתה בין מתה מחמת עצמה בין שנפלה ומתה. בין שחנתה עד שמתה, בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלוף בנטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רוב צלעותיה, בין שנפלה ונתסיקו איבריה, בין שורק בה חץ ונקב לבה או ריאתה, בין שבא לה חולי מחמת עצמה וניקב לבה או ריאתה או שיבר רוב צלעותיה וכיוצא בהן, הואיל והיא נוטה למות מכל מקום, הרי זו טריפה, בין שהיה הגורם בידי בשר ודם בין שהיה בידי שמים. אם כן למה נאמר בתורה "טרפה"? דבר הכתוב בהורה; שאם לא תאמר כן, לא תיאסר אלא אותה שטרפה בשדה, אבל אם נטרפה בחצר לא תיאסר, הא למדת שאין הכתוב מדבר אלא בהורה; וענין הכתוב, שחיתורה למות מחמת מכותיה ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו — אסורה. מכאן אמרו חכמים

עד שתתקב לבית הסמפונות. נקבה הקבה, נקבה המרה, נקבו הדקין, הפרס הפנימית שנקבה, או שנקרע רב החיצונה. רבי יהודה אומר: הגדולה טפה, והקטנה פרפה. המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ. נפלה מן הגג, נשתברו רב צלעותיה, ודרוסת הזאב. רבי יהודה אומר: דרוסת הזאב – בדיקה, ודרוסת הארי – בנסה; דרוסת הנץ – בעוף הדק, ודרוסת הגס – בעוף הגס. זה הפלל, כל שאין במזה חיה – מרפה.

פירוש ברטנורא

אורחא דמלאת נקט, דרוב פסיקת החוט על ידי שבירת השדרה הוא: ניטל הכבד ולא נשתייר חימנו כלום טריפה. עד שישתייר כוית במקום מרה וכוית במקום שהיא חיה משם, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. ואם נשתייר בה פחות משני זיתים בשני מקומות הללו, או אפילו יותר משני זיתים ושלש מקומות הללו, טריפה: הריאה שניקבה. שני קרומים דקים יש לריאה, ניקב זה בלא זה, כשרה. ניקבו שניהן ודורו יוצא כשנפוחים אותה, טריפה. וממקום ריאה שניקבה נאסרו כל הסירכות שבריאה כשהם במקום דעבידי לאיתנות, לפי שאין סירכא בלא נקב, שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונקפה ונעשה קרום. וכשהסירכות במקום דלא עבידי לאיתנות, כגון אונא באונא כסדרן, זו מגינה על זו וחוזרת לבריאותה ואין הנקב מתגלה, אבל כשהם במקום דעבידי לאיתנות, הקרום מתפרק והנקב מתגלה: או שחסרה. כגון שחסר אחד מחמש אונות שיש לריאה. ואם נחסרה אחת משלש האונות של צד ימין, יש אומרים שהענוניתא משלמת וכשרה. ואם חסרה הענוניתא עצמה, יש מכשירין, דאין זה חסרון, שהרבה כהמות אין להם ענוניתא. כך מוכח בגמרא: עד שתתקב לבית הסמפונות. קטנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה כולן שופכין לסמפון הגדול. ולבית הסמפונות דתנן, כלומר לסמפון הגדול שכל הסמפונות שופכים לו. ואין הלכה כרבי שמעון: ניקבה הקיבה. נקב מפולש לתוך חללה בכל שהוא: ניקבה המרה. הכיס שלה. למקום שאין הכבד סותמתה: ניקבו הדקין. בני מעים. למקום שאין דקים אחרים סמוך לנקב להגין עליו. אבל הודא דכנתא דאנקיב לחבריה, חבריה מגין עליה: כרס הפנימי. כל הכרס כולו קרוי כרס פנימי ונקוברו במשהו. כרס החיצונה, כרס החופה את רוב הכרס והוא קרום עב עובר על כל החלל מן החזה ועד הירכיים. והכרס מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה. ורובו תחת אותו קרום. ונקרע ברובו דקאמר, היינו שרואים כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום כנגד הכרס, טריפה. ואם במקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום, כשרה: הגדולה טפה. בשור גדול אם נקרע טפה, טריפה, אע"פ דלא הוי רובה. ובעל קטן ממרפא ברובה, אע"פ דלא הוי טפה. והלכה כרבי יתודה: המסס ובית הכוסות. סוף הכרס עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות, והמסס מחובר בו, וסביב לחבורו כשבאים להברילין יש דופן לוח ודופן לוח, ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה, והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומן המסס לקיבה ומהקיבה לדקין: שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ. כגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חבורן. לאפוקי אם נקבו במקום חבורן דכשר, לפי שדופן ההמסס מגין על נקבי בית הכוסות, ודופן בית הכוסות מגין על נקבי המסס: נפלה מן הגג. ושחטה מיד, טריפה, אם לא הלכה ברגליה אחר נפילתה. דחישנין שמא נתרסקו אבריה. ואם הלכה מלא קומתה, כשרה ואינה צריכה בדיקה. ואם עמדה ולא הלכה ושחטה, צריכה בדיקה. וכן אם שהתה מעת לעת אחר שנפלה ושחטה, אע"פ שלא הלכה ולא עמדה, כשרה וצריכה

משניות מבוארות – קה"י

כשרה; שאם ניקבו נקב מפולש מזה לזה הרי גם מלבד הנקב הם שופכים זה לתוך זה, ואם ניקב אחד מהם במקום חיבורם, הרי דופן המסס מגין על נקב בית הכוסות ודופן בית הכוסות מגין על נקב המסס. — (תמיהה היא, משום מה הקדימה משנתנו המסס לבית הכוסות, והרי בית הכוסות הוא לפני המסס. כמו שבארנו לעיל? בעל "תוספות יום טוב" משאיר תמיהה זו ב"צריך עיון". ברם, יש סוברים, שבתקופה מסויימת החזיפו השמות — אנציקל' תלמודית). — טו. נפלה מן הגג — ונשחטה מיד, הרי היא טריפה, שחוששים שמא נתרסקו אבריה. ברם, אם לאחר שנפלה הלכה ברגליה מלא קומתה, הרי היא כשרה. וכן אם נשחטה לאחר שהשתה מעט לעת, אף על פי שלא הלכה ולא עמדה, כשרה, אלא שצריכה בדיקה בחלל הגוף, אם לא נתרסקו אבריה: יז. נשתברו רב צלעותיה — מעמוד השדרה של הבהמה יוצאות עשרים ושתים צלעות שיש בהן מוח, אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן, ואם נשתברו רובן, דהיינו ששים עשרה צלעות, הבהמה טריפה. בגמרא מבואר, שאינה טריפה אלא כשנשברו מחציין כלפי השדרה, לפי ששם חיותה, אבל אם נשברו מחציין כלפי החזה, הרי היא כשרה; יח. ודרוסת הזאב — בהמה שנדרסה על ידי זאב, שהכה אותה בצפוני רגליה הקדמיות והטיל בה ארס. רבי יהודה אומר: דרוסת הזאב, בדיקה — רבי יהודה בא לפרש דברי חכמים, שדרוסת הזאב אינה טריפה אלא בבהמה דקה, כגון כבש ועז, אבל לא בגסה, כגון השור, ודרוסת הארי, בנסה — אפילו בהמה גסה שנדרסה על ידי ארי, הרי היא טריפה, דרוסת הנץ, בעוף הדק — דרוסת הנץ אינה טריפה אלא בעוף הדק בלבד, כגון ביונים וכיוצא בהם, ודרוסת הגס — יש גורסים: "הגז", והוא ממיני העופות הטורפים. יש אומרים שהוא הינשוף, ויש אומרים שהוא הקרוי בלעז "פלוקן" (יערוך), בעוף הגס — כגון אווזים ותרנגולים. זה הפלל, כל שאין במזה חיה — כל בהמה שלקתה במכה, שידוע שבהמה הלוקה במכה כזו אינה יכולה לחיות, טריפה — הבהמה, ואסורה באכילה. בגמרא מבואר, ש"זה הכלל" בא לרבות טרפויות נוספות שלא נימנו במשנתנו (עיין בגמרא ובמפרשים).

הריאה שנקבה — שני קרומים דקים יש לריאה, ואם ניקבו שניהם והגיע הנקב לגוף הריאה, הבהמה טריפה; ז. או שנקרעה — כגון שחסרה אחת מחמש האונות (האזניים) שלה. רבי שמעון אומר: עד שתתקב לבית הסמפונות — ניקבה הריאה אינה טריפה אלא אם כן ניקבה לבית הסמפונות, דהיינו לסמפון (לקנה) הגדול שבריאה שכל סימפונות (צינורות) הריאה נכנסים לתוכו; ט. נקבה הקבה — נקב כל שהוא המגיע עד לחלל שבה; י. נקבה הקרה — באותו הצד שאינה סמוכה לכבד; יא. נקבו הדקין — בני המעיין, במקום שאין סביב הנקב מעי אחר דבק בו שיגן עליו; יב. הפרס הפנימית שנקבה — הכיס הגדול שהמאכל נכנס לתוכו מהוושט נקרא "הכרס הפנימית", ואם ניקבה עד לחלל שבה, הבהמה טריפה; יג. או שנקרע רב החיצונה — רוב הכרס החיצונה, דהיינו כשר החופה את רוב הכרס, והוא קרום עב שעובר על כל חלל הבטן מהחזה עד הירכיים, והכרס עצמו מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה, ורובו מונח תחת אותו קרום, ואם נקרע רוב הקרום שהוא כנגד אותו רוב הכרס, הבהמה טריפה (ויש מפרשים בגמרא ענין הכרס הפנימית והחיצונה בדרך אחרת). רבי יהודה אומר: הגדולה טפה — בהמה גדולה שיש ברוב הכרס החיצונה שלה יותר מטפה, טריפה כשנקרעה טפה, והקטנה כשרה — בהמה קטנה שאין שיעור טפה ברוב הכרס החיצונה שלה, טריפה כשנקרע רובה. והלכה כרבי יתודה: יד-טו. הקסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ — סוף הכרס בבהמה עשוי כעין כובע, והוא קרוי "בית הכוסות" (לפי שעשוי בפנים בתים כמו כוסות; ויש אומרים שהוא מלשון "כיס"), בצידו נמצא "המסס" (לפי שמעכל את המאכל נקרא "המסס", כמו — יעשיה, יח: "והיה כמסוס נוסס", — ערוך; עיין "תוספות יום טוב". ויש סוברים שהוא מלשון רומית "אומסוס", שפירושו: הקיבה הקדמית), ודופנו מחובר לדופן בית הכוסות, ובאמצע חיבורם הם פתוחים זה לזה, והמאכל נכנס מן הכרס אל בית הכוסות ומשם להמסס ומהמסס לקיבה ומקיבה לדקין; ואם אחד מהם, או המסס או בית הכוסות, ניקב לצד חוץ, שלא במקום חיבורם, הבהמה טריפה. ברם, אם ניקבו במקום חיבורם, הבהמה

ב וְאֵלּוּ פִּשְׁרוֹת בִּפְתָּחָהּ: נִקְבָּה הַגְּרֵגֶרֶת, אִי שְׁנִפְדָּקָה. עַד כִּמָּה תִּחְסַר? רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד פֶּאֶסֶר הָאֵיטְלָקִי. נִפְתָּחָה הַגְּלִגְלֶת וְלֹא נִקְבַּ קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, נִקְבַּ הֶלֶב וְלֹא לִבִּית חֲלָלּוֹ, נִשְׁפְּרָה הַשְּׁדֵרָה וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שֶׁלָּהּ, נִטְלָה הַכֶּבֶד וְנִשְׁתַּיֵּר הַיִּמֶנֶה פְּזִית, הֶמְסָם וּבֵית הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְבּוּ זֶה לַתּוֹךְ זֶה, נִטְלָה הַטְּחוּל וְנִטְלָה הַפְּלִיּוֹת, נִטְלָה לְחֵי הַתַּחְתּוֹן, נִטְלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ, וְחֲרוּתָהּ בִּידֵי שְׁמִיּוֹם. הַגְּלוּדָה – רַבִּי מֵאִיר מִכְשִׁיר, וְחֻקִּים פּוֹסְלִין.

פירוש ברטנורה

בדיקה. ובדיקה זו בחלל הגוף בפנים לראות אם נתרסקו אבריה. ובית הרחם וכן הסימנים אין בהם משום ריסק אברים: נשתברו רוב צלעותיה. עשרים ושתיים צלעות גדולות שיש בהן מוח יש לבהמה, אחד עשר מכאן ואחד עשר מכאן. נשתברו שש מכאן ושש מכאן, או אחד עשר מכאן ואחד מכאן, והו נשתברו רוב צלעותיה. והוא שנשתברו מחצית כלפי השדרה, לפי ששם חיותה, ולא מחצית לצד החזה: ודרושת חזאב. שמכאן בצפרניו בבהמה ומטיל בה ארס ושורפה. ואין דרוסה אלא ביד, אבל לא בהגל. ואין דרוסה אלא מדעת. ודרוסה שאמר, צריכה בדיקה כנגד בני מעיים, וכגון ספק דרוסה או שראה שדרסה ואין מקום הדרוסה ניכר מבחוץ, צריכה בדיקה גבה וכרסה וצדדיה וכל שכנגד בני מעיים. ואם האדים שם בשר, טריפה. ואם רואי דרוסה היא, בורק כנגד מקום הדרוסה ורואה אם האדים הבשר, טריפה, ואם לאו כשרה: דרוסת חזאב בדיקה. אבל בנסה לא אלים וזהירה למקליה: ודרושת ארי בנסה. וכל שכן בדיקה. ורבי יהודה לפרושי מלחיה דת"ק אתי ולא לאפלוגי עליה. והלכה כמותו: הנץ. אשפור"ר בלע"ז: בעוף דק. וינים וצפורים: דרוסת הגם. אשפור"ר: בעוף הגם. אווים ותרנגולים: זה הכלל. לאתויי שבעה מיני טרפות שלא הוזכרו במשנה ואלו הן: [א], קולית הירך שקפץ ממקומו מן החור שבעצם האליה שהוא תחוב בו, והוא דאיעכול ניבד. [ב], לקתה אפילו בכלייה אחת, וכל שכן בשתייה. והוא דמטיא לקותא למקום חריץ של כלייה. [ג], טחול שניקב נקב מפולש במקום עבה שבו. ואם נשתתיר בו כעובי דינר זהב, כשר. [ד], סימנים שגדלדלו ברובן, כלומר שנתלשו בכמה מקומות ומחברים כגון מעט וכאן מעט. [ה], עקרה צלע מעקרה. דדוקא נשתברו תנן במתניתין דבעינן רובא, אבל נעקרה צלע אחת מעקרה עד חצי חוליותה, טריפה. [ו], גולגולת שהוכתה מכות רבות על גולגולתה ולא נפחתה ולא ניקב הקרום, אם רוכה נחבסה דהיינו נתרוצצה, טריפה. [ז], וכשר החופה את רוב הכרס ברובו, נמי איכא למאן דאמר דתנא מייתי ליה בזה הכלל. ולא הוזכר בפירוש במשנה, לפי שאינם מפרשין הכרס החיצונה ששנוי במשנה שהוא בשר החופה את רוב הכרס כדפרישנא לעיל. וכן מיייתי תנא בזה הכלל בהמה שנחתכו גלגלי האחרונים מן הארכובה ולמעלה, טריפה. וחסרון בשדרה, שאם חסרה חוליא אחת, טריפה. וגלודת, שנפל עורה והופשטה כולה, או מחמת שחין או מחמת מלאכה, טריפה. וחירותה, שצמקה ריאה שלה ונעשית כחירות של דקל מחמת פחד שהבעיתה אדם, דדוקא בידי שמים תנן לקמן שהיא כשירה משום דהדרא בריאה, אבל לא בידי אדם. וכל הני טרפות רבינו תנא בזה הכלל: כל שאין כמות חיה. שלקתה מכה. שאין בהמה לקויה דוגמתה יכולה לחיות:

ב ניקבה הגרגרת. בלא חסרון איסר כדמפרש. ואם ניקבה נקבים הרבה מפולשים ואין בהן חסרון, רואין אם כשיצטרפו יש בכולן שיעור רוב גרגרת, טריפה, ואם יש באותן נקבים חסרון או שחסרו ממנו רצועות ארוכות, רואין אם כשיצטרפו כל מה שחסר יעלה יותר משיעור איסר, טריפה, ואם כאיסר או פחות, כשרה. וכן הלכה: או שנפדקה. והוא שישתייר בה בקנה למעלה ולמטה כל שהוא: נפחתה הגלגולת. העצם נפחת ורואים אנו שלא ניקב קרום של מוח: נישלה הכבד ונשתתיר הימנה כזית. והוא שיהיה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא מעורה: זה לתוך זה. שסמוכין הן ודופן של שניהם אדוקים זה לזה ובאמצעותן הן שופכין זה לזה. ואם חורו וניקבו במקום אדוקת דפנותיהם ואין הנקב נראה לחוץ אלא זה לתוך זה, כשרה, דהא לאחדוי נמי שפכין: נישל הטחול. לא שנו אלא נישל, אבל ניקב במקום עביו ולא נשתתיר בו כעובי דינר זהב טריפה, כדפרישנא לעיל: נישלו הפליות. בין שניטלו שתיהן בין שניטלה אחת מהן, כשרה. ולא שנו אלא נישלו, אבל הכוליא שהקטנה מתחת חולי, בקרה עד כפול, בנסה עד כענבה בינונית, טריפה. ואם מלאה מים סרוחים, טריפה. מים זכים, כשרה: נישל לחי התחתון. מעל הבשר והסימנים מחוברין בבשר. ולא שנו אלא שכולה לחיות על ידי הלעטה ששופכים המאכל לתוך פיה. אבל אינה יכולה לחיות על ידי הלעטה, טריפה: נישלה האם. היא הרחם, מטרי"ן בלע"ז, שהעובר מונח בה: וחירותה בידי שמים. שצמקה הריאה שלה ויבשה כחירות של דקל מקול רעם וברק [צ"ל וראית ברק], כשרה. ובידי אדם, כגון שהבעיתה אדם או שאר כל הבריות כגון שאנת אריה וקול שחל, טריפה. והזכי ידעין אם בידי שמים וכשרה אם בידי אדם וטריפה. בקין מכיא כל חרס לבנים וממלאן מים קרים ומניח הריאה בתוכם מעת לעת, אי הדרא בריא, בידי שמים היא וכשרה, ואי לא הדרא בריא, בידי אדם היא וטריפה. ובחורף מכיא כלי חרס שחור, שאינו מויע כמו הלבן ואין המים מצטננים בו. ויש מפרשים שמכיא כלי נחושת, וממלאן מים פושרים ומניח הריאה בתוכן מעת לעת, אי הדרא בריא כשרה, ואם לאו, טריפה: הגלודת. שהופשט עורה מעליה. אם נשאר בה עור כרוחב סלע על פני השדרה כלה שנמצאו חוליות השדרה כולן מחופים, הרי זו כשרה. ואם נפשט ממנו רוחב סלע על פי כל השדרה, אע"פ שכל שאר עורה קיים, טריפה. וכן הוא פסק ההלכה:

משניות מבוארות – קהתי

"ונשתתיר הימנה כל שהוא". הֶמְסָם וּבֵית הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְבּוּ זֶה לַתּוֹךְ זֶה — דהיינו במקום חיבורם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, נִטְלָה הַטְּחוּל — לגמרי, כשרה; אבל אם ניקב עוביו, ולא נשתתיר בו כעובי דינר זהב, הרי זו טריפה, שעל ידי הנקב הוא הולך ומוסיף מכאוב והחולי רב בגופה (גמרא ורש"י). נִטְלָה הַפְּלִיּוֹת — בין שניטלו שתיהן בין שניטלה אחת מהן, כשרה. נִטְלָה לְחֵי הַתַּחְתּוֹן — והוא המתנועע בשעת אכילה; והסימנים (הקנה והרועט) נשארו מחוברים בבשר, נִטְלָה הָאֵם שֶׁלָּהּ — הוא הרחם של נקבה, שהעובר מונח בו, וְחֲרוּתָהּ בִּידֵי שְׁמִיּוֹם — שצמקה הריאה שלה בידי שמים, כגון שנכחלה מן הרעמים והברקים, הרי זו כשרה ("חירותה" מלשון "חירות של דקל", כלומר שיבשה הריאה כחירות — רש"י). אבל אם צמקה בידי אדם, כגון שהבעיתה בני אדם, טריפה. בגמרא מבואר, כיצד בודקים אם בידי שמים או בידי אדם. הַגְּלוּדָה — שנפשט עורה, או מחמת שחין, או מחמת מלאכה, רַבִּי מֵאִיר מִכְשִׁיר, וְחֻקִּים פּוֹסְלִין — כלומר שהבהמה טריפה. והלכה כחכמים. ברם, אם נשאר מן העור רוחב סלע על פני כל השדרה ורוחב סלע על הטבור ורוחב סלע על ראשי אבריה, הרי זו כשרה (רמב"ם הל' שחיטה טז, ט).

באור משנה ב

וְאֵלּוּ פִּשְׁרוֹת בִּפְתָּחָהּ — אם לקתה הבהמה באחת המכות המנויות להלן, הבהמה כשרה: **נִקְבָּה הַגְּרֵגֶרֶת, אִי שְׁנִפְדָּקָה** — לאורכה, אם נשתתיר בה כל שהוא למעלה, לצד הראש, וכל שהוא למטה, לצד הריאה, הרי היא כשרה; ויש סוברים, שצריך שתשתתיר בה לפחות חולייה אחת למעלה וחולייה אחת למטה (גמרא). **עַד כִּמָּה תִּחְסַר** — משניקבה, ותהא כשרה? **רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד פֶּאֶסֶר הָאֵיטְלָקִי** — אם החסרון פחות מגודל המטבע האיטלקית "איסר", כשרה, אבל אם הוא כאיסר או יותר מכאיסר, טריפה; — בשיעור האיסר יש דעות שונות, ויש משערים ברוב רוחב חלל הקנה. **נִפְתָּחָה הַגְּלִגְלֶת וְלֹא נִקְבַּ קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ** — הבהמה כשרה. יש סוברים, שאם נפחתה הגולגולת בכסלע (כגודל הסלע). אף על פי שלא ניקב קרום של מוח, הרי היא טריפה; ויש חולקים על כך (עיין במפרשים). **נִקְבַּ הֶלֶב וְלֹא לִבִּית חֲלָלּוֹ** — שלא הגיע הנקב עד לחלל הלב, **נִשְׁפְּרָה הַשְּׁדֵרָה וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שֶׁלָּהּ** — היינו שלא נפסק ברובו, אף על פי שנפסק מקצתו, הרי היא כשרה. **נִטְלָה הַכֶּבֶד וְנִשְׁתַּיֵּר הַיִּמֶנֶה פְּזִית** — והוא שנשתתיר כזית במקום המרה ועוד כזית במקום חיותה, כמבואר במשנה הקודמת; ויש גורסים:

ג ואלו טרפות בעוף: נקובת הושט; פסוקת הגרגרת; הפתה חלדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה; נקב הקרקבן; נקבו הדיקין; נפלה לאור ונחמרו בני מעיה, אם ירקים – פסולין, אם אדמים – כשרים. דרסה, וטרפה בפתל, או שרצצתה בהמה ומפרקסת, ושהתה מעת לעת ושהתה – פשרה.
ד ואלו פשרות בעוף: נקבה הגרגרת, או שנסדקה; הפתה חלדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה טרפה; נקב הזפק, רבי אומר: אפלו נטל; יצאו בני מעיה ולא נקבו; נשתברו גפיה; נשתברו רגליה; נמרטו קנפיה. רבי יהודה אומר: אם נטלה הנוצה פסולה.

פירוש ברטנורה

ג הכתה חולדה על ראשה. שנשכה בשיניה. דאלו ביד יש דרוסה לחולדה בעופות וכל כנגד החלל מטרפה ביה: מקום שעושה אותה טריפה. שיש לחוש שמה ניקב קרום של מוח. וכיצד הוא עושה, מכניס ידו לתוך פי העוף ודוחק אצבעו למעלה, אם המוח מבצבץ ויוצא בידעו שניקב הקרום וטריפה: ניקב הקורקבן. והוא שיהיה הנקב בבשר הקורקבן ובכיס שבתוכו שהמאכל עובר בו, דהיינו שיהיו נקובים הכיס והבשר זה כנגד זה. אבל קורקבן שניקב וכיס שלו קיים, או אפילו ניקב שניהם זה שלא כנגד זה, כשרה: ונחמרו בני מעיה. כווצו מחמת האור ונהפכו מראיתן. לשון מעי חמרמו: ירוקים פסולים. הכי קאמר, אברים שדרכן להיות אדומים, כגון הלב והכבד והקורקבן שדרכן להיות אדומים באוויזן ותרנגולים ותורים ובני יונה וכיוצא בהן, אם נשתנו ונעשו ירוקים מחמת האור, פסולים, ואם נשארו אדומים כמו שהיו, כשרים. והוא הדין הדקים שדרכן להיות ירוקים. אם נשתנו מבריתן ונהפכו אדומים, פסולים. וכן עופות המים שהלב והכבד והקורקבן שלהם ירוקים, אם נפלו לאור והאדומים, פסולים. שכל שנשתנו מראיתן מחמת האור, פסולים. ושיעור שינוי המראה, במשהו כמו שהנקב במשהו: דרסה. אדם כרגליו: או שטרפה בכותל. שהכה בה בכותל: או שרצצתה בהמה. דאיכא למיחש להני תלתא משום ריסוק איברים. ועדיין מפרכסת: אם שהתה מעת לעת ושהתה כשרה. ובעיא בדיקה כדכתבין לעיל גבי בהמה. שכל טריפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף. יתר עליהן העוף, אלו השנוין במשנה:

ד ניקבה הגרגרת או שנסדקה. נקובת הגרגרת וסדיקתה בעוף, כנקובת הגרגרת וסדיקתה בבהמה. וכבר פירשנו לעיל. ואם ניקבה נקב שיש בה חסרון, אם החסרון הוי כשיעור רוב חלל הקנה של אותו העוף, טריפה ואם לאו, כשרה: הזפק. הוא סמוך לושט. וכל הנמשך עם הושט כשהעוף מושך צוארו דינו כושט ונקובתו במשהו, ושאר הזפק אם ניקב כשר: רבי אומר אפילו ניטל. ואין הלכה כרבי: יצאו בני מעיה. לא שנו אלא שבשעה שהכניסן לתוכו לא הפך עליונו לתחתונו או ענולה זו למעלה מכמות שהיתה שהחליף זו למעלה זו למטה. אבל הפך בהן, טריפה, שכיון שנהפך אחד מהם אינו יכול להיות: נשתברו גפיה. עצמות הכנפים. ודוקא נשתברו, אבל שמוטת גף בעוף, טריפה, חיישין שמה ניקבה הריאה. לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומט גפה מתנתקת הריאה עם הגף: נשתברו רגליה. מן הארכובה ולמטה, או אפילו למעלה ולא יצא העצם לחוץ. אבל יצא לחוץ, תנן בבהמה המקשה דהוי טריפה, ושם נפרש: נמרטו קנפיה. היינו נוצה גדולה שעל כל גופה: נוצה. היא הדקה שעל הבשר שאין בה קנים, דחשיב לה כגלולה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

מפרכסת, ושהתה מעת לעת ושהתה — שלא שחטה מיד אלא לאחר שחיתה מעת לעת, פשרה — ומכל מקום צריכה בדיקה, כמו שבארנו בבהמה שנפלה מן הגג (משנה א), שכן אמרו חכמים: "טריפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף" (כלומר מה שהוא טריפה בבהמה, כמותו בעוף טריפה).

באור משנה ד

וְאֵלּוּ פְּשׁוּרֹת בְּעוֹף: נִקְבָּה הַגִּרְגֵּרֶת, או שְׁנִסְדָּקָה — כמבואר במשנה ב בבהמה, אלא ששיעור החיסרון כשניקבה איננו עד כאיסר האיטלקי, שהרי בכל רוחב הגרגרת אין כאיסר, אלא עד כשיעור רוב חלל הקנה של אותו העוף, שאם החיסרון הוא פחות משיעור זה, העוף כשר. הַפֶּתָה חֲלָדָה עַל רֹאשָׁה מְקוֹם שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה — שהכתה שלא כנגד המוח, או שהכתה כנגד המוח והוברר בבדיקה שלא ניקב הקרום. נִקְבַּת הַדִּיקִין — והוא כעין כיס בהמשך הוושט המשמש מחסן למזון בטרם יעבור לקיבה, ואם ניקב, כשר; אבל אם ניטל, נעשה העוף טריפה. רַבִּי אֱמִיר: אֶפְלוּ נִטַּל — הזפק, העוף כשר; ואין הלכה כרבי. יֵצְאוּ בְּנֵי מַעֲיָה וְלֹא נִקְבּוּ — ושחט את העוף בעודם בחוץ; והוא הדין בבהמה, אלא שנשנה בעוף, משום שמצוי יותר בעוף שיוצאים בני מעיו (בית יוסף), נִשְׁתַּבְּרוּ גַּפֶּיהָ — עצמות כנפיה, נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ — מן הארכובה (הכרך) ולמטה, כמבואר להלן (ד, ו), נִמְרְטוּ קַנְפֶּיהָ — היינו הנוצות הגדולות שעל כל גופה (דומי). ויש מפרשים: הנוצה הגדולה של הכנפיים, ובכלל זה נמרטה כל הנוצה הדקה שעל הגוף (המאירי); בכל אלו, העוף כשר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם נִטְלָה הַנוּצָה — הדקה שעל הגוף, פְּסוּלָה — טריפה, כדון הגלולה בבהמה. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ג

וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בְּעוֹף: נְקוּבַת הַוֹּשֵׁט, פְּסוּקַת הַגִּרְגֵּרֶת — כמבואר במשנה א בבהמה (עיי' דש"י, שמבאר למה צריכה משנתנו למנות טריפות אלו שבעוף). הַפֶּתָה חֲלָדָה עַל רֹאשָׁה — כלומר שהכתה בשיניה, דהיינו שנשכה אותה; שאילו ביד, הרי זו דרוסה (דש"י). מְקוֹם שְׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה — במקום שבראשה, שיש לחשוש שמה ניקב קרום של מוח, והרי היא צריכה בדיקה, דהיינו שמכניס אצבעו לתוך פי העוף ודוחקה למעלה, ואם המוח מבצבץ ויוצא, סימן הוא שניקב הקרום, והרי זו טריפה; נִקְבַּת הַקֶּרֶבֶן — שניקב בשר הקורקבן ואף הכיס שבתוכו שהמאכל עובר בו, דהיינו שהכיס והבשר נקובים זה כנגד זה, נִקְבּוּ הַדִּיקִין — בני המעינים, כמבואר במשנה א בבהמה, נִפְלָה לְאוֹר — נפל העוף לתוך האש, וְנִחְמְרוּ בְּנֵי מַעֲיָה — כלומר שנתכווצו בני מעיו מחמת האש, אִם יִרְקוּ — אם נשתנו מראיהם ונעשו ירוקים, פְּסוּלִין — כלומר שהעוף נעשה טריפה, אִם אֲדָמִים — הם כמו שהיו קודם לכן, פְּשָׁרִים — בגמרא מבואר: "אם הוריקו האדומים או האדומו הירוקים, טריפה", ופירוש הדברים: בני מעיים דרכם להיות ירוקים באווים ובתרנגולים וביונים, והלב והכבד והקורקבן דרכם להיות אדומים בעופות אלו, ואם נשתנו מראיהם מחמת האש, שהלב והכבד והקורקבן נעשו ירוקים, ובני המעינים נעשו אדומים, טריפה; ואם לא נשתנו מראיהם, שאלו אדומים כמו שהיו, ואלו ירוקים כמו שהיו, כשר. וכן בעופות המים, שהלב והכבד והקורקבן שלהם ירוקים, אם מחמת האש האדומים, נעשו טריפה. — ושיעור שינוי המראה במשהו. דְּרָסָה — דרס אדם את העוף כרגליו, וְטְרָפָה בַּפֶּתַל — או שהכה את העוף בכותל, או שרצצתה בהמה — שבהמה דחפה אותה והפילתה, שבכל אלו יש חשש לריסוק איברים, וּמִפְרָקֶסֶת — והיא עדיין

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סד עמוד א. **בעידנא דאיתחזאי קמייתא לא איתחזאי בתרייתא.** אבל האי לא איתחזאי קמא עד דאיתחזאי בתרא, שאף על פי שהגריל עליו אינו ראוי לישחט עד לאחר מתן דם הפר ובתוך כך מת חבירו והביאו שנים והגרילו עליהן וכשהגיע זמן שחיטת השעיר כבר זה האחרון עומד: **אלא רבי יוסי דפסח.** דהא הכא לא איתחזאי קמא עד דאיתחזאי בתרא שהרי אין זמן שחיטת פסח אלא לאחר חצות וקודם לכן אבד ראשון והופרש שני ונמצא ראשון והרי שניהן עומדים כשהגיע זמן שחיטה ואפילו הכי קאמר רבי יוסי מצוה בראשון:

דף סד עמוד ב: יתקיים תחתיו. אינו נותן תמורה אלא לזה שמת אבל לחי אינו נותן תמורה להפסל הוא ולבא זה תחתיו: **בדקאי קאי.** בקדושתיה ולא אמרינן ידחה: **שני איני יודע וכו'.** אמתני' קאי שני ששינו עליו ירעה איני יודע וכו': **הכי גרסינן ולא שחבירו מת.** ולא זה שמת חבירו: **יעמד חי ולא שכבר עמד.** ונדחה על ידי מיתת חבירו ועכשיו הוא בא לחזור ולעמוד יעמד חי עמידה אחת ולא שתי עמידות: **ימות המשתלח.** אלמא בעלי חיים נדחין:

דף סד עמוד א. דוחה הגמרא: **דילמא שאני התם** - שמא שונה הדין בקופות שמצוה בראשון, משום **דבעידנא דאיתחזאי קמייתא** - שבזמן שנתמלאה הראשונה והיתה ראויה להביא ממנה קרבנות, עדיין **לא איתחזאי בתרייתא** - לא היתה השניה ראויה, שהרי עוד לא נתמלאה, ולפיכך יש להביא בתחילה מהראשונה, אך בשעיר הנדחה במיתת חבירו כשמביאים שעיר חדש במקום המת וחוזר ונראה, באותה שעה אף השני נראה למצותו.

אלא צריך לומר שכוננת רבא לרבי יוסי **דפסח**, (דתנן) **[דתניא], המפריש** שה **לפסחו, ואבד** השה קודם חצות של י"ד בניסן, ועדיין לא נראה לקרבן בזמן הקרבת הפסח, **והפריש** שה **אחר תחתיו** לקרבן פסח, **ואחר כך** קודם חצות **נמצא הראשון, וחרו שניהן** [הראשון שאבד ונמצא, והשני שהופרש תחתיו] **עומדין** ונראים כאחד כשהגיע זמן שחיטת הפסח בחצות, **איוה מהן שירצה יקרב**, ואין צריך להעדיף אחד מחבירו, **דכרי חכמים, רבי יוסי אומר, מצוה פשה הראשון** שאבד ונמצא,

דף סד עמוד ב: **ואם היתה השה השני מוכתר מננו** - מן הראשון, **יביאנו**, שעדיף להביא לקרבן את המוכתר מלקיים מצוה בראשון. ומבואר שרבי יוסי סובר שלכתחילה מצוה בראשון, וכדבריו סבר רב, ולכן אמר שיקרב הראשון.

הגמרא ממשיכה לדון במחלוקת רב ורבי יוחנן, ומביאה ראיה לכל אחת מהשיטות: **אמר רבא, דיקא מתניתין פנותיה דרב** - משנתנו מדויקת כרב שפירש כוונת חכמים שהשעיר השני מהזוג הראשון יקרב, והשני מהזוג השני ירעה, **ואילו הפרייתא פנותיה דרבי יוחנן** - מדויקת כרבי יוחנן שפירש כוונת חכמים שהשני מהזוג השני יקרב, והשני מהזוג הראשון ירעה. מבארת הגמרא: **מתניתין מדויקת פנותיה דרב, דקתני בשל** במשנה, שאם מת אחד מהשעירים מביא שנים אחרים ומגריל עליהם, **ואם** השעיר **של שם מת**, יאמר הכהן, **זה שצלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו** - במקום המת. מדויקת הגמרא, שדווקא במקום המת צריך להעמיד שעיר אחר, **ואידך** - אבל בן זוגו של המת שנשאר חי, **בדקאי קאי** - כמו שעמד בתחילה בקדושתו כך נשאר גם לאחר מיתת השעיר, ואינו נדחה לגמרי במיתת חבירו שיהיה צריך להעמיד אחר תחתיו, וכדברי רב שהשני שבזוג הראשון יקרב, והשני שבזוג השני ירעה עד שיסתאב. והפרייתא מדויקת **פנותיה דרבי יוחנן, דקתני** בברייתא, **שני** האמור במשנה שירעה, **איני יודע אם** כוונתו של התנא **לשני שבזוג ראשון** דהיינו בן זוגו של המת, **אם** - או שהכוונה **לשני שבזוג שני, בשוה** [-הפסוק] **אומר** שהשעיר המשתלח לעזאזל **י' עמד חי** (ויקרא טז י'), ממעטים, **ולא** השעיר מזוג ראשון **שחבירו מת**, וממילא יודע אני כדברי רבי יוחנן שהשני שבזוג השני יקרב והשני שבזוג הראשון ירעה עד שיסתאב.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: **מאי משמע** - כיצד משמע מפסוק זה ששעיר שחבירו מת אינו בכלל **י' עמד חי**, הרי בפשטות הפסוק מדבר על השעיר עצמו ש'יעמד חי' ולא מת. מתרצת הגמרא: הפסוק **י' עמד חי** משמעותו עמידה אחת ולא שתי עמידות, והיינו שרק עכשיו בשעת הגרלה זו יעמוד חי, **ולא שכבר עמד** בהגרלה אחרת ונדחה במיתת חבירו ובא שוב לעמוד חי להקרבה, ומבואר בברייתא כדברי רבי יוחנן, ששני מזוג ראשון דחוי הוא, ויקרב שני מזוג שני.

הגמרא מבארת כיצד יבארו רב ורבי יוחנן את מחלוקת רבנן ורבי יהודה במשנה: **תנן** במשנה, אחר שהביא התנא את מחלוקתם של רבנן ורבי יהודה, **ועוד אמר רבי יהודה, נשפך הדם** של שעיר הפנימי לפני שהיוזו ממנו כמצותו, **ימות בן זוגו המשתלח**, משום שנדחה ואינו ראוי עוד, וצריך להביא שנים אחרים ולערוך עליהם גורל חדש, וכן אם **מת המשתלח** כשעדיין דם השעיר הפנימי בכוס ולא נזרק, **ישפך הדם**, משום שאינו ראוי עוד לעבודתו. מקשה הגמרא: **בשלמא** - יהיה מובן לשיטת **רבי יוחנן דאמר בעלי חיים נדחין** אפילו כשחוזרים להיות ראויים, ש**משום הכי ימות המשתלח**, כיון שנדחה כשנשפך דמו של השעיר הפנימי, ואינו יכול עוד להיות ראוי, **אלא לשיטת רב דאמר בעלי חיים אינן נדחין**, ולשיטתו לא נדחה לגמרי שעיר המשתלח כשנשפך דם הפנימי, אם כן **אמאי** [-מדוע] **ימות המשתלח**, הרי יוכל לחזור לעמוד לקרבן עם שעיר אחר מהזוג השני.

שמעשה הפרשת התרומה קובע למעשר. וְחֲכָמִים מְתִירִין לֵאכּוֹל
 מהם עראי, שאין הפרשת התרומה קובעת למעשר, אלא אחר
 שנגמרה מלאכתם.
 תָּא שְׁמַע, שעדיין יש ראייה לדברי רב נחמן מְסִיפָא של משנתינו.
 ששנינו, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד שִׁירְשׁוֹם וְיֹאמְרָ מִכָּאן וְעַד כָּאן, ומה
 שנחלקו חכמים על רבי אליעזר, הוא רק בדיני ברירה, שלא די
 שיאמר מכאן אני נוטל למחר, אלא צריך שיעשה סימן איזה
 פירות יטול, אבל על שאר דברי רבי אליעזר לא נחלקו, ואם כן גם
 הם סוברים שדווקא בערב שבת בשביעית יכול לרשו כדי ליטול
 את הפירות מהמוקצה, ואפשר לדייק לשיטתם, מְסִיפָא – הטעם
 שיכול לעשות כן בלא מעשר, הוא משום דְּעָרַב שֶׁבֶת בְּשִׁבְעִית
 היתה, דְּלֹא פֶר עֲשׂוּרִי הוּא – שאינו חייב במעשר, הָא בְּשֶׁאֱרָ שְׁנֵי
 שָׁבוּעִים דְּבָנֵי עֲשׂוּרֵי יִנְיָה, אֲסוּרִים בִּאכִילָה אִפִּילוּ אִם יִרְשׁוּם מִעֵרַב
 שבת, מֵאִי מְסִיפָא, לֹא מִשּׁוּם דְּשֶׁבֶת קִבְּעָה – וכי אין האיסור בזה
 משום שהשבת קובעת למעשר, ומוכח שגם לחכמים שבת קובעת
 אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שמשנתנו עוסקת בפירות
 שבמוקצה שעדיין אינם ראויים לאכילה, וזו ראייה לרב נחמן.
 דוחה הגמרא: לֹא – אין זה הטעם שנתחייב המוקצה במעשר.
 שהשבת אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא שֶׁאֵינִי
 הָתֵם, כִּיּוֹן דְּאִמְרָ מִכָּאן וְעַד כָּאן אֵינִי אוֹכֵל לְמַחֵר, קִבְּעָה לִּיה בְּדִיבּוּר
 שקרא לה שם של אכילה, ולכן חייב במעשר. שואלת הגמרא: אִי
 הָכִי שְׁהוּא מִתְחַיֵּיב בְּמַעֲשֵׁר מִשּׁוּם דִּיבּוּר, מֵאִי אִיֵּיָא שֶׁבֶת – מרוע
 נקט התנא דין זה לגבי שבת, והרי אִפִּילוּ בְּחוֹל נָמִי הוּא מְחֻיָּב
 במעשר על ידי דיבורו שקרא לה שם אכילה, והיה לו לתנא
 לשנות דין זה בחול במקומו בסדר זרעים ששם נישנו דיני מעשר.
 משיבה הגמרא: הָא קָא מְסִיפָא לָן – התנא נקט המחלוקת לגבי
 שבת כדי להשמיענו ענין חידוש אגב דינה של המשנה, דְּמִכָּאן מִכָּאן
 הוּא אֲצֵל שֶׁבֶת, ואינו מוקצה מחמת איסור. ונפקא מינה בזה, שֶׁאֵם
 בא אדם אחר וְעָבַר על איסור חו"ל וְתִקְנֵהוּ – שהפריש ממנו
 תרומות ומעשרות, אזי בדיעבד הוא מְתִירָן, ומותר לאוכלו אפילו
 בשבת. כי מאחר שמן התורה מותר להפריש תרומות ומעשרות
 בשבת, אין זה חשוב מוקצה. וזה נלמד מלשון המשנה 'עומד אדם'
 וכו', שמשמע לכתחילה, ומדויק שבשאר השנים אסור לומר כן
 לכתחילה, לפי שבדיבורו מתחייב במעשר. אבל אילו היה בזה גם
 איסור מוקצה, היה לו לתנא לשנות, העומד על המוקצה ערב
 שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן,
 ונדיק מזה שבשאר השנים אינו מן המוכן, שאסור משום מוקצה.
 * * *

הגמרא שואלת על המסקנא לעיל, שלרבי אליעזר שבת קובעת
 אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו: וְיִמְנִיָּה – קשה מדברי רבי
 אליעזר במקום אחר. ששנינו במשנה, הִיא אוֹכֵל בְּאֶשְׁכּוֹל רִבִּי
 ענניס, שלא נגמרה מלאכתו, ואכלו אכילת עראי, וְנִכְנָס מִנְּהָ
 שלקט משם לְחֶצֶר, תוך כדי אכילתו, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִגְמֹר –
 מותר לגמור אכילת האשכול בחצר, שאין החצר קובעת בדבר
 שלא נגמרה מלאכתו. רִבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר לֹא יִגְמֹר, משום שחצר
 קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. וכן אם היה אוכל בערב
 שבת אשכול וְחִשְׁבָה בְּלִילֵי שֶׁבֶת, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִגְמֹר, שגם
 השבת אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו. רִבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר
 לֹא יִגְמֹר, שהשבת קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. והרי
 זה סותר את מה שהוכיחה הגמרא מדברי רבי אליעזר במשנה, שהרי
 שהשבת קובעת למעשר גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. מתרצת
 הגמרא: הָתֵם – מה שאמר רבי אליעזר שם שאפילו שנכנסה שבת
 יגמור, בְּרִיקְתָּנִי מְסִיפָא – פירוש דבריו כפי ששנינו, רִבִּי נָתָן אוֹמֵר,
 לֹא בְּשֶׁאֱמַר רִבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּשֶׁנִּכְנַס מִהִינָה לַחֲצֵר יִגְמֹר, בְּחֶצֶר
 יִגְמֹר, שגם הוא מודה שבחצר עצמה נאסרה אכילת עראי, אֵלָּא
 יוֹצֵא חוּץ לְחֶצֶר יִגְמֹר, שכניסתו לחצר אינה מחייבת במעשר את
 הענבים שלא נגמרה מלאכתם לכשיצויאם מן החצר. וְלֹא בְּשֶׁאֱמַר
 רִבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּשֶׁחֲשָׁבָה לִילֵי שֶׁבֶת יִגְמֹר, בְּשֶׁבֶת יִגְמֹר, כיון שהשבת
 קובעת למעשר אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכמסקנת

שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש הטעם שנתחייבו פירות
 המוקצה במעשר משום שדיבורו קבע, וְהִלָּא מוֹתֵרוּ חוּזָר – הרי
 מה שיתיר מאכילתו חוזר אל המוקצה, וְשִׁמְעִין לִיה לְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר
 דְּאִמְרָ כֹּל הֵיכָא דְּמוֹתֵרוּ חוּזָר לֹא קִבְּעָה – ומצאנו שלדעת רבי
 אליעזר אם לקח הרבה פירות של טבל כדי לאכול, שנראה
 שקובע עליהם סעודה באכילה מרובה, אם הם מדבר שראוי
 להחזיר אחר אכילתו לא חשוב קביעות, כיון שיכול להחזירם ולא
 לאוכלם. וכל שכן במשנתנו שבדיבור לבד בלי מעשה לא נקבע
 למעשר, כיון שיכול לחזור בו ולא לאכול. דִּתְנֵן, הַנּוֹטֵל זֵיתִים מִן
 הַמַּעֲצָן – כלי גדול שמניחים בו הרבה זיתים בצפיפות, כדי
 שיתחממו ויתבשל שמנם, ויהיה נוח להוציאם מהם בבית הבד,
 ודינם שאינם חייבים במעשר שהרי לא נגמרה מלאכתם,
 שעומדים לכתיתה, ולכן מִכָּאן אֶחָת אֶחָת בְּמִלָּה וְאוֹכֵל, בלא
 מעשר, ואף שטובלם במלח אינו נעשה אכילת קבע בכך הואיל
 ואוכל אחד אחד מיד. וְאֵם מִכָּאן וְנָתָן לְפָנֵי עֲשָׂרָה זֵיתִים, שנראה
 במתכוין לאכילת קבע, חֵיִיב בְּמַעֲשֵׁר. רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אם לקח
 מִן הַמַּעֲצָן מִחוּץ – שהזיתים המצויים בו טהורים, חֵיִיב לַעֲשֹׂר, אבל
 אם לקח מִן הַמַּעֲצָן טָמֵא, פְּטוּר מִלְּמַעֲשֵׁר, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְחֻיָּב אֶת
 הַמּוֹתֵר, שכיון שיכול להחזיר למעטן את הזיתים שישארו לאחר
 אכילתו, לא נתחייבו הזיתים במעשר, ואף אלו שאכן יאכלם.
 וְהוּיָן כָּה – והקשינו בדברי המשנה, מֵאִי שְׁנָא רִישָׁא וּמֵאִי שְׁנָא
 סִיפָא – מה החילוק בין הרישא לבין הסיפא, וְאִמְרָ רִבִּי אֶבְרָהָם,
 שהמשנה עוסקת באדם טמא, בְּרִישָׁא מדובר בְּמַעֲצָן מְחֻיָּב וְנִכְרָא
 טָמֵא, דְּלֹא מִצֵּי מְחֻיָּב לִיה – שאינו יכול להחזיר הזיתים למעטן,
 כיון שהוא טמא והמעטן טהור, ואם יחזיר לשם את הזיתים, הם
 יטמאו את כל השמן. סִיפָא בְּמַעֲצָן טָמֵא וְנִכְרָא טָמֵא, דְּמִצֵּי מְחֻיָּב
 לִיה – שיכול להחזיר את הזיתים שישארו מאכילתו, כיון שהמעטן
 כבר טמא, לכן מתחילה לא גמר בדעתו לאכול את כולם ואין כאן
 קבע. ואם כן קשה, איך אפשר לפרש משנתנו שנתחייבו פירות
 המוקצה במעשר על ידי דיבורו, והרי אם כשעושה מעשה ונוטלם
 לאכילה סובר רבי אליעזר שכיון שיכול להחזירם לא נקבעו
 לאכילה, כל שכן שבדיבור בעלמא לא קבעם לאכילה, כיון
 שיכול לחזור בו ולא לאוכלם. מתרצת הגמרא: מְתִירָתֵין נָמִי – גם
 משנתנו יש להעמיד במוקצה מְחֻיָּב וְנִכְרָא טָמֵא, דְּלֹא מִצֵּי מְחֻיָּב
 לִיה – שאינו יכול להחזיר הפירות לאחר שלקחם, ולכן גם דיבורו
 קובע, שבדאי כוונתו לאכול הכל והוא כאכילת קבע. דוחה
 הגמרא: שבמשנה לא ניתן לתרץ כך, כי אף אם האדם טמא, וְהִלָּא
 מוֹתֵרוּיָן וְעוֹמְדֵיין הֵן, שהרי לא נטלם מהמוקצה עדיין, רק קבעם
 בדיבורו שאמר 'מכאן אני אוכל למחר', ועדיין לא נטמאו ויכול
 לחזור בו ולהותירם במקומם במוקצה הטהור. ושוב קשה, שאי
 אפשר לפרש טעמו של רבי אליעזר שבשאר השנים אינו יכול
 לומר מכאן 'אני אוכל למחר' משום שדיבורו קובע למעשר, שהרי
 אפשר בחזרה, אלא בודאי טעמו מפני שהשבת קובעת למעשר,
 ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, וכדברי רב נחמן. אֵלָּא אִמְרָ
 רַב יְשִׁיבָא בְּרַ אִשִּׁי – ודאי מוכח מהמשנה שהשבת קובעת למעשר
 בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אך עדיין אין למר זוטרא להביא
 ראייה מהמשנה לדברי אביו רב נחמן, שכן רִבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא אֲמַרְתָּ,
 וכי ממנו אתה מביא ראייה שהשבת קובעת אף בדבר שלא נגמרה
 מלאכתו, והרי יש לומר שרִבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמַעֲשֵׁיָה שִׁמְחִמִּיר בְּקִבְעוֹת
 למעשר קודם גמר מלאכה, שִׁמְחִמִּיר דְּאִמְרָ תְּרִיקָה קִבְּעָה לַמַּעֲשֵׁר
 גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שאם הפריש תרומה מדבר
 שעדיין לא נגמרה מלאכתו, נאסר לו לאכול מהפירות אפילו
 אכילת עראי עד שישלים כל מעשרותיו, וְכָל שֶׁבֶן שֶׁבֶת שאכילתה
 חשובה ותיקבע גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל לפי חכמים
 החולקים על רבי אליעזר לגבי תרומה, יתכן שחולקים עליו גם
 לגבי שבת שלא קובעת כשלא נגמרה מלאכתו. דִּתְנֵן, פִּירוֹת
 שֶׁתִּרְקָן – שהפריש מהם תרומה גדולה, עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּהּ –
 לפני שנגמרה מלאכתו ועוד לא נתחייבו בתרומה, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר
 אוֹמֵר לֵאכּוֹל מִתּוֹן עֲרָא, עד שפירש מהם את כל המעשרות,

והלא מותרו חוור - היכי מצית למימר דקביעותא משום דבורא הוא, והלא אפילו נטל הרבה מן הטבל בחול - לא הוי קביעות, כדמוכח בסמוך. בדבר הראוי להחזיר מותר, וכן שכן דדבריו אינו קובע.

רישא כמעט טהור וגברא טמא דלא מצי למחרר - ואם תאמר: ודאי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן ויש לומר: דלא טמא אלא מקום מגעו, ויכול לסלקו מלמעלה שלא יגע באחרים. ומכל מקום אינו ראוי להחזיר

המותר, לפי שמעשרים הטהורים עם הטמאים, כך פירש רזקונטרס. אי נמי: כגון שנטלו בפשוטי כלי עץ, או שנתן לחבר.

והלא דן מוחזרין ועומדין - דלא נטל, אלא דמו גבי תרומה, אבל לרבנן דמתניתין גבי תרומה - לא ידעין גבי שבת.

תא שמע מסיפא - דלא פליגי רבנן אלא דוקא בביריה.

[שאני] התיב כיון דאמר מכאן - והכא לא שייך למפרך: והלא מותרו חוורו דלרבנן לית להו דך סברא, ולעולם מותרו קובע.

רבי אליעזר אומר יגמור בשבת אלא כו' - ואם תאמר: מוצאי שבת מתינתוק שטמנו, דלמוצאי שבת לא יאכלו ויש לומר: דהתם יחדום לאכילת שבת, אבל הכא - לא יחדום לשבת, כפירוש רש"י. אי נמי: דהתם מיירי בתאנים, דנגמרה מלאכתו, אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו.

אחד שבת אינו קובע וכו' אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. ואם תאמר: מאי נפקא מינה, כיון דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו? ויש לומר: דנפקא מינה דקובע אפילו קודם ראיית פני הבית.

שבת לאפוקי מדהלל - ובדין הוא דהוה מצי למנקט לאפוקי מדריב אליעזר, דאמר קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ומשום הכי לא נקטיה - משום דלאו רבותא הוא, דבלאו הכי אין הלכה כמותו, דשמותי הוא. ומכל מקום קאמר בסמוך תרומה לאפוקי מדריב אליעזר - דלא אשכח תנא דאמר תרומה קובעת במעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא רבי אליעזר.

הדרן עלך המביא

הדרן עלך המביא - לאפוקי מדהלל, דתניא: המעשר פירות מקום לקצור, וקדש עליהן היום - אומר רבי יהודה: הלל לעצמו אוסר. חצר

והלא מותרו חוור - היכי מצית למימר דקביעותא משום דבורא הוא, והלא אפילו נטל הרבה מן הטבל בחול ונתן לפניו, דמחוי דקביע ליה באכילה מרובה, אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו למקום שנטלו משם - הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר לא קבע בנטילה קמייתא, וכל שכן בדבורא בלא מעשה לא מקבע. מעטן - כלי גדול

שצורבין בו את הזיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמן בתוכו, ויהא נוטל להוציאו בבית הכד. מובל אחת אחת מובל ואוכל - בלא מעשה, ולא אמרינן טבול מובל משוי ליה קבע, והואיל ואחת אחת אוכל מיד. מן המעטן טהור חיבי - למעשר, שאין ראוי להחזיר מותרו, כדמוכח לה לקמיה בגברא טמא, שנטמא במגעו, וכשמחזירין מתערבין הטמאים עם הטהורים ומטמא השמן. וכיון דאין ראוי להחזיר מותרו, ודאי כי שקלינן מעיקרא - אדעתא למיכל לכלולו שקליננה, ושויהא אכילת קבע. מן המעטן טמא פטור - מפני שראוי להחזיר המותר, וכי שקליננה מעיקרא ברישא - אדעתא למיכל פורתא ואחריו מותר שקל. מאי שנא רישא - דאין יכול להחזיר - משום דמעטן טהור, והא אפשר להיות גם אם האדם טהור. ואמר רבי אבהו - כולה בגברא טמא מתוקמא. רישא דמעטן טהור לא מצי למחרר. ואם תאמר: הרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן - לא טמא אלא מקום מגעו, ויכול לסלקו משם. הכי גרסינן: רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למחרר סיפא בגברא טמא ומעטן טמא דמצי למחרר ומשנינן: מתניתין נמי - דקבע בדבוריה, במוקצה טהור וגברא טמא עסקינן, דלא מצי למחרר מותרו. ופרכינן: והלא מוחזרין ועומדין - והלא לא נטל, אלא דבורא בעלמא הוא, וכיון דכי נטל אפשר בחורה מהניא ליה חזרה ולא מקבע, כי לא אפשר בחורה נמי, ולא נטל אלא דבורא בעלמא, אין לך חזרה כזו, דאפילו משקל נמי לא שקליננה. הכי גרסינן: אלא אמר רב שימי בר אשי כו' - אלא לעולם שבת הוא דקבעה במתניתין, וכי מסלקת ליה למר וזוטרא מסייעתיה, דלא לסייעיה לאבדה ממתניתין - הכי תסלקיה. רבי אליעזר קא אמרת - מיניה מייחית סיעתא דשבת קבעה, אף בשלא נגמרה מלאכתו. רבי אליעזר למעשה דאמר תרומה קובעת - דבר שלא נגמרה מלאכתו, שאם הגביה תרומתו - נאסר לאכילת עראי עד שיפירש שאר מעשרות. וכל שכן שבת - דחשיבא אכילתה. אבל רבנן, אימא לך: כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת. תא שמע מסיפא - דלא אפלוג רבנן עליה אלא לענין ביריה, אבל מודו ליה דדוקא ערב שבת בשביעית, דא בשאר שני שבוע - אסור משום מעשר. דבשל

מובל הוא כו' - בדפרישית. והכא לא מצי למפרך: ודאי מותרו חוור, כדפריך לעיל אליבא דרבי אליעזר, משום דרבנן שמעינן להו דאפילו מותרו חוור, דחיליא עליה קביעותא. הלכך, איכא למתיל טעמיהו דרבנן במתניתין נמי משום דאיהו קביעה, ולא משום שבת. ורמינן - דרבי אליעזר אדרבי אליעזר. היה אוכל באשכול - וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא, דסתם ענבים לזריכה קיימי. ונכנס מנה - שלקטם משם, ובא לו לחצר. רבי אליעזר אומר יגמור - אם רצה לגמור בחצר - ויגמור אכילתו, דאין חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו. רבי יהושע אומר לא יגמור - קטרי: חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו. הכי גרסינן: חשבתי לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור - אם רצה לגמור, כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו, דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו. ומתניתין אוקימנא טעמא דרבי אליעזר בדשאר שני שבוע - לא משום דשבת קבעה, דמשום דבוריה לא מצינא למימר, דהא לרבי אליעזר מותרו חוור. הכי גרסינן: רבי נתן אומר לא בשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור ולא בשאמר יגמור בשבת יגמור - אלא יפתין כו' - ותרזייהו אדרבי אליעזר קאי, דאית ליה לרבי אליעזר שבת קבעה. ומיהו, למוצאי שבת יגמור. דלא דימא לתינתוק שטמנו תאנים, דתנן בהו לעיל: למוצאי שבת לא יאכלו. דהתם לאכילת שבת יחדום, הלכך קבעה עליהו. אבל זו - לא יחדה לשבת. יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוע, וכן גרסינן לה במשנה דמסכת מעשרות, דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר. ואחר מך - אם מכרן לחבירו קודם גמר מלאכה, לא אמרינן אחשיבינהו בהכי. ואצטריכא ליה לרבי יוחנן דאשמועינן, משום דאיכא למאן דאמר קבעה, כדלקמן. שבת - איצטריך לרבי יוחנן למימר. לאפוקי מדהלל - דלית הלכתא כותיה, אלא כרבנן דפליגי עליה. הלל לעצמו - הלל לבדו אוסר, משמע דכל דורו חלוקין עליו. חצר

הדרך עלך המביא

הדרן עלך המביא

התם

מקום להסב. בטול בית המדרש - שאין לתלמידים מקום לישב. ודלמא - התם הוא דשרינן כולי האי - דאיכא בטול בית המדרש, והוא הדין לכבוד אורחים. אבל משום הפסד ממונ

51 - לא שרו רבנן כולי האי. אי נמי לאידך ניכא - יש לתת טעם לצד אחר, שיתירו כאן יותר משם.

52

ביצה דף לה עמוד ב תלמוד בבלי "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קנט

אם קשה לו לפנותם, או שהם מוקצים ואסור לטלטלם, מותר
לכסותם מִפְּנֵי הַדֶּלֶף – הגשם הנוטף מהגג. ואף זה התירו ביום טוב
כדי שלא יפסיד ממונו. וכן פירשנו וכן פירשנו שכן מותר לכסותם ביום
טוב. ונותניו פלי תחת הדלף לקבל בו את המים הנוטפים מהגג,
שלא יתלכלך הבית, אף בַּשֶּׁבֶת, וכל שכן ביום טוב:

גמרא

הגמרא מבארת את לשון המשנה: אָמַרְהֵם, רב יהודה ורב נתן נחלקו
בגירסת משנתנו, חד תני – אחד מהם גרס 'מְשִׁילִין' וחד תני
'מְשַׁחֲלִין'. אָמַר מר זוטרא, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁילִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ – אינו
טועה, וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲלִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ – אף הוא אינו טועה, שאף
זו לשון השלכה כלפי מטה. ומוכיח מר זוטרא, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁילִין'
לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּכֵתִיב בפרשת התוכחה (דברים כח מ) וְשָׁמַן לֹא
תִסּוּף כִּי יִשָּׁל וְתָדָּן – עץ הויה יפיל פירותיו בטרם יבשילו. הרי
שלשון השלכה הוא. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲלִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי
(בכורות מ). במשנה המפרטת את מומי הבכור הפוסלים אותו
מליקרב על המזבח, הִשְׁחֹל וְהִכְסֹל. ומבארת המשנה: איזהו
'הִשְׁחֹל', שֶׁנֶּשְׁמָמָה יָרְכוּ מִמּוֹק חִיבֵירָה ונעשית ארוכה מחבירתה,
'הִכְסֹל' היינו שֶׁאֵחָד מִיָּרְכוֹתָיו גְּבוּהָ מִחֻבְרָתָה ואינה במקום חיבורה,
הרגיל בכסלים וּשְׁנָקָרָה בוקא דאטמא, אלא גבוהה וקרובה יותר
לגג האליה. הרי שגם לשון 'השחלה' מורה על השפלה.
אָמַר רב נחמן בר יצחק, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁירִין' – אף אילו היה שונה
לשון 'משירין', לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, וכן מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ,
וכן מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁירִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ. ומביא ראיות לכל אחת
מהלשונות, מֵאֵן דְּתַנִּי מְשִׁירִין לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי (נזיר מב), רַבִּי
יִשְׁמַעֲלָא אָמַר נִזְיָר לֹא יִחוּף – לא ישפשף ראשו בַּאֲרָמָה – מִן
אדמת חמר, מִפְּנֵי שֶׁהוּחָפֵּץ באדמה זו בהכרח שֶׁמְשִׁירִי אֶת הַשֶּׁקֶר,
ועובר בעשה, שהנזיר מצווה לגדל שיער ראשו. הרי שאף
'משירין' לשון הורדה הוא. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי
במסכת כלים (פי"ג מ"א), לגבי כלים שנשברו או נתפרקו ועדיין
שם כלי עליהם, הִשְׁחֹר – תער והונו – (מספריים) שֶׁל סְפָרִים, אָף
עַל פִּי שֶׁנֶּחֱלָקוּ – (נתפרקו), טָמְאִין – מקבלים טומאה, כיון שכל חלק
ראוי למלאכה בפני עצמו, עדיין שם כלי עליו. הרי שאף
'משחירין' לשון הורדה הוא, שתער נקרא 'שחור' על שם
שמשיחין – (משירין) את השיער. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ,
דְּתַנִּי – (מסכת שבת (קמ"ו): מִי שֶׁנֶּשְׁרֹף כָּלָיו – נפלו בגדיו בשבת
במים ונרטבו, לובשם בעודם רטובים וְהִלָּךְ בָּהֶם, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ
שיחשדו בו שכיבסם בשבת. אִי נָמִי מֵהָא דְּתַנִּי (פאה פ"ד מ"ו),
אִיזוּהוּ לָקַט הַנִּיתִן לַעֲנִיִּים, הַנּוֹשֵׁר – שנופל מעצמו בַּשֶּׁעֵת קִצְרָה.
הרי שנשירה לשון נפילה הוא:

הגמרא מבררת האם ההיתר המבואר במשנה יש לו שיעור, ומהו
שיעורו: תַּנֵּן – שנינו במשנתנו, מְשִׁילִין פִּירוֹת דֶּרֶךְ אֲרוּכָה בְּיוֹם
טוב. שואלת הגמרא: עַד כַּפָּה הִתִּירוּ לַהֲשִׁיל וְאִין אוֹמְרִים
שִׁטְרַחָה יִתִּירָה הִיא ואסורה ביום טוב. אָמַר רַבִּי יוֹדָא אָמַר רַבִּי
אֲסִי, וְאָמַרְי לֵה אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן – יש אומרים שרב אסי
אמר כן בשם רבי יוחנן, כְּאֹתָהּ שֶׁשֵּׁנִינוּ – כאותו שיעור ששינונו
בשבת (קכ"ו) לענין פינוי מקום הצריך לו. מִפְּנֵי אֲרִבָּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת
שֶׁל תֵּבָן וְשֶׁל תְּבוּאָה, וְאֵע"פ שטורח בדבר, מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים שֶׁהוּמוּ
לאכול ואין להם מקום פנוי, וּמִפְּנֵי כְּשׁוֹל בֵּית הַמִּדְרָשׁ – או בבית
המדרש כשאין לתלמידים מקום לשבת. שואלת הגמרא: מִנֵּין לֵנוּ
להשוות בין שתי ההלכות, וְדִלְמָא שְׂאֵנִי הֵתֵם שֶׁהִתִּירוּ לַפְנוֹת
ארבע וחמש קופות, משום דְּאִיכָּא כְּשׁוֹל בֵּית הַמִּדְרָשׁ ולכן הִתִּירוּ,
או לכבוד אורחים, אֲבָל הֵבֵא דְּלִיכָא כְּשׁוֹל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, לֹא הוֹתֵרָה
השלת ארבע וחמש קופות אלא פחות מכך. אִי נָמִי – עוד יש
לחלק ביניהם, הֵתֵם הֵינּוּ מַעֲמָא דְּאֲרִבָּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת שָׁרִי – שם
הִתִּירוּ כמות גדולה כל כך, מִשּׁוּם שֶׁבֶת דְּהִמְרִיא שִׁישׁ בַּה חִיּוּב כֵּרֶת
וסקילה, ולכן חמורה היא על בני אדם וְלֹא אֶתִי לְזוּלָּהּ בֵּית – ולא

המשך בעמוד קלו

חֶצֶר הִיָּה צָרִיךְ לַהֲשִׁימֵנוּ, לְאִפּוֹקִי מִדְּרַבִּי יַעֲקֹב, הַסּוֹבֵר שֶׁחֶצֶר
קובעת למעשר גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. דְּתַנִּי, הַמַּעֲבִיר
[ו-השוטח] תָּאֲנִים כְּחֻצְרוֹ לְקָצוֹת – כדי לייבשם ולעשותם קציעות,
כִּינּוּ וְכִינּוּ בֵּיתוֹ אוֹכְלִין מִהֶן עֲרָא וּפְטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה, שהרי הניחם
לייבש ולא נגמרה מלאכתו. שאין החצר קובעת בדבר שלא
נגמרה מלאכתו. וְתַנִּי עֲלֶיהָ בְּרִייתָא הַמוֹסִיפָה עַל דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה,
רַבִּי יַעֲקֹב כְּחֵיִב תָּאֲנִים אֵלּוּ בַּמַּעֲשֶׂה, שִׁלְדַּעְתּוֹ הַחֶצֶר קוֹבַעַת
לַמַּעֲשֶׂה אִפִּילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
פּוֹטֵר. והשמיענו רבי יוחנן שהלכה כרבי יוסי ברבי יהודה ולא
כרבי יעקב המהיב. תְּרוּמָה הוצרך להשמיענו, לְאִפּוֹקִי מִדְּרַבִּי
אֲלִיעֶזֶר, הַסּוֹבֵר שֶׁתְּרוּמָה קוֹבַעַת אִפִּילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה
מִלֵּאכְתּוֹ. דְּתַנִּי, פִּירוֹת שֶׁתִּרְמָן – שהפריש מהם תרומה גדולה, עַד
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, ועדיין לא נתחייבו בתרומה, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
אוֹסֵר לְאָכּוֹל מִהֶן עֲרָא, עַד שִׁיפְרִישׁ הַמַּעֲשֵׂרוֹת, שֶׁעַל יְדֵי תְּרוּמָה
נִקְבְּעוּ לַמַּעֲשֶׂה. וְהַכְּמִים מִתִּירִין לְאָכּוֹל מֵהֶם עֲרָא, שִׁלְדַּעְתָּם אֵין
תְּרוּמָה קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ. והשמיענו רבי
יוחנן שהלכה כחכמים. מִקֵּץ הַשְּׁמִיעֵנוּ רַבִּי יוֹחָנָן (בְּרַתָּנָן) [בְּרַתְיָנָא]
– כִּמוּ שֶׁמַּצִּינוּ בְּרִייתָא, הַלּוֹקֵחַ תָּאֲנִים מֵעַם הָעָרִי, אִם הוּא
בְּמִקְוֶה שָׂרוּב גְּנִי אָדָם וְדוֹרְסִין – שָׂרוּב בְּנֵי הַמִּקְוֶה מִיִּיבֵשִׁים אֵת
הַתָּאֲנִים, וְלֹא אַחֵר שֶׁמִּתִּיבִישׁוֹת דּוֹרְסִים אוֹתָן, וְאִם כֵּן סָתֵם תָּאֲנִים
בְּמִקְוֶה הַזֶּה הֵן דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, אוֹכְלִין מִהֶן עֲרָא, שֶׁאֵין
הַמִּקֵּץ קוֹבַעַת בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, וְהַמַּעֲשֶׂה דְּמֵאֵן – כִּשְׁבָא
לַעֲשֹׂר אֵינוּ מַעֲשֵׂר בְּתוֹרַת טָבֵל וְדֹא, אֵלּא מִסַּפֵּק כְּדָמָא, דְּשִׁמָּא
כִּבְר עֵינֵינוּ הָעַם הָאָרֶץ שֶׁמִּכָּר לָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִיין לֹא נִתְחַיִּבוּ
בַּמַּעֲשֶׂה, יֵשׁ עֲמֵי הָאָרֶץ שֶׁמַּעֲשִׂים קוֹדֵם גִּמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ. שֶׁמֶץ מִיָּנָה
– יֵשׁ לַלְמוּד מִבְּרִיתָא זו תֵּלֵת – שִׁלְשָׁה דִּינִים: א. שֶׁמֶץ מִיָּנָה מִקֵּץ
אֵינָה קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה אֲלָא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, וְלִכְּן אֵף שֶׁלֹּקַח
אֵת הַתָּאֲנִים אוֹכֵל עֲרָא, וְכִרְבִּי יוֹחָנָן. ב. שֶׁמֶץ מִיָּנָה רוֹב עֲמֵי הָאָרֶץ
מַעֲשִׂירִין הֵן, וְלִכְּן מַעֲשֶׂה אֵת הַפִּירוֹת רַק בְּתוֹרַת דְּמֵאֵן, וּמַצֵּד
חֻמוּרָא בַּעֲלָמָא, שֶׁמַּעֲשִׂיךְ הַדִּין הַלּוֹכִים אַחֵר הָרוֹב. ג. שֶׁמֶץ מִיָּנָה
מַעֲשִׂירִין דְּמֵאֵן מֵעַמִּי הָאָרֶץ אִפִּילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ –
שֶׁאִפִּילוּ שֶׁלֹּא נִתְחַיִּבוּ עַדִּין בַּמַּעֲשֶׂה, תוֹלִים שֶׁהֵם הָאָרֶץ
עֵינֵיהֶם. והשמיענו רבי יוחנן במקח לְאִפּוֹקִי מִהָא דְּתַנִּי, הַמַּחֲלִיף
פִּירוֹת עֵץ חֲבִירוֹ – שֶׁהִחֲלִיפָה הִיא כִּמְקַח וְקוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה, בֵּין אִם
וְהַמַּחֲלִיף לְאָכּוֹל אֵת הַפִּירוֹת וְהַמַּחֲלִיף לְאָכּוֹל אֵת הַפִּירוֹת, וְבֵין
אִם וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת – לִיִּבֵּשׁ אֵת הַפִּירוֹת, וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת,
וְלֹא נִגְמְרָה עַדִּין מִלֵּאכְתּוֹ, בֵּין שֶׁוְהַמַּחֲלִיף לְאָכּוֹל וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת,
בְּכָל הָאוֹפְנִים הָאֵלּוּ חֵיִיב בַּמַּעֲשֶׂה. וְאִפִּילוּ שֶׁאֵם לִקְחוֹן
לְקָצוֹת לֹא נִגְמְרָה עַדִּין מִלֵּאכְתּוֹ, הַמִּקֵּץ קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה. רַבִּי
יְהוֹדָה אוֹמֵר, מִי שֶׁנִּתְחַיִּבוּ לְאָכּוֹל אֵת הַפִּירוֹת חֵיִיב לַעֲשֹׂר, כִּי
שֶׁבִּילּוֹ נִחְשָׁב שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת, פְּטוּר, כִּיֵּן
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, וְאֵין מִמֶּקֶץ קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם גִּמְרָה
מִלֵּאכְתּוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן הַשְּׁמִיעֵנוּ שֶׁהִלְכָה כְּדָבָרֵינוּ:

הדרן עלך המביא

פרק חמישי – משיילין

פרק זה עוסק בדברים שאין בעשייתם משום מלאכה גמורה, אבל
הם אסורים בשבת, ויש מהם שאף אסורים ביו"ט. כמו כן יתבארו
דיני תחומין ביום טוב.

משנה

משנה זו עוסקת בדברים שיש בהם משום טיחוח שלא לצורך יום
טוב, אימתי הם מותרים: מְשִׁילִין [ו-משליכים] פִּירוֹת הַשְּׁטוּחִים עַל
הַגָּג לִיִּבֵּשׁ, וְכִשְׂרוּאָה גִשְׁמִים מִמַּשְׁמָשִׁים וְבָאִים וְחוֹשֵׁשׁ
שִׁיתְקַלְקֵלָה, הִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם הַפֶּסֶד מִמּוֹן לְהִשְׁלִיכֵם דֶּרֶךְ אֲרוּכָה
וּפְתַח הַעֲשׂוֹי בַּגָּג, בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בַּשֶּׁבֶת שֶׁחֻמוּרָה יוֹתֵר, וְלֹא
הִתִּירוּ בַּה טִירַחָה שֶׁאֵינָה לְצוּרֵךְ הַשְּׁבֵת. וְכֵן מְכַסִּים פִּירוֹת בְּכָלִיָּם,

באמת לאו דווקא פירות אלא גם לבנים. ראייה נוספת לר' יצחק:
 תנן, וכן בדי וכן בדי שמן מותר לכסותם, ולא נקט התנא חפצי
 מוקצה, משמע שלצורך דבר המוקצה אסור לטלטל. דוחה
 הגמרא: **הָאֵם בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – מדובר כאן בְּמֵאָה – יין ושמן של
 טבל שאינם ראויים לכלום והם מוקצה. מביאה הגמרא ראייה
 לאוקימתא זו: **הָכִי נָפִי מִסֵּתְרָא** – מסתבר שמדובר בטבל, **דָּא**
פְּלִקָא דְעֵתָא שכונת המשנה בדי וכן בדי שמן דְּהֵתִירָא – שאינם
 טבל, **הָא תָנָא לִיה רִישָׁא פִּידוֹת** – הרי כבר שנה התנא פירות, ולמה
 חזר ושנה יין ושמן, אלא ודאי בא להשמיענו יין ושמן של מוקצה,
 שאף לו מותר לטלטל כלים כדי לכסותם. דוחה הגמרא: אין זו
 ראייה, כי בדי וכן בדי שמן אֲמָרָא לִיה – הוצרך התנא
 להשמיענו שמכסים אותם, משום דְּפִלְקָא דְעֵתָא אֲמָרָא – היה
 עולה על הדעת שֶׁלְּהִפְסֵד מְרִיבָה, כגון פירות שיויר עליהם הגשם
 ועלולים להרקיב, חֲשִׁשׁוּ וְהִתִּירוּ לכסותם, אבל לְהִפְסֵד מוֹעֵט –
 כדי היין והשמן שלא ירקיבו מחמת הגשם, ולכשתחשך יכול
 לסלקם, יתכן שבהם לא חֲשִׁשׁוּ להתיר טירחה שלא לצורך, קָא
 מִשְׁמַע לָן שאף בזה מותר.
 הגמרא מביאה ראייה משנתינו לשיטת עולא: תנן, נותנין בלי
 תחת הַדְּלָף בְּשֶׁבֶת, ואף שהדלף אינו ראוי לשימוש והוא מוקצה.
 הרי שכלי ניטל אף לצורך מוקצה, ובעולא. דוחה הגמרא:
 שמדובר בְּדָלָף הָרָאִי – במים צלולים הראויים עכ"פ לשתיית
 בהמה, ואינם מוקצים. ראייה נוספת לעולא: תָא שְׁמַע, פּוֹרְסִין
 מִחֻצָּלָתָא עַל גַּבֵּי לְבָנִים בְּשֶׁבֶת, כדי שלא יפסדו מחמת הגשם. הרי
 שמותר לטלטל לצורך לבנים. דוחה הגמרא: מדובר בלבנים
 דְּאֵיתִירוּ מִבְּנֵינָא – שותרו אחר גמר הבנין ואינן עומדות לבנין.
 דְּחִזִּי לְמוֹנָא עָלֵיהּ – שראויות להישען עליהן, ואינן מוקצות. ראייה
 נוספת לעולא: תָא שְׁמַע, פּוֹרְסִין מִחֻצָּלָתָא עַל גַּבֵּי אֲבָנִים וְהַעֲמִידוּת
 לְבָנִין בְּשֶׁבֶת, כדי שלא ירטבו בגשם ולא יוכל להדביק עליהן
 טיט, וראייה לדעת עולא. דוחה הגמרא: שמדובר בְּאֲבָנִים
 מְקוֹרְרוֹת – שראשן חדר, דְּחִזִּין לְבֵית הַכֶּסֶף – שראויות לקנח בהן,
 והתירו לטלטל משום כבוד הבריות, ופשוט שמותר גם לטלטל
 דבר אחר לצרכן. ראייה נוספת לעולא: תָא שְׁמַע, פּוֹרְסִין מִחֻצָּלָתָא
 עַל גַּבֵּי פִתְרֵי דְבִדּוּרִים בְּשֶׁבֶת, בְּחֻמָּה לְסוּכָּךְ עליהן מִפְּנֵי הַחֻמָּה,
 וּבְנִשְׁמִים הֵלָן עליהן מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים, וּבְלִבְדִּי שְׁלֵא יִתְבּוֹן לְצוּר –
 שלא יתכוין לשם צידת הדבורים, שהיא אב מלאכה. הרי שמותר
 לטלטל מחצלת לצורך דבורים שהם בעלי חיים ומוקצים, וכדעת
 עולא. דוחה הגמרא: הָתָם נָפִי – גם שם אינו מטלטל המחצלת רק
 בשביל הדבורים, אלא משום דְּאֵיכָא דְבִשׁ – שיש דבש בכורתה,
 שאינו מוקצה. מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה רַב עֲוִקְבָא מִמִּישָׁן לְרַב
 אֲשֵׁי, הֵתִינָה בִּימּוֹת הַחֻמָּה דְּאֵיכָא דְבִשׁ, בִּימּוֹת הַנִּשְׁמִים שאין דבש
 בכורתה מֵאֵי אֵיכָא לְמִימָר, ועל כרחך שמה שהתירו בבריתא
 'בנישמים מפני הגשמים' היינו כדי להגן על הדבורים. מתבררת
 הגמרא: לא נִצְרָבָא אֱלָא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חִלּוֹת שִׁמְשָׁאִירִים בחוורת
 לאחר רדייתה, לצורך מזון הדבורים במשך ימי החורף, ומשום
 שתי חלות אלו התירו לפרוס המחצלת. שואלת הגמרא: אוֹתָן שְׁתֵּי
 חִלּוֹת מוֹקְצוֹת הֵן – אף הן מוקצות לאכילת הדבורים, וא"כ עדיין
 אפשר להוכיח שכלי ניטל לצורך מוקצה. מתרצת הגמרא: הָא
 בְּמֵאָה עֶשְׂרִים, שְׁחָשֵׁב עָלֵיהֶם מערב שבת לאכילת אדם, ושוב אינן
 מוקצות. מקשה הגמרא: אֲבָל אִם לֹא חָשֵׁב עָלֵיהֶם, מֵאֵי – מה דינו,
 וכי באופן זה אסור, א"כ אֲדִתֵּי – עד שהתנא משמיענו תנאי
 להתיר פריסת המחצלת וּבְלִבְדִּי שְׁלֵא יִתְבּוֹן לְצוּר, לְפָלּוֹל וְלִתְנֵי
 בְּרִידָה – היה לו להגבילו אף באינו מתכוין לצוד וּמִדִּין מוקצה של
 החלות בעצמן, ולומר בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים שמותר לטלטל
 ולפרוס מחצלת על הכוורת, כגון שְׁחָשֵׁב עָלֵיהֶן – על שתי החלות
 לאבכלן, שאז אין איסור מוקצה, אֲבָל אִם לֹא חָשֵׁב עָלֵיהֶם אֲמַר.
 מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָר – כוונת התנא לומר, שאף על פִּי
 שְׁחָשֵׁב עָלֵיהֶן ואין איסור מוקצה, עדיין אין היתר לפרוס מחצלת
 משום איסור צידה, ולכן שנה וּבְלִבְדִּי שְׁלֵא יִתְבּוֹן לְצוּר, ובא לחדש
 שאע"פ שאין שום איסור מצד מוקצה עדיין אין איסור צידה.
 שואלת הגמרא: בְּמֵאָה אֲוִקְמָתָא – לפי איזה תנא אתה מעמיד את

הגמרא מסתפקת בדין נוסף הנלמד במשנה בשבת, אם הוא הדין
 ביום טוב או לא: הָתָם תֵּנּוּ – שנינו בהמשך המשנה שם, מפני
 ארבע וחמש קופות וכו' אֲבָל לֹא אֵת הָאֲוִצֵּר, וְאֲמַר שְׁמוּאֵל לפרש
 את דברי המשנה, מֵאֵי אֲבָל לֹא אֵת הָאֲוִצֵּר, הכוונה, אֲבָל לֹא יָמֹד
 אֵת הָאֲוִצֵּר בּוֹלֵל, שאף שהתירו לפנות ארבע וחמש קופות, זהו
 דווקא כשיש הרבה קופות, ולאחר שמפנה ארבע וחמש עדיין
 נשארות שם קופות, אבל אם נשארו רק אלו, אסור לפנותן ולרוקן
 את האוצר, משום דְּלָמָּא אֵתִי לְאִשְׁוֵי גוּמָת – שמא ע"י גילוי
 הריצפה תתגלה גומה ויבוא להשוותה, ודבר זה אסור משום בונה.
 מסתפקת הגמרא: הָאֵם מֵאֵי – בדין משנתינו, האם הותר להשיל
 את כל הפירות ויתגלה הגג, או שמא גם בזה חששו להשוואת
 גומות. הגמרא מבארת את צדדי הספק: הָתָם הוּא בְּשֶׁבֶת דְּאִסּוּר –
 שמא דווקא לגבי שבת אסור משום דְּחִמְדִּי – ששבת חמורה, לכן
 חששו בה להשוואת גומות, אֲבָל בְּיוֹם מוֹב דְּקִיל, שְׁפִיר דְּמִי –
 אפשר שלא חששו בו, ומותר אף להשיל את כל הפירות. או דְּלָמָּא
 כאן יש להחמיר יותר, שהרי הָתָם דְּאֵיכָא בְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ – שם
 בשבת יש בזה משום ביטול בית המדרש, ובכל זאת אֲמָרָתָא לֹא
 לפנות את כל האוצר, הָאֵם דְּלָמָּא בְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, לֹא כָּל שֶׁנּוּ
 שאסור.

הגמרא מסתפקת בדין משנתינו, מה הדין בשבת: וְהָאֵם תֵּנּוּ – שנינו
 כאן, מְשִׁילִין פִּידוֹת דְּרָךְ אַרְבֵּה בְּיוֹם מוֹב, וְאֲמַר רַב נַחֲמָן, לֹא שֶׁנּוּ
 שמותר להשיל פירות אֱלָא בְּאוֹתוֹ הֵנּוּ – שהארובה נמצאת באותו
 גג שהפירות עליה, אֲבָל מִגַּג לָגַג – לטלטל את הפירות לגג אחר
 שבו יש ארובה ולהשיל משם, לֹא הִתִּירוּ. וְהֵנָּה נָפִי הָכִי, אֵין
 מְשִׁילִין פִּידוֹת שַׁעַל הֵגַג מִגַּג לָגַג, וְאִפְּלִי בְּשִׁנְנוֹתֵיהֶן שְׁוִין –
 ששניהם בגובה שוה, ואין צריך לטרוח להגביה או להוריד.
 ומסתפקת הגמרא, הָתָם מֵאֵי – מה הדין בשבת, האם נאמר (כָּל
 שֶׁנּוּ שֶׁבֶת דְּחִמְדִּי ואסור, או דְּלָמָּא) הָאֵם הוּא דְּאִסּוּר משום יום
 מוֹב דְּקִיל – שאיסורו קל וְאֵתִי לְזִלְזוּלִי בֵּית, אֲבָל שֶׁבֶת דְּחִמְדִּי לֹא
 אֵתִי לְזִלְזוּלִי כִּי שְׁפִיר דְּמִי, ומותר לטלטל בה אף מגג לגג, או דְּלָמָּא
 נאמר להיפך, מֵה הָאֵם דְּאֵיכָא הִפְסֵד פִּידוֹת ואעפ"כ אֲמָרָתָא לֹא
 לטלטל, הָתָם דְּלָמָּא הִפְסֵד פִּידוֹת, לֹא כָּל שֶׁנּוּ שִׁיחָא אסור לטלטל
 מגג לגג.

הגמרא מסתפקת עוד: הָאֵם (תנן) [תנינא] – לגבי משילין ביום טוב
 שנינו בברייתא, לֹא יִשְׁלַשְׁלֵם בְּחֻלּוֹנוֹת – אם אין ארובה
 בריצפת הגג אלא צריך להגביה את הפירות ולשלשלם דרך חלון
 מחיצת הגג, אסור משום טירחה יתירה, וְלֹא יוֹרְדִים כְּשֶׁהוּא נושאם
 דְּרָךְ סוּלָמּוֹת – מדרגות. מסתפקת הגמרא: הָתָם מֵאֵי – האם שם
 בשבת לגבי פינוי הקופות, מותר לשלשל בחלונות. וצדדי הספק
 הם, האם דווקא הָאֵם בְּיוֹם מוֹב הוּא דְּאִסּוּר, משום דְּלָמָּא בְּשׁוּל
 בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל שֶׁבֶת דְּאֵיכָא בְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וכדי למנוע זאת
 שְׁפִיר דְּמִי – מותר אף לשלשלם בחלונות. או דְּלָמָּא להיפך, הָאֵם
 דְּאֵיכָא הִפְסֵד פִּידוֹת ובכל זאת אֲמָרָתָא לֹא לשלשלם בחלונות, הָתָם
 דְּלָמָּא הִפְסֵד פִּידוֹת לֹא כָּל שֶׁנּוּ שאסור לשלשל בחלונות. תיקו –
 כל האיבעיות הללו נשארו בספק:

שנינו במשנה: וּמִכֻּסִּין אֵת הַפִּירוֹת: הגמרא מבררת לגבי איזה
 פירות התירו: אֲמַר עוֹלָא, וְאִפְּלִי אוֹרֵא דְּלָבְנִי – לבנים הסדורות
 לבנין שיש ביניהן אויר [שאינן מחוברות בטיט] מותר לכסותן, כדי
 שלא ימוחו מן הגשמים, ואע"פ שאסורות בטלטול. רַבִּי יִצְחָק אָמַר,
 פִּירוֹת הָרָאוּן – דווקא פירות שראויים לאכילה ומותרים בטלטול,
 מותר לטלטל כלי כדי לכסותם. וְאֲוִדָא רַבִּי יִצְחָק לְטַעְמָה –
 לשיטתו, דְּאֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין כָּלִי נִיטָל – אין מטלטלים בשבת
 אפילו כלי היתר אֱלָא לְצוּרָךְ דְּבִר הִיטָל בְּשֶׁבֶת, אבל לצורך
 מוקצה אסור לטלטל כלי. הגמרא מביאה ראיות ממשנתינו לגבי
 מחלוקת זו: תֵּנּוּ, מִכֻּסִּין אֵת הַפִּירוֹת כְּבָלִים, ומשמע, פִּידוֹת אֵין –
 פירות התירו, אוֹרֵא דְּלָבְנִי לֹא הִתִּירוּ, וכשיטת רבי יצחק. דוחה
 הגמרא: הוּא הֵדִין דְּאִפְּלִי אוֹרֵא דְּלָבְנִי גַם מותר לכסות, וְאֵין רַבִּי
 תֵּנָּא רִישָׁא – אגב שנינו ברישא ברישא מְשִׁילִין 'פִּירוֹת', שזה שייך רק
 בדבר המותר בטלטול, תֵּנָּא סִיפָא נָפִי מִכֻּסִּין אֵת הַפִּירוֹת, אבל

ביצה. משילין - פרק חמישי דף לו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) קסא רש"י

1 **התם תנן כו'** - כלומר: ועוד שאלה אחרת. **שלא יגמור את האוצר** - אם לא היו שם
2 אלא ארבע או חמש קופות, שהתירו לו במקום שיש יותר - כאן לא התירו לפנותו כולן
3 ולגלות את הרצפה, דלמא היו בה גומא ומשוח לה. **והבא תנן** - כלומר: ועוד יש לשאול.
4 **באותו חגג** - שהארובה בגג שהפירות בו. **אין מטלילין** - בפירות שבגג שבא להשילן
5 מפני הגשמים קא מיירי, ואפילו בגנותיהן של
6 שני בתים ששויין, שאין זה גבה מזה שיהא שם
7 טורח עלייה וירידה. **בחלונות** - כגון אם מוקף
8 מחיצה ואין בו ארובה, אבל יש חלון במחיצה
9 לחצר או לבית - לא ישלשלם בשקף דרך
10 החלון בחבל, מפני שיש טורח להעלות מן חגג
11 לחלון ומשם לארץ. **סולמות** - כל מדרגה קרי
12 סולם, ואף הכבשים שלנו. **ואפילו אוירא דלכני**
13 - לבנים ההדורים ומוקצים לבנין, וגשמים
14 נוטפים, ומתירא שלא ימותו - מותר לטלטל
15 כלים לצרכן ולכסותן, ולא אמרינן הואיל והן
16 עצמן אין נטלין - אף הכלי לא ינטל לצרכן. ור'
17 יצחק אביר - דוקא פירות הראין לטלטל הוא
18 דשרו רבנן לטלטל כלים לצרכן, אבל מירי
19 דלאו בר טלטול - אין כלי נטל לצרכן. **אלא**
20 **לדבר הנחש** - לצורך דבר הנטל. **ואיירי דתנא**
21 **רישא** - פירות הראין, דעל כרחך בדחוי
22 לטלטול אצטרך למנקט, שהרי מטלטל הן
23 עצמן ומשילין - נקט נמי לענין כסוי פירות
24 הראין, ומיהו, סיפא לאו דוקא, והוא הדין
25 ללבני. תנן וכן כדי יין - מכדי בהני לא איירי
26 לעיל, וכיון דתנן הכא, ובא לאשמועינן דברים
27 אחרים לבד פירות - היה לו להשמיענו לבנים,
28 וכל שכן אלו. הכי גרסינן: **הבא במאי עסקין**
29 **בדטיבלא** - כלומר: לא בא להשמיעך כי אם
30 כיצא בלבנים (ובדברך), דהנך כדי יין דקא
31 מוסיף ותני - בדטיבלא עסקין, שאסורים
32 בטלטול. דאשמועינן ברישא פירות הראין
33 דומיא דמשילין, והדר נקט להנך, לאשמועינן
34 אף שאין ראין. **הפסד מועט** - גשמים הנוטפין
35 על יין - הפסד מועט הוא, עד שתחשך ויסלקם,
36 אבל הפירות מוקיבין. נותנין כלי תחת הדף -
37 הרי שהכלי נטל לקבל בו מוקצה כי האי, דלא
38 חזי למידי. **בדף הראוי** - שהן צלולין, וראין
39 לבמה. על גבי אבנים - שנובין לבנין, וכשהן
40 מתלחחין - צריך לחזור ולנגבן, שאין
41 מקבלות את הטט יפה, והבנין שוהה ליבש.
42 **מקורלות** - אגוד"ש. **לבית הכסא** - לקנח. שתי
43 חלות - של צפחית מניחין בכזורת כשרודין
44 אותה, ומזון פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים.
45 אותן שתי חלות מותר לכסות. כל דבש הכזורת
46 עשוי עליית עליית של חלות. מוקצות יניהו -
47 לדבורים. **דחשב עלייהו** - לאדם. **ארתני** וכלבד
48 **שלא יתבון לצוד** - משמע דלא ימצא לחלק
49 את דבריו ולאסור, עד שדלג מאיסור טלטול
50 לאיסור צידה. **לפלוג ולתני בידה** - באיסור טלטול גופיה יכול לחלק את דבריו, ולמצוא צד איסור לדבר: בדלא חשב עלייהו - לא יטלטל המחצלת לצרכם. הכי קאמר אף על פי
51 **שחשב עליהם כו'** - אף בשחשב בא ללמודך שיש צד איסור במתבון לצוד, ואף על גב דעיקר להצלה מפני הגשמים מבוין. **במאי אוקימתא כרבי יהודה** - כלומר, מדהוה לך לתרוצי
52 ארישא הא מני ר' - שמעון דלית ליה מוקצה, ומדהדרת אשניי דחיקי למימר משום שתי החלות כרבי יהודה בעית לאוקמא - משום דרבי יצחק דמותבין ליה הנך תיובתא אית ליה
53 מוקצה כר' יהודה, וכלבד שלא יתבון לצוד - ואף על פי שהוא צדן. **דאית ביה כו'** - חלונות יש בדפנותיה. ואף על פי שמכסה את פיה - אינן נצודין אם לא יכסה גם את החלונות.
54 ולא תימא וכלבד שלא יתבון, אלא בלבד שלא יעשנה מצודה, שלא יסתום החלונות. **פשיטא** - כיון דאית ליה לרבי יהודה דבר שאין מתבין אסור, למח ליה למיתני וכלבד שלא
55 יעשה מצודה? דהא צידה אב מלאכה היא.

אלא

המדרש - לא כל ששן. **והבא תנן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב, ואמר רב נחמן:** לא
שנו אלא באותו חגג, אבל מנג לנג - לא. **ותנינא נמי הכי:** אין מטלילין מנג לנג, אפילו
בשגנותיהן שוין. **התם מאי?** כל ששן שבת דחמירא, או דלמא הכא הוא דאסור - משום
יום טוב דקיל ואתי לולולי ביה, אבל שבת דחמירא ולא אתי לולולי בה - שפיר דמי. או
דלמא: מה הכא דאיכא הפסד פירות - אכרת לא, התם דליכא הפסד פירות - לא כל ששן.
הבא תנן: לא ישלשלם בבית בחלונות, ולא יורידם דרך סולמות, **התם מאי?** הכא ביום
טוב הוא דאסור - דליכא בטול בית המדרש, אבל שבת דאיכא בטול בית המדרש - שפיר
דמי, או דלמא: הכא דאיכא הפסד פירות - אכרת לא, התם דליכא הפסד פירות - לא כל
ששן? תיקו. **"מכסין את הפירות"**. אמר עולא: ואפילו אוירא דלכני, רבי יצחק אמר: פירות
הראין. ואורא רבי יצחק למעמיה, דאמר רבי יצחק: אין פלי נטיל אלא לרבר הנטיל בשבת.
תנן: מכסין את הפירות בכלים. פירות - אין, אוירא דלכני - לא! הוא הדין דאפילו אוירא
דלכני, ואידי דתנא רישא משילין פירות - תנא סיפא נמי מכסין את הפירות. **תנן:** וכן
כדי יין וכן כדי ששן! **הבא במאי עסקין** - בטיבלא. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך
כדי יין וכדי ששן דהתיירא - הא תנא ליה רישא פירות! כדי יין וכדי ששן אצטריכא ליה,
סלקא דעתך אמינא: להפסד מרובה - חששו, להפסד מועט - לא חששו, קא משמע לן.
תנן: נותנין כלי תחת הדף בשבת! **בדף הראוי**. תא שמע: פורסין מחצלת על גבי לבנים
בשבת! **דאייתור מבנינא**, דחוי למזגא עליהו. תא שמע: פורסין מחצלת על גבי אבנים
בשבת! **באבנים מקורלות**, דחזוין לבית הכסא. תא שמע: פורסין מחצלת על גבי פורת
דבורים בשבת, בחמה - מפני החמה, ובגשמים - מפני הגשמים, וכלבד שלא יתבון לצוד!
התם נמי, דאיכא דבש. אמר ליה רב עוקבא מפישן לרב אשי: התינח בימות החמה דאיכא
דבש, בימות הגשמים מאי איכא למימר? לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות. אותן שתי
חלות מוקצות הן! **הבא במאי עסקין** - שחשב עליהם. אבל לא חשב עליהם מאי - אסור,
ארתני וכלבד שלא יתבון לצוד - לפלוג ולתני בידה: במה דברים אמורים - שחשב עליהן,
אבל לא חשב עליהם - אסור! הכי קאמר: אף על פי שחשב עליהן, וכלבד שלא יתבון
לצוד. **במאי אוקימתא** - כרבי יהודה דאית ליה מוקצה, איכא סיפא: וכלבד שלא יתבון
לצוד, אתאן לרבי שמעון, דאמר: דבר שאין מתבון מותר! **ותסברא דרבי שמעון?** והא אבין
ורבא דאמרי תרין: מורה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! לעולם פולה רבי יהודה
היא, והבא במאי עסקין - דאית ביה כו'. ולא תימא לרבי יהודה וכלבד שלא יתבון לצוד
אלא

אלא אימא ובלבד שלא יעשה מצודה - פירש הקונטרס: ובלבד שלא יכסה בו כל החלונות, דלרבי יהודה אסור ולרבי שמעון מותר. וגם מעיקרא, כי בעי לאוקומי כרבי שמעון משמע ליה דבלב ענין מיירי, אפילו לעשות כעין מצודה לסתום כל החלונות.

ותימיה: דהא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, וחבא ודאי הן נצודותו ופירש הרב רבנו משה מאייבירא: דלרבי שמעון נמי מיירי

שיש חור קטן בביתו, אך אינו נראה, ואם כן לא היה פסיק רישיה ולא ימות. ולרבי שמעון מותר. ורבי יהודה דאסר אפילו דבר שאינו מתכוין - בעי חור גדול, שיהא נראה לדבורים לצאת מן הבתרה.

שופך ושונה - למה דסלקא דעתך דאמרי לעיל בדלף שאינו ראוי לו קשה: הדיכי מטלטל ליה: הא הוה ליה ככלכלה והאבן בתוכה, דאמר בסוף "כירה" (שבת מ"א, ו) דלית בה פיריו ויש לומר: דשרי משום דהוי בגרף של רעי, וכן משמע מדמיתיה ליה הכא.

תיתי לי דעברי אדמור - אף על גב דאמרין לעיל פרק "יום טוב" (ב"ב, ו) דאין עושין גרף של רעי לכתחלה, סבירא ליה לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי ודאי. או משום דלא מקרי לכתחלה כל כך הכא, כיון שהיו הגשמים כבר מולפין בבית - אין כל כך לכתחלה כמו מומצין גוי.

שמא יעשה חבית של שיטין - פירש הקונטרס: שלוקחין קנים ועושה כעין חבית, ושטין בוק, וקשה: דהא תנן, ואלו טהורין בכלי חרס: טבלא שאין לה לבובין, וחבית של שיטין. אלמא דחרס הוא! לכן נראה לי שהוא כלי חרס שאין לו פתח, ומתוך כך אינו יכול להשתקע במים לפי שאין המים יכולין ליכנס לתוכו, ולכן צ"ע על פני הדמים.

והא מצוה קא עביד - פירש הקונטרס: ודוה ליה למחשבינהו בדחי אינך דסיפא ממצוה. ומשני: לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה, ולכן אינו מצוה כל כך, דומיא דהני דסיפא. ולפי זה יכול להיות דגם בדליכא דעדיף מיניה אסור. וכן פירש נמי גבי לא מקדשין הא מצוה קא עביד בו, ומשני: דאית ליה אשה ובנים. משמע: אפילו אין לו אשה ובנים מכל מקום אסור. וקשה: דאמר פרק "דיני ממונות" (סנהדרין לה"א), לפיכך אין דנין לא מערב שבת ולא מערב יום טוב, דהיינו לעביד? לדייניה במעלי שבחא ולקטליה בשבת - אין רציחה דוחה שבת, ולא משני משום דאין דנין. משמע ה"מ בדסדרין, דבסתמא ליכא עדיף מנייהו שפיר דנין! ויש ליישב: דניחא ליה להתלמוד למימר טעמא לאסור מן התורה, ולא לאסור אלא מדרבנן. ורבינו תם פירש: דהא מצוה קא עביד, ואמאי גזר בו? ומשני: לא צריכא דאית ליה אשה ובנים, אבל אם אין לו אשה ובנים - מותר לקדש, דמצוה קא עביד. וקשה: דבפרק קמא דימא בירושלמי גזרין גזלן מתקין לו אשה אחרת, פריך: דהרי קנין לו קנין בשבול

ומשני: אין שבות במקדש, ולשני דשרי כיון דמצוה קא עביד, דהא כיון שמתא אשתו מצוה לו לישא אשה אחרת ועוד קא עביד מצוה - דכתבין "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טו): אלא, ודאי יש לומר כפירוש הקונטרס. ולא קשיא מהדאי דסנהדרין, דהא קאמר הכא טעמא שמא יכתוב, וכיון דישבו כבר בדין מערב יום טוב, וכתבו דברי המזכין ודברי המחזיקים מבעוד יום, כדקאמר ה"מ - אם כן לא שייך למגור. ועוד יש לומר כפירוש רבינו תם, ולא קשיא מהדאי דבדן גדול: דשואו חד מהרי טעמי נקט. ודבר מסיק ה"מ בירושלמי דימא: אמר רבי מנא: דהא אמריב דדין דכונסין ארמולין צריך לכונסן מבעוד יום. שלא ידא כקונה קנין בשבת. ואיתא נמי בריש כתובות בירושלמי, ומפרש ה"מ טעמא דעד שלא קנה אינו

זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה, משכנסה - זכאי בכלום, ונמצא כקונה קנין בשבת. וההוא נמי איכא לאוקמי בשיש לו אשה ובנים. ומהאי טעמא דאין מקדשין, לפי שגראה כקונה קנין, אסור ממו כן לתת טב בשבת.

אלא אימא: ובלבד שלא יעשה מצודה. פשיטא!
מהו דתימא: במינו נצוד - אסור, שלא במינו נצוד - מותר, קא משמע לן. רב אשי אמר: מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים? בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים קתני. ביומי ניסן וביומי תשרי, דאיכא חמה ואיכא גשמים ואיכא דבש. "ונותנין פלי תחת הדלף בשבת". תנא אם נתמלא הפלי - שופך ושונה ואינו נמנע. בי רחיא דאבין דלון, אחא לקמיה דרבה. אמר ליה: זיל עייליה לפורדף להחם, דלחוי בגרף של רעי, ואפקיה. תיב אבין קא קשיא ליה: וכי עושין גרף של רעי לכתחלה? אדהכי נפל בי רחיא דאבין. אמר: תיתי לי, דעברי אדמור. אמר שמואל: גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה, ובשהוא מחזירו - נותן בו מים ומחזירו. סבור מינה: גרף של רעי, אגב מנא - אין, בפני עצמו - לא. תא שמע: דההוא עקברתא דאשתבח בי אספרמקי דרב אשי, אמר להו רב אשי: נקטה בצוציתיה ואפקיה. **משנה** פל שחייבין עליו משום שבות, משום רשות, משום מצוה, בשבת - חייבין עליו ביום טוב. ואילו הן משום שבות: לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ולא מטפחין, ולא מספקין, ולא מרדקין. ואילו הן משום רשות: לא דנין, ולא מקדשין, ולא חולצין, ולא מנבמין. ואילו הן משום מצוה: לא מקדשין, ולא מעריבין, ולא מחרמין, ולא מנבדיהן תרומה ומעשר. פל אלו ביום טוב אמרו, קל וחומר בשבת. אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. **גמרא** "לא עולין באילן" - גזרה שמה ותלוש. "ולא רוכבין על גבי בהמה" - גזרה שמה ויצא חוץ לתחום. שמע מינה תחומין דאורייתא? אלא: גזרה שמה וחתוך ומוורה. "ולא שטין על פני המים" - גזרה שמה יעשה חבית של שיטין. "ולא מטפחין ולא מספקין ולא מרדקין". גזרה שמה ותקן פלי שיר. "ואילו הן משום רשות: לא דנין", והא מצוה קעביד! לא צריכא, דאיכא דעדיף מיניה. "ולא מקדשין" - והא מצוה קעביד! לא צריכא דאית

מהו דתימא דבר שבמינו נצוד - שדרך לצוד את בני מינו, כגון חיה ועוף - אסור. אבל האי דאין במינו נצוד - שרי, קא משמע לן. רב אשי אמר - לעולם כדשננין מעיקרא, דאיכא דבש למאכל אדם. ודקשיא לך: בימות הגשמים מי איכא דבש - לא קשיא, דמי קתני ימות החמה וימות הגשמים? שופך - לחורץ. ושונה - יחזירנו למקומו תחת הדלף.

ואינו נמנע - מלשנות כל היום, אם צריך לכך. כי הריא דאבין דלון - הדלף היה נופל על החרסם שלו, והיו עושין בטיט, ונמוחים מפני הגשמים. ולא היה מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף. וזיל עייליה לפורדף להחם - לבית שהוא שם. דלחוי בגרף של רעי, שיהו מאוסים החרסין לך להיות לפני מטתך, ואתה מותר לטלטלן ולהוציאן לחורץ. כדאמר לקמן דגרף של רעי מותר להוציא לאשפה. וכי עושין גרף של רעי לכתחלה - וכי מותר לגרסם שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו? תיתי לי דעברי אדמור - תבאנו זאת בשכרי שעברתי על דברי רבי: גרף ועביט כלי חרס הן, אלא של רעי גרף, ושל מימי רגלים קרוי עביט. נותן בו מים ומחזירו - דמוקצין מחמת מאוס הן, ואי לאו אגב מיא - לא מצי לטלטלינהו, ולהוציאן הוא דשרי ליה משום כבודו. סבור מינה - מדרשמואל היו סבורים התלמידים דדוקא גרף נקט, דאגב מאוס שרי לטלטל את הרעי. אבל בפני עצמו, ליטול את הרעי או דבר מאוס בידו ויוציאנו - לא שרו ליה. באספרמקי - בשמים. בצוציתא - בונבה. **משנה** כל שחייב עליו - מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת. משום שבות, או משום רשות, שיש בו קצת מצוה, אבל לא מצוה גדולה, וקורב הוא להיות דבר דרשות. ויש בו איסור מדברי סופרים, או משום מצוה - או שיש בו מצוה ממש, ואסורו חכמים לעשות בשבת. חייבין עליו - שלא לעשותו ביום טוב. ואילו הן - דברים שאסורין משום שבות, שהטילו עליה חכמים לשבות מהן, ואין בעשייתן שום מצוה. לא עולין באילן בו - כולוה מפרש בגמרא אמאי גזר בהו רבנן. אין מטפחין. ביד, ואין מספקין - על ירך. ואין מרדקין - ברגל. וכולן לשמחה ולשיר. ובגמרא מפרש: גזרה שמא יתקן כנגדן כלי שיר, דקא עביד מנא. ואילו הן משום רשות - כלומר: שהיה לנו להתירן משום שהן קרובין למצוה, ואסורם חכמים. האי דקרו ליה רשות - משום הך דבעי למתני בסיפא דהוה מצוה גמורה, ולגביהו קרי להנך מציעי רשות. ולהנך קמאי קרי שבות. דאיסור שבות גמור יש בהן, לפי שאין בהן צד לסלק גזירות חכמים מעליהן, שאין בהן לחלוצות מצוה. לא דנין - דין, ולא מקדשין - אשה, ובגמרא מפרש אמאי קרי ליה רשות (ומאי טעמא גזר עליהו). ולא מקדשין - הקדשות. מעריבין - "עורבך עלי", ונותן כפי שנים, כמז שכתוב בפרשת ערכין (ויקרא כז). ולא מחריבין - "הרי בהמה זו חרם", וסתם

חרמים לבדק הבית. **גמרא** שמא יעלה ויתלוש - דהוי אסורא מדאורייתא, דהיינו קוצר שתולש מן המחובר. שמא יצא חוץ לתחום - מתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין. שמע מינה תחומין מדאורייתא - מדגור רכיבה אטו תחומין. דאי מדרבנן - לא הוה אסרי מלתא אחירתא משום ידידה. שמא יחתוך ומורה - להכותה, והוי קוצר מן המחובר. חבית של שיטין - כלי של גומא, שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה, ולמדין בו לטוט. הא מצוה קא עביד - ואמאי קרי ליה רשות ולא מקדשין? הא מצוה קא עביד - שנושא אשה לפרות ולרבות, ואמאי קא קרי ליה רשות?

דאית

ביצה דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסג

1 אָלֵא אִימָא – אמור בברייתא וְכִלְכֵּד שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְצוּדָה – שלא
2 יכסה גם את החלונות, שע"י כך יהיו ניצודים. מקשה הגמרא:
3 פְּשִׁימָא שבאופן זה אסור שהרי זו צידה גמורה. ומתרת: מָהו
4 דְּתִימָא – הייתי אמר שאיסור צידה שייך רק במה שְּׁמִינִי נָצוּד,
5 ורק אותם שרצים שיש בהם צורך ודרך בני אדם לצודם, כגון
6 חגבים, אסור לצודם, אבל אם שְׁלֵא כְּמִינִי נָצוּד – אותם שאין
7 הדרך לצודם, כגון צירעות ויתושים, מותר לצודם, ואם כן מותר
8 לצוד דבורים כיון שאין במינן נצוד, קָא מְשַׁמַּע לָן שאף שמותר מן
9 התורה לצודן, מדרבנן אסור.
10 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: רַב אִשִּׁי אָמַר, לעולם
11 מדובר בזמן שיש דבש בכוורת, ומה שהקשה רב עובקא 'בימות
12 הגשמים דליכא דבש מאי איכא למימר', לא קשה כלל, כיון דמי
13 קְתַנִּי – וכי נאמר בברייתא 'בימות החמה ובימות הגשמים' שמשמע
14 קיץ וחורף, אלא 'בחמה' מְפַנֵּי החמה ו'בגשמים' מְפַנֵּי הגשמים קְתַנִּי,
15 והכוונה בזמן ששניהם משמשים אחד, וכגון ביומי נִסְחָא וְכִיּוּמֵי
16 תִּשְׁרֵי דְאִימָא חַמָּה וְאִימָא גְשָׁמִים ואז גם אִימָא דְבִשָּׁ:
17 * * *

18 שנינו במשנה: וְנִזְתִּינִן כָּלִי תחת הדלף בשפת: הגמרא מבררת
19 באילו אופנים מותר להוציא את הכלי החרוץ: הָנָא, אִם נִתְמַלֵּא
20 הַכֵּלִי בדלף שנטף לתוכו, שוֹפֵף את המים בחוץ וְשׁוֹנָה ומחזירנו
21 למקומו תחת הדלף, וְאִינִי נִמְנָע מלעשות כך כל היום אם צריך.
22 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בִּי רַחֵם דְּאִבֵּי דְלוּף – בית
23 הריחים של אבֵי נטפו מים לתוכו ולא היו לו כלים מספיק לקבל
24 את הדלף, אָתָּא לְקַמְיָה דְרָבָה בשאלה מה יעשה, משום שמושב
25 הריחים היה עשוי בטִיט ונימוח מהגשמים. אָמַר לֵיהּ, וְלִי עֲיִילֵה
26 לְפִוְרִידָה לְהָתָם – הכנס את מיטתך לבית הריחים, דְּלָהוּ בְגָרְהִי שֶׁל
27 רָעִי – שעל ידי כך יהיו הריחים מאוסים עליך כשהם ליד מיטתך,
28 וְאִפְסָה ויהא מותר לך להוציאם דהוי כגַרְף של רעִי. וְתִיב אִבֵּי
29 וְקָא קְשִׁיָא לֵיהּ – הקשה אבֵי לרבה וְכִי עוֹשִׂין גָרְף שֶׁל רָעִי לְכַתְחֵלָה
30 – האם מותר לגרום שיהא הדבר מאוס כדי שיוכל להוציאו, והרי
31 לעיל (כא): נִפְסַס שאין עושים כן. אָדְהֵבִי – בינתיים נָפַל בִּי רַחֵם
32 דְּאִבֵּי – נפל בית הריחים של אבֵי, וְאָמַר אבֵי על זה, תִּיתִי לִי –
33 מגיע לי עונש זה, דְּעָבְרִי אֲדָמֵר – שעברתי על דברי רבה ולא
34 עשיתי כדיתירו להכניס מיטתי לשם.
35 * * *

36 הגמרא מביאה עוד כמה פרטי דינים ב'גַרְף של רעִי': אָמַר שְׁמוּאֵל,
37 גָרְף שֶׁל רָעִי – כלי העשוי לקבל צואה, וְעָבִישׁ שֶׁל מִימֵי רִגְלִים –
38 וכלי העשוי לקבל מי רגלים, מוֹתֵר לְהוֹצִיאָן לְאִשְׁפָּה מחמת
39 המיאוס שבהם, וְכִשְׁהוּא מְחֻזְרוּ – אם רוצה להחזיר את הגַרְף או
40 את העביט, נוֹתֵן בּוֹ מִים וּמְחֻזְרוּ – אגב המים התירו לו להחזיר
41 הכלי המאוס. סְבוּר מִנָּה – הבינו התלמידים מדברי שמואל,
42 מִדְּנִקְט גָרְף שֶׁל רָעִי, מִשְׁמַע דְּאֵנָּב מָנָא אֵין – דווקא משום שהדבר
43 המאוס נמצא בכלי, מותר אגב הכלי להוציאו, אבל כְּפִנֵי עֲצָמוֹ לֹא
44 – להוציא את הדבר המאוס בעצמו ללא כלי, אסור. הגמרא באה
45 להוכיח ממעשה שהיה שאפילו בפני עצמו מותר: תָּא שְׁמַע דְּהוּא
46 עָבְרָתָא דְאִשְׁתַּחַב בִּי אִסְפְּרָקִי דְרַב אִשִּׁי – עכבר שנמצא בין
47 הבשמים של רב אשִׁי, אָמַר לְהוּ רַב אִשִּׁי לאנשי ביתו, נִקְטָה
48 בְּצוּצִיתָה – אחזו בזבזו וְאִפְסָה – והוציאוהו לחוץ, הרי שאף את
49 הדבר המאוס עצמו התירו להוציא:

משנה

50 כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עָלָיו מִדְּרַבְנָן מִשּׁוּם שְׁבוּתָה – שגזרו חכמים להימנע
51 מעשייתה, והוא מעשה שאין בו שום מצוה. או דבר הנאסר

53 מדרבנן אע"פ שיש בעשייתה מִשּׁוּם רְשׁוּת – קצת מצוה אבל לא
54 מצוה גדולה, וקרוב הוא להיות רשות, או דבר שיש בעשייתו
55 מִשּׁוּם מְצוּנָה ממש ונאסר מדרבנן לעשותו בְּשִׁבְתָּ, אִזִּי חִיבִין עָלָיו
56 שלא לעשותו גם ביום טוב.
57 המשנה מביאה דוגמאות: וְאִלּוּ הֵן הַדְּבָרִים הַאֲסוּרִים מִשּׁוּם שְׁבוּתָה
58 – מדרבנן, ואין בהם שום מצוה, לֹא עוֹלִין כְּאִילָן בֵּין לַח וּבֵין יָבֵשׁ,
59 וְלֹא רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּחֶמְהָ, וְלֹא שְׂמִינִי – צפים על פְּנֵי הַמַּיִם ואפילו
60 בבריכה שבחצר, וְלֹא מְטַפְּחִין – מוחאים כף על כף, וְלֹא מְסַפְּקִין
61 – מוחאים כף על ירך, וְלֹא מְרַקְדִין.
62 וְאִלּוּ הֵן מִשּׁוּם רְשׁוּת – שיש בהם קצת מצוה והיה מקום להתירם,
63 לֹא דִמְנִין דִּין בבית דין, וְלֹא מְקַדְשִׁין אִשָּׁה, וְלֹא חוֹלְצִין לֵאשָׁה שִׁמְתָה
64 בעלה ללא בנים ויש לו אח שאינו רוצה ליבמה, וְלֹא מְנַכְּמִין
65 אותה.
66 וְאִלּוּ הֵן מִשּׁוּם מְצוּנָה, לֹא מְקַדְשִׁין הַקִּדְשׁוֹת לַשְּׁמִימִים, וְלֹא מְעִרְכִין
67 – לומר ערכי או ערך פלוני עלי, וְלֹא מְחִירִין – שאומר הרי בהמה
68 זו חרם ונמסרת לבדק הבית, וְלֹא מְנַכְּמִין – אין מפרישים מן
69 הפירות תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂה.
70 כָּל אִלּוּ הַאֲסוּרִים בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, קָל וְחֹמֶר שֶׁאֲסוּרִים גַּם בְּשִׁבְתָּ.
71 אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּ – דבר המותר ביום טוב ואסור בשבת, אָלֵא
72 מלאכת אוֹכֵל נֶפֶשׁ בְּלֶבֶד, שהותרה ביום טוב ככתוב (שמות יב טז)
73 'אֶף אֲשֶׁר יֹאכַל לֶכְלֵךְ נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם':

גמרא

74 הגמרא מפרשת את טעם כל האיסורים שגזרו חכמים ונישנו
75 במשנה: לֹא עוֹלִין כְּאִילָן, גִּזְרָה שְׁמָא מתוך שישתמש באילן יבוא
76 ויתלוש בכוונה מן המחובר, ויעבור על איסור מלאכה משום
77 קוצר. וְלֹא רוֹכְבִין עַל גְּבִי בְּחֶמְהָ, גִּזְרָה שְׁמָא מכיון שאינו הולך
78 ברגליו לא יראה את סימני התחומים ויצא חוץ לתחום. שואלת
79 הגמרא: שְׁמַע מִנָּה – מכך שחששו שמא יצא חוץ לתחום, משמע
80 שתחומין דְּאִוְרִייתָא – שאיסור היציאה חוץ לתחום שבת הוא
81 מדאורייתא, שאילו היה אסור מדרבנן לא היו גוזרים על כך.
82 וקשה שהרי איסור תחומין מדרבנן הוא. דוחה הגמרא: אָלֵא
83 הטעם שאסרו לרכוב על בהמה בשבת וביום טוב הוא משום גִּזְרָה
84 שְׁמָא יִתְתָּדוּ וְיִזְוֶה – ענף, להכות בו את הבהמה ואסור משום
85 קוצר מן המחובר. וְלֹא שְׂמִינִי עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גִּזְרָה שְׁמָא יַעֲשֶׂה חֵבִית
86 שֶׁל שְׂיִיטִין – כמין חבית ארוגה מקנים הצפה על פני המים ועשויה
87 ללמוד בה לשוט:

88 * * *

89 עוד שנינו במשנה: וְלֹא מְטַפְּחִין וְלֹא מְסַפְּקִין וְלֹא מְרַקְדִין: מפרשת
90 הגמרא את טעם האיסור: גִּזְרָה שְׁמָא מתוך כך יבוא ויתקן כָּלִי שִׁיר
91 ויעבור על איסור מלאכה משום מכה בפטיש:
92 * * *

93 עוד שנינו: וְאִלּוּ הֵן מִשּׁוּם רְשׁוּת, לֹא דִמְנִין: מקשה הגמרא: וְהָאִי
94 הָדִין אֵת הָדִין מְצוּנָה קְעָבִיד, ומדוע קוראת לזה המשנה 'רשות' ולא
95 'מצוה'. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – אינו נקרא רשות אלא באופן
96 דְּאִימָא דְּעִידָה מִנָּה – שיש בעיר גדול ממנו שראוי לדון ולכך אין
97 הדין הנידון על ידו מצוה אלא רשות:
98 * * *

99 עוד שנינו: וְלֹא מְקַדְשִׁין: מקשה הגמרא: וְהָאִי הַנוּשָׂא אִשָּׁה מְצוּנָה
100 קְעָבִיד, שמקיים על ידי כך מצוה פריה ורביה, ומדוע קוראת לזה
101 המשנה רשות ולא מצוה. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – אינו נקרא
102 רשות אלא באופן
103

1 דאית ליה – שכבר יש לו אשה וּבְנִים וכבר קיים מצות פריה ורביה,
2 אך עדיין קצת מצוה יש בכך ולכן נקרא 'רשות':
3 ***

4 עוד שנינו במשנתנו: לא חולצין ולא מַבְעִינן: שואלת הגמרא והא
5 מַבְעִינָה קא עֲבִיר, ומדוע נקרא 'רשות'. ומתרת, לא צָרִיכָא, כגון
6 דאִיכָא גְדוּל – שיש אח גדול ממנו שראוי ליבם, וּמַבְעִינָה גְדוּל
7 שבאחים לַיָּבִם לכתחילה, שכן דרשו ביבמות (כד) מן הכתוב, ולכן
8 לגבי האח הקטן אינה מצוה כל כך.
9 ***

10 מבררת הגמרא: וְכִלְהוּ – כל אלו ששנינו, אין דנין אין מקדשין ואין
11 חולצין ומיבבין, מַבְעִינָה מַאי אסורים, נִזְרָה שְׂמָא יְתוּב פסק דין
12 לדין, ושטר אירוסין לקידושין, ושטר חליצה לחולצת, וכתובה
13 ליבמה:
14 ***

15 עוד שנינו: וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם מַבְעִינָה, לֹא מִקְדֻשִּׁין וְלֹא מִצְרִיכִין וְלֹא
16 מִתְּרִיבִין: טעם האיסור בכולם נִזְרָה מִשּׁוּם שְׂמָא יְבוֹא לַעֲסוֹק בַּמִּקֵּחַ
17 וּמִמִּכְרָה, שֶׁהַקֹּדֶשׁ דומה למקח וממכר, שהוא מעביר הדבר לרשות
18 הקדש:
19 ***

20 עוד שנינו: וְלֹא מִנְּבִיחִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת: מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא
21 שאסור משום שמתקן בכך את הטבל לאכילה. מתרת הגמרא:
22 תֵּינִי רַב יוֹסֵף, לֹא נִצְרָכָא – לא הוצרכה המשנה ללמדנו את
23 האיסור אֵלּא באופן שהוא רוצה להפריש התרומה וליתנה לַבֵּהָן
24 בַּיּוֹם – בשבת או ביו"ט, והיה מקום להתיר משום שאין זה נראה
25 שמוכין לתקן הטבל אלא שרוצה לשמח את הכהן במתנות כהונה
26 שיהיו לו לצורך יו"ט, ומשמיענו התנא שאף באופן זה אסור.
27 הגמרא מגבילה את האיסור: וְהֵי מִיָּלִי – מה שאסור להפריש
28 תרומות ומעשרות ביום טוב, הוא דווקא מִפְּרִי הַדְּבָרִי מֵאֲתָמול –
29 שהיה עליהם שם טבל קודם יו"ט, והיה לו לתקנם, אֲבָל פְּרִי
30 הַדְּבָרִי הָאֵדִינָא – שביו"ט עצמו נתחייבו במתנות כהונה ולא היה
31 אפשר להפריש מאתמול, כִּגְוֹן עֵינָהּ לִאֲפֻרְשֵׁי מִיָּמָה חֵלָה – לענין
32 הפרשת חלה מעיסה שנילושה ביו"ט, מִפְּרִישֵׁין ביו"ט וְהִבְיִין את
33 החלה לַבֵּהָן.
34 ***

35 המשנה מחלקת את הדברים המנויים במשנה לשלוש: שבות,
36 רשות, מצוה. מקשה הגמרא: וְכִי הֵי הַמְּנוּיִים במשנה שיש בהם
37 משום רשות, האם רק מִשּׁוּם רְשׁוּת אִיכָא ו'רשות' משמע
38 שמוותרים ביו"ט וּמִשּׁוּם שְׁבוּת לִיכָא – האם אין בהם איסור
39 מדרבנן, והרי כולם לאיסור נשנו במשנה. וכן קשה על הֵי
40 המנויים בסיפא, וְכִי מִשּׁוּם מַבְעִינָה אִיכָא ו'יש' בהם, ואיסור מִשּׁוּם
41 שְׁבוּת לִיכָא, והרי אף הם נשנו לאיסור. ומדוע חילקם התנא
42 שברישא הזכיר האיסור משום שבות ובמציעתא וסיפא לא הזכיר
43 שבות. מתרת הגמרא: אִמְרִי רַבִּי יִצְחָק, לֹא מִבְּעִינָא קְאָמֵר –
44 המשנה שנויה בדרך 'לא זו אף זו', דהיינו שאת הפשוט יותר שנה
45 קודם, כלומר, לֹא מִבְּעִינָא – אין צריך לומר לגבי השניים ברישא
46 שיש בהם שְׁבוּת גְּדוּלָּה – איסור בלבד, בלא לחלוחית מצוה,
47 ופשוט דאִיסור, אֵלּא אֲפִילוּ המנויים במציעתא שהם שְׁבוּת דְּרִשׁוּת
48 – שיש בהם קצת מצוה – נִמְי אִיסור, וְלֹא מִבְּעִינָא המנויים
49 במציעתא שהם שְׁבוּת דְּרִשׁוּת שיש בהם רק קצת מצוה דאִיסור,
50 אֵלּא אֲפִילוּ המנויים בסיפא שיש בהם שְׁבוּת דְּמַבְעִינָה – שמקיים
51 מצוה בפעולות אלו, נִמְי אִיסור:
52 ***

53 עוד שנינו: כָּל אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב אֲמִירו קל וחומר בשבת, אין בין יום
54 טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: מקשה הגמרא: וכי לא חילקו
55 חכמים עוד בין שבת ליו"ט, וְרִמְיָהוּ – קשה מהמשנה בראש
56 הפרק, ששנינו, מִשִּׁילִין דְּרִיךְ אֲרוּכָה בְּיוֹם טוֹב אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת, הרי
57 שיש חילוק נוסף בין שבת ליו"ט. מתרת הגמרא: אִמְרִי רַב יוֹסֵף,
58 לֹא קָשְׁיָא, הָא – מה ששנינו בסיפא שאין בין יו"ט לשבת אלא
59 אוכל נפש, לפי דעת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר היא. שלא התיר שום איסור ביום

טוב אלא אוכל נפש בלבד, ולשיטתו אכן אסור להשליך פירות
ביום טוב דרך הארובה כמו בשבת. הָא – המשנה שבראש הפרק,
בשיטת רַבִּי יְהוֹשֻעַ היא שהתיר טירחא ביו"ט משום הפסד ממון.
ומביאה הגמרא את מחלוקתם: דְּתַנְיָא, אוֹתוּ וְאֵת כְּנֹשְׁפֵיל לְבוֹר
– בהמה ובנה שנפלו לבור ביו"ט, ואם מעלה את שניהם נמצא
טורח באחד מהם שלא לצורך, כיון שאסור לשחוט שניהם ביום
אחד, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מַעֲלָה אֵת הָרֹאשׁוֹן – אחד מהם, עַל מִנֵּת
לְשׁוֹחֲטוֹ לצורך יו"ט, וְצָרִיךְ לְשׁוֹחֲטוֹ כדי שלא תהא הטירחא
לחינם, וְהִשְׁנִי אסור להעלות, אלא עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה – נותן לו
מזונותיו בַּמִּקְוָה – בבור, כִּדִּי שְׂלֵא יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר, מַעֲלָה
אֵת הָרֹאשׁוֹן עַל מִנֵּת לְשׁוֹחֲטוֹ ואחר שהעלהו אינו שׁוֹחֲטוֹ, וְחֹזֵר
וּמַעֲרִים כאילו נמלך לשחוט את האחר וּמַעֲלָה את הַשֵּׁנִי,
וכששניהם למעלה רָצָה זֶה שׁוֹחֲטִי, רָצָה זֶה שׁוֹחֲטִי. הרי שהתיר
טירחא משום הפסד ממון, וכמו כן התיר גם להשיל פירות ביו"ט
משום חשש הפסד. אבל לרבי אליעזר לא התירו ביו"ט שום דבר
מלבד אוכל נפש, וכדבריו נשנתה משנתנו.

אִמְרִי לִיה אֲבִי לִרַב יוֹסֵף, פְּסָמֵי – מִנֵּן שִׁישׁ תַּלְתּוֹת את מחלוקת
המשניות במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, דִּילְמָא וְשִׁמְאָא עַד
כָּאן לֹא קָאָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵתֵם שאסור להעלות אותו ואת בנו,
אין זה אֵלּא משום דאֲפֻשֵׁר להימנע מהפסד גם בלא להעלותו,
והיינו בַּפְּרִנְסָה שנותן לו בתוך הבור, אֲבָל הֵתֵם במשנת משילין
פירות, דִּלְמָא אֲפֻשֵׁר בַּפְּרִנְסָה, לֹא אִסֵּר. אִי נִמְי, יש לדחות גם
להיפך, עַד כָּאן לֹא קָאָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻעַ הֵתֵם שמוותר להעלות
הבהמה, אין זה אֵלּא משום דאֲפֻשֵׁר לִאֲעֻרְבִי – שאין מוכח
שלהציל ממנו מתכוין, אלא אדם אחר הרואה אותו אומר שיתכן
שמעלה את השני משום שהראשון כחוש והשני טוב ממנו, אֲבָל
הֵתֵם במשנת 'משילין' דִּלְמָא אֲפֻשֵׁר לִאֲעֻרְבִי, שהכל יודעים
שכוונתו להציל ממנו, לֹא התיר רבי יהושע. וחזרה קושיית
הגמרא שמשנת משילין דרישא סותרת למשנתנו.

מתרת הגמרא באופן אחר: אֵלּא אִמְרִי רַב פִּשְׁאָא, לֹא קָשְׁיָא, הָא –
משנתנו שלא התירה ביו"ט אלא אוכל נפש, שנויה בשיטת בית
שְׂמָא, וְהָא ששנינו ברישא שמשילין פירות ביו"ט, שנויה בשיטת
בית הלל. דְּתַנְיָא, בֵּית שְׂמָאִי אָמְרִים, אִין מוֹצִיאִין לֹא אֵת הַקָּמֶן וְלֹא
אֵת הַלּוּלָב וְלֹא אֵת הַכֶּסֶף תּוֹרָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים ביו"ט וְשִׁלְדַעְתָּם לֹא
וְהִתֵּר ביום טוב יותר מבשבת אלא לצורך אוכל נפש, וכדברי
משנתנו, ואף השלת פירות מן הגג תיאסר לשיטתם. וְבֵית הַלֵּל
מְתִירִין להוציא לרשות הרבים אף דבר שאין בו משום צורך אוכל
נפש וּלְדַבְרֵיהֶם אף השלת וטלטול פירות יש להתיר משום הפסד
ממון, וכמו ששנינו בראש הפרק. שואלת הגמרא: דִּילְמָא לֹא הָיָא
– שמא אין לתלות דין 'משילין' במחלוקת בית שמאי ובית הלל,
משום שַׁעַד כָּאן לֹא קָאָמֵר בֵּית שְׂמָאִי הֵתֵם – מה שהחמירו בית
שמאי שם, אין זה אֵלּא אֲהוּצָאָה מרשות לרשות. אֲבָל אֲמַלְלוּ
על טלטול מוקצה באותה רשות, כגון לשלשל את הפירות, לֹא
אסרו. משיבה הגמרא: אֲמַר מַלְטוּל לֹא צוּרָה הוּצָאָה הוּא – וכי
איסור טלטול מוקצה אינו משום הוצאה, והרי טלטול מוקצה
נאסר כדי שלא יבוא לידי הוצאה, שכל הוצאה מתחילה על ידי
טלטול, וכיון שכך אין לחלק ביניהם, וכשם שאסרו בית שמאי
הוצאה שלא לצורך, הוא הדין טלטול שלא לצורך:

משנה

במשנה זו מבואר שכשם שאסור לאדם לצאת מחוץ לתחום, הוא
הדין לחפציו, שדינם תלוי בדין בעליהם. הַתְּהִמָּה וְהַבָּלִים של אדם,
דינם כְּרִנְגִּי הַתְּהִלִּים, ואסור להוציאם בשבת ויו"ט מחוץ לתחומו
של בעליהם, ואם עירבו לצד אחד אי אפשר להוציאם אלא
לאותו צד. הַמוֹסֵר בְּהִמָּתוֹ לשמירה ביו"ט או בשבת, לִבְנוֹ או
לְדוּעָה, הֵרִי אֵלּוּ כְּרִנְגִּי הַתְּהִלִּים, הואיל ובבין השמשות לא היה
ידוע שיתנה לו, וקנתה הבהמה שבייתה ברשות הבעלים. בָּלִים
הַמְיוֹתֵרִין להשתמשות אֲחֵרֵי מִן הָאִחִין שֶׁבְּבֵית אַעִיפִי שלכולם יש

ביצה. משילין – פרק חמישי דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסה רש"י

משום מקח וממכר – פירש רש"י: דלמקח וממכר דמו, שמוציאן מרשותו לרשות הקדש. ומקח וממכר אסור מן המקרא, דכתיב "ומצוא חפצך ודבר דבר, אי נמי: מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה, ואם תאמר: הוי לה גזרה לגזרה – כולה חרא גזרה. ורמיהו משילין פירות דרך ארובה וכו' – ותימה: דאמרינן במגילה (ו.ב): אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ואמאי לא פריך ליה ממשילין וכו'? ועוד קשה: אמאי לא פריך לאלתר מבית הלל דמתירין הוצאה ביום טוב שלא לצורך, ובשבת אסור? ויש לומר: דהתם לא פריך ממתניתין – משום שהיה יודע שהיה יכול לדחות, דהא דקאמר התם אין בין יום טוב לשבת כו' – הני מילי דברים שהן דאורייתא, אבל מילי דרבנן – איבא טובא בנייהו, וזכא מיירי בשבות דרבנן, ולכן לא מייתי מהוצאה דאסורא דאורייתא, ומכל מקום קאמר שפיר בסמוך דא בית שמוא, דהכי מדמה: דבין דבית שמוא מתמירין גבי הוצאה שלא לצורך – כך הם מתמירין גבי טלטול דרבנן, כדמסיק במסקנא, דטלטול משום הוצאה הוא דאסור, ושמואל

דאסור, אלא אפילו שבות דרשות – נמי אסור. ולא מפעיא שבות דרשות דאסור, אלא אפילו שבות דמצוה – נמי אסור. "כל אלו ביום טוב אמרו". ורמיהו: משילין דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת! אמר רב יוסף: לא קשיא: הא – רבי אליעזר, הא – רבי יהושע. דתניא: אותו ואת בנו שנפלו לבור, רבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ויהשני עושה לו פרנסה במקומו, כדי שלא ימות. רבי יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, וחוזר ומערים ומעלה השני רצה – זה שוחט, רצה – זה שוחט. אמר ליה אביי: ממי? דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם – אלא דאפשר בפרנסה, אבל הכא דלא אפשר בפרנסה – לא. אי נמי: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם – אלא דאפשר לאערומי, אבל הכא דלא אפשר לאערומי – לא. אלא אמר רב פפא: לא קשיא; הא – בית שמוא, הא – בית הלל. דתנן, בית שמוא אומרים: אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים, ובית הלל מתירין. דלמא לא היא; עד כאן לא קא אמרי בית שמוא התם – אלא אהוצאה, אבל אטלטול – לא. אטו אטלטול לאו צורך הוצאה הוא? משנה בהכמה והכלים – פרגלי תבלין. המוסר בהמתו לבנו או לרועה – הרי אלו פרגלי תבלין. פלים המיוחדין לאחד מן האוחזין שפנית – הרי אלו פרגלי, ושאין מיוחדין – הרי אלו במקום שהולכין. השואל כלי מחביו מעיום טוב – פרגלי השואל, ביום טוב – פרגלי המושאל. וכן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלא לעיסתה – הרי אלו פרגלי שתיהן. רבי יהודה פוטר במים, מפני שאין בהן ממש. גמרא מתניתין דלא

דלהצלת ממונו מכין, דהרואה אומר: הראשון שהעלה – כחוש הוא, והשני יפה הימנו. אבל הכא לא אפשר לאערומי – דהכל יודעין שלא יניחם, ואינו עושה אלא להציל, ומזולזין באיסור יום טוב. אין מוציאין את הקטן וכו' – דלא הותרה הוצאה שלא לצורך, וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרין, ואפילו גבי הפסד ממונו. ולבית הלל דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מן התורה – בטלטול נמי לא גזר רבנן. אטו אטלטול לאו צורך הוצאה הוא – תחילת הוצאה על ידי טלטול היא, וכל מה שגזרו אינו משום הוצאה, והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים – מפני שלא יוכלו לעמוד בהן, לבטל עונג שבת ושמוחת יום טוב. משנה בהכמה והכלים ברגלי הבעלים – אין אדם יכול להוליכה ביום טוב אלא במקום שבעליה יכולין לילך, ואם לא ערב – יש לה אלפים לכל רוח העיר, ואם ערב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום. ושאינן מיוחדין – לאחד מהן אלא לכלן, הרי אלו במקום שבעליהן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים; אבל אם ערב אחד מהם לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערב – הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת מפני חלקו, והן מעכבין על ידם מלהוליכם לצפון אלא אלפים שהן מותרין בהן. הרי הוא ברגלי השואל – שהרי קנה שבינתו אצלו בין השמשות, דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שבינתו. ביום טוב – ואם שאלו ביום טוב משחשבה. הרי הוא ברגלי המשאל – לפי שקנה שבינתו אצל בעליו. האשה ששאלה מחברתה תבלין – לקדרתה. ומים ומלא לעיסתה הרי אלו – הקדרה והעיסה. ברגלי שתיהן – אין מוליכות אותם אלא למקום ששתיהן יכולות לילך. דכיון דביום טוב שאלה – קנו התבלין או המים והמלא שבינתו אצל בעליהן, שאין בהן ממש – אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה, הלכך אין מעכבות הולכתן, ובגמרא מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו, ובמלא לא פליג, דמוקמינן לה בגמרא במלא אסתרקנית שהיא גסה וניכרת. גמרא מתניתין – דקתני המוסר בהמתו לרועה ביום טוב – הרי אלו ברגלי הבעלים, ולא ברגלי הרועה,

דלא

דאית ליה אשה ובנים – שני זכרים לבית שמוא, או זכר ונקבה לבית הלל, ותו לא מיפקד כולי האי, כדאמרינן ביבמות (א.ב.), ומיהא, קצת מצוה איבא, כדאמר "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך" (קהלת יא.). מצוה בגדול – האחים ליבם, ונפקא לן מ"זהיה הכבור" (דברים כה.). שטא בכתוב – פסק דין לדינין, ושטר אירוסין לקדושין, ושטר חליצה לחולצת, וכתובה ליבמה. משום מקח וממכר –

דלמקח וממכר דמו, שמוציא מרשותו לרשות הקדש, ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב "ומצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח.). אי נמי: מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה, ואם תאמר: היא לה גזרה לגזרה! כולה חרא גזרה היא. תני רב יוסף אפילו ליתנה לבן ביום – דאיבא למימר לאו מוכחא מלתא דהא דלתקוני טבלא מכין, דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיריים, ורואים שמוליך תרומה לכהן, ומחזי דכולה מלאת משום שמוחת יום טוב דכין שצריך לה הוא – אפילו הכי אסור. והני משום רשות איבא משום שבות ליבא – באמצעייתא קא, דקאמר: אלו הן משום רשות. וכי אין בהן משום שבות? והלא אסורם, כדאמרינן "כל שחיבין עליה" – אלמא כלהו לאסורא. והני בתרא, משום מצוה איבא בעשייתה, ומשום שבות ליבא לאסרה בשבת בתמיה, והלא אסורם, ודיכי פלגינהו תנא דמתניתין, דבקמאי אדכר שבות, ובאמצעייתא ובתראי לא אדכר שבות? הכי קאמר לא מפעיא כו' – כלומר: כולם משום שבות יש בהן והראשונים איסור יש בהן ואין בהן לחלוט מצוה, והאמצעיים יש בהן שבות ואף על פי שיש בהן קצת מצוה, והאחרונים מצוה גמורה הן, ואף על פי כן גזרו עליהן שבות. ולא זו אף זו קתני לא תימא קמאי הוא דאסירי דהוה ליה שבות גרידתא, כלומר שעבר על השבות, דאין עם עבירה זו שמין מצוה, אלא אפילו מצעי דהוה ליה שבות דאיבא רשות קרבות מצוה גבה – נמי אסור. משילין פירות כו' – אלמא: גזרו שבות על שבת שלא גזרו ביום טוב. הא ר' אליעזר – סיפא דקתני אין בין יום טוב לשבת, דכל שבות דגזרו על שבת גזרו על יום טוב, ואפילו בהפסד ממונו – רבי אליעזר היא, שלא התיר להעלות אותו ואת בנו מפני הפסד ממונו, ורישא דקתני משילין ביום טוב מפני הפסד ממונו – ר' יהושע היא. אותו ואת בנו – שאין מותרין לשחוט שניהן היום, דאפשר לאערומי – דלא מוכחא מילתא

דלהצלת ממונו מכין, דהרואה אומר: הראשון שהעלה – כחוש הוא, והשני יפה הימנו. אבל הכא לא אפשר לאערומי – דהכל יודעין שלא יניחם, ואינו עושה אלא להציל, ומזולזין באיסור יום טוב. אין מוציאין את הקטן וכו' – דלא הותרה הוצאה שלא לצורך, וגבי טלטול שלא לצורך נמי גזרין, ואפילו גבי הפסד ממונו. ולבית הלל דאמרי הוצאה שלא לצורך מותרת מן התורה – בטלטול נמי לא גזר רבנן. אטו אטלטול לאו צורך הוצאה הוא – תחילת הוצאה על ידי טלטול היא, וכל מה שגזרו אינו משום הוצאה, והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים – מפני שלא יוכלו לעמוד בהן, לבטל עונג שבת ושמוחת יום טוב. משנה בהכמה והכלים ברגלי הבעלים – אין אדם יכול להוליכה ביום טוב אלא במקום שבעליה יכולין לילך, ואם לא ערב – יש לה אלפים לכל רוח העיר, ואם ערב לצפון גם היא תלך לצפון ולא לדרום. ושאינן מיוחדין – לאחד מהן אלא לכלן, הרי אלו במקום שבעליהן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים; אבל אם ערב אחד מהם לסוף אלפים לצפון והשאר לא ערב – הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת מפני חלקו, והן מעכבין על ידם מלהוליכם לצפון אלא אלפים שהן מותרין בהן. הרי הוא ברגלי השואל – שהרי קנה שבינתו אצלו בין השמשות, דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שבינתו. ביום טוב – ואם שאלו ביום טוב משחשבה. הרי הוא ברגלי המשאל – לפי שקנה שבינתו אצל בעליו. האשה ששאלה מחברתה תבלין – לקדרתה. ומים ומלא לעיסתה הרי אלו – הקדרה והעיסה. ברגלי שתיהן – אין מוליכות אותם אלא למקום ששתיהן יכולות לילך. דכיון דביום טוב שאלה – קנו התבלין או המים והמלא שבינתו אצל בעליהן, שאין בהן ממש – אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה, הלכך אין מעכבות הולכתן, ובגמרא מוקי לה בתבשיל עבה שאין המים ניכרים בו, ובמלא לא פליג, דמוקמינן לה בגמרא במלא אסתרקנית שהיא גסה וניכרת. גמרא מתניתין – דקתני המוסר בהמתו לרועה ביום טוב – הרי אלו ברגלי הבעלים, ולא ברגלי הרועה,

ושמואל אמר אף חבית אסורה – דלית ליה ברירה, ותנימו: דבפרק "מי שאחור" (גטין עהב) דאמרו: דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם ימות – דהא גט, והא לא ימות – לא דהא גט. ולכי מיית – דהי גיטא. אלמא אית ליה ברירה דהכי נמי דייק בריש "כל הגט" (כהנ) ויש לומר: דדיינו דוקא תולה בדעת אחרים, אבל תולה בדעת עצמו כי הכא – לית ליה ברירה.

לאיסור

מוקצה לא חששו – אגן סהדי דכל אחד מנייהו אקצי דעתיה מחלקו של חברו. ואם היו רוצין לאכלה כאן – אינה אסורה משום מוקצה, לומר כל חלק חלק יונק משל חברו ויש כאן מוקצה, ולחוליכה איש לתחמומו אתה אוסר עליהן מפני יניקה זאת? אם יש לחוש – צריך לחוש אף משום מוקצה. כפישר הקונטרס. וקשה: מאי יניקת מוקצה יש כאן? והלא חלק חברו מותר לו לאכול אם נתן לו חברו, דאמר לעיל: משלחין ביום טוב בהמה חיה ועוף, בין חזין בין שחוטין. ומפרש רבינו שמואל: לאיסור מוקצה – שהבהמה גדלה ומוסיפה שמנות ביום טוב, ולא אסרת להו למחשך לחי, אף על גב דסבירא ליה כרבי יהודה במוקצה. לאיסור תחומין, שחלק כל אחד יונק ומתגדל משל חברו חששת לאסרה בכך?

והוינן

דלא פרבי דוסא. דתניא: רבי דוסא אומר, ואמרי לה אבא שאול אומר: הלוקח בהמה מחברו מערב יום טוב, אף על פי שלא מסרה לו אלא ביום טוב – הרי היא כרגלי הלוקח. והמוסר בהמה לרועה, אף על פי שלא מסרה לו אלא ביום טוב – הרי היא כרגלי הרועה! אפילו תימא רבי דוסא, ולא קשיא: פאן – ברועה אחר, פאן – בשני רועים. דיקא נמי, דקתני "לכנו או לרועה", שמע מינה. אומר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי דוסא. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: הבהמה והפלים כרגלי הבעלים! ולא אוקימנא פאן ברועה אחד פאן בשני רועים. תנו רבנן: שנים ששאלו חלוק אחד בשותפות, זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה ליפנס בו ערבית לבית המשתה, זה שערב עליו לדרום. זה שערב עליו לצפון – מהלך לצפון כרגלי מי יוחנן? וזה שערב עליו לדרום – מהלך לדרום כרגלי מי יוחנן? וזה לא יזונה ממקומה. אתמר: שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות. רב אמר: חבית מותרת ובהמה אסורה, ושמואל אמר: חבית נמי אסורה. מאי קסבר רב? אי קא סבר גש ברירה – אפילו בהמה תשתרי, ואי קסבר אין ברירה – אפילו חבית נמי אסורה! לעולם קסבר יש ברירה, ושניא בהמה דקא ינקי תחומין מהרדי. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב: לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו? שתיק רב. מאי הוה עילה? רבי הושעיא אמר: יש ברירה, ורבי יוחנן אמר: אין ברירה. וסבר רבי הושעיא יש ברירה? והתנן: המות בבית, ולו פתחים הרבה – פולן טמאים, נפתח אחד מהן – הוא טמא וכולן טהורים. חשב להוציאן באחד מהן, או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה – מצלת על הפתחים פולן. בית שמאי אומרים: והוא שחשב עליו עד שלא ימות המות, ובית הלל אומרים: אף משימות המות. והתמר עילה, אמר רבי הושעיא: למחר את הפתחים מכאן ולחבא – אין, למפרע – לא! אפוקי, רבי הושעיא אמר: אין ברירה, ורבי יוחנן אמר: יש ברירה. ומי אית ליה לרבי יוחנן ברירה? והאמר רב אסי אמר רבי יוחנן: האחין שחלקו – לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביוכל. וכי תימא כי לית ליה לרבי יוחנן ברירה – בדאורייתא, אבל בדרבנן – אית ליה. ובדרבנן מי אית ליה? והתני איז? רבי יהודה אומר: אין אדם מתנה על שני דברים כאחד, אלא אם בא חכם למזרח – עירובו למערב, ואילו לכאן ולכאן – לא.

והוינן

דלא כר' דוסא. כאן ברועה אחר – שאין בעיר אלא רועה אחד, כל בני העיר מעמידין בהמות ברשותו, ונקנית שביתתו. הלכך, בין מוכר בין לוקח – דעתו שלא תקנה הבהמה שביתתו אצלו, אלא בשביתת הרועה. ומתניתין בשני רועים, דלא ידעין להי מנייהו והיא לה דעת בעלים, הלכך הרי הן כרגלי הבעלים, אם אינם אצל הרועה מבעוד יום. דיקא נמי – דמתניתין בשני רועים. שנים ששאלו חלוק – מבעוד יום, להיות ברשות שניהם. זה לילך בו שחרית – של יום טוב לבית המדרש, וזה לילך בו ערבית – של יום טוב לבית המשתה. עליו לצפון – על מנת אותו חלוק לחלוק לצפון. זה שערב עליו לצפון מהלך – ומוליכו לצפון. כרגלי מי שערב לדרום – מה שרגליו של דרומי יכולין לילך לצפון – מוליכו זה לצפון, ולא יותר. וזה שערב עליו לדרום – מוליכו זה לדרום כרגלי מי שערב עליו לצפון, כמו שרגליו של צפוני מותרות לילך לדרום – מוליכו זה, ולא יותר, מפני חלקו של צפוני. כגון, אם נתנו שניהם עירובן בסוף אלף אמה, זה לצפון להיות לו שלשת אלפים לצפון ואף לדרום, שהרי ממקום ערובו יש לו אלפים אמה לכל רוח. וזה לדרום לסוף אלף, להיות לו שלשת אלפים לדרום ואלף לצפון – אין יכולין להוליכן אלא אלף אמה לכל צד, ששניהם מותרים בהם. ואם מצעו עליו את התחום – תחום שבת מצפון לדרום ארבעת אלפים, שנים לצפון ושנים לדרום. ואם נתנו עירובן זה לסוף אלפים לצפון, וזה לסוף אלפים לדרום, ונמצא תחום שלם ממוצע להפסיק בין שני עירוביהן – לא יזוז ממקומו, לא לצפון ולא לדרום. שהצפוני אין לו לדרום אפילו פסיעה, וכן הדרומי לצפון, שממקום עירובו יש לו אלפים לכל רוח, שהרי לכך ערב. שחשתלק שביתתו ממקום לינתו ותקנה במקום עירובו. שנים שלקחו – מעוים טוב לחלקן ביום טוב. חבית מותרת – להוליך, כל אחד חלקו למקום שערב. ובהמה אסורה – להוליך אלא למקום ששניהם הולכים. אפילו חבית אסורה – דאין ברירה, ויש לומר: חלק שבה לזה – דהיה ראוי לחברו, ובין השמשות קנה חלק זה שביתת חברו. לעולם קסבר יש ברירה – הלכך, חבית מותרת. ושאינה בהמה שהיתה בחייה בין השמשות, וכל אבריה בחייה יונקים זה מזה, ומשחשבה ינק כל אבר ואבר משל חברו, ואין כאן לברור. ינקי תחומין – חלקי הבהמה, שראוי לשני תחומין. לאיסור מוקצה לא חששו – אגן סהדי דכל חד מנייהו אקצי דעתיה מחלקו של חברו, ואם היו רוצים לאכלה

ביצה דף לז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסז

אחד מהם ערב עליו – על החלוק, על מנת שיכול להוליך את
החלוק לצד צפון, ושם את עירובו לסוף אלף אמה מצד צפון
העיר, וזה השני ערב עליו על מנת שיוכיחו לצד דרום, ושם
עירובו לסוף אלף אמה לדרום העיר. זה שערב עליו לצפון, מהלך
לצפון כרגלי מי – כאותה דרך שיכול לילך לצפון זה שערב עליו
לצד דרום, דהיינו רק האלף אמה הראשונים שבצפון העיר, וזה
שערב עליו לדרום, מהלך לדרום רק כרגלי – כאותה דרך שיכול
ללכת מי שערב עליו לצפון, דהיינו רק האלף אמה הראשונים
שבדרום העיר. ואם מצעו את כל התחום – כגון שאחד עירב לסוף
אלבית אמה לדרום ואחד עירב לסוף אלפיים אמה לצפון, הרי זה
לא יזיקה – את החלוק במקומה – מחוץ למקום מושבם, אפילו
פסיעה אחת.

הגמרא דנה בחפץ שקנהו שני שותפים בערב יום טוב על מנת
לחלקו ביניהם ביום טוב, ובערב יום טוב בין השמשות לא הוברר
עדיין מהו חלקו של זה ומהו חלקו של זה, וביום טוב חלקו ורוצה
כל אחד לקחת את חלקו למקום שעירב עליו, והנידון הוא האם
הוברר למפרע שחלק כל אחד שבה לידו ביום טוב היה שלו לבדו
מערב יום טוב בין השמשות וקנה שבתה כרגליו, או שלא שייך
לברר למפרע ביום טוב מה היה חלקו בשעת קניית השביתה
בערב יום טוב ולא יוכל להוליך את חלקו אלא למקום שיכולים
שניהם ללכת שם:

אמר, שנים שלקחו – קנו בערב יום טוב חבית של יין ובהמה
בשותפות, על מנת לחלק אותם ביום טוב. רב אמר, לאחר שחלקו
בייט החבית מותרת – יכול כל אחד להוליך את חלקו למקום
שעירב לשם, ואילו בהמה לאחר שחטוה וחילקה חסורה –
אסור להוליך ממנה אלא למקום ששניהם יכולים ללכת לשם.
ושמואל אמר חבית נמי – אף חבית שחילקה השותפים ביום טוב,
אסורה בהולכה כל אחד לתחומו, אלא מוליכה רק למקום
ששניהם מותרים ללכת לשם.

הגמרא מבארת את טעמו של רב שמחלק בין חבית לבהמה: מאי
קפבר רב שמתיר בחבית להוליכה כל אחד כרגליו, ואילו בבהמה
אוסר ומוליכה רק למקום ששניהם מותרים בו, אי קא פבר יח
ברירה – אם הוא טובר שאפשר להתברר למפרע שחלקו של כל
אחד שקבל ביום טוב היה חלקו כבר בערב יום טוב בין השמשות,
ולכן מותר לכל אחד להוליך בתחומו את חלקו בחבית, אם כן
אפילו בהמה תשתי – יהיה מותר לכל אחד להוליך גם את חלקו
מהבהמה בתחומו. ואי קפבר שאין ברירה – אין אומרים שהוברר
למפרע למי היה שייך כל חלק מערב יום טוב, ולכן אסור לכל
אחד להוליך בתחומו את חלקו בבהמה, אם כן אפילו חבית נמי
תהיה אסורה, דכיון שאין אומרים שהוברר חלקו מערב יום טוב,
אפשר שחלק זה שבא לידו ביום טוב היה מערב יום טוב בשעת
שביתה בחלקו של שותפו וקנה שביתתו כרגליו של שותפו,
ומספק יש להחיל להוליכה רק למקום ששניהם יכולים ללכת
לשם.

מתרצת הגמרא: לעולם קפבר רב שיש ברירה, ולכן חבית שחילקה
השותפים ביום טוב מותר לכל אחד להוליך את חלקו בתחומו, ואף
על פי כן שניא ושונוה בהמה שאסור לכל אחד להוליך את חלקו
בתחומו, משום דקא ינקו תחומין מהררי – אברי הבהמה הראויים
להתחלק לשני השותפים, יונקים זה מזה, ואם כן אף שהמברר
למפרע שכבר מערב יום טוב חלק זה של זה וחלק זה היה של זה
חבירו, מכל מקום כיון שבתחילת יום טוב וקודם שחלקו בפועל
ינקו אברי הבהמה זה מזה, נמצא שנתערב חלקו בשל חבירו, ובכל
חתיכה וחתיכה יש חלק השייך לחבירו ולכן אינו יכול להוליכו
בתחומו, ומשום כך אסור רב בבהמה.
אמר ויחשבו ליה רב פהא ורב אפי לרב, לשיטתך שאסרו את
הבהמה משום יניקת האברים, יש לתמוה וכי לאיסור מוקצה לא
חששו ורק לאיסור תחומין חששו – מדוע אתה אוסר את הבהמה

המשך בעמוד קעח

דלא כרבי דוסא, דתניא, רבי דוסא אומר, ואמרי לה – ויש אומרים
שאמא שאול הוא האומר את ההלכה הבאה, הלוקח ויהקונה
בהמה מוכרה מערב יום טוב, אף על פי שלא מקרה לו – המוכר
ללוקח אלא ביום טוב, והיה מקום לומר שהבהמה עומדת ברשות
המוכר לענין תחומים, אף על פי כן הרי היא כרגלי הלוקח, ומותר
להוליכה רק בתוך תחומו של הקונה, שכיון שמערב יום טוב
הבהמה עומדת להימסר לו, הרי היא עומדת ברשותו לענין
תחומים. והטעם בהמה לרועה לשמור עליה עבור הלוקח, אף על
פי שלא מקרה לו – לרועה אלא ביום טוב, הרי היא כרגלי הרועה,
הואיל וסתם בהמה עומדת כבר מערב יום טוב להימסר לרועה.
אם כן נמצאת שיטת רבי דוסא שלא כמשנתנו, שבמשנתנו סתם
התנא שהמוסר את הבהמה לרועה ביום טוב הרי היא כרגלי
הבעלים, ואפילו שמערב יום טוב היתה הבהמה עומדת להיות
ברשות הרועה. ואילו לרבי דוסא, אם היא עומדת להימסר ביום
נחשב כאילו כבר נמסרה בערב יום טוב.

הגמרא מיישבת את דעת רבי דוסא עם משנתנו: אפילו תימא רבי
דוסא – אפשר שמשנתנו אף כדעת רבי דוסא, ולא קשיא, פאן –
דברי רבי דוסא אמורים בשיש רועה אחר בעיר וכל בני העיר
מוסרים לו בהמותיהם, ומשום כך נקנית שביתה הבהמה אצלו
בבין השמשות, אף שלא היתה אצלו מערב יום טוב, כיון שכבר
מעכשיו ידוע שלמחר תימסר לו, ואילו פאן – במשנה ששנינו 'הרי
היא כרגלי הבעלים' מדובר בשיש שני רועים בעיר, ואין ידוע
מערב יום טוב למי ימסרנה, ולכן כל זמן שהיא עדיין ביד הבעלים ולא
מסרה לרועה, הרי היא כרגלי הבעלים.

הגמרא מוכיחה שיש חילוק בין אם יש בעיר שני רועים או יש רק
רועה אחד: דיקא נמי שהמשנה עוסקת באופן שיש שני רועים
בעיר, דקתני במשנה 'לכנו או לרועה' ומזה שהוסיפה 'לבנו', שאין
בוזה חידוש, שמשום מה שמדובר באופן שיש לו שני רועים, בנו
רועה אחר. אולם כשיש בעיר רועה אחד הרי הוא כרגלי הרועה,
וכדברי רבי דוסא.

אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי דוסא שהמוסר
בהמה לרועה הרי היא כרגלי הרועה. מקשה הגמרא: וימי אמר רבי
יוחנן קמי – וכי יתכן שאמר כן רבי יוחנן, שהלכה כרבי דוסא,
והאמר רבי יוחנן, הלכה כסתם משנה – כאשר רבי סתם הלכה
במשנה, ולא פירש מי הוא האמרה, כן היא ההלכה. ויתנן
במשנתנו, ובהמה ובהלים כרגלי תבעלים והמוסר בהמה לבנו או
לרועה הרי היא כרגלי הבעלים, וזה שלא כדברי רבי דוסא
שאמר כרגלי הרועה, וכיצד אמר רבי יוחנן שהלכה כרבי דוסא,
ושלא כסתם משנה. מתרצת הגמרא: ולא אוקימנא – האם לא
יישבנו את דברי רבי דוסא עם משנתנו, שקאן – דברי רבי דוסא
אמורים בשיש רק רועה אחד בעיר, ולכן הבהמה כרגליו, ופאן –
במשנה ששנינו 'המוסר בהמה לרועה הרי היא כרגלי הבעלים' –
מדובר בשיש שני רועים בעיר, ושתי ההוראות מתיישבות יפה זו
עם זו.

מי שמניח עירוב לסוף אלפיים אמה לצד אחד, יכול ללכת ממקום
העירוב עוד אלפיים אמה, אלא שאלפיים אמה אלו הם תחת
האלפיים אמה שהיה מותר לו ללכת בהם לצד שכנגד, כגון אם
הניח עירוב לצד מזרח, יכול ללכת ארבעת אלפים אמה לצד
מזרח, אבל לצד מערב אינו יכול לצאת מן העיר כלל. ואם הניח
עירוב לסוף אלף אמה בצד מזרח, יכול ללכת שלשת אלפים אמה
לצד מזרח, ואלף אמה לצד מערב, שאלף אמה שהיו בצד מערב
העתיק לצד מזרח.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה בחפצים שיש עליהם בעלות
משותפת כיצד נמדד תחומם: תנו רבנן, שנים ששאלו חלק אחד
מערב יום טוב על מנת שהיה בשותפות בין שניהם ביום טוב, זה –
האחד שאל אותו כדי לילך בו שתיית לבית המדרש, וזה – השני
שאל אותו כדי ליקנם בו ערבות – בלי להחזיק לבית המדרש. זה –

וְהִינֵן בַּת – וְהִתְקַשְׁנוּ בְּטַעְמוֹ, מֵאֵי שְׁנָא לְבָאן וְלָבָאן – מִדְּרֻעַ שׁוֹנָה
הָאֹפֶן שֵׁשׁ שְׁנֵי חֲכָמִים בְּשֵׁתִי הָרוּחוֹת, דְּלֹא – שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהַנִּיחַ
עֵירוּבִין לִשְׁנֵי הַצְדִּידִים וּלְמַחֵר יִחְלִיט לְמִי רוּצָה לִילֵךְ, מִשּׁוּם דְּאִין
פְּרִירָה – שְׁאִי אִפְשָׁר לִוְמֵר שְׁבִשְׁבַת מִתְּבַרֵּר לְמַפְרַע אִיזָה עֵירוּב
חַל קוֹדֵם הַשְּׁבִיט, אִם כֵּן, בְּאֹפֶן שֶׁל מְזִירָה וְיִמְעָרָב – שְׁאִינוּ יוֹדְעִים אִם
יָבוֹא הַחֶכֶם מִמְּזוּרָה אוֹ מִמַּעַרְב, נִמְי – גַּם כֵּאֵן נִאֲמַר אִין פְּרִירָה, כִּיּוֹן
שֶׁבִּינן הַשְּׁמִשׁוֹת עֲדִינן לֹא יוֹדְעִים הֵיכָן בֵּא הַחֶכֶם, כִּי פַעֲמִים שְׁאִין
הַחֶכֶם בֵּא אֲלֵא אַחֲרָה בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, וּמִמִּילָא אִין לִוְמֵר שְׁבִשְׁבַת
מִתְּבַרֵּר לְמַפְרַע הֵיכָן חַל הָעֵירוּב, וְהִיאָךְ סוֹבֵר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁבְּאֹפֶן
זֶה אִפְשָׁר לְהַתְנוּת. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְבָאֵר אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא
שֶׁמַּחֲלֶקֶת בֵּין חֶכֶם אֶחָד לִשְׁנַיִם, וְכִיָּךְ בֵּא חֶכֶם – מְדוּבָר שֶׁהַחֶכֶם
הֵגִיעַ קוֹדֵם בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת לְאוֹתוֹ מִקּוֹם שִׁקְנָה בּוֹ שְׁבִיטָה, וְלִכֵּן אִם
מְדוּבָר בַּחֶכֶם אַחֵר אֲלֵא שֶׁסֶּפֶק לֵאיוּזָה צַד בֵּא, וּמִתְּנָה אִדָּם זֶה
וְאוֹמֵר שְׁלֹאֵתוֹ רוּחַ שֶׁכָּבַר בֵּא הַחֶכֶם יִקְנֶה עֵירוּב, יָכוֹל לְהַתְנוּת
כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁבִּזָּה אִין צָרִיךְ לְדִין בְּרִירָה שֶׁלְּמַחֲרָה, שֶׁכָּבַר בִּבְיָן
הַשְּׁמִשׁוֹת מְבוֹרֵר לֵאיוּזָה צַד בֵּא הַחֶכֶם וְשֶׁם חַל הָעֵירוּב וְאוֹף אִם
אִדָּם זֶה אִינוּ יוֹדְעִים לֵאיוּזָה צַד בֵּא הַחֶכֶם, אִין בִּזָּה חֲסִרוֹן, מֵאַחַר
שֶׁבְּמִצְוֹת הַדְּבָרִים מְבוֹרְרִים, שֶׁכָּבַר בֵּא הַחֶכֶם לְצַד מִסּוּם,
וְהָעֵירוּב שֶׁל אוֹתוֹ צַד חַל עֲכָשְׁיוֹן. וְאָמַר – מִמָּה שֶׁהַעֲמִיד דְּבָרֵי
הַבְּרִייתָא שֶׁכָּבַר בֵּא חֶכֶם וְרַק אִזּוֹ מוֹעִיל מִשּׁוּם שְׁאִין צָרִיכִים לְדִין
בְּרִירָה, מוֹכַח שְׁלִיטָה לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן פְּרִירָה – שֶׁלְּדַעְתּוֹ אִין בְּרִירָה,
אִף בְּדִינִים דְּרַבְּנָן, וְקִשָּׁה שֶׁלְּעִיל אִמְרוּ בְּגִמְרָא שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר
יֵשׁ בְּרִירָה. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲלֵא לְעוֹלָם לֹא תִּפְשׁוּךְ, וּבִאֲמַת רַבִּי
הוֹשְׁעִיא סוֹבֵר יֵשׁ בְּרִירָה וְרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר 'אִין בְּרִירָה' וְכִי לִיט
לִיָּה לְרַבִּי אוֹשְׁעִיא פְּרִירָה – וְמָה שֶׁמִּצְאָנוּ שֶׁרַבִּי אוֹשְׁעִיא סוֹבֵר שְׁאִין
בְּרִירָה וְלִגְבִי יִצִּיאָת הַמֵּת שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה מוֹעִילָה לְטַהֵר אֵת הַפְּתָחִים
רַק מִכֵּאֵן וְלִהְבֵּא, הֵינֵנו דּוּקָא בְּדִאֲרִייתָא – בְּדִינֵי תוֹרָה, כִּגוֹן
בְּטוֹמָאֵת מֵת שְׁמָה שֶׁמִּטְמֵא דֶּרֶךְ יִצִּיאָתוֹ הִלְכָה לְמַשָּׁה מִסִּינֵי הִיא,
אֲבָל בְּדִינֵים דְּרַבְּנָן אִיט לִיָּה – סוֹבֵר רַבִּי אוֹשְׁעִיא שֵׁשׁ בְּרִירָה.
דְּרִישׁ מִרְּזוּמָא, הִלְכָה בְּרַבִּי אוֹשְׁעִיא שֶׁבְּדַרְבְּנָן יֵשׁ בְּרִירָה
וּבְדִאֲרִייתָא אִין בְּרִירָה.

הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֵת הַדִּין בְּשׁוּר הָעוֹמֵד לְמַכִּירָה כְּרַגְלִי מִי קוֹנָה
שְׁבִיטָה: אָמַר שְׁמוּאֵל, שׁוּר שֶׁל פֶּסָם – מִפְּטִם שׁוּרִים כְּדִי לְמוֹכְרָם,
הָרִי הוּא בְּרַגְלִי כָּל אֶדָם שִׁקְנָה אוֹתוֹ, שְׁכִיּוֹן שְׁעוֹמֵד לְמַכִּירָה,
מִעֲמִיד אוֹתוֹ הַמּוֹכֵר מִעַרְבַּ יוֹם טוֹב בְּרִשׁוֹת הָאָדָם שְׁעֵתִיד לְקִנּוּתוֹ
לְמַחֵר, וְאִפְּלוֹ הוּא מְעִיר אַחֲרָת. אֲבָל שׁוּר שֶׁל רוּצָה – אִדָּם
שֶׁמִּגְדֵּל אֵת בְּהִמּוֹתָיו לְעַצְמוֹ וּפְעָמִים שֶׁמּוֹכֵר מֵהֶם לְשִׁכְנֵי וּמִכְרֵי,
הָרִי הוּא בְּרַגְלִי אוֹתָהּ הָעִיר וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ כִּכָּל אֲנָשִׁי
הָעִיר, אֲבָל לֹא כְּרַגְלִי בְּנֵי עִיר אַחֲרָת שְׁאִין בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר לָהֶם,
כִּיּוֹן שְׁאִינוּ יוֹדְעִים אֲצֵלֶם כְּמוֹכָר בְּהִמּוֹת וְאִין דְּרַכֵּם לְקִנּוּת אֲצֵלָה:

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: הַשְּׁוֹאֵל כְּלִי מִחֲבִירוֹ מְעָרָב יוֹם טוֹב, הָרִי הַכְּלִי כְּרַגְלִי
הַשְּׁוֹאֵל: מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, פְּשִׁטָּא שֶׁהַכְּלִי כְּרַגְלִי הַשְּׁוֹאֵל, כִּיּוֹן שֶׁהִיא
בְּרִשׁוֹתוֹ מִעַרְבַּ יוֹם טוֹב וּמִדְּרֻעַ הוֹצִרָהּ הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֹאת.
מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא, לֹא צְרִיכָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֲלֵא בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא מְסָרוּ לוֹ
הַמִּשְׁאֵל אֵת הַכְּלִי לְשׁוֹאֵל אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב, וּמִעַרְבַּ יוֹם טוֹב רַק

בִּיקֵּשׁ הֵימָנוּ שִׁישְׁאִילָנוּ וְהַסְכִּים, וְלִכֵּן כְּהוֹ דְּתִימָא לֹאֻ בְּרִשׁוֹתָהּ
אוֹקְמִיָּה – כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה שׁוּם קִנְיָן בִּינִיהֶם בְּעַרְבַּ יוֹם טוֹב אֲלֵא
דִּבְיּוֹר בְּעֵלְמָא וְהוּא יָכוֹל לְחַזּוֹר בּוֹ מִהַסְכְּמָתוֹ, לִכֵּן הִיָּה מִסְּתַבֵּר
לִוְמֵר שֶׁלֹּא תוֹעִיל הַסְכְּמָתוֹ שֶׁהַחֶפֶץ יִהְיֶה קוֹנָה שְׁבִיטָה כְּרַגְלִי
הַשְּׁוֹאֵל, קָא מְשַׁמְעֵן לָן שְׁכִיּוֹן שֶׁהַסְכִּים לְהַשְׁאִילוֹ מִסְּתַמָּא אִין
הַמִּשְׁאֵל חֲזוֹר בּוֹ, וְהָרִי הוּא מִעֲמִידוֹ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת בְּרִשׁוֹת הַשְּׁוֹאֵל
שׁוֹלִיכֵנוּ לְמִקּוֹם שִׁירָצָה, וְלִכֵּן הָרִי הוּא כְּרַגְלִי הַשְּׁוֹאֵל. מְסִייעַ לִיָּה
– לְפִי אוֹקְמִתָא זֹו מִסִּיעֵת הַמִּשְׁנָה לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
הַשְּׁוֹאֵל כְּלִי מִחֲבִירוֹ מְעָרָב יוֹם טוֹב, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לוֹ
הַמִּשְׁאֵל לְשׁוֹאֵל אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב וְרַק אִמְרוּ לוֹ בְּעַרְבַּ יוֹם טוֹב
שֶׁמִּסְכִּים לְהַשְׁאִילוֹ, הָרִי הוּא בְּרַגְלִי הַשְּׁוֹאֵל:

עוֹד שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: בְּיוֹם טוֹב בְּרַגְלִי הַשְּׁוֹאֵל: מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מִכִּיּוֹן
שֶׁהַעֲמִידוֹ אֵת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה 'הַשְּׁוֹאֵל כְּלִי מִחֲבִירוֹ מִעַרְבַּ יוֹם טוֹב'
שֶׁהַכּוֹנֵה שֶׁרַק אִמְרוּ לוֹ מִעַרְבַּ יוֹם טוֹב שִׁישְׁאִילָנוּ, לְפִי זֶה בְּאֹפֶן
הַשְּׁנִי 'בְּיוֹם טוֹב', כְּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה שֶׁדִּבְרֵי עַל כֵּךְ רַק בְּיוֹם טוֹב, וְאִם
כֵּן פְּשִׁטָּא שֶׁהַכְּלִי כְּרַגְלִי הַמִּשְׁאֵל כִּיּוֹן שְׁבִשְׁבַת קִנִּית שְׁבִיטָה
עֲדִינן לֹא בִיקֵּשׁ מִחֲבִירוֹ שִׁישְׁאִילָנוּ. וּמִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא, לֹא צְרִיכָא
הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, אֲלֵא בְּאֹפֶן דְּרַגְלִי וְשְׁאֵל מִיָּנִיָּה שֶׁרַגְלִי זֶה
הַשְּׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ כְּלִי זֶה בְּכָל יוֹם טוֹב, וְאִם כֵּן כְּהוֹ דְּתִימָא בְּרִשׁוֹתָהּ
קָא מְוָקִים לִיָּה – הִיָּה מִסְּתַבֵּר לִוְמֵר שֶׁמִּעַרְבַּ יוֹם טוֹב גִּמְרָה הַמִּשְׁאֵל
בְּדַעְתּוֹ לְהַעֲמִיד הַכְּלִי בְּרִשׁוֹת הַשְּׁוֹאֵל וְיִהְיֶה כְּרַגְלִי הַשְּׁוֹאֵל, קָא
מְשַׁמְעֵן לָן הַמִּשְׁנָה שְׁאִין אוֹמְרִים כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁמִּיָּמָר אָמַר הַמִּשְׁאֵל
בְּדַעְתּוֹ, דְּלָמָּא מָה שֶׁלֹּא בֵּא לְשׁוֹאֵל הַיּוֹם מִשּׁוּם שֶׁאִפְשָׁר שֶׁמְשַׁבֵּחַ
אֲנִישׁ אֲחֵרִינָא וְאוֹיֵל וְשְׁאֵל מִיָּנִיָּה – מִצָּא אִדָּם אַחֵר וְשֶׁאֵל מִמֶּנּוּ
וְאִין בְּדַעְתּוֹ לְשׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן אִין מְעִמִּיד אֵת הַחֶפֶץ בְּרִשׁוֹתוֹ:

הַסּוּגִיא שֶׁלְּפָנֵינוּ עוֹסֶקֶת בְּדִין בִּיטוּל בְּרוּב. מִדִּין תוֹרָה, מִיעוּט
אִיסוּר שֶׁנִּתְעַרַּב בְּרוּב הִיתָר, בְּטֵל הָאִיסוּר וְהַתְּעַרְבוּת מוֹתֵרָת.
וּבְאֹפֶן שֶׁנִּתְעַרַּב מִיָּן בְּמִינוֹ, כִּגוֹן חֲטִים אֲסוּרִים בְּחִטִּים מוֹתֵרִים,
נִחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבְּנָן (מִנְּחוֹת כג). דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה שְׁאִינוּ בְּטֵל,
וְדַעַת חֲכָמִים שֶׁאִף בְּאֹפֶן זֶה הַמִּיעוּט בְּטֵל. גַּם בְּתַעְרוּבוֹת מִיָּן
שֶׁאִינוּ מִינוֹ שֶׁלְּדַבְּרֵי הַכָּל בְּטֵל, יֵשׁ חִילּוּק בֵּין תַּעְרוּבוֹת מִיָּנִים
יִבְשִׁים, שֶׁלְּעוֹלָם בְּטֵל הָאִיסוּר בְּרוּב, לְתַעְרוּבוֹת לֹחַ בִּלָּח, שֶׁמִּכִּיּוֹן
שֶׁמִּתְעַרְבֵּת יִפָּה וְנוֹתֵן הָאִיסוּר טַעַם בְּכָל הַתְּעַרְבוּת בְּטֵלָה רַק
בְּשִׁישִׁים, שֶׁכֵּךְ שִׁיעוּר חֲכָמִים בִּלָּח שֶׁבִּשְׁעוּר זֶה בְּטֵל הַטַּעַם.
עוֹד שְׁנִינוּ: וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁשְּׂאֵלָה מִחֲבֵרָתָה: כִּי פִּלְקִי רַבִּי אֲבָא –
כְּשִׁרְצָה רַבִּי אֲבָא לְעֵלוֹת מִכְּבֵּל לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל אָמַר – הַתְּפִלָּל, יִהְיֶה
רְעוּזָא דְּאִימָא מִלְּתָא דְּתַתְּקַבֵּל – יִהְיֶה רְצוֹן שֶׁדְּבָרֵי יִתְקַבְּלוּ בְּפָנֵי חֲכָמִי
הַמִּקּוֹם שֶׁלֹּא אֲבוּשׁ. כִּי פִּלְקִי – כִּשְׁכָּבַר הֵגִיעַ לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁרְבַּחִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא בַּר פֶּסֶי וְרַבִּי יוֹרָא וְאָמַר לָהֶם – יֵשׁ
אוֹמְרִים שֶׁהַחֲכָמִים שֶׁמִּצָּא הֵיָּךְ רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּי וְרַבִּי
יִצְחָק נִפְחָא, וְיִתְבִּי – וְיִשְׁבוּ וְדַנּוּ דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁשְּׂאֵלָה
מִחֲבֵרָה תְּבַלֵּין וְמִים וּמִלַּח לְעִיסָתָה הָרִי אֲלוֹ כְּרַגְלִי שְׁתִּיחָן,
וְקָאמַר, אָמַר דִּין הָעִיסָה כְּרַגְלִי שְׁתִּיחָן, וְלִכְטִיל מִים וּמִלַּח
הַמוֹעֲטִים לְנִפְי עִיסָה שְׁהִיא הָרוּב, וְלֹא יִקְרָא שְׁמָהּ שֶׁל הָעִיסָה אֲלֵא
עַל שְׁמָהּ שֶׁל בַּעֲלַת הָעִיסָה וְתִהְיֶה כְּרַגְלִיָּה. אָמַר לָהּ רַבִּי אֲבָא,

אגרות קודש

[י' אייר תשי"ח]

... וּמוֹבֵן וּגַם פְּשׁוּט, שְׁכִיּוֹן שֶׁזָּכָה שֶׁהַשְּׁגָחָה הָעֵלִיוֹנָה הַעֲמִידָתוֹ עַל חֶלֶק הַיָּפֶה, עֲבוּדָה בְּחִינוֹךְ
הַכֶּשֶׁר עַל טַהֲרַת הַקֹּדֶשׁ, הַמִּקְרָב לֵב הַתְּלַמִּידִים לְאִבְיָנוּ שֶׁבְּשִׁמְסִים, בּוֹדָאִי שֶׁזֶהוּ מְבַרֵּר וּמוֹכֵךְ וּמַעֲלָה
מִדְּרָגָה לְדְרָגָה הַתְּלַמִּיד וְהַמִּתְחַנֵּךְ וּמוֹסִיף בְּהַצְלַחְתּוֹ שֶׁל הַמַּחֲנֵךְ וְהַמְלַמֵּד בְּעַצְמוֹ, וְכִמוֹ כָּל עֲנִינֵי הָאָדָם,
שֶׁעַל כָּל אִדָּם נִאֲמַר בְּכָל דְּרִכֵּיךְ דַּעְהוּ, הָרִי גַּם זֶה צִ"ל בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לִבֵּב, שֶׁהָרִי צִיּוּי הַשִּׁי"ת הוּא קִיּוּם
הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוּה וּגַם בְּכָל דְּרִכֵּיךְ דַּעְהוּ, וְק"ל.

משיילין - פרק חמישי דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
רש"י תוספת

והיוני בה בו' - דקא סלקא דעתך: זימנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות, וזוהי
שחשבה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש, או בתוך ארבעת אלפים, והוא
מכיר אילו או גדר לסוף אלפים למקום שחשבה לו, ואמר: שביתתי תחתיו, דיבול לחלק
משחשבה ד' אלפים אמות, כדאמר בעירובין (מט.ב), הלכך, היכא דבשעת קניית עירוב
לא אתי חכם להחזיר עירוב, וחדר אתא - מי
יזמין דקנה הווא עירוב למפרע? דלמא חכם בין
השמשות לא היה דעתו לבא לבכא, אי לא
סמכינן אברירא, לומר: הוברר דלרוח זה היה
חכם עתיד לבא, וזה התנה דלמקום שיבא
החכם יתא ערובו קונה למפרע, ואמר רבי יוחנן
גרסינן, וכבר בא חכם - הא דאמר רבי יהודה
אם בא חכם למזרח וכו', דעל חכם יכול
להתנות - בשבכר בא קודם בין השמשות:
עסקינן, אך הו איתו יודע לאיזה רוח בא, וקאמרת:
לאותו רוח שבא לו יתא ערובי קונה, דאין
קנייתו על ידי ברירה, אלא קניה דהיא, ולמחר
גליז מילתא בעלמא הוא, דלרוח שיבשעו זה
שיבא הויה לחכם - קנה ערובו, ומדאטעריך ר'
יוחנן לאוקמה בשבכר בא חכם - שמע מינה
לית ליה ברירה, ואפילו תאמרי דרבנן, וזוהי
לעולם לא תיפוך - ורבי אושעיא אתא דאמר ש
ברירה, ודקשיא לך לטור את הפתחים מכאן
ולחבא, בדאורייתא - כגון טומאת מת - לית
לית ברירה, ודרך יציאתה הלכה במשע מיני,
כדאמרין בסוכה (ו.א), דהלכות טומאה הכי
גמירי להו, אבן ברבנן - כגון תוחמין - אית
לית, שור יד פטם - משפטים שזורים למית
היי הוא כרגלי כל אדם - אפילו בן עיר אחרת
שבא לבכא על ידי עירוב - מוליכו למקומו, כיון
דאורייתא לזבונה - מאתמול אוקמיא ברשותיה
דמאן דאתי למחר וחבין ליה, שור של רועה -
אדם שמגדל בהמות שלו, ופעמיים שמוכר מזה
לשכיניו ומכיריו, חיי הוא כרגלי אנשי אותה
העיר - אלפים אמה לכל רוח, ואפילו עיר
רועה זה ארבעת אלפים אמה לרוח אחת - אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו
הימנו ביום טוב, מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים, דמאתמול אוקמיא ברשות בני העיר,
לפי שרגילין ליקח הימנו, אבל כרגלי בני עיר אחרת, לא, דאין לדעוה שם סודר בהמות
כמו פטם, שיכיריהו בני עיר אחרת ליקח הימנו, פשיטא - דכי שאלו במכעד יום -
ברשותיה קאי, קא משמע לן בו' - והשואל דקא תני - בדבורא בעלמא, ולא משך מבעד
יום, וקא משמע לן: כיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיא, ביום טוב חיי הוא כרגלי הנפשאל
פשיטא - כיון דירשאי בדבורא בעלמא מוקמינן, וסיפא נמי חיי איתא, דאפילו בדבורא
לא הוה אלא ביום טוב, סימנא אמר - האי משאל, דלפא - כיון דלא אתי ואמר לי -
איניש אחרינא אשכח, כי סליק רבי אמא - כשרעה לעלות, או כשהיה בדרך, אמר
תפלה זו, יהא רעוא - כי מבטל להם, אימא מילתא - דשמעתתא, דתתקבל - לחבמי
המקום, שלא אבוש, כי סליק - כלומר: כי מטא להם, אמאי - כרגלי שתיתקן לבטל
איסור תוחמין דמים ומלח דוורטי, לגבי עיסה דנפישא, אמר להו רבי אמא - ומשום
דחלקה שז מוועט בה, יאבד שמה מלקרות על עיסה זו: וכי מי שנתערב לו כי יאכל
חלה זו שזרובת שלו.

וְחַדִּי

וְיִחְזִיגֶנּוּ בָּהּ מִצֻּמָּא שֶׁבַת כִּי מִזֶּרֶחַ וּמִמַּעַר בְּנִי אֵין בִּירְהָ – פִּירֶשׁ הַקְּוֶנטֶרס: דַּסְלָק דַּעֲרֵק
 דִּחְכָּם בֵּא בִּשְׁבַת עַל יַד אֵילָן אֵן גֵּדֶר, וְאָמַר: שְׁבִיתִי תַחְתֵּי מִבְּעוֹד יוֹם, וְעַל יַד
 כֶּךָ בֵּא בִּשְׁבַת מִחוּץ לַחֲלוֹם. וְקֹשֶׁה: דְּהֵאָךְ יוֹכֵל לֵבֵא בִּשְׁבַת מִשְׁנֵי צַדֵּי הָעֵיר לַמִּזְרָח וּלַמַּעַרְב,
 בִּכּוּן שֵׁשׁ יוֹתֵר מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים בִּנְיָתִים? לָכֵן נִרְאָה לִי כִּפְדִּישׁ הַקְּוֶנטֶרס בַּעֲיֻדְבוֹן (לֹב),
 וְשֵׁם: דַּעֲלֹם אֵינוֹ יוֹכֵל לֵבֵא בִּשְׁבַת אֵין מִזֶּרֶחַ וּמִמַּעַר, דְּשָׂמָא לִי אֵין צִדֵּי
 אַחַת, וּמִכֵּן מִקְּדָם צִרְיָן בִּירְהָ – דְּשָׂמָא לִי אֵין צִדֵּי
 מִמְּקוֹמוֹ. דְּהֵא אֲמַר וְאֵם לֹא – שְׁלֵא יֵבֵא חֶכֶם
 לֹא בֵּאן וְלֹא בֵּאן, הֲרֵינִי כְּבִי עֵירִי. וְהֵא דְקָאמֵר
 לַמִּזְרָח וּלַמַּעַר – לֹא וְדוֹק, דֹּאֵם כֵּן יִזְאֵ מִשְׁמַע
 דְּצִרְיָן לַמִּזְרָח מִשּׁוּם מַעַרְב, וּלַמַּעַרְב מִשּׁוּם מִזְרָח.
 אֵלֵא רִצְחָה לִּמְרָא לַמִּזְרָח אֵן מַעַרְבֵּא נִמֵּי אֵין
 בִּירְהָ, דְּשָׂמָא לִי צִדֵּי מִמְּקוֹמוֹ. וְעַד אֲמַר הֶרֶב
 רַבְּנֵי פֶרִי: יוֹכֵל לְהוֹדֵי דִּחְכָּם אֵין מִשְׁנֵי צַדֵּי
 הָעֵיר בִּשְׁבַת וְאַפְּלוֹ בֵּלֵא אֵילָן וְגֵדֶר, כְּגוֹן שְׁהוּא
 קֶרֶב לֶשֶׁשׁ אֲלָפִים שֶׁל עֵיר מִצְפּוֹנָה, וְהוּא רִצְחָה
 לְהִתְקַרֵּב לַחוּץ אַרְבַּעַת אֲלָפִים שֶׁל עֵיר לִירוֹחַ
 מִרְחֹדֵת צִפּוֹנִית אֵן לִירוֹחַ מַעַרְבִית צִפּוֹנִית, מִפְּנֵי
 שֵׁשׁ שָׁן מִקְּדָם יִפֵּה לְדִירוֹשׁ, וְאֵין נִגַּד הָעֵיר מִמֶּשׁ
 מִקְּדָם פְּנֵי לְדִירוֹשׁ כִּי בִּשְׁנֵי מִקְּדָמוֹ אֵלֹו. וְאֵין
 הָאֵדָם מִנֵּי תַּחְבּוּר לַמִּזְרָח מִמֶּשׁ וּלַמַּעַרְבֵּא מִמֶּשׁ,
 אֵלֵא מִתְקַרֵּב הוּא לְצַד חֲכָם כֹּל מֵה שִׁיבּוֹל.
 וּמִנֵּחַ עֲרֻבֹו לֹאֲלָפִים אֲמַה שֶׁל רוּחַ מִזְרָח לְצַד
 צָפוֹן, וְכֵן לֹאֲלָפִים אֲמַה שֶׁל רוּחַ מַעַרְבִי לְצַד צָפוֹן,
 וְנִמְצָא שְׁהוּא יוֹכֵל לְהִתְקַרֵּב עַד חוּץ אֲלָפִים שֶׁל
 מִקְּדָם בִּשְׁבִית חֲכָם, שְׁהוּא מִזְלֵךְ כֹּל אֲלֻכְסָן שֶׁל
 אַרְבַּעַת אֲלָפִים לְצַד צָפוֹן עַל יַד עֲרֻבֹו שְׁמִנִּי
 לַמִּזְרָח אֵן לַמַּעַרְב. וְהֵא דְקָאמֵר לַמִּזְרָח וּלַמַּעַרְב –
 רִצְחָה לִּמְרָא לַמִּזְרָח תּוֹמֵי הָעֵיר אֵן לַמִּזְרָחֵי שֶׁל
 חֶכֶם. וְקַל לְהִבֵּן. וְאָמַר רַבִּי יִחוּנָן וְכֵבֵר בֵּא
 חֶכֶם אֲלֵמָא לִית לִיה לְרַבִּי יִחוּנָן בִּירְהָ – וְאֵם
 תֹּאמַר: לִישְׁנֵי לִיה דִּישׁ חֲלוֹק קִיב תּוֹלֵה בִּדְעַת
 עֲצוּמֹו תּוֹלֵה בִּדְעַת אַחֲרִים. לִכְאֵן וְלִכְאֵן – לֹא –
 מִשּׁוּם הַדּוּלֵה בִּדְעַת עֲצוּמֹו, אֲבֵל לַמִּזְרָח וּלַמַּעַרְבֵּא
 תּוֹלֵה בִּדְעַת חֲכָם – אֵית לִיה בִּירְהָ וְיֵשׁ לִמְרָא:
 הֵרִי

דברי יוחנן סבר דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים. והא דקאמר מרצא שבת – היינו רבי יוחנן דקאמר הכי, כדי לכא לתרץ שכבר בא חכם. וכי האי גונא אשכחנא (בבבא בתרא) דקאמר וכמה? אמר רבי יצחק וכו'. והיינו מלתייה דרבי יצחק. ואם תאמר: אמאי פריך מדתני איו לרבי יוחנן? תא על כרחי' צריך לומר דלרבי יוחנן אית ליה ברייה דלרבי יהודה. דסבר ליה דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים. דהכי אמרינן בפרק "בבבא מערבין" (עירובין ל"ב. וס') דקאמר התם: מתנה אדם על שני דברים כו', רבי יהודה אומר אם היה אחד מהם רבו – ילך אחר רבו, ואם היו שניהם רבו – ילך למקום שרבו. וכן דאית ליה ברייה. דקאמר עלה בגמרא: ליתא למתניתין מדתני איו. ופריך: אדרבה, ליתא לדאיו מקמייה מתניתין דמתנה אדם על ערובו משנה השם: משום דתניא הדלוקה יין מבין הגוים. פירוש: מסיע עליו לדתנא איו, סמי ערובו אמאי מקמי תרתי כו'. והקשה רבינו יצחק התם: אדרבה, ליתא לדאיו. וההוא הדלוקה דלית להו ברייה – משום תנן בפרק "מי שאחור" (גיטין ע"ג.) מה היא באותן הימים – הרי היא כאשת איש לכל דבריה, ולכי מיית היא ונשא. והייקין מנה דאית ליה לרבינו יצחק ברייה? ותנן נמי: בעל הבית שאמר: מה שלקט עניים היום יאה הפך. אלמא כולוה הני מנהיתין אית להו ברייה דלרבינו יצחק, ואם כן סמי תרתי מקמי תלת! ומשני: לעולם איתא לדאיו. דכולוה מתניתין ושאם קל, אפי' על גב רשמא לרבי יוחנן ליה דאיו. עוד תריץ דתנא לדאיו מששון משאי גמא. ולכך מיישב יין יוחנן ובריתא שכבר בא חכם כו', ואם כן פריך פריך.

ולבטל מים ומלח לגבי עיסה – פירש רש"י: הואיל ועיסה נפישא. ותמיד: הא הוי דבר שיש לו מתירין, שאפילו באלף לא בטלי! ויש לומר: דהני מילי מין במינו, אבל מין בשאניו מינו. כי הבא – בטל שפיר. והכי מפרש בהדיא בירושלמי. ועוד: דלא דמי לשאר איסורים, הדורבן תלוי בטעם. אבל הבא – איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ, ובכאן שם בעל העיסה עליוהי. ולא שם בעלת המים והמלח ולכן יש לו להתבטל, אף על גב דיהיב טעמא ולא בטל בשאר איסורים. ורבי אבא מדרד להו דאין שם בעלת המים והמלח בטל מכאן. כמו שאין שם בעל הקב בטל בעשרה כבין דנפיש.

הרי שנתערב לו קב כו – ואם תאמר: האי פרכא אמאי המתין להקשות אותה עד כאן? דהא בכל דוכתא דקאמר דוד בריי בטיל מצי למפרך הכי ויש לומר דלא מצי למפרך בעלמא הכי דאין לדמות איסור לממונא, אבל הכא במתניתין ממונא, אף על גב דאיכא איסור תחומים – מכל מקום איסור התחומים אינו אלא משום דעת הבעלים. דבעלמא,

בשאר אסורי – חד בתיי בטיל, אבל הכא הכי פריך: דדאי מי שנתערב לו קב חטין כו' משום בטול לא פקע שם בעלים – הכי נמי משום בטול לא פקע שם בעלים, וקנו מים ומלח שביתה אצל בעלים, ולא בטיל.

וחדרי וישמח לבו בדבר שלא עמל בו. כך זו אין שמח בטל מכאן, הואיל וקנו המים שביתה אצלם. והא לא קשיא דמשום שהשאלתו לו ואו נתנתהו במתנה ידא מותר, דהא אמר ביום טוב דרי הוא כרגלי המשאיל, דבחר בין השמשות אולטין, וכי קשיא להו – משום מעוטא ורובא קשיא להו. לשון הקונטרס.

נהי דלרבי יודא לא בטיל לרבנן מבטל בטיל – מכאן נראה דהלכה כרבנן: מין במינו בטיל שפיר, דהא סתמה דהתלמוד קאמר הכי.

הכי נמי דכי אית ליה בעלים לא בטיל – פירש רש"י: אלא דאי בטל. ואם תאמר: והא רב

ספרא אתא לקים יתירין דרבי אבא, ורבי אבא קאמר דאפילו אין לו תובעין לא בטיל, כמו

במתניתין. כל שכן הכא שיש לו, היכי מייתי ראיא דאפילו יש לו תובעין בטל? ואדרבה, תקשי

ליה לנפשיה: ויש לומר: דבשלמא רב ספרא לא קשה ליה, דשאני איסורא מממונא, אף על גב דיש

לו תובעין, והכא מיירי באסור נבלה שנתערבה בשחוטה כו' – לכך בטל, אף על גב דיש לו

תובעין, ורב ספרא מייתי הכי, אלמא: מידי דשיק ביה ביטול יש לו תובעין אין מועיל כלל לומר

הואיל ויש שם בעליו עליו אינו בטל, אלא מבטל שפיר. אלמא: לא תליא מילתא כלל בתובעין, אם

כן מתניתין נמי, אף על גב דאין לו תובעין – כיון דלא שייך ביה בטול, דממונא הוא, ואסור תחומין

בא על ידי הבעלים, ושם בעליו עליו – קנו שביתה אצלם, ולא שייך בו בטול. ובי' תימא

הכי נמי דלא שייך והתני' רבי יוחנן בן גורא אומר חפצי הפקר כו' – אלמא: אף על גב דאין

לו תובעין – קנו שביתה במקומן. ואם תאמר: מאי פריך מרבי יוחנן בן גורא? האי פליגי רבנן

עליה דרבי יוחנן, ואנן סבירא ליה כרבנן, דאמר לא קנו שביתה אלא כרגלי המוצאן, הואיל

ולית להו תובעין, הכי נמי במתניתין, נימא הכי ויש לומר: דהכי מייתי. דעד כאן לא פליגי רבנן

עליה דרבי יוחנן בן גורא אלא היכא דאין שייכות הבעלים כלל, כגון חפצי הפקר דקנו שביתה

במקומן. אבל היכא דיש להם שייכות הבעלים, כגון במתניתין – אפילו רבנן מודו דאולטין

בחר בעלים, אפילו היכא דליכא תובעין השתא. ומדריב יוחנן נשמע לרבנן, דכי היכי דלרבי

יוחנן חפצי הפקר קנו שביתה במקומן, אף על גב דאין להו תובעין, לרבנן נמי, היכא דהוי

להם תובעין, אף על גב דהשתא לית להו – קנו שביתה במקומן.

רבא אמר עבדי כו' – פירש הקונטרס: דאביי יחב טעמא לעיסה, ורבא שני קדרה, ולא פליגי. ודוחק, לכן נראה: דאביי שני עיסה, והוא הדין קדרה, שמוא תעשה בשותפות.

ורבא שני קדרה, והוא הדין עיסה, דמלא יחב טעמא בעיסה, ומים חשיבי, דעיקר העיסה נעשית ממים.

הרי שנתערב לו קב כו – ואם תאמר: האי פרכא אמאי המתין להקשות אותה עד כאן? דהא בכל דוכתא דקאמר דוד בריי בטיל מצי למפרך הכי ויש לומר דלא מצי למפרך בעלמא הכי דאין לדמות איסור לממונא, אבל הכא במתניתין ממונא, אף על גב דאיכא איסור תחומים – מכל מקום איסור התחומים אינו אלא משום דעת הבעלים. דבעלמא,

הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין חטין של חבירו, יאכל הקה וחדרי? אחיכו עליה. אמר להו: גולתיכו שקלי? הדר אחיכו עליה. אמר רב אושעיא:

שפיר עבוד דאחיכו עליה, מאי שנא חטין בשעורים דלא קאמר להו – דהנה ליה מין בשאינו מינו, ומין

בשאינו מינו בטיל. חטין בחטין נמי, נהי דלרבי יודא לא בטיל – לרבנן מבטל בטיל. אמר ליה רב ספרא:

משה! שפיר קאמרתי? ולא שמיעי להו הא דאמר רבי חייא קמוספאח משמיה דרב: הבורר צורות מגרנו

של חברו – תיב לשלם לו דמי חטים. אלמא: כילא חסריה, הכא נמי כילא חסריה. אמר ליה אביי: ולא

שני ליה למר בין קמון שיש לו תובעין לקמון שאין לו תובעין? אמר ליה: ולמיטעמיה, הא דאמר רב

חסדא: נבלה במלח בשחוטה – לפי שאין אפשר לשחוטה שתעשה נבלה, שחוטה אינה במלח נבלה

– לפי שאפשר לנבלה שתעשה שחוטה. הכי נמי, דכי אית לה בעלים לא בטיל? וכי תימא הכי נמי – והא

תניא, אמר רבי יוחנן בן גורא: חפצי הפקר קונין שבייתה, אף על פי שאין להם בעלים – דומין כמי

שיש להם בעלים. אמר ליה: מי קא מדרמית איסורא לממונא? איסורא – במיל, ממונא – לא במיל. ומעמא

מאי? אביי אמר: גורה שמוא תעשה עיסה בשותפות, רבא אמר: תבלין למעמא עבדי, ומעמא לא במיל.

וב

בטיל. ותני רבי חייא: נבלה ושחוטה בטלות זו בזו לר' יודא. ואשמעין רבי חייא, דכי אמר ר' יודא היכא דאפשר לו להיות כמנון, אבל אי אפשר לו להיות כמנון – מין

בשאינו מינו הוה, ובטל. ופריש רב חסדא, דהאי אפשר ולא אפשר דרבי חייא – בחר המבטל, דהוא רובא, אולטין. דאם אפשר לו להיות כמנון בהלכותיו – הוי מין במינו,

ואי לא – הוי מין בשאין מינו. הלכך, כוית נבלה שנתערבה בהרבה זיתים של שחוטה – בטלה כמי שאינה שם, והנוגע בהן אין טמא. דמין בשאין מינו הוא. דאי אפשר לשחוטה,

שהוא המבטל, להיות מטמא במגע ובמשא נבלה, אבל שחוטה שנתערבה נבלה, דרובה נבלה – אין השחוטה בטלה להיות הנוגע בהן טמא ודאי, לשרוף תרומה על מגעו

– לפי שאפשר לנבלה, שהוא המבטל, שתעשה טהורה בשחוטה. דלכי מסרחא ואינה ראויה לגר – שוב אין קרייה נבלה. הכי נמי – דאי הוה לה בעלים לא בטלה. וכי תימא

הכי נמי והתניא – דמשום דלאו בעלים לא פקע חשיבותא דממונא. דאמר רבי יוחנן חפצי הפקר – הנמצאים, קונין שבייתה, והמוצאן מוליכין ממקום מצאיתן אלפים לכל רוח.

ואינו מוליכין למקום שערב שם, דיש להם שביתה לעצמן. אלמא: חשיבי בלא בעלים, ושפיר תנן במתניתין דאף על גב דאין לו תובעין – לא לבטול. רבי יוחנן בן גורא אומר

כו' – ולא בהדיא תנן לה הכי, אלא מדבריו שמענוה בפרק "מי שהוציא דור" (עירובין

מזב. ב.) אמר ליה – אביי לרב ספרא: אכתי מתניתין לא מתרצא. דאפילו יש לו תובעין איכא לאקשויי ליבטל, מדמייתיה על זה הבורר צורות, מי קא מדרמית איסורא לאפסודי ממונא?

איסורא – אמור רבנן לבטיל ברובא, אבל ממונא – לא בטיל מועט ברוב להיות קני ממון המועט לבעליו של מרובה. ומתניתין נמי, לא קאמרין דלפקע רוב ממונא אצל חברתה

להפסיד, אלא איסור תחומין שיש לה בה – הוא דקשיא לן דלבטל. ומעמא מאי – התלמוד בעי לה, דכיון דלאו תיירצא נינהו הגר שנוי, טעמא דמתניתין דלא בטיל מאי הוא? הכי

גרסינן: אביי אמר כו' ורבא אמר כו' – ולא פליגי, אלא מר שני עיסה ומר קדרה. אביי אמר גורה שמוא תעשה עיסה בשותפות – אי אמרת מים ומלח לא אסרי עלה – אתי למימר

נמי בעיסת שותפות, דילוליה כל אחת ואחת למקומה. ורבא אמר כו' – ולא פליגי אדאביי, אלא מר שני חרא ומר שני חרא.

ביצה דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום רביעי) קעא

לה בעיסה אלא איסור שביתה משום ממונה המעורב בה, אם כן
כיון שהוא מיעוט, והוא ממון שאין לו תובעין, אינו חשוב ממון,
ואם כן הוי איסור בלא דין ממון, ויש לו להתבטל ככל איסורים
שבתורה. **אמר ליה** – השיב רב ספרא לאבבי, **וְלִיִּשְׁמִיךְ** – לשיטתך,
שלגבי ממון, רק אם יש לו תובעין אינו בטל, וכשאין לו תובעין
בטל, **הא דאמר רב חסדא** לשיטת רבי יהודה, כוית נבילה שנתערב
בהרבה זיתים של שחוטה, **בְּמִלָּה** הנבילה ברוב שחוטה, ואם נגע
באחת מהחתיכות אינו טמא, משום שנבילה בשחוטה נחשבת
כמין בשאינו מינו, **לפי שאי אפשר** לבשר השחוטה שתעשה נבילה
– שתהיה לה טומאת נבילה, ולפיכך הרי זה כמין בשאינו מינו
שבטל, אבל בשר שחוטה שנתערב ברוב נבילה, **אֵינָה בְּמִלָּה**
בְּנִבְלָה, ואין הנוגע בהן טמא ודאי, **לפי שאפשר** לנבילה שתעשה –
שיהיה לה דין שחוטה שאינה מטמאה, באופן שמסרתה ואינה
ראויה לאכילת גר, ולכן הרי היא כמין במינו שאינו בטל. מסיים
רב ספרא את שאלתו: האם **הכי נמי** – גם באופן זה, שנתערבה
נבילה בשחוטה **דכי אית לה בעלים** – כשיש נבילה בעלים לא
בְּמִלָּה הנבילה, שכך ראוי שיהא הדין לפי סברת אבבי שממון שיש
לו תובעין אינו בטל, והרי דאי שבטל אף כשיש לו בעלים. וראים
מכאן שכשיש ביטול, לא תלוי בבעלים אם יש לו תובעין או לא,
אם כן גם במשנתנו שהוא דין ממון ואין לו ביטול, אינו תלוי כלל
ביש לו תובעין או לא. **וכי תימא הכי נמי** – שאכן ביטול תלוי ביש
לו בעלים ורב חסדא שאמר 'בטלה' היינו באופן שאין לה בעלים,
והא תניא, אמר רבי יוחנן בן נורי, תפצי תפצי קונין שבייתה – שאין
להולכים יותר מאלפים אמה לכל רוח ממקום מציאתם, **ואף על**
פי שאין להם בעלים שיקנו שביתה כרגליו דומין **כמי שיש להם**
בעלים ויש להם תחום לעצמם. ומוכח שאף ממון שאין לו בעלים
חשוב כממון, ואם כן נבילה כמו בשאין לה בעלים מתבטלת אף
שנחשבת כממון, כך מתבטלת אף בשיש לה בעלים. והוא הדין
במשנתנו, אף שאין לו תובעין לא מתבטל מהמים והמלח שם
ממון, ואינם מתבטלים. **אמר ליה** אבבי לרב ספרא, עדיין דין
המשנה אינו מיושב, ואף שמצאנו שממון אינו בטל, **מי קא מדמי**
אִיפּוּרָא לְמִמּוֹנָא – הרי לא באנו לדון כאן שתפסיד ממונה לבעלת
הקמח, אלא לענין איסור תחומין שיש לה שיתבטל, ואם כן יש
לחלק ולומר שאִיפּוּרָא כפיל אף שִׁמְמוֹנָא לא כפיל. מאחר שאין
נתקבל ההסבר של רבי אבא בדברי המשנה שאין המלח והמלח
בטלים, שואלת הגמרא: **וְיַעֲמָא מַאי** – מהו הטעם שאין המים
והמלח בטלים. **אבבי אמר**, הטעם שהמים והמלח אינם בטלים
בעיסה **גזירה שפא תעשה עיפה בשותפות** – חכמים חששו שאם
נתייר במים ומלח שתהא העיסה כרגלי בעלת הקמח, שמא תעשה
עיסה בשותפות גמורה, ויבואו להוליק את העיסה כל אחת
כרגליה, ובאופן זה מותר להוליק רק למקום שלשתיהן מותר
לילך. **רבא אמר**, הטעם הוא. משום שתבלין **למעמא עבדי** – תבלין
עשוי להוסיף טעם בתבשיל, **וְיַעֲמָא לא כפיל**, לפי שהוא מתקן את
כל התבשיל והוא עיקר.

הרי אדם שנתערב לו קב חטין שלו בפעורה קבין חטין של חבריו,
האם נאמר שיאכל קלה בעל העשרה קבין את כל החטין ויתיר –
ישמח שזכה בקב נוסף שאינו שלו, ודאי שאין הדבר כך ואינו
רשאי לאכול אלא את עשרת הקבין שלו, ואם כן אף כאן לא בטל
שמה של בעלת המים והמלח מתוך העיסה אף שחלקה מועט.
אחיבו עליה – צחקו האמוראים על דבריו. **אמר להו** – שאל אותם
רבי אבא, **גולתכיו שְׁקָלִי** – האם את מלבושכם לקחתי שמשום כך
אתם צוחקים לי. **הדר אחיבו עליה** – שוב צחקו על דבריו. **אמר**
רב אשעיא, שפיר עבד דאחיבו עליה – נכון עשו שצחקו על דבריו
ולא קיבלום, כי **מאי שנא חטין בפעורים דלא קאמר להו** – הרי
הטעם שלא שאל אותם רבי אבא מה הדין באדם שנתערב קב
חטים שלו בעשרה קבין שעורים של חבריו, היינו משום **היהיה ליה**
מין בפשאינו מינו – חטים בשעורים, והדין הוא שמין **בפשאינו מינו**
כפיל, ובוה אף רבי אבא מודה שיכול בעל השעורים לאכול הכל
כיון שבטלו החטים, ואם כן **חטין בחיטין נמי**, אף שמיין במינו הוא,
נהי דלרבי יהודה לא כפיל – אמנם לדעת רבי יהודה לא בטל,
ולדבריו נכונים דברי רבי אבא שאין מתבטלים המים והמלח כשם
שאין מתבטלים חטים בחטים, אבל **לרבנן** שהלכה כמותם, אף מין
במינו **מכפיל כפיל**, ולכך צריך שיתבטל המיעוט, שהם המים
והמלח, לגבי העיסה, ולא יהיה שם בעלת המים והמלח עליה.
אמר ליה רב ספרא לרב אשעיא שהצדיק את דברי החולקים על
רבי אבא, **משה** – בבבדור של משה רבינו הריני נשבע, וכי **שפיר**
קאמרת להצדיק את החולקים על רבי אבא, **ולא שמיע להו** – האם
לא שמעו האמוראים שהקשו על המשנה את **הא דאמר רבי תינא**
קמיספאח משמיה דרבא, אדם הפורר צדירות – אבנים מתוך גרנו
המלא חטים של חבריו, שהיו מעורבים בהם אבנים, **תייב לשלם לו**
את דמי החטים שהפסיד אותן, שהרי יכול היה למכור את האבנים
יחד עם החטים בתורת חטים, שאין הדרך לבוררם, ועכשיו
סוילקם שוב אינו יכול לערבם, ונמצא שהפסיד לו חטים בשיעור
האבנים שהוציא, **אלמא** – מזה מוכח, שהטעם הוא משום שביִּלְא
תפריה – שחיסר לו את המדה, שעכשיו צריך להוסיף חטים, ואף
על פי שהאבנים עצמם אינן שוות מאומה, הרי שדין ממון חמור
כל כך, **אם כן קא נמי** – אף במים ומלח שבעיסה, אף שמועטים
הם, כיון ששוים ממון, **כפיל תפריה** – הרי זה לא גרע מאילו היה
כאן חסרון מדה, ואין בטל הממון שהם המים והמלח מחמת
מיעוטם. ואף שבאיסור שייך ביטול, אבל באופן שמעורב בו גם דין
ממון, כגון בדיני תחומין במשנתנו, שזה תלוי בבעלות של החפץ,
אינו מתבטל. **אמר ליה אבבי** לרב ספרא שדימה את הדין שבורר
צדירות חייב, לדין המשנה שמשום כך לא בטל שמה של בעלת
המים והמלח מן העיסה, **וכי לא שני ליה למר בין כמון שיש לו**
תובעין, כגון הבורר צדירות שתובע ממנו בעל החטים את
ההפסיד ממנו בהוצאת הצדירות, ואם כן דין הוא שאינו בטל,
לדין המשנה שהוא כמון **שאין לו תובעין**, שהרי השאילה אותם
בעלת המים והמלח לבעלת העיסה עד לאחר יום טוב, וכיון שאין

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שני עמ' א

שאין מתכוין אסור כַּפְסִיק רִישִׁיה וְלֹא יְמוֹת, כלומר, באופן
שמוכרח שיעשה האיסור, וא"כ כשפורס מחצלת על הכוורת, מה
בכך שאינו מתכוין לצוד, הרי הצידה נעשית בודאי, ואסור.
מתרצת הגמרא: **לעולם פולה** – כל הברייתא **רבי יהודה היא**
האוסר מוקצה, ולגבי איסור צידה יש לומר, **הכא כפאי עקיקין**,
דאית ביה כף – יש חלונות בציד הכוורת, שדרכם יכולות
הדבורים לצאת אף שהמחצלת מכסה את פי הכוורת, ואינן
נצודות. **ולא תימא לשיטת רבי יהודה** – אל תאמר בברייתא **וְכִלְכֹּד**
שלא ותכפין לצוד, שהרי לרבי יהודה אין זה תלוי בכוונה אלא
במעשה הצידה

הברייתא, בודאי אתה מעמידה **כרבי יהודה דאית ליה מוקצה** –
שאושר לטלטל מוקצה, שלכן הוצרכת לתרץ לא נצרכא אלא
לאותן שתי חלות, שהרי לרבי שמעון אין צריך לזה, שהרי הוא
מתיר לטלטל אף את המוקצה עצמו, ובודאי מתיר לטלטל דבר
אחר לצורך המוקצה, אם כן **אימא סיפא** – איך תתישב סוף
הברייתא, ששנינו בה **וְכִלְכֹּד שלא ותכפין לצוד**, והרי היתר זה של
דבר שאין מתכוין **אתאן** – מביא אותנו לשיטת **רבי שמעון**, **דאמר**
דבר שאין מתכפין מותר, ואילו רבי יהודה אוסר אף בדבר שאין
מתכוין, א"כ רישא כרבי יהודה וסיפא כרבי שמעון. משיבה
הגמרא: **ותקפריא** – וכי אפשר לומר שהסיפא מיושבת אליבא דרבי
שמעון, **והא אבבי ורבא דאמרי תריןיהו, מודה רבי שמעון שדבר**

א. 57
הנחלת – הרי היא פרגלי תפילין, ואסור ללכת עמה רק במקום 58
שמותר לבעליה לילך. ושלחבת – הלהבה של האש, וכגון 59
שהדליק אדם נר משלהבת חבירו, מותר לטלטלה בכל מקום ואף 60
במקום שלבעל האש אסור ללכת. 61
ב. 62
נחלת של הקדש – המוקדשת לבדק הבית או למזבח, אם נהנו 63
ממנה כגון שבישלו בה, מועילין בה – יש בה איסור מעילה וצריכים 64
להביא קרבן אשם מעילות, ואילו שלחבת של הקדש, מדרבנן לא 65
נהנין ממנה לכתחילה, אבל ולא מועילין – בדיעבד אם נהנה אינו 66
צריך להביא אשם מעילות. 67
ג. 68
נחלת של עבודה זרה – שהשתמשו בה לתקרובת של עבודה זרה 69
אסורה בהנאה, שלמים מהכתוב (דברים יג יד) 'ולא ידבק בידך 70
מאומה מן החכם', שעבודה זרה וכן חפצים הקרבים בעבודתה 71
אסורים בהנאה, ואילו שלחבת של עבודה זרה מותרת בהנאה, 72
ומותר להדליק נר משלהבת נר שהודלק בשלהבת עבודה זרה. 73
ד. 74
המוציא בשבת נחלת מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך – 75
חייב חטאת בשוגג וסקילה במזיד, משום איסור מלאכת הוצאה 76
מרשות לרשות, ואילו המוציא שלחבת פטור. 77
ה. 78
המוקדש הנאה מן הכהן – אדם שאסור לו ליהנות מנכסיו חבירו וכגון 79
שנדר את עצמו מליהנות מחבירו, או שחבירו הדירו הנאה 80
מנכסיו, אסור לו ליהנות מן הנחלתו של חבירו, שהנחלת נחשבת 81
לנכס חבירו, ומותר ליהנות מן הנחלתו של חבירו, שכיון שאין 82
בשלהבת ממשות לא חל עליה הנדר. 83
שנינו לעיל שחכמים אסרו ליהנות משלהבת של הקדש, אך 84
שלהבת של עבודה זרה מותרת בהנאה אף מדרבנן. שואלת 85
הגמרא: מאי שנא – במה שונה שלחבת של עבודה זרה דשירא – 86
שמותרת בהנאה אף מדרבנן, ומאי שנא – ובמה שונה שלהבת 87
דקדש דאסורא בהנאה מדרבנן, הרי בשניהם יש דין אסור הנאה 88
מן התורה, ושלחבת מותרת כיון שאין בה ממש, ומה ראו חכמים 89
לגזור בזה יותר מבזה. משיבה הגמרא: חפצי עבודה זרה דמאסא 90
– מאוסים הם אצל ישראל ומשום מאיסותם בדין אינשי מינה – 91
בדלים האנשים ומתרחקים מהם, ולפיכך לא יגזרו בה רבנן, שהרי 92
גזירה שלא לצורך היא, שאף אם נתיר לו ליהנות משלהבת לא 93
יבא ליהנות מגחלת ושאר חפצי עבודה זרה האסורים, אבל חפצי 94
הקדש אמנם בדלים האנשים מהם, אולם בדלותם אינה נובעת 95
מחמת מיאוסם של החפצים בעיניהם – דלא מאיס, וכל מה 96
שבדלים אינו אלא מחמת איסורה של תורה, ולכן לא מספיק 97
בדין אינשי מינה כמו מעבודה זרה, ולכן יגזרו בה רבנן על 98
השלהבת כדי שלא יבואו ליהנות מחפצי איסור כגון גחלת. שנינו 99
במשנה: שאדם המוציא נחלת בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים 100
חייב משום הוצאה מרשות לרשות. ואם הוציא שלחבת פטור: 101
מקשה הגמרא סתירה מברייטא, והא תניא המוציא שלחבת 102
מרשות לרשות, אפילו הוציא כל שיעור שהוא מהשלהבת – חייב, 103
הרי שלא אומרים שמכיון ששלהבת דבר שאין בו ממש הוא אין 104
מתחייבים בהוצאתו. מתרצת הגמרא: אמר רב ששם הברייטא 105
מדברת בגזון שהוציא פקיס, שכיון שחוברת השלהבת אל 106
הקיסם חשובה היא להוציא על הוצאתה. ואילו משנתנו עוסקת 107
באופן שהוציא את השלהבת לבדה ללא שאחזה בדבר כלשהו, 108
שאו אינה חשובה להתחייב על הוצאתה כיון שאין בה ממש. 109
מקשה הגמרא על יישוב זה: לדברך שאין אפשרות להעמיד את 110
הברייטא המחייבת בשלהבת, אלא כשהוציאה על ידי דבר אחר, 111
אם כן יתייחס ליה משום הוצאת הקיסם – הרי כבר נתחייב האדם 112
משום הוצאת הקיסם, ומדוע נקט התנא חיוב בשלהבת שלעולם 113
אינו מתחייב מחמתה לבדה. מתרצת הגמרא: הברייטא עוסקת 114
בדלית ליה לקיסם שענין להתחייב בהוצאתו ועל כן אינו חייב 115

המשך בעמוד קעט

ורב אשי אמר שהטעם שאין המים והמלח בטלין לעיסה הוא משום 1
דהיו ליה – שהעיסה היא דבר שיש לו מותרין – שיש אפשרות 2
לאכלה בהיתר ללא צורך בביטול, כגון שיוליכנה למוצאי יום טוב 3
למקום שירצו, ואף ביום טוב עצמו אפשר לאכלה במקום 4
שנמצאות שתיקה בשעת קניית שביטה, וכל דבר שיש לו מותרין 5
באכילתו בלא ביטול, הכלל הוא שאפילו באלף לא בטיל משום 6
שהחמירו חכמים שלא לאכול את האיסור על ידי ביטול, הואיל 7
ויש אפשרות לאכלה בהיתר בלא ביטול. 8
*** 9
שנינו במשנה: רבי יהודה פוטר במים: מדייקת הגמרא: מדברי רבי 10
יהודה שפוטר במים משמע מים אין – דווקא בהם פוטר רבי יהודה 11
משום שאין הם ניכרים בעיסה ונחשבת העיסה של בעלת הקמח 12
לבדה, אבל מלח לא פוטר רבי יהודה מפני שניכר הוא בעיסה ולא 13
בטל. והא תניא – הרי שנינו בברייטא רבי יהודה אומר מים ומלח 14
בטלין בין קעיסה בין בקדירה, הרי מפורש בברייטא שגם מלח בטל 15
לרבי יהודה וסותר למשמעות דבריו במשנה. מתרצת הגמרא: לא 16
קשיא, הא – הברייטא שמפורש בה שמלח בטל, עוסקת במלח 17
סדומית שהוא דק מאוד, ולכן בטל, משום שאינו ניכר בעיסה, הא 18
– משנתנו שמשמע ממנה לרבי יהודה שמלח לא בטל, מדברת 19
במלח אפסרודקנית הגס, שניכר בה ואינו בטל. מקשה הגמרא: 20
והתניא – והרי שנינו בברייטא אחרת, רבי יהודה אומר מים ומלח 21
בטלין בין קעיסה כיון שאינם ניכרים בה, ואולם אין בטלין בקדירה מפני 22
ריוטתה, שברוטב המצוי בקדירה ניכרים המים ולכן אינם בטלים, 23
ואילו במשנה לא מחלק רבי יהודה בין עיסה לקדירה ומשמע 24
בשניהם בטלים המים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – 25
משנתנו שמשמע ממנה שהמים בטלים אף בקדירה, היינו כתבשיל 26
עבה שאין הרוטב ניכר בו ודומה לעיסה ולכן בטל, הא – 27
הברייטא, מדברת בקדירה – תבשיל שיש בו הרבה רוטב וכיון 28
שניכרים בו המים אינם בטלים. 29
*** 30

משנה

משנה זו ממשיכה לעסוק בדיני תחומים השייכים בחפצים, ואגב 31
הזכרת החילוק שיש בין גחלת לשלהבת מביאה המשנה עוד 32
דינים שיש ביניהם: הנחלת – חתיכת עץ הבוערת, הרי היא פרגלי 33
תפילין, ואסור ללכת עמה רק במקום שמותר לבעליה לילך. 34
ושלחבת – הלהבה של האש, מותר לטלטלה בכל מקום ואף 35
במקום שלבעל האש אסור ללכת. וכגון שהדליק אדם נר 36
משלהבת חבירו יכול להוליק את הנר לכל מקום. כיון ששלהבת 37
הינה דבר שאין בו ממשות ולא חל עליה איסורי תחומין. 38
עוד חילוקי דינים בין גחלת לשלהבת: נחלת של הקדש – 39
המוקדשת לבדק הבית או למזבח, אם נהנו ממנה כגון שבישלו 40
בה, מועילין בה – יש בה איסור מעילה וצריכים להביא קרבן אשם 41
מעילות, ואילו משלהבת של הקדש, מדרבנן לא נהנין ממנה 42
לכתחילה, כגון להדליק ממנה נר, אבל ולא מועילין – בדיעבד אם 43
נהנה, אינו צריך להביא אשם מעילות, שכיון שאין בה ממשות לא 44
חל עליה איסור מעילה מן התורה. וכן המוציא בשבת נחלת 45
מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך – חייב חטאת בשוגג 46
וסקילה במזיד, משום איסור מלאכת הוצאה מרשות לרשות, 47
ואילו המוציא שלחבת – פטור כיון שאין בה ממשות ולא נחשב 48
שהוציא חפץ מרשות לרשות. 49
*** 50

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמוחלקת בין גחלת לשלהבת באופנים 51
שנוכרו במשנה ובעוד אופנים: תנו רבנן תפילין דקרינן נאמרי 52
בנחלת – שיש בהם חילוק בין אם עשאו בגחלת או אם עשאו 53
בשלהבת. 54

ביצה. משילין – פרק חמישי דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קעג רש"י

1 שיש לו מתירין – למחר יזלכוהו, או היום יאכלוהו כאן. סודמית – דקה היא מאד,
2 ובטלה. ותעד שהסודמית דקה היא, דאמרין (חולין קהב). מפני מה אמרו מים אחרונים
3 חובה – מפני שמלח סודמית יש, שמסמא את העינים. אלמא: דקה היא מאד, ונדבקה
4 ביד ואינה נברת. ואין במלין המים בקדרה מפני רוסבה – הניכר לעינים. ומתניתין פוסר
5 במים תנן – לא שנא עיסה ולא שנא קדרה,
6 דמתניתין בתרתי איירי, מדקתני תבלין דהיינו
7 לקדרה. עבה – תבשיל עבה, שאין רוטבו ניכר,
8 **משנה** כעיסה. מאומה מן החרס – כגון הדליק נר
9 בשלהבת חבירו – אינו מעכב באיסור תחומין.
10 מועלין בה – הנהגה ממנה מביא אשם. ושלהבת
11 לא נתנין – לכתחלה מדרבנן, ואם נתנין לא
12 מועלין – אין חייבין קרבן מעילה, דלית ביה
13 ממשא. המוציא שלהבת פטור – מפרש בגמרא.
14 **גמרא** נחלת של עבודה זרה – שנאמר "ולא
15 ידבק בידך מאומה מן החרס" (דברים יג) – אסור
16 בנחלתו ומותר בשלהבתו. מאי שנא של עבודה
17 זרה דשרי – לגמרי, דאפילו מדרבנן לא גזור בה,
18 דקתני "מוותרת", ובשל הקדש קתני "לא נתנין".
19 הקדש לא מאים ולא בדיל אינשי מינה – כרלי
20 האי, כעבודה זרה. דבדיליתא דהקדש לאו
21 משום מאיסותא, אלא משום אסורא, ונדו
22 דבעלמא אמרין לגבי חולין בדילי אינשי
23 מהקדש, אבל לגבי עבודה זרה – לאו בדילותא
24 היא. כל שהוא – בלא שיעור. הא דתני חייב
25 בשחויצאו בקיסם – דכיון דיש לו דבר להדבק
26 בו – חשובה היא בכל שהוא. ומתניתין דקתני
27 פטור – כדאוקימנא לקמן: בדאדייה אדורי,
28 שהיתה דולקת ברשות היחיד סמוך לרשות
29 הרבים, ונפח בידו ונתק שללהת והפריחה
30 לרשות הרבים. ותיפוק ליה משום קיסם – אמאי
31 תני המוציא שלהבת כל שהוא חייב? בלאו
32 שלהבת נמי חייב משום קיסם. בדלית בה
33 שיעורא – להוצאת שבת. ביצה קלה – שהיא
34 קלה לבשל מכל הביצים, ושיערו חכמים: זו
35 ביצה תרנגולת. אביי אמר הא דתני חייב כגון
36 דשייפא למנא משחא בו? – ומשום דיש לה דבר
37 להאחו בו היא חשובה. אבל בקיסם לא סבירא
38 ליה לאביי, משום דמועט הוא וממחר לכבות.
39 אי נמי: רבותא אשמעין אביי, ואפילו בחספא
40 בעלמא נמי, שאינה נאחות כל כך – חשיבא
41 הוצאה. חרס – לענין הוצאת שבת. כדי ליתן
42 בין פצים לחבירו – פצים כמו פצימי פתחים
43 (סוכה יחא), ופצימי חלונות (בבא בתרא יבא),
44 הקבועים בחומה, והן של עץ, וסודרין אותם

1 **משום** דהוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין וכו' – ואם תאמר: והא (פרישית)
2 לעיל דלא שייך דבר שיש לו מתירין אלא במין במינו ויש לומר: דאין הכי נמי, דלא
3 אמרין ליה אלא במין במינו. והבא גבי תחומין שאני, דחמירי כאילו הוי מין במינו בעלמא,
4 כיון דממנא הוא. ועיש לומר: דכיון דהעיסה אינה נלושה אלא על ידי המים, והקדרה
5 נתקנה בשביל התבלין – אם כן כשערב זה בזה
6 הוי כאילו מין אחד.
7 **הקדש** דלא בדילי אינשי גזרו רבנן – וקשה:
8 דבפרק קמא דפסחים (ו.א) קאמר: אם
9 של הקדש הוא – אין צריך לבסותו, מפני
10 שבדלים ממנו. אלמא משמע דהקדש בדילי
11 מיניה ויש לומר: דאין הכי נמי, דלגבי חולין –
12 בלין ממנו אבל לגבי עבודה זרה – לא בדילי
13 מיניה. ותיפוק ליה משום מנא – ואם תאמר:
14 ולבטל מנא אנב שלהבת, דהכי אמר בשבת פרק
15 "המצניע" (עגב): פחות מבשיעור בבלי – פטור אף
16 על הכל, דהוי חבלי בטל אנב האובלין ויש
17 לומר: דשאני הכא, דליכא חשיבותא בשלהבת
18 לבטל חבלי לגבה, דלית בה ממש.
19 והתנן

1 **ורב אשי אומר: משום דהוי ליה. דבר שיש לו מתירין,**
2 **וכל דבר שיש לו מתירין – אפילו באף לא במיל.**
3 **"רבי יהודה פוטר במים". מים – אין, מלח – לא.**
4 **והא תניא, רבי יהודה אומר: מים ומלח במלין בין**
5 **בעיסה בין בקדרה? לא קשיא; הא – במלח סודמית,**
6 **הא – במלח אסתרוקנית. והתניא, רבי יהודה אומר:**
7 **מים ומלח במלין בעיסה ואין במלין בקדרה, מפני**
8 **רוטבה! לא קשיא; הא – בעבה, הא – ברפה.**
9 **משנה הנחלת פרגלי הבעלים, ושללהבת בכל מקום.**
10 **נחלת של הקדש – מועלין בה, ושללהבת – לא נהנין**
11 **ולא מועלין. המוציא נחלת לרשות הרבים – חייב,**
12 **ושלהבת – פטור. גמרא תנו רבנן: חמשה דברים**
13 **נאמרו בנחלת: הנחלת פרגלי הבעלים, ושללהבת בכל מקום. נחלת של הקדש – מועלין בה,**
14 **ושלהבת – לא נהנין ולא מועלין. נחלת של עבודה זרה – אסורה, ושללהבת – מותרת. המוציא**
15 **נחלת לרשות הרבים – חייב, ושללהבת – פטור. המויד הנאה מחבירו – אסור בנחלתו ומותר**
16 **בשללהבתו. מאי שנא שללהבת עבודה זרה דשריא, ומאי שנא דהקדש דאסירא? עבודה זרה**
17 **דמאיסה ובדילי אינשי מינה – לא גזרו בה רבנן, הקדש דלא מאים ולא בדילי אינשי מיניה**
18 **– גזרו ביה רבנן. "המוציא נחלת לרשות הרבים חייב ושללהבת פטור". והא תניא: המוציא**
19 **שללהבת כל שהוא חייב! אמר רב ששת: כגון שחויצאו בקיסם. ותיפוק ליה משום קיסם!**
20 **בדלית ליה שעורא. דתנן: המוציא עצים – כדי לבשל ביצה קלה. אביי אומר: כגון דשייפא**
21 **מנא משחא ואתלי ביה נורא. ותיפוק ליה משום מנא! בחספא. ותיפוק ליה משום חספא!**
22 **בדלית ליה שעורא, דתנן: חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו, דבר רבי יהודה. אלא הא**
23 **דתנן: המוציא שללהבת פטור היכי משפחת לה? כגון דאדייה אדורי לרשות הרבים. משנה**
24 **בז של יחיד – פרגלי היחיד, ושל אנשי אותה העיר – פרגלי אנשי אותה העיר, ושל עולי**
25 **בבל – פרגלי הממלא. גמרא רמי ליה רבא לרב נחמן: תנן, בז של יחיד פרגלי היחיד,**
26 **ורמינהו: נהרות המושבין ומעינות הנובעין – הרי הן פרגלי כל אדם! אמר רבא: הכא במאי**
27 **עסקינן – במכונסין. ואתמר נמי, אמר רבי חיאי פר אבין אומר שמואל: במכונסין. ושל**
28 **עולי בבל פרגלי הממלא. אתמר: מילא ונתן לחבירו. רב נחמן אומר: פרגלי מי שנתמלאו**
29 **לו, רב ששת אומר: פרגלי הממלא. במאי קא מיפלגי? מר סבר: בירא דהפקרא הוא,**
30 **ומר סבר: בירא דשויתפי הוא. איתיביה רבא לרב נחמן: הריני עליך חרם – המויד אסור,**
31 **"הרי"**

45 למטה ולמעלה ומשתי רוחות. ופעמים שהן קצין ברוחב, ומושבין שנים זה בצד זה, וצריך להושיבן בשוה שלא ידא זה נמוך מזה ולא יהו עקומים, וכשהאחד נוטה – נותן לתחתיו
46 חרס או אבן להשוותו. או בשאין די ברוחב שניהם – מברילין זה מזה מעט, ונותן חרסים דקים ביניהם. **אלא הא דתנן** – מתניתין פטור, היכי משכחת לה? ומשני דאדייה אדורי – כמו
47 "ידד אבן ב" (איכה ג). **משנה** כרגלי היחיד – אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור. כרגלי אותה העיר – אלים לכל רוח חוץ לעבוריה. ושל עולי בבל – העשויין לעוברי
48 דרכים באמצע הדרך, ועשאוהו בני הגולה לשתות בעלותם. כרגלי הממלא – מפני שהוא הפקר, והפקר נקנה בהגבהה. ואם בא אחד ושאל לו מימיו – אינו מוליכין אלא כרגליו. ולית
49 ליה דרבי יוחנן דאמר חפצי הפקר קונים שביטה לעצמן במקומן. וכי תימא: אם כן הוה ליה למימר הרי הן כרגלי כל אדם, ואמאי קתני כרגלי הממלא? קסבר: יש בריה להחמיר,
50 ואמרין: הובר דמאומנו נמי הובר דלהאי גברא חו, וברשותיה קיימי. ובעירובין (מהב) נמי דלא כרבי יוחנן בן נורי מתוקמא. **גמרא** נהרות המושבין – היינו סתם נהרות, שיש
51 להם משך להללאה ממקום מקור נביעתן. ומעינות הנובעין – ואין יוצאין מגומות נביעות לימשך הלאה. הרי הן כרגלי כל אדם – אין להם שום שביטה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים
52 ולא כרגלי הממלא, אלא כל אדם מוליכין ברגליו. דכל מידי גדיד – לית ליה שביטה. והכי מפרשין בעירובין בפרק "מי שהוציא ודור" מילא ונתן לחבירו – וכגון שמילא לצורך חבירו.
53 דאי מלאו לעצמו – הא תנן בהדיא: כרגלי הממלא. כרגלי מי שנתמלאו לו – דנעשה זה שלוחו, וקנה לו. רב ששת סבר בירא דהפקרא הוא – והמגביה מציאה לחבירו – לא קנה
54 חבירו, כדאמרין בבבא מציעא ב"שנים אוזוח" (י.א) דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, אלא המגביה קנה. ורב נחמן סבר: בירא דשויתפי הוא. לא הפקירוהו בני הגולה, אלא
55 נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו. וכשאמר זה לחבירו למלאות לו מחלקו, והלך בשליחותו – נעשה שלוחו, ואין זה מגביה מציאה. המויד אסור – מי שהוטל עליו הנדר אסור
56 ליהנות מזה שנדר הנדר, דהכי קאמר: ממנו עליך הקדש.

[והתנן] השותפין – מנפיה הוי מצי למידק דאסר בה"כ ובית המרחץ מטעם שותפין, אלא זאת פשוט יותר: ת"י.

הבא במגביה מציאה לחברו קנה חבירו קמפלגי – דרב נחמן אית ליה קנה חברו, ולכך קאמר כרגלי מי שנתמלא לו כר. והקשה רש"י: דבהדיא קאמר רב נחמן בפרק קמא

דבבא מצינא (י"א ושמ) דמגביה מציאה לחברו

לא קנה חברו. אלא נראה לרש"י דהכי גרסינן:

במגביה מציאה לחברו קמפלגי, ותו לא. והכי

פירושו: רב נחמן סבר לא קנה המגביה, ולא היה

בדעתו למקני, והוי חלק עד שבאו ליד מי

שנתמלא לו, והוא קנאם במשיכה, דדעתו היה

לקנות. ואף על גב דמגביה מציאה לחברו לא קנה

חברו – היינו כשעודה ביד המגביה, לפי דמצי

למימר אני זכיתי לעצמי. אבל כשנטלה חברו –

זכה מן ההפקר, כיון דמגביה לא הגביה לקנות לו.

כדתנן התם: ואם משנתנה לו אמר "אני זכיתי בה

תחלה" – לא אמר כלום. לכך הוי כרגלי בה

שנתמלא לו. ורב ששת אמר: מגביה מציאה

לחברו קנה המגביה תחלה, וזה קבלה מידו. הלכך

הוי כרגלי הממלא. ודוחק הוא למחוק גרסת

הספרים. ועוד: אין סברא לרב ששת שיקנה

המגביה בלא מתכוין. לכן נראה לרבונו שמואל בן

מאיר לפרש שיש לישב גרסת הספרים, ומה

שדקשה רש"י – לא קשה מיד. דשאני התם

דקאמר טעמא משום דהוי תופס לבעל חוב

במקום שחב לאחרים, דאחרים לא ימצאו

המציאה אחר כך, לפיכך קאמר רב נחמן דלא

קנה. אבל הבא – אית ליה לרב נחמן שפיר דקנה

מי שנתמלא לו, ולא הוי חב לאחרים דהא איכא

הרבה מיס דיוכלים אחרים למלאות. ועוד אמר

רבינו תם: דיש לקיים גרסת הספרים, והכי

פירושו: מר סבר המגביה מציאה לחברו קנה

חבירו – היינו רב ששת, ולכך קאמר כרגלי

הממלא. דמאידה טעם אמרינן המגביה מציאה

לחברו קנה חברו – דמנו דכי נפשתי זכי נמי

לחברתי, והואיל ואיתי מכחו – דין הוא שיהא

כרגלי הממלא. ורב נחמן סבירא ליה: לא קנה חברו. והשתא נידא הדיא דבבא מצינא, דגם

הוא לא קנה – דלא נתכון לקנות, ואם כן הרי הוה הפקר כל זמן שלא באו ליד מי שנתמלא

לו, ולכשיבאו לידו – יזכה בהן מן ההפקר, לפיכך הוה כרגלי. (ולישנא אחרין:א במגביה

מציאה לחברו קא מפלגי ולא גרסינן מר סבר קנה חברו וכו'. דאם כן קשיא דרב נחמן אדרב

נחמן דמבעיא לפרושי הכא: רב נחמן סבר קנה חברו, דקאמר: כרגלי מי שנתמלא לו.

וב"שנים אוחזין" רב נחמן ורב חסדא אמרי תרוייהו: המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו

בהגבהתו של זה, ולא קנה המגביה, דלאו אדעתיה למקני אלא מי שנתמלא לו – קנאן

במשיכה כשיקבלו, שיבאו לרשותו ודעתו לקנות. דכי אמרינן לא קנה – כל זמן שביד

המגביה אמר, דיכול לומר לו "אני אוכה לעצמי בה תחלה", אבל משנתנה לו – קנה, דתנן, המגביה

התם: אם משנתנה לו אמר "אני זכיתי בה תחלה" – לא אמר כלום. ורב ששת סבר: קנה

המגביה, ומידו קבלה זה, הלכך כרגלי הממלא. ואית דגרס כמו שכתוב בספרים, ומפרש

הכי: רב נחמן סבר קנה חברו משנתן לו, רב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה. לשון

הקונטרס.

[אלא]

מודרי הנוא, גבי מילא ותנן לחברו. **במגביה מציאה לחברו קא מפלגי** – לא גרסינן במגביה מציאה קנה חברו קמפלגי, ולא גרס מר סבר קנה חברו כו'. דאם כן קשיא דרב נחמן אדרב

נחמן, דאבעי לן לפרושי הכא דרב נחמן סבר קנה חברו, דקאמר כרגלי מי שנתמלא לו, וב"שנים אוחזין" (בבא מצינא י"א) אמרינן: רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו: המגביה מציאה

לחברו – לא קנה חברו. אלא הכי גרסינן: במגביה מציאה לחברו קא מפלגי, ותו לא. ופירושו: במגביה מציאה לחברו קא מפלגי, ודכילי עלמא לא קנה חברו בהגבהתו של זה, אלא

אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי, רב נחמן סבר: לא קנה המגביה, דלא אדעתיה למקני, אלא מי שנתמלא לו קנאם במשיכה כשיקבלם, כשבאו לרשותו ודעתו לקנות. דכי אמר

לא קנה חברו – כל זמן שהוא ביד המגביה אמרינן, דיכול לומר: אני אוכה בה לעצמי. אבל משנתנה לו – קנה, דתנן התם (וטב), ואם משנתנה לו אמר "אני זכיתי בה תחלה" – לא אמר

כלום. ורב ששת סבר קנה המגביה תחלה ומיד קבלם זה, הלכך כרגלי הממלא. ואית דגרס כמו שכתוב בספרים, ומפרשין הכי: רב נחמן סבר קנה חברו משנתן לו, ורב ששת סבר:

לא קנה חברו, אלא המגביה. **משנה לא יביאו** – מפירותיו, והואיל והוא לא ערב לשם, דהכל כרגלי הבעלים. ואם ערב הוא – ללכת לשם. פירותיו כמאור – ומותר להביאם.

כו

ביצה. משיילן – פרק חמישי דף לט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י

הרי אתה עלי חרם – הכי קאמר ליה: הרי ממונך עלי כסתם חרמים, שוין לברך הבית. הלכך, הנידור אסור ליהנות משל המנדר, דכתיב "לא יחל דברו" (במדבר ל'). ורשאי הוא לאסור עצמו בממון חברו. ויפרישין בדברים של עולי בבל – שעשו בני הגולה, לפי שהפקידום לכל ישראל ונתנום להם. ולא להיותם שותפין בו, שיהא להם כח לאסור זה

חלקו על זה. של אותה העיר – שוין דרין בה, מפני שוין שותפים בהן, וזה אסור מפני חלקו של

זה. הבא במאי עסקינן למלאות – הא דקתני

ובר של אמצע הדרך מותרין – לא לכל תשמיש הותר, כגון לירד ולרחוץ בתוכו;

דבירא דשותפין הוא, וכשהתירו – למלאות מימיו התירו, דסמכינן אברירא, ואמרינן: מר

מדידיה קא ממלא – מים שעלו בכדו הן המבוררין מן השמים לחלק. האחים השותפין –

אחים שוין שותפין בירושת אביהן. כשהייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשהייבין

במעשר בהמה פטורין מן הקלבון – כל ישראל החזקו לתת מחצית השקל לקרבנות צבור.

והטילו חכמים עליהם להוסיף מעה קטנה להיות קלבון לפרוטרוט, מפני שוין חצאי

שקלים חתיכות דקות ונוחין לאבר, ופגמים שמחליפין אותן במנים, ונוחין הקלבון בחלוף.

ואף כשמצטרפין שנים לתת שקל שלם – הטילו עליהם שני קלבונים, שלא לפחות מחבריהם

ולמעט את החקדש, אבל האב שוקל בשביל שני בניו שקל שלם, ופטור מקלבון שני. מעשר

בהמה נוהג בכל שנה בולדות הנוולים, ועוד של שותפין – פטורים הולדות ממעשר, כדתניא

בבכורות (נב), "כל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך" (שמות יג) – ולא שם שותפות. ופריקין: והא

בבכר בחיבו ומשניקן: אם אינו ענין לבכר, דאיתיה בשותפות, דכתיב "ובכורות בקרבם

וצאנכס" (דברים יב) – תנאו ענין למעשר. יכול אפילו קט בתפיסת הבית, כגון אחיז שלא

הספיקו לחלוק ירושתו עד שנוולו להם ולדות – תלמוד לומר: "יהיה". הלכך, אחים שוין

שותפין, ששותפותן לאחר חלוקה, כגון שחזרו ונשתתפו – חייבין בקלבון כשאר שנים המתחברין לשקל שלם, ופטורים ממעשר בהמה – דשותפין בעלמא גינהו, דבטלה לה

תפיסת הבית. וכשהייבין במעשר בהמה, כגון שנשתתפו משנפלה להם הירושה, דקיימא תפיסת הבית – פטורין מן הקלבון, כאילו היה אביהן קיים, שממונן אחד ופוטרו יחד.

ואמר רב עקיבא – שני – דבשביל חלוקה בטלה תפיסת הבית מנייהו. אלא כשהייבין – על פי שום בדמים: גרים כנגד תישיים וקנים, או כנגד טלאים. דבטלו מהן שם ירושה, ונתנו

בה תורת לקוחות. וכי חזרו ונשתתפו – הווי להו כלקח זה בשלו זה בשלו מן השוק ונתערבו, ואין כאן עוד שם תפיסת הבית, אלא שם שותפות. אבל חלקו טלאים כנגד

טלאים וגדים כנגד גדים, דהווי משפט ירושה, לכל אחד חלק בכל מין ומין – אומרים: זה חלקו המגיע. דיש ביריה, ועדיין שם יורשים עליהן. וכשחזרו ונשתתפו – חזרה תפיסת

הבית למקומה. ויש פותרים הטעם משום לקוחות, דתנן: הלוקח פטור ממעשר בהמה (בכורות נהב), וטענת הוא בידם, דכשהולדות לקוחין הן – פטורין מלהתעשר, אבל

הלוקח עשר בהמות וילדו – חייבין במעשר, והבא לגמרי פטר להו. אין אויירים ב' – ופטור, אלמא: אין ביריה. אלא על כרחך לרב נחמן בירא דהפקרא הוא, מדאשתר ביה

נחמן, דאבעי לן לפרושי הכא דרב נחמן סבר קנה חברו, דקאמר כרגלי מי שנתמלא לו, וב"שנים אוחזין" (בבא מצינא י"א) אמרינן: רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו: המגביה מציאה

לחברו – לא קנה חברו. אלא הכי גרסינן: במגביה מציאה לחברו קא מפלגי, ותו לא. ופירושו: במגביה מציאה לחברו קא מפלגי, ודכילי עלמא לא קנה חברו בהגבהתו של זה, אלא

אם קנה המגביה אם לא קנה פליגי, רב נחמן סבר: לא קנה המגביה, דלא אדעתיה למקני, אלא מי שנתמלא לו קנאם במשיכה כשיקבלם, כשבאו לרשותו ודעתו לקנות. דכי אמר

לא קנה חברו – כל זמן שהוא ביד המגביה אמרינן, דיכול לומר: אני אוכה בה לעצמי. אבל משנתנה לו – קנה, דתנן התם (וטב), ואם משנתנה לו אמר "אני זכיתי בה תחלה" – לא אמר

כלום. ורב ששת סבר קנה המגביה תחלה ומיד קבלם זה, הלכך כרגלי הממלא. ואית דגרס כמו שכתוב בספרים, ומפרשין הכי: רב נחמן סבר קנה חברו משנתן לו, ורב ששת סבר:

לא קנה חברו, אלא המגביה. **משנה לא יביאו** – מפירותיו, והואיל והוא לא ערב לשם, דהכל כרגלי הבעלים. ואם ערב הוא – ללכת לשם. פירותיו כמאור – ומותר להביאם.

כו

ביצה דף לט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצה

והחלוקה מבטלת את שם 'תפוסת הבית' והרי הם כסתם שותפין,
אלא כשחלקו את הירושה באופן שאחד נטל את הדינן כנגד מה
שהשני נטל את הדינן, ואלא כשחלקו כל מין
ומין חציו לאחד וחציו לאחר, שבאופן זה לא שייך לומר שהובר
הדבר למפרע שזהו החלק שזכה בו בשעת מיתת אביו, אלא הרי
הם כלקוחות הקונים זה מזה את חלק השני, ולכן הקנין מבטל מזה
שם 'תפוסת הבית' וכשחזרו ונשתתפו נעשו כסתם שותפין, אבל
אם חלקו הדינן כנגד הדינן ואלא כנגד הדינן, כלומר שחלקו כל
מין ומין מחצית לזה ומחצית לזה, הרי כל אחד מהם אומר שזהו
חלקו הפנימי משעה ראשונה לבד, משום שהובר הדבר למפרע
שהגיע לכל אחד מהם את חלקו שירש במיתת האב, ועדיין יש שם
ירושה על הנכסים, וכשחזרו שוב ונשתתפו הרי זה שותפות של
ירושה, כדן 'תפוסת הבית', וכן נחמן אמר, אפילו אם חלקו הדינן
כנגד הדינן וכן מלאים כנגד מלאים – מאותו מין חצי לזה וחצי לזה,
אין אומר – אין כל אחד מהאחין יכול לומר שהובר שזה חלקו
הפנימי משעה ראשונה לבד, משום שאין דין ברירה כלל, אלא
אף בזה צריכים הם להקנות זה לזה את חלקם כפי אחיהם,
וכשחזרו ומשתתפים הרי הם כסתם שותפין. הרי מוכח שר
נחמן אינו סובר דין ברירה, ובהכרח שבור של עולי בבל הפקר
הוא ולכן התירוהו למודר הנאה, אם כן מדוע סבר רב נחמן (לעיל ע"א)
אלא מבאר הגמרא את מחלוקת רב נחמן ורב ששת (לעיל ע"א)
באופן אחר: אלא דבולי קלמא – רב נחמן ורב ששת סוברים דברא
של עולי בבל דהפקרא היא, ולכן מותרים המודרים ליהנות ממנו,
אלא הפך – מחלוקתם אם המים כרגלי הממלא או כרגלי חבירו,
הוא דין מנהיג מציאה לחבירו קא מפיגל, שאמנם לדברי הכל
מתמת הגבהתו לא זכה בזה חבירו, משום שאין זוכים לאחד
כשיש הפסד לאחרים בזכותו שהם לא יכלו לזכות בזה, אלא
נחלקו אם על כל פנים זכה המגביה לעצמו בהגבהתו, פך – רב
ששת פכר, קנה המגביה לעצמו את המציאה, ואף כאן זכה
הממלא לעצמו במים ונעשו כרגלי, ואף כשיתנם לחבירו לא
יעשו המים כרגלי חבירו. ופך – רב נחמן פכר, שאף המגביה לא
קנה את המציאה לעצמו, כיון שלא היתה כוונתו לזכות לעצמו
אלא לחבירו, וכן בממלא מים לחבירו כיון שלא נתכוין לזכות
בהם לעצמו נשארו המים שמילא הפקר, ועדיין לא נקבע להם
שביטה, ונמצא שכשנתנם לחבירו זכה בהם חבירו עכשיו מן
ההפקר, ונקבע שביטתם כרגלי.

משנה

מי שהיו פירותיו בעיר אחרת הסמוכה לעירו אך חוץ לתחומה,
וערבנו בני אותה העיר עירוב תחומין כדי להביא אצלו מפירותיו,
אף שעירובם מתירם ללכת לעירו, לא יביאו לו מפירותיו, שדין
הפירות כרגלי בעליהם, וכיון שהוא לא עירב, נמצא שאין
לפירותיו שביטת עירוב המתיר להוליכם חוץ לתחום. ואם ערב
הוא עצמו ללכת לאותה העיר, תחום פירותיו כמזהו ויכולים
להביאם אצלו.

ואם אמר לו הרי אותה עלי כחרם – נכסיך אסורים עלי כהקדש,
הנודר אסור ליהנות מנכסי חבירו. ואם אמר הריני אסור עליך
ואתה אסור עלי כהקדש, שניהם אסורים בהנאה זה בזה, ומכל
מקום מותרין שניהם ליהנות בדברים של עולי בבל – שעשאו
עולי בבל, כיון שהם הפקידים לכל ישראל, ולא נתנום לישראל
בשותפות, ולכן אינם שייכים למדיר ולמודר כלל. ואסורין שניהם
ליהנות בדברים של אותה העיר שהם דרים בה, כיון שכל בני העיר
שותפים בהם, ואף למדיר ולמודר יש חלק בהם. מפרשת המשנה:
ואלו הן הדברים של עולי בבל, הן הדברים – הרחבה שלפני בית
המקדש, הן השבות והעזרות – שבמקדש, וכן כור מים של אמצע
הדרך העשוי לעולי רגלים. ואלו הן הדברים של של אותה העיר
שאסורין בהם, הרחוב ובית הכנסת ובית המרחץ של העיר.
ומבואר במשנה זו שאף מבור של עולי בבל מותר ליהנות, ואי
אמרת בירא של עולי בבל דשותפי הוא ולא הפקר, אמאי מותר
למודרים הנאה זה מזה ליהנות ממנו, והתנן בנדרים (מנחם), השותפין
שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס להצטרף השותפות לשניהם. אלא
בהכרח מוכח שבור של עולי בבל הרי הוא הפקר ולכן מותרין
המודרים ליהנות ממנו, ודלא כרב נחמן הסובר שכולם ששותפין
בו.

מתרצת הגמרא: אף המשנה סוברת ששותפין הם, ולכן אם רצו
המודרים הנאה זה מזה לרחוץ בבור (לרחוץ) של עולי בבל, הרי
נמי שאסורין הם, כיון שכל אחד רוחץ במימי חבירו, והכא –
שהותר להם ליהנות מבור של עולי בבל בלא עסקין, בבאים
למלאות מים מהבור, שעל אף ששותפין הם בבור מותר לכל אחד
מהם למלאות ממנו מים, כיון שמחמת דין ברירה הובר למפרע
דמר מדידה קא ממלא ומר מדידה קא ממלא – המים ששואב כל
אחד מהם, מחלקו בשותפות היו ולא מחלק חבירו.

שואלת הגמרא: היאך פירשו שרב נחמן סבר שבבור של עולי בבל
כולם שותפין הם, והתירו למודר הנאה להנות ממנו משום
שהובר למפרע שזהו חלקו. וכי פכר רב נחמן שיש דין ברירה,
והתנן (שקלים פ"א מ"ז), חייב כל אחד מישראל ליתן מחצית השקל
לצורך קרבנות ציבור, וחייבו חכמים להוסיף עוד קלבון לצורך
דמי פריטת המחציות, ואף אם הצטרפו שנים ליתן שקל שלם
בשותפות חייב כל אחד מהם בקלבון, אך אב הנותן על שני בניו
שקל שלם פטור מקלבון שני. ואילו לגבי דין מעשר בהמה להפך,
עדר של אדם אחד חייב במעשר בהמה, אך עדר השותפין פטור
מן המעשר. ומשום כך יוצא, שהאחין השותפין בירושה שנפלה
להם מאביהם, בשתייבין בקלבון – אם כבר חילקו את הירושה
ביניהם ושוב חזרו ונשתתפו בה, שהם כסתם שותפין שחייבין בשני
קלבנות, הרי הם פטורין במעשר בהמה מעדר של שותפות זו,
שהרי שותפין פטורים מן המעשר. ובשתייבין במעשר בהמה – אם
עדיין לא חילקו את הירושה ביניהם ונקראים הנכסים 'תפוסת
הבית' שנחשבים כנכסי האב המת, ואף עדר בהמות שביירושה זו
אינו נחשב בעדר השותפין אלא בעדר אביהם וחייב במעשר
בהמה, ולכן אם יתרמו מירושה זו שניהם בשותפות שקל שלם
לדין מחצית השקל, הרי הם פטורין מן הקלבון השני, משום
שנחשב כנכסי אביהם שאף אם הוא היה נותן שקל שלם עבורן,
היה פטור מקלבון שני. ואמר רב עקיבן לבאר דברי המשנה, לא שנו

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' א

ודלא כדברי רב נחמן. הגמרא מפרשת מזה החידוש בכל אחד
מהדברים שהזכיר רבי יוחנן, שבכל אחד מהם יש מי שחולק
וסובר שקובעים אפילו קודם גמר מלאכה: שבת הוצרך רבי יוחנן
להשמיענו לאפוקי מדהלל – מדברי הלל, שאין הלכה כמותו בזה,
דתנא, המעשר (המלכות) פירות ממונים למקום לקצור, וקדש
עליהן תיזם שנכנסה שבת, אמר רבי יוחנן, הלל לעצמו (ולבדו)
אומר, שלדעתו השבת קובעת למעשר אפילו שעדיין לא נגמרה
מלאכתם. אבל כל שאר חכמי דורו חלוקים עליו, וסוברים שאין
השבת קובעת קודם גמר מלאכה.

הגמרא לעיל בשיטת רבי אליעזר, אלא ממתין למוציא שבת
ויגמור, שכיון שלא יודע לאכילת שבת, רק חשכה עליו השבת,
לא נתחייב במעשר לעולם, ולכן במוציא שבת מותר לו לאכול
בלי מעשר, אמנם אם אוכל ממנו בשבת צריך לעשר, שהשבת
קובעת כדבר שלא נגמרה מלאכתו. נמצא שאין סתירה בדברי
רבי אליעזר.

דעה אחרת: כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, אחד שבת ואחד תרומה
ואחד קציר (אם הכניס הפירות לחצרו) ואחד מקח – אם מכר
הפירות לחבירו, בולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו.

פירותיו, וכיון שהפירות עדיין מונחים ברשות הבעלים, אף לדעת
 רב הרי הם כרגלי הבעלים, ולכן מועיל עירובו.
 מוסיפה הגמרא להקשות על רב: **הא שמע** מהסיפא של משנתנו,
מי שזמן אצלו אורחים מחוץ לתחום ביום טוב לבוא אליו על ידי
 עירוב, לא יוליכו בידם מנות לבתיהם **אלא אם כן זכה להם** את
 מנותיהם בקנין מערב יום טוב. ואי אפשר שדבר המופקד ביד
 אחרים הרי הוא כרגלי מי שהפקידו אצלו, כי זכה להם על ידי אחר
 מאי הוי, הרי גם אחר שזכו בהם נשארו המנות מופקדים ביד בעל
 הבית והרי הם כרגליו, וכיצד הותר להם להוליך המנות לבתיהם.
 מתרצת הגמרא: **הא נמי** – גם בסיפא יש לפרש שבין שזכה להם
 על ידי אחר הרי זה כמי שיתד לו – לאורחים קרן וזית דמי, ולכן
 המנות היו ברשותם מערב יום טוב והרי הם כרגליהם. עוד
 מתרצת הגמרא: **ואיפיעית אימא**, בנידון משנתנו גם רב מודה
 שהמנות כרגלי האורחים, על אף שהיו מופקדים ביד אחר, משום
 שזכה שאני – באופן זה שזיכה להם את המנות כדי שיוכלו
 להביאם לביתם ביום טוב, ודאי נתכוין להוציאם משביתתו
 ולהכניסם לשביתתם, ולכן על אף שהמנות עדיין מופקדים
 ברשותו הרי הם כרגלי האורחים.

 מביאה הגמרא: **רב הונא בר חנינאי** התארח בעיר אחרת ועירב
 ללכת לביתו ביום טוב, ובערב יום טוב תלם פשיא בעברא דרשא
 – תלה את הבשר שקיבל מטבחי אותה העיר בברית הדלת
 שבאכסניתו, אתא לקמיה דרב הונא לשואלו אם עירובו מתיר
 להוליך את הבשר לביתו, אמר ליה רב הונא, אי את תלית ויל שקיל
 – אם אתה עצמך תלית את הבשר רשאי הנך להוליכו, ואי אינהו
 תלו לך לא תשקיל – ואם הטבחים תלו זאת עבורך, אל תוליכו
 לביתך. מקשה הגמרא: ואי אינהו תלם מי שקיל – אם הוא עצמו
 תלה את הבשר בבית מארחו האם רשאי להוליכו לביתו על ידי
 עירובו, והא רב הונא תלמיד דרב הונא, ואמר רב כרגלי מי שהפקידו
 אצלו, וכן בשר זה יש לו להיות כרגלי המארחים שבביתם הוא
 מופקד. מתרצת הגמרא: שאני – שונה מקרה זה שתלה בעברא
 דרשא, כיון שהוא עצמו תלה ולא מסר זאת למארחיו לשמור,
 הרי זה כמי שיתד לו קרן וזית דמי. ומודה רב שהוא כרגלי
 המפקיד.

 שואלת הגמרא על החלק השני בפסקו של רב הונא: אמר ליה רב
 הלל לרב אשי, ואי אינהו תלו ליה לא שקיל – אם הם תלו עבורו
 האם אינו כרגליו ואסור לו להוליכו חוץ לתחום העיר, והאמר
 שמואל, שזיל של פסם – מפסם בהמת למכרם לבני העיר, הרי הוא
 כרגלי כל אדם הקונה ממנו, כיון שחישב עליו מערב יום טוב
 להעמידו ברשות הקונה שיהיה כרגליו. ואם כן אף הטבחים שתלו
 את הבשר לרב חנא בר חנינאי, הרי דעתם היה שיקנה שבתו
 ברשותו, וצריך להיות כרגליו. עוד שואלת הגמרא: אמר ליה
 רבין לרב אשי, ואי אינהו תלו ליה לא שקיל, והאמר רבא בר
 חנה אמר רבי יוחנן, הלכה ברבי דוסא שאמר לעיל (דא), המוסר
 בהמה ביום טוב לרועה היחיד בעיר הרי הבהמה כרגלי הרועה,
 משום שדעת בעלי הבהמות למוסרם לו למרעה. הרי שמי
 שבדעתו היה להעמיד חפציו ברשות אחר שיקנה שבתה
 ברשותו, מועיל להיות כרגליו, וכל שכן במקרה של רב חנא בר
 חנינאי שהטבחים העמידו את הבשר מבעוד יום ברשותו ממש
 ודעתו הייתה עליו בבירור, שיהיה כרגליו, ומדוע אמר רב הונא
 שאסור לו להוליכו כרגליו. עוד שואלת הגמרא: אמר ליה רב אשי
 לרב כהנא, ואי אינהו תלו ליה לא שקיל, והתנן (לעיל דא), הבהמה
 והכלים כרגלי הפעילים, משום שכל חפץ תחומו נגרר אחר בעליו,
 ואף כאן כיון שהטבחים תלו זאת עבור רב חנא, הרי הוא בעלים
 על הבשר ודינו להיות כרגליו.
 מחמת שאלות אלו חוזרת בה הגמרא מההבנה הפשוטה בדברי
 רב הונא, ומפרשת באופן אחר: אין כוונת רב הונא לאסור להוליכו
 משום איסור תחומין, אלא כוונתו לאסור עליו את הבשר משום

מי שזמן אצלו אורחים מעיר אחרת לבוא אליו ביום טוב על ידי
 עירוב, לא יוליכו בידם מנות – אחר גמר סעודתם לקחת לאכול
 בבתיהם, כיון שבערב יום טוב היו המנות של בעל הבית, קנו
 שבתה כרגליו ואסור להוציאם מחוץ לתחומו. **אלא אם כן זכה**
להם מנותיהם מערב יום טוב על ידי אחר שמשך אותם עבורם
 ונקנו להם בקנין משיכה, שזכין לאדם שלא בפניו. וכיון שהיו של
 האורחים בערב יום טוב הרי הם כרגליהם ויכולים לקחתם עמם:

גמרא

הגמרא מביאה נידון בפירות המופקדים אצל אחר, כרגלי מי
 הפירות: אתמר, המפקיד פירות אצל חבירו, רב אמר, הרי הפירות
 כרגלי מי שהפקידו לו – אצלו, כיון שחייב בשמירתן ובאחריותן,
 ושמואל אמר, כרגלי המפקיד שהרי שלו הם. מבארת הגמרא: לימא
 רב ושמואל נחלקו בדין זה משום דאדרי לטעמיהו – כל אחד מהם
 סובר כשיטתו במחלוקת אחרת שנחלקו. דתנן (בבא קמא מו:),
 המכניס חפציו לחצר של אחר, אם הכניס פירות בעל החצר, אף
 שלא אמר בפירוש שישמור לו עליהם, וניזוקו החפצים, בעל החצר
 חייב בנזקיו. מפני שכשנתן רשות להכניסם מן הסתם נתכוין
 לשומרם וכאילו אמר הכניסם ואשמור לך. רבי אומר, לעולם אינו
 חייב בנזקיו עד שיבקל עליו בעל הבית בפירוש לשמור. אבל בסתם
 לא קיבל עליו לשמור, אלא נתכוין לומר לו הכנס ושמור אתה
 את חפצך. ואמר רב הונא אמר רב, הלכה כדברי חכמים שבסתם
 מקבל עליו בעל החצר לשמור. ושמואל אמר, הלכה כרבי שבסתם
 אינו מקבל עליו שמירה. ומעתה יש לתלות מחלוקת רב ושמואל
 לענין תחומין במחלוקתם בנידון זה, לימא רב שסבר שהפירות
 כרגלי השומר הוא משום דאמר שהלכה כרבנן שבסתם קיבל עליו
 בעל החצר שמירה, וכשם שנכנסו תחת אחריותו וחייב לשמורם
 כך נכנסו תחת רשותו לענין תחומין שיהיו כרגליו. ושמואל הסובר
 שהפירות כרגלי המפקיד ולא נכנסו תחת אחריות השומר להיות
 כרגליו, הוא משום דאמר שהלכה כרבי שבסתם לא קיבל עליו
 בעל החצר לשמור, וכשם שלא נתחייב בשמירתן כך לא חל
 עליהן רשות השומר לענין תחומין להיות כרגליו.
 דוחה הגמרא: שיטתם בענין קביעת תחומין הפקדון אינה תלויה
 בדין קבלת שמירה של הנפקד, משום שאמר לך רב, אגא דאמרי
 לענין תחומין שהפירות כרגלי השומר אפילו לשיטת רבי, שהרי
 עד כאן לא קאמר רבי הוה שאלו הנפקד מתחייב בשמירת הפקדון
 אלא משום דבסתם לא קיבל עליה נמירותא – כל שלא אמר
 בפירוש שבדעתו לשמורם לא התכוין להתחייב בשמירתן, אכל
 הא – בנידון תחומין הפירות הא מדובר דקביל עליה הנפקד
 בפירוש נמירותא – לשומרם ובאופן זה אף רבי מודה שנעשה
 שומר עליה, ולכן אף לרבי הפירות כרגלי השומר. וכן שמואל
 אמר לך, אגא דאמרי שהפירות כרגלי המפקיד אפילו לרבנן
 הסוברים שבסתם קיבל עליו בעל החצר לשמור, שהרי עד כאן לא
 קאמר רבנן הוה שאלו הנפקד מתחייב בשמירתן בעל החצר, אלא
 משום דבסתם לא קיבל עליהם נמירותא דביתא דבעל חצר – נוח
 לו לאדם שיעמוד שורו ברשות בעל החצר לשמורו משום כך אי
 מוסיף ליה השור לבעל החצר לא מיתחייב בעל השור בנזקיו. אכל
 הא – לענין תחומין, מי ניהא ליה לאיניש דליקום פיריה פיריה
 דחבירה – וכי נוח לו לאדם שיעמוד פירותיו ברשות חבירו להיות
 כתחומו, והרי יאסר על הבעלים להוליכן כתחומו. ולענין זה ודאי
 אף רבנן יסברו שאין הפירות כרגלי השומר.
 מקשה הגמרא על שיטת רב: תנן במשנתנו גבי מי שהיו פירותיו
 בעיר אחרת, ואם ערב הוא – הבעלים ללכת לאותה העיר, פירותיו
 כמותו ויכול להביאם אצלו. ואי אפשר שפירות המופקדים דין
 תחומין כרגלי מי שהפקידו אצלו ולא כרגלי הבעלים, כי ערב הוא
 מאי הוי – מה מועיל שהבעלים עירב, הלא הפירות כרגלי השומר.
 מתרצת הגמרא: אמר רב הונא, אמרי כי רב – בבית מדרשו של
 רב תירצו, שאין משנתנו עוסקת בפירות שהופקדו ברשות אחר,
 אלא כגון שיתד והשאל לו בעל הבית קרן וזית בביתו להניח שם

1 מי שזמן אצלו אורחים - מעיר אחרת, ויבוא אצלו על ידי עירוב. לא יוליכו - לאחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת לילה. אלא אם כן זכה להם - על ידי אחר. מנותיהם מערב
2 יום טוב - שמסרים בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו: זכה במנות הללו לפלוני ולפלני, דוכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום לילך ברגליהם. **גמרא** אם
3 הכנים ברשות - שורו וקדרותיו ופירותיו להצר חברו - בעל חצר חייב בנקיון. ורישא דרך מתניתין בבבא קמא. דכי אמר ליה עול - עול ואנטר קאמר ליה. ליבא - דרך פלוגתא דהבא
4 כי הך אולא, משום דאמר רב הלכה כרבנן, דקיימי ברשותיה לענין שמירה - הוא הדין לתחומין. אמר לך רב - בהך אנא דאמרי אפילו לרבי. דאילו רבי לא פליג אלא בדלא פריש,
5 אלא "עול" סתמא אמר ליה, וסבר רבי: עול
6 ותנטר את קאמר ליה. אבל מפקיד פירות דהבא
7 - לאו בסתמא עסקינן, אלא בדקביל לנטיירותא.
8 ושמואל אמר אנא דאמרי. כסא חפיו לנפן, עד כן
9 לא קלמא: כרגלי המפקיד ניהו, שיהי לו קרן וזית
10 שמירה, דכיון דסבירא ליה דמסתמא עול ואנטר
11 לך קאמר ליה - כל שכן דבעל השור מינח נידא
12 ליה, דמוקי שורו ברשותו דבעל חצר לשמרו.
13 דאי מוקי האי שור כבעל חצר - לא מייחב
14 עליה. אבל הבא לענין תחומין - מי נידא ליה
15 לאיניש בו? תנן ואם ערב הוא פירותיו כמורה -
16 אלמא: כרגלי המפקיד ניהו, שיהי לו קרן וזית
17 - דאושליה ביתא. הלכך ברשות המפקיד הן.
18 אבל הבא, דמשכן שומר וקבל עליו שמירתו -
19 הרי הן ברגליו. **אלא אם כן זכה** - וכי זכה מידא
20 מוליכין, והרי בידו הופקדו לאחר זכיה, ושמע
21 מינח: כרגלי המפקיד הן. זכה שאני - שהרי כל
22 עצמו לא עשה אלא להוציאו משביחתו,
23 ולהעמידו בשביחתו שלחן וברשותו, תלא כשרא
24 בעברא דרשא - בבית אושפזכיה, שנתנו לו
25 טבחי העיר מבעוד יום, והוא היה בן עיר אחרת,
26 שמעברין לו לבוא לכאן. הכי גרסינן: אמר ליה
27 אם את תלית זיל שקיל ואי אינהו תלו לך -
28 לצרכך, לא תשקול להוליכין לעירך. ולקמיה
29 מפרש טעמא ואזיל. שאני עברא דרשא -
30 כלומר: שאני זכא, דחליניהו איהו גופיה בעברא
31 דרשא, והם לא קבלוהו מידו לשמרו - דכמי
32 שיחד לו קרן וזית דמי. אמר ליה רב הלל לרב
33 אשי ואי אינהו תלו ליה לא שקיל? והאמר
34 שמואל: שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם
35 - אלמא: כיון דאוקמיה במחשבתו ברשות כל
36 מי שיקנהו - מותר הקונה להוליכו למקומו.
37 דהבא נמי, הא ברשותיה אוקמיה במחשבתו,
38 ברשות כל מי שיקנהו. אמר ליה רבינא לרב אשי
39 ואי אינהו תלו ליה לא שקיל? והאמר רבי יוחנן
40 הלכה כר' דוסא - דאמר: הרי הוא כרגלי
41 הרועה. אלמא: כיון דאין ודעה בעיר אלא דורא,
42 ואנן סהדי דכל מי שיש לו בהמה דעתו שיהא
43 ברגליו, אמרינן: בתריה אולא, וכל שכן הבא,
44 דאוקמהו בתריה ברשותיה, ואדעתא דידיה תלו
45 ליה. ברגלי הבעלים - וכיון דלצרכו תלאוה שם
46 - הוה ליה איהו בעלים. **אלא שאני רב חנא בר**
47 **חנינאי** בו' - וטעמא לאו משום תחומין, אלא
48 רב חנא דאורי ליה הכי - תלמידיה דרב הוה,
49 ורב אמר בשחיטת חולין (חולין צה, א), בשר,
50 כיון שנתעלם מן העין - אסור, ואפילו תלוי
51 ביתר בבית ישראל. ורב חנא, אגב טרדא
52 דשמעתיה משבח שאר עסקיו. והכי קאמר ליה
53 - רב חנא. אי את תלית - מדי דעביד איניש
54 בדיה - לא מנשי ולא מסח דעתיה. ואי אינהו
55 תלו לך - אתה לא היה דעתך לך, והם אינם
56 זוזירין בשלך, ואסודו דעתיהו, ולא תשקול.
57 לשון אחר: משום מוקצה. **משנה** אין משקין
58 ושוחטין את המדבריות - משום מוקצה. ובגמרא מפרש אמאי נקט משקין. **גמרא** מלתא אנב אורחיה - דהוה ליה לאורויה בבחמות מי מותרת ומי אסורה, נקט אורחיה
59 בלישנא דמשמע מינה מילתא חדתי בדרך ארץ. משום סריכא דמשכא - שותהא נוחה להפשטה, שהוה נדבק יותר מדאי בבשר. ונכנסות - לישוב. ברכיעה - במרחשון. **פצעלי** תמרה
60 - תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם, וגורדין אותן מהאילן ועושין להן חותלות, הן כלי כפות תמרים, ובוסטין אותן לתוכן, ומתבשלות. מהו - לאכול מהן ביום טוב.
אלא

1 **אלא** אם כן זכה להן - תימח: למא לי זכא?
2 אפילו בירר חלק כל אחד ואחד נמו,
3 מידי דהוה אשואל, דאמרינן לעיל (לח, א): אף על
4 פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב וכר' ויש לומר:
5 דשואל דעתיה טפי אבלי מאורחים על מנות.
6 **תנן** ואם עירב הוא פירותיו כמורה - מרישא
7 דקתני ואם ערבו בני אותה עיר לא יביאו - לא
8 מצו למידק, דאיכא למימר דלא ערבו הנפקדים.
9 **פצעלי** תמרה - פירש הקונטרס: תמרים
10 שאינם מתבשלין באילן לעולם, וגורדין אותן מן
11 הדקל, ועושין להם חותלות, ובוסטין לתוכן
12 ומתבשלות. ומכאן לרבי שמעון מהו לאכול מהן
13 ביום טוב. ולא נהירא, דפצעלי תמרה לא משמע
14 הכי. אלא פירוש דהוי פגי תמרה שסופן להיות
15 נגמרין ומתוקין יפה יפה, ועייין לא נבשל,ו
16 ופוצעין אותם אחת לשנים בסבין, ומעלין אותן
17 לג לבשן ולא הוו כגורגורות וצמוקין, דלא
18 דחינהו בידים, דלא היו ראויין מעולם.

הדרן עלך משילין וסליקא לה
מסכת ביצה

1 **מי שזמן אצלו אורחים** - לא יוליכו בידם מנות, ואם כן זכה להם מנותיהם מערב יום טוב.
2 **ואי אמרת ברגלי מי שהפקידו אצלו** - כי זכה להם על ידי אחר מאי הוי? ה"ג, פיון
3 **שזכה להם על ידי אחר** - כמי שיחד לו קרן וזית דמי. ואיכעית אימא: זכה שאני, רב חנא
4 **בר חנינאי תלא בשרא בעברא דרשא**. אתא לקמיה דרב הונא, אמר ליה: אי את תלית
5 **זיל שקיל**, ואי אינהו תלו לך - לא תשקול. ואי איהו תלא מי שקיל? והא רב הונא
6 **תלמיד דרב הוה**, ואמר רב: ברגלי מי שהפקידו אצלו! שאני עברא דרשא, דכמי שיחד
7 **לו קרן וזית דמי**. אמר ליה רב הלל לרב אשי: ואי אינהו תלו ליה לא שקיל? והאמר
8 **שמואל: שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם**! אמר ליה רבינא לרב אשי: ואי אינהו
9 **תלו ליה לא שקיל?** והאמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי דוסא! אמר
10 **ליה רב אשי לרב כהנא: ואי אינהו תלו ליה לא שקיל?** והתנן: בהמה והפלים ברגלי
11 **הבעלים**! אלא, שאני רב חנא בר חנינאי דנבכרא רבה הוא ופריד בשמעתיה, והכי קאמר
12 **ליה: אי את תלית** - אית לך סימנא בגויה ולא מסחת דעתך מניה - זיל שקול, ואי
13 **אינהו תלו לך** - מסחת דעתך, ולא תשקול. **משנה** אין משקין ושוחטין את המדבריות,
14 **אבל משקין ושוחטין את הפירות**. אלו הן פירות - הלנות בעיר, מדבריות - הלנות
15 **באפר**. **גמרא** למה לי למימר משקין ושוחטין? מילתא אנב אורחיה קא משמע לך, דלשקי
16 **איניש בהמתו והדר לשחוט**, משום סריכא דמשכא. תנו רבנן: אלו הן מדבריות ואלו הן
17 **פירות?** מדבריות - כל שיוצאות בפסח, ורועות באפר, ונכנסות ברכיעה ראשונה. ואלו הן
18 **פירות** - כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום, וכאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר: אלו
19 **ואלו פירות הן**, אלא אלו הן מדבריות: כל שיוצאות ורועות באפר, ואין נכנסות לישוב
20 **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים**. ומי אית ליה לרבי מוקצה? והא בעא מיניה רבי
21 **שמעון בר רבי מרבי: פצעלי תמרה לרבי שמעון מהו?** אמר ליה: אין מוקצה לרבי שמעון
22 **אלא**

1 אֶלָּא גְרוּגָרוֹת וְצִמּוּקִין בְּלָבָד. וְאִיבְעִית אִימָא: הֲנִי נָמִי בְּגִרְגּוֹת
2 וְצִמּוּקִין דְּמִי. וְאִיבְעִית אִימָא: לְדַבְּרֵי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן קָאָמֵר, וְלִיה
3 לָא סְבִירָא לִיה. וְאִיבְעִית אִימָא: לְדַבְּרֵיהֶם דְּרַבְנָן קָאָמֵר לְהוּ:
4 לְדִידִי - אִין מוֹקְצָה, אֶלָּא לְדִידְכוּ - אוֹדוּ לִי מִיְהָת הִיכָא דְיוֹצֵאֹת
5 וְיוֹעוֹת בְּפֶסֶם וְנִכְנָסוֹת בְּרִבְעָה רֵאשׁוֹנָה דְּבִיטָתוֹת הֵן. וְאָמְרוּ לִיה
6 רַבְנָן: לָא, כְּדַבְּרִית הֵן.

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שלישי עמ' ב

1 רק בהולכה ומשום איסור תחומים, ואיך אוסרה בטלטול אפילו
2 בתוך התחום משום איסור מוקצה. שכיין שכל אחד מקצה דעתו
3 שלא יאכל מחלק חברו, נמצא שעל ידי יניקת האברים זה מזה
4 מגיע לכל אחד מחלק חברו שאסור עליו במוקצה, ואם חוששים
5 ליניקת האברים מדוע שלא נחשוש מאותו טעם לאיסור מוקצה.
6 אלא ודאי אין חוששים ליניקת האברים. שְׂתִיקָךְ רב - ולא השיב על
7 קושייתם.

9 הגמרא מסיקה את ההלכה בנדון זה של חבית ובהמה: מֵאִי הָיוּ
10 עָלָה - מה נפסק להלכה בנידון זה, ומביאה הגמרא מחלוקת בזה:
11 רַבִּי הוֹשִׁעִיא אָמֵר יֵשׁ בְּרִירָה ולכן בין חבית ובין בהמה מותרין
12 להוליכן כל אחד מהשותפים לתחומו, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר אִין בְּרִירָה
13 ולכן בין חבית ובין בהמה מותרים בהולכה רק למקום המותר
14 לשניהם.

15 מקשה הגמרא: וְכִי כָּבֵד רַבִּי הוֹשִׁעִיא יֵשׁ בְּרִירָה, ולכן התיר
16 לשותפין להוליך כל אחד את חלקו לתחומו, וְהָתֵנָּה הִמַּת שְׁנַמְצָא
17 בְּבִירָה, וְלוֹ - לבית פְּתָחִים הִבְּרָה, וכולם פתוחים או סגורים, ואין
18 יודעים דרך איזה פתח יצא המה, כִּינֵן - כל הפתחים מְטַמְּאִין
19 ולפיכך הכלים המונחים בחלל הפתחים מתחת תקרת הפתח אף
20 מחוץ לדלת, טמאים, ואפילו שאין תקרה זו נמצאת תחת הגג
21 המאדיל על המה. ומשום שגזרו חכמים טומאה על מקום
22 שעתידיים להוציא משם את המה, וכיון שאין ידוע באיזה פתח
23 יעבור המה שהרי כולם שוים - פתוחים או סגורים, לכן כולם
24 טמאים מספק, שעל כל פתח ופתח אנו מסופקים שמא יצא המה
25 דרכו. ממשכיהם הברייתא: וְאִם נִפְתַּח אַחֶר מִהֵן - מהפתחים לאחר
26 מיתת המה, ומעכשיו ודאי שיוציאו את המה דרך פתח זה, הרי
27 הוּא - הפתח מְטַמְּא, ולפיכך כלים שתחת אותו הפתח, בין אותן
28 שהיו כבר בין אלו שיבואו מעתה, טמאים, וְכִינֵן - כל שאר
29 הפתחים, מְטַמְּאִין, ומעתה אם יבואו כלים תחתיהם, טהורים. וכן
30 אם חָשַׁב העוסק במה להוציא - את המה בְּאַחֶר מִהֵן - מן הפתחים
31 או בְּחֵלּוֹן שֵׁשׁ בוֹ אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה טפחים, אף על פי שעדיין אין
32 אותו פתח פתוח, הרי מחשבתו מְטַמְּאֵת עַל הַפְּתָחִים כִּינֵן מלטמא
33 את הכלים שתחתיהם. ונחלקו בזה בית שמאי בית הלל, בֵּית שְׁמַאי
34 אומרים, וְהוּא שְׁחָשַׁב עָלָיו - דין זה, שמחשבתו להוציא בפתח
35 אחד מועלת להציל את שאר הפתחים, הוא דווקא אם חישוב כן
36 עַד שְׁלָא יָמוּת הִמַּת - קודם שמת, אבל אם היתה מחשבתו על
37 הוצאת המה מפתח זה רק לאחר המיתה, כל הפתחים טמאים,
38 שהרי בשעה שמת עדיין לא היה ברור שיוציאוהו דרך שם, ונמצא
39 שבאותה שעה כבר נטמאו הכלים שהיו בשאר פתחים, ואין
40 אומרים שהוברר למפרע שהיה המה עתיד לצאת דרך פתח זה
41 וממילא שאר הפתחים והכלים שתחתיהם טהורים, שבית שמאי
42 סוברים 'אין ברירה'. וְבֵית הֵלֵל אומרים אֵף אם חשב להוציא
43 בפתח זה מְשִׁימֹת הִמַּת - לאחר שמת, גם מועילה מחשבה לטהר
44 את שאר הפתחים על ידי שאומרים שהוברר למפרע שדרך פתח
45 זה יוצאו את המה, שבית הלל סוברים 'יש ברירה'.

46 וְאָמְרֵם עָלָה - על מה שטוהרו בית הלל את שאר הפתחים, אָמֵר
47 רַבִּי הוֹשִׁעִיא, לא אמרו בית הלל לְמַהֵר אֶת הַפְּתָחִים כשחישוב על

1 אלא בגרוגרות וצמקין - שהן מתחלה ראויין לאבילה, והוא דחה אותן בידים להעלותן
2 ליבשו, ושוב אין ראויין עד שייבשו. אבל אלו - לא דחה אותן בידים, ואיבא דאביל
3 מנייהו, הכי קא סלקא דעתיה: מדפריש ליה מילתיה דרבי שמעון - אלמא כרבי שמעון
4 סבירא ליה. וְאִיבְעִית אִימָא הֵן - מדבריות שאין נכנסות לשוב כלל בגרוגרות וצמקין
5 דמיין, שמקצה אותן מאצלו בידים. וְאִיבְעִית אִימָא - אין מוקצה לרבי שמעון קאמר ליה,
6 אבל לדידי - יש מוקצה. וְאִיבְעִית אִימָא - מתניתין לדבריהם דרבנן, דאית להו מוקצה,
7 קאמר להו.

48 פתח או חלון אחד, אלא את הכלים שהיו בחלל הפתחים מְטַמְּאִין
49 וְלִהָבָא - לאחר שכבר בירר בדעתו את הפתח שיוציא בו את
50 המה. ומדייקת הגמרא: מְטַמְּאִין וְלִהָבָא אִין - רק על להבא מועילה
51 מחשבתו לטהר את הפתחים, אבל לְמַפְרַע - כלים שהיו משעת
52 מיתתו עד שחשב להוציא דרך פתח זה, לָא - אין מחשבתו
53 מועילה לטהר כלים הללו למפרע, שאין אומרים הוברר הדבר
54 למפרע שיצא המה בפתח זה. הרי שרבי הושיעא סובר 'אין
55 ברירה', ומכאן סתירה לדבריו שאמר לגבי חבית ובהמה שיש
56 ברירה ומותר לכל אחד מהשותפים להוליך את חלקו בתחומו.
57 מתרצת הגמרא: אָפֻּיךְ - יש להפוך את השיטות כאן ולגרסו רַבִּי
58 הוֹשִׁעִיא אָמֵר אִין בְּרִירָה וחבית ובהמה אסורין, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר יֵשׁ
59 בְּרִירָה ושניהם מותרים. מקשה הגמרא: וְכִי אֵית לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן -
60 וכי אפשר לומר שרבי יוחנן סובר שיש בְּרִירָה, וְהָאָמֵר רַב אָסִי כַךְ
61 אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֵשֶׁת שְׁחָלְקוּ את ירושת אביהם, בְּלִקְוֹחוֹת שְׁקֵנו
62 שדה אחוזה הֵן, ולכך מְחִזְרִין האחין וְהָ לִזָּה בְּיוֹבֵל את השדה
63 שחלקו ביניהם, שהרי שירשו מאביהם את השדה היתה כולה
64 שייכת לשניהם בשוה, וכשחלקו ביניהם את הקרקע וְהִי זה כמו
65 שכל אחד מכר לאחיו את מה שיש לו בחלק שמקבל האה,
66 ולפיכך מחזירין זה לזה ביובל כשאר מוכר שדה אחוזה שחזרת
67 לבעליה ביובל. הרי שרבי יוחנן סובר שאין ברירה, שאם יש
68 ברירה, היה לנו לומר שאף לאחר שחלקו אינם בְּלִקְוֹחוֹת, אלא
69 כְּיוֹרְשִׁים, וכאילו כך היתה הירושה מחולקת בתחילה כשמת
70 אביהם, שהיה מתברר למפרע שזהו חלקם בירושה, ולא היו
71 צריכים להחזיר זה לזה ביובל.

72 הגמרא רוצה לדחות את הקושיא ולתרוץ: וְכִי תִּמָּא - ואם תרצה
73 לחלק ולומר, דְּכִי לִית לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּרִירָה - מתי סובר רבי יוחנן
74 שאין ברירה, דווקא בְּדִינִים שהם מְדֻאֲוִיִּתָא, וכגון דין ירושה
75 שהוא מן התורה, ורק בזה לא סמך רבי יוחנן על ההלכה של
76 ברירה שלא להפקיע משום כך את השדה ביובל, אֲבָל בְּדִינִים
77 שהם מְדֻרְבָּנָן, כגון תחומים, אֵית לִיה לרבי יוחנן שסומכים על דין
78 ברירה לומר שהוברר הדבר למפרע על כל חלק מהבהמה או
79 החבית שהיה שייך להם כבר מערב יום טוב לענין שיקנה להם
80 שבייתה. ושוב אפשר להפוך את השיטות ולומר שרבי יוחנן יש
81 ברירה. הגמרא דוחה את האפשרות לחלק בשיתר רבי יוחנן בדין
82 ברירה בין דאורייתא לדרבנן: וְהִלְכּוֹת שְׁחָן מְדֻרְבָּנָן מִי אֵית לִיה
83 לרבי יוחנן 'יש ברירה': וְהָתֵנָּה אִין וְשֵׁם חֲכָם, רַבִּי יְהוֹדָה אָמֵר, אִין
84 אָדָם מְתֵנָה עַל שְׁנֵי דְבָרִים פְּאָחֵד, כגון אם הניח בערב שבת שני
85 עירובין, אחד לצד מזרח ואחד לצד מערב, ועדיין אינו יודע אם
86 ירצה לילך לשמוע מפי הרב שבמזרח או מפי הרב שבמערב, אינו
87 יכול לסמוך על מה שלמחר יחליט ויברר להיכן ירצה שיקנה
88 שבייתה, ואין יכול להתנות כך. אֶלָּא כשרוצה לשמוע מחכם
89 מסויים ורק אינו יודע מאיזה צד יבוא, יכול להניח שני עירובין
90 בשני הצדדים, ולהתנות שאם בָּא חָכָם לְמִזְרָח יהא עִירובו לְמִזְרָח,
91 ואם יבוא אותו חכם לְמַעְרָב יהא עִירובו קונה לו שבייתה לצד
92 מַעְרָב. וְאִילוּ לְבָאֵן וְלִבָּאֵן לָא - אם ישנם שני חכמים בשני הצדדים,
93 אינו יכול להניח שני עירובין, אחד למזרח ואחד למערב, ולמחר
94 יבחר לאיזה חכם יבחר ללכת, כי אין ברירה.

ביצה דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

עצמו אינו סובר כרבי שמעון אלא כרבי יהודה שגם כשלא מקצה
בידים הרי זה מוקצה. ואיבעית אימא, שאמנם רבי סבר כרבי
שמעון, ולכן הוא עצמו סובר שאין איסור מוקצה אף במדבריות,
ומה ששנינו שאמר רבי שמדבריות שאינם נכנסות לישוב כלל הרי
הם מוקצות, לדרביהם דרבנן הסוברים שיש מוקצה קאמר להו, וכך
אמר להם, לדידי – לשיתיה אין כלל דין מוקצה בבדמות, ומותר
לשוחטם, אימא לדידכו שיש דין מוקצה בבדמות, אודו לי מיהת –
תודו לי לכל הפחות היכא דיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברכישה
ראשונה, דכיון שלבסוף חזרות לישוב, דעתו עליהם וכפיתות הן,
ואמרו ליה רבנן, לא כדבריהן, אלא כל שלא חזרות בכל יום לעיר,
מדבריות הן.

אלא גרונות וצמקין בלבד, משום שבתחילה היו ראויים למאכל
והוא עצמו דחאם בידים והקצם על ידי שהניחם ליבשן ופסלם
מאכילה, אך בפצעילי תמרים, על אף שהניחם להבשל בחמה
עדיין לא פסלם מאכילה שהרי יש שאוכלים אותן כך, ולכן אינם
מוקצים לדעת רבי שמעון. ומה שביאר רבי לבנו מה דעת רבי
שמעון בפצעילי תמרה, סברה הגמרא שאף רבי סובר כמחזיק שאין
איסור מוקצה אלא בכגון גרונות וצמקין שדחה אותם בידים,
ואם כן איך סבר רבי שהמדבריות מוקצות הם, והרי לא דחאם
בידים. הגמרא מתרצת בשלשה אופנים: איבעית אימא, הני נמי –
גם המדבריות שאינם באות לישוב כלל הם בגרונות וצמקין דמי
שמקצה אותן מאצלו בידים. ואיבעית אימא, שמה שהשיב רבי
לבנו, לדידכו דרבי שמעון קאמר, וליה לא סבירא ליה – אך הוא

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה

המשך ביאור למסכת ביצה ליום חמישי עמ' א

ממנו נקבע ברנלי אותו יחיד, ולכן אסור להוליכם ביום טוב אלא
למקום שמותר לבעל הבור ללכת. ובור של כל אנשי אותה העיר
– בשותפות. אסור להוליך מים שנשאבו ממנו ביום טוב אלא
ברנלי אנשי אותה העיר – כתחומה של אותה עיר, והיינו בכל
העיר וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. ובור של עולי בבל –
שעשאוהו בני הגולה באמצע הדרך לצורך עוברי דרכים, מקום
שביתת המים שנשאבו ממנו ביום טוב נקבע ברנלי הממלא –
השואב, ומותר להוליכם רק למקום שמותר לשואב לילך, מפני
שמים אלו היו הפקר, וקנה אותם השואב בהגבתו להיות כרגליו.

גמרא

מקשה הגמרא: רמי ליה רבא רבא לרב נחמן סתירה ממשנתינו על
ברייתא. תנן במשנתינו, בור של יחיד, מים הנשאבים ממנו ברנלי
אותו יחיד. ורימינו – הלא שנינו בברייתא, נהרות המושבין –
שמימיהם נמשכים ממקום נביעתם, וכן מצינו תנוקעין במקומן
ואינם נמשכים, אף אם היו של יחיד הרי המים שנשאבו מהם ביום
טוב, כיון שהיו ניידים בערב יום טוב, לא נקבע להם שביתה לא
במקומם ולא במקום הבעלים ולא במקום השואב, אלא הן ברנלי
כל אדם – כל אדם מוליכן עד מקום שמותר לו להלך ברגליו. הרי
מבואר שלא נקבע למים שביתה כלל, כיון שהם ניידים. מתרצת
הגמרא: אמר (רבא) [רבא], הלא – במשנתינו פמאי עסקין, במים
מבונקין – שאין נובעין כלל, וכיון שבערב יום טוב לא נדו המים
כלל, קבעו שביתה לעצמם, ואילו בברייתא מדובר במים נובעים
שהיו ניידים בערב יום טוב, ולכן לא נקבע להם שביתה, והרי הן
כרגלי כל אדם. וכן אמר נמי כתיבין זה, אמר רבי חייא בר אבין
אמר שמואל, שמדובר במשנתינו עבור של מים מבונקין.

שנינו במשנה: ובור של עולי בבל, דין מימיו ברנלי הממלא. מביאה
הגמרא: אמר, מילא מים לצורך חבירו מבור של עולי בבל, ונתן
אותם לחבירו, רב נחמן אמר, דין המים ברנלי מי שנתמלאו לו –
כלומר כשיעור תחום חבירו, כיון שהממלא נעשה שליח לחבירו
וקנה לו את המים. ורב ששת אמר, ברנלי הממלא ולא כרגלי
חבירו. מבארת הגמרא: פמאי קא מיפלגין, מר – רב ששת סבר,
בירא דהפקרא הוא – בור של עולי בבל הפקר הוא, ויכול לזכות
מהפקר רק לעצמו ולא לחבירו, כיון שאין זוכים לאחד כשיש
הפסד לאחרים בזכיותו שהם לא יוכלו לזכות בוה. ומר – רב נחמן
סבר, בירא של עולי בבל אינו הפקר, אלא דשיתפי הוא – וזיכוהו
לכל ישראל שיהיו שותפים בו, ולכן כשביקשו חבירו שישאב
בשבילו מחלקו, עשאו שליח לכך, ואין זה זכיה מהפקר לצורך
חבירו.

מקשה הגמרא: אייתיביה רבא לרב נחמן, היאך אתה סובר שכל
ישראל שותפין בבורות, הלא שנינו בנדרים (מ), האומר לחבירו
הריני עולך חרם – נכסי אסורים עליך כהקדש, הרי לחבירו הפסד
אסור ליהנות ממנו.

אלא משום השלחת האחוזה בו. ומביאה הגמרא משנה שצריך
שיהא לעצים שיעור כדי להתחייב בהוצאתם. דתנן (שבת פט),
המוציא עצים מרשות לרשות, שיעורם להתחייב עליהם משום
הוצאה הוא כדי שיהא ניתן לבשל בעצים אלו ביצה הקלה
להתבשל דהיינו ביצת תרנגולת. אבי חולק על רב ששת, וסובר
שהמוציא שלהבת בקיסם אינו חייב על השלחתה, משום שקיסם
דבר מועט הוא וממהר להכבות, ואין זה נחשב שהוציא את
השלחתה על ידי דבר מה, ולכן מיישב את הקושיא באופן אחר:
אפי אמר, שהברייתא מדברת בגזון דשייפיה מנא משתחא – משמש
שמן על כלי, ונתלי ביה נירא – ונתלה האש בכלי, שאז כיון שלא
הוציאה לבדה אלא על ידי הכלי חשובה היא השלחתה להתחייב
על הוצאתה. ואילו משנתינו דנה באופן שהוציא את השלחתה
לבדה ללא שאחוזה בדבר כלשהו, שאז אינה חשובה להתחייב
על הוצאתה כיון שאין בה ממש. מקשה הגמרא על יישוב זה:
לדבריהן שאין אפשרות להעמיד את הברייתא המחייבת בשלחתה,
אלא כשהוציאה על ידי דבר אחר, אם כן ותיפיק ליה משום
הוצאת מנא – הרי כבר נתחייב האדם משום הוצאת הכלי, ומדוע
נקט התנא חיוב בשלחתה שלעולם אינו מתחייב מחמתה לבדה.
מתרצת הגמרא: אם הברייתא היתה מדברת בכלי היו צורקים
דבריהן, אולם הברייתא דנה באופן שהוציא את השלחתה בפחפא
– שבר של חרס, ומכיון שלא הוציא כלי שלם לכן אין ראוי
להתחייב משום הוצאה רק על השלחתה. אך עדיין קשה ותיפיק
ליה חיוב חטאת משום הוצאת הפחפא, שגם עליה חייבים, ומדוע
נקט התנא חיוב בשלחתה שלעולם אינו מתחייב מחמתה לבדה.
מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת ברנלי ליה לחתיכת החרס
שעניא כדי להתחייב בהוצאתו ועל כן אינו חייב אלא משום
השלחתה האחוזה בו. ומביאה הגמרא משנה שצריך שיהא לחרס
שיעור כדי להתחייב משום הוצאה. דתנן (שבת פב), השיעור של
חרס שחייבים בהוצאתו משום מוציא מרשות לרשות, הוא
כשהוציא חרסים המספיקים כדי ליתן אותם בין פצעים לחבירו –
למלא את החלל שנוצר במסגרת חלוק, דברי רבי יהודה.
מקשה הגמרא: לפי מה שישבנו את סתירת הברייתא שרק כאשר
השלחתה אחוזה בחפץ כלשהו חייבים על הוצאתה, אם כן אמא
הא דתנן במשנתינו המוציא שלהבת בשבת פסור, היכי משפחת לה
– איך שייך שיוציא שלהבת בפני עצמה ללא אחוזה במשהו.
משיבה הגמרא: גזון דארייה אדוני לרשות הרבים – מדובר במשנה
בזורק את השלחתה לרשות הרבים, כגון שהיתה אש דולקת
בקצה רשות היחיד ונפח בה אדם עד שניתקה ממנה שלהבת
ופרחה לרשות הרבים, שאז אינו מתחייב משום הוצאה מרשות
לרשות כיון שאין בשלחתה ממש.

משנה

משנתינו עוסקת בדיני תחומין של מים שנשאבו מבור ביום טוב.
בור מים של יחיד – של אדם אחד, מקום שביתה מים הנשאבים

פרק ראשון - ארבעה ראשי שנים

משנה

המשנה תבאר איזה זמנים בשנה נחשבים כראש השנה לגבי דינים שונים: ארבעה זמנים בשנה, ראשי שנים הם:
א. באחד בנסיך, ראש השנה למנין שנות המלכים, שהיו רגילים לכתוב בשטרות את זמן כתיבתם למנין שנות שלטון המלך של אותו הזמן משום שלום מלכות, וקבעו חכמים שתחילת שנת המלך היא באחד בניסן. וכן לרגלים, שהרגל החל בחודש ניסן הוא הראשון לשלושת הרגלים.
ב. באחד באלול, ראש השנה למעשר בהמה, שמצוה להפריש עשירית מן הבהמות הנולדים בכל שנה, ואין מפרישין מן הנולדים בשנה אחת על הנולדים בשנה אחרת, ואחד באלול הוא תחילת שנה חדשה לענין זה. רבי אלעזר ורבי שמעון חולקים ואומרים, ראש השנה למעשר בהמה, הוא באחד בתשרי.
ג. באחד בתשרי, ראש השנה לשנים ולשמיטין, שמאחד בתשרי של השנה השביעית, אסורה החרישה והזריעה מן התורה. וליוזבלות, שמאחד בתשרי של שנת החמשים חלים דיני היובל, לאיסור החרישה והזריעה, ולשילוח עבדים עברים, ולהחזרת השדות לבעליהם. וכן ראש השנה הוא לנתיקה – למנין שלש שנות ערלה. ואפילו נטע אילן בחודש אב, מאחד בתשרי מונים לו שנה שניה. ולירקות – ולענין מעשר הירק. שאין מעשרים מן הירק הנלקט בשנה אחת על הנלקט בשנה אחרת. ובאחד בתשרי מתחילה שנה חדשה לענין זה.
ד. באחד בשבט, ראש השנה לאילן, לענין מעשר פירותיו, שאין מעשרים מפירות האילן שחנטו בשנה אחת, על אלו שחנטו בשנה אחרת, ובאחד בשבט מתחילה שנה חדשה לענין זה. והיינו בדברי בית שמאי, אבל בית הלל חולקים ואומרים שהוא בהמשך עשר בו – בשבט.

*

גמרא

שנינו במשנה: באחד בניסן ראש השנה למלכים. מבררת הגמרא: למאי הלכתא – לשם איזו הלכה, קבעו חכמים יום קבוע לתחילת שנה בשנות שלטון המלך, ולא אמרו שכל מלך, תחילת שנה שלו הוא יום שמלך בו. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, לשמרות – שידעו הדיינים מה דינו של השטר היוצא לפניהם, אם הוא שטר מוקדם או מאוחר. שאם יבוא לפניהם שטר הכתוב בו זמן ההלואה היה ביום פלוני בשנה פלונית לשנות המלך, והעדים מעידים שראו את מעשה ההלואה ביום אחר, באותה שנה לשנות המלך, אם לא יקבעו חכמים יום קבוע לתחילת שנה בשנות המלך לא ידעו הדיינים אם הוא בזמן הקודם לשטר או לאחריו. ושטר המוקדם פסול והמאוחר כשר, כדתנן (שביעית פ"י מ"ה), שמי חוב המוקדמין – שטרות שהזמן שנכתב בהם מוקדם מזמן ההלואה פסולין, משום שבמלוה בשטר, אם אין הלוה משלם, יכול המלוה לגבות מקרקעות שמכר הלוה אחר ההלואה, ועלול המלוה לגבות שלא כדין מקרקעות שנמכרו מזמן הכתוב בשטר ובאמת לא השתעבדו לתשלום החוב, שהרי נמכרו קודם להלואה, לכן פסולו חכמים. והמאחרין – אם זמן השטרות מאוחר מזמן ההלואה פשוטין, שבשטרות אלו אין חשש אם יגבה המלוה מנכסים שמכר הלוה לאחר הזמן הכתוב בשטר, שהרי הוא אחר זמן ההלואה.

*

שנינו במשנתנו שאחד בניסן הוא ראש השנה למלכים, הגמרא מביאה ברייתא המבארת דין זה: תנו רבנן, מלך שעמד – שהחל למלוך, בעשרים ותשעה באדר, בין שהגיע אחד בנסיך, עלתה לו שנה, ומכאן ואילך מונים לו שנה שניה. ואם לא עמד אלא באחד בנסיך, אין מונים לו שנה, עד שהגיע ניסן אחר לשנה הבאה. והגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר רב, מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר, בין שהגיע אחד בנסיך, עלתה לו שנה. מבארת הגמרא: הלא

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שישי עמ' א

דינו של רב (חולין צה) שבשר שנתעלם מן העין אסור באכילה ושמא החליפוהו בבשר אסור, ואף שעל כל אדם שתלו לו בשר אין לאסרו עליו, כיון שלא מסיח דעתו ממנה, מכל מקום שאני רב חנא בר חנינאי מכל אדם, כיון דנבא רבה הוא ונרד בשמעתיה – אדם גדול הוא ועוסק בלימודו ומתוך כך שוכח שאר ענייניו, וחשש רב הונא שרב חנא הסיח דעתו ממנה ואסרה. ועל כן קבי קאמר ליה רב הונא, אי את תלית אית לך סימנא בנזויה – אם אתה עצמך תלית את הבשר ודאי יש לך סימן בו, וגם לא מסתת דעתך מניה – מהבשר, שכיון שעשית בה מעשה, קרוב אתה יותר ליתן דעתך עליה, ולכך זיל ושקול אותה לאכלה. ואילו אי אינהו תלו לך – אם הם תלו עבורך, כיון שלא נתעסקת בה מסתת דעתך ממנה ונתעלמה מן העין, ולכך לא תשקול אותה לאכלה:

משנה

משנתנו חוזרת לדון בעניני מוקצה. מביאה המשנה: אין משקין ושוהטין ביום טוב את הבהמות המדבריות, כיון שלא היה דעתו עליהם מבעוד יום ואסורים משום מוקצה. אבל משקין ושוהטין את הבהמות הפיות. מבארת המשנה: אלו הן פיות המותרות, אלו בהמות הלנות בעיר, ואלו הן המדבריות שאסורות, הלנות באפר – באחו מחוץ לעיר:

גמרא

הגמרא מקשה על לשון המשנה: למה לי למימר משקין ושוהטין רק

ביתיות, והלא השקאה מותרת בין בביתיות ובין במדבריות. מתרצת הגמרא: עיקר דין המשנה בא ללמדנו איזו בהמה מותרת ואיזו אסורה, אך מילתא אגב אוסריתא קא משמע לן – אגב כן השמיענו התנא עצה טובה, ללשון אינש בהמתו והדר לשחוט – שישקה אדם את בהמתו קודם השחיטה משום סכא דמשכא – כדי שיהא נוח להפשט את העור אחר השחיטה ולא ידבק חזק לגופה.

מביאה הגמרא: תנו רבנן, אלו הן מדבריות האסורות משום מוקצה ואלו הן פיות שאינם מוקצות, מדבריות הם כל שיוצאות מהעיר בפסח ורועות באפר – באחו, מקום מרעה מחוץ לעיר וחוזרות ונכנסות לעיר בריבוע ראשונה – בחודש מרחשון שהוא זמן תחילת הגשמים. ואלו הן פיות, כל שיוצאות ורועות ביום מחוץ לתחום העיר ובאות בלילות הלנות בתוך התחום. רבי אומר, בין אלו הנכנסות בלילה ובין אלו הנכנסות במרחשון, כיון שסופן לשוב לעיר, פיות הן ודעתו עליהם. אלא אלו הן מדבריות האסורות משום מוקצה, כל שיוצאות ורועות באפר, ואין נכנסות כלל לשוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.

מקשה הגמרא: איך שנינו שביאר רבי מהם המדבריות האסורות משום מוקצה, ומי אית ליה לרבי איסור מוקצה, והא בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי, פגעילי תמרה לרבי שמעון מהו – האם לדעת רבי שמעון יש איסור מוקצה אף במין תמרים שאינם בשלים באילן לעולם, ותלשום והניחום בכלים העשויים מענפי הדקל כדי שיובשלו, כשם שלדעתו גרוגרות וצימוקים שהניחם ליבוש מוקצים הם, ואמר ליה רבי, אין מוקצה לרבי שמעון

ראש השנה. ארבעה – פרק ראשון דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפא רש"י תוספות

ארבעה ראשי שנים. למלכים – רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך, משנה שעמד בה המלך. כדאמרין במסכת גיטין (ד' פ"א) משום שלום מלכות. וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו, ואפילו עמד בשבת או בארץ כלתה שנתו משהגיע ניסן, ויתחילו למנות לו שנה שניה. ולרגלים – מפרש בגמרא (ד' ד"א).

למעשר בהמה – שאין מעשרין מן הגדלים בשנה זו על הגולדים בחבירתה. דכתיב (דברים יד): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". ואמר מר בבבורות, בפרק "מעשר בהמה" (דף נ"ג) בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. לשנים – מפרש בגמ' (דף ח"א). לשמיני וליוכלות – משנבסס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה. לנפיקה – למנין שני ערלה. ואפילו נטעה באב – כלתה שנתה הראשונה לסוף אלול. ובכולהו מפרש טעמא בגמרא. לירקות –

למעשר ירק, שאין תורמין ומעשרין מן הגלעט לפני ר"ה על של אחר ר"ה. לאילן – לענין מעשר, שאין מעשרין פירות האילן שחזנו קודם שבת על שחזנו לאחר שבת, שבאילן הולך אחר חטתו. ובגמ' מפרש מאי שנת שבת. גמ' לפאי חלבתא – כלומר למד הוקבע יום מיוחד למנין המלכים אימא: שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שנעמד בו. לשטרות – להבחין איהו שטר חוב מוקדם למלוא ואיהו מאוחר. דתנן – במסכת שביעית (פ"י מ"ה) ששירי חוב המוקדמן פסולין – לפי שרצה לטרוף לקחות שלקחו שדה מן הלוח מומן שבשטר. ושלא כדן הוא, שהרי קדמה מכירה להלוואה, ובשטר מעיד שהלוואה קדמה. לפיכך קסודו מלגבות בו, ולא יטרפו אפילו מומן המלוה. ואינו אלא במלוא על פה, שאינו גובה מן המשועבדים. ואם לא קבעו יום לתחילת שנות המלך, אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד – אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר. כגון אם כתוב בו בבסליו

בשנה שלישית לזה פלוני מפלוני מנה, והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוואה אלא הלוח אמר לנו: חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה, כאותה ששנינו (ב"ב ד' קס"ב) כותבין שטר לזה אע"פ שאין מלה עמו. ואין אנו יודעין אם הלוחו קודם לכן, או אחר כן. אבל ראינו שהלוואה מנה בתמוה בשנה שלישית למלך פלוני, ואם אין הידיעין יודעין באיזה חדש עמד המלך – אין להבחין אם תמוה קודם לבסליו, אם כסליו קודם לתמוה. אם שנתו מתחלת בין תמוה לבסליו נמצא כסליו קודם לתמוה בכל שנותיו, ושטר מוקדם הוא. ואם עמד בין כסליו לתמוה שלאחריו – נמצא תמוה קודם לבסליו בכל שנותיו, ושטר מאוחר הוא. ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה – לעולם תמוה קודם לבסליו. עלתה לו שנה – כלומר כלתה לו שנתו, ומעתה מונין לו שנה שניה.

מאי

שלש והעדים החותומים אומרים שבכסליו בשנת ג' היתה המלוה, והייתי מכשיר מספק, וע"ז שקבעו בניסן ר"ה – אנו יודעין שהוא מוקדם דלעולם תמוה קודם לבסליו. ומיהו, עיקר פירושו תימא גדולה, שעשו תקנה פן ישכחו כל העולם מתי עמד המלך. וכן סופר שכותב כל היום שטרות האין ישכחו ועוד: דא"כ היו מצי למימר דנפקא מינה טובא לכל שטרות, שלא ידעו מה לכתוב בו ביום, דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך! ועוד: דכי האי גונא לאו מוקדם לאביו, דאמר בפ"ק דב"מ (דף י"ג) ושם) עדין בחתומיו זכין לו. ולרב אסי דפליג עליה – למדו והורצבו לעשות תקנה זו: הא אמרין אין כותבין שטר לזה א"כ מלוא עמו אלא בשטר הקנאה! ונראה דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמן – היינו, כגון אם עמד המלך באחד בניסן, כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן, דעביד איניש דטעי חד יומא, ויכתוב באחד בניסן בשנה הראשונה למלך – ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלשמה שהיא שנה שניה, וכתובו הראשונה, ונמצא ב"ד טורפין מן הלוקחות של שנה זו שלא כדון. אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה – תו לא אתי לידי תקלה, דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן – כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת. וא"ת: אכתי אתי לידי תקלה, דאם עמד בכ"ט בארץ בשנה הראשונה למלך, כשיגיע ב"ט אחר יטעה הסופר ביום אחר, ויסבור שימדר באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט בארץ (בשנה הראשונה למלך) ונמצא מוקדם שנה שלשמה! לאו פירכא היא. דכשעמד בב"ט בארץ, מיד שייגע לאחד בניסן – מתחיל למנות שנה שניה, ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שניה – הלכך לא טעי. ויש שיטה אחרת בירושלמי: בין מ"ד מניסן מניין בין מ"ד מתשרי מניין מה בניהן? א"ר יוחנן: שטרות יוצאות בניהן, לוח באייר וכתב ביה שנה שניה למלכות. מכר מכירה במורחשון וכתב בו שנה שניה למלכות. מ"ד מניסן מניין – מלוא קדמאה, מ"ד מתשרי מניין – מכירה קדמאה. ומילתא אחריתי היא, לא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה.

שטרי חוב המוקדמן פסולין – בשלהי "איחוד נשך" (ב"מ ד' ע"ב. ושם) פ"י בקונטרס: פסולין לגבי משעבדי, אבל מבני חרי גבי, ולא יתכן, וכמו שפירשנו שם (ר"ה שטר).

ראשי שנים הם. באחד בניסן – ראש השנה למלכים ולרגלים. באחד פאלול – ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי. באחד בתשרי – ראש השנה לשנים, ולשמינין, וליוכלות, לנפיקה, ולירקות. באחד בשבט – ראש השנה לאילן, פרברי בית שמאי, בית הלל אומרים: בתקופה עשר בו. גמרא "למלכים" למאי הלכתא? אמר רב חסדא: לשטרות. דתנן: שטרי חוב המוקדמן – פסולין, והמאוחרין – כשרין. תנו רבנן: מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר, פיון שהגיע אחד בניסן – עלתה לו שנה. ואם לא עמד אלא באחד בניסן – אין מונין לו שנה עד שייגע ניסן אחר. אמר מר: מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר פיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה. הא קא

ארבעה ראשי שנים הן – בכל דוכתי תני "הן" כדאשכחן הכא, ובפ' בתרא דשבועות (ר' מט, א) ארבעה שומרים הן, ובפ' דחולין (ד' י"ב) ג' פנימות הן, ובפ' אין מעמידין (ע"ז ד' ל"א) ג' ינות הן, ובפ' "כל הצלמים" (שם ד' מ"ב) ג' בתים הן, ג' אבנים הן, ג' אילנות הן. אבל בריש ב"ק (ד' ב"א) ושם) תנן: ארבעה אבות נזיקין, ולא תני "הן", משום דקאי אבתריה, כלומר: ארבעה אבות נזיקין חללו לא ראי זה כראי זה, ותרע, דבגמרא במניינא דרבי חייא ורבי אושעיא תני "הן".

למלכים פי' בקונטרס: משום שלום מלכות. ואינו, דהכא למלכי ישראל קמיידי. חוקא גבי גיטין אמרין הכי, פרק "חזקור" (גיטין דף פ"א ושם) אמר עולא: מפני מה תקנו מלכות בגיטין – משום שלום מלכות. וגבי גיטין פסולין ודאי אפי' מלכות שאינה הונגה במלכות מדי ויון, אבל מתני' דהכא פירוש לשטרות, ובפ"ק דע"ז (ר' י"א) אמרין דבגולה אין מונין אלא למלכי יון בלבד, ומסקינן נמי דהם דלמלכים דהכא – למלכי ישראל. וכן אמרין לקמן (ד' ג"א) בגמרא: לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם – מתשרי מניין, ונרצח לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט אשאו, לפי שהוא דבר גדול ומילתא דחשיבות, לפי שעל ידי גט מותרת לכל אדם, וחשיב משאר שטרות.

לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמים – פירש בקונטרס: שאם לא קבעו יום לתחילת שנת המלך, אלא לכל מלך לפי מה שעמד – פעמים שאין להבחין, כגון אם כתוב בו בבסליו בשנה שלישית ובאו עדים ואמרו: כשחתמנו לא ראינו שהלוואה אלא הלוח אמר לנו חתמו, כאותה ששנינו כותבין שטר לזה אע"פ שאין המלוה עמו. ואין אנו יודעין אם הלוחו קודם לכן או אחר כך, אבל ראינו שהלוואה בתמוה שנת שלש למלך, ואם אין הידיעין יודעין באיזה חדש עמד המלך – אין להבחין אם תמוה קודם לבסליו, ואם כסליו קודם לתמוה, אם שנתו מתחלת בין תמוה לבסליו – נמצא כסליו קודם לתמוה בכל שנותיו, ואם עמד בין כסליו לתמוה – נמצא תמוה קודם לבסליו בכל שנותיו. ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה – לעולם תמוה קודם לבסליו. ונרצח לפרש שהורו המלוה והלוח שהלוואה אחת היא, דאי לאו הכי – מנא ידעינן דהשתא משמע לפי הקונטרס: מספק היינו חושבין אותו מוקדם, אי לאו דקבעו ניסן ר"ה, שעי' כן אנו יודעין בו שהוא מאוחר. ואי אפשר לומר כן, דאין לנו לפסול שום שטר מספק, כדמוכח בריש "אחד דיני ממונות" (סנהדרין דף ל"א ושם) דקאמר: שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה, ובאו עדים ואמרו: היאך אתם מעידים על שטר זה? והלא באותו יום עמנו הייתם שטר כשר, ועדין כשרים. חיישין שמא אחריוהו וכתבוהו. הרי שאנו תולין להכשיר מספק, וכן בג"ט פשוט" (ב"ב דף ק"א ושם) דקאמר: שטר שזמנו כתוב בשבת או ב' בתשרי – כשר, שאני אומר אחריוהו וכתבוהו. ומיהו, יכול לפרש פירוש איפכא: שיפרש שכתוב בשטר בתמוה בשנת

שלש והעדים החותומים אומרים שבכסליו בשנת ג' היתה המלוה, והייתי מכשיר מספק, וע"ז שקבעו בניסן ר"ה – אנו יודעין שהוא מוקדם דלעולם תמוה קודם לבסליו. ומיהו, עיקר פירושו תימא גדולה, שעשו תקנה פן ישכחו כל העולם מתי עמד המלך. וכן סופר שכותב כל היום שטרות האין ישכחו ועוד: דא"כ היו מצי למימר דנפקא מינה טובא לכל שטרות, שלא ידעו מה לכתוב בו ביום, דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך! ועוד: דכי האי גונא לאו מוקדם לאביו, דאמר בפ"ק דב"מ (דף י"ג) ושם) עדין בחתומיו זכין לו. ולרב אסי דפליג עליה – למדו והורצבו לעשות תקנה זו: הא אמרין אין כותבין שטר לזה א"כ מלוא עמו אלא בשטר הקנאה! ונראה דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמן – היינו, כגון אם עמד המלך באחד בניסן, כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן, דעביד איניש דטעי חד יומא, ויכתוב באחד בניסן בשנה הראשונה למלך – ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלשמה שהיא שנה שניה, וכתובו הראשונה, ונמצא ב"ד טורפין מן הלוקחות של שנה זו שלא כדון. אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה – תו לא אתי לידי תקלה, דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן – כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת. וא"ת: אכתי אתי לידי תקלה, דאם עמד בכ"ט בארץ בשנה הראשונה למלך, כשיגיע ב"ט אחר יטעה הסופר ביום אחר, ויסבור שימדר באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט בארץ (בשנה הראשונה למלך) ונמצא מוקדם שנה שלשמה! לאו פירכא היא. דכשעמד בב"ט בארץ, מיד שייגע לאחד בניסן – מתחיל למנות שנה שניה, ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שניה – הלכך לא טעי. ויש שיטה אחרת בירושלמי: בין מ"ד מניסן מניין בין מ"ד מתשרי מניין מה בניהן? א"ר יוחנן: שטרות יוצאות בניהן, לוח באייר וכתב ביה שנה שניה למלכות. מכר מכירה במורחשון וכתב בו שנה שניה למלכות. מ"ד מניסן מניין – מלוא קדמאה, מ"ד מתשרי מניין – מכירה קדמאה. ומילתא אחריתי היא, לא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה.

שטרי חוב המוקדמן פסולין – בשלהי "איחוד נשך" (ב"מ ד' ע"ב. ושם) פ"י בקונטרס: פסולין לגבי משעבדי, אבל מבני חרי גבי, ולא יתכן, וכמו שפירשנו שם (ר"ה שטר).

אבל

מאי קמ"ל לא גרסי, אלא קמ"ל ניסן ר"ה למלכים וכו'. דאינו עליה – נמנו וגמרו השרים
למנותו. לוח ולוח – הבא לכתוב שטר באדר לאחר שעמד השני, אם רצה לכתוב בשטר:
"בשנת פלוני למלך שמת" – כותב, ואם רצה, כותב: "בשנה ראשונה למלך פלוני שעמד".
מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן – והוא הדין אם עמד באחד מכל החדשים שעד ניסן
הבא, ורוצה למנות בכל השטרות שיכתבו
משעמד השני למנן שנת הראשון – מונה,
והרצח כותב בשנה ראשונה למלך שעמד.
ושניה לשני – הבא לכתוב משעמד זה לא ימנה
שנה שניה למלך שמת – שאין שנה זו שלו, ולא
ימנה את הראשונה לשני לקרות שנה שעמד בה
שניה, אלא שניה זו ראשונה לשני. שתא לבי
תרי לא מנינן – משכנס בה המלך שמת אפי'
יום אחד לא יכתבו כל שנה זו בשטר למנן מלך
העומד, אלא למלך המת. בסוף שנה – כגון
מלך העומד באדר בלחה לו שנה כשיצא אדר,
וחשוב לו יום שבסוף שנה זו בשנה שלמה,
לחיות שנה הבאה נקראת שנה שניה. אבל יום
אחד בתחילת שנה – לא יחשוב לו יום אחד
שנה, ולא יכתבו שטר בשנה זו לשמו, משמת.
ומלך בן מלך הוא – דאי משום דאינו עליה –
לא איצטרך לאשמעין, דשמעין לה מרישא –
אבל השתא דאיכא תרתין, אימא נימנו ליה
מקמייתא – קמ"ל. ועמדו של דבר לפי
שהמלכות יורשה היא, דכתיב (דברים יז)
"למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו".
בחדש זיו – הוא אייר, בדמפרש קרא: "הוא
החדש השני". ואמרין לקמן (ד' זא, ו) ניסן ר"ה
לסדר מנן החדשים. למלך שלמה על ישראל –
אשנה רביעית קאי, ומקרא מטרסר הוא בשנה
רביעית למלך שלמה על ישראל בחדש זיו הוא
החדש השני. ה"נ כתיב קרא אחרינא לקמן:
"ויחל לבנות בחדש השני ובשני בשנת ארבע
למלכותו" (דה"ב ג). מקיש מלכות שלמה –
לענין מנן השנים ליציאת מצרים, שהרי
המקרא הזה מנה שנה זו שנת ד' מאות ושמונים
ליציאת מצרים, ובשנת ארבע למלך שלמה.
מה יציאת מצרים – מנן השנים שמונן לה
מתחילין מניסן, אף מלכות שלמה מניסן. אימא
מתשרי – אע"פ שיצאו בניסן, משהגיע תשרי
קראו לו שנה שניה לפי שתשרי ר"ה לשנים
הנמנים לבריאת עולם, והוא הדין ליציאת
מצרים. ויהי בארבעים שנה הואיל משה באר
את התורה – מכלל דתשרי לאו ר"ה. דאי תשרי
ר"ה הוא – הוה ליה בשבט שנת מ"א. דילמא
לחקמת המשכן – שהיה בשנה השנית. בדאמר
רב פפא – לקמיה. שנת עשרים שנת עשרים
לנזרה שוה – רב פפא כולוה "שנת" שבפסוק
דצריכי ללמוד זה מזה – כולוה גמר להו רב
פפא מרבו ללמוד סתום מן המפורש, על ידי דין
גזירה שוה. דילמא מעשה דשבט קדים –
ובתשרי שלפניו נכנסה שנת ארבעים. אחרי
הבותו את סיוחן – נאמר במשנה תורה.
אלא

אבל בתחלת שנה לא – וא"ת: ולא קל דחומר הוא, כדאמרין לקמן (ד' יא, ב) בפרקין. ומה
נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה – סוף יום עולה לה בתחלתה, שנה שיום אחד
עולה בסופה – אינו דין שיום א' עולה לה בתחלתה? לאו פירכא היא, אדרבה (כ"ש הבא
דהכי ניתא טפי) דדין הוא בעומד (ומונה לו) אחר תחתיו באדר דמונן לו שנה בשביל יום
אחד – דהיינו בתחלת שנותיו, בעין נדה שסוף
היום עולה לה בתחלתה. אבל מת בניסן – לא
ימנה לו שנה בשביל יום אחד, כיון דהיינו סוף
שנותיו, כמו נדה שאין תחלת היום עולה לה
בסופה.
דאימנו עליה מאדר ומלך בן מלך – אע"ג
דלעיל סגי לה בטעמא דאימנו עליה
מאדר – הבא לא סגי ליה הכי, דמהווא דלעיל
שמעין ליה. דחק רישא דחק – גבי דרדי מתניין.
ואפילו לא מתניין גבי דרדי, כדאשכחן בפרק גט
פשות (ב"ב ד' קסא, ו) גבי הא דתניא. כסף
בדינרין – אין פחות מב' דינרין וזב כסף. והדר תני
באידיך: וזב בדינרין – אין פחות מבשני דינרין כסף
וזב. ופרך אבתריה: דילמא (למימר) דהבא פריכי
בתרי דינרי קאמר ליה: ומשני אביי: יד בעל השטר
על התחתונה. ופרך: אי הכי רישא נמי. כלומר:
בההיא דכסף בדינרין נמי הוה ליה למימר שיהא
יד בעל השטר על התחתונה, ובשני דינרי כסף
כספא פריכא קאמר ליה: ואע"ג שוה ב' ברייתות
– קרי ליה רישא, דקים ליה דגבי דרדי מיתני.
(ורב) שמואל דחק לפרש שם בענין אחר.
בחדש זיו הוא החדש השני – משעמד הבא
דהיינו אייר, כיון דמניסן מנינן למלכים.
ולקמן (דף יא, א) משעמד בניסן הוא חדש זיו,
שנולד בו אבות העולם שהם יוותני עולם. מיהו,
בקונטרס פ"י לקמן דהכי קאמר: בשנתחדש אייר –
כבר נולדו יוותני עולם בניסן. א"נ: וימנן דינסן
דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה.
מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים –
מפשטיה דקרא לא מצי למילף, משום
דנולדו בו יוותני עולם. דדילמא מאדר מנינן,
ולניסן קרי ליה חדש זיו. ואפי' אי הוה (הכי) קרי
ליה לאייר חדש זיו – משום דאית ביה ויוא
לאילני, אין להוכיח דאלמא מניסן מנינן משלמה
דקרי ליה חדש שני, משום דהכי הוה מעשה
שמלך בניסן.
מה יציאת מצרים מניסן – ומאי דילף יציאת
מצרים מ"ועל אחרך לא מצי למילף
דבאדר בניסן ר"ה, דדילמא מט"ו בניסן מנינן –
אבל למאי דילף מלידה בחדש הראשון? וגו'
ניחא.
בחדש החמישי – על כרחך שהוא אב, דמדקרי
בקרא בחדש ניסן "ראשון הוא לכס" –
מכלל דכל חדשים האחרים הנרמזים אמרין:
חמישי ששי שבעי במנינו – למנן הראשון מנינן.
בשלמא האין קרא מפרש דליציאת מצרים –
פ"י: קרא ד"ועל" וכו' אבל קרא ד"ויהי" לא מפרש
ליציאת מצרים.
וישמע

ד'שבט קדים! – לא סלקא דעתך ד'כתבי: "אחרי הכותו את סיוחן", וכי נח נפשיה דאחרן אפתי הוה סיוחן קיים, דכתיב:
"וישמע"

ראש השנה דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

ניסן, אין מונים שנה ראשונה אלא מניסן.
 רבי יוחנן מביא מקור לכך שראש השנה למלכים הוא אחד בניסן;
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנֵּיין לְמַלְכִּים שָׁאִין מוֹנִין אֶת שְׁנוֹת מַלְכוּתָם
 אֶלָּא מִנִּסָּן, שְׁנָאמַר בַּעַת שְׁבַנָּה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 (מלכים א' 1 א), וַיְהִי בְּשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית בַּחֲדָשׁ זֶה הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי
 לְמֶלֶךְ שְׁלֵמָה עַל יִשְׂרָאֵל, וּמִכָּךְ שְׁמִנָּה הַכְּתוּב שְׁנָה זֶה, גַּם לִיצִיאַת
 מִצְרַיִם וְגַם לְמַלְכוּת שְׁלֵמָה, מִקֵּץ הַכְּתוּב מִנֵּיין שְׁנוֹת מַלְכוּת שְׁלֵמָה
 לְמִנֵּיין הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם, מִה מִנֵּיין הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם
 מִתְחִיל מִנִּסָּן, אִם מִנֵּיין שְׁנוֹת מַלְכוּת שְׁלֵמָה מִתְחִיל מִנִּסָּן, וּמִכָּאן
 שֶׁמִּנֵּיין הַשְּׁנִים לְשֵׁלֵמָה וְלִכָּל הַמַּלְכִּים הוּא מִנִּסָּן.
 הַגְמָרָא מְבַרֵּר אֶת מִקְוֵרֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וּמִנֵּיין
 הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם גּוֹפֵה, מִנֵּיין וּמִנֵּיין דְּמִנִּסָּן מִנֵּיין, וְאִם שִׁיעָא
 מִמִּצְרַיִם בְּנִסָּן, דִּילְמָא מִתְשַׁרְרִי מִנִּסָּן, וְכִשְׁהִיגֵנוּ לְתַשְׁרִי שְׁלֵאֲחֵרֵי,
 הַחֲלוּ לְמִנּוֹת שְׁנָה שְׁנִיָּה.
 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ – אֵל תַּעֲלֶה בְּדַעְתְךָ לֹמֵר שֶׁמִּנֵּיין
 הַשְּׁנִים הוּא מִתְשַׁרְרִי, דְּכֵתִיב בְּמִיתַת אֲהֵרֹן (במדבר לג לח) וַיֵּעַל אֲהֵרֹן
 הַבֶּהֱן אֶל הַר הָהָר עַל פִּי ה', וַיָּמָת שָׁם בְּשֵׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחֲד לַחֲדָשׁ, וְכֵתִיב בְּתוֹכָהּ
 מִשָּׁה (דברים א 1) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעָשְׁתִּי עֶשֶׂר חֲדָשׁ בְּאַחֲד לַחֲדָשׁ
 דְּבַר מִשָּׁה וְגו'. מִדְּקָא – מִכָּךְ שֶׁהִפְסֹק בְּמִיתַת אֲהֵרֹן עוֹסֵק בָּאָב, וְכִי
 וְכִי לֹא שְׁנַת אַרְבָּעִים, וְכִי – הִפְסֹק בְּתוֹכָהּ מִשָּׁה עוֹסֵק בְּשָׁבֻט,
 וְכִי לֹא גַם שְׁנַת אַרְבָּעִים, מִכָּל דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה לֹא תִשְׁרִי הוּא, דֹּאם
 א' בַּתְּשַׁרִּי הוּא תַּחֲלִיל שְׁנָה, דְּבַרִּי מִשָּׁה בֹא' שֶׁבֶט הִיוּ בִּשְׁנַת
 אַרְבָּעִים וְאַחַת וְלֹא בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים.
 שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא הֵיאָךְ – הִפְסֹק הֵנְאֵמַר בְּמִיתַת אֲהֵרֹן,
 מִפְּרָשׁ דְּמִנֵּיין הַשְּׁנִים הוּא לִיצִיאַת מִצְרַיִם, אֶלָּא הֵיאָךְ – הִפְסֹק
 הֵנְאֵמַר בְּתוֹכָהּ מִשָּׁה, מִמָּא דְּמִנֵּיין הַשְּׁנִים הַכְּתוּב בּו לִיצִיאַת
 מִצְרַיִם, דִּילְמָא – שְׁמָא, הַמִּנֵּיין הוּא לְהִקְמַת הַמִּשְׁכָּן שְׁהִיָּה רַק בִּשְׁנָה
 הַשְּׁנִית לְצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם.
 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: בְּדָאמַר רַב פֶּפְאָ (להלן א), נִאֲמַר בְּנַחֲמִיָּה (ב א) שְׁנַת
 עֶשְׂרִים לֵאֲרַחֲשִׁשְׁתָּא, וְנִאֲמַר שֵׁם (א א) וַיְהִי בַּחֲדָשׁ כְּסִלּוֹ שְׁנַת
 עֶשְׂרִים, וְלֹא נִאֲמַר לֵאזִיָּה מִנֵּיין, אֵלָּא יִלְמַד טוֹתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ,
 וְדוֹרְשִׁים 'שְׁנַת עֶשְׂרִים' 'שְׁנַת עֶשְׂרִים' לְגִזְרָה שְׁוֹהָ, הֵכָא נִמֵּי, נִלְמַד
 כֹּאן, 'שְׁנַת אַרְבָּעִים' 'שְׁנַת אַרְבָּעִים' לְגִזְרָה שְׁוֹהָ, מִה כֹּאן בְּמִיתַת
 אֲהֵרֹן מִנֵּיין הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם, אִם כֹּאן בְּתוֹכָהּ מִשָּׁה מִנֵּיין
 הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם.
 הַגְמָרָא מְנַסֶּה לְדַחוּת אֶת הָרֵאזָה שֶׁהִבִּיאָה מִהִפְסוּקִים שְׁרָאשׁ
 הַשְּׁנָה לְמִנֵּיין הַשְּׁנִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם אִינוּ בַּתְּשַׁרְרִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא:
 וּמִמָּא דְּמַעֲשָׂה דְּמִיתַת אֲהֵרֹן שְׁהִיָּה בָאָב, קָרִים לְתוֹכָהּ מִשָּׁה
 שְׁהִיָּתָה בְּשִׁבְט. דִּילְמָא, מַעֲשָׂה דְּשִׁבְט קָרִים לְמִיתַת אֲהֵרֹן, וְאִם כֵּן
 אִפְשָׁר שְׁרָאשׁ הַשְּׁנָה בֹא' תְּשַׁרְרִי, וְשִׁנְהִים הִיוּ בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים.
 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ לֹמֵר כֵּן. דְּכֵתִיב (דברים א 1)
 שְׁתוֹכַחַת מִשָּׁה הִיָּתָה 'אַחֲרֵי חֲבַתוֹ אֶת סִיחוֹ', וְכִי נָח נִפְשִׁיָּה דְּאַחֲרֵי
 – וּבִשְׁמַת אֲהֵרֹן, אֲבֵתִי הָיָה – עֵדִיין הִיָּה סִיחוֹן קָרִים, דְּכֵתִיב

קָא מִשְׁמַע לֹה, דְּנִיֵּסָן רָאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים. וְעוֹד מְשִׁמִּיעָה הַבְּרִייתָא
 שִׁיּוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה, וְלִכֵּן גַּם אִם עֵמַד בַּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה
 בְּאֲדָר כְּלַחֲלֹה לוֹ שְׁנָה בְּאֲחַד בְּנִסָּן.
 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא לַעֲלִי: וְאִם לֹא עֵמַד אֶלָּא בְּאַחַד בְּנִסָּן, אִין מוֹנִין
 לוֹ שָׁנָה, עַד שְׁנִינֵי נִיֵּסָן אַחֲרֵי. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא, שְׁהִרִי כִּבֵּר
 נִתְבָּאֵר בְּתַחֲלִיל הַבְּרִייתָא שֶׁאִין מוֹנִין לְמֶלֶךְ שְׁנָה שְׁנִיָּה אֵלָּא
 בְּאֲחַד בְּנִסָּן.
 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לֹא צְרִיכָא הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעַ דְּבַר זֶה, אֵלָּא בְּאוּפֹן
 דְּאִימְנוּ עָלֶיהָ – שְׁנַמְנוּ וְגַמְרוּ הַשְּׁרִים בְּדַעְתָּם לְמַנּוֹת לְמֶלֶךְ בְּאַדָּר,
 מַהוּ דְּתִימָא – שְׁמָא תִּאֲמַר, נִימְנוּ לִיָּה תְּרִיתִין שָׁנִין – נִמְנָה לוֹ מֵא'
 נִיֵּסָן שְׁנָה שְׁנִיָּה, קָא מִשְׁמַע לֹן שֶׁאִין מוֹנִין שְׁנוֹתֵי שֶׁל מֶלֶךְ אֵלָּא
 מִזְמָן שְׁנַתְמָנָה בְּפוּעַל.
 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נֹסֶפֶת לַעֲנִין מִנֵּיין שְׁנוֹת הַמֶּלֶךְ: תְּנִי רַבֵּנָן,
 מֵת הַמֶּלֶךְ בְּאַדָּר, וְעֵמַד מֶלֶךְ אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּאַדָּר, בְּכַתִּיבַת שְׁטַר
 בְּאוֹתוֹ חוֹדֶשׁ, מוֹנִין שָׁנָה לֹה וְלֹהָ – אִם רִצָּה, כּוֹתֵב אֶת שְׁנַת הַמֶּלֶךְ
 הָרִאשׁוֹן אִם שֶׁכֵּבֵר מֵת וּמֶלֶךְ אַחֲרֵי תַּחֲתִי, וְאִם רִצָּה, כּוֹתֵב שְׁנָה
 רִאשׁוֹנָה לְמֶלֶךְ הַשְּׁנִי. וְכֵן אִם מֵת בְּנִסָּן, וְעֵמַד אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּנִסָּן,
 בְּכַתִּיבַת שְׁטַר בְּאוֹתָהּ שְׁנָה, מוֹנִין שָׁנָה לֹה וְלֹהָ – אִם רִצָּה, כּוֹתֵב
 אֶת שְׁנַת הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן, וְאִם רִצָּה כּוֹתֵב שְׁנָה רִאשׁוֹנָה לְמֶלֶךְ
 הַשְּׁנִי. וְאִם מֵת בְּאַדָּר, וְעֵמַד אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּנִסָּן, מוֹנִין אֶת הַשְּׁנָה
 הָרִאשׁוֹנָה לְמֶלֶךְ הָרִאשׁוֹן וְאֶת הַשְּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְמֶלֶךְ הַשְּׁנִי.
 הַגְמָרָא מְבִאֵרֶת אֶת דְּבַרִּי הַבְּרִייתָא: אִמַּר מַר, מֵת בְּאַדָּר, וְעֵמַד
 אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּאַדָּר, מוֹנִין שָׁנָה לֹה וְלֹהָ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא –
 פְּשׁוּט שֶׁאִפְשָׁר לְמַנּוֹת לְרִאשׁוֹן שֶׁכֵּבֵר מֶלֶךְ בִּשְׁנָה זֶה, וְגַם לְמֶלֶךְ
 הַשְּׁנִי שְׁהִרִי תַּחֲלִיל לְמֶלֶךְ בְּה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מַהוּ דְּתִימָא, שְׁתָּא
 לְבִי תִרִי לֹא מִנֵּיין – אוֹתָהּ שְׁנָה אִי אִפְשָׁר לְמַנּוֹת לְשְׁנֵי מַלְכִּים, וְלִכֵּן
 כִּיּוֹן שֶׁהִתְחִילוּ לְמַנּוֹת לְרִאשׁוֹן, יִמְנוּ עַד סוֹף הַשְּׁנָה לְאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ,
 קָא מִשְׁמַע לֹה, שֶׁאִפְשָׁר לְמַנּוֹת לְשְׁנִיָּה.
 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא: מֵת בְּנִסָּן, וְעֵמַד אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּנִסָּן, מוֹנִין שָׁנָה
 לֹה וְלֹהָ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא, שְׁהִרִי כִּבֵּר שְׁנִינוּ בְּרִישָׁא, שְׁאִם
 מֵת בְּאֲדָר וּמֶלֶךְ אַחֲרֵי בְּמִקְוֵמוֹ מוֹנִין שְׁנָה זֶה לְשְׁנֵי מַלְכִּים. מִתְרַצָּת
 הַגְמָרָא: מַהוּ דְּתִימָא, כִּי אִמְרִינוּ 'יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה חֲשׁוֹב שָׁנָה, וְלִכֵּן
 שְׁעֵמַד בְּכ"ט בְּאֲדָר נִמְנִית לוֹ שְׁנָה זֶה כְּשִׁנָּה רִאשׁוֹנָה, הִינּוּ רַק
 יוֹם שְׁהוּא בְּסוֹף שָׁנָה, אֶבֶל 'יוֹם תַּחֲלִילַת שָׁנָה לֹא אִמְרִינוּ שְׁנַחֲשֵׁב
 כְּשִׁנָּה, וְלִכֵּן אִם מֶלֶךְ בְּנִסָּן יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד לֹא יִמְנוּ לוֹ שְׁנָה זֶה. קָא
 מִשְׁמַע לֹן שֶׁגַּם יוֹם אֶחָד בְּתַחֲלִיל שְׁנָה נִחְשָׁב כְּשִׁנָּה, וְלִכֵּן אִם
 מֵת בְּאֲחַד בְּנִסָּן אִפְשָׁר לְמַנּוֹת לוֹ שְׁנָה זֶה.
 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא: מֵת בְּאַדָּר, וְעֵמַד אַחֲרֵי תַּחֲתִי בְּנִסָּן, מוֹנִין
 רִאשׁוֹנָה לְרִאשׁוֹן וְשְׁנִיָּה לְשְׁנִי. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא שְׁלֹא נִמְנָה
 אֶת הָרִאשׁוֹנָה לְשְׁנִי שְׁהִרִי עֵדִיין לֹא מֶלֶךְ, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה פְּשׁוּט שְׁלֹא
 נִמְנָה לְרִאשׁוֹן שְׁהִרִי כִּבֵּר מֵת בִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת.
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא צְרִיכָא הַבְּרִייתָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, אֵלָּא בְּאוּפֹן
 דְּאִימְנוּ עָלֶיהָ – שְׁנַמְנוּ וְגַמְרוּ הַשְּׁרִים בְּדַעְתָּם לְהַמְלִיךְ אֶת הַשְּׁנִי
 בְּאַדָּר, וְגַם מֶלֶךְ בְּן מֶלֶךְ הוּא, וּבּוֹדָאֵי יִירֵשׁ אֶת הַמְּלוּכָה, מַהוּ
 דְּתִימָא, נִימְנוּ לִיָּה – לְמֶלֶךְ הַשְּׁנִי, מִנִּסָּן וְאִילָךְ תְּרִיתִין שָׁנִין – שְׁנָה
 שְׁנִיָּה לְמַלְכוּתוֹ, קָא מִשְׁמַע לֹן שְׁכִיּוֹן שְׁלֹא הַמְּלִיכּוּדוֹ בְּפוּעַל עַד

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שלישי עמ' א

חֲלֹק בְּהֵם, כְּגוֹן שְׁמַת הָאֵב וְעֵדִיין לֹא חִילְקוּ אֶת הִירוּשָׁה, תְּרִי אֱלוֹ
 בְּרַגְלֵי שֶׁל אוֹתוֹ אֵת, וְאִסּוּר לְהוֹצִיאֵם מִחוּץ לְתַחוּמוֹ, וְכִלְכִּים שָׁאִין
 מִיּוֹחֲרִין לְאַחַד מִן הָאֲחִים אֵלָּא כּוֹלֵם מִשְׁתַּמְשִׁים בּו בְּשׁוּהָ, תְּרִי אֱלוֹ
 הַכִּלְכִּים בְּקָמוֹם שְׁכָל הָאֲחִים הוֹלִיבִין – יִכּוֹלִים לִלְכַּת שֵׁם. וְאִם אֶחָד
 מֵהֶם עָשָׂה עִירוּבֵי תַּחוּמִין לְצַד צִפּוֹן, אִסּוּר לְהוֹלִיכֵם לְצַד דְּרוֹם,
 כִּיּוֹן שְׁהָאָה שְׁעִירֵב לְצִפּוֹן אִסּוּר לִילֵךְ לְצַד דְּרוֹם אִפִּילוּ פְּסִיעָה
 אַחַת, וְכֵן אִסּוּר לְהוֹלִיכֵם לְצַד צִפּוֹן יוֹתֵר מֵאַלְפִיִּים אֲמָה, כִּיּוֹן
 שֶׁשְׂאֵר הָאֲחִים אִסּוּרִים לִילֵךְ שֵׁם.
 הַשּׁוֹאֵל כִּלִּי מִחֲבִירוֹ מַעְרֵב יוֹם טוֹב, דִּין הַכִּלִּי בְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל. אֲבָל
 אִם שָׂאֵל אֶת הַכִּלִּי בְּיוֹם טוֹב, דִּינוּ בְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל, שֶׁאֲצִלוּ הִיָּה
 הַכִּלִּי בְּכִנְיַת חֲחָה. וְכֵן הָאֲשָׁה שֶׁשָּׂאֵלָה מִחֲבֵרָתָה בְּיוֹם טוֹב תְּגַלֵּין
 כְּדִי לְתַבֵּל אֶת תְּבִשְׁלִיָּהּ, וְכֵן אִם שָׂאֵלָה מִיָּם וַיִּלְחֹץ לְצוּרֵךְ עֵפְסָתָה,

גמרא

שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: מִתְנִיתִין – מִשְׁנֵיתִינוּ, שְׁשִׁינוּ בְּהַ שְׁהוּמוֹסֵר בְּהַמּוֹתוֹ
 לְרוּעָה בְּיוֹם טוֹב הִרִי הֵם כְּרַגְלֵי הַבַּעֲלִים וְלֹא כְּרַגְלֵי הָרוּעָה,

חֲלֹק בְּהֵם, כְּגוֹן שְׁמַת הָאֵב וְעֵדִיין לֹא חִילְקוּ אֶת הִירוּשָׁה, תְּרִי אֱלוֹ
 בְּרַגְלֵי שֶׁל אוֹתוֹ אֵת, וְאִסּוּר לְהוֹצִיאֵם מִחוּץ לְתַחוּמוֹ, וְכִלְכִּים שָׁאִין
 מִיּוֹחֲרִין לְאַחַד מִן הָאֲחִים אֵלָּא כּוֹלֵם מִשְׁתַּמְשִׁים בּו בְּשׁוּהָ, תְּרִי אֱלוֹ
 הַכִּלְכִּים בְּקָמוֹם שְׁכָל הָאֲחִים הוֹלִיבִין – יִכּוֹלִים לִלְכַּת שֵׁם. וְאִם אֶחָד
 מֵהֶם עָשָׂה עִירוּבֵי תַּחוּמִין לְצַד צִפּוֹן, אִסּוּר לְהוֹלִיכֵם לְצַד דְּרוֹם,
 כִּיּוֹן שְׁהָאָה שְׁעִירֵב לְצִפּוֹן אִסּוּר לִילֵךְ לְצַד דְּרוֹם אִפִּילוּ פְּסִיעָה
 אַחַת, וְכֵן אִסּוּר לְהוֹלִיכֵם לְצַד צִפּוֹן יוֹתֵר מֵאַלְפִיִּים אֲמָה, כִּיּוֹן
 שֶׁשְׂאֵר הָאֲחִים אִסּוּרִים לִילֵךְ שֵׁם.
 הַשּׁוֹאֵל כִּלִּי מִחֲבִירוֹ מַעְרֵב יוֹם טוֹב, דִּין הַכִּלִּי בְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל. אֲבָל
 אִם שָׂאֵל אֶת הַכִּלִּי בְּיוֹם טוֹב, דִּינוּ בְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל, שֶׁאֲצִלוּ הִיָּה
 הַכִּלִּי בְּכִנְיַת חֲחָה. וְכֵן הָאֲשָׁה שֶׁשָּׂאֵלָה מִחֲבֵרָתָה בְּיוֹם טוֹב תְּגַלֵּין
 כְּדִי לְתַבֵּל אֶת תְּבִשְׁלִיָּהּ, וְכֵן אִם שָׂאֵלָה מִיָּם וַיִּלְחֹץ לְצוּרֵךְ עֵפְסָתָה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ד' יש אומרים שמתר לקרות עולים הרבה בפרשה אחת שחזור וקורא זה מה שקרא זה וחזור ומברך ואין
- 2 בזה חשש ברכה לבטלה שהרי בחול המועד של סבות וחנכה עושים בן"ו ומפל מקום אין השני עולה
- 3 למנן ו' קוראים המחזיקים בשבת אלא אם בן הוסיף עוד ג' פסוקים שלא קראם הראשון כמו שנתבאר
- 4 בסימן קל"ז¹⁴.
- 5 ויש אומרים שלכתחלה אסור להשני לברך על הפסוקים שכבר ברח עליהם הראשון אלא אם בן יוסיף
- 6 עליהם ג' פסוקים ואין למדין מחל המועד וחנכה שאי אפשר בענין אחר¹⁵ וכן נוהגין במדינות אלו כל
- 7 השנה לבר משמחת תורה שסומכין על סבא הראשונה ובמקצת מקומות אף בשבת חתנה¹⁶:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר טע"ף ד

הלכתא רבתא

- ז' עושים בן - העולה הרביעי בחול המועד חוזר וקורא את מה שקראו הכהן והלוי, משום שאינו יכול לקרוא מה שאינו מענינו של יום¹³.
- ח' בענין אחר - לא זו בלבד שהרביעי בחוה"מ סוכות קורא את אותה הקריאה של הכהן והלוי - אלא אף עולה למנין ארבעה, שאי אפשר בענין אחר¹⁵.
- ט' בענין אחר - אם טעו וקראו לשישי עד סוף הפרשה

ציונים והוספות

- 13 בחוה"מ סוכות הרביעי שעולה לכבוד החג חייב לחזור ולקרא מענין היום אף לרמ"א, אבל בחנוכה השלישי קורא את היום שלאחריו, ומ"מ לסוברים שאין לקרוא את היום שלאחריו נחשב כ'אי אפשר בענין אחר'.
- 14 סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו.
- 15 וכן הוא בחנוכה, ובר"ח (אלא שבר"ח מוסיף מ"מ ב' פסוקים שנחשבים כהוספה בדיעבד).
- 16 אף שהמפטיר עולה למנין ז' כדלהלן סי"א, מכל מקום נתבאר שם מנהג כל ישראל מדורות הראשונים שאין המפטיר עולה מן המנין, ונחשב כ'אי אפשר'.
- 17 שהכל מודים שבמקום שאפשר, אף אם התירו לקרוא אותם הפסוקים מ"מ אינו עולה ממניין הקוראים.
- יש שדייקו שאינו רק למנהג חב"ד, אלא אסור לקרוא אותם

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה' הפורש מצודה ובשעת פרישתו נכנסה חיה לתוכה חייב
- 2 אבל אם נכנסה אח"כ לתוכה פטור מפני שבשעת
- 3 פרישתו אינו ידוע אם יצוד אם לאו אבל אסור מדברי
- 4 סופרים ולפיכך אסור להעמיד בשבת המצודה לצוד בה
- 5 עכברים:
- 6 ז' צבי שנכנס לבית מאליו ונעל אחד הדלת בפניו אפילו
- 7 לא נעלה במנעל אלא שגפפה בלבד והוא בענין שהצבי
- 8 שמור בכך שלא יוכל לברוח חייב מפני שזהו צידתו נעלו
- 9 שנים פטורים שכל מלאכה שיכול אחד לעשותה ועשאה

- 10 שנים פטורים מפני שלא נעשית כדרכה בחול שאין דרך
- 11 כלל לעשות בשנים מה שאפשר לעשות באחד ואם אין אחד
- 12 יכול לנעול בלבדו ונעלו שנים חייבים ואם אחד יכול לנעול
- 13 בלבדו ואחד אינו יכול ונעלו שניהם היכול חייב ושאינו
- 14 יכול פטור מפני שאינו אלא מסייע להיכול ומסייע אין בו
- 15 ממש וכן הדין בכל מלאכות שבת:
- 16 ח' אם היה הפתח מגופף כבר בדלת אחר שנכנס הצבי
- 17 לבית בין שנתגפפה הדלת מאליה בין שעבר אחר
- 18 וגפפה מותר לנעול במנעול שכיון שהצבי הוא כבר שמור

י וכן מי שהיה לו צבי קשור בביתו ובא אחד ונעל גם
הדלת בפניו כדי להוסיף שמירה על שמירתו ואח"כ נותר
הצבי אין מחייבים אותו לפתוח הדלת כיון שבשעה שנעל
בהיתר נעל ועכשיו אינו עושה כלום וכן מי שנעל ביתו
לשמרו ולא היה יודע כלל שנכנס צבי לבית ואח"כ נודע לו
מותר לו להעמיד הפתח נעול עד שתחשך במתכוין כדי
ליטול הצבי לפי שכשנעל בהיתר נעל כיון שלא היה יודע
כלום ועכשיו שנודע לו אינו עושה כלום אבל אם יודע
שצבי בבית אסור לנעלו אפילו אינו מתכוין כלל לצוד הצבי
אלא לשמור ביתו דפסיק רישיה ולא ימות הוא:
יא וכן מי שישב על הפתח ולא היה יודע שצבי בתוך
הבית ואח"כ נודע לו מותר לו לישב שם עד שתחשך
שעכשיו אינו עושה כלום וכן מי שנכנסה לו צפור תחת
כנפי כסותו והיא ניצודה שם מאליה אין צריך לפתוח לה
חלון אלא יושב ומשמרה עד שתחשך:
יב מותר לפתוח הבית בפני הצבי כדי שיברח ויצא וכן
צבי שנכנס למצודה מותר לפרקו ממצודתו ובלבד
שלא יטלטלנו:

חלק ב סימן שסז צידה האסורה והמותרת בשבת סעיפים ר"ב

1 שלא יוכל לברוח הרי כבר ניצוד ועומד הוא וכשנועלו
2 במנוול אע"פ שמוסיף שמירה על שמירתו אינו אלא
3 כשומרו מן הגנבים ואין בזה משום צידה:
ט צבי שנכנס לבית וישב אחד על הפתח ומילא(ו)הו
4 דהיינו שלא נשאר בינו למזוזת הפתח מקום פנוי כל כך
5 בכדי שיוכל הצבי לברוח דרך שם הרי זה חייב ומותר
6 לאדם אחר לישב בצדו של זה באותו מקום פנוי שבינו
7 להמזוזה אף על פי שמוסיף שמירה על שמירתו של ראשון
8 ואפילו עמד הראשון והלך לו ונסתלק שמירתו ואין הצבי
9 נשמר אלא מחמת ישיבת השני שהמקום פנוי שבינו
10 להמזוזה דהיינו מקום ישיבת הראשון אין בו כדי בריחת
11 הצבי אעפ"כ אין השני צריך לקום ומותר לו לישב עד
12 שתחשך וליטול הצבי שכיון שבשעה שישב בהיתר ישב
13 שהרי הצבי היה ניצוד ועומד כבר על ידי ישיבת הראשון
14 אין מחייבין אותו להסתלק לאחר שעמד הראשון מפני
15 שאינו עושה כלום עכשיו בשיבה זו שאינו אלא שומר
16 לצבי הניצוד כבר על ידי הראשון ואפילו לכתחלה יכול
17 לישב בצד הראשון על דעת שישאר יושב שם לאחר
18 שיעמוד הראשון וילך לו:

לקוטי תורה

20 דהיינו אמונות כוזבות בנביא להאמין במה
21 שלא דבר ה'.
22 "תמוז" הוא שם עבודה-זרה שהנשים היו
23 עובדות אותה, והוא "דמות א' שמחממין אותו
24 מבפנים כו' ונראה כאילו בוכה, ואומרות [הנשים]
25 תקרובת הוא שואל" - ונשים אלו שעבדו עבודה-
26 זרה התאוננו לירמי' שמאז חדלו להקטיר לשמש
27 ("מלכת שמים") "חסרנו כל", היינו שהאמינו
28 ש"עזב ה' את הארץ תחת יד המזלות", והאמת הוא
29 שחסרו כל לפי שלא עבדו את ה' מרב כל.
30 וכן האמינו בנביאי השקר ש"לא היו בעלי
31 מופתים כלל וכמ"ש ביחזקאל.. ונביאי האמת ודאי
32 היו בעלי מופתים כמו ירמי' ויחזקאל הגם שלא
33 היו כמו אליהו כו', ואעפ"כ האמינו בשקר דוקא".
34 דלפי שבזמן בית ראשון האיר אור נעלה ביותר
35 בבית המקדש, לפיכך הקליפה ששלטה אז היתה
36 תאוה לעבודה-זרה, שהיו מאמינים במזלות
37 לעשותם עיקר.
38 משא"כ בבית שני שחסרו ה' דברים, לא היתה
39 ג"כ בלעומת זה התגברות הקליפה כ"כ, והיתה

1 [לקמן יבאר הקשר בין שנאת חנם לענין האמונה
2 שלמעלה מן הדעת].
3 והענין, כי כמו שיש בסטרא דקדושה בחינת
4 אמונה שהיא למעלה מן הדעת, כך ה' אז בין
5 ישראל אמונות כוזבות.
6 והם זה לעומת זה.
7 ידוע דקליפה היא הלעומת-זה של קדושה,
8 ולכן, הקליפה השולטת בכל זמן היא בהתאם לאור
9 הקדושה השוכן בעולם אז.
10 וזוהי סיבת ההפרש בין בית ראשון ובית שני,
11 שבבית ראשון היו נביאי שקר ואילו בבית שני ה'
12 עון שנאת חנם - כי זהו בהתאם להבדל באור
13 הקדושה בשתי תקופות הללו.
14 והנה בבית ראשון בהתגברות סטרא דקדושה
15 היה גילוי שכינה ארון וכפורת, וכך בזה לעומת
16 זה בהתגברות סטרא דקליפה מחמת החטא היה
17 התגברות כנגד אמונת אלהות, והנשים שהיו
18 מבכרות את התמוז אמרו מעת חדלנו לקטיר
19 למלכת שמים חסרנו וגו', וכך היו נביאי השקר,

8 לפי שבזמן בית שני לא הי' אור הקדושה
9 בגילוי כ"כ רק נסתתר ב"לבושים רבים", במילא לא
10 הי' המנגד להאמונה בה' רק באמונה זרה במילי
11 דעלמא, בעון שנאת חנם, הבא כתוצאה מהאמונה
12 בהולכי רכיל.

ד"ה וידעת היום פרק ה

1 האמונה רעה במילי דעלמא, להאמין באנשי
2 רכיל לשנוא את חבריו, שהשנאה ההיא היא
3 שנאת חנם, שחבירו לא עשה לו רעה באמת,
4 כי אם לא היה מאמין באנשי רכיל בוודאי לא
5 היה איש שונא לרעהו כלל, שזה כנגד הטבע
6 שישנא אחד לחבירו חנם אם יודע באמת
7 שחבירו לא פשע בו:

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

33 אינו רע כלל ולא שנהפך לטוב וע"ד שא' זדונות נעשין
34 לו כזכיות. זדונות כמו שהן וכן טוב מאד זה מ"ה כו'
35 וכן בענין היש וגסות כשנהפך למהות אחר שהוא
36 מהות הביטול הרי מהות הישות וגסות כמו שהוא
37 נשאר בבחי' רע ופירוד ח"ו כו' משא"כ כשהישות
38 והגסות והתנשאות כמו שהוא איננו בבחי' רע ופירוד
39 כלל שזהו כמו הרע עצמו שאינו רע כלל ולא שנהפך
40 ממהות למהות כו' וגם כאן יש ב' אופנים א' חוצפה
41 וגסות שבלא טעם כשנהפך למהות דבחי' ביטול
42 שלמעלה מן הטעם המנגדו ממש אבל מהות החוצפה
43 זו עצמה כמו שהיא נשאר עדיין בבחי' גסות ופירוד
44 כו' משא"כ כמו בירור הב' דרע כמו שהוא במקומו
45 אינו רע אלא טוב ולא שהוא במהות דבחי' טוב אלא
46 במהות עצמו דוקא כו' גם כאן צ"ל שבחי' חוצפה זו
47 עצמה כמו שהיא במהות' נעשה בבחי' הקדושה שהוא
48 בבחי' התנשאות אלקית בהתנשאות דוקא ולא בבחי'
49 ביטול וזה א"א לומר בקדושה כלל מאחר
50 שההתנשאות האמיתי היא להיותה בחי' יש האמיתי
51 כו' שזה לא נק' חוצפה כלל כו' וד"ל וע"כ א"א להיות
52 בחי' כתר מל' למעלה שהוא בחי' ההתנשאות האמיתי
53 דיש האמיתי רק ע"י ישראל בבחי' ביטול שלמעלה מן
54 הטעם שמגיע מזה לעורר לבחי' התנשאות שמצד
55 עצמו דוקא שלמעלה מבחי' התנשאות דלבוש מל'
56 כנ"ל אבל בחי' לבוש מל' יכול להיות ע"י בחי' בירור
57 דהמן כמו שהוא דוקא שהוא ההתנשאות בטעם ודעת
58 כמו שמורכב בטעם גדולת המלוכה ועושר וכבוד כו'
59 וגם בחי' סוס אע"פ שהוא ב"פ ג"ס מ"מ הרי הוא בא
60 למטה בבחי' ס"ג הב' ע"י הוי"ו שבסוס כנ"ל שזהו
61 בחי' יש וגסות המורכב בטעם רק שנמשך מגס
62 שלמעלה מן הטעם כו' וע"כ גם בחי' סוס אשר רכב
63 עליו המלך להיותו בא למטה כו' נמשך ג"כ ע"י בחי'
64 המן לאחר הבירור (דהיינו בחי' בירור הב' הנ"ל כמו

1 (סג) וזהו ויקח המן את הלבוש ואת הסוס כו'. דהיינו
2 בחי' המן דקליפה לאחר הבירור בקדושה
3 שנעשה מב' פעמים ג"ס הנ"ל ב"פ ס"ג דקדושה שזהו
4 גי' סוס ע"כ שני הדברים הללו ע"י המן א' בחי' לבוש
5 מלכות דקדושה שהוא מ"ש ה' מלך גאות לבש בבחי'
6 התפשטות ההתנשאות להיות מלך על עם כו' למטה
7 שלמטה מבחי' התנשאות עצמותו מצד העצמות
8 שמרומם לבדו ומתנשא מימות עולם לגמרי גם מהיות
9 להם בחי' ראש ומלך כו' אלא שנתלבש בבחי' צמצום
10 דבחי' מל' כידוע והוא הנק' בחי' מל' דא"ס שמאיר
11 להיות בבחי' לבוש מל' (הגם שהוא בחי' מקיף לד'
12 עולמות בשוה כנ"ל. מ"מ אינו רק הארה בעלמא
13 מעצמות אא"ס ממש כמו שהוא לפני הצמצום ומק"פ
14 כו' כי רק אפס קצהו מתלבש בבחי' לבוש כמ"ש עוטה
15 אור כשלמה שזהו ה' מלך גאות לבש כו') ואף ע"פ
16 שמבואר למעלה שבחי' לבוש מל' זה הוא למעלה
17 מבחי' חכמה דאדם ע"כ הוא מקיף ע"ג הראש כו' והרי
18 יוכל להיות ע"י בירור המן דקליפה כשמתברר גם בחי'
19 חוצפה וגסות שלמעלה מן הטעם שבקדושה הוא בחי'
20 הביטול שלמעלה מן הטעם שזהו ע"י בחי' נעשה
21 ונשמע כנ"ל שע"י נעשה גם בחי' כתר מל' וא"כ הרי
22 יש בירור ותיקון גם לבחי' חוצפה שלמעלה מן הטעם
23 וגם ע"י בחי' בירור זה יוכל להיות בחי' עטרה וכתר
24 מל' וא"כ למה לא נתן המן גם הכתר מל' בראשו וה"ז
25 סותר לענין הנ"ל בב"פ ס"ג וגם כו'. אך שרש הדברים
26 הוא שיש ב' מיני בירורים הא' בירור להפך לכשנגדו
27 שישתנה ממהותו כמו להפוך מרירו למיתקא ע"י ריבוי
28 מים מתוקים שאז טעם המר נעשה בטעם אחר שהוא
29 טעם המתקת אכל טעם מרירות מצד עצמו רע הוא
30 וכן כשנהפך רע לטוב הרי נעשה הרע מהות אחר
31 שהוא במהות בחי' הטוב אבל מציאות הרע כמו שהוא
32 בלא תיקון רע הוא משא"כ כשהרע עצמו כמו שהוא

- 1 שהוא במהותו כו') אבל בחי' כתר מל' בראש המלך
 2 שהוא בחי' התנשאות עצמותו אין זה בקליפה כלל
 3 שיוכל להיות ע"י גם לאחר שיבורר במקומו רק בחי'
- 4 חוצפה שלמעלה מן הטעם ואין זה שייך כלל בבחי'
 5 הקדושה מטעם הנ"ל):

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 **נמצא** שיש ב' בחי' רצון שזהו ג"כ הפי' דשאו את
 2 ראש כו' לגולגלותם, ומקודם נאמר באוהל
 3 מועד, והענין דפי' אוהל הוא בחי' מקיף וכמ"ש
 4 אחזתיו ולא ארפנו עד שהביאתיו אל בית אמי ואל
 5 חדר הורתי, בית אמי תושב"כ חדר הורתי תושבע"פ,
 6 ופי' אחזתיו הוא כשמגיעים לבחי' רצון העליון שמצד
 7 עצמות הנפש שדבוקה בעצמות אוא"ס ב"ה וכמאמר
 8 ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, רצ"ל
 9 ולא ארפנו, והענין כמארז"ל ויסעו ישראל מרפידים
 10 ויבוא עמלק כיון שרפו ידיהם מן התו' מיד ויבוא
 11 עמלק וכדאיתא ע"פ קול קול יעקב והידים ידי עשו
 12 שבזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו, כי עיקר
- 13 יניקת החיצונים הוא מהידים כמ"ש שממית בידיים
 14 תתפש כו', וזהו ולא ארפנו שלא יהי' בחי' רפיון ידיים,
 15 וזהו ע"י התורה שהתורה פועלת ב' בחי' הא' החיבור
 16 דשאו את ראש כו"י והב' בחי' ולא ארפנו, וזהו עד
 17 שהביאתיו כו' ואל חדר הורתי ופי' הורתי כמ"ש אשר
 18 כתבתי להורותם, ויש בזה ב' פי' ל' הוראה ול' הריון
 19 שהתו' פועלת ג"כ בנשמה ליכלל בבחי' עיבור
 20 באלקות, וזהו ג"כ הבחי' דאוהל מועד בחי' מקיף
 21 המסמא עיני החיצונים שלא יהי' בחי' רפיון ידיים
 22 ויניקת החיצונים, לפי שהתורה הוא בחי' לבוש
 23 המלביש המשכת אוא"ס שלא יומשך רק במקום
 24 הראוי.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **וזהו** כי תשא את ראש כו"י, פי' תשא ל' הגבהה
 2 והרמת ראש, ואמר הקב"ה למשה כשתשא היינו
 3 כשתגביה את נש"י, זהו סדר ההגבהה שכא"א יתן
 4 מחצית השקל כופר נפשו, פי' כופר שמתחלף נפשו
 5 על הכופר הוא הפדיון, וה"ה מחליפה על מחצית
 6 השקל שהוא מצוה מרצון העליון, ועי"ז מגביה נפשו
 7 בתכלית העילוי עד בחי' רצונו ית'. ובבחי' זו שוים
- 8 העני והעשיר בדעת שגם העני בדעת יכול להגיע
 9 לבחי' זו כנ"ל, לכן העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט
 10 כו'. ומחצה השני' הוא כענין שמחו צדיקי' בה' יבוא
 11 בבחי' מתנה ע"ד עבודת מתנה כו'. אך המתנה אינם
 12 נותני' כ"א לראוי שזכה שיותן לו, לכן צ"ל המחצה
 13 בדרך עבודה, והב' כשיזכה יותן לו בעבודה בדרך
 14 מתנה כו'.

כי תשא את ראש בני

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 **ובמו כן** – דוגמא נוספת, באור השכל שבא במוח
 2 בהשגה כזו שאינה בערך ההשגה דהשכל שבנפש
- 3 המשכלת – כלומר כאשר ההשגה היא בנפש בלבד,
 4 לפני התלבשותה במוח הגשמי, הרי היא נעלית ובאין

27 שכוחות הנפש הינם מוגבלים אין זה מצד הכוחות
28 עצמם אלא רק מצד הכלי, היינו האבר הגשמי, שהכוח
29 הנפשי הוא פשוט וכלי-גבול וכשנכנס לכלי העין
30 מצטייר ככוח הראיה, וכשנכנס לכלי האוזן מצטייר
31 ככוח השמיעה וכדו'. ואם נוציא את הכוחות הנפשיים
32 מהאברים הכל יהיה פשוט ללא בחינות שונות.
ועל זה התבאר שם שאין זה כך, אלא גם כשהכוחות
33 הפרטיים היו בעצם הנפש הם היו מוגבלים מצד עצמם
34 אלא ששם לא ניכרת ההגבלה שלהם, היות שעצם
35 הנפש היא ללא גבולות. וכאשר מתגלים כוחות אלו
36 מהנפש הרי הם מתגלים באופן של צמצום והגבלה עוד
37 לפני שנכנסו לאברים, וההגבלה שבהם היא יוצרת את
38 האפשרות להצטמצם יותר ולהיות ראויים להיכנס
39 לאברים הגשמיים ממש.
40 ובלשון הרבי נ"ע: שמפני שהכחות הם פנימיים בעצמם,
41 דהיינו שאינם הארה מעצם הנפש שאז ניתן לומר שהם
42 בלתי מוגבלים כיון ש"אור מעין המאור", אין זה כך -
43 כי אם מה שהנפש כוללת בעצמה כחות בו', - כלומר
44 הם קיימים במציאותן אלא שכלולים בנפש, דכמו שהן
45 כלולים בנפש אינם בבחינת מציאות כחות עדיין עד
46 שהן כולם שם בהתעברות בו', כי הם בטלים בתכלית
47 בעצם הנפש ואינם מורגשים אך בהמשכתן מהנפש על
48 ידי צמצום הרי הם בבחינת התלבשות ותפיסא באברי
49 הגוף בו'. והיכולת שלהם להיות בבחינת "תפיסא"
50 והתלבשות היא בגלל שיש בהם גדר מצד עצמם, ולא
51 רק מצד ההתלבשות בכלי.
52

שבת פרשת בלק תער"ב

1 ערוך מההשגה כפי שהיא במוח הגשמי, ובכל זאת, זה
2 עצמו שההשגה יכולה להתלבש במוח גשמי הוא מפני
3 שגם בנפש היא בבחינת שכל וחכמה דוקא, דלולא בן
4 לא היה בא להתלבשות כלל בחומר המוח ולא היה
5 בבחינת השגה גשמיות בו'. כלומר אם כל ההשגה היתה
6 מצד המוח הגשמי בלבד, ולא היה שום גדר של הבנה
7 והשגה בנפש עצמה, הרי לא היה התלבשות פנימית של
8 הנפש בגוף, אלא זה היה נשאר כמשהו מקיף בלבד.
9 בן הוא הדוגמא למעלה - בהתלבשות האורות בכלים,
10 דמפני שיש בחינת חכמה ובינה וחסד וגבורה בהאור
11 לפני התלבשותו בכלים הגם שזהו בהעלם ובפשימות
12 עדיין בו', אבל בכל זאת זה קיים, וזאת היא הסיבה
13 שבא האור בבחינת התלבשות פנימי בהכלים, וכמה
14 מתבטאת ההתלבשות הפנימית? שנתפס האור בהכלים
15 - כלומר שיש השפעה של הכלי על האור, ונעשה האור
16 כמחות הכלים בבחינת מציאות חכמה ובינה וחסד
17 וגבורה, שאינו כלל כמו פשימת האור מצד עצמו לפני
18 התלבשותו בכלי, ואילו כאן הרי הוא - פועל פועלת
19 הכלים שאינו בערך האור מצד עצמו בו'.
20 וזהו כמשל בנפש שנתבאר לעיל פרק ג' - שם התבאר
21 שאף שהנפש בעצמותה הינה ללא גבולות, הרי כוחות
22 הנפש המתגלים בגוף הינם מוגבלים כמו חכמה ושכל,
23 ראייה ושמיעה.
24 היינו יכולים לחשוב שכיון שעצם הנפש היא לא
25 מוגבלת הרי כל צורות ההתגלות שלה הן בלתי
26 מוגבלות, כולל כוחות הנפש שנמשכים ממנה. וזה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

8 במאד, ונאמר "וְכָל הָעַם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֵת
9 הַלְפִידִים וְאֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר", שְׁכָל זֶה הֵם גְּלוּיִים שְׁבָאוּ
10 מִלְמַעְלָה, וְזֶה מֵה שֶׁהָהָר עָשָׂן עִם הָיוֹתוֹ, דְּזֶהוּ גַם בֶּן
11 מִהַגְּלוּיִים הַעֲצֵמִים שְׁבִמְתָּן תּוֹרָה, מִפְּלִמְקוֹם הִנֵּה זֶה
12 בְּדֶרֶךְ הַעֲלָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵה
13 שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה עַל הַר דִּקְא וְלֹא בְּמִקּוֹם מִישׁוֹר, שְׁגַם
14 זֶה מוֹרָה עַל עֲלִיָּה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה.

1 "וְהָרַ סִינִי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו הָרָ" בְּאֵשׁ".
2 וּפְרָשׁ בְּאֹרֶת הַחַיִּים, שֶׁהָאֵשׁ הָיָה שׁוֹלֵט בְּתוֹכָיוֹת
3 הָהָר וְנִשְׂרָף בְּהָאֵשׁ, וּמִזֶּה הָיָה הָעָשָׂן. וְצָרִיף לְהִבִּין:
4 דְּהִנֵּה יָדוּעַ, וְנִתְּבָאָר גַּם בֶּן לְעִיל**, דְּהַתּוֹרָה עֲנִינָה הוּא
5 בְּבַחֲיוֹת הַמִּשְׁכָּה וְגְלוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר
6 בְּמִתְּן תּוֹרָה "וַיֵּרַד הָרָ" עַל הַר סִינִי", וְתִרְגְּם "וְאֵתְגַלִּי"א,
7 שֶׁהָיָה הַתְּגַלּוּת הַעֲצֵמִים, וְכֵן הָיוּ גְלוּיִים עֲצֵמִים

(*) נדפס בספר המאמרים תש"ט עמ' 153 ואילך. והוא המשך למאמר שלפני זה - דיבור המתחיל "בשעה שהקדימו" (לעיל עמ' 316 ואילך). ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.
(**) מאמר הנ"ל.

8 בַּעֲצָם הוּא שְׁנוֹה בִּיסוּדוֹ לְכָלְלוֹת הָעֶפֶר, וְאֵינּוּ אֶלָּא מֵה
9 שֶׁהָרָה עוֹלָה בְּגִבָּה מִשְׁאֵר חִלְקֵי הָעֶפֶר, וְכֹנֶנֶתוֹ
10 בְּרוּחָנִיּוֹת הוּא הַזְדַּקְכוּת הַחֲמֹר וְעֲלִיתוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה,
11 וְלִכְן נִתְּנָה הַתּוֹרָה עַל הָר, דְּכֹנֶנֶת נְתִינַת הַתּוֹרָה לְמַטָּה
12 עַל הָאָרֶץ דְּוָקָא, וְלִכְאוּרָה הִיא יָכוֹל לְהַעֲלוֹתָם לְמַעְלָה
13 עַל הַשָּׁמַיִם לְתֵן לָהֶם הַתּוֹרָה שָׁם, הוּא שֶׁתְּהִיָּה עֲבוּדַת
14 הַבְּרוּרִים שֶׁהוּא הַעֲלָאָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה.

ל"ל שני דחג השבועות, תש"ט

1 וְלִהְיֶינָה זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה, דְּאֵךְ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל
2 דְּתוֹרָה עֲנִינָה הוּא בְּכַחֲנִית הַמִּשְׁכָּה, הַכֹּנֶנֶת
3 דְּתוֹרָה הִיא¹ שֶׁיְהִיָּה הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְזֶהוּ
4 שְׁנִתְּנָה עַל הָר דְּוָקָא, לְפִי שְׁמוּרָה עַל עֲלִית הַדּוּמָם.
5 דְּהִנֵּה כָּל הַנִּבְרָאִים שְׁלֵמַטָּה נְחָלְקִים בְּד' מַדְרָגוֹת
6 כּוֹלָלוֹת, דּוּמָם צוּמַח חֵי מְדַבֵּר, וְהַפְּחוֹת שְׁבָכְלָם הוּא
7 הַדּוּמָם, וְהָר מוֹרָה עַל עֲלִית הַדּוּמָם, דְּמָקוֹם הָהָר הִנֵּה

(1) ראה על דבר כל זה בארוכה ב[מאמר] דיבור המתחיל וכל העם רואים ש"ת.

לקוטי דיבורים

16 למשרד הגאפ"ו אל החוקר החבר יערמאלאוו.
17 ק. מגיש תעודתו.
18 ב. אי' תעודת החיפוש?
19 ק.: אין לי תעודה כזו ועשיתי על דעת עצמי
20 להיות אחראי בעד האורחים, ואנכי הנני חושד את
21 האזרח שניאורסאן שהוא קונטרריבולוציונר
22 וברשותי לעשות חיפוש.
23 ב.: טוב, מחר בוקר יבוא למשרד גפא"ו אל
24 החוקר יערמאלאוו והוא יסביר לו את חוקי
25 הביקורים והחיפושים וגם ילמדו איך לדבר עם
26 אנשים.
27 ק. עמד להתחנן.
28 ב.: עלי לסיים דיבורי עם האזרח שניאורסאן
29 ואל תעכבני כי בעוד רגעים אחדים עלי ללכת.

יומן, תרפ"ז

1 ב.: "את החוק אני דורש".
2 ק. וחבריו שוחקים מטוב לב ויגשו אל ב. והאחד
3 שם ידו בצלחת ב. לבדקו. כרגע קם ב. בחמתו ויסיר
4 את כובעו מעל ראשו ויאמר בקול רם מלה אחת -
5 שלא ידעתי פירושה - ובידו הוציא את תעודתו ופני
6 ק. נהפכו לסיד ויסוגו אחור עומדים כבולי עץ
7 וכהלומי רעים.
8 ב. אל ק.: "גש הנה, תראה לי את תעודתך".
9 ק. בקול רועד: "תעודתי בשלחן אשר במשרד
10 הגאסטיניצא".
11 ב.: "לך הבא". ויצו את החברים לגשת זה אחר
12 זה ולהראות לו את תעודותיהם, וירשום בספרו
13 וידרוש את תעודת החיפוש ויענו כי אין אצלם שום
14 תעודה ובטח התעודה היא אצל החבר קראטאוו
15 ויאמר להם ב. כי יכולים הם ללכת ומחר בוקר יבואו

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

מחלתה

1 בשנת ה'י"ט לימי חי' (או הכ"א, זאת לא נוכל לדעת ברור)¹⁴¹ חלתה כבוד א"ז הרבנית נ"ע
2 במחלה אנושית מאד, ומצב בריאותה הפחיד מאד, כי לפי דברי הרופאים מצב בריאותה היתה
3 מסוכן מאד, אך בזמן קצר יצאה מן הסכנה.

(141) באגרות קודש ח"ד ע' שח: כ"ק אמי זקנתי הרבנית הצדקנית בעלת מדות תרומיות מרת רבקה זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע סיפרה לי אשר כשלושה שנים אחרי חתונתה עם הוד כ"ק אאזמור"ר מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - בשנת תרי"א -

(*) ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמור"ל.

1 ואז צוה עלי' כ"ק חמי' כ"ק רבינו והזהירה על אכילת פת שחרית קודם התפלה (והסיפור
2 שמעתי כמה פעמים ממנה, וגם ביום האחרון, היינו ביום ה' ט' שבט, שנה-זו, בערב שלפני
3 הסתלקותה, שמעתי ממנה ג"כ המעשה הלזו עם הוספת ענין, כפי שארשום הלאה במקומו
4 בעזרת-השם-יתברך¹⁴⁰), היינו שתיכף בקומה משינה תטול ידי' ויהי' הנטילה הלזו כפולה, נט"י
5 שחרית ונט"י לסעודה, ותאכל פת עם חמאה, ברייט מיט פוטער. וכה אמר לה: דוא זאָלסט עסין
6 ברייט מיין פוטער און דאָס וועט דיר זיין אַ רפואה.

7 והנה משך זמן עשתה כן והוטב בריאותה, און אַז איך האָב זעך גיפילט שיים געזונד (כן
8 סיפרה), האָב איך זיך בערעכניט עס איז עפּיס ניט קיין עסק עסין פאַרין דאָוונען, והתחילה
9 כמנהגה, תחלה התפלה ואח"כ לסעוד מה.

10 והדבר נודע לכ"ק רבינו, וקראה לחדרו והוכיחה על-זה ואמר-לה: דאָיין דאָוונען איז באַיי
11 מיר טאַיער. בעסער עסין צוליב דאָוונען ווידער דאָוונען צוליב עסין (היינו שתסעוד מה קודם
12 התפלה בכדי שתתפלל במנוחה יותר)¹⁴². פאָלג מיך און טוא אַזיי, יעמולט וועל איך זאָגין פאַר

פוטער גלייך נאך נעגל וואָסער אין דער פרי און האָט איר געבענטשט מיט אריכות ימים.

נאָך אַ געוויסן זמן האָט כבוד אמי זקנתי הרבנית אויפגעהערט צו עסן פת שחרית באלד נאָך אחרי נטילת ידיים בקר, און זי האָט דערציילט לחותנה הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צ"צ, אז זי זאָגט שנעל אָפּ די ברכות און דאָוונט אָפּ און דאָן וואָשט זי זיך צום עסן. האָט הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צ"צ אויף דעם געענטפערט: גלייכער עסן צוליב דעם דאָוונען ווי דאָוונען צוליב דעם עסן. ב"האָח גליין 19 הנ"ל הערה 123: "בימי נעורי' היתה חלושה ורפת אונים ולא עצרה כח להניק את בני' בעצמה, רק את אחד המיוחד את כ"ק אדמו"ר שליט"א [= כ"ק אדמו"ר מהורש"ב] הניקה בעצמה, ובהיותה כבת כ"ז או יותר מעט חלתה מחלת אנושה, והרופאים הגדולים אמרו נואש לחיי', ויאמר לה חותנה [אדמו"ר הצ"צ] זצ"ל, אשר אם תבטיחיהו לשמוע בקולו לאכול את ארוחת הבוקר לפני תפלתה תמיד בכל יום, כי אז יעתיך בעדה ויאמר תהלים בשביל חיי' ואריכות ימי' ושנותי', ומאז נרפאה ותוסף לחיות עד השנה הזאת, כי ע"כ אמרה לפני מותה באוני נכדה הרב החסיד ר' יוסף יצחק [כ"ק אדמו"ר מהורש"ב] יחי' (יבדל לחיים טובים) "כי אריכות ימי' מתנה היא בידה, כי הוי כבר נואשו מחיי' בעודה צעירה לימים, וכל מקבל מתנה עליו להודות, לשבוע רצון ולשמוח במתנת חלקו, לזכור תמיד ולא לשכוח כי לא שלו הוא הדבר הנתון לו, ולבה דואג תמיד על העשירים המסיחים דעתם מכל זה, ושוכחים כי העושר מתנה הוא בידם".

בסידרת הזכרונות "פון ליבאוויטשער רבי'ס הויף" (הנ"ל הערה 17): הרבנית רבקה חי' קרוב לשמונים שנה, ומספרים שהיא צפתה מראש את מועד הסתלקותה, באומרה שהיא תסתלק בשנתה השמונים ("אז אין איהר אַכציגסטען יאָהר וועט זי שטאַרבען"). כששאלה מהיכן היא יודעת, ענתה, שפעם היתה חולה מאד עד שכמעט נפטרה, והצמח-צדק ברכה באריכות ימים. ומאחר וברכה שמקבלים מצדיק לאריכות ימים היא לשמונים שנה***, הרי היא יודעת שתגיע לגיל הזה. (142) נת' בלקו"ש ח"א ע' 152 ואילך. ובכ"מ.

****) דאה אגרות קודש ח"ב ע' תצה: "ידוע אשר ברכת אריכות ימים של הוד כ"ק רבינו הגדול ה' על משך מתשעים עד מאה שנה (של הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צ"צ ה' על משך משבעים ועד שמונים שנה). וראה גם שיחות חורף תרצ"ג (תורת מנחם רשימת הוימן ע' רפה).

והיא אז צעירה לימים, חלתה ונחלש לבה וצווה לה הד"ר לטעום מה תיכף בקומה משינתה, אמנם היא לא חפצה לטעום מה קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר להוד כ"ק חותנה אאזמו"ר אדמו"ר הצמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע קרא אותה ויאמר לה: אַ איד דאָרף זאָיין גיזונד און א בעל כח, אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם*, מי דאָרף אַריין בריינגען אַ חיות אין מצות, דאָס איז וחי בהם, בכדי אַז מען זאָל קאָנען אַריין בריינגען אַ חיות אין מצות מוז מען זאָיין א בעל כח און זיין בשמחה. דו – אמר לה – דארפסט ניט זאָיין קיין ניכטערע, בעסער עסין צוליב דאָוונען, ווי דאָוונען צוליב עסין. וברירה באריכות ימים. מאמר זה אמר הוד כ"ק אאזמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לאחד על יחידות, והוסיף תיבות אלו: און מי דאָרף דאָס טאן בשמחה. – הועתק ב"היום יום" י שבט*** – ושם: "אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א – חלתה. . בעסער עסען צוליב דאָוונען ווי דאָוונען צוליב עסען. וברירה באריכות ימים, - (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד)".

בספר השיחות תש"ה ע' 8: אַמאל איז כבוד אמי זקנתי הרבנית רבקה קראַנק געווען, אויף אַ לונגען קראַנקייט. דער פראפ' הויבענטאַל פון וויטבעסק האָט איר "אַפגעזאָגט". האט איר שווער הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק געזאגט: מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות***, איז נאָר אַ רשות אַז ער קען היילן, אבער להיפך איז דאָס ניט שייך צו אים. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק האָט איר געהייסן עסן פת שחרית, ברויט מיט

(* אחרי יח. א. וראה טנהדין עד, א.

**) ראה שיחות י"ד שבט תשכ"ט: וזהו גם תוכן ה"תורה" ששייכת ליו"ד שבט ב"היום יום" (ושגם זה ה' למראה עיני בעל הרילולא, שאישר תורת כל יום ביומו). אודות האכילה בשביל התפלה (עסען צוליב דאָוונען). וכחסיים בזה, שיש לעשות זאת בשמחה. והיינו, לא רק בלידת בריהו, וכיון שצריך להיות חיבור הנשמה בגוף, ורוחניות בגשמיות ובלשון מפרשי הטור א"ח עד לדמ"א (ס"א ס"ו) – שזהו הכח של "המפליא לעשות" שמקשר רוחניות בגשמיות ונשמה בגוף, אין לו ברירה (נעבעך). ומוכרח לאכול, אלא יש לעשות זאת בשמחה, כך, שהתפלה קשורה עם האכילה, והאכילה קשורה עם התפלה.

***) ברכות ט, סע"א. ב"ק פה, א.

- 1 דיר אַללע טאָג צוויי קיפיטלעך תהילים, און איך בענטש דיך מיט אריכות ימים. וכמובן
 2 שהבטיחה לו שתקיים פקודתו.
 3 ומשך זמן רב עשתה כן, עד שהיתה בריאותה טוב באמת, והתיר לה להתנהג כמנהגה
 4 הקודם, מבלי ליקח מאומה קודם התפלה, והיא אז בריאה בתכלית הבריאות ככל האדם, אשר
 5 הרופאים התפלאו על-זה, וראו במוחש כי הוא ענין שהי' למעלה מדרך הטבע ממש, ורק כחו
 6 של כ"ק רבינו צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

אגרות קודש

[כ"ב שבט תרפ"ב]

1 ...ומנהיג ישיבות מדינת גרוזיא.

- 2 עתה שלחתי ציר מיוחד אחד מתלמידינו הנעלים הרב
 3 ר' נחום שמריי ש"י סאסאנקין אל אחינו היהודים
 4 היושבים בהרי קאוקאז (ונקראים הריים) אשר בהם כמה
 5 יראי' וחרדים לדבר ד' רק שהם פשוטים מאד בלימוד
 6 וידיעת התורה, והמה מקנאים מאד באחייהם היושבים
 7 במדינת גרוזיא, כי חפצי לייסד גם אצלם ישיבות וחדרים
 8 כמו בגרוזיא. וזה בערך כחמשה שבועות שנסע משולחי
 9 הנזכר, וכבר ת"ל קבלתי ממנו ידיעות טובות, והשיי"ת
 10 יעזור.
 11 כן בפנים מדינתנו אף שהקור והרעב נורא הוא - וכבר
 12 הודעתים אשר עזרה נכונה נחוצה - ירחם השיי"ת, ובכ"ז
 13 בכל עיר ועיר משתדלי להרים קרן התורה, החדרי
 14 והישיבות כאשר היו בימי קדם, ואשרי המנדבים בחו"ל
 15 והאגודות אשר יבואו לעזור התלמוד-תורה'ס ברוסיא,
 16 ורק בעזר חומרי, ולא בעצות של חכמה, ודרך ארץ.
 17 ועתה הנה הי' חפצי לייסד ישיבה ברוחה של ישיבתנו
 18 תומכי-תמימים, תורה וי"ש, בארץ אשכנז, באחד
 19 העירות אשר ימצאו לנכון, ורק בתנאי אשר ההנהגה

- 20 הראשית תהי' תחת השגחתי, ורוח הישיבה תומכי-
 21 תמימים. ויש לי האנשים הדרושים לזה. אשר ע"כ כאשר
 22 ידידי דורש טובת מדינתכם, ויודע שמות נכבדי ארץ, אשר
 23 חפצם בהרמת התורה וי"ש באשכנז, כי עשירים אנחנו
 24 ת"ל באנשים המעוררים נפשם על הרמת התורה וי"ש,
 25 אבל עניים אנחנו בכסף וזהב והדומה. ועל תשובת ידידי
 26 אחכה, ועל התנאים כאמור.
 27 כן באשר ידידי הוא אחד ממנהיגי אגודת ישראל,
 28 חפצי לדעת מה ת[ו]כן הציבה לה אג"י, האם מתערבת
 29 ומחוות דעה גם בעניני תורה, איך ללמוד ומה ללמוד, או
 30 שהיא רק אגודה השוקדת לטובתן של ישראל בחומריות,
 31 ומה רוחה ושיטתה, ציונית, או רוח יראים חזקה, אשר
 32 יואיל ידידי הודיעני ובאר לי, ואם נמצא איזה דברים
 33 נדפסים של האגודה ספר התקנות והדומה בבקשה לשלוח
 34 לי ע"י פאסט, עפ"י האדרעסין האמור מטה.
 35 בתקוה לד' כי ישמח לבבינו בהרמת התורה באמת,
 36 ובבטחון כי גם ידידי יתן ידו לי, כאשר הי' בימי קדם,
 37 אתכבד לברכו ולהתברך מאתו בכל מילי דמיטיב מנפש
 38 ועד בשר.
 39 ברגשי כבוד ויקר מוקירו ומכבדו, ידיו הדו"ש.
 אג"ק מוהריי"צ נרן יד

פרק שלישי משנה א

עֲקֵבְיָא בֶן מִחֶלְלָאֵל אוֹמֵר, הִסְתַּכַּל בְּשָׁלוֹשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אֶתָּה בָּא לְיַד עֲבֵרָה. דַּע, מֵאֵין בָּאתָ, וְלֵאן אֶתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אֶתָּה עֲתִיד לֵתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן. מֵאֵין בָּאתָ, מִמַּטְפָּה סְרוּחָה, וְלֵאן אֶתָּה הוֹלֵךְ, לְמָקוֹם עֶפֶר רִמָּה וְתוֹלָעָה. וְלִפְנֵי מִי אֶתָּה עֲתִיד לֵתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן, לִפְנֵי מַלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

נקודות משיחות קודש.

דרך נוספת – על-פי חסידות – לבאר פיסקה זו (כענין בפני עצמו):

בהסבר המושג "עבירה" מבואר בחסידות שזהו על-דרך "העברה" מרשות לרשות. כשאדם עובר על רצון ה', הרי הוא "מעביר" את מה שהיה קודם לכן ברשות הקדושה [=רשות-היחיד, "יחידו של עולם" – הקב"ה] לרשות הסטרא-אחרא [=רשות הרבים, שכן הסטרא-אחרא הוא מקום של פירוד וריבוי]. כדי למנוע אפשרות של "עבירה" כזו, על האדם להיות חדור בענין "אחדות השם" – שאין עוד "רשות" מלבד רשותו של הקב"ה ("אין עוד מלבדו").

זהו אפוא תוכן דברי המשנה – "הסתכל בשלושה דברים": מבואר בכמה מקומות ששלימות האחדות היא דוקא במספר שלוש.

יחיד (מספר אחד) אינו מבטא אחדות משום שכל עוד אין מציאות שנייה, אחדותו (של היחיד) טרם הועמדה במבחן ואי-אפשר לכנותה עדיין – "אחדות".

כשיש שני דברים המנגדים זה לזה, בוודאי שאין להחשיב זאת לאחדות.

אחדות אמיתית היא כאשר יש שני דברים שונים ונפרדים זה מזה ובכל-זאת שניהם מסכימים זה לזה ושרויים באחדות זה עם זה. החיבור והצירוף בין שני הדברים הוא מציאות חדשה, מציאות שלישית. נמצא כי דוקא המספר שלוש מבטא אחדות באופן השלם ביותר.

בדומה לכך אנו מוצאים בענין "שני כתובים המכחישים זה את זה – עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". כלומר, ההסכמה בין שני הכתובים נפעלת על ידי "כתוב שלישי" המכריע ביניהם.

כך גם לגבי בריאת העולם: ביום הראשון נאמר "יום אחד" שכן אז היה הקב"ה "יחיד בעולמו". ביום השני לא נאמר "כי טוב" לפי שבו נבראה המחלוקת. דוקא ביום השלישי נאמר פעמיים "כי טוב", כי המספר שלוש שולל מחלוקת ופועל אחדות.

זאת אפוא כוונת משנתנו – "הסתכל בשלושה דברים": כאשר מתבוננים בכל שלושת הדברים – רואים ומבינים כי מציאות העולם אינה סותרת למציאות ה', אלא להפך, "בארץ מתחת" נרגש ש"אין עוד" (מלבדו יתברך) – אזי, "אין אתה בא לידי עבירה".

(ספר'השיחות ה'תשמ"ט)

לאחר דברי המשנה "הסתכל בשלושה דברים", מפרטת המשנה את שלושת הדברים – "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

נשאלת השאלה: "מניינא למה לי?"¹, לשם מה צריך להודיע מראש את מספר הדברים? ואף אם נאמר כי יש חשיבות בידיעת המספר – הלוא המשנה עצמה מפרטת ומונה את הדברים שבהם צריך להסתכל והכול רואים כי שלשה הם!

אחד הביאורים הוא:

אמירת המשנה "הסתכל בשלושה דברים" היא ענין העומד בפני עצמו גם בלי הפירוט שבהמשך. כלומר, באומרה "הסתכל בשלושה דברים" רומזת המשנה לשלושה דברים יסודיים, שעל-ידי הסתכלות בהם – "אין אתה בא לידי עבירה".

מה הם שלושת הדברים?

ההתבוננות הראשונה צריכה להיות במאמר רז"ל², "אני נבראתי לשמש את קוני". בשלב ראשון אנו רואים רק שני "דברים": (א) האדם ("אני"), (ב) הקב"ה ("קוני"). אומרת לנו משנתנו כי אין די בהתבוננות בשני דברים אלה ומוכרחים ל"הסתכל בשלושה דברים". דהיינו, בנוסף על מציאות האדם ומציאות הקב"ה עליו להתבונן גם במציאות העולם אשר נברא על-ידי הקב"ה כדי שבו ועל-ידו יעבוד האדם את הקב"ה ("לשמש את קוני").

תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה למטה, בעולם הזה התחתון, היא להשלים את הכוונה האלוקית – "נתאזה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³. יהודי בעבודתו מזכך את הגוף והנפש הבהמית וגם את חומריות העולם ועל-ידי זה הוא עושה לקב"ה "דירה".

על-כך נחוצה הסתכלות ב"שלושה דברים": לא מספיק שהאדם עושה את גופו הגשמי ("אני") "דירה" לקב"ה; עליו לעשות גם מהעולם הזה התחתון "דירה" לו יתברך.

ומזה שלמען מטרה זו – העבודה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים – כדאית היתה ירידת הנשמה למטה⁴, למדים אנו את גודל המעלה שב"ירידה" זו, עד כדי כך, שגם הנשמה עצמה מתעלית על ידי גילוי "עצמו" הקב"ה ("דירה" לו יתברך). ו"עליה" זו מונעת ממנה את האפשרות של עשיית חטא – "אין אתה בא לידי עבירה!"

(ספר'השיחות ה'תנש"א, כרך ב)

1. לשון הש"ס שבת עג, ב. ועוד. 2. קידושין פב, ב. 3. ראה תניא פרק לו. מדרש-תנחומא נשא טז. 4. "כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל" (תניא פרק לז).

פרשת בהר

כה « וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה בְּהַר סיני לֵאמֹר:
 ד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֹאוּ
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ
 שְׁבַת לַיהוָה: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים
 תִּזְמַר בְּרִמְמָךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (לוי) ד וּבִשְׁנֵה
 הַשְּׁבִיעִת שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה
 שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וּבְרִמְמָךְ לֹא תִזְמַר: ה אֵת סִפִּית
 קִצְרֶיךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֲנָבֶיךָ נִזְרָךְ לֹא תִבְצֹר
 שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ
 לָכֶם לֵאכְלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וְלֵאמְתְּךָ וְלִשְׁכִּירְךָ
 וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: ז וּלְבַהֲמֶתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר
 בָּאֲרָצְךָ תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֵאכֹל: ס (ישראל)
 ח וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שְׁבַתֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת
 פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שְׁבַתֹת הַשָּׁנִים תִּשְׁעַת
 וָאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ
 שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וּקְדַשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת
 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֵיהָ
 יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וּשְׁבַתְכֶם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ
 וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: יא יוֹבֵל הוּא שְׁנַת
 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא
 תִקְצְרוּ אֶת־סִפִּיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נֹרִיָּה: יב כִּי
 יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ
 אֶת־תְּבוּאָתָהּ: יג בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ
 אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2) קוטי שיחות א עמ' 273

וידבר ה' אל מֹשֶׁה בְּהַר סיני לֵאמֹר (כה, א) מה שְׁמִטָּה .
 אף בָּלֵן (רש"י)

בְּרִמְמָךְ שְׁמִטָּה מִלְמַדְת עֲקָרוֹן זֶה, כִּי הִיא מְסַמֶּלֶת אֵת כָּל
 הַתּוֹרָה. דְּהֵנָּה, בְּמִצְוָה זוֹ יֵשׁ קִדְשָׁה גְדוֹלָה, בְּדוּמָה לְקִדְשַׁת
 שְׁבַת; אֵף אֵין בָּהּ פְּרִישׁוֹת מִן הַחֲלִין (מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בָּהּ
 מִלֵּאכָה שְׁאִינָה עֲבֹדֶת אֲדָמָה). וְאֵף בְּכָל מִצְוָה בָּהּ: יֵשׁ
 לְקִנְיָה מִתּוֹךְ דְּבִקּוֹת רִוְחָנִית, וְיִחָד עִם זֹאת חוֹבָה לְהַקְפִּיד
 עַל הַפְּרָטִים הַגְּשָׁמִיִּים הַשּׁוֹנִים.

שני י וְכִי־תִבְצְרוּ מִבְּכֹר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קִנְיָ מִיֶּד

עֲמִיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו: ט בְּמִסְפַּר
 שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר
 שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכַר־לָךְ: טו לָפִי י רֹב הַשָּׁנִים
 תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ
 כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מִכָּר לָךְ: יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ
 אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֻלְהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי
 תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ
 לְבִטָּח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועודיות תשמ"ח ח"ג ע'

(345

וידבר ה' אל מֹשֶׁה בְּהַר סיני (כה, א)

מה שְׁמִיטָה נֶאֱמָרוּ בְּלִלְוִיָּהּ וּבְרִטוּתָהּ וּבְדִקְדָּקָה מְסִינִי,
 אֵף בָּלֵן נֶאֱמָרוּ בְּלִלְוִיָּהּ וּבְדִקְדָּקָה מְסִינִי (רש"י)
 בְּזִמְנָה מִתֵּן־תּוֹרָה קִיּוּמָה שֶׁל מִצְוֹת שְׁמִיטָה הִנֵּה רְחוּק
 בְּיוֹתֵר - לְאַחֵר הַבְּנִיָּסָה לְאַרְצָן, לְאַחֵר כְּבוֹשׁ וְחִלּוּקַת הָאָרֶץ,
 וְלְאַחֵר שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁל עֲבֹדֶת אֲדָמָה, רַק אִזּוּ מְגִיעָה קִיּוּם
 מִצְוֹת שְׁמִיטָה. לָכֵן בּוֹקֵא בְּמִצְוָה זוֹ מְדַגִּישִׁים שְׁנֵאֲמָרָה בְּהַר
 סִינִי עַל כָּל בְּלִלְוִיָּהּ, וּבְרִטוּתָהּ, אֵף שֶׁבְּנוֹגַע לְקִיּוּמָה יַעֲבֹר
 זִמְנָה רַב. וּמִמֶּנָּה לּוֹמְדִים כָּל־חֻמֵּר לְשֹׂאֵר הַמִּצְוֹת, שֶׁקִּיּוּמָם
 נִוָּגַע לְמַעֲשֵׂה מִיֶּד.

שלישי י וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאִכְלֶתֶם לְשִׁבְעַת
 וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח עָלֶיהָ: יז וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכָל
 בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִבְצַר אֶת־
 תְּבוּאָתָנוּ: יח וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה
 הַשְּׁשִׁית וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:
 יט וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאִכְלֶתֶם מִן־
 הַתְּבוּאָה יָשֵׁן עַד י הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא
 תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשֵׁן: יב וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר
 לְצִמְתָּת בְּיַד הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אֹתָם
 עִמָּךְ: יג וּבְכָל אָרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ
 לָאָרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 744)

וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה (כה, יט)

יֵשׁ לְפָרֶשׁ, שֶׁהָאָרֶץ תִּתֵּן אֵת הַפְּרוֹת שֶׁלָּהּ בּוֹקֵא - כִּפִּי
 כִּחָה בַּתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה, לְפָנֶי שְׁתַּקְלָקְלָה. וּכְפִי שֶׁדְּרָשׁוּ חַז"ל
 עַל הַפְּסוּק "וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ" (הַיּוֹבֵל שֶׁלָּהּ): "לֹא בְּדֶרֶךְ
 שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עֲכָשׁוּ, אֶלָּא בְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּיָמֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן
 . . . נִזְרַעַת וְעוֹשֶׂה פְּרוֹת בֶּן יוֹמָה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יב עמ' 97)

שְׁנֵה תְּמִימָה (כה, ל) לְהֵבִיא חֹדֶשׁ הָעֶבֶר (ערכין ט, ג) וְהִנֵּנוּ, שְׁבַת־תְּמִימוֹת יֵשׁ שְׁנֵי עֲנָנִים. א. תְּמִימוֹת כְּפִשׁוּטָה, שְׁלֵמוֹת בְּלִי חֲסָרוֹן; תְּמִים בְּנִגּוּד לְבַעַל מוֹם. ב. תְּמִימוֹת הַמוֹסִיפָה מַעֲלָה בְּדָבָר, אֲפִי שְׁאִין הַדָּבָר חֲסֵר גַּם בְּלִי מַעֲלָה זוֹ. וְזוֹהִי הַתְּמִימוֹת שֶׁל 'שְׁנֵה תְּמִימָה': גַּם בְּלִי הַחֹדֶשׁ הַנוֹסֵף הִיא נִקְרָאת 'שְׁנֵה', אֲבָל חֹדֶשׁ הָעֶבֶר מוֹסִיף בָּהּ 'תְּמִימוֹת'.

שישי לט וְכִי־יִמּוּד אַחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־ תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד: מ כְּשָׂכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: מא וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: מב כִּי־עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר־הוּצָאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד: מג לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶד וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ: מד וְעֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה: מה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרֶצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֲחֻזָּה: מו וְהַתְּנַחֲלָתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּהּ אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֲחֻיו לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶד: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ה עמ' 238)

כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוּצָאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (כה, מב) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ 'בְּנִים' לִפְנֵי יִצְיָאת מִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הַכְּנֻי 'עֲבָד' נִתְחַדֵּשׁ בָּהֶם רק בִּיצְיַאת מִצְרַיִם. וְאִכְפָּא בִּינִיָּהוּ: כְּאֶשֶׁר הָעֲבוּדָה הִיא מִתּוֹךְ אֲהֻבָּה, כְּכֵן הַמִּמְלָא אֶת רִצּוֹן אֲבִיו, מַעֲרַכֶת בָּהּ הַרְגֶּשֶׁת מִצִּיאוֹתוֹ. אֲפִי כְּאֶשֶׁר הָעֲבוּדָה הִיא מִתּוֹךְ קִבְּלַת עַל, כְּעֲבֹד הַמְּשֻׁרֶת אֶת רַבּוֹ, אִין כְּאֵן הַרְגֶּשֶׁת מִצִּיאוֹתוֹ, כִּי עֲבָד אֵינוֹ מִצִּיאוֹת בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְכָל מַהוּתוֹ הוּא 'כְּסֻפּוֹ' וְכֻכּוּשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם..

שביעי מז וְכִי תִשְׁיֹג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמִן אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעָקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר: מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גֵּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֲחֻיו וְגֵאֻלּוֹ: מט אוֹ־דָדוֹ אוֹ בֶן־דָּדוֹ וְגֵאֻלּוֹ אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְגֵאֻלּוֹ אוֹ־הַשְּׂנֵינָה יָדוֹ וְנִגְאָל: נ וְחָשַׁב עִם־קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמִּכְרָו לֹא עַד שְׁנַת

רביעי כח כִּי־יִמּוּד אַחִיד וּמִכָּר מֵאֲחֻזָּתוֹ וְכֹא גֵאֻלּוֹ תִּקְרָב אֵלָיו וְגֵאֻל אֶת מִמְכָּר אַחִיו: כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֵּאֻל וְהַשְּׂנֵינָה יָדוֹ וּמִצָּא בְּרִי גֵאֻלָּתוֹ: כז וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְחָשַׁב אֶת־הָעֶדֶף לְאִישׁ אֲשֶׁר מִכְּרָלּוֹ וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ: כח וְאִם לֹא־מִצָּאָה יָדוֹ דֵּי־הַשִּׁיב לּוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקִּנְיָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בְּיָבֵל וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ח"א ע' 275)

וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה' (כה, ב)

בַּמִּצְוֹת הַשְּׂמִיטָה יֵשׁ מַעֲלָה עַל מִצְוֹת הַשְּׁבַת. בְּשַׁבַּת נֶאֱסָר עַל הָאָדָם לַעֲסֹק בְּכָל עֲנָנֵי חַל, הָאָדָם נִמְצָא בְּמַצָּב נַעֲלָה וּלְמַעֲלָה מִן הָעוֹלָם, אֲבָל הוּא מִנְתָּק לְגִמְרֵי מַעֲנִנֵי הָעוֹלָם. לַעֲמַת זֹאת בַּמִּצְוֹת שְׂמִיטָה, לֹא נֶאֱסָרוּ לְגִמְרֵי עֲנָנֵי חַל, הָאָדָם יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ לַעֲסֹק בְּעֲנָנֵי הָעוֹלָם, וּבִיחֹד עִם זֶה הָעוֹלָם נִמְצָא בְּמַצָּב שֶׁל "שְׁבַת לַה'", הָאָדָם עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ מִמְשִׁיךְ בְּעוֹלָם שֵׁם "הַרְג'".

חמישי כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוּמָה וְהִיתָה גֵּאֻלָּתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֵּאֻלָּתוֹ: 1 וְאִם לֹא־יִגְאָל עַד־מְלֵאת ל' שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בָּעִיר כְּתִיב אֲשֶׁר־לֹא קִרִי אֲשֶׁר־לּוֹ חֲמָה לַעֲמִיתָת לִקְנָה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בְּיָבֵל: 2 וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֲמָה סְבִיב עַל־שְׂדֵה הָאֶרֶץ יִחָשֵׁב גֵּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבְיָבֵל יֵצֵא: 3 וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גֵּאֻלָּתָה עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם: 4 וְאֲשֶׁר יִגְאָל מִן הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְרֵי־בֵית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בְּיָבֵל כִּי כְּתִי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: 5 וְשְׂדֵה מִגְרֵשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמְכַּר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם: 6 וְכִי־יִמּוּד אַחִיד וּמִטָּה יָדוֹ עִמָּךְ וְהַחֲזֹקֶת בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וְחִי עִמָּךְ: 7 לֹא־תִקַּח מֵאִתּוֹ גִּשְׁף וְתִרְבִּית וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי אַחִיד עִמָּךְ: 8 אֶת־כְּסָפְךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁף וּבְמִרְבִּית לֹא־תִתֵּן אֲכֹלְךָ: 9 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוּצָאתִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: ס

כרעותיה וּמְלִיד מְלֻכּוֹתֶיהָ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֻלָּא וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמָּהּ,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְחַלֵּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיד הוּא. אִמֵּן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אִמֵּן

★ ★ ★

מִפְטִיר ^ה בִּירְלִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כּו « לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל
וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיֻמוּ לָכֶם וְאִבֵּן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ
בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ד אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ
אֲנִי יְהוָה: פפפ

נ"ו פסוקים, חמ"ל סימן. לאחוז"ה סימן.

הִיבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים בִּימֵי
שָׂכִיר יִהְיֶה עָמּוֹ: ^א אִם־עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים
לְפִינֵן יֵשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מְקֻנָּתוֹ: ^ב וְאִם־מְעַט
נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד־שְׁנַת הִיבֵל וְחִשְׁבִּלּוֹ כְּפִי
שָׁנָיו יֵשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ: ^ג בְּשָׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה
יִהְיֶה עָמּוֹ לֹא־יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶד לְעֵינֶיךָ: ^ד וְאִם־לֹא
יִגְאֹל בְּאֵלָהּ וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הִיבֵל הוּא וּבְנָיו עָמּוֹ:
^ה כִּי־לִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כּו « לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל
וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיֻמוּ לָכֶם וְאִבֵּן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ
בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ד אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי
תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וַיִּתְּנָדֵל וַיִּתְּקֹדֵשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרַבֵּי־נָעֻם, וְכָל־נְתִיבֵיחָיָה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֵינוּהָ,
בְּשִׁמְאֻלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֹץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפניה

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֵּאמָרִים בְּאַמֶּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עָמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת בהר לשמו"ת ולקריאה בציבור

בירמיה פרק לב

לב וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
וְהִנֵּה חֲנַמְיָאֵל בֶּן־שָׁלֹם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךָ לֵאמֹר קְנֵה לִּי
אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לִי מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה
לְקִנּוֹת: **ה** וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְיָאֵל בֶּן־דֹּדִי בְּדֶבֶר יְהוָה
אֶל־חֹצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־
בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר **ו** בָּאָרֶץ בְּנִימִין כִּי לִי מִשְׁפַּט הִירְשָׁה
וּלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא:
ט וַאֲקַנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְיָאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר
בַּעֲנָתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים
וְעִשְׂרֵה הַכֶּסֶף: **י** וַאֲכַתֵּב בַּפֶּפֶר וְאֶחָתָם וְאָעִד עֲדִים
וַאֲשַׁקֵּל הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנִים: **יא** וַאֲקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה
אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי: **יב** וְאֵתָן
אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה בֶּן־מַחְסִיָּה
לְעֵינִי חֲנַמְיָאֵל דָּדִי וּלְעֵינִי הָעֲדִים הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר
הַמִּקְנָה לְעֵינִי כָל־יְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצֵר הַמִּטְרָה:
יג וַאֲצִוְהָ אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: **יד** כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקֹחַ אֶת־הַסֵּפֶר
הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר
הַגְּלוּי הַזֶּה וּנְתַתֶּם בְּכָל־חֹרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים

רַבִּים: **טו** כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בָּאָרֶץ
הַזֹּאת: **טז** וְאֶת־פֶּלֶל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תַתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר:
יז אֲהֵה אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה **ו** אֵתָה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשְּׂמִים וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַד הַגָּדוֹל וּבְזֶרַעַךְ
הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּךָ כָּל־דָּבָר: **יח** עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים וּמִשְׁלֵם עֲוֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק
בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: **יט** גְּדַל הָעֶצֶה וְרַב הָעֲלִילָה

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ז חֲנַמְיָאֵל בֶּן־שָׁלֹם דִּדְךָ, שְׁלֹם הָיָה דודו של ירמיהו, אחי אביו. **בא** אליך, הולך לבוא אליך. **ח** כִּי לִי מִשְׁפַּט הִירְשָׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה, כלומר, הואיל ואין לי קרוב ממך ואתה ראוי לרשת אותה, לכן גאל אותה בקניה עכשיו, כדי שלא תבא לידי אחרים שיקנו אותה. **ואדע וגו'**, כלומר, השפילתי בדעתי שדבר ה' הוא לקנות בפעל את השדה, ועל בן הדוד לי שבווא חנמאל אלי. **ט** שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעִשְׂרֵה הַכֶּסֶף, שִׁבְעָה מָנִים (מאות) שְׁקָלִים וְעִשְׂרֵה סָלָעִים של כסף. **יא** אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה, שטר המקנה. **את** החתום, עם החתימה שבו. **המצוה והחקים**, כפי המצוה והחקים שהיו נהוגים אז. **ואת הגלוי**, קיום השטר בבית־דין על פי עדיו, וכתבו וחתמו הדיינים אשור, לעשות הדבר גלוי ומפורסם, פן ימותו העדים. **יב** לְעֵינִי חֲנַמְיָאֵל דִּדְךָ, נקרא כאן דודו, אבל היה בן דודו, כאמור לעיל. **וכן נאמר** "את לוט אחיו" (בראשית יד.טו) והיה בן אחיו. **או** שחנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של ירמיהו, ואינו חנמאל שמכר לו את השדה. **בחצר המטרה**, בית כלא שהיה ירמיהו כלוא שם, ככתוב בפרק זה לעיל בפסוק ב'. **ונקרא "מטרה"** מלשון נטירה ומשמר, ששומרים שם על האסירים. **יג** וְאֶצִּוְהָ אֶת בְּרוּךְ, הוא היה הממשיך ללמד תורה אחרי ירמיהו הנביא. **יד** לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים, כי כלי חרס משמר דבר הנתון בו. **יז** אֲהֵה, צעקת ויללה וצער. **יט** וְרַב הָעֲלִילָה, אדון כל המעשים. **וכפרי מעלליו**, הם הדברים הנמשכים ממעשיו, מה שלא היה פגעתו ביחוד עליהם, כי

אֲשֶׁר־עֲיִנֶיךָ פָּקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכַי בְּנֵי אָדָם לָתֵת
 לְאִישׁ בְּדַרְכּוֹ וּכְפָרִי מַעַלְלָיו: כ אֲשֶׁר שְׁמַת אֱלֹהִים
 וּמִפְתִּים בָּאָרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאֶדְם וּתַעֲשֶׂה־לָּךְ שֵׁם בַּיּוֹם הַזֶּה:
 כא וְתַצֵּא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֱתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֲזֹרַע
 נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָדוֹל: כב וְתֵתֵן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת
 לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
 נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
 שִׂמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵנו, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
 ליל שלישי, ז' אייר

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:49	5:54	8:37	8:33	9:14	9:11	10:23	10:21	19:22	19:26	19:50	19:54	19:05	20:05
חיפה (ק)	5:45	5:50	8:34	8:30	9:12	9:09	10:21	10:19	19:24	19:28	19:52	19:57	18:58	20:08
ירושלים (ק)	5:46	5:51	8:34	8:31	9:12	9:09	10:21	10:19	19:26	19:30	19:49	19:54	18:50	20:05
תל אביב (ק)	5:47	5:52	8:35	8:32	9:13	9:10	10:23	10:21	19:23	19:28	19:51	19:56	19:07	20:07
אוסטריה, וינה (ק)	5:22	5:31	8:14	8:07	9:10	9:05	10:25	10:22	20:12	20:21	20:50	21:00	20:01	21:16
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:09	7:03	9:01	9:03	9:38	9:41	10:32	10:34	17:30	17:24	17:59	17:54	17:07	18:05
אוקראינה, אודסה (ק)	5:30	5:39	8:22	8:16	9:15	9:10	10:29	10:26	20:10	20:18	20:46	20:55	19:58	21:10
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:57	5:06	7:49	7:42	8:44	8:39	9:59	9:56	19:46	19:54	20:24	20:33	19:35	20:49
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:07	5:16	7:59	7:51	8:55	8:50	10:10	10:07	19:58	20:07	20:36	20:46	19:47	21:02
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:26	5:36	8:18	8:09	9:17	9:12	10:34	10:30	20:29	20:38	21:09	21:20	20:19	21:37
אוקראינה, קייב (ק)	5:18	5:28	8:09	8:01	9:10	9:04	10:26	10:23	20:22	20:31	21:03	21:13	20:12	21:31
איטליה, מילאנו (ק)	5:59	6:07	8:51	8:45	9:42	9:38	10:56	10:53	20:33	20:41	21:09	21:17	20:22	21:32
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:08	8:38	8:37	9:07	9:07	10:10	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:36	7:32	9:33	9:35	10:09	10:11	11:04	11:05	18:09	18:03	18:37	18:32	17:46	18:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:41	8:35	10:27	10:29	11:07	11:09	12:00	12:01	18:48	18:41	19:19	19:13	18:24	19:25
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:58	6:04	8:49	8:44	9:32	9:28	10:44	10:41	20:03	20:08	20:34	20:40	19:50	20:53
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:44	5:51	8:35	8:30	9:20	9:16	10:32	10:30	19:55	20:01	20:27	20:34	19:42	20:47
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:44	5:51	8:36	8:31	9:20	9:17	10:33	10:30	19:56	20:02	20:28	20:34	19:43	20:48
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:16	6:23	9:08	9:03	9:54	9:51	11:07	11:05	20:35	20:42	21:08	21:15	20:23	21:29
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:32	6:36	9:19	9:16	9:55	9:53	11:04	11:03	20:01	20:04	20:28	20:32	19:46	20:43
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:55	6:00	8:44	8:40	9:23	9:20	10:33	10:31	19:38	19:43	20:07	20:12	19:24	20:23
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:38	6:42	9:23	9:21	9:58	9:56	11:06	11:04	19:54	19:57	20:20	20:23	19:38	20:34
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:38	5:45	8:30	8:25	9:15	9:11	10:28	10:25	19:52	19:59	20:25	20:32	19:39	20:45
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:36	5:43	8:27	8:22	9:13	9:09	10:26	10:23	19:52	19:59	20:25	20:32	19:40	20:46
בוליביה, לה-פס (ח)	6:47	6:45	9:05	9:05	9:35	9:36	10:35	10:35	18:13	18:11	18:37	18:35	17:53	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:00	6:10	8:50	8:41	9:53	9:47	11:10	11:06	21:09	21:19	21:51	22:02	20:59	22:20
בלגיה, בריסל (ק)	6:01	6:11	8:52	8:43	9:54	9:48	11:10	11:07	21:08	21:18	21:49	22:00	20:58	22:18
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:31	6:28	8:42	8:43	9:14	9:15	10:12	10:12	17:38	17:35	18:03	18:00	17:17	18:10
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:18	6:15	8:30	8:30	9:01	9:03	9:59	10:00	17:27	17:24	17:52	17:49	17:06	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	5:17	5:27	8:07	7:58	9:10	9:05	10:27	10:24	20:28	20:38	21:10	21:21	20:21	21:40
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:17	5:29	8:06	7:53	9:15	9:10	10:34	10:30	20:44	20:54	21:29	21:41	20:38	22:01
גרמניה, ברלין (ק)	5:19	5:30	8:09	7:58	9:15	9:09	10:33	10:29	20:38	20:48	21:21	21:33	20:28	21:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:47	5:57	8:38	8:30	9:38	9:33	10:54	10:50	20:49	20:58	21:29	21:39	20:38	21:57
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:36	6:33	8:43	8:45	9:16	9:18	10:13	10:14	17:35	17:31	18:01	17:57	17:14	18:07
הודו, מומבאי (ח)	6:06	6:09	8:48	8:46	9:20	9:19	10:27	10:25	19:02	19:04	19:26	19:29	18:46	19:39
הודו, פונה (ח)	6:03	6:06	8:45	8:42	9:17	9:15	10:23	10:22	18:57	18:59	19:22	19:24	18:41	19:34
הונגריה, בודפשט (ק)	5:14	5:23	8:06	7:59	9:00	8:55	10:15	10:12	19:59	20:07	20:37	20:46	19:48	21:02
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:48	5:55	8:39	8:34	9:24	9:21	10:37	10:34	20:00	20:06	20:32	20:39	19:47	20:53
יוון, אתונה (ק)	6:20	6:26	9:10	9:06	9:52	9:49	11:03	11:01	20:18	20:24	20:49	20:55	20:05	21:08
מולדובה, קישינב (ק)	5:36	5:45	8:28	8:21	9:21	9:17	10:36	10:33	20:19	20:27	20:56	21:05	20:08	21:20

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:06	6:03	8:45	8:43	9:17	9:15	10:24	10:22	19:00	19:02	19:24	19:27	18:44	19:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:28	7:36	9:12	9:15	9:55	9:59	10:47	10:49	17:24	17:16	17:57	17:49	16:59	18:02
נפאל, קטמנדו (ח)	5:22	5:18	8:04	8:01	8:39	8:37	9:48	9:46	18:39	18:43	19:06	19:10	18:24	19:20
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:56	9:27	9:27	9:57	9:56	11:00	10:59	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:00	4:50	7:39	7:29	8:45	8:39	10:02	9:58	20:06	20:16	20:49	21:01	19:57	21:20
פרו, לימה (ח)	6:16	6:17	8:38	8:38	9:08	9:09	10:08	10:09	17:54	17:53	18:18	18:16	17:35	18:25
צרפת, ליאון (ק)	6:24	6:16	9:08	9:02	9:59	9:55	11:13	11:10	20:52	20:59	21:27	21:36	20:40	21:51
צרפת, פריז (ק)	6:26	6:16	9:08	9:00	10:05	10:00	11:20	11:17	21:10	21:19	21:49	21:59	20:59	22:15
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:17	8:16	8:47	8:46	9:50	9:50	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:06	5:58	8:50	8:45	9:38	9:34	10:52	10:49	20:24	20:30	20:58	21:05	20:11	21:20
קנדה, מונטריאול (ק)	5:38	5:30	8:22	8:16	9:13	9:08	10:27	10:24	20:05	20:12	20:40	20:49	19:53	21:04
קפריסין, לרנקה (ק)	5:52	5:46	8:36	8:32	9:15	9:12	10:26	10:24	19:33	19:38	20:02	20:07	19:19	20:19
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:11	5:59	8:44	8:29	10:00	9:54	11:19	11:15	21:36	21:47	22:23	22:36	21:28	22:58
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:41	5:28	8:10	7:50	9:32	9:25	10:52	10:47	21:13	21:25	22:02	22:16	21:05	22:39
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:01	5:52	8:44	8:37	9:38	9:33	10:53	10:49	20:36	20:44	21:13	21:22	20:25	21:38
שווייץ, ציריך (ק)	6:05	5:56	8:48	8:41	9:42	9:37	10:57	10:54	20:41	20:49	21:18	21:27	20:30	21:43
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:56	5:53	8:32	8:31	9:03	9:02	10:09	10:08	18:35	18:36	18:58	19:00	18:18	19:10

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840
Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00424
04/05/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

